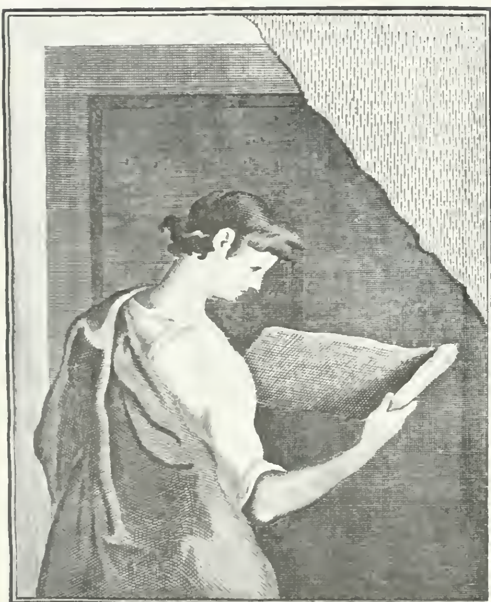

ČASOPIS

VLASTENECKÉHO

MUZEJNÍHO SPOLKU V OLOMOUCI.

ROČNÍK XIX.

S 11 TABULKAMI A 5 OBRÁZKY V TEXTU.

V OLOMOUCI 1902.

Nákladem Vlasten. muz. spolku v Olomouci. — Tiskem Kramáře a Procházky v Olomouci.

OBSAH:

Články: Strana

Různé zprávy:

Literatura:

Strana

Ročník za 4 K. Členům spolku muz. vydává se za cenu sníženou.

ČASOPIS

Expedice v České ulici (Národní dům II. poschodí).

VLASTEN. SPOLKU MUZEJNÍHO V OLOMOUCI.

Číslo 73. Spořádáno v prosinci r. 1901.

Kostrový hrob u Slavkova a gallské starožitnosti na Moravě.

Píše I. L. Červinka.

Laskavostí p. učitele Al. Procházky v Blažovicích, známého milovníka pravěkých starožitností, zvěděl jsem, že r. 1899 uhodili cihláři v městské cihelně Slavkovské na hrob kostrový s bronzovými náramky a velkou nádobou. K nálezu nahodil se řídící školy Heršpické, pan A. Pavlík, a zachránil z hrobu nádobu a čtyry náramky. Dva náramky a spona, které mi z nálezu toho pan Al. Procházka ukazoval, přiměly mne k tomu, abych okolnosti nálezu zjistil a celý nález prostudoval.

Zajel jsem ihned do Heršpic, kde mi nález nejen ochotně ukázali, nýbrž i mým sbírkám přenechali, pak zašel jsem i do cihelny, abych místo nálezu sám shlédnul. Dle sdělení p. naduč. A. Pavlíka a mistra cihlářského p. Kučery objevena kostra asi 1 m pod povrchem ve hlíně, když cihláři shodili břeh. Ležela na znaku natažená hlavou k jihu v prosté zemi, bez kamenného obložení, nohy směřovaly ku Slavkovu a u nich stála větší nádoba. Na rukou i nohou navlečeny byly náramky; dva náramky s rukou, jeden kruh s nohy a jiný hladký, o němž jsem nemohl na jisto zvěděti, kde u kostry byl nalezen, a pak nádobu odnesl ssebou p. naducitel do Heršpic. Pan Kučera prohrabával po té ještě hlínu z hrobu vyhozenou a našel ještě sponku a na kosti holenní navlečený kruh.

Dle výpovědi téhož byly prý tam už podobné hroby nalezeny tři; ve všech ležely prý kostry na znaku natažené a u noh měly po nádobě, bronzové milodary vyskytly prý se však jenom jednou. Kosti z mrtvol sházeny byly na hromadu i se střepinami nádob, z nichž se p. uč. Procházkovi podařilo sestavit celou nádobku.

Dle všeho dá se tu očekávati snad větší pohřebiště s kulturou gallskou.

Podařilo se mi získati celý nález do svých sbírek a poněvadž je nemalé důležitosti pro domácí archaeologii prahistorickou, popisuji jej poněkud obšírněji ve spojení s ostatními nálezy podobnými.

Milodary z hrobu vyobrazuji na připojené tabulce (I.) a omezuji se proto jenom na doplňující je popis.

Spona má tělo vroubkované, které přechází hořejším koncem do spirály po každé straně třikrát vinuté a končí jehlou. Patka na protějším konci je prodloužena, zpět nahoru zahnuta a terčovitou ploškou s polorozvitým kvítkem ukončena. (Tab. I., č. 1 a 1*a*).

Menší pár náramků pro útlou ženskou ruku je ulit v kadlubech i s plastickými ozdobami v podobě stočených listu, náramky však nejsou ani stejně veliké, ani stejně ornamentované. (Tab. I., č. 2, 2*a*, 3, 3*a*)

Větší pár kruhů, nosených nad kotníky na nohách, je ulit v jednom kadlubu a na hrbolcích dodatečně rytými kroužky s tečkami uprostřed ornamentován. (Tab. I., čís. 4 a 5.) Všechny tyto náramky tvaru spíš ovalného jsou otevřené a v koncích paličkovitě ukončené, uvnitř pak hladké. Veliký, hladký kruh mohl být nosen buď jako náramek anebo upevňoval ve vlasech závoj. (Tab. I., čís. 6.) Patina na všech zdejších předmětech je hrubá, nestejně usazená, barvy sivozelené.

Nádoba má tvar hrnce mírně v hořejší polovici vydutého s nízkým súženým krkem a poněkud ovaleným okrajem; ozdob mimo dva vypouklé pásy pod krkem není. Pracována je na kruhu hrnčířském z jemné hlíny, je na povrchu vyhlazena a černou lakovou barvou natřena. (Tab. I., č. 7).

Krátce tuto popsané milodary kostrového hrobu přináležejí tedy kultuře t. zv. tènské. Jak známo, vyznačuje se tato kultura už vyvinutým zpracováním a zužitkováním železa a rozvíjela se ve východní Francii asi současně s kulturou hallštattskou. Nálezy ve vojenské stanici u Marinu na jezeře Neuchatelském, „La tène" (mělčina) nazvané, daly této kultuře jméno, ačkoliv neméně bohaté nálezy objeveny ve starých gallských městech Alesii a Bibracte. Zobecnělý ten název „latènské" kultury neznačí tedy výrobky pouze v La Tène snad pracované a jinam rozvážené, nýbrž veškeré podobné předměty železné a bronzové, podobné tvarem, úpravou a celou technikou oněm nálezům z Tènu, jak se po celé střední Evropě vykopávají ve hrobech, sídlištich, hradištích a pod. označujíce tak určitou dobu kulturní hlavně ovšem v její puvodní vlasti. Proto je pojmenování její kulturou gallskou rozhodně správnější a duvodnější.

Kultura tato má ráz zřejmě válečný, karakterisují ji hlavně zbraně: dlouhé meče, ostěpy a nože, ačkoliv šperk je velmi hojný a význačný.

Naše nálezy moravské, pokud jsou zaznamenány nebo známy, tohoto rázu válečnického skoro naprosto postrádají, omezujíce se hlavně na ozdobnictví. Vyskytly se u nás buď ojediněle, tedy předměty nejspíše ztracené nebo pohozené, buď ve hrobech kostrových nebo i žárových typu popelnicových polí slezských a jim souhlasných sídlištích. V Čechách nový tento druh pohřbů objevuje se častěji ve středu a na severu ve skupinách několika koster, místy však i rozsáhlými hřbitovy. Na Moravě nálezy kultury gallské roztroušeny jsou po celé téměř zemi, celkem zustávají však stále vzácnými. Hroby kostrové objevily se posud vždy ojediněle, nikdy dva nebo více jich vedle sebe, i sebe menší hřbitov pak už dokonce ne. Známy jsou:

Blučina. R. 1848 odkryt hrob kameny obložený a pokrytý; byla v něm mužská (?) kostra se skleněnými perlami a pozlacenými bronzy: sponkou, dvěma náramky a prstenem.[1])

Čechůvky (u Prostějova.) V zahradě Bendově vykopán hrob s kostrou na znaku ležící od severu k jihu; u ruky byl lignitový náramek, tři kroužky bronzové a struska železné spony vybrány z hlíny z hrobu vyhozené. Na nohou, které teprve po dvou létech (1898) vykopány byly, navlečeny byly nad kotníky dva hrbolkové kruhy bronzové.[2])

[1]) Dr. B. Dudík, Sitzungsberichte der kais. Akademie der Wissenschaften in Wien. Band XII. (1854) p. 487. a násl. — Časopis Matice mor. 1875 s. 10. Eder, Chronik der Orte Seelowitz und Pohrlitz..

[2]) Museum v Prostějově. — Časopis vl. muzejního spolku v Olomouci 1899 s. 53.

Dobročkovice (u Bučovic). R. 1895 nalezeny v kostrovém hrobě (po kostře zbyly však jenom stopy) bronz. sponka, uzlovitý náramek a jiný hladký z lignitu vysoustruhovaný.[3])

Držovice. Na „Dílech Odvrahovičních" v sídlišti s kulturou popelnicových polí nalezl jsem na rozoraném poli vřetenní kosť s hrbolkovým náramkem, kopáním zjistil jsem však, že kostra byla už před lety oráním úplně rozrušena.[4])

Hrušovany (Grussbach). R. 1887 vykopána kostra se zlatým náramkem na pravé ruce a po jednom kruhu bronz. na nohou.[5])

Hrušovany (Rohrbach). Při nádražní práci vykopána kostra a při ní bronz. spona s přehnutou patkou a kuličkou uprostřed hladkého oblončku, dva náramky a železná sekyra s dutinou (mimo hrob?[6])

Charváty (u Dubu). Při silnici u sv. Jana vykopána kostra (?) a při ní: železný meč s bronzovou pochvou, několik náramku, pěkné ozdoby závěsné, bronzové kroužky, osm částí bronz. pásu, dvě železné fibule a zlomky jiných a j. Vše uloženo bylo ve vrstvě se střepinami nádob slezských a také už vlnovkou zdobených.[7])

Krumlov. V cukrovaru z kostrových hrobů, o nichž bližší záznamy scházejí, zachovaly se spony železné i bronzové, hrbolkové náramky, ploché prsteny, železný kroužek a dva železné oštěpy.

Také v blízké cihelně Hafnerově vykopána kostra s bronz. kruhy na nohách; kosti ruky v zápěstí byly též zbarveny zeleně, náramky však zmizely.[8])

Kurdějov (u Hustopeče). R. 1887 vykopána u rybníka kostra s nádobou a dvěma náramky s dutými polokoulemi.[9])

Hluboké Mašuvky. V obecní cihelně vykopána ženská kostra ležící od severozápadu k jihovýchodu, při ní bylo pět bronz. spon, na levé ruce a na obou nohách po hrbolkovém kruhu bronz.; poloha spon, ani všech kruhu nebyla přesně zjištěna.[10])

Náklo. Z kostrového hrobu zachovaly se spony.[11])

Němčice na Hané. Ve hliníku „Za hájkem" při odebírání hlíny nalezena kostra, jejíž jedna ruka měla v zápěstí bronz. náramek a na prsou železnou sponu.[12])

Němčičky (u Hustopeče). Z kostrového hrobu zachována bronz. jehlice zahnutá a masivní rýhovaný náramek.[13])

Rajhrad. R. 1838 vykopána kostra s polokoulovými náramky na rukou.[14])

[3]) České gymnasium v Brně. — Mittheilungen der anthropol. Gesellschaft in Wien 1896 s. 88.

[4]) Sbírka I. L. Červinka. — Archaeologický výzkum na Prostějovsku s. 65.

[5]) Dvorní museum. — Mittheil. der k. k. Central-Commission 1887 s. 170, 1890 s. 265.

[6]) Františkovo museum v Brně. — M anth. G. 1891 s. 15. — Č. Ol. m 1899 s 25

[7]) Vl. Museum v Olomouci. — Č. Ol. m. 1886 s. 101, 1887 s. 98, 129. — M. Central. C. 1890 s. 226.

[8]) M. Cent. C. 1890. — Č. Ol. m. 1890 s. 152, 162

[9]) Řid. K. J. Maška v Telči. — M. Cent. Com. 1887 s. 172. Praehist. Atlas, Tab. LXXX č. 9.

[10]) Jarosl. Palliardi. — Č. Ol. m. 1899 s. 11.

[11]) Vlast. museum v Olomouci.

[12]) J. B. Knies. — Český Lid II. s. 691.

[13]) K. J. Maška. — M. C. C. 189 s. 47.

[14]) Frant. museum. — Dr. B. Dudík s. 477

Slatěnice. R. 1883 objeven hrob kostrový s bronzovými náramky, dutými polokoulemi zdobenými, dvojitým náramkem zámečkem spojeným, sponkou a bronz. přazkou.[15])

Slavíkovice. R. 1887 vyorána na poli „Šmolesu" od Velešovic kostra s hrbolkovým náramkem.[16])

Šardice (u Kyjova). R. 1886 vyhrabal pasák „na Kopci" jeden celý a polovici druhého bronz. náramku s dutými polokoulemi, které prý obepínaly ramenní kosť[17]).

Žerotice (u Znojma). Na „Rabštejnkách" vykopána kostra.[18])

V celku tedy objeveno bylo na Moravě na 20 hrobů kostrových s přídavky kultury gallské, avšak vždy pouhou náhodou, takže tělesných pozůstatků nebylo si při tom povšimnuto vůbec až na jediný hrob z Hlubokých Mašůvek a jiný porušený ze Žerotic.

Lebka Mašuvecká byla poměrně krátká (index 81·86), vysoká, s úzkým obličejem, prostředně vysokými očnicemi a taktéž širokým nosem; podobně lebka z hrobu Žerotického je rozhodně krátká. Holenní kosti z obou hrobů těchto nejsou platyknemické, nýbrž docela normální. Násadce svalové na všech kostech dlouhých jsou dosti vyvinuté.

Srovnáme-li s tím — píše J. Palliardi — výsledky zkoumání koster z hrobů se skrčenými kostrami z doby bronzu, přicházíme k poznání, že lidé, jejichž tělesné pozůstatky ve hrobech u Hlubokých Mašůvek a Žerotic se nám zachovaly, byli rozhodně jiného typu, než dlouholebé obyvatelstvo starší doby bronzové.

V jednotlivých nálezech přicházejí nejčastěji hrbolkové náramky s paličkovitými konci; zaznamenány jsou z Bohuslavic (u Kyjova[19]), z Domšic[20]), pod valem na Hostýně[21]), v Kroužku (u Slavkova [22]), pod „Hradem" u Kunovic (u Kelče[23]), u Lesonic[24]), u Puntovic a Tulešic[25]), a šnekovité náramky z Modřic[26]).

U Pasohlávek nalezen v nádobě skvostný náramek z modrého skla se žlutými vložkami[27]), prý u koster.

Chvalkovice (u Vyškova). „Na Harmovém kopci" vyorány byly četné železné předměty gallského rázu: kopí, špičáky, nůžky, šípy a j. v.[28])

Okruh kultury gallské je vyznačen bohatými nálezy hrobů, sídlišť a jednotlivých předmětů z východní a severní Francie až k moři a do Britanie; z údolí Rýnského táhne se širokým pruhem v celém středním Německu až do Čech a do Uher a až do severní Italie.[29])

---

15) Vl. mus. v Olom. — M. Cent. Com. 1884 s. 95. — Prach. Atlas, tab. LXXXIX., č. 10—13.

16) Frant. mus. — M. anth. G. 1891 s. 64.

17) Vl. mus. v Ol. — Č. Ol. m. 18[illegible]8 s. 130.

18) Jar. Palliardi. — Č. Ol. m. 1899 s. 15.

19) Vl museum v Olom. — Č. Ol. m. 1886 s. 143.

20) Jar. Palliardi — M. C Com. 1891 s. 52. — Pam. arch. XIV. s. 249. Č. Ol. m. 1899 s. 15.

21) Něm. technika v Brně. — M. anth. G. 1896 s. 90.

22) Frant. m. — Č. Ol. m. 1899 s. 16.

23) Vl. M. O. — Č. Ol. m. 1891 s. 17.

24) Dr. J. N. Woldřich v Praze. — Č. Ol. m. 1890 s. 162.

25) Frant. m. – K. J. Maška. — Dr. M. Kříž, Kůlna a Kostelík, t. IV. č. 9 a 10.

26) Č. Ol. m. 1899 s. 16. — Český lid IV. s. 556.

27) M. anth. Ges. 1899 s. 34. — Zeitschrift des Vereines für Gesch. Mährens 18[illegible] Str. 402.

28) Vl. m. Ol. — Č. Ol. m 1886 s. 101.

29) Dr. M. Hoernes, Urgeschichte des Menschen s. 642.

Vniknutí kultury gallské až do Čech snaží se badatelé uvésti ve spojení s historickými zprávami. Livius zachoval totiž starší záznam, dle kteréhož Gallové v době Tarquinia Priska, tedy asi koncem VI. věku před Kristem, vytrhli z přelidněné své vlasti pod Sigovesem a Bellovesem na východ, vyhledati si nových sídel. Věštbou určeny byly lesy Hercynské zástupům Sigovesovým, Bellovesovi pak naznačena cesta do Italie. Poněvadž tato Liviova zpráva je bez diplomatického zaručení, opravují historikové datum toto a kladou celé hnutí gallské k letům 388—396, kdy Insubrové, Cenomani, Bojové a Senoni osadili severní Italii.

Na základě toho hledali archaeologové Boje v Čechách ve hrobech kostrových s předměty kultury tènské[30]) podobně jako v Italii.[31]) Hroby moravské téhož rázu měly by odpovídati gallskému kmenu Kotinů, jejichž sídla v historických pramenech sice unikají bližšímu určení, podle těchto hrobů však dala by se spíše na Moravě umístiti než na Slovensku, kam historikové Kotiny kladou.[32])

Nověji se však prohlašuje podle posledních výzkumů archaeologických, že se objevování kultury gallské v Čechách nemá uváděti v souvislost se vpádem Sigovesových Gallů, nebo ráz nálezů těch ukazuje teprve na období asi 50 roků před Kristem až do r. 100 po Kristu, souvisel by tudíž spíše s invasí Markomanskou.[33])

Tu setkala by se prachistorická archaeologie spíše v souhlase s dáty historickými, neboť zprávy Caesarovy a Tacitovy o Markomanech jistě jsou věrohodnější, než vypravování Liviovo o Bojech.

Caesar vzpomíná Markomanů poprvé mezi Svévy Ariovistovými, když pak nájezdy Svévův do Gallie byly zastaveny, sídleli Markomané nějakou dobu na horním Dunaji, odkudž Drusovou výpravou byli vyplašeni (asi 12 před Kr.) Vellejus Paterculus zaznamenal, že Marobud národ svůj vyvedl dovnitř lesa Hercynského, do země, jejíž jméno Bojohaemum jest. Podobně vypravuje Tacitus; Strabo zpravuje nás však ještě o svévském národu Kvadech; ti bydlí v lese Hercynském a v jejich zemi leží „Buiaimon", residence Marobudova, kamž on mnohé převedl, mezi jinými i své sourodáky Markomany.

Dle těchto jakož i z pozdějších zpráv soudí historikové, že državа Markomanská, majíc svůj střed v Bojohaemu, sahala na jih až k Dunaji. V době Marobudově bylo střediskem říše a sídlem krále město, které Strabo Buiaimon, Ptolomaios pak Marobudum zove. Dle Tacita bylo to město, kde i římští kupci a průmyslníci hojně byli usídleni, a podle města byla pevnůstka s velkou kořistí Svévův.

Známo, že panství Marobudova bylo na krátce; když Katvalda s družinou z Gotonů a za pomoci Římanův města jeho dobyl, Marobud nucen byl utéci se pod ochranu Říma (17 po Kr.). Katvalda už dvě léta na to musel ustoupiti knížeti hermundurskému Vibelliovi, Marobudum rozbořeno a zbytek družiny Marobudovy a Katvaldovy usazen s Kvady na Váhu pod králem Vanniem.

---

[30]) Dr. L. Niederle, Lidstvo předhistorické s. 527 a násl., 541, 546.

[31]) Dr. J. L. Píč, Arch. výzkum II. s. 107.

[32]) Památky arch. XVII. s. 521, 522.

[33]) K. Buchtela, Věstník slov. star. I. s. 72. — Dr. Niederle, Český Lid IV. s. 71. — O počátcích dějin zemí českých. Český čas. hist. 1900, zvl. o. s. 47. K. J. Maška. Naučný sl. XVII.

Příchod Markomanu do lesa Hercynského spadá v dobu, kdy se už všeobecně užívalo železných zbraní i nástrojů. Vypravuje-li Caesar, že Markomané seděli v I. stol. před Kr. v Pomohaní a na hořejším Dunaji, byli by sídleli patrně v okruhu kultury gallské, tehdy největšího rozkvětu dosahující i tenkrát ještě, když se až do lesa Hercynského prodrali. Avšak potulný a nestálý život nedovoluje většímu rozvoji řemesel a umění, je tu tedy samozřejmo, že Markomané i jejich nerozluční sousedé „moravští“ Kvadové toulajíce se z místa na místo a věnujíce se napořád jenom životu válečnému, nemohli vypěstovati nijaké svéráznější kultury markomanské odkázáni jsouce ve svých potřebách na pokročilejší sousedy Na západu odkázáni byli na výrobky gallské, v Čechách pak a při Dunaji stýkajíce se neustále s Římany, zaplaveni byli kulturou římsko-provincialní.

Dr. J. L. Píč rozhodl tuto záhadu velmi bystře a duchaplně ve svém Výzkumu ve Středních Čechách 1897.

Je historickým faktem, že Markomané seděli pod Ariovistem s jinými Svévy za Rýnem až asi do r. 57. před Kr., zatlačeni byvše za Rýn pobyli na Mohanu a odtud zaplašeni do Čech, kde dojista za Marobuda aspoň od r. 12 před Kr. až do r. 19. po Kr. se zdržovali.

Hledáme-li hroby Svévu Ariovistových za Rýnem, připadneme na řadu žárových pohřebišť typu Nierensteinského; pohřebiště tato jsou současná s pohřby kostrovými s inventářem kultury gallské: staršími nádobami některými souvisí s pohřby žárovými na pravé straně Rýna. Tyto hroby žárové z doby Caesarovy karakterizované železnou sponou tènskou střední doby, pro Alesii tak význačnou, i keramikou červenobíle neb jinak dvojbarevně malovanou svědčí, že Svévové Ariovistovi z nějakého střediska, kde prumysl Alesie a Bibracte byl v květu, ba nejspíše s těmito dvěma místy byli ve spojení za svého pobytu za Rýnem.

Markomané sami gallskému hrnčířství se asi nevyučili, neboť na horním Mohanu po něm není stopy. Teprve daleko odtud v Čechách vyskytuje se ostruvek této keramiky. Avšak vlivy nového tohoto střediska kulturního po Čechách nejsou vůbec patrny, mohli bychom tedy docela správně souditi, že Hermunduři jako věrní spojenci Říma nejen přepadli a vyhnali Katvaldu, knížete Markomanu, ale zbořili též střediště jich — Marobudum — na hradišti u dnešních Stradonic (poblíž Berouna). Toto místo jest jediné na rozhraní našeho letopočtu, kde pohromadě bylo vojsko a prumyslníci i obchodníci a také je toto hradiště jediným místem, na které se hodí Tacitovo líčení města Marobudova. Hradiště Stradonické bylo historické Marobudum a r. 19 po Kr. v něm nalezení markytáni a obchodníci z provincií římských, které chtivost peněz a zanedbávání občanských povinností tam zavedla, byli nespokojenci z Haeduuv a Sekvanuv, neboť jenom tak lze vysvětliti tento vzdálený ostrov kultury gallské.

Mnoho předmětu z hradiště Stradonického jeví též ráz čistě římský, což svědčí o stycích s jihem. Císař Augustus rozšířil zatím vládu Říma až po země s Dunajem na sever hraničící a z těch nových provincií římských docházelo záhy hojně římských trhovcuv mezi nově usedlé barbary. Záměna a křížení kultury tènské s kulturou římsko-provincialní dá se tedy doložiti i historickými fakty.

Tak vypravuje archaeologický výzkum v souhlase s dějinami v Čechách.

Pokud Markomané přenášeli kulturu gallskou až na Moravu, nelze na ten čas ještě přesně zjistiti, přes to však hodlám se pokusiti o datování našich nálezu kultury gallské, aby tato záhada dějepisná i archaeologická objasněna byla i u nás.

Hlavním kriteriem pro datování jednotlivých fasí kultury tènské či gallské jest forma mečů a hlavně sponka. Gallská spona je vykována z jediného kusu drátu buď železného nebo bronzového; tělo do obloučku zahnuté přechází hořejším koncem do závitku odtud přehnutym lukem nad závinem na protější stranu, utvoří opět kotouček a končí jehlicí, která se opírá do žlábku na dolejším konci těla; tento dolejsi konec bývá protáhnut a zpět nahoru k tílku ohnut a hlavičkou, makovicí nebo terčovitou ploškou ozdoben. Tvar tento je nejstarší a nazývá se v Čechách sponou „duchcovskou“ podle velikého nálezu ve zřídle u Duchcova.[34])

Spona pozdější t. zv. středotènská je v celku štíhlejší a má z patky prodloužený konec k tělu připevněný shora asi v polovici obloučku. Spona tato je pro stanici La Tène Marin zvláště karakteristická (stanice tato začíná vlastně touto sponou) a jest v Alesii a Bibracte zvlášť velmi četně zastoupena, a jelikož tu spona s patkou zpod zahnutou či tak zvaná pozdní tènská (vlastně nejstarší spona provincialně římská) vubec se nevyskytuje, mohli bychom říci, že spona tato je současná se sbořením měst Alesie a Bibracte.[35]) Tato spona vyskytla se ještě s denárem cís. Nervy (96—98) ve hrobě Kostomlatském,[36]) lze ji tedy pravděpodobně datovati do I. století před Kristem a do I. stol. po Kristu. Založení stanice La Tènské u Marinu by spadalo tedy do r. asi 100 před Kr.

Dle toho spona duchcovského rázu jest starší, snad ze století II. až III. před Kristem a do téže doby měly by se také zařaditi naše kostrové hroby s přídavky kultury gallské, v nichž vyskytují se zpravidla jenom spony tvaru nejstaršího.

Také dle studií Undsetových mohla kultura tènská počíti na středním Labi kolem r. 200 před Kristem[37]), a podobně Hoernes dospěl k úsudku, že se gallská kultura u nás objevuje ve stol. III. před Kr.[38]) R. Weinzierl dává staré kultuře tènské se sponami duchcovskými vnikati do Čech teprve v létech 100 až 50 před Kristem.[39])

Ráz těchto hrobu je tedy na každý zpusob starší než invase Markomanu, proto nemohou býti hroby ty u nás dukazem existence jejich v našich vlastech.

Z té samé příčiny přicházejí o tyto hroby i gallští Kotinové.

Tacitus píše ve své Germanii cap. 43: „Za zády Markomanum a Kvadum sedí Marsignové, Kotini, Osi a Burové, z těch Marsigni a Buri dle řeči a mravu Svévy jsou, Kotini však keľticky a Osi pannonsky

[34]) Památky arch. XII. — Mitth. anthropol. Gesellschaft 1882.
[35]) Dr. J. L. Píč, Arch. výzk. 117.
[36]) Památky arch. X. s. 647.
[37]) Das erste Auftreten des Eisens in Nord-Europa s. 344.
[38]) Urgeschichte des Menschen.
[39]) Das La Tène Grabfeld von Langugest bei Bilin in Böhmen (Braunschweig 1899) s. 71.

mluví a dílem Kvadum, dílem Sarmatum poplatek odváděti musí, což je tím hanebnějším, že Kotini na železo dolují; jinak obývají národové tito jen málo rovinu, většinou však vysoké lesy a horské hřbety." Také Ptolemaios a Dio Cassius vzpomínají Kotinu, a dle těchto zpráv kladli je mnozí do Moravy severozápadní (Wankel, Jireček, Niederle a j.), dle Müllenhoffa[40]) však a Králíčka[41]) prý sídleli v severních Uhrách.

Dr. Píč ku potvrzení těchto historických zpráv dovolává se i gallských hrobu. „Jestli z hlavního tábora římského, z Karnunta po případě Vindobony počítaje, seděli gallští Kotini za Markomany na Dunaji bojujícími, mohou archaeologicky jedině hroby latènské či gallské na Moravě stotožňovati se s Kotiny. Nalezené v Býčí skále[42]) pece na tavení železa mohly by se pak uvésti v souvislost právě s Kotiny; historické svědectví, zejména Tacitovo, a rozloha jejich hrobů (v úrodném onom kraji po obou stranách spojené Svitavy a Svratky, po Cezavu až do úrodné nižiny Kyjovské) by tomu neodporovala."

Z předeslaného seznamu kostrových hrobů s milodary gallské kultury viděti, že jsou rozloženy jednotlivě po celé Moravě, avšak nebyly nalezeny ještě blíž Býčí skály a v okolí, kde železné rudy hojnosť. Také nelze spojovati staré železárny u Rudic a v Býčí skále s Kotiny, neboť železárny Rudické dají se dle spolu tam nalézaných střepin datovati teprve do stol. asi IX.—X., kovářská dílna v Býčí skále však jest starší než hromadný hrob s milodary hallštattské kultury: „Kovárna tato musela tu stávati dlouho před pohřbem, jak dokazují pozustalé upotřebené nástroje a nedohotovené předměty, jejichž zpracování uprostřed přerušeno, dále četné trusky a také čerstvě kované železo atd. Také toto místo bylo po ukončení pohřebních slavností spáleným obilím zasypáno a když nebylo vápencovými balvany pokryto, přece štěrkem a pískem zasypáno.[43])

O tom, že ve Švýcařích a ve Francii jenom Gallové byli šiřiteli kultury gallské, není podnes nejmenší pochyby, avšak nebylo by správno, kdybychom všude tam, kde starožitniny rázu tènského nalezeny byly, předpokládali gallská osídlení.

Z předešlého seznali jsme, že k nám do Čech a na Moravu kultura gallská zanesena byla brzy po stěhování Gallův, kultura ta však na počátku našeho letopočtu dosahuje v Čechách velikého rozkvětu, ačkoliv Gallští Bojové kolem r. 50 před Kristem „Boiohaemum" již opustili, v následujících řádcích pak seznáme ještě třetí národ, kterému kultura gallská rovněž nebyla neznáma.

O tomto národu třetím nám dějepis nevypravuje ničeho, archaeologický výzkum však dovozuje, že Morava už v době bronzové hostila silně rozvětvený a početný lid, který své nebožtíky spaloval a v t. zv. popelnicových polích pochovával.

Tento mírumilovný národ pracovitý, provozující orbu a chov dobytka měl význačnou kulturu a znamenitě vyspělou už v době čistě bronzové, jak nám o ní důkazy podávají rozsáhlá sídliště i hradiště a zvláště popelnicová pole.

[40]) Deutsche Alterthumskunde II. Anh. I., II. 334.

[41]) Die Donauvölker Altgermaniens (Brno 1897) s. 22.

[42]) Wankel, Praehist. Eisenschmelz- und Schmiedestätten in Mähren, 1878 s. 29. — Bilder a. d. mähr. Schweiz str. 89.

[43]) Bilder a. d. mähr. Schweiz s. 416.

Podivuhodná a zajímavá tato pole rozložena jsou po celé Moravě, východních Čechách, oběma Lužicemi až po Sprévu a do Poznaňska, Slezskem pak táhnou se do severozápadních Uher a do Dolních Rakous až po Dunaj. Během doby vyvinuly se na šírém tomto prostranství v jednotlivých krajinách ruzné typy hrobní keramiky, na př. v Lužici, ve Slezsku, v Uhrách a j., avšak změny ty spusobeny více méně jenom hrnčířskou technikou, hlavní typy jakož i složení hrobu zustává všude úplně shodné. Naše naleziště vykazují hojně polí s čistým rázem lužickým (Mostkovice, Těšetice, Vranovice, Všetuly) i slezským (Tršice, Mohelnice, Krumsín, Obřany), vyskytují se však také pohřebiště, kde se oba rázy křižují (Domaželice, Bořitov), a jsou dukazem, že se typ slezský vyvíjel ze staršího lužického u nás. A právě s objevováním se železa nabývají popelnicová pole největšího rozšíření a svého rozkvětu.[44])

Gallské spony datují nám velmi správně keramiku popelnicových polí. Popelnice, v nichž vyskytly se fibulky nejstaršího tvaru (duchcovského) s volnou patkou, jsou stále ještě pečlivě pracovány i krásně ornamentovány: Předmostí,[45]) Předměstí Uh. Ostrožské,[46]) Slatěnice,[47]) Slatinky[48]) a j.; podobně ve vých. Čechách.

Jakmile se však počíná objevovati železná spona tènská, s patkou shora k obloučku připevněnou, pozbývá keramika jemnějších výzdob, je hrubší a jen ledabylo robená: Biskupství,[49]) Blatec,[50]) Brno,[51]) Bzenec,[52]) Chylice,[52]) Nová Ves u Veselí[53]) a j.

Podobně jsou zaznamenány šperky a nástroje rázu gallského na soudobých osadištích u Blatce (nužky, nože, bronz. jehlice[54]), u Němčic na Hané (vroubkované náramky, železné sponky, srpy, nože, sekyry s rozpoltěnou dutinou[55]), pod Hradiskem u Křenovic (železné nože, dláta, šídla, srpy, sekyry s rozpoltěnými dutinami, sponky a náramky.[56])

Objevování se jednotlivých předmětu rázu gallského v sídlištích a ve hrobech popelnicových polí dá se vysvětliti jenom obchodním spojením a přátelskými styky; lidstvo s kulturou popelnicových polí přejímalo novou kulturu v ozdobě i nástroji a zbrani jako novou modu i z potřeby, neměníc při tom podstatně ani živobytí ani ode dávna zděděných zvyklostí.

Že lidstvo, které u nás pochovávalo své nebožtíky ve hrobech kostrových s přídavky rázu gallského, bylo jenom potulnými cizinci v naší vlasti, shledáváme v té okolnosti, že není posud na Moravě známo ani jediné sídliště, které by karakterizováno bylo gallskými šperky, nástroji

---

[44]) I. L. Č. Arch. výz. na Prost. str. 52.
[45]) K. J. Maška.
[46]) Frant. M. — Č. Ol. m. 1887 s. 82.
[47]) Vl. M. O. — Č. Ol. m. 1893 s. 126.
[48]) Vl. M. O. — Č. Ol. m. 1885 s. 150, 1890 s. 184, 1891 s. 133. — M. anth G. 1890 s. 16.
[49]) Vl. M. O. — Č. Ol m. 1889 s. 167.
[50]) Vl. M. O. — Č. Ol. m. 1885 s. 99, 101.
[51]) K. J. M. — M. C. C. 1890 s. 45.
[52]) F. M. — Č. Ol. m. 1887 s. 87.
[53]) F. M. — Č. Ol. m. 1887 s. 84. — M. anth. G. 1889 s. 31.
[54]) V. M. O. — Č. Ol. m. 1884 s. 171, 1887 s. 98.
[55]) Vl. M. O. — Č. Ol. m. 1899 s. 16. — Český lid II. s. 691
[56]) I. L. Č. — J. B. Knies — J. Slovák. — A. Telička. — Č. Ol. m. 1890 s. 1

a zbraněmi a zároveň i nějakou novou svéráznou keramikou, nebo nic není tak výrazným a význačným pro rozvoj domácích fasí kulturních jako nádobí.

Při prokopávání gallských měst Bibracte a Alesie, která byla Caesarem r. 57 př. Kr. dobyta a zbořena, vyskytlo se veliké množství význačné keramiky, karakterizované štíhlými nádobami na kruhu robenými, červeně a bíle, neb i jinak malovanými. Keramika tato vznikla ze vzoru řeckých, které patrně přes Massilii dovnitř Gallie byly importovány. Nádoby tyto jsou z jemně plavené hlíny zhotoveny a dobře, patrně v řádné peci hrnčířské vypáleny; povrch nádob potřen je červenou, někdy i hnědou nebo černou barvou, a na tomto nátěru naneseny jsou pruhy nebo kostky barvy bílé nebo někdy i hnědé; nádoby po natření byly v ohni, v čemž rovněž jeví se vlivy řecké techniky hrnčířské. Tvary takových nádob jsou počátkem císařské doby římské takořka modou pro střední Evropu, malování však málo přesahuje přes Rýn, teprve daleko odtud na východ objevuje se tato moda a technika na hradišti Stradonickém ve větším rozsahu a tak nápadně, že se zdá, jakoby sem kus města Alesie bylo přeneseno.

Keramiky takové u nás na Moravě dosud neznáme, nádoba z hrobu Slavkovského má pak tvar poněkud jiný.

Z toho všeho jakož i z poměrně veliké vzácnosti gallských starožitností a pak z okolnosti, že krajiny naše byly tehdy hustě zalidněny obyvatelstvem s kulturou popelnicových polí, a třebas v pohřebištích takových objevované milodary rázu gallského svědčí, že rozšířená tato kultura nebyla u nás neznáma, přece zase zvláště nepřetržitý vývin domácí keramiky zřejmě dokazuje, že k nám od západu nepřišel nový lid s novou vyvinutou vlastní kulturou, aby ji v nových sídlech dále pěstoval, neboť byl by s ostatní svou vzdělaností a zpusobem života přinesl na př. znalost hrnčířství, která by nezůstala na domácí výrobu bez vlivu, i kdyby vetřelci splynuli s domorodým pokolením. Stopy takového vlivu kultury západní však pozorovati nelze ani na sídlištích ani v pohřebištích moravských, ovšem záhy však uplatňuje si ho kultura římsko-provincialní od jihu k nám vnikající.

Episodický zjev gallských hrobu u nás na Moravě chtěli také někteří vykládati za zbytky lidu domácího, který cizí kulturu přijímal jak v modě, tak i ritu, avšak domněnky ty nemají zatím vážného podkladu pro téměř úplný nedostatek materialu anthropologického.

Podle dosavadního stavu badání archaelogického náleží hroby s kostrami a milodary gallské kultury nepopřeně aspoň století II. až III. před Kr. Povšimneme li sobě ještě jednou nálezu moravských, nemuže nám býti u nich nenápadným naprostý nedostatek zbraní, které všude jinde v nálezech tak v oči bijí. Z 20 dosud u nás objevených koster bylo jich 19 podle šperku pravděpodobně ženských a jediná jen s válečnickou výzbrojí, byla-li tu u Charvat nalezena vubec kostra.

Z okolnosti této soudím, že nám tu není co činiti s lidem válečným, který by k nám byl vniknul násilně, aby se mocně v zemi naší usídlil, třebas by se tu snad jednalo jen o stopy „předních stráží“ při návalu nového lidu; mám za to, že smíme pravděpodobně ve hrobech těchto spatřovati spíše stopy klidných styku obchodních, snad rukojmě

i otrokyně, nebo několik takových hrobu nalezeno přímo u samých osad pokolení popelnicových polí (Držovice, Němčice, Čechuvky, Slatěnice a j.).

Pokud se týká příslušnosti národnostní, nutno podle dnešních našich vědomostí považovati hroby naše za hroby gallské; zdali však souhlasí s českými Boji, budeme moci rozhodnouti teprve, až podaří-li se budoucímu výzkumu zachrániti více materialu anthropologického.

Nebylo-li mi možno v článku přítomném dospěti k výsledku jasnějšímu a k positivnímu rozhodnutí, chtěl jsem jím aspoň upozorniti na velmi zajímavou záhadu archeologickou u nás, kterou lze rozluštiti pouze úsilným a čilým badáním po celé zemi. Povzbudí-li pojednání toto ku práci podobné, dosáhlo svého účelu.

Propasť hranická.

Sestavil Dr. **Mauric Remeš.**

Práce Dra. Kříže o literatuře Macochy uveřejněná v lonském ročníku časopisu matice moravské byla mně pobídkou pokusiti se o podobný soupis všech zpráv o propasti hranické v literatuře i mezi lidem roztroušených, abychom též o této přírodní zvláštnosti moravské měli přehledný obraz dosavadních vědomostí.

Dáta v této práci uvedená týkají se nejenom propasti samé, nýbrž zaznamenány jsou i všechny zajímavější zprávy týkající se ostatních dutin a útvaru skalních v tomto kraji. Vůbec je málo takových krajinek na Moravě, kde tolik přírodních zajímavostí sneseno na tak malém kousku země. Bečva prorvavši pásmo vápence devonského u Hranic rozlila své vody po dutinách jeho skal a dala tak podnět ku vzniku mnohých zajímavých přírodních zvláštností v údolí teplickém.

Pokud mi literatura přístupna byla, zaznamenal jsem svědomitě každou zprávu. Zvláště práce starší zevrubněji jsem uvedl, místa duležitější v puvodním znění. Učinil jsem tak proto, abych přírodozpytcum, kteří by snad jednou chtěli i propasti hranické věnovati svou pozornosť, ušetřil obtížné hledání příslušné literatury. Mnohé z uvedených spisu jsou již nyní vzácností a nesnadno jich si opatřiti.

Z přečetných novodobých zeměpisu, ve kterých jen kratičká zmínka o propasti se děje, všechny uváděti nemělo by smyslu. Proto jsem jenom některé uvedl, aby bylo patrno, jak ruzné jsou údaje i co do hlavních věcí, na př. hloubky propasti, jakosti vody, útvaru skalního a t. d.

Botanické zprávy v „Květeně“ Formánkově uvedené čerpány, jak výslovně tam naznačeno, z Voglových článku, proto záslužný spis onen nejmenuji.

Prosím konečně každého, kdo zájem má o prozkoumání přírodních poměru moravských a jemuž nějaká zpráva o propasti v práci této neuvedená je známa, aby sobě neobtěžoval ji s pisatelem těchto řádku sděliti.

Nejstarší zpráva o propasti obsažena je — pokud mi známo — ve spisu Tomáše Jordána z Klauznburku doktora a lékaře zemského v markhrabství moravském:

1. Kniha o vodách hojitelných neb teplicech moravských. Slavným čtyřem stavuom markhrabství moravského připsaná M. D. LXXX. V kapitole: Voda hranická str. 206 a 207 čteme: „.... naproti Lázni na druhé straně Řeky hora jest vysoká a příkrá na kteréžto hory vrchu jest veliká Jáma (hrozno na ni hleděti) od vrchu až dolu procházející jako Propasť aneb radše Peklo nějaké, do kteréžto před časy Lidé na smrt odsouzení metáni bývali. V té Propasti na dně jest Louže neb voda stojatá do níž jakž zvěř neb jiná Hovada vpadnou hned se potopí a zahynou: Tolikéž dříví a jiné věci kteréž se tam, když kdo chce hlubokosť její změřiti s hůry pouštějí: Aniž jest kdo kdy hlubokosti její vystihnouti mohl Tak že by někdo ne zle a scestně smysliti mohl že z té Propasti Voda skrze podzemní průchody pod Řekou na druhou stranu prochází a tu se teprv ven prejščí. Nebo když se Řeka rozvodní a z břehů svých vystupuje také se zřejmě poznati může že v té Propasti vody přibývá. Pustili se někteří z našich do té Propasti a okusivše té Vody nalezli ji smrdutou býti rovněž jako Vodu stojatou /snad proto že dlouho pohnuta nebyvši od toho dlouhého stání poněkud shnila. Čehož znamení byla šlemovitosť zelená, kterúž svrchek té vody všudy potažen a přikryt byl: a pravili, že žádné hojitedlné moci neb chuti při ní nenalezli. Ačkoli obyvatelé touž chuť a moc jako druhé Vodě/ jí připisují. Rozprávěl mi jeden dobrý přítel muj kterýž téměř již v sedmdesáti letech jest že za mladých let svých chtěje hlubokosti její vystihnouti v ní ploval a pod vodu se pustil zdali by dno najíti moh: ale že to daremné bylo ačkoli plovati velmi dobře uměl. Snad také ta zelenosť je přirozená a vlastní té vodě: ale mně se nevidí neb jsem s hůry spatřil že se voda po vrchu kalila a dole byla čistá: leč by ta zelenosť witrioli na vrchu splejvajícímu přičtena byla. Čehožby se příklad na Vodách cyprských zelených o kterýchž Galenus píše dán býti mohl."

O vodě hranické rozepisuje se autor podrobněji, rozebírá její složení a účinek při rozličných nemocech. Uvádím ještě z této kapitoly některá zajímavější místa:

Str. 205. „Žáby do ní (vody hranické) vržené hned zemrou: v prostřed řeky, kdež se pramenové vyprýšťují, že se žádné ryby nenalezá: a haduv že žádných na tom místě nebývá". Dále vypravuje, že pan Kropáč*) jsa v držení tohoto místa (před devíti lety) nechal díru do toho vrchu od lázní jen dvou kroků vzdáleného udělati, chtěje počátek a puvod té vody vyzkoumati. Z vylomeného otvoru vyvalil se dým, kterým omámeni lidé padali a jeden dělník se dokonce zadusil. Psi i kočky do díry vrženy byvše zahynuly. Proto upuštěno od další práce a otvor opět uzavřen. Dosud ta jedovatá pára zde kouřiti se nepřestává, jak se možno přesvědčiti na místě blízkém u Lázně, kdež plž neb loch je podzemí (ne docela 3—4 kroků zhloubí).

Z pruvodcu spisovatelových někteří sem vešli a na velkou dušnosť si naříkali. Potom i té díry ohlédati žádostivi byli, leč i zde na ně závrat těžký přišel. Když po druhé lační k díře se navrátili, tu prý se jim rovně stalo „jako těm se přihází kteříž do sklepu vinného pokud víno mladé kyše a vře, vcházejí když jim Mozk párami mno-

*) Jan Kropáč z Nevědomí (1553—1572).

hými uražen bývá Ale tuto nic viděti ani jinými smysly cejtiti se nemohlo: Což jedovatosti nemalý jest duvod".

„Vypravují také obyvatelé, že ptáci přes to místo letíce mnohokráte dolu spadli a toho že ještě očití svědkové před rukama jsou".

Spis Jordánův vyšel také latinsky: „Thomae Jordani a Clausenburgo, publici March. Moraviae medici, De aquis medicatis Moraviae commentariolus. Cum indice copiosissimo. Francofurti MDLXXXVI.

2. Joannes Ferd. Hertod: Tartaro-mastix Moraviae etc. Viennae MDCLXIX. Wolný jmenuje mezi spisy o propasti pojednávajícími také toto dílo. Já jsem však o propasti hranické zmínky zde nenašel. V odstavci „Aqua hranicensis" str. 91. stojí psáno: . . . . . . „adest ibidem caverna subterranea, quae vaporem suffocantem emittit, exemplo sumpto â catellis, felibus in specum conjectis, & illicò demortuis". Patrně se týká poznámka oné menší jeskyně u lázeňského domu, o které pozdější spisovatelé píší.

Článek „Propast descriptio" na str. 143 a následudujících obsažený — netýká se propasti hranické, nýbrž Macochy.

3. M. Z. (Zeiler) Topographia Bohemiae, Moraviae et Silesiae, das ist Beschreibung und eigentliche Abbildung der vornehmsten und bekandtisten Stätte und Plätze in dem Königreich Boheim und einverleibten Ländern, Mähren, und Schlesien An tag gegeben unndt Verlegt durch Matthaeum Merian in Franckfurt 1650.

Str. 111 a 112 v odstavci Weisskirch (Hranice): . . . . „hat es ein Gesundbad an dem besagten Fluss von welchem Thomas Jordanus de Aquis medicatis Moraviae, zu lesen; allda er p. 21 seqq. wunderliche Sachen davon und von dem gegen uber gelegenen hohen Berg erzehlet (auff welche ein grosse Klufft) so von oben biss hinab zu underst in eine Pfützen gehet die ohn einen Grund ist in welche vor Zeiten die Ubelthäter seyn gestürtzet worden".

4. Germania austriaca, seu Topographia Omnium Germaniae Provinciarum, Augustissimae Domui Austriacae Haereditario Jure Subjectorum etc. Studio et Labore Cuiusdam Societatis Jesu Sacerdotis. Viennae Austriae, Sumptibus Joannis Baptistae Schönwetter. Bibliopolae universitatis, Anno 1701. Spisovatelem této knihy byl jesuita Karel Granelli.

Na přiložené mapě Moravy: „Marchionatus Moraviae Tabula" zaznamenána „Propast".

Na str. 67 počíná „Topographia marchionatus Moraviae"; v odstavci „Hranicium" str. 75. zmiňuje se spisovatel o jeskyni teplické slovy „ . . . nec procul indè (t. j. Teplic) abest caverna subterranea suffocantem vaporem exhalans, quod experientia in catellis, et felibus ad specum immissis, statimque oppressis facta comprobavit.".

5. Schwoy Franz Joseph: Topographie vom Markgrafthum Mähren. Wien 1794 III. Band pag. 202. — „Dem Bade (i. e. Teplice) gegenüber, zwischen der Stadt und dem Dorfe Austy auf einem Berge, ist im Felsen ein kleiner See von einer fast unergründlichen Tiefe, welchen die Anwohner Propast nennen".

6. Jurende: Mährischer Wanderer, oder ganz neu entworfener Nationalkalender Mährens etc. 1809 obsahuje v pojednání: „Natur Kunst- und Alterthums- Merkwürdigkeiten Mährens" stať: „Das Gevatterloch, eine Macocha im Kleinem". Pisatelem byl Jurende sám.

Pravý puvod podivného jména „Gevattersloch" je nerozluštěnou hádankou. Podivno, že obě jména: německé i české „Propast" rozšířena jsou mezi tamějším českým obyvatelstvem.

Následuje popis údolí Bečvy a lázeňského místa Teplic, dále citát ze Schwoyovy topographie o Teplicích a propasti, konečně výtah z netištěné recense Schwoyovy topographie, kterou napsal Hanke z Hankensteina. Hanke opravuje Schwoye a praví:

„Es gibt keine Einwohner an dem sogenannten Propast bei Weisskirchen; sondern die Einwohner von Weisskirchen nennen es Propast, welches in der mährisch-slavischen Sprache ein Abgrund heisst: und dieser Propast ist auch nichts anders als eine hohe Vertiefung in einem Berge, der eine unterirdische Verbindung durch kleine Höhlungen mit der vorbei fliessenden Beczwa hat, aus welcher durch diese Höhlungen in der Vertiefung des Berges Wasser eindringt, und hiedurch wohl einen Sumpf in der Peripherie von einigen Klaftern, aber keinen See macht. Mir scheint dieser Propast ein ausgebrannter Vulkan zu sein; denn 30—40 Klaftern von ihm sind warme mineralische Quellen".

Jurende opravuje nejdříve názor Schwoyuv, že propasť leží mezi městem a obcí „Austy": „denn er befindet sich zwischen der Stadt, Hleys und Czernotin, dem Badhause gegenüber am rechten Ufer der Beczva".

Propasť je asi totéž co Macocha, ovšem pokud rozměrů se týče asi o polovici menší. Do propasti možno na straně jižní, která má sklon ke 40° mezi stromy a křovinami až k vodě sestoupiti. Z cesty vedoucí kol propasti lze na některých místech dolu viděti; se tří stran vystupují zde srázně mohutné tmavošedé skalní stěny.

Spisovatel pokusil se přesně změřiti hloubku — pomocí provázku z vyčnívajícího skaliska na straně západní k hladině vodní. Naměřeno právě 36 sáhu a 1 střevíc.

Jezírko má největší šířku asi 10 sáhů, hloubku páčí dle sklonu východní stěny na 10—15 sáhů dle toho, je-li stav vody vysoký neb nízký. Voda je čistá, vodním rostlinstvem zeleně potažená.

Nemyslí, že by jezírko bylo ve spojení s Bečvou, jejíž řečiště o 20—30 sáhu hlouběji leží než hladina vody v propasti; domnívá se, že puvod vody té hledati třeba ve vodě dešťové do propasti stékající a mimo to snad v několika postranních pramenech. Ovšem je možno, že blízké prohlubně a rokle s propastí v podzemním spojení jsou a tudíž i voda četnými puklinami skalními k Bečvě odtékati může. Propast vznikla týmže způsobem jako Macocha. Názor Hanke-ův, že by byla vyhaslou sopkou, pokládá Jurende za směšný a vyvrací hlavně následujícími vývody:

a) hornina je vápenec, kyzy u Teplic se vyskytující jsou příčinou sirkové lázně;

b) teplé prameny na levém břehu Bečvy jsou 200 a více sáhů od propasti vzdáleny;

c) z teplých léčivých pramenu nelze hned na blízkou sopku souditi. Propasť leží v krajině, kde proud Bečvy mocnou hrázi prolomil.

d) že propasť stejně jako Macocha vznikla, toho dokladem jsou četné propadliny na blízku: nedaleko propasti k západu je menší propasť až na dno stromovím a křovinami porostlá. Na vrcholu kopce nedaleko propasti jsou stopy zřícenin starého zámku.

7. H. A. Galaš. „Vorschlag zur aesthetischen Verzierung des Teplitzer Thals bei Mährisch Weisskirch im Prerauer Kreise" (Hesperus, ein Nationalblatt für gebildete Leser, herausgegeben von Chr. C. André. 7. Heft, p. 51 — 1813.)

Str. 403. Zmiňuje se o Hanke-ově názoru, že propasť je vyhaslou sopkou a souhlasí s míněním Jurendovým, že je propasť „nichts mehr u. nicht weniger als nur ein blosser Erdfall." Dle pověsti obýval malou jeskyni blíže horního kraje poustevník sv. Günther — je to však jen pouhou domněnkou. Jistější je zpráva o jakémsi mnichu řádu kapucínského jménem „Gallus" (Havel), který počátkem 18. století jeskyni za bydliště si zvolil. „Da er aber nicht einen so starken anachoretischen Geist hatte wie Günther und Prokop; so ist es kein Wunder, dass er die Steineulen und Uhus für böse Geister hielt, die ihn mit ihrem Heulen und funkelnden Augen aus dieser Höhle schon nach ein Paar Wochen vertrieben."

8. Ignaz von Mehoffer's — Erdkunde der Markgrafschaft Mähren etc. nach gegenwärtigem Zustande berichtigt und vermehrt herausgegeben von J. J. H. Czikann. Brünn 1814.

Str. 30. „Dem Badhause gegenüber ist ein merkwürdiger Erdfall, das Gevattersloch genannt, jedoch nicht von der Grösse wie die Mazocha, welche weiter unten im Brünner Kreise vorkommt."

9. Moravia. Zeitschrift zur Unterhaltung und Vaterlandskunde 1825. Na několika místech činí se zmínka o propasti.

Str. 4. Merkwürdig und berühmt sind in Mähren: . . . . „Die einzigen Erdfälle Mazzocha und Gevattersloch."

V sešitu 7. počíná článek „Schwoy, und die wichtige Topographie von Mähren. Autor zmiňuje se o Hankensteinově kritice topografie Schwoyovy; na str. 36 vyvrací Hankensteinovy nesprávné názory o propasti (Jurende.)

Seš. 11 obsahuje Jurendovo pojednání: „Mährens Heilbäder und Mineralquellen" a na str. 42. „Töplitz bei Weisskirchen, Pr. Kr. im romantischen Betschwa-Thale, gegenüber der merkwürdige Erdfall „Gevattersloch" genannt.

Str. 168 Nachschrift: Das Bad Töplitz bei Weisskirchen. „Ich besuchte nebenbei das merkwürdige Gevatterloch, dessen Quellen den nehmlichen Gehalt an mineralischen Stoffen haben, wie die der Badeanstalt. Ich werde die Beschreibung an die Moravia einschicken, sobald ich mit der chemischen Prüfung des Wassers fertig sein werde R.

V dalších ročnících Moravie jsem ničeho nenašel.

10. Dr. August Zink. Beschreibung der Heilquellen des Gesenkes und ihres zweckmässigen Gebrauches. Brünn 1816 Spisovatel — lékař ve Fulneku — popisuje prameny teplické a praví:

Str. 20. „Diese Quellen scheinen keineswegs von den Bergen am linken Ufer der Betschwa herzukommen, sondern mit den Quellen in der grade über befindlichen aüsserst merkwürdigen Felsenkluft, Propast, oder auch Gevatterloch genannt, in Gemeinschaft zu stehen; die besten Quellen brechen wahrscheinlich im Flussbette ungekannt und unbenützt durch." Dále zmiňuje se o Jurendové popisu propasti a jeho posouzení v Moravii 1815. Popisuje svoji první návštěvu propasti při východu slunce. Hloubku udává na 30 sáhu; 200 stupňu vede

dolů. Ve skulinách a dírách hnízdí četní opeřenci — mezi nimi prý také skalní orel.

Na str. 23 popis rybníku na dně propasti: „Ein dem Sieden des Wassers ähnliches Rauschen fesselte meine Aufmerksamkeit; unzählige Blasen stossen an der entgegengesetzten Seite desselben, zu der man ohne Kahn nicht gelangen kann, auf, und ein schnell vergänglicher Dampf ist über der Fläche des Wassers an diesen Stellen sichtbar, der einen hohen Wärmegrad und die Entweichung des kohlensauren Gases verräth. Die Temperatur des Wassers war an der mit Moos überzogenen Stelle des Teiches, zu der ich für diessmahl gelangen konnte, ganz ausgekühlt, hat aber einen säuerlichen Geschmack, und zeigte die Spur der nämlichen mineralischen Bestandtheile, die die Quellen am linken Ufer der Betschwa zum Heilmittel macht."

Vypravuje se, že hloubka je nevystižná, což však správné není, jak přesné vyšetření ukáže. Šířka a velikost zůstává stejnou. Schody a cestu do propasti jakož i okolí dal upraviti krajský hejtman přerovského kraje guberniální rada Karel hrabě z Chotků.

11. Dr. Karl Nesrsta: Das Bad Teplitz und dessen Mineralquellen bei Weisskirchen in Mähren. Mit zwei Kupfern, Olmütz, gedruckt bei Alois Skarnitzl 1820. Obšírný popis lázní teplických, chemická analysa vody.

Na str. 12. „Noch in unseren Tagen war am Badehause eine kleine halbverschüttete Höhle, deren schon Jordan und Hertod in ihren Schriften gedenken, welche die ganze Eigenschaft der in Italien berühmten Grotta del Cane hatte, worin kleine Thiere, als Vögel, Katzen u. s. w. umkamen. Diese Höhle ist bei der Erweiterung des Badhauses ganz abgegraben worden."

Propasti věnována zvláštní stať: „Die Umgebungen der Heilquelle Propast oder das Gevatterloch." Přiložen obrázek propasti, na němž viděti rybníček, za ním srázné stěny, pak schody dolů vedoucí. Pod obrázkem je nápis: Nach der Natur gezeichnet von J. H. A. Gallasch 1819. Gestochen von J. Hesse in Brünn. Propast oder das Gevatterloch. Spisek obsahuje důležité zprávy, proto podám obšírnější výtah.

Propast je správné jméno, název Gevatterloch je velmi nešikovně volen. Na severní a západní straně tvoří skaliska téměř kolmo vystupující skalní stěnu, na straně jižní je sklon mírnější i bylo zde před 5 lety (r. 1815.) pořízeno 257 stupňů ku sestupování do propasti. Na této straně rostou křoviny (maliník, ostružiny, bez), tři štíhlé lípy dosahují téměř horního kraje. Na východě a jihu jsou velké dutiny, z nichž jedna blízko vchodu na kraji svahu se nalézá a jeskyní poustevnickou (Einsiedlerhöhle) sluje. Na dně viděti stojatou vodu — jakýsi druh jezera — která do předu v skalní rozsedlinu zasahuje a ji uzavírá. Na hladině vodní je v létě hojně okřehku, který na podzim zmizí. Voda mívá pak zelenavou barvu a je zcela čistá. Chuti je nakyslé, jako vody této krajiny; v hloubce asi kyselejší než na povrchu, kdež neustále se vypařuje a kyselinu uhličitou ztrácí. Hloubku vody nelze změřiti, protože měření překážejí kameny („weil man beim Einsenken auf Steine stösst"). Voda vlévá se do šikmé rozsedliny skalní, kdež asi je největší její hloubka. Ani při nejnižším stavu vody nebylo možno sem vniknouti.

Všeobecně rozšířeno je mínění, že tato voda s Bečvou na úpatí kopce k západu tekoucí v přímém je spojení, protože voda v propasti zároveň se stavem vody v Bečvě stoupá a klesá. K vysvětlení tohoto úkazu není třeba předpokládati přímé spojení, jelikož v době tání sněhu, silných lijáků atd. i všechny jiné prameny a studny vodou přeplněny bývají. Také nelze na blízku kopce vypátrati žádné stopy nějakého podzemního spojení, leč by toto ve vzdálenosti 100 sáhu severně v řece samé bylo, na místě, kde řeka kol skály pomalu teče a zde velmi hluboká jest.

Výška kopce od hladiny řeky (za nízkého stavu vody) až k ústí propasti obnáší 214 stop. Horní otvor propasti je oválního tvaru a měří 357 stop délky a 120 stop největší šířky. — Vzdálenosť hladiny jezírka od nejvyššího bodu horního okraje je 231 stop. Sklon vrstev vápencových pod úhlem 45° směrem k jihovýchodu. Dole v propasti spočívá vápenec na hornině druhu žuly, která však slídy neobsahuje a je velmi tvrdá. Důkaz to útvaru prahorního. Před léty hnízdili zde dravci: supi, skalní orel a ještě nedávno byl hostem i výr. Vyplašeni četnými navštěvovateli, přenechali skuliny a dutiny skalní k obývání vranám a skalní kuně.

Tomáš Jordán zmiňuje se o zločincích ku smrti odsouzených, kteří do propasti metáni bývali.

Skalní stěnou 72 stop silnou a duby porostlou oddělená nalézá se jihozápadně od velké propasti „malá propast — das kleine Gevatterloch". Jest až na dno hustými křovinami porostlá, sotva polovici tak hluboká a velká jako její sousedka. Úzká stezka kol lysého skaliska se strany jižní vede až na dno. K jihu zvedají se jednotlivá skaliska — mezi nimiž zvláště vyniká „čertova kazatelna — Teufelskanzel". Naproti na druhém břehu Bečvy vyčnívají podobné skály. Na tomto místě prolomila kdysi Bečva horstvo vápencové. „Vor diesem Durchbruche musste in dem Thale bis Wallachisch-Meseritsch, Rosnau und über Wsetin hinaus auf einer Strecke von beinahe zwölf Stunden ein See gewesen sein, dessen Wasser hier, als dem niedrigsten Punkt überlief, die lockere Bergart aushöhlte, das Gebirg durchbrach und grössere und kleinere Höhlen bildete und diese Bergstürze oder Klüften erzeugte." Severně od propasti na nejvyšším bodě této krajiny stával kdysi hrad Svrčov, z něhož jenom příkopy se zachovaly.

Pro botanika zajímavé jsou nálezy květin a hub: Digitalis lutea, Lilium martagon, Rosa alpina, Asarum europaeum; Tuber album, Boletus edulis, Agaricus laetifluus delicosus, Agaricus laetifluus ruber, Merulius chantarellus, Clavaria Botrytis a j.

12. Jurende's Vaterländischer Pilger im Kaiserstaate Österreichs VII. Jahrgang. 1820.

Str. 153. Ausgezeichnet, merkwürdig, oder berühmt ist in Mähren: „Die grosen Erdfälle Mazzocha und Gevatterloch".

Tamtéž r. 1827. „Das Gevattersloch, ein Erdfall in Mähren hat eine Tiefe von 36 Klaftern".

13. J. E. Christ: Das Gevatterloch (Bruchstück eines Reisetagebuches.) (Brünner Wochenblatt zur Beförderung der Vaterlandskunde, zur Belehrung und Unterhaltung). I. Jahrg. 1824 Nr. 93 str. 369 a Nr. 94 str. 374.

Popis Hranic a okolí. Cesta ku propasti. Hloubka 36 sáhů. 260 schodů vede k malému jezírku, které prý nemá dna. Průvodce vypravuje autorovi pověsť:

V polovici minulého století žili v Hranicích dva měšťané kovář Hirsch a tkadlec Müller, kteří měli za manželky sestry. Oběma se narodily děti: Müllerovi dceruška Růžena, Hirschovi syn Jan. Protože byli na vzájem dítkám kmotry, říkalo se jim kmotříčci. Když Müllerovi zemřela manželka, uchýlil se do Uher, aby na milovanou ženu v cizině spíše zapomněl. Za jeho nepřítomnosti seznámí se Hirsch s mladou vdovou a chce ji pojmouti za choť. Krátce před svatbou vrátí se Müller, zbohatnuv v cizině, do vlasti a zahoří láskou k nevěstě Hirschově. Však ona miluje Hirsche a zamítne Müllera. Z toho vznikne na místě bývalého přátelství nenávisť proti Hirschovi, kterou Müller snaží se vštípiti i dceři Růženě Jana milující. Po 19 let trvá nepřátelství. Tou dobou ve výroční den své svatby jde Hirsch do hostince, který stál na místě nynější lázeňské budovy, aby památku slavného dne oslavil. Na cestě ve tmě zbloudí a padne do propasti, však na štěstí zachytí se na keři plané růže. Volání o pomoc zaslechne Müller vracející se v podnapilém stavu z téhož hostince. Vida svého nepřítele zápasícího mezi životem a smrtí, chvíli váhá, zda jej má zničiti či vysvoboditi. Hlas srdce zvítězí. Müller spěchá zpět do hostince a brzy je zde s několika soudruhy, jimž se podaří nešťastníka ze zoufalé situace vyprostiti. Oba se smíří a smíření zpečetěno sňatkem jich dětí.

Str. 375 „Von dieser Zeit an führte diese Schlucht, die sonst Propast (Abgrund) geheissen hatte, den Namen Gevatterloch“.

14. Gregor Wolny: Die Markgrafschaft Mähren, topographisch, statistisch und historisch geschildert. I. Band: Prerauer Kreis. Brünn 1825.

V článku professora Alb. Heinricha „Allgemeine Uebersicht der physikalischen und politischen Verhältnisse des Prerauer Kreise“ strana 23. a následující: Jurský vápenec v okolí Hranic, zvláště na tzv. propasti (Gevatterloch) s četnými rozsedlinami tvoří několik úzkých chodeb, které do lůna skalního se rozprostírají.

T. zv. propast je skutečnou propastí. Stopy pozvolného vymytí a ohlodání vodou jsou nepopíratelny. „Die Sohle ist jetzt noch mit Wasser gedeckt, welches durch die Klüfte, Spalten und höhlenartigen Gänge, von denen einige mit dem ziemlich nahen Flussbette gleiches Niveau haben, eindringt. Man sieht hier deutlich, wie seit der ersten Bildung dieses Jurakalk-Gebirges dessen Ketten zerrissen und die Schichten gebrochen worden sind.“

Str. 37. Die Beczwa „bricht die Kalkgebirge am Propast (Gevatterloche) bei Weisskirchen durch.“

Str. 38. Při zmínce o vodě teplické praví: „Es scheint mit dem schwachen Säuerling im Gevatterloche, am rechten Ufer der Beczwa in Verbindung zu stehen.“

Str. 56. Přírodní zvláštnosti:

a) Propasť u Hranic.

Je asi 40 sáhů hluboká, vznikla působením vody. .. . . . die gähnende Felsenkluft, die an den Orcus erinnert . . .“

Po 260 dřevěných stupních, které dal Karel hrabě z Chotků pořiditi, bylo kdys možno dosti pohodlně vstoupiti na dno propasti ku hladině vodní, která má stejné niveau s Bečvou mimo tekoucí.

Toho spojení četnými skulinami a dutinami, které možno na všech stranách viděti, nelze popírati. Poznámky v Moravii str. 30, že voda v propasti není v souvislosti s Bečvou, jsou nesprávny.

Voda v rybníčku je s minerální vodou smísena. Kyselavá její chuť, je tím patrnější, čím nižší stav v Bečvě. Nesčetné bubliny kyseliny uhličité unikají na severní straně rybníčku, kamž přístup bez loďky je nemožný.

Pohlížíme-li od hladiny vodní na horu, tu zastiňuje silně vyčnívající skalní stěna modrou nebes báň a nad hlavou visící skaliska hrozí sesutím. Hloubka rybníku, temnějšího a děsivějšího než jezero Avernské básníky starověku opěvané, nebyla dosud změřena.

V exempláři této knihy v olomoucké c. k. studijní bibliothéce chovaném připsána je tužkou tato věta:

„Im Jahre 1866 entdeckte man eine merkwürdige Höhle unweit der Teufelskanzel bei Weisskirchen.“

Ve stati „Fideikommiss-Herrschaft Weisskirch (mähr. Hranice) sammt dem Gute Drahotusch.

Na str. 14. popis lázní teplických.

Na pravém břehu Bečvy „propasť“.

Na úpatí kopce prýští se léčivé prameny; kyselina uhličitá uniká na mnohých místech ze skulin skalních a v řece samé z několika set pramenů. Ještě před několika lety byla blízko lázeňského domu malá zpola zasypaná jeskyně, podobná italské Grotta del Cane, ve které menší zvířata hynula.

V poznámce uvedeny některé spisy o propasti pojednávající. —

Konečně popsáno okolí propasti: čertova kazatelna, Svrčov atd.

15. W. C. W. Blumenbach: Neuestes Gemälde der österr. Monarchie oder Beschreibung der Lage, des Klimas etc. 1837.

Str. 7. Gevatterloch (Propast): Hloubka 36 víd. sáhů, na dně rybník s vodou chuti nákyslé. Spisovatel cituje pak ze Zinkovy práce jak kyselina uhličitá z vody uniká.

Str. 64. Zmiňuje se o lázních teplických a praví, že naproti nim leží propasť.

16. Moravia. Ein Blatt zur Unterhaltung, zur Kunde des Vaterlandes, des gesellschaftlichen und industriellen Fortschrittes. 1839.

II. svazek Nr. 147 str. 585 obsahuje článek „Das Gevatterloch bei Weisskirchen“. Jako autor podepsán J. R—ar; patrně J. Rippar později plným jménem uvedený.

Popis cesty k propasti. Hloubku udává na 40 sáhů a připomíná, že se obyčejně čítá 36 sáhů. O rybníčku praví . . . . . „die Stufen, welche zu dem dunklen See im Grunde führen, der an Dunkelheit und Schauerlichkeit jenen von Virgil so herrlich besungenen Avernersee übertrifft“. Vápenec jmenuje „Jurakalk“. Po 170 schodech možno k vodě sestoupiti. Hladina jezírka je ve stejné výši s Bečvou a také prý s ní je ve spojení. Tuto domněnku vzbudily četné dutiny a rozsedliny na straně západní. Zaznamenává pověsť, že voda dna nemá, což však nikdo tvrditi nemůže, protože dosud přírodozpytci moravští nepodjali

se práce hloubku přesně změřiti. Největší šířka jezírka — dle Jurende — obnáší asi 10, délka 16 a hloubka, dle výšky vody, 10—15 sáhů. Jihovýchodní svah pokryt křovinami a žlutým náprstníkem (Digitalis lutea). Dvě lípy, jedna na břehu vody, druhá poněkud opodál.

Článek obsahuje dále velmi duležitou poznámku, kterou obšírněji uvádím:

Spisovatel obdržel od J. H. A. Gallaše rukopis „Physikalische Notizen aus dem Gebiete von Weisskirchen“, který r. 1835. písmem velmi nečitelným napsán. Obsahuje přírodovědecké a jiné zprávy z okolí Hranického — o propasti pak tuto zajímavou podrobnost:

„Vom Gevatterloche heisst es unter Andern, dass als Seine Kaiserliche Hoheit Erzherzog Rudolph, der Kardinal Fürst-Erzbischof von Olmütz, diese Merkwürdigkeit besuchte, man mittelst einer niedlichen, auf den See gesetzten Gondel daselbst eine unterirdische Höhle entdeckt habe, in welche man durch die am See befindliche schwarze Felsenhöhlung gelangen könne. Damen hätten sich ungeachtet der Tiefe und Schauerlichkeit des Ortes nicht gescheut, den See zu befahren und die neu entdeckte Höhle zu besichtigen, die etwa 8 Klft. lang und eben so hoch sein und einiges Licht aus dem Gevatterloche erhalten solle“.

17. Dor. Joseph C. Schlosser: Anleitung, die im mährischen Gouvernement wildwachsenden und am häufigsten cultivierten Pflanzen nach der analytischen Methode durch eigene Untersuchungen zu bestimmen. Brünn 1843. Rostliny v propasti neb u ní rostoucí:

Str. 148. Potentilla canescens Bess. — auf den Felsen des Gevatterloches bei Weisskirchen.

Str. 185. Viburnum lantana L. — beim Gevatterloch bei Weisskirchen.

Str. 329. Chara fragilis Dsc. — im Gevatterloche. Chara flexilis L. mit obigem in Gevatterloche bei Weisskirchen.

Str. 351. Gagea minima L. — am Wege zum Gevatterloche bei Weisskirchen.

(Pokračování.)

Příspěvky k poznání moravské myriopodofauny (stonožky).

Sděluje **Josef Vališ.**

Studiu členovcu, hlavně zástupcu nižších tříd, byla u nás na Moravě věnována velice malá pozornost, ba mužeme říci, že studium toto bylo úplně zanedbáno až na nějaké výjimky. Příčinu toho sluší hledati v nedostatku vědeckých pracovníků. Jisto jest však, že Morava je vděčným polem k detailnímu studiu vědeckému, že nezustává nikterak pozadu za ostatními zeměmi bohatstvím forem, ba že dokonce je asi předstihne. Lze tak souditi hlavně ze zeměpisné polohy, ježto sem zasahují s jedné strany Karpaty, s druhé Českomoravská vysočina a Sudety. Nejlepším dokladem tohoto tvrzení jsou nejnovější práce p. Absolona o šupinuškách moravských, vykazující velký počet nových forem nejen z jeskyň, nýbrž i s povrchu.

Měl jsem před delší dobou příležitost seznámiti se osobně se zmíněným autorem, čímž mně byla poskytnuta příležitost nahlédnouti do taju neobyčejně zajímavého života jeskynní zvířeny. Oddal jsem se studiu moravských stonožek jakožto skupiny velmi málo známé. Nehledě k tomu, že o nich českým jazykem dosud nic napsáno nebylo, jsou zprávy o nich celkem velice řídké, jak seznam II. ku konci tohoto článku ukazuje, a tyto ještě jsou kusé. Jsou to, abych tak řekl, jen malé zmínky v několika menších i větších spisech o některých druzích vyskytujících se též na Moravě.

Latzel hodlaje psáti stěžejní svoje dílo o stonožkách našeho mocnářství, navštívil ovšem též Moravu asi v letech osmdesátých, při které příležitosti prozkoumal hlavně v měsících červenci, srpnu a září tyto končiny: Adamov, Blansko až k Macoše, Bludov, Šumperk, údolí horní Děsné a Praděd; výsledky své publikoval pak ve svém díle (viz II 2., 4.,). Příspěvek tento podaný slovutným odborníkem na základě moderních vymožeností je stále cenným, přece však vzhledem k nepatrnému prozkoumanému území ani z daleka nemůže podávati obraz myriopodofauny moravské.

Nový důležitý krok byl učiněn péčí známého našeho malacologa p. Uličného, který, nasbírav při svých studiích malacozoických značný material stonožek, dal jej určiti Latzlovi, a pak sám uveřejnil. Sbírání jeho bylo soustředěno na okolí brněnské, údolí Punkvy a Svitavy, Plumlov, Přerov (viz II. 3.).

Z jeskyň ještě uvedl Wankel (viz II. 1.) roku 1861. dva druhy, z nichž jeden popsán byl dle exempláru Wankelových profesorem Hellerem jako Brachydesmus subterraneus a druhý Wankelem jako Trachysphaera Hyrtlii. V nejnovější době se ukázalo, že prvnější jest synonym tvaru Brachydesmus superus (viz II. 6.) a druhý Trachysphaera Hyrtlii jest synonym tvaru Gervaisia costata (viz II. 5.).

Toť stručný náčrtek dějin zkoumání myriopodologického na Moravě, z něhož jest velice dobře jasno, jak nepatrné byly po dnešní dobu naše vědomosti o těchto živočiších.

Jak již výše bylo řečeno, odhodlal jsem se k studiu této skupiny, hodlaje, pokud síly moje stačí, prohloubiti obraz myriopodofauny moravské. Práce tato bude vyžadovati doby několikaleté, neboť bude nutno, nepřihlížeje k materialu, který mi bude snad jinými autory odevzdán k spracování, procestovati v š e c h n y moravské krajiny v r u z n ý c h dobách ročních. Bude toho potřebí, ježto jest známo, že některé druhy nižších živočichů, hlavně však stonožek vyskytují se jen v j i s t ý c h dobách ročních, ba dokonce jen v j i s t ý c h letech.

Aby spracování materialu, který jsem již získal a který teprve získán bude, bylo ulehčeno, odhodlal jsem se uveřejňovati již dříve některé výsledky svých pozorování. O výhodnosti toho nepotřebuji se snad ani šířiti. I uveřejňuji v dnešní stati systematický přehled stonožek z okolí boskovského, sleduje při tom ten účel, abych ukázal, jak jest moravská myriopodofauna bohatá.

V systemu opírám se hlavně o knihu Latzelovu, ovšem s náležitým zřetelem k veškeré pozdější literatuře, hlavně k nejnovějším pracem Verhoeffovým, Attemsovým a Brölemannovým.

I.

Systematický přehled stonožek z okolí boskovského.

I. Řád **Chilopoda** Latreille.

Čeleď *Lithobiidae* Newport.

Rod Lithobius Leach.

Podrod Oligobothrus Latzel.

Skupina Archilithobius.

1. Lithobius aeruginosus L. Koch.
Les u Hrádkova ($^{13.}/_{7}$. 1 ex.) Kamenný žleb ($^{3.}/_{9}$. 1 ex.)
2. Lithobius erythrocephalus C. Koch.
Červená zahrada ($^{16.}/_{3}$. 5 ex.). Pilské údolí ($^{13.}/_{7}$. 1 ex.). Chrudichromský les ($^{26.}/_{3}$. 1 ex.). Valchovský les ($^{26.}/_{8}$. 1 ex.).
3. Lithobius lapidicola Meinert.
Červená zahrada ($^{16.}/_{3}$. 1 ex.). Zlatník ($^{27.}/_{8}$. 1 ex.).
4. Lithobius muticus C. Koch.
Červená zahrada ($^{16.}/_{3}$. 1 ex.).
5. Lithobius cyrtopus Latzel.
Červená zahrada ($^{16.}/_{3}$. 4 ex., $^{27.}/_{7}$. 1 ex.). Melkovské údolí ($^{24.}/_{7}$. 1 ex., $^{4.}/_{10}$. 2 ex.). Pod hradem ($^{21.}/_{8}$. 1 ex., $^{27.}/_{8}$. 2 ex.). Pilské údolí ($^{23.}/_{8}$. 2 ex.). Zlatník ($^{27.}/_{8}$. 4 ex.). Rovná ($^{30.}/_{8}$. 2 ex.). Kamený ($^{31.}/_{8}$. 3 ex.).
6. Lithobius mutabilis L. Koch.
Pod hradem ($^{13.}/_{12}$. 5 ex., $^{27.}/_{8}$. 3 ex., $^{17.}/_{9}$. 6 ex.). Červená zahrada ($^{16.}/_{3}$. 1 ex.). Les u Hrádkova ($^{20.}/_{3}$. 6 ex.). Chrudichromský les ($^{26.}/_{7}$. 1 ex.). Pilské údolí ($^{23.}/_{8}$. 2 ex.). Valchovský les ($^{26.}/_{8}$. 2 ex.) Rovná ($^{30.}/_{8}$. 3 ex.). Kamený ($^{31.}/_{8}$. 4 ex.).
Lithobius mutabilis, sudeticus Latzel et Haase.
Kamený žleb ($^{31.}/_{8}$. 2 ex.).

Skupina Lithobius s. str.

7. Lithobius agilis C. Koch.
Před hradem ($^{27.}/_{8}$. 1 ex.).
8. Lithobius melanops Newport
Les u Hrádkova ($^{23.}/_{3}$. 1 ex., $^{13.}/_{7}$. 1 ex.).
9. Lithobius nodulipes Latzel.
Valchovský les ($^{26.}/_{8}$. 1 ex.). Kamený žleb ($^{31.}/_{8}$. 1 ex.).
10. Lithobius piceus L. Koch.
Les u Hrádkova ($^{20.}/_{3}$. 1 ex.). Pod hradem ($^{27.}/_{8}$. 2 ex.)
11. Lithobius forficatus Linné.
Červená zahrada ($^{16.}/_{3}$ 1 ex., $^{14.}/_{7}$. 2 ex., $^{27.}/_{7}$. 3 ex., $^{17.}/_{9}$. 2 ex.). Kolem hradu ($^{18.}/_{3}$. 1 ex., $^{21.}/_{3}$. 2 ex., $^{28.}/_{8}$. 1 ex., $^{27.}/_{9}$. 1 ex., $^{10.}/_{10}$. 1 ex.). Hrádkov ($^{20.}/_{3}$. 1 ex., $^{13.}/_{7}$. 2 ex.). Pilské údolí ($^{13.}/_{7}$. 1 ex., $^{23.}/_{8}$. 1 ex., $^{15.}/_{9}$. 3 ex.). Zlatník ($^{23.}/_{7}$. 3 ex.). Melkovské údolí ($^{24.}/_{7}$. 2 ex., $^{8.}/_{8.}$ 1 ex.). Kamený žleb ($^{31.}/_{8}$. 2 ex., $^{3.}/_{9}$. 1 ex., $^{8.}/$[illegible], 2 ex) Rovná ($^{30.}/_{8}$. 3 ex.). Chrudichromský les ($^{26.}/_{7}$. 1 ex.)

Čeleď *Scolopendridae* Newport.

Rod Cryptops Leach.

12. Cryptops hortensis Leach.
Chrudichromský les ($^{2.}/_{4}$. 1 ex.). Červená zahrada ($^{27.}/_{7}$. 1 ex., $^{1.}/_{10}$

2 ex.). Kamený žleb (31./8. 1 ex., 8./9. 1 ex.). Lipníky (4./9. 1 ex.). Pod hradem (13./11. 1 ex.).

Čeleď *Geophilidae* Leach.

Rod Geophilus Leach.

13. Geophilus flavidus C. Koch.
Před hradem (27./8. 1 ex.). Chrudichromský les ([illegible]/4. 2 ex., 26./7. 1 ex.).
14. Geophilus longicornis Leach.
Pod hradem (18./3. 1 ex., 17./9. 2 ex.). Chrudichromský les ([illegible]/1. 3 ex.). Červená zahrada (11./7. 1 ex., 14./7. 2 ex., 27./7. 1 ex.). Valchovský les (26./8. 2 ex.). Rovná (30./8. 1 ex.). Kamený žleb (3./9. 2 ex., 25./9. 1 ex.).
Geophilus longicornis Leach var. austriaca Latzel.
Pilské údolí (13./7. 2 ex.). Zlatník (23./7. 6 ex., 27./8. 2 ex.). Červená zahrada (27./7. 2 ex., 26./8. 1 ex.). Kamený žleb (31./8. 3 ex., [illegible]/9. 3 ex.). Les u Hrádkova (13./7. 2 ex.).
15. Geophilus electricus (L.) Latzel.
Pod hradem (18./3. 1 ex.). Červená zahrada (26./[illegible]. 1 ex.).
Geophilus electricus, proximus C. Koch.
Červená zahrada (3./4. 1 ex.). Pod hradem (13./12. 1 ex., 18./3. 3 ex.) Hrádkovský les (20./3. 1 ex.). Pilské údolí (4./4. 1 ex.. 1[illegible]./7. 2 ex.) Kamený žleb (8./9. 3 ex., 25./9. 1 ex.).
17. Geophilus pusillus, pygmaeus Latzel.
Pod hradem (18./3. 1 ex.).

Rod Scolioplanes Bergsoe et Meinert.

17. Scolioplanes acuminatus Leach.
Les u Hrádkova (20./3. 1 ex.). Lipníky (4./9. 1 ex.). Červená zahrada (3./4. 1 ex.).
18. Scolioplanes crassipes C. Koch.
Červená zahrada (27./7. 1 ex.). Pod hradem ([illegible]/8. 1 ex.). Kamený žleb (31./8. 1 ex., 3./9. 1 ex.).

Rod Schendyla Bergsoe et Meinert.

19. Schendyla nemorensis C. Koch.
Pod hradem (18./3. 1 ex.). Červená zahrada (3./4. 1 ex.).

II. Řád **Symphyla** Ryder.

Čeleď *Scolopendrellidae* Newport.

Rod Scolopendrella Gervais.

20. Scolopendrella notacantha Gervais.
Červená zahrada (16./3. 1 ex., 11./10. 1 ex.).
21. Scolopendrella nivea Scopoli.
Chrudichromský les (26./7. 2 ex.). Rovná (30./8. 1 ex.). Kamený žleb (31./8. 1 ex.).
22. Scolopendrella immaculata Newport.
Chrudichromský les (2./4. 5 ex., 26./7. 10 ex.). Melkovské údolí ([illegible]/7. 3 ex.). Červená zahrada (27./7. 2 ex., 26./8. 1 ex., 11./10. 3 ex.). Pilské údolí (23./8. 2 ex.). Valchovský les (26./8. 4 ex.) Rovná (30./8. 2 ex.). Kamený (3./9. 4 ex.). Doubravy 28./9. 6 ex.).

III. Řád **Pauropoda** Lubbock.

Čeleď *Pauropoda agilia* Latzel.

Rod Pauropus Lubbock.

23. Pauropus Huxleyi Lubbock.
Červená zahrada ($^{11.}/_{10}$. 2 ex.). U hradu ($^{5.}/_{10}$. 7 ex., $^{14.}/_{11}$ 136 ex.).

24. Pauropus pedunculatus Lubbock.
U hradu ($^{14.}/_{11}$. 5 ex.).

IV. Řád **Diplopoda** Blainville-Gervais.

Podřád Pselaphognatha Latzel.

Čeleď *Polyxenidae* Gray and Jones.

Rod Polyxenus Latreille.

25. Polyxenus lagurus (L.) Latreille.
Červená zahrada ($^{16.}/_{3}$. 1 ex.). Zlatník ($^{3.}/_{10}$. 3 ex.).

Podřád Chilognata Latreille.

Čeleď *Glomeridae* Leach.

Rod Glomeris Latreille.

26. Glomeris europaea, pustulata Latreille.
Kamený ($^{3.}/_{9}$. 1 ex., $^{8.}/_{9}$. 1 ex.). Pod hradem ($^{5.}/_{8}$. 5 ex., $^{25.}/_{8}$.—$^{6.}/_{9}$. 89 ex., $^{10.}/_{9}$. 23 ex, $^{13.}/_{11}$. 47 ex). Červená zahrada $^{1.}/_{10}$. 3 ex).
Glomeris europaea, connexa C. Koch.
Melkovské údolí ($^{24.}/_{7}$. 1 ex). Před hradem ($^{5.}/_{8}$. 1 ex.). Zlatník ($^{3.}/_{10}$. 2 ex).

27. Glomeris hexasticha Brandt.
U hradu ($^{23.}/_{8}$. 1 ex., $^{28.}/_{8}$. 2 ex, $^{30.}/_{8}$.1 ex.).

Čeleď *Polydesmidae* Leach.

Rod Brachydesmus C. Heller.

28. Brachydesmus superus Latzel.
Melkovské údolí ($^{8.}/_{8}$. 1 ex.). Pod hradem ($^{30.}/_{8}$. 3 ex., $^{10.}/_{9}$. 2 ex, $^{12.}/_{10}$. 2 ex.).

Rod Polydesmus Latreille.

29. Polydesmus denticulatus C. Koch.
Pod hradem ($^{29.}/_{8}$. 1 ex.). Dva dvory ($^{28.}/_{9}$. 3 ex.).

30. Polydesmus complanatus Linné.
Pod hradem ($^{25.}/_{8}$. 1 ex., $^{30.}/_{8}$. 3 ex., $^{10.}/_{9}$. 1 ex., $^{17.}/_{9}$. 1 ex.). Doubravy ($^{25.}/_{9}$. 2 ex., $^{2.}/_{10}$. 4 ex.)

Rod Strongylosoma Brandt.

31. Strongylosoma pallipes Olivier.
Červená zahrada ($^{1.}/_{10}$. 2 ex.).

Čeleď *Chordeumidae* C. Koch.

Rod Atractosoma Fanzago.

32. Atractosoma meridionale Fanzago.
Červená zahrada ($^{7.}/_{1}$. 3 ex.). Zlatník $^{27.}/_{8}$ 2 ex.). Pod hradem

(29./8. 3 ex., 7./9. 1 ex.). Rovná (30./8. 2 ex.). Kamený (2./9. 3 ex.). Doubravy (28./9. 3 ex., 2./10. 1 ex.).

33. Atractosoma bohemicum Rosický.
Červená zahrada (26./8. 3 ex.). Pod hradem (2./8. 5 ex., 10./9. 2 ex., 17./9. 1 ex.). Kamený žleb (31./8. 1 ex.).

Rod Craspedosoma Leach-Rawlins.

34. Craspedosoma Rawlinsii Leach.
Červená zahrada (26./8. 1 ex.). Pod hradem (27./8. 1 ex.).

Čeleď *Julidae* Brandt.

Podčeleď Protoiulidae.

Rod Blaniulus Gervais.

35. Blaniulus venustus Meinert.
Chrudichromský les (26./7. 3 ex.). Zlatník (7./10. 3 ex.). Doubravy (2./10. 2 ex.). Kamený žleb (8./10. 1 ex.).

36. Blaniulus fuscus Am Stein.
Pod hradem (10./9. 2 ex.).

Podčeleď Deuteroiulidae.

Rod Julus (Brandt) Verhoeff.

Podrod Leptoiulus Verhoeff.

37. Julus fallax Meinert.
Červená zahrada 26./8. 3 ex.). Zlatník (27./8. 2 ex.). Kamený žleb, (3./9. 1 ex., 8./9. 1 ex.). Doubravy (28./9. 2 ex.).

Podrod Micropodoiulus Verhoeff.

38. Julus terrestris (L.) Porat.
Zlatník (27./8. 3 ex.). Kamený žleb (25./9. 2 ex.). Pod hradem (5./10. 3 ex.).

Rod Oncoiulus (Brandt) Verhoeff.

39. Oncoiulus foetidus C. Koch.
Pod hradem (8./7. 1 ex., 27./7. 1 ex., 25./8. 5 ex., 10./9. 3 ex., 5./10. 3 ex.). Pilské údolí (13./7. 5 ex., 23./8. 1 ex., 10./9. 4 ex., 30./9. 1 ex.). Zlatník (23./7. 1 ex., 3./10. 3 ex.). Červená zahrada (27./7. 1 ex., 26./8. 2 ex.). Valchovský les (26./8. 1 ex.). Kamený žleb (31./8. 8 ex., 3./9. 3 ex., 25./9. 5 ex.). Lipníky (4./9. 5 ex.). Melkovské údolí (9./9. 3 ex., 4./10. 2 ex.). Doubravy (28./9. 2 ex., 2./10. 3 ex.).

Rod Cylindroiulus Verhoeff.

Podrod Cylindroiulus Verhoeff.

40. Cylindroiulus luridus Latzel.
Les u Hrádkova (13./7. 1 ex.). Zlatník (27./8. 4 ex.). Rovná (30./8. 1 ex.).

Podrod Leucoiulus Verhoeff.

41. Cylindroiulus molybdinus C. Koch.
Pod hradem (27./8. 1 ex.). Vinohrádky (26./7. 1 ex.).

Rod Brachyiulus Berlese et Verhoeff.

Podrod Chromatoiulus Verhoeff.

42. Brachyiulus austriacus Latzel.

Les u Hrádkova (20./8. 1 ex., 13./7. 1 ex.). Pod hradem (8./7. 1 ex., 10./9. 2 ex., 5./10. 7 ex.). Zlatník (27./8. 13 ex.). Kamený žleb (31/8. 2 ex., 5./9. 5 ex., 25./9. 4 ex.). Pilské údolí (9./9. 4 ex., 30./9. 5 ex.). Doubravy (25./9. 5 ex.).

Podrod Microbrachyiulus Verhoeff.

43. Brachyiulus pusillus (Leach) Latzel.
Kamený žleb (8./9. 2 ex.).

Rod Leptophyllum Verhoeff.

44. Leptophyllum nanum Latzel.
Zlatník (25./7. 1 ex., 26./7. 2 ex.). Vinohrádky (26./7. 3 ex.). Červená zahrada (27./7. 1 ex.). Před hradem (5./8. 2 ex., 22./8. 3 ex., 25./9. 3 ex.). Doubravy (2./10. 1 ex.).

Rod Schizophyllum Verhoeff.

45. Schizophyllum sabulosum (L.) Latzel.
Vinohrádky (14./7. 1 ex., 26./7. 1 ex.). Červená zahrada (16./7. 5 ex.). Kamený žleb (8./9. 1 ex.). Pod hradem (10./9. 2 ex.). Zlatník 3./10.). 3 ex.).

Jest tedy zastoupeno ve jmenovaném okolí 21 rodů v 45 druzích a 4 varietách. Seznáno tu z jediného velice nepatrného území více tvarů, než dosud v celé Moravě bylo uváděno. Zaznamenáno bylo celkem dosud 42 druhů a 3 variety. Příčinu toho mohu hledati v tom, že jsem s velkou péčí a ve všech ročních dobách toto okolí prozkoumal. Toť ovšem jest nejlepším důkazem, že daleko ještě není prozkoumána naše myriopodofauna, a že poskytne ještě mnohé zajímavé tvary.

Vždyť již tu byly konstatovány rody i druhy pro Moravu nové, které ani Latzlem ani Uličným nebyly nalezeny, třeba okolí boskovské souvisí s místy, kde zmíněnými autory bylo sbíráno.

Nové rody pro Moravu jsou Pauropus, Polyxenus, Cylindroiulus a tyto druhy:

1. Lithobius melanops Newport.
2. Geophilus electricus Latzel.
3. Geophilus pusilus, pygmaeus Latzel.
4. Scolopendrella nivea Scopoli.
5. Scolopendrella notacantha. Gervais.
6. Pauropus Huxleyi Lubbock.
7. Pauropus pedunculatus Lubbock.
8. Polyxenus lagurus Latreille.
9. Blaniulus fuscus Am Stein.
10. Cylindroiulus molybdinus C. Koch.
11. Cylindroiulus luridus Latzel.

Naproti tomu jsem však zde některé formy nenašel, které udává Latzel i Uličný. Jsou to:

1. Scotophilus illyricus Meinert.
2. Julus unilineatus C. Koch.
3. Polyzonium germanicum Brandt.
4. Lithobius nigrifrons Latzel Haase.
5. Lithobius dentatus C. Koch.

6. Lithobius curtipes C. Koch.
7. Gervaisia costata Waga.

Tím stoupl počet moravských stonožek na 53 druhu a 4 variety. V příštích statích podám zpracování bohatého materialu, který byl během několika let v jeskyních a v celém krasovém území i na jiných místech kollegou p. Absolonem získán a mně laskavě odevzdán, dále obraz myriopodofauny z kopců Palavských, z poříčí Dyje atd.

II

Seznam literatury o stonožkách moravských.

1. 1861. Wankel H. Beiträge zur österr. Grottenfauna. — Sitzungsber. der math.-natur. Classe d. kaiserl. Akad. d. Wiss. Wien. XLIII.
2. 1880. Latzel R. Die Myriopoden der österreichisch-ungarischen Monarchie I. Hälfte: Die Chilopoden.
3. 1883. Uličný J. Bericht über bei Brünn gesammelte Myriopoden. — Verhandl. des naturf. Vereines in Brünn, XXII.
4. 1884. Latzel R. Die Myriopoden der österreichisch-ungarischen Monarchie II. Hälfte: Die Symphylen, Pauropoden u. Diplopoden.
5. 1899. Absolon K. Systematický přehled fauny jeskyň moravských. — Věstník Klubu přírodovědeckého v Prostějově.
6. 1899. Verhoeff C. Über europäische Höhlenfauna. 3. Aufsatz. — Zool. Anz. Bd XXII. No. 602.
7. 1900. Absolon K. Kritické úvahy o moravské zvířeně jeskynní. — Časopis Matice moravské v Brně 1901.

V Praze, 22. listopadu 1901.

Diluvialní člověk u Krapiny v Chorvatsku.

Podává **J. V. Želízko.**

Nebude zajisté pro Moravu, jako klassickou pudu epochalních diluvialních nálezů bez zajímavosti, zmíním-li se několika slovy o pozoruhodných nálezech zbytku diluvialního člověka a jeho současníků, jež učinil před nedávnem professor geologie na záhřebské universitě, Karel Gorjanović-Kramberger, u Krapiny v severním Chorvatsku.

Účenec tento napsal o výzkumech svých několik menších předběžných zpráv, po ruznu uveřejněných, až teprve tohoto roku vydal obsáhlejší pojednání se zdařilými illustracemi, ve zprávách anthropologické společnosti ve Vídni,*) z nichž těchto několik zajímavých dat týkajících se výše uvedeného naleziště, vyjímám.

Autor v úvodu své práce zmiňuje se zprvu o některých diluvialních nálezech, jež byly učiněny v ruzných nalezištích Chorvatska a jež

---

*) Der paläolithische Mensch und seine Zeitgenossen aus dem Diluvium von Krapina in Kroatien. Mittheil. d. Anthrop. Gesell. in Wien. XXXI. Band 190., S. 164—197. (Mit 4 Tafeln und 13 Textfiguren.)

vykazují do dnes tyto druhy diluvialní fauny: Elephas primigenius, Rhinoceros tichorhinus, Bison priscus, Cervus alces, Cervus elaphus, Cervus euryceros a Ursus spelaeus.

Podklad diluvialních vrstev u Krapiny, jež tvoří jaksi vlastně úpatí kopce Hušnjakova, jest třetihorní (miocénní) pískovec. Ku bližšímu poznání geologického charakteru těchto diluvialních vrstev podávám zde zajímavý profil, jenž jest výmluvnější než jakýkoliv jiný dlouhý popis.

Jak z výzkumu Krambergerových vysvítá, stávalo v těchto místech, kdysi v dobách dávných, řečiště diluvialní řeky, nynějšího to potoka Krapiny (kteréžto řečiště nyní o 25 metrů níženi kleslo), jeh ž vody, vymílajíce pískovcový břeh kopce Hušnjakova, v místech těchto zároveň veliký výmol vytvořily, kde se později vrstvy diluvialní usadily. Vrstva

Kopec Hušnjakovo u Krapiny.

A = miocénní pískovec, B = Eluvium z A,
x = spadlé kusy z A.

nejspodnější přes 1 metr mocná, obsahuje část náplavy bývalé diluvialní řeky hrubý štěrk (1 a), spočívající na uvedeném třetihorním pískovci (A) a písčitou hlínu (1 b). V naplavené této vrstvě zjištěn byl vodní měkkýš Limnaeus sp., vedle četných zbytků bobra (Castor fiber), tedy zvířete, jež v době diluvialní poblíže vody žilo.

Vrstva tak zvaného eluvialního nánosu (B) — vzniklá zvětráním miocénního pískovce, jehož částky se postupem času na sebe nahromadily, vytvořivše ji skoro na 20 metru mocnou — obsahuje množství kostí diluvialních zvířat, jakož i zbytky lidských koster, vedle primitivních kamenných a kostěných nástroju.

Naleziště u Krapiny jest teprve nedávno známo.

První nálezy obdržel odtud Kramberger r. 1895. a to několik zbytků nosorožce a tura. Později r. 1899. navštívil sám naleziště toto,

naleznuv při té příležitosti v kulturní vrstvě promíchané popelem, dřevěným uhlím, spáleným pískem, kamennými odpadky a j. první stopy člověka. — Veškeré kulturní vrstvy, jež Kramberger v 9 nad sebou jdoucích pásem stanovil, leží na sobě více méně horizontálně, obsahujíce místy balvany pískovcové, jež čas od času byly se svrchu svaleny a později zvětrávající ssutí zaneseny.

Ještě v létě téhož roku bylo u Krapiny s výkopy počato a sice s vykořisťováním vrstvy nejsvrchnější. Výsledek výkopu těchto byl neobyčejně bohatý. Kramberger nalezl zde přes 2000 kusu kostí a přes 600 kamenných odpadků, s jinými ještě předměty. Z lidských kostí, které se na 2 kulturní vrstvy (od spodního oddělení) obmezovaly, nalezeny tyto části: část levé spodní čelisti s pěti zuby, jedna čelisť se šesti zuby, část svrchní čelisti se čtyřmi zuby. 80 zubů ruzných individuí, vedle množství jiných kostí.

V létě r. 1900 pokračováno bylo ve výzkumech, zvláště v dalším vykořisťování třetí kulturní vrstvy se zbytky člověka, jakož i prokopáváním zbývajících druhých vrstev. Práce tato byla velmi namáhavá, ježto se muselo použíti dynamitu na rozstřílení velkých balvanu, jež ve vrstvě spočívaly. Po té teprve počalo se s výkopy a sice ve vrstvě nejvyšší, jež vykazovala velké množství kostí a zbytku medvěda jeskynního. Počínaje vrstvou touto, pokračováno s kopáním stále blížeji ku vrstvě třetí, při čemž uhozeno bylo na celou řadu ohnišť, místem se spálenými kostmi medvěda a partiemi se zbytky mamuta, nosorožce a i jiných zvířat. Ač malá prostora bývalého velkého ohniště, dosud jen málo lidských zbytku obsahovala, jsou tyto přec neobyčejně duležité.

Když po 64tidenní práci výzkumy u Krapiny skončeny, nebyl výsledek těchto kvantitativně bohatší jako r. 1899.; ale za to byl kvalitativně důležitější. Vedle některých nových nálezu zbytku člověka nalezeny byly zbytky zvířat, která v Krapině byla dosud neznáma. Zvláště dúležitý jest nález zbytkú sviště horního, (Arctomys bobac Schreb.) který jest v diluvialních vrstvách Chorvatska vubec neznámý. Dále nalezeny byly zbytky kuny, křečka, želvy, jakož i kosti orla a j. Zbytky medvěda hnědého a jeskynního rovněž dlužno uvésti.

Jak zprvu již uvedeno, jest diluvium u Krapiny dvojího púvodu a sice skládá se: 1. z nánosu řeky, 2. usazenin vzniklých zvětráním horních pískovcu, jakož i balvanu dolu svalených, t. zv. eluvium (pásmo 2—9), v němž obsaženi jsou tito pozemní měkkýši: Helix pomatia, Fruticicola, Campylaea a Zonites. V nánosu tomto nalezeno bylo vedle zbytků člověka 16 druhu ssavců, 1 druh obo živelníka a tři druhy ptáku.

Seznam těchto druhu jest následovní:

A) Reptilia.

1. Emys (Testudo), želva.

B) Aves.

1. Gallinidae, těžko určitelné zbytky kurovitých.
2. Oscinidae (?), zbytky zpěvavých ptáku.
3. ? Aquila, hojné zbytky orla.

C) Mammalia.

Canidae:

1. Canis lupus Lin., vlk.

Ursidae.
2. Ursus arctos Lin., medvěd hnědý.
3. Ursus spelaeus Blumb., medvěd jeskynní. (Zachoval po sobě ze všech zvířat, nejhojněji zbytků.)
Mustilidae:
4. Mustella foina Erxl., kuna.
5. Lutra (?) vulgaris Erxl., vydra.
Felidae:
6. ? Felis, lev.
Sciuridae:
7. Arctomys marmota Schreb., svišť horní.
Castoridae:
8. Castor fiber Lin., bobr.
Cricetidae:
9. Cricetus frumentarius Lin., křeček.
Equidae:
10. Equus caballus L., kůň.
Rhinocerotidae:
11. Rhinoceros antiquitatis Blumb., nosorožec.
Suidae:
12. Sus scrofa ferrus L., vepř divoký.
Cervinae:
13. Cervus elaphus L., jelen.
14. Cervus capreolus L. srnec.
15. Cervus euryceros Aldr., jelen obrovský.
Bovinae:
16. Bos primigenius Boj., tur.

Zbytky diluvialního člověka u Krapiny podrobil Kramberger důkladnému studiu, jakož i anthropologická měření ruzných kostí, zvláště zubů provedl, srovnav tyto s materialem recentním.

Na základě důkladného studia diluvialních vrstev a jich inventáře u Krapiny, dospěl Kramberger k resultátům, že zdejší diluvialní člověk, namnoze silné postavy, byl lovec, který robil sobě primitivní zbraně z kamene a kostí, jichž používal jednak k sebeobraně proti dravé zvěři, zvláště medvědu jeskynnímu, jakož i při lovu jiných zvířat na př. nosorožce, tura, jichž masem se živil.

Zbytky člověka nevyskytly se jinde mimo třetí kulturní vrstvu, v jejichž ohništích nalezeno bylo množství kostí, buď rozlámaných, opálených neb úplně spálených. Zbytky tyto náleží nejméně deseti různým individuím (dětem i dorostlým).

Kramberger se domnívá, soudě dle záhadných a přelámaných těchto kostí, že zdejší diluvialní člověk byl kannibalem, proti čemuž by se dalo ovšem mnoho namítati.

Naleziště u Krapiny, chovající v neporušené kulturní vrstvě zbytky nosorožce, medvěda, tura a jiných tvorů, vedle primitivních kamenných a kostěných nástrojů odpovídá Mortilletově stupni doby moustierské („Le Moustier“) ve Francii.

Různé zprávy.

Weitere Nachricht über europäische Höhlencollenbolen und über die Gattung Aphorura A. D. Mac G. (Mit. 5. Fig.) Von K. Absolon. Zool. Anz. Bot. XXIV. No 646. — Autor pojednává tu o některých živočiších z jeskyň württemberských a francouzských, které mu některými zahraničnými badateli dodatečně ku zpracování byly odevzdány, a doplňuje takto svoje dřívější zprávy, o nichž jsem již v posledních číslech tohoto časopisu referoval. Pro poznání rázu zvířeny moravské mají práce tyto tu důležitost, že se jimi poznávají různí živočichové ve všech těchto jeskyních žijící. Jest to hlavně Pseudosmella alba Packard a Wanklem objevený Heteromurus, který jest ve všech jeskyních kosmopolitický. — V druhém oddílu pojednání promlouvá autor na základě kritického rozboru všech dosud známých druhů o phylogenii rodu Aphorura a rozvrhuje ji na 3 nové podrody. Tím seznáno, že Aphorura jest jednou z nejpuvodnějších forem šupinušek.

Jos. Vališ.

Über Neanura tenebrarum nov. sp. aus den Höhlen des mährischen Karstes; über Gattung Tetrodontophora Reuter und einige Sinnesorgane der Collembolen. (Mit 8 Fig.) Von K. Absolon. Zool. Anz. Bd XXIV. No. 653. Nový živočich v nadpisu jmenovaný jest jedním k nejinteresantnějších živočichů jeskynních, dokazuje, kterak se tvoří různé formy jeskynní. Z popisu autorova jest patrno, že tato úplně bezbarvá, malým počtem očí opatřená forma atd. jest typem jeskynního živočicha. Objevena byla v jeskyni Výpustku.

Rod Tetrodontophora byl dosud, ač jest jedním z nejobyčejnějších šupinušek moravských, vědecky záhadným, ježto scházelo tu moderní pozorování. Nyní jest zjevno, že obrovská tato collembola jest nejblíže příbuznou rodu Aphorura. —

V posledním odstavci popisují se anatomicky a z části na základě method řezových různé smyslové orgány dosud zcela neznámé. Jos. Vališ.

Nález grošů v Topolné u Uh. Hradiště. — Rolník pan Ant. Hrdina našel při opravě podlahy ve světnici svého domu čís. 91. hrneček s penězi. Jest to nádobka asi čtvrť litru obsahu, práce neumělé, zevnějšku prostého, upomínajícího velmi na popelnice. Hrneček byl rozpukán, tak že se v několik částí rozpadl; už když byl skrýván, nebyl celý, neboť část okraje scházela. V nadobce nacházelo se 130 stříbrných mincí, které byly silně patinou a rzí pokryty a slepeny; ale přece bylo možno poznati, že jsou to pražské groše. Očistil jsem několik kusu a shledal, že na některých jest nápis Venceslaus Tertius, na některých Karolus Primus. Náležejí tedy asi době posledních Přemylovců a Karla IV. Pan Hrdina odevzdal nález téměř celý p. nadučiteli K. Kotkovi, kterýž jej vlast. muzeu olomouckému zaslal. Fr. Dočkalík, učitel.

»Hausberg« v Komíně u Brna nazývá se osamělý kopeček, vlastně syenitová skála, která uprostřed osady z roviny asi do výše 50 m. vystupuje nad řekou Svratkou. Skála ta se všech stran dosti srázných svahů tvoří na svém vrcholu oválnou rovinku, příkopem 30 kroků dlouhým na dvě nestejné polovice rozdělenou. Menší část jest 32 kroky šir. a 28 dlouhá; celý její jižní svah rozebrán lomem. Stojí tam mlýn a za silnicí proudí již Svratka. Příkop od východu k západu vedený jest posud přes 1 m zhloubí a hned z něho zdvihá se náhradí větší aspoň o 2 m výše. Měří na délku (k severu) 80 kroků a na šíř 60. Celý tento podivný kopeček učinil na mne prvým pohledem dojem středověkého hrádku, teprve když jsem v půdě, která po celém návršíčku do hloubky 20 až 40 cm na skále leží, nalezl několik střepin nádobkám z Obřanského hradiska podobných, uhlíky a popel, přesvědčoval jsem se, že místo toto bývalo patrně již v pravéku důležitým bydlištěm. Také jméno jeho (Hausberg« zovou v Dol. Rakousích několik hradišť, na př. na Geiselberku u Stroneggu atd.), bylo mi nápadným, avšak proč se tak nazývá, nemohl mi nikdo

pověděti. Smutný ten kopeček porostlý je sporým trávníkem a stromky, které tam obec dala sázeti, neudržely se pro nepatrnou vrstvu země. Na jeho bocích — z nichž východní jest nepřístupněji rozvezen — stojí se všech stran domky a zahrádky komínské. Po valech není tam památky a také jich snad ani nebylo pro sráznosť svahů zapotřebí.

I. L. Červinka.

Osadiště na »Záhumení« v Boršicích. Se strany severní sklání se mírně do zahrad Boršických polní trať »Záhumení«; všude tu na rozoraných rolích znači se větší skvrny tmavé půdy a také ve stržích a ve březích hluboké cesty u zahrad stopovati lze jejich průřezy tmavou prstí, popelem a vypálenou hlinou vyplněné. Z jedné takové jámy vybral jsem roku 1896 množství úlomků nádob, četné kosti domácích zvířat a kusy vypáleného mazu. Střepiny jsou trojího druhu: z jemně pracovaných nádob menších rozměrů na povrchu jinak světložlutém jasně červenou barvou ornamentovaných. Větší nádobky, tvaru kulovitého, jsou barvy šedivé a v lomu černého prostředí. Nádoby největší jsou ony známé hrubé hrnce s velkými pupíky, uchy a nápadné zvláště svým cihlově rudým povrchem, který mylně pokládán bývá za nátěr. Přesvědčil jsem se několikráte, že to jenom silně vypálený povrch nádoby, který snadno pouští červenou barvu, byl-li střep za vlhka vyňat ze země. Z nástrojů vyskytly se pouze dva pazourkové nožíky, týl sekery pěkně hlazené a na rolích vyoraná dlouhá sekyra. Malované nádobí souhlasí úplně s podobnou keramikou z Mařacké cihelny (Srov. Čas. Olom. muz. 1896 s. 10).

I. L. Červinka.

Nález mincí u Hodova (okres Velké Meziříčí). Z jara minulého roku vykoplo děvče při sázení stromků v lese u Rohů džbáneček plný drobných penízků. Lesní assistent p. Ferd. Špinar z Vel. Meziříčí nahodil se právě k tomu a zachránil celý nález od rozebrání »na památku« a svěřil mi ho ku prozkoumání. Penízků bylo několik tisíc (ve váze něco přes 3 kg. Byly to skoro vesměs b í l é p e n í z e k r á l e V l a d i s l a v a II. v nesčetných variantech. Pražských grošů nebo černých penízků téhož krále tu nebylo. Jako příměsek tohoto podivného pokladu vyskytlo se po jednom, dvou nejvýš třech kouscích: 1. Husitský halířek s českým lvem. 2. Habránek krále Ladislava Pohrobka. 3. Bílý peníz města Ratiboru. 4. Kladské halíře Oldřicha hraběte z Hardecka (s českým lvem a opisem VLRICH-GRAF-ZHARDEK). 5. Poněkud poškozený penízek s českým lvem a nápisem v minuskulích, který se mi nepodařilo rozluštiti (⁑ NO. L † CONNA . . . !PHOL?) 6. Halířky s míšenským lvem a nečitelnými písmenkami. 7. Černé penízky Vídeňského společenstva z doby Frydrycha III. († 1493) s písmenkami u vid. městského znaku w(iener)H(ausgenossen)T(eschler) na jiných Liephart). 8. Denary uherského krále Matyáše Korvína. 9. Polské groše králů Jana Alberta (1492—1501) a Sigmunda I., jeden s letopočtem (1508—1510). 10. Denar Antonia II., patriarchy Voglejského (1407—1418). 11. Tři špatně zachovalé haliře německých knížat saských. Poklad tento mohl býti zakopán podle Sigmundova groše teprve r. 1508 a nebyl celkem majetkem velkého boháče. Džbáneček se zachoval a je uložen v mých sbírkách. Má úplně shodný tvar s našimi poutnickými baňkami s uchem a hubičkou (pyskem), je vytočen ovšem už na kruhu, dobře vypálen a částečně i polévln glasurou.

I. L. Červinka

Římské mince ze Žarošic (Kyjov). Z několika zde nalezených mincí římských dostalo se mi laskavostí pana naduč. Martinů dvou stříbrných denárů. Bližších okolností nálezu nebylo možno již se dopátrati; potvrzeno mi toliko se vší určitostí, že mince na půdě zdejší byly nalezeny. Oba zmíněné denáry proraženy jsou každý dírkou a jsou silně otřeny. Větší z nich, nerovného okraje, v průměru 22 mm náleží císaři Gordianovi. Na líci vyražena bezvousá hlava císařova s opisem z části nesnadno čitelným: IMP G . RDIANUS DIV . . . . Rub otřen je tak, že zachoval pouze obrys postavy v levo nakročené, z opisu pak zřetelně jeví se toliko písmeno O. – Peníz druhý, v průměru 17 mm ražen byl Antonínem Piem. Líc nese relief mladistvého obličeje mužského s opisem: . . . . . . ONINVS PIVS PB (?) . . . . Na rubu jest legenda skoro nadobro shlazena. Kolem silhouetty postavy, roh hojnosti v levé ruce držící, vystupují z opisu pouze jednotlivé tahy písmen, jež smyslu nedávají. — V tratích žarošických objeveny též kamenné sekerky, z nichž dvě odevzdal mi p. uč. Meth. Čičatka.

Alois Procházka.

Kluzačky na »košlech« (bruslech) za starodávna. Sem tam spatřujeme ve sbírkách starožitností koštěné brusle z nártní kosti poncjvíce hovězího dobytka, jimž se říkávalo »košle«. Klouzání na »košlech« u nás na Moravě není tak dávné, ještě v letech čtyřicátých uplynulého století, užíváno ho ne-

zřídka. Kdo se tehdy chtěl klouzati, opatřil si snadným způsobem košlata, buď u řezníka, nebo z padlého dobytčete; na jedné ze plochých stran na končetinách zábradky zbrousil, na druhé straně pak, na niž šlápnul, zábradky vystávající nechal, čímž šlapa opřena vpřed i vzad. — Upevňovacího dalšího přístroje na nártu nohy nebylo třeba. Každý kluzač měl po dvou »košlích« a nezbytně potřebný, tak zvaný »štychar«, pomocí jehož uváděn v pohyb. »Štychar« záležel z hůlky as $1^1/_2$ m dlouhé, na jednom konci okuté špicí v podobě silného hřebíku. Kluzač vytáhl jednoduše z kapse své košle, položil na led, šlápl na ně, rozkročil se as na $^1/_2$ metru, tělo málo v před naklonil a drže v ruce napřed natažený »štychar,« opřel jej o led šikmo mezi rozkročenýma nohama, čímž se dostal v pohyb; bodání takto opětoval, tak že v okamžiku střelhbitě ujížděl, a aby stejnou rychlosť jízdy udržoval, bylo třeba jen občas bod opakovati. Když už tedy jsou »košle« ve starožitných sbírkách uloženy, náleží k těmto jich nerozlučný soudruh »štychar«, který ovšem se již nenalezne, ale může shotoven býti podle hořejšího vylíčení. Tímto jsem chtěl pouze upozorniti, že jízda na »košlech« nenáleží příliš staré době, pak objasniti způsob jezdění na košlech, jehožto jsem za mladého věku svého sám býval milovníkem.

Mel. Chytil.

Zprávy spolkové.

Kronika muzejní.

Jako jest vrcholem dokonalosti člověka »poznání sebe«, rovněž tak národu k jeho dokonalosti zapotřebí jest sebepoznání, dle čehož posouditi možno i stupeň vzdělanosti národní. A zajisté nejlépe pozná národ sebe, bude-li každý jednotlivec znáti všechny národní zvyky, obyčeje a celý život národní, jak za přítomnosti, tak také za dob minulých i nejdávnějších. Proto též šťastným a v pravdě vzdělaným lze nazvati poměrně malý národ Švédský a Nordský, jenž na popud rodáka svého Dra. Hozelia ze Stokholmu založil si muzeum v Stokholmě, jehož ohromná budova rozpočtena jest na 3 miliony korun švédských, t. j. 4 miliony korun rakouských. Muzeum to má býti nástinem kulturního života skandinavských národů, zejména pak lidu švédského a náklad naň mimo poměrně nepatrné roční podpory státní uhražen jednak většími dary jednotlivcův, jednak, a to většinou, sbírkami mezi lidem, tedy národem samým. Vedle muzea Nordského ve Stokholmě zřízen t. zv. Skansen, t. j. muzeum ve volné přírodě, v němž znázorněn jest co nejdokonaleji celý ruch života lidu nordského, jak v jednotlivých krajích skutečně se jeví, neboť nescházejí tu ani původní obyvatelé ve svých krojích v chatkách a domcích, ani zvířena, ani rostlinstvo toho kterého kraje, ba i poloha kraje odpovídá skutečnosti, tak že obraz života švédského lidu a jich styk s přírodou každý vidí zřetelně před sebou. Aby si každý mohl ponětí učiniti o velikosti Skansenu, nutno podotknouti, že rozkládá se na ploše 23 hektarů (230.003 čtv. m). A na podobnou myšlenku připadlo se v královské slovanské Praze, srdci to československých krajů, kdež rovněž ve volné přírodě znázorněn má býti přičiněním československé společnosti národopisné kulturní život lidu českého, moravského i slezského a zejména i lidu slovenského a Čechů v Dolním Rakousku. K účelu tomu vyžádáno od slavné městské rady Pražské pavilonu v zahradě Kinského, v němž znázorněn bude národopis oněch svrchu zmíněných zemí, v zahradě Kinského a pak na Nebozízku zařízen bude československý Skansen. Olomucké Vlast. Muzeum podporovalo též myšlenku tuto žádostí ku slavné městské radě Pražské, načež sl. městskou radou dostalo se jemu odpovědi, že žádosti té se vyhovuje. Sdělujeme to s obecenstvem, abychom ukázali, že podnik znázornění rázu lidu československého i celé přírody zemí československých jest skutečně nutným a vší podpory hodným se strany veškerého obecenstva, by národ náš, jenž

bohatší i větší jest u porovnání s národem švédským, v obětavosti a práci své národní nezůstával za skvělým příkladem Skandinavců. Z muzea Stokholmského, o němž jsem se byl zmínil, došel Vl. Muzejní Spolek Olomucký dar: bedna knih 18 kg. těžká s lichotivým přípisem, v němž vysloveno přání udržovati stálý styk s muzeem Olomuckým. — Dne 11. listop. t. r. odhalen v místnostech Muzejních obraz zvěčnělého dobrodince pana Frant. Stejskala, při kterěžto příležitosti dostalo se Muzeu skvělého daru 2000 korun od pana Ant. Stejskala, bratra nebožtíkova, úředníka na odpočinku, jemuž zde vysloveny buďtež opětovné díky. — Slavnému učenci prof. Virchovovi, příteli zvěčnělého zakladatele Muzea Dr. Wankla ku 80leté ročnici blahopřáno telegramem do Berlína zaslaným. Ostatní činnost spolková pokračovala směrem obvyklým. Utěšené přízně začíná se těšiti Muzeum v okolí Olomouce, neboť v četných obcích propůjčují se obchodníci ku sbírkám příspěvků a získávání členů, jednotlivé uvědomělé obce jako Lazce a Olšany staly se již zakládajícími členy Muzea, kteréhožto příkladu také jiné okolní obce měly by následovati. Uveřejnění i následování hodnou jest též myšlenka, již ku provádění doporučuje příznivec Muzea Olomouckého advokát z českého města následujícím dopisem: Prosím za laskavé zaslání několika chekův. Rád občas při vyrovnání věci trestní chci na spolek Muzejní pamatovati nějakou dobrovolnou pokutou, jako pamatuji na jiné spolky humanní a vlastenecké a doporučuji ct. spolku, aby tento modus podpory vyžádal si i u jiných advokátův. S přáním hojného zdaru atd. následuje podpis. Vl. Muz. Spolek děkuje příteli svému za laskavý pokyn a prosí zároveň i ostatní pány advokáty, by chekův spolkových, jež jim k účelu tomuto se žádostí o podporu zaslány budou, co nejhojněji upotřebili. Výbor uváživ a oceniv zásluhy, jež si zvěčnělý Jan Kollar o starovědu a národopis a pak o českou literaturu vůbec získal, usnesl se, padesátiletou památku jeho úmrtí (dne 29. ledna 1852) důstojně a vážně oslaviti a nahraditi, co se při stoleté památce jeho narozenin (dne 29. ledna 1793) nehezkým nedopatřením zanedbalo.

MUDr. Ant. Hřibek,
t. č. jednatel.

VÝKAZ DARŮ
věnovaných Vlasteneckému spolku muzejnímu
V OLOMOUCI

ode dne 1. září až do 31. listopadu 1901 od následujících P. T. příznivců jeho. Jsouť to:

	K h
JUDr. K. Jičínský, ředitel velkostatku v Jindř. Hradci	10·—
Jos. Klvaňa, gymn. ředit. v Kyjově	2·—
Bedřich Kučera, účetní spořitelny v Táboře	2·—
J. J. Jan panující kníže Liechtenstein	80·—
JUDr. Netrval, advokát v Humpolci sbírkou	7·30
k níž přispěli po 1 K: P. Kubík, P. Zelenka, Joudal, učitel hosp. školy, Martin, stavitel, Josef A. Závodský z Humpolce, Vinc. Uzel, c. k. berní insp. z Něm. Brodu, F. Hampl, ofic. zem. výboru z Prahy a 30 h nejmenovaný.	
JUDr. Jan Ošťádal, advokát v Olomouci odvádí z pozůstalosti p. Fr. Stejskala v Olomouci dědický podíl . K 2000·— po odrážce poplatků a kvit. kolku . » 233·50	1766·50
Snáška	1867·80
Přenáška	1867.80
I. Kontribučenská záložna ve Vyškově	20·—
JUDr. Jan Žáček, advokát a poslanec a jeho choť Anna o své stříbrné svatbě	40·—
Úhrnem	1927·80

Výkaz darů,

jež věnovali fondu Palackého od 1. září až do 30. listopadu 1901 následující P. T. příznivci Vlast. spolku muzej. v Olomouci:

	K h
MUDr. Vlad. Bazika, lékař v Kaplici	5·—
Učitelský sbor obec. a měšťan. školy v Uh. Brodě	4·—
Profes. sbor c. k. real. vyš. gymnasia v Chrudimi	10·—
Adolf Fux, c. k. prof. učit. úst. v Příboře	1·—
Klemeňa Hanušová, soukr. na Kr. Vinohradech	2·—
MUDr. Sev. Joklík, lékař v Kyjově za sebe a Josefa Klvaňu, gymn. ředitele tamtéž po 2 K	4·—
Snáška	26·—

Přenáška . 26.—

Jan Kadláček, farář v Moravičanech . . . . 2·—
J. Knies, učitel v Rogendorfě . 2·
A. Koutný, far. ve V. Újezdě u Olomouce . . . . . . 2·—
JUDr. M. Netval, adv. v Humpolci za JUDra. Václ. Ježka Rudolfa Schmögra, c. k. soud. adj., Adal. Manna a Hesslera, c. k. ber. adj. a za nejmenovaného po 1 K . . . . . 5·—
Václav Soldát, c. k. fin. kom. v Jihlavě . . . . . . 2·—
Václav Stieber, řed. dolů na Smíchově . . . . . . 2·40
Otakar Trávníček, měst. sekr. v Třebíči . . . . . . 2·—
Hynek Wolf, techn. sládek v Písku 1·—

Úhrnem . . . 44·40

XXXI. výkaz darů,

jež vlast. spolku muzej. v Olomouci

na zjednání vlastní muzejní budovy

od 1. září až do konce listopadu 1901

poskytli tito P. T. příznivci jeho, a sice:

K h

Alois Albrecht, mlynář v Nenakonicích . . . . . . 1·—
Josef Arnošt, děkan v Rožnově . —·70
Eman. Balcar, vrch. báňský inž. v Mor. Ostravě . . . 2·—
F. B. Batovec, maj. knihtisk. v Praze 2·
Profes. sbor gymn. v Benešově u Prahy . . . . . . 8·—
Ferd. Bešťák, správce hmot železar. na Kladně . . . 3·—
Ant. Boda, žel. vrchní inž. v. v., docent česk. techn. v Praze . 4·
V. Bohdanecký, člen spr. rady cukr. Předměřick. v Nedělišti 1·—
Učit. spol. okr. hejt. Boskovického 5·—
Václ. Breycha, c. k. fin. účetní rada v Praze . . . . . . 1·—
Klášter Augustinianský na St. Brně 20·—
Sbor učit. c. k. ústavu učitelek v Brně . . . . 11·—
Učit. jednota »Komenský« v Čes. Brodě . . . . . . 5·
JUDr. Jan Broukal, adv. v Táboře 2·—
M. Cífka, maj. parostroj uzenář. v Žižkově . . . . . 2·—
Ph. Dr. Frt. Čáda, univ. docent v Praze . . . . . . 3·—
JUDr. Mirosl. Čelakovský, místotajem. zem. výb. v Praze . 4·

Snáška . . 74·70

Přenáška . 74.70

Ant. Čermák, pokladník železárny v Rothavě . . . . 2·—
Anna Černá, maj. domu na Kr. Vinohradech . . . . 1·
Josef Černý, mistr zedn. v Praze 2·—
Frt. X. Červený, vinárník v Praze 2·—
Václav Červinka, soukr. na Král. Vinohradech . . . . 2·
B. Čuban, cestmistr v Praze . 1·
Em. Čuban, tajemník čes. techn. v Praze . . . . . 2·
J. Daneš, sládek v Kamenici n. L. sbírkou 14 K 50 h po odrážce za vybírání —K 72 hal. 13·78
k níž přispěli po 1 K: Řemeslnická beseda v Kamenici n. L. a Ant. Rückl, továrník ve Včelničce; po 50 h: MUDr. V. Ullmann, lékař; po 40 h: Josef Cvejn, naddozorce c. k. fin. stráže, Josef Daneš, sládek, Frt. Frydecký, c. k. komis. fin. stráže, Jos. Kozel, c. k. poštmistr, Josef Kunz, c. k. soudní oficiál, Tobiáš Metzl, obchodník, Frt. Párus, podstarší, Josef Pejša, m. tajemník. Ant. Peroutka, děkan, Ant. Pěknice, naddozor. c. k. fin. stráže, magister pharm. Jos. Pětník, Vojtěch Plíhal, kaplan, Ant. Přibyl, pekař, Bruno Springer, technik pivovaru, Jan Šimků, obchod., Theod. Tichý, komin. mistr, Frt. Víchr, obch., Mat. Víchr, obch., Frt. Volek, c. k. soud. adjunkt v Kamenici n. L. a Frt. Veškrna, hosp. správce v Nov. Etinku; po 20 h: Frt. Bílek, kloboučník, Mořic Dub, obch., Alois Fischl, obchod., Frt. Houška, pekař, Bohumil Hrabě, stav. kreslič, Alex. Chmelík, krejčí, Ant. Kvěch, pekař, Aug. Linhart, měšťan, Václav Liška, krejčí, Edvard Mančal, okr. tajemník, Hyn. Metzl, obch., Jan Palata, valchář, Jan Pokorný řezník, Ignác Ruth, mlynář, Marie Spěvákova, dcera měšťana, Žofie Širučkova, obch., Václ. Vacek, obuvník, E. Weil, obchod., Ignác Wertheimer, kupec, Václ. Zámečník, obuv., vesměs v Kamenici n. L.
Ondřej Dobner, ředitel vychovat. v Libni . . . . . 2·

Snáška . . 102·48

Přenáška . . 102·48

Bohuslav Dolejš, maj. uzenář. závodu v Praze . . . . 3·—
MUDr. Frant. Dreuschuch, lékař v Náměšti u Brna . . . 1·—
JUDr. Jan Drtina, koncip. obch. komory v Plzni . . . 2·—
Jar. Dvořák, inspektor c. k. stát. drah na Král. Vinohradech 5·—
Josef Dvořák, c. k. berní inspekt. na Kladně . . . . 4·—
Vlastimila Ebenhochová, choť adv. v N. Pace . . . . 2·—
Julie Fantová, choť architekta na Smíchově . . . . 4·—
Frt. Farský, ředitel hosp. akad. v Táboře za sebe, pak za pp. prof. Jul. Beránka, Josefa Cikána a JUDr Jana Kožaného v Táboře . . . . . 4·—
Adolf Foltynovský, koop. v Bystřici pod Host. . . . 2·—
MUDr. Ant. Frič, c. k. univ. prof. v Praze . . . . . 10·—
Karel Frič, velkoobchod. v Praze 10·—
M. Fryc, c. k. rada zem. soudu v Táboře . . . . 1·—
Frt. Gloc, hlav. pokladník města Prahy . . . . . 2·—
JUDr. Frt. Glos, adv. v Litomyšli 2·—
Leop. Glücksmann v Nymburce 2·—
Konst. Grünwald st., obch. v Mor. Ostravě . . . . . 5·—
K. Grünwald, obch. v Mor.Ostravě 2·—
Vinc. Hanuš, hor. inž. v Bruchu, král. České . . . . 2·—
Ferdinand Hausa, tajemník okr. výboru na Smíchově . . 1.—
MUDr Ferd. Hausmann, okres. lékař v Kučevo - Srbsko . 6·02
Frt. Havlík, c. k. místodrž. účet. rada v Praze . . . . 2·—
Jan D. Herold, vrch. inžen. v Praze 2·—
Pankrác Herold, kn. k. rada v Komárově u Hořovic . . . 1·—
Josef Hlávka, c. k. vrch. stav. rada v Praze . . . . 20·—
Jan Hoffmann, ředitel cukrovaru ve Žlebech . . . . 20·—
V. Hochmann, stroj. zámeč. v Praze 1·—
Učitel. sbor obec. a měšť. školy v Holešově . . . . 6·—
Rolnický akc. cukovar v Holici . 40·—
Josef Horčic, báňský účetní ve Světci . . . . . 5·—
Karel Horčice, poklad. měšť. spoř. v Praze . . . . . 1·—
Ant. Houdek, lékárník v Brně . 1·—
Jan Hylák, říd. učitel v. v. v Boskovicích . . . . . . 1·—

Snáška . . 272·50

Přenáška . . 272·50

Josef Hýbner, vrch. inž. v Mor. Ostravě . . . . . 2·—
M. Chaloupka, farář v Chlebích u Ronova . . . . . 1·—
Josef Chlápek, koop. v Králicích u Prostějova . . . . —·70
JUDr. Bedř. Jahn, adv. na Král. Vinohradech . . . . 4·—
Josef Janatka, inž. a techn. ředitel v Karlíně . . . . . 2·—
Gabriel Janáček ve Vídni . . 10·—
Terezie Janušková, učitelka v Holešově . . . . . 3·—
Učitelský spolek v Jevíčku . . 5·—
V. Jiřimský, c. k. techn. fin. kontr. v Hospozíně . . . . 2·—
MUDr. Sev. Joklík, lékař v Kyjově sbírkou . . . . 6·—
ku kteréž přispěli po 2 K: MUDr. Sev. Joklík, lékař, Jos. Klvaňa, gymn. ředit. a JUDr. Karel Kozánek, adv., všichni v Kyjově.
Viktor Kadlec, c. k. fin. komisař v Olomouci . . . . 6·—
JUDr. Jos. Kaplan, c. k. notář v Ml. Boleslavi . . . . 10·—
Ferd. Kavka, prokur. v Praze . 2·—
Aug. Kleveta, děk. v Pratci u Brna 1·—
JUDr. Jan Klička, adv. v Příbrami 2·—
JUDr. Václav Kolář, c. k. soudní adj. v Sedlci na dráze . . 1·—
Kolínská továrna na kávové náhražky v Kolíně . . . 10·—
Jano Köhler, akad. malíř v Nenkovicích . . . . . . —·60
Alois Krejčí, katecheta ve Vel. Meziříčí . . . . . 3·—
Ladislav Kristen, stanič. dozorce v Lenešicích . . . . 1·—
Učitelský sbor c. k. učitelského ústavu v Kroměříži . . . 5·—
MUDr. Karel Křivý, obv. lékař v Nové Říši . . . . 2·—
Vikt. Kříž, c. k. notář v Hořovicích 2·—
Josef Kubín, farář v Dl. Lhotě u Lysic . . . . . 1·—
Jan Kubrycht, obch. v Praze . 2·—
MUDr. Fr. Kuthan, maj. vodoléč. ústavu v Tišnově . . . 2·—
Frt. Künstler, I. kaplan v Dubě sbírkou . . . . . 14·30
k níž přispěli po 1 K: Ed. Echler, obch., MUDr. Fr. Hlavinka, lékař, Frt. Horák, host., Jindřich Horák, host., Jindř. Mráček, rolník, Karel Mráček, rolník, L. Nakládal, rolník, Ad Portl, obch., Frt. Pospíšil, rolník čís. 48, Ign. Pospíšil,

Snáška . . 373·10

Přenáška . . 373·10

rolník čís. 49, Al. Vavrouch, rolník, M. Zbožínek, rolník, Fr. Žůrek, uzenář; 50 h: Fr. Běhal, nadučitel; po 40 h: Alois Dvořáček, rolník, Bart. Janošik, roln., vesměs z Dubu.

Josef Lang, koop. na St. Jičíně . 1·—
Leopold Langer, farář v Jankovicích u Velehradu . . . 2·—
JUDr. Václav Langkramer, adv. v Praze . . . . . . 1·—
Karel Loníček, koop. v Oseku u Lipníka . . . . . . 1·—
Vzděl. spolek v Lukách u Jihlavy 4·—
Karel Lysý, farář v Buchlovicích 1·—
Dam. J. Manžel, převor řádu praemonstr. na Strahově . . 4·—
M. Matoušek, farář v Mikulovicích u Znojma . . . . . 1·—
Josef Matyáš, farář n. o. v Střítěži 2·—
Josef Melichar, vrch. inž. v Přívoze 2·—
Prof. sbor zem. vys. reálky v Novém Městě . . . . . 3·—
Josef Mokráček, c. k. vrch. inž. ve Strakonicích . . . 2·—
M. Moučková v Křemýži u Teplice 2·—
Em. Musil, spr. důchodu v Ronově 2·—
Učitelská jednota »Komenský« v Náchodě . . . . 5·—
Leop. Nejedlý, ředitel škol měšť. na Kr. Vinohradech . . . 1·—
V. Nekvasil, podnikatel staveb v Karlíně . . . . . . 20·—
JUDr. M. Netval, advok. v Humpolci 2·—
Václ. Němec, klenotník v Praze 2·—
JUDr. Emil Novák, adv. ve Vlašimi 1·—
Jos. Odstrčil, ev. reform. farář v Rouštce . . . . . 1·—
J. Pacold, dvor. rada, prof. čes. techniky v Praze . . . 2·—
Josef Paukner, c. k. rada zem. soudu v Třeboni . . . 2·—
JUDr. Antonín Pavlíček, advokát v Karlíně . . . . . 4·—
Karel Pásek, předn. mag. pomoc. úřadu v Praze . . . 2·—
Leop. Pek, spr. dět. vychovatelny Olivových v Říčanech . . 1·—
Josef Piskáček, ve St. Kníně . 2·—
Jan Pospíšil, naducitel v Marian. Horách u Mor. Ostravy . . 1·—
Konvent Milosrd. bratří v Praze 4·—
Učitelský sbor u sv. Trojice v Praze 5·—
Frt. Procházka, c. k. prof. v Kolíně 1·—
J. A. Prokůpek, rolník v Kutlířech u Kolína . . . . . . 2·—
Vilém Račický, stavitel v Náměšti u Brna . . . . . . 1·—
Fr. Raušar, ředitel měšť. školy v Blovicích . . . . . 1·—

Snáška . . 461·10

Přenáška 461.10

Ant. Rektořík, maj sirkov. lázní v Morkovicích . . . 1·—
Společenský cukrovar podřipský v Roudnici . . . . . 20·—
Ph. Dr. A. Roušal, řed. měšť. šk. v Karlíně . . . . . . 1·—
Josef Rozsypal v Pečkách na dráze 1·—
Karel Řezníček, farář v Zubří . ·70
Alex. Seribani, úř. dráhy v Něm. Brodě . . . . . . 3·—
Obecní úřad v Senicích u Poděbrad 2·—
Ant. Schubert, c. k. poštmistr v Radotíně u Prahy . . 1·—
Jan Skalák, ev. ref. farář na Vsetíně 2
Jan Smetana, c. k. notář v Č. Brodě 2·
Tomáš Sochor, naducitel v Drnovicích u Vyškova . . . 1·
Max Sova, v Smolotelích, p. Milín 2·
Karel Sproseč, c. k. techn. fin. kontrolor v Dobrovici . . 5·—
Ignác Spurný, nadlesní n. o. v Litovli . . . . . 1·30
Ant. Stejskal, úřed. n. o. v Olomouci 2000
Josef Stěhule, řidit. měšť. školy v Praze . . . . . . 4·—
Jan Studený, farář v Boršicích u Buchlovic . . . . . 1·30
Adolf Svára, bohosl. v Olomouci sbírkou . . . . . . 9·—
Ant. Svět, majit. realit v Libni . 10·—
Adolf Sýkora, rolník v Mariansk. Horách u M. Ostravy . . 2·—
JUDr. Ferd. Šimák, adv. v Kostelci n. O. . . . . . 1·—
B. Šimeček, c. k. rada zemského soudu ve Velk. Meziříčí . . 2
Ant. Šimek, stav. na Smíchově . 2·—
Fr. Šimek, c. k. notář v Písku . 1·—
Josef Šimek, ředitel a F. P. Hnilička, prof. c. k. paedagogia v Hoře Kutné . . . . 2·—
Josef Šnobl, podnik. staveb na Křivoklátě . . . . . . 2·50
Marie Šponarová, vdova po továr. v Praze . . . . . . 2·—
Hanácký roln. pivovar akc. v Těšcticích . . . . . . 60·—
Ant. Telička, naduč. v Penčicích
a) jako renonce v tarokové partii . . . . . 2·—
b) sbírkou po jeho přednáškách ve Čten. spol. v Nelešovicích a Suchonicích konaných dne 28. X. 1901 a 17. XI. 1901 . . . . 10·05
Jan Tichý, c. k. vrchn. úč. rada v Praze . . . . . . 1·—

Snáška . . 2615·95

Přenáška . .	2615·95
Růžena Toužimská v Sulovicích u Lovosic	1·—
V. A. Treybal, obch. v Praze .	1·—
Tůma a Holub, továr. v Praze .	2·—
Jindř. Vaněk, obch. semen. v Praze	2·—
Adolf Válek, pokladn. Obč. zál. na Smíchově . . .	1·—
Sbor profes. c. k. česk. gymnas. na Kr. Vinohradech . .	7·—
Karel Vinopal, posluchač Českoslov. obch. akad. v Praze .	1·—
Ant. Vlček, c. k. soudní adjunkt v Lipníku	2.—
Frt. Vrba, c. k. evid. vrch. insp. v Praze a spol. . . .	10·—
Nečitelný (Dr ?) ve Všerubech .	1·—
Hedvika Vymětalova, učitelka ve Vyzovicích	1·—
Josef Webr, rytíř Pravomil, dvorní rada v Praze	4·—
Alois Wiesner, knihtisk. v Praze	5·—
Vojtěch Woráček, späv. cukrov. v Hejčíně	7·—
MUDr. Jindřich Záhoř, městský fysik v Praze . . , .	1·—
Občanská záložna v Přelouči .	4·—
Josef Zelenka, restaur. v Praze .	3·—
Beseda ve Znojmě . . .	1·—
Klášter dominik. ve Znojmě .	3·—
JUDr. A. Zucker, dvorní rada a univ. prof. v Praze . . .	1·—
Karel Židlický, c k. vrch. geometr v Nov. Městě	2·—
Frt. Žižka, inž. na Kr. Vinohradech	1·—
Dohromady . .	2.676 95
K tomu: Zůstatek koncem srpna 1901 . . .	24.241·41
Úhrnem . .	26.918·36

Šlechetným dárcům vyslovujeme tuto nejupřímnější své díky a prosíme o další laskavé dárky, jež přijímá spolkový pokladník, p. Edvard Klement, vrchní účetní Ústřední záložny rolnické v Olomouci.

Seznam

nově přistouplých P. T. členův od 1. září až do 30. listopadu 1901, a sice:

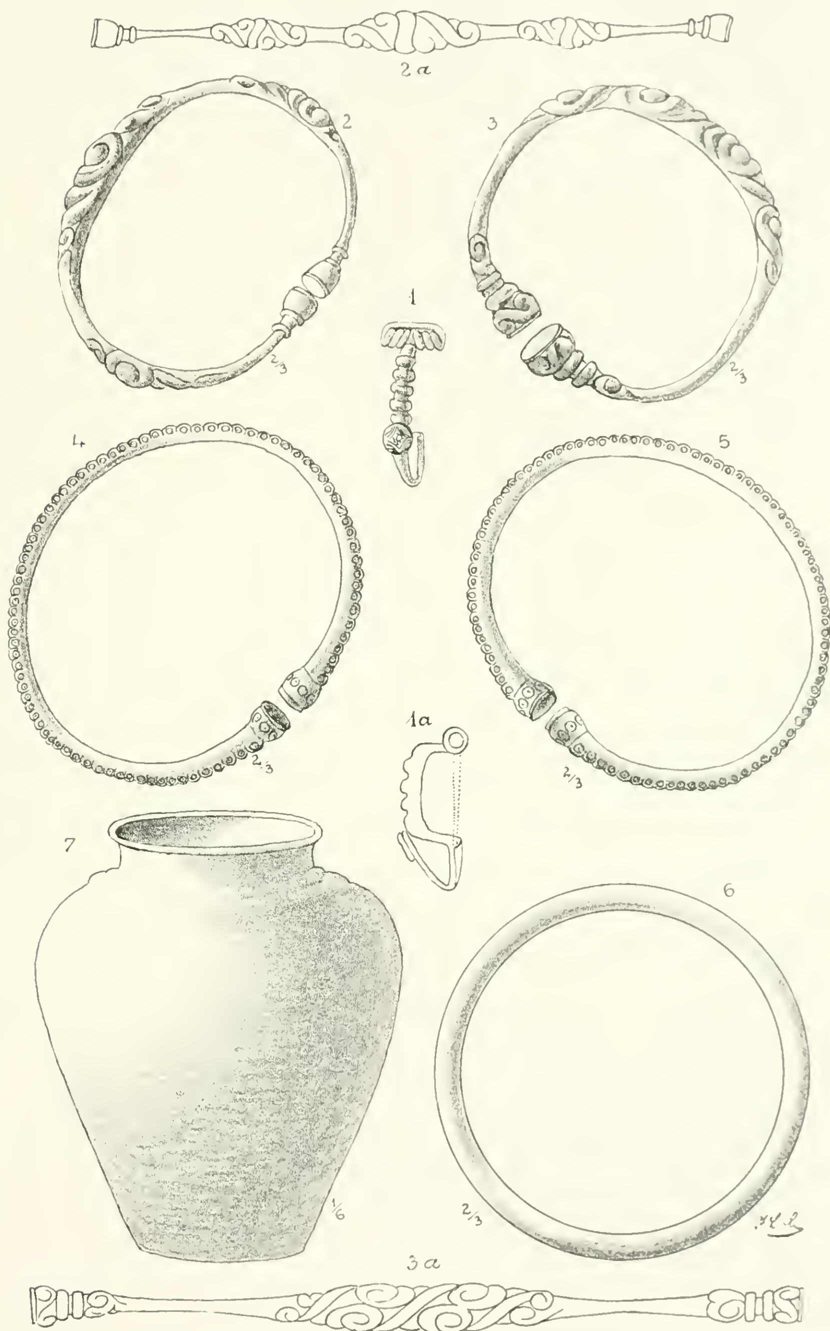
Členové zakládající:

Obec Lazce u Olomouce. (Jest současně členem činným.)
Obec Olšany u Prostějova.

Členové činní:

Václav Bečvář, katecheta v Kročehlavech u Kladna.
Ředitelství gymnasia v Benešově u Prahy.
Obec Dub.
Čten. spolek v Hunčovicích.
MUDr. Josef Keller, lékař v Kyjově.
JUDr. Karel Kozánek, advokát v Kyjově.
P. Krippner, c. k. gymn. ředitel v Boskovicích.
Josef Mácha, c. k. gymnas. professor v Boskovicích.
MUDr. Fr. Mašík, obv. lékař ve Sloupě.
MUDr. In. V. Mézl, zub. lékař v Praze.
MUDr. Vend. Mušek, lékař v Blansku.
Antonín Novotný, sládek v Kyjově.
Boh. Papežík, učitel v Nákle.
Profes. sbor c. k. česk. gymnas. v Pelhřimově.
Spolek »Kruh Přátel« v Plzni.
Frant. Pokorný, ředitel cukrovaru ve Vrbátkách.
V. Pokorný, inženýr českomor. strojírny v Libni.
Fr Rosický, c. k. zem. škol. inspektor v Praze.
Fr. Sedláček, lékárník v Kyjově.
Josef Simla, c. k. profes. v Plzni.
Jan Sokol, úřed. cukrov. ve Zvoleněvsi.
Jos. Syrový, ředit. valcov. na Křivoklátě.
V. Sýkora, ředit. cukrov. v Zakolanech.
JUDr. Leop. Šromota, adv. v Plumlově.
Občanská záložna v Tovačově.
MUDr. Jan Váňa, c. k. okr. lékař v M. Budějovicích.
Professorský sbor c. k. česk. gymnasia na Kr. Vinohradech.
Jan Waitz, c. k. báňský inspektor na Horách Březových.
Bohoslovci v Olomouci:
IV. rok: Jan Valerian.
II. rok: Ant. Dokoupil, Osv. Ryšánek.
I. rok: Petr Bartošík, Jan Bena, Frt. Cechmánek, Vladimír Červenka. Ant. Číhal. Frt. Fabiánek, Jan Horák, Petr Hruzík, Josef Hut, Jarosl. Izák, Frt. Jemenka, Emil Jiřičný, Karel Kadlec, Ferd Karelka, Alois Kobliha, Jaroslav Kočí, Arnošt Kolář, Frt. Kozák, Matouš Kroča, Adolf Kupka, Flor. Kux, Adolf Kužela, Jos. Lón, Ferdin. Plachý, Frt. Tesárek, Alois Žalčík.

Nákladem vlasten. spolku muzejního v Olomouci. — Tiskem národní knihtiskárny Kramáře a Procházky v Olomouci.

Z kostrového hrobu u Slavkova.

Ročník za 4 K.
Členům spolku muzejního vydává se za cenu sníženou.

ČASOPIS

Expedice
v České ulici, Národní dům
III. poschodí.

VLASTEN. SPOLKU MUZEJNIHO V OLOMOUCI.

Číslo 74. Spořádáno v dubnu r. 1902.

Moravské brakteaty.

(XIII. století.)

Píše I. L. Červinka.

Mince údělných knížat moravských dá se sledovati až takořka do nastoupení vévody (napotomního krále) Vladislava II. na trůn český (1140). Z doby jeho panování, jakož i z času pozdějších neznáme ani listin ani nálezů samých, které by nás o moravské minci poučovaly.

Neustálé sváry a nepokoje mezi tehdejšími Přemyslovci jeví zvlášť dobře soudobé mince zobrazujíce na vždy jak zrnem tak vzhledem, jak tehdejším knížatům na jistotě majetku jejich poddaných i na blahobytu národa záleželo.

Teprve král Přemysl Otakar I. zjednal v tom počátkem stol. XIII. nápravu, avšak zarazil novou minci po vzoru německém. Mince tato je celkem zrna velmi dobrého, než vzezření tak zvláštního, dřívějším penízkům domácím tak nepodobného, že jsme věru na rozpacích, máme-li tyto plíšky považovati za plativo vůbec a za plativo oněch dob „železného" rytířstva zvlášť. Tenounké stříbrné plíšky prohlubovány miskovitě a opatřovány rázem jenom po jedné straně. Penízky tyto jsou až na několik kusů úplně „němé", t. j. bez opisů; pokud se vyobrazení týká, není-li tam už českého lva, obyčejně i toto bývá „němé". Neboť v divokých těch postavách nesnadno poznati jest lidskou podobu vůbec, neřku-li krále; a z rozmanitých těch nestvůr, jichž pravzory snad jen v apokalypsi vyhledati možná, rovněž o určité době, kdy raženy byly, souditi nelze; nýbrž z oněch i těchto badatel brzy sezná, že jest potřebí k řešení numismatických těch hádanek jiných pomůcek, zřetelnějších a určitějších, jichž však neposkytují jednotlivé kusy, každý sám o sobě, nýbrž jedině celé a při tom bohaté nálezy.[1])

Nové tyto penízky zovou se v listinách současných také „denarii". Teprve numismaté ve století XVII. nazvali je na rozdíl od denarů starších slovem brakteat (bractea = tenký plech).

České brakteaty dělí se podle velikosti na tři druhy: největší jsou velikosti tolaru, menší či prostřední jak bývalé zlatky a nejmenší velikosti dvacetihaléře. Vybíjeny či spíše snad lisovány byly na kolky železné nebo dokonce dřevěné po celé století XIII., ku konci vyskytují se s nimi drobné denárky oboustranně ražené a nový druh zvrhlých brakteatů t. zv. solidy či vídeňské pfeniky (Wiener pfenninge), penízky málo kdy okrouhlé, vždy více méně hranaté, zběžně a ledabyle ražené po obou stranách. Až na vzácný opis (OTACARVS, WENCEZLAVS, VLADIZLAVS) vyskytá se na nich zřídka písmo, mimo řídký

[1] Prof. J. Smolík, »O nálezech českých mincí« (Památky arch. a místop. díl XI. str. 98.)

titul REX, jsou proto posud nemalé potíže s určováním tohoto druhu mincí.

První pokus roztříditi a určiti brakteaty české (Voigta a Pubitschky nevzpomínaje) učinil před sto lety numismat Josef z Maderů[2]), avšak práce jeho neměly následovníků. Teprve roku 1866 objevila se zpráva o brakteatech z nálezu u Kyselovic na Moravě z péra Dr. Fr. Kupida[3]) a nedávno pronesl také professor J. Smolík několik náhledů o brakteatech[4]). Nejnověji pokusil se inženýr Ed. Fiala o nové rozdělení a určení českých brakteatů[5]) a to zvláště důkladně a šťastně ve svém velmi rozsáhlém a znamenitém díle „České denáry".

Písemné památky o minci moravské až dosud tak skoupé, obsahují ve století XIII. mnohem určitější zmínky o „minci zemské"[6]), jinde „moravské"[7]). Z podobných záznamů známe dokonce několik nájemců mince na Moravě, některé mincovny, ba i několik řádů mincovních, králem samým cenu měny zemské stanovících.

Dle těchto listin bývala královská mince v Čechách i na Moravě (a nejspíše hned od počátku zaražení mince) pravidelně pronajímána soukromým osobám, z nichž na Moravě uvádí se roku 1234 „Brune, in domo Brunonis, monetarii regis"[8]); r. 1239 činí se zmínka o mincmistrovi Vigandovi, měšťanu brněnském[9]) a r. 1240 o Štěpánovi. Roku 1247 povolán Arlanus (Hartlieb), magister monetae z Kreuzburka v Durynsku a propůjčeno mu měšťanství[10]). Nejjistěji o mincovně v Brně svědčí právo městské r. 1243 městu králem Václavem I. udělené; praví se tam: „postihnou-li mincmistři v prvních 12 nedělích po obnovení mince někoho, kdo by koupil zlata nebo stříbra za dvě hřivny, nechať hned tyto hřivny zabaví, aniž by ho dále obtěžovali." A dále se čte, že notář, jemuž právo mílové propůjčeno, měl v Brně kapli sv. Prokopa a mincovnu[11]). Okolo roku 1300 vzpomíná se ještě mincmistr Eberhard[12]).

Druhá mincovna byla v důležitém tehdy městě hornickém Jihlavě. Roku 1249 postoupil Václav I. svému synu Přemyslovi markrabství Moravské a vymínil si pouze polovici čistého výtěžku z tamnější mince[13]). Jiná zmínka o Jihlavské mincovně činí se r. 1275 za krále Přemysla II., kdy najata byla s celým zařízením společenstvu: Jarošovi, synu býv. českého mincmistra Eberharda, Hartmudovi, zeti Jindřicha Alba a

---

[2]) Versuch über die Brakteaten, insbesondere über die böhmischen (Praha 1797) a Zweiter Versuch über die Brakteaten (Praha 1808).

[3]) Böhmische Denare und Brakteaten Ottakar des II.« (Berliner Blätter für Münz-, Siegel- und Wappenkunde (1866, III.).

[4]) »Kdy a jak se v Čechách počítalo na talenty, solidy a denary« (Památky arch. XI. s 529).

[5]) Beschreibung der Sammlung böhmischer Münzen und Medailen des Max Donebauer (Praha 1889). — Beschreibung böhmischer Münzen und Medaillen (Praha 1884).

[6]) Královna Konstancie, vdova po Přemyslu Otakaru I., zakazuje svým myslivcům přenocovati na panství Kyjovském pod pokutou 10 liber mince zemské (»sub poena decem librarum monetae provincialis«. (Cod. Dipl. Mor. II. 258.)

[7]) »Denarii Moravicales« (Cod. Juris Bohem. I. s. 165)

[8]) Cod. d. M. II. 281.

[9]) Tamtéž II. 359.

[10]) Erben, Regesta 127.

[11]) Cod. dipl. M. III. s. 17.

[12]) Tamtéž V. s. 117.

[13]) Dle Kosmy k r. 1249.

Eberhardovi z Čáslavě i jejich potomkum se všemi právy, jakých užívali předešlí nájemníci této „fabrica monetae" a měli požívati týchže práv, jako monetarii při jiných mincovnách moravských[14]).

Také v Olomouci a v Opavě bývaly mincovny. Roku 1281 setkáváme se se zápisem „Fridericus advocatus et magister monetae Olomucii"[15]) Několikráte vzpomíná se také zdejší váhy a hřivny v listinách[16]), byla patrně od jiných poněkud odchylná a v okolí obvyklá.

V Opavě připomíná se r. 1269 měšťan opavský Henning jako mincmistr[17]), rovněž váha opavská i mincovna několikráte zaznamenány[18]).

Také nově založenému městu Uherskému Hradišti propůjčil Přemysl II. roku 1258 právo zříditi mincovnu[19]), avšak, poněvadž ani mincmistr, ani mincovny a váhy Hradišťské se nepřipomíná v pozdějších listinách, nebylo této výsady asi nikdy použito.

Pro celou zemi jmenují se v Jihlavě r. 1258 Eberhardus, Dithmarus, Heinricus „magistri monetae totius regni Bohemiae"[20]) a roku 1288 Dithmarus, magister monetae per Moraviam[21]).

Pak známe ještě dva důležité zápisy týkající se mincovnictví moravského.

Z časů Přemysla II. zachováno z r. 1267 zákupní právo, v němž se Eberlinovi či Eberhardovi, nájemci mince na Moravě, druhdy mincmistru v Čechách, nařizuje, aby k dosavadní hřivně mincovní přidal lot čistého stříbra, tedy aby budoucně mince o tento lot ryzího stříbra byla lepší. Z takové hřivny měl pak vybíjeti půl třetího talentu a 12 denarů moravských[22]) (talent po 240 kusech), čili celkem 612 denarů.

Z časů krále Václava II. zachovaly se nám dvě „locationes monetae" asi z roku 1286; v jedné král nařizuje (druhá týká se mince české), aby se přidalo na Moravě ku hřivně čistého stříbra půl hřivny mědi a z toho mělo se raziti $2^1/_2$ talentu a 12 denarů, tedy celkem 612 kusů[23]). Při tom výslovně se uvádí, aby nikdo ani nekupoval ani neprodával věcí movitých, leda za denary mince domácí, nikdy však za denary vídeňské.

Dle těchto zápisů byla tedy ve století XIII. na Moravě vybíjena mince za krále

Václava I. (1230—1253),
Přemysla Otakara II. (1253—1278) a
Václava II. (1283—1305).

Nálezy domácí období tohoto, pokud se zachovaly, přinesly nám hojnost brakteatů prostředních a malých, avšak bez opisu, tak že bližší určení a přidělení jich příslušným panovníkům bývá velmi nesnadné. Jenom pilným studiem a srovnáváním nálezů samých bylo možno sestaviti aspoň přibližně chronologii našich „pokladů" celých i jednotli-

---

14) Cod. dipl. M. IV. 163.
15) Tamtéž IV. 250.
16) Tamt. IV. 172, V. 116.
17) Tamt. IV. 30.
18) Tamt. IV. 150, 285, 286.
19) C. dipl. M. III. 258.
20) Cod. dipl. M. III. 262.
21) Tamt. IV. 343.
22) Codex Juris Boh. I. s. 165. Pam. arch. XI. s. 534.
23) Tamt. I. s. 219, Pam. arch. XI. s. 535.

vých typu v nich. Jakousi oporou jsou nám též brakteaty české provenience, kde se častěji opisy vyskytují, a poněvadž se naše brakteaty celkem českým podobají, lišíce se od nich špatnějším zrnem a pak zvláštní fabrikou, rozeznáváme je od sebe téměř na prvý pohled.

Touto, řekl bych, neumělou a nápadnou fabrikou vyznamenává se zajímavý brakteat s opisem, který jedině přiložiti možno prvorozenému synu krále Václava

Vladislavu,
markraběti Moravskému od r. 1246 do 1247.

1. Líc: † WLADIZLAVS kolem šestihroté hvězdy v kroužku.

Průměr 23 mm, váha 42 cgr. — Brakteat známý už Voigtovi vyskytl se poslední dobou v nálezích slezských u Roděvic a Střelné. (Fiala, České denary str. 217, tab. XX. č. 32, str. 435. 450. — Sauerma-Jeltsch, Schlesische Münzen und Medaillen č. 38.)

Domácí nálezy moravské s mincemi XIII. století jsou v seřadění chronologickém tyto:

Nové Hvězdlice.

Roku 1861 nalezeno bylo při stavbě domu mnoho brakteatů a 1 pfenning. Brakteaty jsou vesměs velikosti střední, tenkého střížku s rytinkou ve hnízdovitém prohloubení a jsou potaženy šerým, zkaleným nádechem. Průměr 21—24 m., váha 20—25 gr.

2. L.: Po stranách palmového ornamentu dvě korunované hlavičky proti sobě hledící.
Fiala 2214, 2334.
3. L.: Pod cimbuřím, na sloupu spočívajícím, dvě korunované hlavičky proti sobě.
Donebauer 582. — Fiala 2214, 2334.
4. L.: Dvě poprsí proti sobě s nízkými korunami bez hrotu, nad nimi vížka s cimbuřím a střecha (?)
D. 623. — F. 2337, tab. XXXII. č. 47.
5. L.: Podobně předešlému, pouze hlavičky s korunami pod třemi vížkami.
F. 2305, 2337, tab. XX. č. 23.
6. L.: Korunovaný sloup mezi dvěma rozloženými křídly.
F. 2335.
7. L.: Orel s rozpjatými křídly nad korunovanou hlavou.
F. 2193, 2339, tab XXII. č. 5. — D. 599.
8. L.: Korunovaná harpie s rozloženými křídly kráčí na levo.
D. 597. — F. 2192, 2328, tab. XXII. č. 4.
9. L.: Kor. zvíře z pola na levo zdvihá ruku, za ním ⊥.
D. 606. — F. 2195, 2340, tab. XXII. č. 10.
10. L.: Postava s nízkou korunou na l. třímá prapor v pravici a štít s rakouským břevnem na levé ruce.
D. 612. — F. 2198, 2341, tab. XXII. č. 11.
11. L.: J. p., jen na pravo a místo praporu má v pravici meč.
D. 613. — F. 2199, 2342, t. XXII. č. 12.
12. L.: Poprsí s nízkou korunou na l. s rak. štítem a mečem.
D. 614. — F. 2200, 2342, t. XXII. č. 13. — Sauerma-Jeltsch 44.
13. L.: Dva od sebe odvrácení lvi s nízkými korunami, mezi nimi L nad rak. štítem a pod ním И.

D. 611. — F. 2202, 2344, t. XXII. č. 15.
14. L.: Dvě vzpřímené od sebe odvrácené ryby(?) s drápy a s nízkými korunami helmy k sobě hledícími.
D. 610. — F. 2205, 2348, t. XXII. č. 18.
15. L.: Korunovaná harpie na pravo s podhozeným ohonem, v pravici meč, v levé rakouský štít.
D. 672. — F. 2350, 2225, t. XXII. č. 20.
16. L.: J. p., pouze větší a na levo obrácená.
D. 673. — F. 2351, 2230. t. XXII. č. 22.
17. L.: Kor poprsí, podle něho v pravo půl heraldické orlice.
D. 598. — F. 2209, 2352, t. XXII. č. 29. — Sauerma 106.
18. L.: Na oblouku tři věže, prostřední z nich s cimbuřím, v bráně ⩮. Na jiném místo toho ⁂.
D. 619. — F. 2203, 2345, 2346, t. XXII. č. 16
19. L.: Vypnutý oblouk s cimbuřím, nad ním tři věže, v oblouku korunka.
F. 2354.
20. L.: Mezi dvěma úzkými věžmi korunovaná hlava nad dvěma oblouky.
Don. 662. — F. 2355, t. XXXII. č. 51.
21. L.: Pod střechou na sloupu spočívající dvě úzké věže s cimbuřím.
D. 618. — F 2204, 2347, t. XXII. č. 17.
22. L.: Helm s nízkou korunou, pod ním rakouský štít na levo mezi R є, pod tím arabeska a + nebo ⨯.
D. 669. — F. 2206, 2349, t. XXII. č. 19.
23. L.: J. p., jen místo arabesky rakouský štít a paveza.
D 670. — F. 2359, t. XXXII. č. 49.
24. L.: Pod obloukem třemi věžmi zdobeným, korunovaná hlava mezi dvěma kroužky.
D. 661. — F. 2353, t. XXII. č. 33.
25. Pod korunou dvě orlí hlavy, mezi nimi rakouský štít.
F. 2356, t. XXXII. č. 18. — Sauerma 256.
26. L.: Pod korunou ryba na vysokých drápech na l.
D. 708. — F. 2358, t. XXXII. č 20. — Sauerma 304.
27. L.: Kohout na l., před ním rakouský štít.
F. 2357, t. XXXII. č. 19.
28. L.: Zvíře s dlouhým krkem na l., v přední tlapě meč.
D. 616. — F. 2360, t. XXXII. č. 52.
29. L.: Korunované poprsí s pozdviženýma rukama.
D. 658, 659. — F. 2361, t. XXXII. č. 50.

Přerov.

R. 1879. vyorána v poli nádobka s brakteaty u čís 9., 14., a 22. popsanými. Barvy byly nažloutlé, do zlatova naběhlé. (Fiala České denary str. 212, 436).

Ivančice.

Z většího nálezu dostaly se do sbírek brakteaty čís. 20. a 29. Za variant poslednějšího pokládá se:

29a. L.: Korunované poprsí mnohem menší a jemněji provedené. Při kraji perlový obvodek.
I. L. Č.

30. L.: Korunované poprsí na l. s državou v pravici a se žezlem o rameno opřeným, v záhlaví rakouský štítek, na jiných B nebo T anebo prázdné pole.
D. 675, 6, 7. — Fiala 2362, 3, 4, 5, t. XXXII. č. 48.

Velehrad.

R. 1885 při opravě sousoší Marianského nalezeno bylo ve schránce několik mincí z různých dob a mezi nimi brakteat čís. 29a, avšak odchylný tím, že je nad hlavou poprsí a pod pásem po bodu, po levé straně půlměsíc a po pravé hvězda. Okraj perlový.
(Časopis vlast. muzejního spolku v Olomouci 1891 s. 14.)

Lískovec.

Na poli v „Rybnických" poblíž brněnských Pisárek rozdrtil pluh (1897) poklad brakteatů. Pan nadučitel Palkovský z Vostopovic zachytil jich asi 25 kusů a zaslal mi je ku prohlédnutí. Byly to typy novohvězdlické u č. 2, 8 a 22 popsané; tento poslední s variantem.
22a. L.: Helm se štítem na p. a ω :l po bocích.
I. L. Č.

Josefov (okres Hodonín).

Z jara 1901 vykopnuta na pastvišti nádobka vlnicí zdobená s brakteaty asi 600 kusů na počet. Dle laskavého sdělení p. řid. Jos. Klvaně, jemuž se jich větší čásť dostala do rukou, byly tu zastoupeny typy čís. 14 (nejhojněji), 16, 18, 21, 23, 26, 29 a 30 a jediný nový:
31. L.: Korunovaná hlava na l.
Časopis Matice mor. 1901, str. 308.

Jámy (u Žďáru).

Roku 1837 uhozeno v lese na množství brakteatů, v nichž zjistil známý básník Frant. Turinský, tehdejší Žďárský vrchní, 20 druhů[24]), avšak z jeho popisu poznáváme pouze č. 11, 16, 23, 27, 28, 33. Čís. 14, 15, 23, 50 a český brakteat u Fialy čís. 2253 uložené ve sbírkách Frant. muzea pocházejí prý také z toho nálezu.

Letovice.

V letech 1870. nalezl jistý hajný při kácení stromů v lese u Letovic něco brakteatů a bronzový kolek s rytinou. Hrabě Kálnoky daroval později celý ten nález princi Arnoštu z Windisch-Graetzu. Mimo brakteaty z nálezu novohvězdlického už známé u č. 4, 8, 1', 27 a 29 byl tu ještě brakteat střihu nejmenšího (srov. č. 51) a denár s opisem:
32. L.: Postavička na pravo připravená k boji, v levé rakouský štítek a v pravici meč.

[24]) Mittheilungen der k. k. mähr.-schles. Gesellschaft zur Beförderung des Ackerbaues 1838 seš. 1. — Fiala České d. s. 213.

F. 2367, tab. XXXII. č. 2.

33. Denar s opisem. L.: EX OTAKARV. Korunovaná hlava na pravo. Rub. . . . . . RV (stopy opisu OTAKARVS). Trunící král na pravo s državou a žezlem.
Denar (srov. nál. Kyselovský). F. 2386, tab. XXXII. č. 11.
Mimo tyto mince moravské byl tu ještě 1 denar frysašský.
Kolek ulit je z bronzu v podobě komolého kužele; v základně jeho trčí ještě železný čep, kterým býval patrně zasazen do dřevěné násady. Otisk kolku samého mezi nalezenými mincemi nebyl, rytina však (korunované poprsí s mečem a žezlem v rukou ku straně levé) je s brakteaty moravskými souhlasná. (Dr. A. Luschin z Ebengreuthu, Numism. Zeitschrift, Vídeň 1877 str. 406, 1881 str. 225).

Praha (Kaple sv. Kříže).

Při opravě romanské kaple sv. Kříže v Poštovské ulici roku 1864 uhodili zedníci ve výklenku nade dveřmi na hliněnou nádobku naplněnou brakteaty. V pokladu tomto zjištěny byly celkem 34 typy českomoravské a 9 cizích a to čís.: 2, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 22 a 23 a typy následující, které se v zaznamenaných nálezech moravských neobjevily, které však rozhodně jeví fabriku mincoven moravských. Průměr 19—25 mm., váha 35—50 cgr., průřez hnízdovitý nebo talířový.

34. L.: Na podstavci nahý meč, po stranách orlí hlavy nad roztaženým křídlem proti sobě.
F. 2194, tab. XXII. č. 6.
35. L.: Mezi rozloženými křídly věž s křížem, pod ní hlava.
F. 2197, tab. XX. č. 13.
36. L.: Úzká věž s cimbuřím nad arabeskou, po stranách po helmě s nízkou korunou.
F. 2201, tab. XXII. č. 14.
37. L.: V bráně třemi věžmi opevněné korunová hlava na levo.
F. 2208, tab. XXII. č. 27.
38. L.: Věž a z ní na l. vycházející ovce.
F. 2212.

Z neznámých nalezišť

spadají v toto období ražby moravských fabrik:

39. L.: Dvě kor. hlavy nad sebou mezi rozloženými křídly.
F. 2254, 2399, tab. XX. č. 24.
40. L.: Vížka mezi x x na bráně, v níž korunovaná hlava.
F. 2392, tab. XX. č. 15.
41. L.: Z věže vylézají na strany dva lvové.
F. 2393, tab. XX. č. 17.
42. L.: Rostlinná ozdoba mezi ꕥ a ☾∸.
F. 2397.
43. L.: Nad neurčitým předmětem rozložená křídla spojená uprostřed jetelovým listem.
F. 2398, tab. XX. č. 18.

Kyselovice.

Roku 1862 vyorána nádobka s množstvím brakteatů a denárku s opisy celkem ve váze 1½ kg.

Veliký a velmi důležitý nález tento byl podrobněji popsán: byly v něm mezi brakteaty známé z pokladu hvězdlického čís. 3, 29 a celá řada typů nových (až na č. 31) na malém (13—18 mm.) střížku silném, ostré ražby, kus ve váze 21—18 cgr.

Denáry s opisy jsou úhledné fabriky oboustranně vybíjené; průměr 14 mm., váží 30—55 cgr. Mimo č. 33 z nálezu u Letovic byly tu:

44. L.: XOTAKARVSREX. V kolečku korunovaná hlavička. Rub: Král koňmo na p. s mečem v pravici, před ním ⁘
F. 2 87. tab. XXXII. č. 12.
45. L.: ·OTA·KARV·SREX kolem štítu s českým lvem. R.: Král s kopím v pravici opírá se levou o štít s rak. břevnem, nad štítem ⁘
F. 2388, tab. XXXII. č. 13.
46. L.: Lev kráčí na levo, nad ním tři věže. R.: Drak na levo.
F. 2389, tab. XXXII. č. 14.
47. L.: Lev kráčí na levo. R.: Orlice s lidskou hlavou, na pravo štítek rakouský.
F. 2390.

Brakteaty nejmenší:

48. L.: Český lev nekorunovaný na l.
F. 2366, tab. XXXII. č. 1.
49. L.: Postavička od pola pták s rak. štítem a mečem v rukou, spěchá do boje na pravo. (Srov. č. 32).
F. 2368.
50. L.: Korunovaná postavička s roztaženými křídly.
F. 2309, t. XXXII. č. 3.
51. L.: Korunované poprsí mezi dvěma věžmi.
F. 2370.
52. L.: Jelen na levo obrací hlavu zpět.
F. 2390, tab. XXXII. č. 29.
53. L.: Noh na pravo.
F. 2371, tab. XXXII. č. 4.
54. L.: Podobné zvíře s rozpjatými křídly, od pola had.
F. 2373.
55. L.: Korunovaná hlava, u krku po stranách •
F. 2374, tab. XXXII. č. 5.
56. L.: Korunovaná hlava na levo.
F. 2375 6, tab. XXXII. č. 6.
57. L.: Český lev větší než č. 48 a jiné kresby. Variant: lev korun.
F. 2376, 77, tab. XXXII. č. 7.
58. L.: Orlice vzletující na levo, obrací hlavu v zad.
F. 2379, Sauerma č. 236.
59. L.: V ozdobném rámci korunovaná hlava.
F. 2380, tab. XXXII. č. 8.
60. L.: Nad obloukem delší kříž mezi dvěma věžmi, v bráně O, na jiných ⁘
F. 2381, 82, tab. XXXII. č. 9.
61. L.: Nad obloučkem věž mezi O a C, v oblouku +
F. 2383, tab. XXXII. č. 10.

(Dr. Fr. Kupido, Berliner Blätter für Münz-, Siegel- und Wappen-Kunde 1866, České denary E. Fialy s. 212.)

Zbejšov (u Rosic).

Před lety vykopáno bylo několik set brakteatu nejmenší velikosti, z nichž větší část uložena v Museu Františkovu v Brně. Byla tu zastoupena čís.: 48, 32, 50 a 53. (Fiala, Č. d. s. 212.)

Staré Brno.

V klášteře Starobrněnském byl po léta uložen větší nález brakteatu a dostal se do rukou známému sběrateli mincí konst. radovi P. Poyovi. Znamenitý nález ten obsahoval mimo známá už čísla 52, 55, 56, 59, 60, 61, řadu nových brakteatu podobné fabriky a několik denárku bez opisu úplně neznámých.

Brakteaty v průměru 15—18 m m jsou vybíjeny ostře, avšak leda bylo na tuhé střížky vážící 30—60 cgr, denáry 15—57 m m oboustranně na tenké plíšky 40—65 cgr vážící.

62. L.: Koníček na l., nad ním rak. štít. Varianty: u štítku je kulička s jedné nebo s obou stran.
F. 2413, tab. XXXII. č. 16,
63. L.: Věž, z ní na p. vychází zvíře, nad ním rakouský štítek, na jiném místo štítu tečka.
F. 2414, 23 tab. XXXII. č. 17, 31.
64. L.: Korunovaná hlava mezi dvěma ružicemi, pod ní roztažené ruce.
F. 2415, tab. XXXII. č. 23.
65. L.: Poprsí na p. s mečem na rameně, v levé štít (?), nad nímž ružice.
F. 2416, tab. XXXII. č. 24.
66. L.: Orlí hlavy od sebe odvrácené, nad nimi ornament.
F. 2418, tab. XXXII. č. 26.
67. L.: Orlice s rozpnutými křídly nad vížkou.
F. 2419, tab. XXXII. č. 27.
68. L.: Nad obloučkem věž mezi O a C, pod ním +
F. 2420, tab. XXXII. č. 28, váží 28 cgr, mohl by být pulkou ku brakteatu čís. 61.
69. L.: Srna s kroužky na těle na pr. obrací hlavu zpět.
F. 2422, tab. XXXII. č. 30.
70. L.: Beránek na l. s křížem obrací hlavu zpět.
F.: 2424, tab. XXXII. č. 32.
71. L.: Korunované poprsí mezi dvěma O.
F. 2427, tab. XXXII. č. 40.

Denary:

72. L.: V perl. kruhu v bráně korunovaná hlava, na oblouku tři věže. Rub.: V perl. kruhu lev na l. pod rostlinnou rozvilinou. Okraje perlované.
F. 2425, tab. XXXII. č. 37.
73. L.: V oválku korunovaná hlavička. Rub: Orlice s lidskou hlavou, na prsou rak. štít. Okraje perl.
F. 2426, tab. XXX. č. 39
74. L.: V oválku kor. lev na levo kráčející. Rub: Orlice jako na denaru předešlém.
F. 2428, tab. XXXII. č. 41.

Olomouc.

Roku 1852 bylo nalezeno poblíž veliké množství mincí, z nichž prozkoumal p. E. Mikš v Praze 11 typů; byly tu brakteaty nejmenší čís. 50 a 69 a řada nových brakteatů střížku velmi tlustého, s ostrým rázem nových, neobvyklých obrazců, s okraji perličkami nebo paprskovitým čárkováním opatřenými; měřily 18—20 m/m a váží 46—80 cgr. Pak objevily se tu nové mince, hranaté, ražené oboustranně na způsob vídeňských pfenniků Přemysla Otakara II. avšak s rytinami, jaké známe z domácích brakteatů. (Fiala, Č. d. s 215.)

75. L.: Dvě korunovaná poprsí proti sobě, mezi nimi věž se širokým cimbuřím.
F. 2441, tab. XXXII. č. 42.
76. L.: Nade třemi věžmi dvě hlavičky proti sobě.
F. 2442, tab. XXXII. č. 46.
77. L.: Po stranách palmetového ornamentu dva lvi hořejšími polovicemi zpříma hledící.
F. 2451, tab. XXXII. č. 43.
78. L.: Král koňmo na p. se sokolem na pravé ruce.
F. 2443. tab. XXXII. č. 44.
79. L.: Korunovaný jezdec na p. se žezlem o rameno opřeným.
F. 2444.
80. L.: Poprsí s mečem v pravé a křížem v levé ruce na p.
F. 2448, tab. XXXII. č. 45.
81. L.: Poprsí jako předešlé, jenom na p.
F. 2449.
82. L.: Laň se strany pravé obrací hlavu do zadu; před prsoma kroužek, nad hřbetem kulička.
F 2446.
83. Pfenning. L.: Korunovaný jezdec na pravo s mečem o rameno opřeným. R.: Jelen na pravo obrací hlavu nazpět.
F. 2445.

Stará Říše.

Roku 1888 učiněn nález mincí (kolem 600 kusů) a při nich asi 20 koláčků slitého stříbra. Velmi zajímavý obsah nálezu tohoto tvoří čtyry skupiny karakteristických ražeb:

I. 6—8 brakteatů české provenience tolarové velikosti, úplně pomačkané.

II. Několika kusy zastoupeny byly brakteaty nejmenší moravské č. 49, 53, 64, 71 a tyto dva typy nové:

84. L.: Korunovaná postavička s jetelovými listy v roztažených rukách, pod ní tři věže.
F. 2452, tab. XXXII. č. 21.
85. L.: Kor. postavička po kolena s dlouhým † v rukou.
F. 2453, tab. XXXII. č. 22.

III. skupinu tvořily denárky oboustranné známé už z nálezu Starobrněnského č. 72 a 74 a tři kolky nové:

86. L.: V hladkém kruhu kor. poprsí po kolena s dlouhými liliemi. Rub.: V perl. kruhu lev na levo a vedle v pravo půl orlice. Místo opisu hvězdičky. Okraje perlové.
F. 2430, tab. XXXII. č. 35. — Smolík č. 10.

87. F.: V kroužku jezdec s kopím či praporcem na p., v záhlaví ✡
Rub.: Noh na l. s roztaženým pravým křídlem, za ním lilie.
F. 2431, tab. XXXII. č. 36. — Smolík č. 11.

88. L.: V perl. kroužku vzletující orlice nade dvěma věžmi. Místo opisu kuličky. R.: Stejnoramenný kříž, v jehož úhlu vždy po okřídleném poprsí. Okraje perlové.
F. 2433, tab. XXXII. č. 38. (Dokončení).

Propasť hranická.

Sestavil **Dr. Mauric Remeš.**

(Pokračování.)

18. M. Mikšíček: Sbírka pověstí moravských a slezských, svazek III. V Brně 1844.

Str. 75. Propasť.

Spisovatel vypravuje pověsť o vzniku propasti. Stůjž zde krátký obsah:

Za bouřlivého večera přišel v dávných dobách do Černotína cizinec. Byl zde noclehem. Ráno najal množství nádenníků a šel s nimi na nejvyšší vrch na pravém břehu Bečvy, kdež si dal vystavěti dvur. Z dělníků nikdo se odtud více nevrátil. Cizinec vedl život samotářský, bavě se většinou lovem, do obce jen zřídka docházel. V okolí říkalo se mu „černý lovec". Hardek — jak jej spisovatel jmenuje — miloval Walburgu, kterou mu Lutbor odloudil, pročež Hardek svého soka zavraždil a do světa prchl. Jednoho večera za prudké bouře vešla k němu krásná dívka o přístřeší a nocleh prosíc. Byla to dcerka po rytíři z hradu pod krkonošskými horami, která, když lupiči otce zabili a hrad rozkotali, uprchla do světa a po mnohých utrpeních do dvora Hardekova se dostala. Dívce podaří se černého lovce upoutati a mezi oběma vyvine se poměr, který nezůstane bez následku. Stavši se matkou, doléhá na Hardeka, by se s ní oženil; mimo to nastává změna v její chování i povaze, tak že se Hardekovi zprotiví. Dívka zná tajemství vraždy na Lutborovi spáchané a myšlenka, že by jej mohla prozraditi, děsí Hardeka. V době, kdy dívka přišla do dvora, seznámil se v lese s neznámým tajemným mužem, jehož jméno Rulf. Vrtochy a výčitky ženské pudí Hardeka ven do lesů do společnosti Rulfovy, který v něm konečně roznítí myšlenku dívku zavražditi — což se také stane. Od té doby pronásledován je zlým svědomím i Rulfem, který hroze prozrazením vražd spáchaných. Hardeka přinutí darovati mu svá stáda, později dvur a konečně jíti k němu za pacholka. Rulfem týrán, zavraždí i toho, leč tu vidí, že Rulf umíraje mění tvář a před ním jakoby Lutbor v krvi se brodil. Hardekovi klesla kolena. I vytýčí se ona ubledlá, hrozná obluda, a naříká takto: „Proč trojí vraždu pácháš na mně, na Lutboru první, druhou na milence samodruhé, na Rulfovi nyní?!" I sezná Hardek, že mu bylo činiti s ďáblem a v zoufalství největším volá: „O kýž by tě raději i se mnou zem pohltila!" Tu země se otevřela a oni propadli se i s celým dvorem.

Spisovatel končí doslovem (str. 92): „Až dosavade viděti tu propasť hlubokou, kde se onen zoufanlivý vražedník do propasti pekelné, z nížto vysvobodění není žádného, propadl. S hrůzou patří tam oko cestovatele. Tak zní teda ona pověsť, která se vykládá o propasti na vysokém vrchu nade Bečvou se nalezající. Dá se domýšleti, že se tu jedenkráte, tak jako se i podnes častěji stává, zem roztrhla, a že prostý lid, takové přírodné události neznaje, to co nepochopitelného se mu zdálo, nadpřirozenými příčinami si vykládal.“

19. J. K. Rippar: Das Gevatterloch bei Weisskirchen in Mähren. (Der Sammler. Ein Unterhaltungsblatt für alle Stände. Wien 1845. Nr. 167. str. 665, 666 Gevatterloch (Propasť) téměř 40 sáhů hluboká. Popis cesty ku propasti i propasti samé. Zelenavé jezero na dně přirovnává k jezeru avernskému, jež Virgil opěvá. 170 schodů vede dolů, upraviti je dal Karel hrabě Chotek. Voda na dně má prý stejné niveau s hladinou Bečvy, není však s ní ve spojení, jak se dříve domnívali. K této domněnce zavdaly příčinu četné dutiny a rozsedliny na straně západní. Také se vypravuje, že voda dna nemá, což však dosud vyšetřeno není. — Na jižním svahu roste hojně žlutý náprstník Digitalis lutea a křoviny. Dvě lípy zdola do výše pní. Popis údolí Bečvy. Jméno „Gevatterloch“ je zcela nevhodné, lépe označuje tento div přírody moravské slovo „propasť“.

20. Moravia. 1846, č. 151. Das Gevatterloch bei Weisskirchen Autor podepsán značkou E. U. Popis lokality. . . . „findet man einen kraterähnlichen Felsenschlund — ähnlich der Macocha bei Sloup, nur in verjüngtem Massstabe“. Název propasti je vhodný. Jak vzniklo pojmenování „Gevatterloch“, vypravuje pověsť: Humoristickým způsobem líčí, jak vážený měšťan hranický šel na křtiny do blízké obce Ústí. Bylo to právě v zimě a všechno saváto sněhem. Na cestě zbloudil a spadl do propasti, kdež zůstal bez věďomí ležeti. Když přišel k sobě, marně se pokoušel dostati se ven. Tu slyší zdaleka rolničky a dusot koní a proto volá o pomoc, která se také dostaví. Náhodou je to právě otec dítěte, který jede kmocháčkovi naproti. Pomocí čeledína podařilo se kmotříčka šťastně z propasti ven dostati.

Nyní vedou schody dolů, nad jezírkem — hloubky prý nezměrné — vypíná se mohutný dub.

Autor našel, navštíviv o minulých prázdninách propasť, přístupný svah hojně netykavkou (dem balsaminenähnlichen Impatiens noli me tangere) porostlý.

21. Otto Freih von Hingenau. Übersicht der geologischen Verhältnisse von Mähren und österreichisch Schlesien. Wien 1852.

Str. 62 pod čarou: „Der Kalkzug von Weisskirchen erstreckt sich zwischen Nordost und Südwest von Kunzendorf bis Austy, und in der Breite von Weisskirchen bis Zbraschau. Er bildet den bekannten Erdfall Propast (das Gevatterloch) und findet sich ausführlich beschrieben von Heinrich in Wolny's Topographie Band XXIII. S. L.; von Hörnes in den Sitzungsberichten der k. k. Akademie der Wissenschaften Februarheft 1850. S. 8. und von Heinrich in Karsten's Archiv Bd. XVIII.“

22. A. E. Vogel: Wanderung durch das Teplitzer Thal nächst Weisskirchen in Mähren. Österreichisches Botanisches Wochenblatt. III.

Jahrgang, Wien 1853. str. 147 a násl. Popis údolí teplického — nálezy botanické. Str. 155. Popis propasti. Str. 156. Spisovatel sám měřil hloubku propasti z onoho místa, kde navštěvovatelé házejí kameny dolu, až ku hladině vodní. Naměřil 33 sáhů a 4½ stop. Délka otvoru — dle měření jiných — je 387, šířka 120 stop. „Die Wände der Propast, von denen drei senkrecht herabgehen, während die vierte schräg hinabläuft und die Stiegen enthält, sind Übergangskalkfelsen, welche unten in Kalkschiefer übergehen. Allenthalben sieht man in den Wänden Höhlungen und Grotten, von denen die Einsiedlergrotte auf der zweiten Stiegenetage die bedeutendste ist.

Das Wasser in dieser „Propast" hat einen säuerlichen Geschmack, ist krystallhell und soll mit dem Wasser der Bečwa in Communication stehen.

Der Wasserspiegel des Gevatterloch-Wassers ist mit allen drei deutschen Arten Lemna L., namentlich mit L. gibba L. bedeckt; der Abgang, wo die Stiegen herabgehen, ist meist mit Circaea lutetiana besäet".

Následuje zmínka o skalisku zvaném „Čertova kazatelnice" (Teufelskanzel). Uvedeny pak zajímavé zde se vyskytující rostliny. Končí popisem lázní teplických a údolí Bečvy.

23. A. Vogl: Flora von Weisskirchen in Mähren (österreichisches botanisches Wochenblatt VI. Jahrgang Wien 1856. str. 211. a následující.

Str. 252. Symphytum tuberosum Jacq. Am Fusse des Gevatterloches.

Str. 284. Circaea lutetiana L. Im Gevatterloche.

24. Jahrbuch der k. k. geologischen Reichsanstalt 8. Band 1857.

Str. 763. „Mineralwasser vom Bade Töplitz bei Weisskirchen in Mähren. Diese Wässer stammen von einem sehr angenehm schmeckenden Säuerling, der in zahlreichen Quellen, theils im Bette des Beczwa Flusses, theils an dessen linkem Ufer, mit einer Temperatur von 17 Grad Réaum., längs einer Spalte im devonischen Kalk, die senkrecht auf das Streichen der Schichten gegen N-W fortläuft, hervorbricht".

25. Dr. Ad. Schmidl: Das Kaiserthum Österreich. Fortgesetzt von prof. W. F. Warhanek. Wien 1857.

Str. 314. „Erdfälle hat Mähren zwei grossartige und interessante, nämlich die Macocha .... und 2. den Propast (oder das Gevatterloch) bei Weisskirchen, 240′ tief, mit einem Wasserspiegel auf der Sohle".

26. Carl Kořistka: Die Markgrafschaft Mähren und das Herzogthum Schlesien in ihren geographischen Verhältnissen etc. Wien und Olmütz 1860.

Str. 55. „Ein zweiter kurzer, flacher Rücken, welcher vom Hranický-kopec nach Südwest zieht, wird beim Bade Teplic von der Bečva durchbrochen, und bildet hier einen durch Auswaschung des Kalksteines entstandenen Erdfall, das „Gevatterloch" oder „Propast" genannt, von 220 Fuss Tiefe, mit einem Teiche am Grunde, dessen Seehöhe zu 762′ (W.)*) angegeben wird.

Str. 135. „Die Kalke von Weisskirchen liegen südlich von dem genannten Orte, wo sie einen kurzen, flachen Bergrücken bilden, wel-

*) W značí geologa H. Wolfa, který měření provedl.

cher beim Bade Teplic von der Bečva in seiner ganzen Mächtigkeit von 250 bis 300 Fuss durchbrochen ist. Parallel zu diesem Durchbruche findet sich eine zweite Spalte in den Kalkfelsen, welche durch die Gewässer zu einer geräumigen Höhlung von ovaler Form ausgewaschen ist, und von den Slaven „Propast" d. h. Abgrund, von den Deutschen aber das „Gevatterloch" genannt wird. Der Kalk ist hier ebenfalls vorherrschend dunkelgrau bis schwarz, mit vielen Kalkspathadern durchzogen, und bildet meist sehr regelmässige Schichten von, 3 Zoll bis 4 Fuss Mächtigkeit.

Zwischen den einzelnen Schichten treten thonige Kalkmergel auf Die unmittelbar dem Kalke aufliegenden Schichten bestehen aus einem sehr porösen Quarz-Konglomerate, welches sich oft in grossen kubischen Blöcken absondert. Nach oben wird das Konglomerat feinkörniger, bis es in einen fast dichten Sandstein übergeht, der mit einzelnen Lagern von Schiefer wechselt. Von Petrefakten wurden bisher nur Bruchstücke von Enkrinitenstielen gefunden." Str. 482. Krátká zmínka o Teplicích a Propasti.

27. Malerisch-historische Skizzen aus Mähren und Schlesien. Als begleitender Text zu dem Album von Mähren und Schlesien herausgegeben von Eduard Hölzel. 2. Section. V článku Weisskirchen von Georg Ritter von Ohm-Januschowsky. Olmütz 1860.

„Str. 6. a 7. „Auf dem linken Uferhange sprudelt eine schwefel hältige Mineralquelle warm aus dem Schoosse der Erde und speist das Bad Teplitz, welches seit 250 Jahren im Gebrauche steht. Diese Quelle scheint mit dem Säuerling in Verbindung zu stehen, welcher am jenseitigen Uferberge aus der Tiefe des Erdfalles, genannt das Gevatterloch oder Propast (Abgrund) hervorbricht. Derselbe bildet einen schauerlichen Schlund in dem Busen des zerklüfteten Jurakalkgebirges, das häufig den Anblick malerisch grotesker Formen gewährt . . .

Zmínka o čertově kazatelnici, zříceninách hradu Svrčova, soše sv. Jana.

Ze vzácnějších rostlin v okolí propasti rostoucích jmenuje: „Alpenrose, der gelbe Fingerhut, der Türkenbund, die Haselwurz".

Hloubka 40 sáhů, dolů vedou schody. Voda rybníku rozprostírá se v několik postranních dutin a chodeb, které z propasti do nitra horstva odbočují. Na straně severní z vody neustále bubliny plynu unikají. Jméno „Gevatterloch" odvozuje pověsť od kmotříčků, kteří podnapilí ze křtin se vracejíce, zbloudili a v noční temnotě do propasti spadli.

28. V. Brandl: Kniha pro každého Moravana. V Brně 1863.

Str. 321. V odstavci: Lipník.

„Na blízku Lipníka jest „Propasť" (něm. Gevatterloch), na jejímžto dně malé jezérko s kyselou vodou se nachází."

V druhém rozmnoženém vydání této knihy z r. 1892.

Na str. 392. V odstavci „Hranice".

„Půl hodiny k východu od H. jest lázeň Teplice, která má teplou železitou kyselku, známou již v 16. století. Bečva tam prolomila výběžek karpatských hor a tvoří utěšenou krajinu, která oplývá kyslíkem. Léčivé prameny i v řece se prýští a štěrbiny vypařují kyselinu uhličitou.

Na protějším vrchu jest uprostřed podivného skupení skal známá 69.520 m. hluboká „Propasť“, na jejížto dně jest rybníček. Asi půl druhé hodiny severozápadně na strmé skále jsou pozůstatky hradu Svrčova, který již r. 1548 pust byl.“

29. J. Nave: Die Algen Mährens und Schlesiens (Verhandlungen des naturforschenden Vereines in Brünn II. Band 1863) v odstavci X. Characeae str. 57.

Č. 452. Nitella flexilis Ag. Nach Schlosser im Gevatterloche bei Weisskirchen.

Č. 457. Chara fragilis Desv. Nach Schlosser bei Teplitz nächst Weisskirchen in der Bečva, auch im Gevatterloch.

V témže svazku obsažena práce:

30. „Die bisher bekannten österreichischen Armleuchtergewächse etc. von Dr. Hermann Freiherr von Leonhardi. V dodatku str. 212 cituje dle Schlossera Nitella flexilis Desv. Str. 218. Chara fragilis Desv.

31. Fr. Vaněk: Stručná Vlastivěda Moravy a Slezska. V Olomúci 1863.

Str. 41. V odstavci „Hranice“.

„Čtvrť hodiny od města nachází se lázeň Teplice a v blízké skále jest „propasť“ (něm. „Gevatterloch“) na způsob „Macochy“, však ale nehluboká, na jejímž dně prýští kyselka.“

Týž spis vyšel r. 1873 německy. O propasti obsahuje stejnou zmínku.

32. Carl Kořistka: Hypsometrie von Mähren und österr. Schlesien. Brünn 1863.

Str. 48. 25. Bezirk Weisskirchen (Hranice).

	Wiener Klafter	Wiener Fussse
An der Brücke bei dem Bad Teplic, S. S. O. v. Weisskirch Wf.*) .	127·54	765
Teich am Grunde des Gevatterloches, S. S. O. v. Weisskirch Wf. .	127·98	768
Gevatterloch an der Waldkuppe, südöstlich v. Weisskirch. Wf. . .	163·32	980

33. Karl Umlauft: Der Bezirk Weisskirchen in Mähren. Teschen 1864.

Str. 11. „Zwischen Czernotin und Teplitz hat die Beczwa die ganze Mächtigkeit desselben (i. e. Devonkalkes), zwischen 40—50 Klaftern, in ihrem Durchbruche aufgeschlossen. Sein Verflachen ist hier bis 40 Grad, parallel mit dem Verflachen sind die Schichten an mehreren Stellen gebrochen und bilden Spalten, wie eine derselben das Flussbett der Beczwa selbst ist; eine andere Spalte findet sich am Propast und ist unter dem Namen „Gevatterloch“ allgemein bekannt. Dieser bildet gegen oben ein längliches Oval; es hat eine Länge von ungefähr 100 Klaftern und seine grösste Breite mag etwa 40 Klaftern betragen; seine Tiefe, von dem höchsten Punkte gerechnet, mag wohl der Tiefe des Bettes der Beczwa an diesem Punkte entsprechen, da das im Grunde des Gevatterloches befindliche Wasser mit dem Steigen und Fallen der Beczwa zu- und abnimmt. Dies würde für die Tiefe des Cevatterloches 35,8 Klafter geben. Innerhalb des Gevatterloches zeigt dasselbe auf der einen Seite eine Neigung von etwa 45 Grad, welche der Verflachungsrichtung

*) Wf. značí: Heinrich Wolf's Höhenmessungen.

der Schichten entspricht. Die anderen Seiten sind grösstentheils senkrechte Wände."

Str. 13. Ve stati: „Höhenverhältnisse."

Höhenleiter nach Wiener Fuss:

An der Brücke bei dem Bade Teplitz 765

Teich am Grunde des Gevatterloches 768

Gevatterloch an der Waldkuppe . . . . . 980.

Spisek obsahuje některá zajímavá data teplického údolí se týkající.

34 Scholz Libor. Památky města Hranic ku stoleté slavnosti posvěcení farního chrámu Páně 24. června 1764. V Hranicích 1864.

Str. 14. „Ačkoliv zde tato pověsť obíhá. že sv. Gunther zde poustevnický život vedl, ač u propasti se jedno místo poustevna nazývá, předce to jen pouhá bude pověsť".

Str. 80 Vápencové karpatské pohoří v mohutnosti 250—300 stop protrhla zde Bečva.

„V propasti je vápenec tmavošedý až černavý, bílo pruhovaný, a tvoří zde jakož i v celé skále pravidelné vrstvy od 3 palců až 4 stop tloušťky, mezi nimiž vápenitá slinovina se nachází. Při lámání přišli již často na zlomky enkrinitů částečně zkamenělých".

Str. 96. „Hned za hřbitovem*) byla přirozená jeskyň co obydlí od r. 1686 až 1707 zde žijícího poustevníka, jenž prý slul Havel, a po jehožto smrti poušťka tato zašla".

Ve stati „Teplické lázně" str. 116 a následující popisuje složení vody, lázně, zřídla v Bečvě, zmiňuje se o jeskyni podobné oné grotta del cane.

Str. 118, 119, článek: Propasť.

Ve vápenité skále vodou vyhlodaná prohlubeň neb náhlým převratem přírodním povstalá 220 stop hluboká rozpuklina. Schody dolů vedoucí jsou nyní již uhnilé a zábradlí se ztratilo. Na dně propasti voda je v jakémsi spojení s Bečvou, zároveň s ní stoupajíc a padajíc. Voda je 762 stop nad hladinou mořskou — barvy zelenavé. Při bedlivém pozorování viděti bubliny z vody vystupující; plyn takto unikající „nemile a jako sirkový neb uhlíkový páchne".

Následuje: Popis zřícenin hradů: Švrčov, Teplice, Hrádek, Drahotuš. Helfenštýn, Hrad nad Lhotkou, Hrad nad Podhořím, hrad nad kamenným mlýnem.

35. Thaddaeus Millian: Die neuen Felsengrotten bei Weisskirchen, ein Stück der Unterwelt. (Notizenblatt der hist. stat. Section der k. k. m. schl. Gesellschaft zur Beförderung des Ackerbaues, der Natur- u. Landeskunde 1870 N. 9. Str. 66, 67.) Obsahuje zprávu o objevení jeskyní černotínských a jich popis.

Výtah uveřejněn byl v časopise muzejního spolku olomouckého.

36. Dr. Georg Hadinger: Curort Mährisch-Teplitz bei Weisskirchen. Olmütz 1873. Výtah z díla Tomáše Jordána z Klausenburku: „De aquis medicatis Moraviae".

Stať o propasti zdá se býti čerpána z Kořistkova díla „Die Markgrafschaft Mähren". (Str. 10—11.) O vodě v propasti praví: „Dieser Tümpel zeigt deutlich Ebbe und Fluth, steigt auch beim Anschwellen

*) Hřbitov u kostela narození bl. Panny Marie půl hodiny k východu od města vzdálený.

der Bečva nur ein Merkliches, was der Vermuthung Raum gibt, als würde er in einer bestimmten Communication mit dem genannten Flusse stehen; der Wasserspiegel desselben ist mit einer dichten Schichte der sogenannten Wasserlinsen bedeckt und nur zeitweise bemerkt man ein Aufsteigen von kleinen Gasblasen, sonst aber keine Spur von einem weitern pflanzlichen oder thierischen Leben."

Hloubku vody dle jedněch nelze změřiti, jiní prý ji přesně změřili.

Str. 12. Zmínka o místech na t. zv. Smetankawiese, která jeví velkou teplotu, tak že zde ani stromy ani tráva neroste. — Tamtéž o kyselině uhličité z Bečvy vystupující — vysvětlení tohoto úkazu.

37. Richard Trampler: Heimatkunde der Markgrafschaft Mähren. Wien 1877.

Str. 17. a 89. Gevatterloch (slavisch Propast), hloubka 70 m., na dně rybník.

Str. 111. Pověsť o propasti: Na místě nynější propasti stál za pradávných dob hrad, jehož posledním majitelem byl loupežný rytíř Rolf. Kdysi vracel se z loupežné výpravy domů a na cestě zapadl stále hloub a hloub do močálu, jehož zde dříve nebylo. Dosud divoký lovec Rolf přes kopec jezdí hledaje svuj zámek; v noci štědrovečerní slyší prý osamělý poutník zvuky zvonku zámecké kaple z propasti zaznívati.

38. Bartoloměj Vrána. Okres hranický. Sbírka místních zemědějepisuv s mapkou pro školu a dům. V Hranicích 1877.

Str. 11. Propasť naproti Teplicím ve vápnité skále vyhlodaná prohlubeň. Hloubka 70 metrů. Přítok a odtok vody nelze pozorovati. Barva její zelenavá a vycházející vzduch čili plyn nemile a jako sirkový páchne. Při této propasti prý sv. Gunter poustevnický život vedl.

(Dokončení.)

O některých předhistorických hradištích na Moravě.

Napsal **Jan Knies.**

I.

Předhistorické hradiště mohelské.

Trať „na Hradiskách" u Mohelna (okr. Třebíč) položena jest jednu hodinu na sever od městečka do trojúhelníka, který vytvořuje řeka Oslava se svými dvěma přítoky pravého břehu „Skřipinkou" *A* a potokem od Kladerub přicházejícím *B*.

Povrch hradiska v ochozi 435 m velkého jest proměněn v pole, stráně osázeny lesem. Téměř na všecky strany srázné jest ploché, jen asi ku prostředku málo vyvýšené. Okolní horské hřbety jsou vesměs vyšší, přece však plocha, na níž pravěká osada se rozkládala, určitě nad okolí vystupuje a hlubokému údolí Oslavy vévodí.

K jihu při *C* (Viz vyobrazení) souvisí hradisko 8 m úzkým pruhem země s planinou. Něco dále odtud 30 m přetrženo jest toto spojení hlubokým příkopem, který se západní strany více jako do polovice přepážky zasahuje, avšak úplně nepřetíná; podobný neúplný prukop nalézá se od prvého 10 m vzdálen jižněji se strany opačné, takže oba příkopy neoddělují úplně plochu od okolí, ponechávajíce úzkou nasypanou pěšinku, která na obě strany příkře ohraničena snadno mohla

býti chráněna proti útoku. Nyní místem vede okresní silnice od Mohelna ku Březníku (*D*). Po mírnějším svahu k Oslavě přilehlém možno zříti stopy pravěké cesty, která z rohu severových. jde šikmo svahem rovnoběžně se silnicí do údolí k *E*.

Ze starožitností nalezl jsem s kol. V. Čapkem, jenž hradiště 5. července 1884 zjistil, pazourkové nože, kamenné zbraně, hlavně několik sekerek, klínů a tři přeražené mlaty.

Kulturní vrstva nalézá se téměř po celé ohrazené ploše; střepy v ní vykopané pocházejí z nádob vesměs volnou rukou pracovaných, jsou buď hrubé, cihlovité, vtlačenými důlky zdobené, řídčeji

Hradiště mohelské.

úhlednější, tuhou natírané. Nejzajímavější jest polovice hliněné lampy podoby malé misečky na jedné straně prodloužené v rourku pro knot. Často vyskytují se také roučky obyčejně vodorovné, opatřené malým otvorem, řídčeji ouška rohovitá.

Hradisko jest starší rázu Obřanského, svými nálezy shodné s Bilovickým u Brna.

Že krajina zdejší v pravěku hojně byla obydlena, svědčí i kamenné zbraně v okolí po dědinách hojně roztroušené. Již samo jméno Mohelna upomíná na Mohylu — nasypaný hrob, jakýž dodnes poblíž osady při západní straně možno pozorovati.

II.

Předhistorické hradiště vedrovické.

Severovýchodně Vedrovic (okr. Krumlov) nachází se pěkné údolíčko zvané „Mokrý žleb“. Za dešťu protékáno jest potůčkem *A*, jenž na pravém břehu přijímá lesní pramen *B* taktéž pravidelně vyschlý, při němž býval malý rybníček *C*. Oba tyto ručeje údolími doprovázené obmývají osamocený kopeček mírně nade dno žlebu vyvýšený, jehož hoření plocha byla kdysi obydlena.

Hradiště vedrovické.

Témě pahorku jest ploché, uprostřed poněkud zvýšené, v ochozi 338 kroků. Celá plocha věnčena jest příkopem a valem z velké části kulturou rozrušeným, dobře však znatelným.

Na hradišti vykopal jsem střepiny starší keramiky někdy tuhované, jindy na červeno vypálené, přesleny a j. Také nalezeny zde osekané parohy jelení, medvědí zuby, lžíce z jeleního parohu, kamenné klíny a bronzový přeslen, že kteréhož nálezu část daroval bývalý přednosta stanice olbramovické A. Januš českému museu.

III.

Předhistorické hradiště bilovické.

Na severní straně Bilovic (okr. Hodonín) táhne se úzký horský hřbet z třetihor a diluvialního oprachu*) složený, zakončený malým pravěkým hradiskem v ochozi 206 kroků.

Kopec, na němž obydlí stávalo, má podobu kužele, jehož opevnění dálo se tím, že lidé vykopavše kolem plochého srovnaného vrcholu příkop 10 kroků široký, hlínu na způsob valu vedle vyházeli, čímž povstal na obrysu útvar sopce podobný.

Hořejší plocha měla (r. 1883) stopy kulturní vrstvy, v níž nalezl jsem střepy starší keramiky a pazourkové dva odštěpky.

Nepatrné rozměry hradiska bilovického, jakož i sporé nálezy poukazují k tomu, že místo bylo obýváno snad jen jednou rodinou; možno že sídlela zde stráž, kdežto ostatní čeleď sídlela v rovině. Nasvědčují tomu také kulturní vrstvy a odpadkové jámy tvaru kulovitého průměru 1·6 m. zjištěné mnou v městečku samém, v nichž jsem nalezl střepiny rázu Obřanského. Přibližné stáří hradiska z nepatrných nálezů posouditi nemůžeme, pravěk jeho jest však dostatečně zjištěn.

IV.

Předhistorické hradiště kokorské.

Východně Kokor (okr. Přerov) vytvořuje potok Olešnice jinak Kokorka zvaný široký žleb, jehož břehy místy příkře vystupují, jinde mírně se zvedají. Zde mezi zmíněnou vesnicí a Žeravicemi levý břeh potoka vytvořuje osamocené návrší, na jehož temeni nalézá se kruhovitá plocha lesem porostlá, zvaná „Hradisko". K severu spadá velmi příkře k Olešnici podobně i k západu, kdež sousedí s rovinným pastviskem. Nad tímto lze viděti vápencová skaliska devonská, z nichž při úpatí meze vytéká silný proud čisté vody, ústící se do malého jezírka. Jest to východ vod z různých dutin, kterými jest prostoupeno celé pásmo devonu táhnoucí se od známého naleziště Předmosteckého až ku Grygovu, jehož nejvyšší bod zove se Lípová (△ 300 m). Podobných krasových zjevů jest v okolí více; nedávno popsal Dr. M. Remeš blízké jeskyně u Předmostí**); dva závrty, o nichž se v témže článku zmiňuje, zjistil jsem již v roce 1890 spolu s několika menšími děrami a Suchým žlebem, který mezi samotou Lapačem a Čekyní se nalézá. —

Jižní strana Hradiska, počínající u boží muky jen něco málo jest vyvýšena nad okolní pole, podobně mírný jest i svah východní, kde souvisí s ostatním pásmem. Z té příčiny pořízen obyvateli, kteří na Hradisku za pravěku bydleli, na východě a jihu hluboký příkop valem utvrzený, který se táhne půlkruhovitě od strmého srázu strany východní až ku příkrému svahu západnímu, kdež u boží muky končí. Příkop hustým křovím zarostlý (1890) má délku 189 kroků; hořejší plocha nad

*) Užívám lidového jména »oprach« za německé Löss; v Čechách v poslední době utvořené »spraš« nezamlouvá se nám.

**) Jeskyně v devonském vápenci u Předmostí. Napsal Dr. Mauric Remeš.

ním jest vyvýšena 2—8 m., val na vnější straně vyhozený má dosud 1—3 m. výšky.

Kulturní vrstvu zjistil jsem při severovýchodním okraji horní plošiny (K) a nalezl v ní střepiny z nádob ve volné ruce vyráběných tuhou nátíraných rázu Obřanského, čímž stáří hradiska přesně určeno.

V.

Předhistorické hradiště krhovské.

Mezi dědinami Krhovem (okr. Boskovice) a Bořitovem (okr. Blansko) vystupují dva osamocené kopce z křídového útvaru složené

Hradiště Kokorské.

„Chlumy“, z nichž severnější holým, druhý velkým se nazývá. Onen má podobu pravidelného homolého kužele 488 m nad moře vyvýšeného, jehož úbočí na všecky strany srázně k okolní rovině spadají. Témě tvoří plochu nepravidelné elipsy v ochozi 972 kroku veliké od východu k západu poněkud skloněné. Severní svah porostlý je lesem, ostatní plocha proměněna v neúrodné pole, na straně jihovýchodní u samého vrchu otevřen jest rozsáhlý opukový lom. Hoření plocha s okolní rovinou spojena jest serpentinovou voznicí, která po mírnějším jihovýchodním úbočí nahoru se vine. Cesta tato bývala zde zajisté již za pravěku, neboť spojovala nesnadno přístupné témě, na němž osada stávala nejen s okolím, nýbrž hlavně s vodou, která při úpatí kopce na několika místech vyvírá. Hořejší plocha, jakož i její

nejbližší okolí pokryto jest místy i 1 m mocnou kulturní vrstvou pěkně proříznutou nad opukovým lomem.

Hradiště zjistil jsem roku 1882 a několikráte v pozdějších letech na něm kopal. Zajímavé místo zjistil jsem na jižní straně pod mezí

Hradiště senohradské.

temene; pod vrchem 1—3 dm hluboko nalezl jsem plochu srovnanou, upěchovanou, umazanou a do červena vypálenou. Hlína tato jílovitá zasahovala 3 dm do hloubky a spočívala na plochých kamenech patrně rukou lidskou srovnaných.

Ze starožitností jsem nalezl mlat, půl jiného, sekerku, parohové hladidlo, přesleny, železný kroužek a množství střepin rázu o b č a n s k é h o různě ornamentovaných.

Z temene Chlumu máme velmi krásný rozhled po dalekém okolí; více jako 40 osad leží tu pod námi jako na plastické mapě, po levé straně vidíme klesati výběžky vysočiny českomoravské, po pravé vystupovati planinu drahanskou, v dálce v mlhách dotkneme se okem i hor Sudetských, z nichž pěkně vyjímá se kontura kralické Sněžky.

VI.

Předhistorické hradiště senohradské.

Ves Senohrady leží v nejvýchodnějším cípu okresu Třebíčského. Severně dědiny strmí na pravém břehu řeky Oslavy, která zde velikou okliku tvoří, malebná skaliska do výše 150 m. nad hladinou vody. Zde stávala pravěká opevněná osada na dominujícím místě od lidu významně „na Hradiskách" zvaném. *A.*

Majíc asi 3·5 ha plochy, chráněno jest hradiště na všech stranách příkrými skalnatými svahy, které na východě a západu spadají k Oslavě, k severu náhle kloní se k ploše sníženější, která na 1 km. do okliky řeky zabíhá a všude příkře k vodě zapadá. *B.* Vlastní hradisko má podobu nepravidelnou průměru 200 m., západní její okraj jest vyšší, ostatní plošina svahuje se k jihovýchodu.

Toliko na jihu souvisí plocha s ostatní rovinou, kdež přepažena jest násypem *V.* 170 m. dlouhým, který obloukovitě přetrhuje rovinu a dále po svahu 70 m. pokračuje, načež přechází v příkrou stráň. Šikmý svah valu činí 11—14 m. v čáře šikmé, dovnitř hradiska je s polem téměř v jedné rovině. Pod ním je příkop z valné části zasypaný, avšak úplně zřetelný. Val přetržen pouze u *a*, kudy vede cesta do Senohrad. Hlavní čásť valu u *V* vyvýšena nad příkop 4·8 m. O něco dále nachází se příční meze *m* kamením poházená, která se zdá zbytkem druhého opevnění.

Z nejvyššího místa násypu (*V*) jest pěkný rozhled po okolních hradištích Leskounu u Olbramovic, kopcích Pavlovských, na Židlochovský „Výhon" a Ivančickou „Rénu".

Ze starožitností vykopali jsme s kol. V. Čapkem, jenž hradiště zjistil, četné pazourkové nožíky, škrabadla nukleje, trojhrannou šipku, kamenné sekyrky, rozbité mlaty, 30 přeslenů hrubší práce, provrtané malé hliněné kužele a jehlanec, zlomenou bronzovou jehlici a množství střepin. Pocházejí ze hrubých volnou rukou hnětených nádob dulky neb rýhami zdobených, cihlovitě vypálených.

Nálezy shodují se s vykopaninami hradiště Bílovického (okr. Brno) částečně se starožitnostmi nalezenými na hradišti Oslavanském u „Dvorka", kteréž klademe na počátek doby bronzové.

Také mezi lidem v Senohradech získal jsem několik mlatů, kamenných klínů, hladidel a sekyrek.

Krajinka kol hradiště Senohradského patří k nejkrásnějším na Moravě. Jmenovitě západní stráně příkře, namnoze kolmo spadají 150 m. do hlubiny řeky Oslavky, oživené mlýnem, naproti nám jako hnízdo přilepeny jsou ve skále zříceniny hradu Ketkovského a Kraví Hory, sídla to dávno vymřelé rodiny pánů ze Šelenberku.

Různé zprávy.

V

Ryby moravské. III. ročníku muzejního časopisu (r. 1886. č. 10.) uveřejnil řed. J. Klvaňa dle spisu Alb. Heinricha seznam druhů ryb ve vodách moravských a slezských žijících. V č. 11. téhož ročníku P. R. Kašpar zprávu tu doplnil. Méně známo je asi českým čtenářům, že již r. 1863. a 1864. v programu olomouckého gymnasia prof. L. J. Jeitteles uveřejnil obsáhlejší práci »Die Fische der March bei Olmütz« *), ve které podán seznam všech ryb, žijících v řece Moravě a přítocích, zároveň s podrobným popisem jednotlivých druhů a poznámkami o exemplářích olomouckých. Dle této práce bylo by celkem známo (s třemi dole uvedenými druhy, jichž vyskytování se v dolním toku Moravy je pravděpodobno) z řeky Moravy 47 druhů ryb. Srovnáme-li tento počet s množstvím druhů žijících ve větších přítocích veletoku evropských a v některých velkých řekách samých, tu shledáme, že Morava patří k nejrybnatějším vodám našeho dílu světa. Ze všech velkých přítoků evropských řek jediná Tisa počtem druhů ryb Moravu převyšuje. — Doplňuji z uvedeného spisu obě zprávy v muzejním časopisu uveřejněné. — P e r c a f l u v i a t i l i s L. (Okoun, Flussbarsch). Olomoučtí rybáři nazývají okouna »Perschker« neb »Škrach« (Skrachen). — A c e r i n a S c h r a e t z e r Cuv. (Sklenář č. skřak Schraetz) od rybářů „Vlk«, něm. „Wolf", též „Wolfsfisch" zván. — A s p r o v u l g a r i s Cuv. Streber. V Moravě velmi vzácný. Jeitteles uvádí jediný exemplář 12. července 1863 v hlavním toku Moravy u Chomútova chycený. — C o t t u s g o b i s Lin. Cuv. (Pulec obecný, Kaulkopf, Groppe). Ve středním toku Moravy velmi vzácný, hojně prý se vyskytuje v Bečvě. České jméno: hlaváč neb sekavec. — C y p r i n u s h u n g a r i c u s Heckel. V Moravě vzácný. — C a r a s s i u s g i b e l i o Nilsson (Karas, Giebel, Karausche). — C a r a s s i u s o b l o n g u s Heck. et Kner. S předešlým na olomouckém rybím trhu. — A b r a m i s b r a m a Cuv. (Cejn velký, Brachsen). Rybářům známý pod jménem »Pleckář«. — A b r a m i s v i m b a Cuv. (Podoustev, Blaunase.) — České jméno prý »Subica«. A b r a m i s s a p a Pallas. Zabloudí velmi zřídka z Dunaje do středního toku Moravy. 2. ledna 1863 donesen jeden exemplář na olomoucký rybí trh. — A l b u r n u s d o b u l o i d e s Günther. Jediný exemplář 29. května 1863 přinesen na olomoucký rybí trh. L e u c i s c u s v i r g o Heckel patří ku vzácným rybám Moravy. — C h o n d r o s t o m a n a s u s Agass. (Nosen, Näsling, Nase). Velmi obyčejná ryba Moravy. Čeští rybáři zovou ji „poroustka", němečtí „Nas". — T h y m a l l u s v e x i l l i f e r Ag. (Lipen). Dříve také v Bystřičce u Hrubé vody. — I d u s m e l a n o t u s Heck. U Olomouce zovou rybu tu »Jesica«, německy Jessitz. V Moravě není právě vzácna. — Z dolního toku Moravy uvádí autor mimo jiné: A c i p e n s e r r u t h e n u s Lin. dle Heinricha, snad se vyskytuje i A c i p e n s e r G ü l d e n s t ä d t i i Brandt; ku vzácným rybám patří L u c i o p e r c a v o l g e n s i s Cuv. Pravděpodobno je dále, že také „A b r a m i s b a l l e r u s Cuv. a P e l e c u s c u l t r a t u s Ag. v dolním toku Moravy se vyskytují. Dr. Remeš.

*) Některá data o rybách Moravy uveřejněna byla r. 1863. týmž autorem ve článku »Zoologische Mittheilungen« ve zprávách c. k. zoolog. botan. společnosti ve Vídni XIII. svazek, str. 3.—10.

Houba slavkovodní. Spongilla lacustris L. žije v rybníčku cukrovaru ve Vrbátkách u Prostějova. Na naleziště upozornil mne p. učitel A. Gottwald v Prostějově. Dne 8. září m. r. nasbíral jsem několik menších trsů narostlých na železné mříži, umístěné při výtoku rybníčku. V jednom exempláři nalezeny zarostlé keříčky mechovky: Plumatella repens L. Zvěděl jsem, že na této lokalitě dosahuje houba některý rok velkých rozměrů. Dr. Remeš.

Názvy ulic, budov, tratí atd. v Boskovicích. Stručný tento seznam zajímavých místních pojmenování, z nichž mnohá byla už před staletími v užívání, jiná opět upadla v zapomenutí, nevyčerpává z úplna starých záznamů knihovních jednak pro nepřístupnosť, jed-

nak i pro neúplnost jejich. **Náměstí, ulice.** Jmenuje se (nyní v Boskovicích náměstí cís. Frant. Josefa (do nedávna pouze náměstí), vulgo ring, plac. Ulice, někdy hradská, zůstala posledních as 200 let bezejmennou nyní Mensdorffovo Poliště). Tato byla jednou z nejstarších mimo ulici německou (dříve Brněnskou, nyní Komenského) a Klousnou (dříve Jevíčskou, nyní Havlíčkovu), konec této zove se »ve stodolách.« Ulice Doubravská (na počesť rodáka zdejšího Petra Bílky nyní Bílkova pojmenovaná). Koblížní horní i dolní (nyní Palackého), ružová (nyní Hálkova), Žleb (nyní Podhradí), Bělá (nyní Sušilova) od kapličky podržela název ulice Bělské, vulgo na „mazurácích« s místem »Kockov«, pak ulice vodní (v Žabokrky) a nejmladší ulice nová podržely jména nezměněná, za to (dříve) Zahrady, ulice I., II. a III. jmenují se (nyní) Zahrady, ulice Zástřizlova, Dietrichštejnova a Velenova. **Budovy.** Farnímu kostelu se říká velký, hrubý, filiálnímu na hřbitově (kdysi bratrskému) kostelíček. Nový zámek tak řečený na rozdíl od starého zámku, t. hradu Boskovic. Druhé hradiště se jmenuje Bašta. Residence (nyní úřednický dům) stojí v býv. ulici hradské, kde byly domy Vítovský a panský. Dnešní »panský« slul dříve Brakovský, (radnice nyní budova soudu), dům Čapkovský (nyní budova hejtmanství), hostinec býv. na »hompavé,« na „bardoně,« na »císařské.« jiná soukromá stavení nemají zvláštního pojmenování*).

Vrchy. Onen, na němž stojí zříceniny hradu Boskovic, slove prostě kopec, jednotlivá místa na něm u lípy, u tří koníčků, veselý plácek. O něco výš i vrch předešlého se zříceninami Bašty, sluje na temeni u tří sklípků, cesta na baště. Hradisko (několikrát), Hradisko Tópkovo (prachist. hradisko), Chvejštice, Orlík, Zlatník. — **Lesy.** Doubravy, Dubina, Hulíkov (zaniklá osada), Kněží hora, Komořisko, Kukelka, na Lopatě, Lipníky, Obora, Rovná, v seči, Vinohrádky, Vážansko (s místem u tří stolů). — **Studánky.** U mordovánské studynky, u Střelce, u Dymáčka, u kapličky, vážná studně. — **Potoky.** Bělá, Semič, bezejmenný potok u »Žabokrk«. — **Pole.** Na bahnech (předních, zadních), u boží muky (první, druhé), na červeném vrše, Cvrkálku úvoz, na čížovkách, u černého kříže, u dlouhých, v dolinkách, v hudíšče (u Udištky), pod habřím, v hlinikách, za Havířový na, za humny (několikrát), chebzové hony, u chmelnice, v Janových dolech, na kopaninách (častěji) u kapličky, na krajováncích, na kamenici, kopec Svitavský, pod kaplánkami, v Klousným, na kroužku, Mokří, Milánov, v močidlech, v mezihoří, u muchového kříže, prašnice, nad pazdernou, pasecky, přísadniska (vícekrát), u Pálánova kříže, u spravedlnosti, ve studeným, u studánky, pod stodolama, pod tarasama, na trnečku, pod vinohrádkami, Vitovská pole (u dvou dvorů), ve

---

*) Tato nejsou ani starobylá, ale zevnějšku velice střízlivého. Na doklad toho, že jak soukromé tak veřejné budovy nemívaly vždy tak prosaického vzhledu jako dnešního dne, svědčí tento záznam z r. 1715 v grunt. knize: Dne 12. 2. o 11. hod. k půlnoci začal hrozný vítr, při tom pak povětří o jednej hodině jednomu spoluměšťanovi Jakubovi Štrosovi štít starodávný a vysoko s cirádami, snad skrze Taufary ještě udělaný, nebo dle zprávy na tom domě někdy nějaký zeman zůstávati měl, a tak proto ozdobený byl, takový bouřlivý vítr shodil, jemu světnici na mnoha místech srazil, tak že, kdyby Božské ochrany nebylo, snad by byli museli v tom domě zahynouti. V tou noc nový, železný stěnář na věži Rathauze boskovského, na kterým J. M. knížete z Dietrichštejna erb dobře pozlacený, se zlámal, při tom mnoho domů a stodol potrhal a některé střechy z nich sebral. — Za nejstarší patricijský dům v městě se pokládá číslo 6. na nám. Má 2 vysoké síně s klenutým stropem renaisančního rázu a starožitná domovní vrata. Jiný datovaný jest též na nám. čís. 24. s tímto označením na klenáku domovních vrat: 1566—7, EW, F MK K 1821 a 1843. Při přestavbě domu č. 4. v Palackého třídě nalezen v kameni tesaný tudorský oblouk označený letopočtem 1547. Býv. sborovna českých Bratří v Havlíčkově třídě, č. 26. nese na kamenném futře tento nápis: A · d · L 1561 · P · Z. Mimo uvedené zasluhují zmínky čís 33 na náměst, že má štukovou výzdobu podokenních náplní lidového rázu (rozpůltěná jablíčka palmety) a tamtéž čís 16., že má nádherný strop s figurální výzdobou štukovou; panský dvůr označen jest rozhojněným znakem knížete z Dietrichštejna a jednoduchý znak Dietrichštejnský má ve štítu panský pivovar. mimo to též v řadě 6 stejně upravených okének, střední dobře zachovalé s dvojitou lilií Zástřizlskou, mimo to letopočet 1674 a z obou stran písmeny BWMZZ ZKZRPZZ na kamenném obložení.

zdechlině, zlámanky. — Louky. Panina louka (před tím louka páně, až ji Václav ze Zástřizl své manželce Alžbětě Eusebii, roz. Pruskovské z Pruskovic, věnoval, přezvána tak po ní). Pastvisko (trať i dvůr). — Rybníky. Hranáč, u tří rybníčků. — Údolí. Melkovské, pilské (něm. tiř Piller-Thal), u šmelcovny. — Žleby. Kamenný (úvoz, Radův žlíbek. — Hřbitovy. Katolický: krchovíček, přeložený v trati kdysi »Caletka« jmenované, židovský: srák (ve středověku užíváno deminutiva »sráček«). Sebral Fr. Lipka.

Nový nález lebky pižmoně z diluvia Horního Slezska. Nedávno pojednával v zoologické společnosti berlínské Dr. Michael o novém nálezu lebky uvedeného zvířete, jež pochází z diluvia od Bilšovic v Horním Slezsku. Lebka tato nalezena byla v písku, pokrývajícím kamenouhelný útvar revíru bilšovického, a sice ve hloubce 50 m Exemplář ten zaslán byl do sbírek musea zemského geologického ústavu v Berlíně. Lebka ta jest znamenitě zachována a vykazuje veškeré charakteristické známky pižmoně, druhu: Ovibos moschatus Zimmer, dle starého názvu. Jest to dosud druhá v Horním Slezsku nalezená lebka. První byla svého času F. Römerem z diluvia okolí münsterberského popsána. Exemplář bilšovický označil Michael jménem Ovibos fossilis, ježto dle nových pozorování Matscheových dosud známé formy fossilní neshodují se s recentním druhem Ovibos moschatus, nýbrž různé zrůdnosti vykazují.

J. V. Želízko.

Pavel Křižko †. Slovensko truchlí nad čerstvým rovem muže, který s mravenčí pílí pracoval na objasnění zejmena kulturních dějin slovenské krajiny. Pavel Křižko byl městským archivářem v Kremnici; vzorně uspořádav bohatý archiv tamnější, pilně z něho těžil a výsledky uveřejnil v hojných článcích vědeckých. I Morava zachová jemu za to vděčnou paměť.

VINCENC BRANDL.

Dne 26. prosince 1901 zemřel jeden z předních učenců moravských, bývalý zemský archivář moravský Vincenc Brandl, muž to v národě českém tak známý a obecně vážený, že stačí vysloviti jeho jméno, aby každému vzdělanci českomoravskému bylo jasno, jak velikou ztrátu Morava úmrtím jeho utrpěla. Jeho veliké zásluhy o probádání moravské historie, zejmena dějin právních, zjednaly mu paměť nehynoucí. Vydal nejdůležitější písemné památky moravské z tohoto oboru, jako naši slavnou Knihu Tovačovskou a Knihu Drnovskou, Žerotínovy listy a Zápisy sněmovní; neocenitelnou pomůckou všem badatelům v oboru právních dějin českomoravských jest jeho Glossarium. Jeho Kniha pro každého Moravana byla první česky psanou vlastivědou. Kromě několika svazků moravského listináře (Codex diplomaticus etc.) vydával jiný důležitý pramen historický, totiž moravské půhony. Účinně zasáhl do sporu o Velehrad a o rukopisy. Velmi cenné jsou jeho příspěvky k české literární historii, zejmena Životopisy Šafaříka, Dobrovského a Erbena. Svou obsáhlou a velezásluhou činností literární sám zapsal se význačným písmem do knihy dějin české literatury na Moravě a vlast naše zachová jemu vděčnou upomínku po všecky časy.

Literatura.

Národní písně moravské nově nasbírané. Ve sbírku upravil František Bartoš. Po stránce hudební pořádal Leoš Janáček. V Praze. Nákladem české Akademie. Jest to kniha nádherné úpravy o 1190 stránkách, jejíž objem srovnává se důstojně s obsahem. Vítáme spis tento s povinným vděkem

také z mimořádné příčiny. Ve vzdělaném světě dělá mnoho hluku a způsobil veliký rozruch dvousvazkový spis, jejž vydal Huston Stewart Chamberlain pod názvem: »Die Grundlagen des Neunzehnten Jahrhundertes« (Základy 19 století). Více než padesáte odborníků věnovalo spisu tomuto pozornost a všichni kritikové jsou naplněni obdivem nad mnohostrannou a hlubokou učeností, kterou spis Chamberlainův oplývá. O správnosti nadšených úsudků aneb jejich přílišnosti rozepisovati se opomeneme; ale nemůže nezajímati nás účel znamenitého spisu. Angličan Chamberlain dovozuje, že Germanům připadá budoucnost světovládná. Nároky na panství nad ostatními národy vydobyli si prý Germani kulturou, jež se spisovateli zamlouvá velmi. Není div, že se svědectví, které s tak vážné strany dochází, jistá strana Němců chutě ujala a z něho na úkor Slovanů kořistiti si troufá. Ale Chamberlain, což straně té ušlo, výslovně spolutvůrcem germanské kultury jmenuje vedle Němců: Slovany. Tu nastává úloha starožitníků, národopisců a kulturních historiků našich, vědecky zjistiti, že Slované se samostatnou, svéráznou a prastarou kulturou vykázati mohou a že v kultuře, které Chamberlain světovládu vyhražuje, značný podíl mají a že tedy jim přináleží stejné právo a rovná cena vedle Němců a nikoliv služebné místo pod jejich nadvládou. Ponechávajíce státníkům a politikům, aby mezi sebou ve příčině této se vyrovnali, pokládáme se stanoviska muzejního poukázati ku vědeckým a uměleckým dokladům této naší samostatné, svérázné a starožitné kultury, jako jsou na př.: naše ornamentika obrážející se ve vyšívání, na keramice atd., jako jest naše původní stavitelství a mudrosloví, jako byly naše sociální řády, právní lidové názory, zvyky a mravy atd., vesměs prameny, z nichž — jak také baron Haxthausen doznal — naši sousedé i po stránce právnické čerpali a čím tudíž dotčená kultura germánská doplňována byla. Ke kulturně-historickým dokladům a pramenům přináleží v první řadě národní píseň. Kdo se domnívali, že sbírkou Sušilovou je studnice lidového zpěvu vyčerpána a že pramen hudebního umění národního na Moravě vyschnul, Sbírkou Bartošovou a Janáčkovou usvědčeni jsou z omylu. Co o plodnosti a tvůrčím daru Malorusů v ohledu zpěvném a básnickém před čtrnácti lety poznamenal Emil Franzos (žid), platí v jisté míře o Moravanech doposud. Franzos v »Neue Freie Presse« napsal totiž: »Odejměte Malorusům dnes tisíc národních písní, do zítřka jich vyrobí nový tisíc« a dodal: »Kdo chce býti básníkem, neobejde se bez studování maloruských písní, neboť jsou plny vzletu a básnické nálady. Jak vysokou cenu hudební moravské národní písně mají, doznal osvědčený odborník Chrysander, jenž o sbírce Sušilově tento úsudek pronesl: »Sbírka obsahuje tolik vnady, veleby a krásy, že těžko uvěřiti, že by skladatelem nápěvu byl lid; a co nad to? Shledávám v písních moravských zvláštní zákon. Zákon ten zjistili Janáček po stránce harmonické a před ním Sušil po stránce prosodické. Než o vzácných vlastnostech těchto dvou pojednati, pokud totiž se týká Sbírky Bartošovy a Janáčkovy, budiž zůstaveno hudebním odborníkům; nám běží o to připomenouti, že slovanské písně vůbec a moravské zvláště jsou spolehlivým pramenem ku zdělání kulturních dějin našich nejstarších, jichž třeba na provedení důkazu, že — jak svrchu podotknuto — Staroslované byli lidem kulturním a že z jejich kultury čerpati mohli hojně vzdělavatelé novodobé kultury germanské, která se liší od antických kultur Římanů, Řeků a ještě starší Egypťanů, Peršanů, Babyloňanů atd. Některé písně moravské pochodí až ze starověku slovanského. Sušil vycítil v nich zvuky pohanskoslovanského chorálu. Cenu slovanských národních písní z ohledu tohoto uznali na př. Herder (Stimmen der Völker in Liedern); Göthe (Über Alterthum und Kunst); Grimm (Über serb. Volkslied); Fauriel a jiní jako Bratránek v Oesterreichische Revue; Kopitar (Wiener Jahrbuch B. 30); Brodzinski, Woronicz. Chlędowski a jiní. N. Gogol napsal o významu národních písní (v Arabeskách): V národních písních obsaženo vše: »i poezia, i istoria i otčevskaja mogila.« Bodjanský pak o narodnoj Poezii Slavjanskich plemen (Moskva 1837) tento pronesl úsudek: »Piesni — eto ich dnewnik, ich Istoria, chramlišče wsiakago wieděnia, wsiakago wěrowanija, ich Theoponija, Kosmogonija, pamiať trizna po swojich otcach i dorogiich serdcu, nadgrobniji pamjetnik swašiennoj stariny. žiwaja, goworjaščaja Letopis wremen davno prošedšich, w kolej, kak w prozračnom kristalie wod otržajetsja, bez maljejšej oprimësi, wsia ich žizň, s jeja dobrom i zlom, mnogostožnaja kartina minuvšago wěka, jeho ducha, vernyj očerk byta i wšech jego, neulowimych prostym glazom, mělčajich podrobnostej. Eto čijstějšeje wyraženije Slawjanskoj narodnosti, mrawow, obyčajow zaujatij,

přičud i t. d. — W nich wozduch wějet, kakim narod dyšet, ta žižň naroda bez malějejšej pereměny w kraskach, kakuju on izžil.« A Maciejowski vydal básnictví slovanskému a jeho zbytkům až do 14. století toto čestné svědectví: Při obřadech nábožných i všelikého druhu slavnostech Slované, jak Nestor i Kosmas zaznamenali, zpívali písničky, které obřadovými nazýváme. Sahajíť do nejvzdálenější, ba pohanské starožitnosti, o čemž svědčí jich zlomky, výrazy, rozlité po zpěvích, nyní nestálou, měňavou barvu majících. Neboť časem předělány jsou na křesťanské písně. Z části přizpůsobeny v novější tok mluvy, přiměřeně jak pokolení oznamovala tu památku pokolením novým, s podržením některých starodávných výrazův, nyní nesrozumitelných, pro ty však srozumitelných, kteří se z kulturně-dějepisného stanoviska na ty pomníky dívati umějí. Sem náležejí písně, ve kterých názvy »Zelman, Did, Lada« a poukazují na neznámé teď zbytky pohanstva; sem položiti náleží písně obřadovými nazvané, kde názvy: Leluja, Koleda do takových se kladou časů. Sem patří konečně bohatá sbírka Kollárova celých i zlomkovitých písní z času bájeslovných, dokazujících city nábožné, obřady i obyčeje předků našich, když ještě pohany byli. Pro dějepisné vývody, které na diplomatické pravdě klásti se musejí, nejsou velké ceny vážné a vzácné zbytky tyto; ale pro písma vyjasňující odlehlou starožitnost Slovanů a jejich kulturní stav, jsou neocenitelny.« Předhistorickou minulost Slovanů a jejich tehdejší kulturni poměry, pokud možno objasňovati, ukládají nám výzkumy archaeologické. Čeho se Šafařík trnitou cestou etymologie a analogie o původu a počátcích vývoje Slovanů přibližně dopátral, postavil dr. Lubor Niederle praehistorií na jisto: že totiž rozsáhlé kraje Europy před Kristem obydleny byly Slovany. Niederle uložil dotyčné výzkumy v knize: Slovanské starožitnosti. V čem předhistorická pradoba Slovanů vzhledem na kulturu a jmenovitě na jejich kultus pozůstávala, to pomáhají národní písně objasniti, jak svrchu uvedení odborníci dosvědčují, k nimž také starého Göresa čítáme. Má tudíž i po stránce této Sbírka Bartoše a Janáčka velkou důležitost a netoliko hudební, nýbrž také vědeckou cenu. Písně, jichž uveřejněno 2075, rozvrženy jsou takto: 1. ballady, 2. milostné, 3. svatební, 4. manželské, 5. elegické, 6. vojenské, 7. žertovné a satyrické, 8. hospodní a hodovní, 9. tance, 10. písně nábožné a 11. legendy. Přídavkem se uvádějí: 12. Hlasy živnostníků. Hlasů a zpěvných vykřikování je 18: Brouskaře, Dráteníka, Drvaře, Hadračky, Handrláka na píšťalku, Kolomazníka, Lišňačky, Miškaře, Pískaře, Prodávače pomerančů, Pometláře, Popeláře, Řezníka, Semenářky, Sklenáře, Šlejfíře, Vápenářky, Vápeníka —m.

I. L. Červinka: Děvín a Velehrad. Dva hrady Velkomoravské. Studie topograficko-archaeologická 1902. 68 str. — Podávajíce předběžnou, stručnou zprávu o tomto nejnovějším článku dlouholetého sporu o Velehrad, nemíníme již nyní zaujati určité stanovisko v této pro nás tak důležité a zajímavé otázce. Velkomoravský Velehrad jest velikou záhadou dějepisnou, která není ani tímto spiskem rozřešena. Výsledek badání p. Červinkových jest sice na ten čas negativní; ale může míti positivní účinek, podaří-li se mu povzbuditi k dalšímu úsilovnému zkoumání a hledání. Rozhodně nesprávno bylo by zachovati se k této práci odmítavě. Účelem vědy jest hledání pravdy; před pravdou třeba skloniti čelo, i kdyby nevyhovovala našemu přání. My ovšem přejeme si, aby pochybnosti p. spisovatelovy o tom, že Velehrad Velkomoravský stál v té krajině, kde dnešní se rozkládá, ukázaly se nepodstatnými. Na ten čas je ta věc spornou a to musí nás vzpružiti k nové práci, aby konečně odhalena byla rouška tajemství s této záhady pro nás tak důležité. V. H.

Zemské sněmy a sjezdy moravské. Jejich složení, obor působnosti a význam od nastoupení na trůn krále Ferdinanda I. až po vydání obnoveného zřízení zemského (1526—1628). Líčí dle archivních pramenův Fr. Kameníček Díl druhý. V Brně 1902. 800 stran. Cena 12 K. — Svůj všeobecný úsudek o tomto velikém a důležitém díle podali jsme v tomto časopise již svého času, oznámivše vydání prvého dílu publikace té. Co jsme tam řekli, platí plnou měrou o vydaném právě svazku druhém, jenž obsahuje tyto kapitoly: Soudnictví. Právo dědické, poručenské a odúmrtné na statcích svobodných. Vojenství. Účastenství Moravanů ve válkách tureckých. Styky Moravy se sousedními zeměmi. — Postupuje-li pan spisovatel v prvních kapitolách tohoto svazku, věnovaných právním dějinám země, ve stopách zvěčnělého Brandla, jenž tomuto oboru vědeckému položil pevné a důkladné základy, tož viděti, že jakmile počne líčiti poměry vojenské a událos

lečné naší vlasti, pohybuje se již úplně na vlastní půdě, vlastním předběžným a podrobným badáním upravené. Této věci věnovány jsou nejrozsáhlejší kapitoly tohoto svazku a mají velikou cenu, protože tu podáno množství věcí nových, teprve p. spisovatelem na světlo vynesených a objasněných. Rovněž důkladně zpracovány jsou styky Moravy se sousedními zeměmi. Zvláště zajímati bude obšírná stať o účastenství Moravy v povstání českém a o následcích bitvy bělohorské. Doloženy jsou vývody v tomto svazku obsažené 44 listinami, téměř vesměs poprvé otištěnými. Také tento svazek opatřen jest zevrubnými ukazateli jmenným a věcným. V. H.

Vlastivěda Moravská. II. Místopis. Blanský okres. Napsal Jan Knies, učitel. 210 stránek. — Tento svazek Vlastivědy, věnovaný spisovatelem »památce učence a buditele okresu MUDra. Jindřicha Wankla«, jehož zdařilou podobiznou jest opatřen, je sepsán s uznání hodnou pilností; p. spisovatel měl zde též vděčnou půdu pro zpracování svých důkladných vědomostí odborných, ježto okres tento jest vlastním střediskem prachistorického badání moravského. V tomto okrese jsou ony jeskyně, ve kterých zvěčnělý Wankel učinil své slavné objevy prachistorické. I historická část místopisu zpracována pečlivě. Jenom stať o památném prastarém románském kostelíčku bořitovském nás neuspokojila. P. spisovateli nebylo známo naše pojednání o této zajímavé stavbě, uveřejněné v »Methodu« 1899. Obrázky jsou v tomto svazku hojné a pěkné, pěknější než v některých předchozích svazcích Vlastivědy. Připojeny jsou vodopisná mapa severního území mor. Krasu a mapka celého okresu. Opětně doporučujeme čtenářstvu našemu moravskou »Vlastivědu.« V. H.

Frant. K. Potěšil: Z Kroniky města Pardubic a stručný průvodce místopisný. V Pardubicích 1902. 59 stránek. — Ku městům na starobylé památky českého stavitelství nejbohatším náležejí Pardubice; i bylo tedy velice na čase, vydati přítomnou knížku, která podávajíc i dějiny města i popis jeho památek a dnešních znamenitostí spojuje minulost s přítomností a vyhovuje zároveň prak. potřebě turistické, jsouc k tomu hojně a dosti zdařile illustrována. V. H.

Vjesnik hrvatskoga archeološkoga družtva. Organ archeološkoga odjela narodnoga muzeja u Zagrebu. Nová serie, sv. 5. 1901. Stran 264, se 145 vyobrazeními. Redaktor prof. Dr. J. Brunšmid. V letošní pečlivě redigované této knize nacházíme opět řadu zajímavých příspěvků a pojednání majících skutečnou cenu pro archaeologii Chorvatska. Jako vždy před tím, tak i ve svazku přítomném nacházíme nejvíce zpráv a pojednání z péra neunavného Brunšmida. Tentýž autor pokračuje ve svých archaeologických črtách z Dalmacie a Pannonie (část IV.), kterážto práce jest nejobsáhlejší. Uvádí zde řadu nálezů jakož i jich vyobrazení z různých předhistorických period, zvláště však římské, načež popisuje nálezy z pohřebiště bronzové doby na Klačenici u Jablance. S pohřebiště tohoto uvádí některé bronzové předměty, jako sponky a jehlice známého rázu hallstattského. Rovněž i předměty téhož rázu z hrobů pohřebiště od Vraniča u Široké Kule, jsou v přítomném svazku Brunšmidem důkladně popsány, jakož i vyobrazeny. Některé z fibul uvedeného naleziště byly místy korály z barevného skla zhotovenými, navlečené a jedna fibula vykazuje známý spiralovitý (brejlovitý) tvar. Mimo to uvádí a popisuje Brunšmid jehlice, naušnice, pincety a jiné předměty z naleziště od Široké Kule. Týž autor zmiňuje se ještě dále o fibule rázu la ténského a o víku kamenné popelnice, z téhož naleziště pocházejících. Společně s Jevromičem Lukou, popisuje Brunšmid dále antické nápisy z okolí Požarevce v Srbsku, a konečně pojednává o některých chorvatských rozvalinách, nálezech mincí ve Slavonii a Chorvatsku a novém fragmentu řeckého nápisu z Lumbardy na ostrově Korčule. Celestin Vjekoslav pojednává o známých římských lampách, v Chorvatsku, Dalmacii, Bosně a j. hojně v předhistorických nálezech se vyskytujících. Dr. Luka Jelič popisuje některé římské i středověké starožitnosti města Nina. Vjekoslav Klaič pojednává o římské zdi u Rjeky. Ostermann Stjepan uveřejňuje další zprávu, týkající se nálezů v tábořišti diluvialního člověka u Krapiny v Chorvatsku. Jest to výňatek z větší práce Gorjanoviče - Krambergera, s nímž se Ostermann výzkumů u Krapiny byl súčastnil. Purič Josip podává zprávu o předhistorickém sídlišti z okolí Erdutu. Popisuje některé nálezy pocházející z kamenné, bronzové a la ténské periody. Mimo tyto práce nacházíme v přítomném svazku »Vjesnika« řadu menších zpráv a referátů o činnosti různých chorvatských společností, drobné zprávy z historie, museologie, zprávy literární a j. J. V. Želízko.

Zprávy spolkové.

Zpráva o valné hromadě Vlasteneckého muzejního spolku
odbývané dne 3. května 1902.

Místopředseda prof. Fierlinger vyřídil pozdrav předsedův, jenž pro churavost dostaviti se nemohl a zahájil srdečnými slovy schůzi, připomenul především bolestné ztráty, kterou spolek utrpěl úmrtím zvěčnělé pí. Josefiny Černochové, jež od založení jeho r. 1883 věnovala mu vzornou přízeň, kterou dovršila značným odkazem 2000 K a zasluhuje, aby památka její v dějinách spolku jako zvláštní dobroditelky uctivě a vděčně se chovala. K výzvu místopředsedy vzdala hromada povstáním nebožce povinnou soustrastnou čest. Když pak protokol loňské valné hromady přečten a schválen byl, oznámil místopředseda, že výbor dle snešení loňské valné hromady o vzácné staropeněžné sbírce páně Červinkově jednal a vyjednal její zakoupení za 4600 K. Jest to značná oběť, kterou spolek přinesl v době, v které mu životní úkoly jeho a jmenovitě starost o zbudování vlastního přístřeší ukládají, ale zisk je nekonečně větší, uváží-li se důležitost numismatiky vůbec a sbírky této pro naše muzeum zvlášť, což řečník dokazovati se jal následovnou úvahou, kterou doslovně podáváme:

Numismatika objasňuje také obchod dávných věků, jeho dráhy, finanční poměry, státoprávní postavení razitelů peněz. vlivy cizích národů na umění a poměry kulturní domácí.

Jest tedy věda tato a sbírky starých mincí důležitým odvětvím historie i starožitnictví, a proto i v muzejích věnuje se péče tomuto odboru.

Naše Vlastenecké muzeum mělo sice dosti rozsáhlou sbírku mincí téměř všech zemí a dob, snesenou hlavně obětavostí členstva a četných příznivců, avšak mincí českých a moravských, kteréž jsou pro nás nade vše důležity, bylo celkem po skrovnu. Nemohl tedy výbor opomenouti příležitosti, aby zakoupil sbírku Červinkovu mu nabízenou, poněvadž právě kollekce ta chová pouze mince půdy naší rodné od dob nejstarších až do zrušení mincovny pražské (1857) a jest věhlasnou mezi českými sbírkami soukromými, jednak pro vybrané krásné exempláře, pro vzácnosti prvého řádu, zejména ale že jsouc pořizována znalcem, skýtá nikoli směsi nahodile nahromadčných kousků, nýbrž systematický soubor sestavený k studiu českomor. numismatiky. Sbírka ta jest jedinou svého druhu na Moravě, vyrovná se jí sotva podobná sbírka zemského muzea.

Muzeum váhalo ovšem, obnos ne nepatrný za sbírku tu vydati, avšak důvody uvedené přesvědčily je a přesvědčí každého, kdo ji prohlédne, že koupena byla výhodně.

Projděme zběžně, co vše zajímavého, důležitého a vzácného tu zastoupeno.

Z nejstarších peněz denáry Boleslava I. a II; nejstarší peníz moravského rázu z Úsova od knížete Václava. Hojné jsou denáry Oldřicha, Břetislava I i II., Vratislava II, vzácné moravské denáry Konrada brněnského, Otty I. Sličného Olomuckého, Svatopluka, Otty Černého, Vratislava III., vesměs z epochálních nálezů Rakvických. — Skvostná jest serie nejkrásnějších denárů českých a všech zemí vůbec z doby Vladislava I., Soběslava II., Přemysla Otakara II. a Frydrycha.

Století XIII. vykazuje ražby po způsobu německém t. zv. brakteaty (plecháče). Pěkně zastoupeny jsou české nálezy, a zvl. moravské u Hvězdlic, Kyselovic, Zbejšova, zajímavými penízky z konce XIII. stol. z Markvartic, a Strmilova.

Doba pražských grošů 1300—1548) vykazuje sta exemplářů všech panovníků, bílých peněz i černých penízků, z nichž zase vynikají četné haléře moravské, husitské, znojemské a jihlavské a z těchto převzácné půlhaléřky (2 kusy) a řídký peníz Ladislava Pohrobka.

I prvé české floiindory (dukáty) králů Jana Lucemburského a Karla IV. jsou tu.

Od r. 1548—1857 byla v Čechách a na Moravě doba tolarů. Tam vybíjeno pilně ve 3 mincovnách (Praha, Hora Kutná, Jáchymov); za Rudolfa také v

Budějovicích. Raženy 10ti dukáty, 5ti, dvou- a jednoduché dukáty; celé, půl- a čtvrttolary a drobné mince: groše, bílé penízky a černé či haléře.
V každé mincovně ustanoven za své ražení zodpovědný úředník, mincmistr, který přirážel na peníz své značky. Tím nabývají jednotlivá ražení zajímavosti a případně i vzácnosti.
Zastoupeny v naší sbírce téměř všechny druhy i mincmistrových značek, neboť chová 3 deseti-, 3 pětidukáty, 7 dvou-, 20 dukátů, přes 100 tolarů, nad 200 půl a čtvrttolarů.
Zajímavé jsou serie mincí císařů a králů Ferdinanda I., Rudolfa II., Maximiliána, Matyáše; téměř úplná řada mincí stavů českých a moravských z r. 1619 a 1620, ze vzpoury proti Ferdinandovi II., a vzácné mince Frydrycha Falckého.
Výslovně budiž připomenuta co nejúplnější kolekce těchto ražeb stavovských olomouckých a brněnských z r. 1619, 1620, 1621. Jsou to vzácné kusy a zajímavé varianty sotva asi v jiné, ať soukromé, ať veřejné sbírce tak hojně jsou zastoupeny.
Neméně úplná je kolekce z doby císaře a krále Ferdinanda II., zvláště z let 1621—1623, t. zv. Kipry. A tu zase moravské ražby olomucké a brněnské vynikají počtem i vzácností vybraných kusů. Zajímavé jsou ony z olomucké ražírny z let 1627—1635, sama téměř unika ražíře Martina Friče.
Z doby Ferdinanda III. jsou tu krásné deseti-, pěti-, dvoudukáty, dukáty, tolary a hojné mince všech druhů, vzácný poslední moravský (brněnský) tolar a rovněž vzácné poslední groše a krejcary olomoucké. Tehdy obě tyto moravské mincovny pracovaly naposled.
Mince císaře Leopolda jsou četně zastoupeny, podobně i císaře Josefa I., Karla VI. Jmenujeme tu opět téměř úplnou řadu posledních ražeb kutnohorských, které r. 1737 končí.
Zajímavé jsou mince Marie Terezie, 20krejcary císaře Josefa II., který i mincovnu pražskou zrušil, ve Vídni vybíjeti a pro země české už jen měděné grešle se zemskými znaky raziti dal.
Zastoupen tu četně cís. František II., který pražskou mincovnu r. 1797 opět zřídil. Skoro úplné jsou tu mince cís. Ferdinanda V., mezi nimi poslední český tolar z r. 1836 a pak už jenom dvacetníky cís. Františka Josefa I.
Veškeré mince jsou vědecky správně určeny a systematicky seřaděny. Muzeum hodlá jen věnovati ještě malý obnos na skříň a ohnivzdornou kasu, aby sbírka mohla býti uložena a ve vitrinách přehledně členstvu a obecenstvu přístupněji vystavena. Výbor zakupuje sbírku, měl na zřeteli, že koná čin vlastenecký, jelikož k vědeckému upotřebení doma zachová sbírku takového významu, po níž chtivě sahala rukou ta cizina, která bohužel mnoho drahocenných a nenahraditelných starožitností přes hranice vynesla«.
Valná hromada s patrným povděkem zakoupení velkolepé sbírky schválila jsouc přesvědčena, že národ český štědrým sbíráním milodarů pokladně Muzejní nahradí náklad, který ji dotčená sbírka stála.
Ukončiv zajímavou přednášku, upozornil předsedící, že v roce tomto připadla padesátá ročnice úmrtí muže velikého, Jana Kollára, jenž nebyl toliko křísitelem národa českého z dvoustoletých mrákot nýbrž ho budil ku sebepoznání těmi vědy, které za tehdejších časů zdály se býti podivínstvím a pro něž ani smyslu ani uznání nebylo. Jelikož právě tyto vědami anthropologie, archeologie a ethnografie jsou hlavním úkolem našeho Muzea, nevděku dopustilo by se, kdyby opomenulo, vzdáti mu jubilejní hold. Hold tento jménem Muzea vzdáti neocenitelnému Janu Kollárovi, vzal na sebe p. professor Bartocha, jemuž dáno slovo.
Řečník dostál své úloze skvěle, zobrazil dobu, v které Kollár působil, vyličiv nesnáze, s kterými mu bylo zápasiti. Kollár nebyl toliko pěvcem »Slávy dcery« a důmyslným pěstovatelem starožitností, prvním takořka u nás národopiscem, nýbrž také věštcem budoucnosti slovanské. Novověké vědecké bádání netoliko v oborech svrchu jmenovaných, nýbrž i vzhledem na slovanské bájesloví dává Kollárovi za pravdu, což mu slouží posmrtným zadostučiněním, jako bývá u veleduchů, kteří svými názory a výzkumy své době předbíhajíce, mnohdy dlouho po smrti teprv uznáváni bývají. Důmyslně a s velikou pílí sestavená přednáška p. professora zasluhuje širšího povšimnutí.
Po řeči, kterou obecenstvo pozorně vyslechlo a nadšeným potleskem odměnilo, podal jednatel Dr. Hříbek následující zprávu o činnosti výboru:
Za rok od poslední valné hromady uplynulý, podstoupiti bylo národu našemu bojů a zápasů národních i politických a každý ze spolků našich, byť i nebyl směru politického, nýbrž se ubíral jen za účely vědeckými aneb zábavnými, nucen byl přičiniti se a při

spěti národu k obhájení jeho cti a významu. Uvážíme-li, že boj, jenž se vede, není pouze jazykový, nýbrž že jest hlavně kulturní, nutno přiznati, že i klidnou prací Vlasteneckého muzejního spolku a věnováním se jeho zájmům, lze národu našemu prospěti. Neboť superiorita sousedův nad domněle inferiorními Slovany spočívá na dvojím smýšleném základě:

1. že považováni jsme národem nekulturním, a

2. že nazývají nás přivandrovalými do Evropy v 5. aneb docela v 6. století po Kristu.

Obojí vyvrátiti a opak toho dokázati lze a také se daří archeologům, kulturním historikům a národopiscům, kteří na základě nálezů prastarou, původní a svéráznou kulturu Slovanů zjistiti a tím nám v řadě sousedů rovné právo zjednati se snaží.

Znám asi bude mnohým hlubokou učeností vynikající spis Angličana Huston Stewart Chamberlaina »Základy 19. století« (die Grundlagen des 19. Jahrhundertes), v němž spisovatel kultuře germanské připisuje světovládný význam a povýšenost nad ostatní národy. Týž spisovatel však sám se zmiňuje a výslovně doložil, že spolutvůrci této kultury byli Slované, což však naši sousedé přehlížejí a spisu na úkor Slovanů využitkují. Nutno tedy, abychom již konečně přestali se podceňovati a obírali se pilně archeologií, národopisem, numismatikou a těmi ostatními Spolkem muzejním pěstovanými obory, které naši vlastní kulturu osvědčují, jakož jsou jmenovitě: naše ornamentika stavitelství, naše mudrosloví, zvyky, obyčeje, staré sociální řády, právní názory lidové atd.

Též druhý bod, jakoby Slované byli do Evropy se přistěhovali teprv v 5. neb 6. století po Kristu — což již dříve někteří filologové snažili se vyvrátiti důkazy z klasiků, nyní podařilo se objasniti českým učencům Dru L. Niederlovi nejnovějším dílem »Slovanské starožitnosti« a Dru Pavlu Papáčkovi spisem nazvaným »Keltové a Němci či Slované?

V dílech těchto dokazuje se na základě archaeologických památek (i těmi tak často podceňovanými střepinami a bronzy), že Slované byli v Evropě již dávno před Kristem.

I v roce tomto podniknuty byly po venkově přednášky ku poučení lidu o intencích a úkolech Muzea, jež hojně navštíveny bývaly obecenstvem venkovským. Zvlášť zdařila se slavnost olšanská — kterou feriální klub »Haná« za spolupůsobení výboru našeho Muzea v Olšanech uspořádal. Slavnost zahájena byla starochorálními zpěvy ve farním chrámu, načež na slavnostním místě přednášky učinili předseda P. Wurm a Dr. Melhuba, onen o zásluhách stavu rolnického a jmenovitě pleti ženské, o významu národních zvyků, mezi nimiž důležité místo zaujímají dožinky. Dr. Melhuba vysvětloval některé stránky svérázné kultury Slovanské. V tomto roce nabyly Olšany důležitosti a věhlasu vzácnými vykopaninami předhistorickými, jež objeveny byly na úpatí vrchu Baba a jsou uloženy v olomouckém Muzeu. Nálezem olšanským rozmnoženy a doplněny jsou zde sbírky bronzů. Jméno Baba má veliký význam ve Slovanském bájesloví, neboť Baba vyniká mezi božstvem slovanským jednak jako pramáti ostatních bohů, jednak jako roditelka všehomíru a tudíž i naši země s veškerými jejími střídavými změnami, jejichž symboly pod různými jmény v Babě jsou zahrnuty.

Nálezem olšanským dostalo se archeologické sbírce našeho Muzea velmi cenného příspěvku. Když totiž prováděno bylo odvodňování polí a luk východně od obce, nalezli dělníci na různých místech ve hloubce asi 2 metrů mimo různé střepiny a kostí hromadný nález bronzových kruhů počtem 9 a 13 a palstav velmi staré formy, mimo to objevena tam jehlice bronzová 34 cm. dlouhá a jiné menší, pak kamenná sekýrka 33 cm. délky a též náramek patinovaný. Všechny tyto předměty zachoval pro Muzeum p. Dr. F. Zahradníček, čímž si jeho díky zasloužil.

Během r. 1901 objevil kustos Muzea p. Telíčka sídliště z konce doby neolitické v Mořicích, kteréž vyneslo celou řadu krásných střepů, zvonovitých nádob, pazourkových nožíků, škrabadel, kostěných nástrojů, vkusně ornamentovanou jehlici a jiné starožitné vzácnosti. Vykopáno tam 21 odpadkových jam. V jedné jámě přišli na kosterný pohřeb dítka (skrček), jež u pánve mělo ozdobnou, provrtanou kosť — patrně amulet a mělký bezuchý talíř poblízku. Jiné neolitické naleziště objevil p. Telíčka v Kováloviciích, kde mu žáci za jedno léto nasbírali přes 100 cennějších nožíků a jiných předmětů. Pod návodem jeho pokračováno v práci na Němčicku u Kojetína a pátráno s žádoucím výsledkem v Křenovicích u Kojetína (pod Hradiskem), ve Vrchoslavicích, v Tištíně, na Tovačovsku a v Pěnčicích. V Němči-

cích na Hané prokopává p. kustos systematicky pohřebiště z doby Hallstatské a odkryto doposud 25 hrobů s bohatým vnitřním obsahem. Během roku toho získal p. Telička pro vědu archaeologickou asi 400 předmětu.

O vědu archaeologickou zasloužili se dobrou radou pp. starostové z Hunčovic a ze Skrbeně a pracovali v oboru tomto a své nálezy v Muzeu uložili velp. P. Pospíšil, duchovní správce ve Vranovicích a P. Loníček, kaplan v Oseku, p. Psota v Drahlově, pp. učitelé v Charvátech, jímž za vzácnou jejich ochotu budiž vzdán dík, jakož zejména dp. Ondřeji Pavlíkovi, faráři v Bystrošicích, jenž Muzeu daroval starou koutní skříň, tak zvanou harmárku. Týž dík přisluší všem ostatním podporovatelům Muzea, které je různými předměty obdařili. Národopisné oddělení vzrostlo zakoupeným vyšíváním slovenským a numismatické obohaceno velkolepou sbírkou p. Červinkovou za 4600 K. Sbírka tato prozatím uzavřena, bude v letním čase obecenstvu po částech přístupnou, jemuž příležitost dána bude také nález olšanský seznati.

Muzejní spolek súčastnil se sjezdu přírodozpytců v Praze, dal podnět k oslavě † Jana Kollára v Olomouci, přispěl svou přímluvou u obce pražské k tomu, že Národopisnému československému muzeu odstoupena značná část sadů Kinského a neopomenul blahopřáti světoslavnému archaeologu Virchovovi k jeho 80letým narozeninám.

Zřetel výboru obrácen byl ku přípravám oslavy stoleté památky narozenin Sušilových ku dni 14. června r. 1904.

Spolek muzejní vyměňuje svůj časopis a díla jím vydaná s četnými vědeckými spolky počtem 70, tak že došlo ku projektu založení odborné čítárny muzejní, k čemuž však přikročiti bude možno, až budou k tomu dostatečné místnosti získány.

O přízni, jíž Spolek vlast. Muzea i v tomto roce se strany obecenstva se těšil, svědčí vzrůst členů, jichž ku konci roku čítal 1694, jakož i četné dary, jimiž Muzeum obmýšleno bylo a které se v časopise řádně uveřejňují. Smrtí pozbyl spolek vynikajícího člena pí. Jos. Černochovou, jež od založení spolku byla mu podporou a s jeho dějinami takořka srostla. Odchodem z Olomouce ztratil spolek dva znamenité pracovníky důst. p. Fr. Ocáska a c. k. kon. isaře Vaňka.

Činnosti touto povšechně naznačenou doufá Spolek vlasteneckého muzea, že své úloze v roce 1901 dostál a pokládá za svou povinnost, vzdáti díky všem dobrodincům svým, jakož jmenovitě ctěným redakcím vlasteneckých listů, které mu byly v díle jeho se vzornou ochotou nápomocny, jakož i České Besedě, která mu s obvyklou přívětivostí místnosti poskytovala, kdykoliv jich ke schůzím potřeboval.

Zpráva jednatelova byla schválena, načež p. pokladník Kliment objasnil stav peněžní spolku následovně.

Slavné shromáždění!

Jest takořka už úkolem pokladníka každého spolku, naříkati a jen naříkati, i budu následovati toho i já.

Už na loňské naší valné hromadě byly ode všech téměř funkcionářů proneseny stesky do nedostatečných a Muzea našeho nedůstojných místností spolkových.

Dnes, kdy uplynulo dvacet let od založení spolku, měli bychom vlastně oslaviti dvacítileté jubileum periodického tohoto nářku.

Než, co pomůže nářek!

Praví se: člověče přičiň se a Bůh Ti pomůže!

Nezbývá proto i nám nic jiného, než abychom se i dále starali o zvětšení fondu, pomocí jehož bychom mohli konečně přikročiti k dílu a k cíli tomu dovolávati se i na dále podpory širší vlastenecké naší veřejnosti, která uznávajíc zajisté plně význam a potřebu muzea našeho, pomocné ruky své nám zajisté neodepře!

Spoléhati dále na zem a snad i stát, aby dali nám k disposici potřebnou budovu, jak se to ve všech kulturních státech děje, bylo by marno.

Peněz třeba tu na věci jiné.

Až dočkáme se jednou té radostné chvíle, že budeme vlastníky budovy, v níž vyloženy budou sbírky archaeologické a geologicko-palaeontologické, národopisné, doklady církevního umění atd., tu uzří teprv veřejnost naše, jaké bohatství muzeum naše vlastně chová a tenkrát také bude možno přikročiti i k rozšíření činnosti, pokud se týče i zanedbaného u nás národopisu.

Jak jinak v sousedním Německu! Tam mají v Normberce — jak četl jsem v »Hl N.« a což připomenouti bude zde na pravém místě — germanské Muzeum pro všechny Němce a kde každé větší město má též vlastní budovu pro národopisné sbírky, a kde zaznívá mocným hlasem: Ucho-

vejte národní kroj, dokud čas, sbírejte národní písně atd.«

Pro uschování kroje pořádají Němci zvláštní slavnosti, při nichž cenami se vyznamenává nejsprávnější národní kroj. V Bavorsku zase jest společnost o 687 členech, která sbírá památky o zvycích, písních a říkadlech lidových a co nejdříve vydá sbírku Falcských lidových písní. V Tyrolsku a ve Štýrsku obnovují se obřady svatební. Ženich, nevěsta a všechna družina svatební ubírají se ku zdavkám v pořádku, jak bývalo za starodávna, v kroji. Nebude od místa poznamenati, že v obnově bývalých zvyků, obyčejů, života způsobů, kroje vyšívaného atd. pozoruje a pěstuje se obroda náboženská.

U nás každým rokem sta překrásných písní upadá v naprosté zapomenutí a každý starý mrtvý člověk jest jako ztracený poklad národních zvyků a popěvků, — jak řeklo se v době národopisné výstavy. Čestné připomínky zasluhují Nordčané a Švédové, národ nepatrný, který v Štokholmu dostaví letos Muzeum nákladem 4 000 000 kor. Podle Muzea tohoto zařizuje se pro československý lid Národopisné Muzeum v Kinského sadech u Prahy.

U nás na Moravě ovšem jináče. Než, doufejme, že i my k intensivnějšímu pěstění tohoto odvětví budeme moci přikročiti, i dovoláváme se proto za účelem zvětšení stavebního fondu co největší materielní podpory naší veřejnosti a morální se strany přítomných zástupců naší žurnalistiky, která až dosud snahy naše vždy ochotně podporovala a i v budoucnosti bude zajisté podporovati. Buďtež jí za to povinné díky! Mecenášů ve vysokých kruzích valně bohužel nemáme, i musí nám býti útěchou podpora drobných lidí našich, kteří mají sdostatek pochopení pro úkoly spolku našeho, spolku jehož devisou jest: »Poněvadž nám odepřeno jest dlouho žíti, zůstavme národu něco, čímž bychom potomstvu dokázali, že jsme skutečně žili a též i jeho byli pamětliví.«

Dejž Bůh, aby zůstal nám věren lid, — a nebude zajisté dlouho, kdy budeme u cíle a kdy uzříme v průčeli budovy hlásati zlatými literami: »N á r o d s v é m u p o t o m s t v u.«

Heslem všech lidí dobré vůle budiž proto: Všeobecné sbírky pro olomucké Vlastenecké muzeum ve prospěch důstojné jeho budovy — arciť bez újmy sbírkám stejně důležitým pro spolky jiné.

Přecházeje nyní ku zprávě pokladní, nemohu nevzpomenouti s povděkem šlechetných dárcův, kteří buď v závětích neb za živa ještě na spolek náš značnějšími dary pamatovali.

Jsou to v přední řadě nezapomenutelný mecenáš zvěčnělý pan František Stejskal, jenž odkázal nám v závěti své obnos K 2000, a šlechetný jeho bratr pan Antonín Stejskal s darem 2000 K v 1000zlatové stříbrné rentě, kterýmž dárcům předcházeli † p. Jos. Vysloužil a jeho ušlechtilá choť pí. Františka z Příkaz, jak již dříve zaznamenáno bylo. Říšský poslanec pan Dr. Jan Žáček s milostivou svou chotí Annou, kteří darovali u příležitosti stříbrné svatby spolku našemu 40 K, dále slovutná paní prof Františka Ševčíková v Olomouci, vážená pí. Františka Vysloužilová z Příkaz, slavné záložny naše Ústřední rolnická a Občanská v Olomouci, Křelovská, Blatecká, Těšetická, Tršická a j., pivovary Hanác. a Těšetický, cukrovarna Vrbátecká, konečně obětavá vlastenka, záhy zesnulá pí. Josefina Černochová, která odkázala nám v závěti 2000 K, a které po obdržení teprve v příštích účtech se vykáží, a mnoha jiných a jiných dárcův štědrých, jimž platí zde naše díky.

V ý k a z j m ě n í k 1. l e d n u 1902.

1. Sbírky starožitností, anthropologické a palaeontologické K 22500·—. 2. Sbírky národopisné z oboru vyšívání a keramika K 9000·—. 3. Sbírka mincí starší K 1400·—, nově zakoup. K 4600·—, celkem K 6000·—. 4. Sbírky přírodopis. K 3150·—. 5. Rozličné vzácnosti, jako: obrazy, zbraně a pod. K 1.000·—. 6. Bibliotéka K 1.600. 7. Inventář K 1.500. 8. Závodní podíly s % v Ústřední záložně rolnické v Olomouci K 123·35. 9. Fond na zbudování vlastního domu v Ústřední záložně rolnické v Olomouci uložený K 26342·35 Ve státní obligaci v nom. ceně K 200·—. Ve státní obligaci v nom. ceně K 2000·—. 10. Hotovost vykázaná na účtě pokladničním K 15626·03. Úhrnem K 89041·73. Dluh v Ústřední záložně rolnické v Olomouci K 4800 —. Čisté jmění činí tudíž K 84241·73. Vedle toho jest ve správě muzea fond Palackého z roku 1900 K 1445·74, k tomu dary v roku 1901 K 289·67, úrok za rok 1901 K 64·98, Úhrnem K 1800·39, jež uloženy jsou v Ústřední záložně rolnické v Olomouci na knížku č. 5083.

Účet pokladniční za rok 1901.

Příjem: Hotovost převedená z r. 1900 12.219·01 K, uložená v Ústřední záložně rolnické v Olomouci. Hotovost v poštovní spořitelně 1.483·68; hotovost v příruční pokladně K 712·6), celkem K 14.415·85. Na účet členských příspěvků K 3.918·64. Na účet půjček Ústř. záložny rolnické v Olomouci K 4.800·—. Na účet darů K 1.927·80. Na účet subvencí státní a zemské K 1.000·—. Na účet úroků z c. k. pošt. spořitelny K 20·26. Na účet úroků z cenn. papírů K 8·40. Na účet vkladů v Ústřední záložně rolnické v Olomouci na kn. 1728 K 620·67. Na účet Lidských dokumentů K 562·02. Na účet díla »P. Wurm ve svém životě« K 524·40. Na účet fondu Palackého K 289·67. Na účet tiskopisů K 72·62. Celkem K 28.160·33. — Vydání: Na účet tisku za časopis K 2·209·81. Na účet nákladu za cheky a sběrací lístky c. k. pošt. spořitelny K 400·—. Na účet redakčního paušálu a j. honorářů K 800·—. Na účet nákladu za novin známky K 910·—. Na účet pojistného K 125·96. Na účet pošt. a kancelářských potřeb K 120·—. Na účet nákladu za koupenou páně Červinkovu sbírku mincí K 4.60·—. Na účet nájemného K 1.852·—. Na účet převodu fondu Palackého K 289·67. Na účet man. popl. a prov. č. k. p. sp. K 82·56. Na účet závodních podílů v Ústř. zál. roln. K 120·—. Na účet placených úroků K 180·—. Na účet služného sluhovi K 185·50. Na účet různého K 658·80. Na účet konečné hotovosti: v Ústřední záložně rolnické v Olomouci na kn. č. 1758 uloženo K 13580·03, v poštovní spořitelně K 826·53, v pokladně příruční K 1000·— a K 219·47, t. j. K 15626·03. Úhrnem 28.160·33.

Když valná hromada byla zprávu pokladníkovu k návrhu revisora p. Sojky schválila, přikročeno k doplňovací volbě vylosovaných členů výboru. Zvoleni byli pp.: Telička Antonín, Klement Ed., Dr. Hříbek Ant., Mag. Knecht Jos., Dr. Hruban Mořic, Dr. Musil Alois. Za náhradníky zvoleni pp.: P. Ležák, architekt Sojka, kontrolor Bezděk. Do dozorčí rady zvoleni pp.: vrchní účet. Otáhal, Dr. Remeš, Adj. Jirsák. ředitel Sojka.

Volné návrhy proneseny dva. Dle prvního návrhu uděleno valnou hromadou čestné členství p. Antonínu Stejskalovi. Druhý návrh učinil p. Karel Havlíček, aby se zřídila peněžní loterie ve prospěch budovy vlast. Muzea. Návrh odkázán výboru k uvážení, načež předseda prof. Fierlinger odporučiv v Pánu zemřelé členy zbožné památce spolku a vzdav všem podporovatelům a příznivcům spolku, pánům žurnalistům a jmenovitě p. prof. Bartochovi za krásnou a povznášející přednášku díky, prohlásil schůzi za ukončenu.

VÝKAZ DARŮ,

jež věnovali fondu Palackého od 1. prosince 1901 až do 28. února 1902 následující P. T. příznivci vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci:

	K h
J. Dolejš, obchodník v semenech v Praze	5·—
JUDr. František Friedl, advokát v Hustopeči	2·—
Její Excel. Teréza lanthraběnka Fürstenbergová, dvorní dáma ve Vídni	10·—
Fab. Gregárek, farář v St. Bělé	2·—
Drah. Halda, farář n. o. v Mořicích	2·—
Obecní rada města Holešova	5·—
JUDr. Jos. Horák, advokát v Prostějově	1·—
Al. Ječmínek, farář v Rudě n. M.	1·—
Snáška	28·—
Přenáška	28·—
Karel Karpaš, c. k. pošt. správce v Jilemnici	1·—
Karel Kráčmar, em. farář v Prostějově	1·—
A. Křížek, revident c. k. st. drah na Kr. Vinohradech	2·—
Fr. Kupka, uč. v Dobročkovicích	1·—
Oskar Mildschuh, kníž hospodářský assist. v Bavorově sbírkou	3·—
Josef Navrátil, koop. v Příboře	1·—
Josef Nehyba, ředitel cukrovaru v Rožďalovicích	2·—
Nejmenovaný z Příbora	2·—
Ant. Petříček, c. k. st. zástupce v N. Jičíně	2·—
MUDr. J. Plachetský, lékař na Kr. Vinohradech	7·—
Alfons Pryč, farář v Holčovicích, Slezsko	1·—
Snáška	51·—

Přenáška . . . 51·—
Frant. S. Rypáček, c. k. gymn. prof. v Brně . . . . . 1·—
Jan Říha, farář v Pohořelicích 6·—
Josef Sedlák, rolník v Dubanech 1·—
Ant. Schubert, c. k. poštmistr v Radotíně . . . . . 1·—
Fr. A. Slavík, řed. české zemské reálky v Hodoníně . . 3·—
J. Strejc, c. k. rada zem. soudu v Napajedlích . . . . 3·—
Václav Stieber, řed. hor v. v. na Smíchově . . . . . 1·—
Břetislav Tolman, vrchní inspektor v Nymburce . . . . 1·—
Dominik Trapl, továrník v Dalečíně . . . . . . 1·—
Jak Tykač, ředitel škol v České Třebové . . . . . 2·—

v březnu 1902:

JUDr. Josef Daněk, adv. v Kroměříži . . . . . 2·—
K. Fitsche v Nymburce . . 2·—
Ludvík Jadrníček, c. k. prof. real. v Bílsku . . . . . 1·—
H. Karlík, ředitel cukrov. v Nymburce . . . . . . 2·—
JUDr. Emil Kozánek, advokát v Kroměříži . . . . 2·—
Ferd. Novák, želez. úředník v Letovicích sbírkou . . . 1·70
Jan Podloucký, c. k. soud. ofic. v. v. v Klášt. Hradisku . . 3·—
Miloš Simon, maj. hotelu v Kroměříži . . . . 2·—
Ant. Vomáčka, c. k. pošt. assist. v Kolíně n. L. . . . . . 2.—
Tomáš Základník, c. k. profes. v Jičíně . . . . . 2·26

Úhrnem 90·96

XXXII. VÝKAZ DARŮ,

jež vlast. spolku muzej. v Olomouci na zjednání vlastní muzejní budovy od 1. prosince 1901 až do konce února 1902 poskytli tito P. T. příznivci jeho, a sice:

K h
Josef Albertini, účetní obch. a živn. komory v Praze . . . 2·—
PhDr. F. Augustin, c. k. univ. prof. v Praze . . . . . 2·
Jan Baďura, farář v Bělotíně . 1·—
Ferd. Bachtík, c. k. cvičný učitel na Král. Vinohradech . . 1·—

Snáška . . . 6·00

Přenáška . . . 6·00
Jeron. Balaban, podpřevor na Strahově . . . . . 1·—
Gustav Barta, přís. chemik v Praze 4·—
Josef Barták, arcikněz na odpoč. v Ostrohu . . . . . 3·—
V. Bartůněk, naduč. v Hnojicích 1·—
Jeho Excell. ThDr. Fr. Sal. Bauer, biskup v Brně . . . . 5·—
Karla Baumgartlová, choť továrníka v Karlíně . . . . 4·—
Josef Baygar, farář v Chornicích 2·—
Ant. Bábek, farář v Křetíně . 2·—
PhDr. Josef Bena, ředitel k. a. chlap. semin. v Kroměříži . . . 1·—
Fr. Benda, farář v Ohrozimi . 1·—
Jaroslav Benešovský, obchodvedoucí na Král. Vinohradech . 1·—
Ant. Benýšek, farář ve Vys. Žibřidovicích . . . . . . 1·—
Fr. Beran, majitel domu v Karlíně 2·—
Věra Beránková v Praze . . 1·—
B. Bernau, účetní a spisovatel v Plaňanech . . . . . 7·—
Jos. Bezouška, skladník v Praze . 2·—
Fr. Bělčický, revisor vlaků v Karlíně . . . . 1·—
Pharm. Dr. Aug. Bělohoubek, c. k. univ. prof. v Praze . . . 1·—
Josef Blabol, vrch. inž. c. k. st. dr. v Praze . . . . . . 4·—
Josef Blažej, c. k. vrch. pošt. kontrolor na Král. Vinohradech . 1·—
Čten. spolek »Svornosť« v Bochoři u Přerova . . . . . 5·—
Fr. Borový v Jílovém . . . 1·—
B. Bořkovec, inž. a V. Dvořák, arch. t. č. ve Vlašími . . . . 2·—
Marie Boubelíková, maj. prýmkařství v Praze . . . —·40
Jan Bradáč, majitel domu na Smíchově . . . . . . 5·—
Ant. Bráf, prof. c. k. státní prům. školy v Praze 4
JUDr. Václav Bruna, adv. v Kutné Hoře . . . . . . 3·—
Aug. Brzobohatý, děkan v Doubravníku . . . . . 2·—
Václav M. Bubeník, převor řádu Dominikánského v Praze . . 10·—
Alex. Bukovský, statkář v Praze 2·—
Fr. Bureš, koop. v Plesné . . 1·—
Leopold Bureš, koop. v Greifendorfě . . . . . . 1·—
P. Buřinský, mag. chir. a porod. v nemoc. Milosrd. bratří v Praze 2·—
Školské sestry na obec. šk. dívčí v Nov. Bydžově . . . 1·—
Jan Cibulka, rektor, za kolej tovar. Ježíšova na Velehradě . . 10·—

Snáška . . 100·40

Přenáška . . 100·40

Josef Cigna, c. k. poštmistr v M. Ostravě . . . . . 4·
PhDr. V. z Cintulu, c. k. prof. real na Král. Vinohradech . . 2·
J. Civín, velkoobch. v Praze . 2·
Alois Coufal, koop. v Hor. Hynčině u Březové . . . . 2·—
Tomáš Coufal, farář ve Veltrusích 1·
PhDr. Josef Cvrček, gymn. prof. v Benešově . . . . 2·—
Albert Čáp, c. k. horní rada v Příbrami . . . . . . 7·—
Jan Čermák, c. k. poštovní ofic. v Praze . . . . . 2·—
Josef Černík, naducitel v Bojkovicích . . . . . . 1·50
Fr. Černý, koop. ve Valaš. Kloboucích . . . . . 2·—
Kolej redemptoristů v Července 2·
Fr. Červinka, naducitel v Prusinovicích . . . . . . 1·—
Václav Červinka, vrch. hor. inžen. v Mor. Ostravě . . . . 3·
Dom. Čipera, c. k. gymn. prof. v Praze . . . . . . 4.—
Jan Čížek, obch. v České Třebové 2·—
Fr. Daneček, koop. v Krumsíně u Plumlova . . . . 1·—
K. David, obch. v Praze . . 6·
K. Děkanovský, vrchní hor. inž. v Pol. Ostravě . . . . 2·—
K. Dimmer, cís. rada, předseda Živnost. banky na Smíchově . 10·—
JUDr. Josef Dlab, advokát v Jilemnici . . . . . . 2·
Fr. Dokoupil, koop. v Nákle . 2·70
Jan Dokoupil, farář v Jindřichově 1·—
JUDr. A. Dokupil, rada zemského výboru v Praze . . . 2·—
J. Doležel, farář v Chropíni . 1·—
J. Donát, host. v Praze . . 1·
JUDr. Josef Dorazil, advokát v Hodoníně . . . . 2·
Josef Dostal, farář v Zábřehu u M. Ostravy . . . . 2·—
V. Dostal v M. Budějovicích . 1·—
V. Dostál, kat. farář v Rouštce 2·
B. Drahoš, c. k. vrchní poštovní kontr. v Praze . . . 1·
Josef Droběna, kanovník v Kroměříži . . . . . 3·
J. Dušánek, c. k. poštovní ofic. v Praze . . . . . . 1·—
Jos. Dvořák, c. k. rada zemského soudu na Smíchově . . 2·
Ig. Eichler, farář v Břesovicích 1·
Vilém Eliáš, c. k. pošt. komisař v Praze . . . . . . 1·
Josef Faksa, kaplan v Sedlnicích 2·—

Snáška . . 184·60

Přenáška . . 184·60

Max. Fatka, c. k. pošt. koncip. v Praze . . . . 2·—
JUDr. Vladimír Facek, místotajem. zem. výboru v Praze . . 2·—
L. Feit, mlynář v Bělkovicích . 2.
Jos. Fišara, farář v Zábřehu, sev. Morava . . . . . . 2·—
Aug. Franěk, farář ve Starči . 1·—
Jeho Excel. Em. baron Friedberg-Mirohorský, c. a k. podmaršálek v. v. v Praze . . . . 1·—
Richard Fryčaj, koop. v Pavlovicích u Přerova . . . 4·—
Frant. Funda ve Všechlapech p. Nymburk . . . . . . 3·—
J. Fusek, farář v Příboře . . 3·—
V. Kar. Gabrlík, převor Milosrd. bratří v Letovicích . . . 5·—
A. Gardavský, piarista v Praze 7·—
Vikt. Gardavský, c. a k. vojenský správce zásob. v Komárně . 2·
Fr. Glos, naducitel v Žádovicích u Kyjova . . . . . . 3·
MUDr. E. Glücksmann, lékař v Lubačovicích . . . . 2·—
F. Groh, inž. v Bělohradě . . 2·
Pavel Gross, účetní velkostatku v Morkovicích sbírkou . . 5
Fr. Grydil, farář v Staré Vsi u Přerova 2
JUDr. Bernard Guldener, advokát v Plzni . . . . . . 4·—
E. Haisl, řed. cukrovaru v Libici 5·—
Fr. Hajátko, host. na Kr. Vinohradech . . . . . . 3·—
M. Halabala O. S. B. v Rajhradě 1·—
J. Halouzka, farář ve Veřovicích 1·—
Fr. Hanák, kanovník v Kroměříži . . . . 3·—
Fr. Hanilec, ředitel hosp. školy v. v. v Praze . . . . 1·—
MUDr. L. Haškovec, universitní docent v Praze . . . 2·—
K. Havlíček, učitel v Hodolanech sbírkou . . . . . 21·60
J. Hájek, sládek v Žižkově . 4·
J. Hájek, úřed. banky »Slavie« v Praze . . . . . 5.—
Alois Hekela, koop. v Neplachovicích . . . . . . 1 —
Godefr. Hendl, probošt na Sv. Kopečku . . . . . 4·—
Fr. Herold, kaplan v Litovli . 2·—
JUDr. Frant. Heyl, c. k. notář ve Šternberku . . . . . 7·—
J. Hlačík, farář v Mokr. Lazcích u Opavy 2
Čten.-pěv. spolek »Vlastimil« v Hnojicích . . . . . 1·30
Fr. B. Hoch, farář v Jaroměřicích 11·—

Snáška . . 311·50

Přenáška . .	311·50
Čeněk Holas, c. k. učitel tělocv. v Praze	2·—
Obecní rada města Holešova .	5·—
Filip Homola, farář v Hnánicích u Znojma	1·—
J. Homolka, kontrolor k. a. hlav. pokladny v Praze . . .	1·—
J. Honl, c. k. vrchní báňský rada na Kr. Vinohradech . .	2·—
K. Hora, Eng. E. W., Milwaukee, S. St. Severoamer. sbírkou . . k níž přispěli: 1. The Slavic Publishing Company Racine, Wis $ 1·—, 2. A. Hellerova, Punta Rasa, Florida —12, 3. »Zlatokop«, Sacramento, California —·20, 4. »Vlastenec-Vlasti«, Cedar-Rapids, Jowa ·10, 5. Bez podpisu z Mexika, Missouri —·03, 6. D. Moravec, Havanna, Minnesota —·25, 7. K. Hora, Milwaukee, Wis. 1·30, celkem $ 3·—	14·58
Karel Horák, farář ve Friedlandě n. M.	1·—
PhDr. Václav Horák, generál a velmistr křiž. řádu v Praze .	10·—
MUDr. Mich. Horníček, c. k. okr. lékař na Smíchově . . .	4·—
Ferd. Houška, likvid. měšt. účt. v Praze	2·—
V. Hrabě. účet. na Smíchově .	1·—
V. Hradil, farář ve Fryčovicích .	3·—
A. Hrbek, uč. obch. školy Č. O. B. na Kr. Vinohradech . . .	1·—
MUDr. Jakub Hudec, obv. lékař v Holici	10·—
Frt. Hulan, stavitel v Praze .	4·—
Frt. Hulík, maj. pekař. závodu v Praze	1·—
Spolek „Omladina" v Hustopeči u Brna	2·—
Frt. Hynek, děkan v Drahotoušich	6·—
Julius Hynie, revident c. k. st. drah v Plzni	2·—
Pavel Chaluoa, farář v Stříteži .	1·—
Frt. Chudoba, farář n. o ve Zdounkách	1·—
Frt. Jakubec, c. k. pošt. kontr. v Praze	—·30
Otakar Janáček, c. k. komisař lesn. insp. na Kr. Vinohradech .	10·—
Jan Janák, koop. v Křenové .	1·—
Josef Janíček, farář v Jakubovicích u Šilperka	3·—
Ph. Dr. Jan Urb. Jarník, c. k. univ. prof. v Praze . . .	1·—
Alois Ječmínek, farář v Rudě n. M.	1·—
Marie Jermařová, maj. „České kuchyně" v Praze . . .	1·—
Snáška . .	403·38

Přenáška . .	403·38
Jan Jeřábek, farář v Zeranovicích	1·—
Josefa Jezdinská, choť prof. v Praze	2·—
Anna Jirauthová, soukrom. na Kr. Vinohradech	2·—
Josef Jiřík, maj. pekař. závodu na Smíchově	2·—
JUDr. Frt. Joklík, c. k soudní sekretář v Praze . . .	1·—
Jan Jordan, koop. v Litultovicích	2·—
Josef Kadlíček, farář ve Skřípově	1·—
Ph Dr. Josef Kalousek, c. k. univ. prof. v Praze	3·—
Vojtěch Kamberský, c. k dvorní rada v Praze . . .	3·—
V. Karas, velkoobch. vínem v Praze	5·—
V. Karbus, ředitel nem. pokl. Nov. obch. gremia v Praze . .	2·—
Karel Karpaš, c. k. pošt. správce v Jilemnici	2·—
Frt. Kasl, továr. na Kr. Vinohradech	2·—
Alois Kaštil, brašnář na Kr. Vinohradech	1·—
Theodor Káčer, farář v Kuželovém u Strážnice	1·—
Frt. Kegl, c. k. pošt. ofic. v Hodoníně	1·—
Bonif. Kittrich, farář v Polešovicích	1·—
Jan Kleveta, koop. v Domaželicích u Přerova	1·—
J. L. Klominek v Trzcinici . .	5·—
Jaroslav Klusáček, c. k. prof. reál. v Praze	5·—
Otomar Knížek, obch. na Kr. Vinohradech	—·50
Josef Koblic, přís. chemik v Praze	3·—
Jaroslav Koláč, c. k. pošt. ofic. na Kr. Vinohradech . . .	1·—
Jan Kolda, ústř. ředitel v Praze .	4·—
Josef Končinský, abs. obch. akad. na Kr. Vinohradech . . .	2·—
Hugo Konšel, zem. účet. revid. v Brně	1·—
Marie Kořanová, choť ředit. cukrov. v Hulíně	2·—
Frant. Kořínek, c. k. vrch. fin. komisař v Praze	1·50
Frt. Košák, katecheta v Plzni .	1·—
Václav Kotrba, maj. Cyr. Met. knihtisk. v Praze . . .	3·—
Jan Kouřil, farář v Cetechovicích u Střílek	1·—
Fr. Kovář, profes. Československé obchodní akademie v Praze .	2·—
Flor Krajíček, velkoobch. v Praze	10·—
Jan Kranich, odb. učitel v Příboře sbírkou	8·—
Karel Kráčmar, em. farář v Prostějově	2·—
Snáška . .	488·38

Přenáška . .	488·38
JUDr. Frt. Král, c. k. vrch. fin. rada v Praze	2·—
Josef Krátký, farář v Ptení .	1·—
Hedvika Krčková čís. 25 v Hnojicích	1·—
JUC. Jos. Krejcar, soukr. na Kr. Vinohradech	1·—
Albert Krkoška, přednosta u horního inspekt. sever. dráhy v Mor. Ostravě	3·—
JUDr. Karel Krška, c. k. nám. st. zástupce v Brně . . .	2·—
Josef Kubelík, maj. realit v Michli u Prahy	1·—
Ant. Kubeš, tesař. mistr v Praze	2·—
Čeněk Kubeš, c. k. vrch. fin. rada v Praze	4·—
Josef Kubias, výrob. kauč. razítek v Praze	1·78
Josef Kubín, c. k. pošt. ofic. na Kr. Vinohradech . . .	1·—
Th Dr. Ant. Kubíček, c. k. prof. nábož v Opavě. . . .	5·—
Václav Kučera, c. k. vrch. pošt. kontr. v Praze . . .	1·—
Obč. živn. beseda v Kuklenách .	4·62
Ludvík Kuksa, kooper. v Hanušovicích	1·—
Jan Kunovský, učitel v Puklicích u Jihlavy	1·—
Ph Dr. Vilém Kurz, c. k. profes a poslanec	2·—
Len. Kurzová v Praze . . .	1·—
Fr. Künstler, kaplan v Dubě .	1·—
Fr. Kvapil, adm. fary ve Vran. Lhotě	2·—
MUDr. Ign. Kvapil, lékař v Chuděnicích	2·—
Matěj Kvapil, koop. ve Všechovicích	4·—
Čten. spolek v Kvasicích sbírkou	5·—
Frt. Lakomý, soukr. v Olomouci	4·—
Ph Dr. Jan B. Lambl, c. k. dvorní rada v Praze	2·—
Josef Lang, koop. v Star. Jičíně	2·—
Emil Langer, c. k. vrch. horní rada na Horách Břez. . .	2·—
Leopold Langer, farář v Jankovicích u Velehradu . . .	2·—
Václav Lanka, kněz defic. ve Vel. Lukově	3·—
Josef Látal, koop. v Lichnově, Slezsko	1·—
Frt. Lepařík, koop. v Zábřehu u Mor. Ostravy	·70
Alois Ličman, farář v Popovicích, p. Rápotice sbírkou . .	3·—
Jan Lier, c. k. dvorní rada v Brně	5·—
Josef Lhota, c. k. profes. stát. prům. školy v Praze . .	2·—
Snáška . .	564·48

Přenáška . .	564·48
Jakub Lorenc, vinárník v Třebíči	2·—
Ladislav Loštický, nad. kaplan v Radiměři	2·—
Flor. Lužný, farář v Jelení . .	1·—
Ant. Malec, děkan v Bubenči u Prahy	1·50
Frant. Malota, farář v Bilovicích u Hradiště	3·—
Jan Kř. Malota, koop. v Určicích	2·—
Ant. Man, koop. ve Smržicích .	1·—
Fr. Marjánek, kaplan v Senici	·30
Karel Martinetz, správce cukrov. v Doudlebách	2·—
Jan Mastalíř, koop. v Derfli u Uh. Hradiště	1·—
Theodor Mastný, továrník v Lomnici n. P.	4·—
Cyrill Mašiček, farář v Krásné .	1·—
Josef Matoušek, farář v Hor. Dunajovicích	1·—
Jan Melichar, nadučitel v Čelčicích sbírkou	4·60
M. Melichar v Brandýse n. L. .	2·—
Frt. Menšík, velkoob. v Praze .	5·—
Pius Miklík, O. S. B. v Domašově	2·70
Oskar Mildschuh, kníž. hospod. assist v Bavorově sbírkou .	3·60
Matouš Mikyška, c. k. poštovní ofic. v Praze	1·—
Fr. Ser. Mlčoch, čest. kanovník v Kuřími	2·—
Fr. Mlčoch, farář v Rymnicích .	5·—
Flor. Mrázek, farář v Oseku u Lipníka	2·—
Admin. »Pozora« v Olomouci za Frt. Mudru, obch. cestuj. . .	10·—
Jan Návrat, duch. správce v klášt. v Přestavlkách	1·—
Rud. Nečesaný, adm. fary v Brušperku	1·—
Josef Nehyba, ředit. cukrovaru v Roždálovicích . . .	2·—
Nejmenovaný z Příbora . .	4·—
Alois Nemerád, koop. v Kostelci u Kyjova	2·—
Aug. Neoral, koop. ve Val. Meziříčí	1·—
JUDr. Petr C. Nesy, adv. v Praze	1·—
K. C. Neumann, inž. chemik na Kr. Vinohradech . . .	2·—
Ph Dr. Lubor Niederle, c. k. univ. prof. v Praze . .	2·—
Josef Novák, farář v Raškově .	2·—
Josef Novák, koop. v Prusinovicích u Holešova . . .	1·—
C. k. okresní soud v N. Městě .	7·—
Frt. Novotný, nadučitel v. v. ve Zvoli	1·—
Josef Obcházel, žel. podúředník v N. Černovicích . .	2·—
Snáška . .	653·18

Přenáška	653·18
Jan Odstrčil, farář v Drnovicích	1·—
Jan Opočenský, stavitel na Král. Vinohradech	1·—
Jan Oppetz, farář na o. v Příboře	1·—
Čtenář. spolek »Isidor« v Oseku sbírkou	4·—
Fr. Ošťádal, farář v Moravici .	2·—
Cyrill Otava, farář v Alexovicích u Znojma	2·—
Jan Oth, děkan v Senici . .	3·—
Ant. Parobek, farář v Tištíně .	2·—
Vratislav Pasovský, arch. a stav. v Praze	2·—
Vikt. Patrčka, c. k. prof. v. v. na Smíchově	3·—
Em. Pavel, účetní v Žižkově .	—·50
J. Pavelka, farář v Přibyslavicích u Okříšků	1·—
Božena Pavlíčková, vdova po inž. v Praze	1·—
Fr. Pavlík, farář v Těšňovicích .	2·—
Jan Pavlů, naduč itel v Loučanech	1·—
Ant. Petříček, c. k. st. zástupce v N. Jičíně	2·—
Jan Pěček, farář na St. Jičíně .	4·—
Jan Pěnička, c. k. respic. finanč. stráže v Telči sbírkou . .	38·80
MUDr. Karel Pětník, c. a k. vrch. štáb. lékař n. o. v Krakově .	6·—
A. Pikhart, c. k. soudní tajemník v Praze	1·—
Em. Pilát, maj. zámečn. závodu na Smíchově	1·—
Bohum. Pinkas, velkoob. v Karlíně	2·—
Josef Pícka, farář v Malešovicích	2·—
Fr. Píšek, továrník v Praze .	2·—
Ferd. Plachý, farář v Tršicích .	2·—
Ant. Plichta, maj. zámeč. závodu v Praze	2·—
Okresní výbor v Plzni . .	50·—
Ant. Podhradský, farář v Rozstání	1·—
Jan Podloucký, c. k. soud. ofic na odp. v Olomouci . .	3·—
Jan Podsedníček, farář ve Strážnici	10·—
PhDr. J. Polívka, c. k. univ. prof. na Kr. Vinohradech .	2·—
Jindřich Popelka, farář v Jesenci	1·—
Jaroslav Posp ěch, farář v Lubníku u Zábřeha	2·—
Fr. Pospíšil, c. a k. vrch. voj. úč. rada v Dlouhé Vsi u Němčic na Hané	3·—
Jan Pouč, farář ve Vel. Lukově	2·—
Sbor profes. c. k. čes. reálky na St. Městě v Praze . . .	10·—
Redakce časop. »Přírodní lékař« v Praze	1·—
JUDr. Jiří Pražák, c. k. univ. prof. v Praze	2·—
Snáška . .	829·48

Přenáška . .	829·48
Kaj. Prášilík, rolník v Lašťanech	10·—
Aleš Procházka, učit. v Blažovicích	1·10
Arnošt Procházka, spisov., assist. zem. účt. v Praze . . .	1·—
Frt. Procházka, farář v Halenkově	1·—
Frt. S. Procházka, spis. v Praze	1·—
Josef Prokeš, koop. v Postřelmově	2·—
Frt. Prokop, farář v Počenicích	1·—
Klášter Milosrd. bratří v Prostějově	3·—
Učitelský spolek hejtm. prostěj. v Prostějově	50·—
Školní sestry v Přerově . .	1·—
Frt. Přikryl, farář ve Spálově .	2·—
Julius Půda, klerik kr. kanonie Praem. na Strahově . . .	13·60
JUDr. Ant. rytíř Randa c. k. dvorní rada, univ. prof. v Praze . .	3·—
Arn. Reimer, lesmistr v Protivíně	2·—
Rudolf Reitter, děkan v Lysicích	1·—
Ed. Richter, c. k. notář v Konici	3·—
A. Roháček, inž. v Praze . .	2·—
Marie Rokosová, učitelka v Plzni sbírkou	16·—
Fr. Rosický, c. k. zem. šk. insp. v Praze	3·—
Mich. Růžička, farář v Něm. Konicích u Znojma . . .	1·—
H. Ryba, c. k. poštmistr v Dobříši	1·—
Babča Rychlíková, maj. »Českosl. jídelny« v Praze . . .	1·03
Ant. Ryšavý, koop. v Kněždubě	1·—
Řeřicha a Bradanovič, velkoobch. na Kr. Vinohradech . . .	2·—
Josef Řezáč, koop. v Oujezdě p. Vyzovice	—·50
Karel Řezáč, c. k. pošt. kontrolor v Praze	—·99
Jan Řezníček, farář ve St. Vsi u Brušperku	2·—
Fr. Řípa, assek. inspektor na Kr. Vinohradech	1·—
Frt. Sander, arch. v Praze . .	2·—
Jan Sára, vývoz rukavicek v Praze	2·—
R. Sbor v Lounech . . .	5·—
A. Sedláček, místoděkan ve Vracově u Bzence	4·—
Jan Sedláček, farář ve Špičkách .	3·—
Josef Sedlák, rolník v Dubanech .	2·—
Ferd. Semerád, c. k. pošt. assist. na Kr. Vinohradech . .	1·—
Ant. Schubert, c. k. poštmistr v Radotíně sbírkou . . .	20·—
Jan Skácel, c. a k. voj. kaplan v Č. Budějovicích	4·—
Jos. Sklenář v Krabčicích u Roudnice	2·—
Jiří Skokan, vrch. strojní komisař c. k. st. drah v Praze . .	2·—
Fr. A. Slavík, ředitel reálky v Hodoníně	2·—
Snáška . .	1005·70

Přenáška . . 1005·70

Fr. Smejkal, c. k. soudní kancelista v Mor. Kloboucích sbírkou 3·—
Rudolf Snášel, farář v Dol. Studýnkách u Šumperku . . 1·—
Cyrill Soušek, koop. v Heřmanicích u Jakartovic . . . 1·—
M. Spáčilová, soukr. v Bedihošti 2·
J. Spott, továrník v Praze . . 5·
Frt. Staffa, farář v Pustějově . 1·—
B. Staněk, maj. realit v Praze . 2·—
Boh. Staněk, inž. na Kr. Vinohradech . . . . 1·—
Frant. Starý v Rapicích . . 2·—
Odkaz † Ed. Stehlíka, c. k. ber. adj. v Ivančicích . . . 20·—
Leopold Stejskal, koop. ve Vysoké, Slezsko . . . . 2·—
Raf. Stopka, rektor piar. koleje v Bruntále . . . . . 4·—
Adolf Straka, duch. spr. ústavu »Olivových« v Říčanech . . 2·—
PhDr. R. Stránský, c. k. škol. rada. piar. v Praze . . . 2·—
Frt. Stýskal, koop. v Drahanech 2·—
Marc. Suchánek, farář n. o. v Březové u Svitav . . . . 1·—
Ant. Suchna, farář v Hor. Újezdě 1·—
Adolf Sýkora, rolník v Horách Marianských . . . . 1·—
Bohumír Šašecí, c. k. rada zem. soudu v Bystřici n. P. . . 2·—
Jan Šebestík, farář v Žalkovicích 2·—
Josef Šembera, vrchní horní inž. v Hrušově . . . . . 3·—
Františka Ševčíková, vdova po profes. ve Vídni . . . 4·—
Jan Šilhan v Železnici, kr. České 2·—
B. Šimonovský a A. Halman, sochaři na Smíchově . . 1·—
Josef Šíl, podsládek v Libni . 2·—
Frt. Šlapák, měst. inž. na Smíchově 2·—
Alois Špalek, koop. v Rudě n. M. 2·—
MUDr. Hilar. Špička, panský lékař v Plasech . . . . . 2·—
Zdeněk rytíř Šrom, c. a k. setník v Hranicích . . . . 7·—
J. Šťastný, majitel lékárny v Praze 2·—
Josef Štědrý, referent c. k. st. drah na Kr. Vinohradech . 1·—
Karel Štekl, sládek na Kr. Vinohradech . . . . . 4·—
Jan Štěpán, farář v Novém Hrozenkově . . . . . 6·
Quirin Štolba, inž. v Praze . . 2·—
V. Švec, farář v Lomnicích . 2·—
Fr. Talmáček, farář v Nov. Lublicích. . . . . . 1·—
Fr. Talpa, kaplan v Rapotíně . 1·
F. Taťák, cejchmistr v Žižkově . 2·—

Snáška . . 1108·70

Přenáška 1108·70

Fr. Táborský, profes. a spisovatel v Praze na místo věnce na rakev † pí. Josefiny Černochové z Olomouce . . . . . 20·
A. Tesař, c. k. notář v Kyjově 4·—
Josef Thun, farář v Nákle . . 2
Gustav Tichý, místoředitel c. k. zástav. ústavu v Praze . . 1
Vilém Tkaný, c. k. gymn. prof. v. v. ve Znojmě . . 11
Fr. Tomek, kaplan v Odrách . 1·—
Ant. Tomíček, c. k. pošt. ofic. v Litomyšli sbírkou . . 8·—
F. Tomíček, lékárník v Netolicích . . . . 2·—
Dominik Trapl, továrník v Dalečíně 2
Fr. Tuma, rolník v Košířích u Prahy . . . . . . 2·
Jan Tykač, ředitel školy v České Třebové sbírkou . . 3·—
Anna Uhlířová, vdova po řediteli hosp. školy v Chrudimi . . 1·—
Fr Urbášek, farář v Citově . 2·—
Karel Urtl, soukrom. v Plzni . 4·
Fr. Valenta, koop. v Březolupech 1·—
ThDr. Viktor Valha, farář v Čechách u Prostějova . . . 2·—
Ant. Vaněk, kooperator ve Vlkoši u Přerova . . . . . 1·—
JUDr. Jindřich Vaníček, kand. adv. na Smíchově . . . . 1·—
Jan Vaňha, ředitel zem. výz. stanice v Brně . . . . 2·—
Jan Vepřek, farář v Roketnici . 4·
Josef Vepřek, koop. ve Valašském Meziříčí . . . . . . 1·—
Josef Veselý, koop. v Křenové . 2·—
Josef Veselý, učitel II. ob. školy chlap. na Král. Vinohradech . 2·—
Ignác Vitonský, farář v Biskupicích u Jevíčka . . . . 2·—
Karel Vodička, minorita v Krumlově . . . . 2·—
Pavel Vondráček, farář v Hodušině 2·—
Mat. Voráček, obchod. na Kr. Vinohradech . . . . . 1·—
Mag. pharm. V. Votýpka, materialista v Žižkově . . . . 1·—
Fr. Voženílek, c. k. místodrž. rada v. v. na Smíchově . . . 6·—
JUDr. Karel Vranný, mag. rada n. o. v Praze . . . 2·—
Št. Vrána, koop. v Příboře . . 1·—
Alois Vrba, adm. fary v Stařiči . 1·—
Josef Vychodil, farář v Litultovicích 1·
Hynek Vyjidák, továrník v Toveři sbírkou . . . . 4·20
Theodor Vymětal, farář v Bedřichově . . . . . — ·65

Snáška . . 1211·55

Přenáška . . 1211·55

Fr. Vyplel, farář v Lobodicích . 1·—
Fr. Vyrazil, inž. na Smíchově . 5·—
MUDr. Karel Vyskočil, c. a k. pl. lékař n. o. ve Strážnici . . 5·—
Fr. Vysloužil, farář v Jevíčku . 2·—
Konvent sester Dominikánek ve Vyškově . . . . . . 3·—
Frant. Výlet, katecheta ve Svitavách . . . . 1·—
Fr. Wagner, koop. v Mikulovicích u Znojma . . . . . 1·—
Theodor Wagner, farář v Kostelci u Kyjova . . . . . 2·—
Fr. Weber, farář a poslanec v Miloticích . . . . . 2·—
Ant. Weinlich, farář na Vranově u Brna . . . . . 4·—
Jindřich Wender, c. k. živn. insp. v Plzni sbírkou . . . 17·—
Tomáš Wiedermann, místoděkan v Klenovicích . . . . 4·—
PhDr. J. N. Woldřich, c. k. univ. prof. v Praze . . . . 5·—
Vojtěch Woráček, správce cukrovaru v Hejčíně . . . . 3·—
Ant. Wölfel, učitel v. v. v Žešově sbírkou . . . . 3·—
F. B. Wurm, úředník banky »Slavie« v Brně . . . 2·—
MUDr. Frt. Zahradníček, obv. lékař v Olšanech . . . . 1·—
Jan N. Zajíc, farář v Horním Městě 2·—
Ant. Zambal, ředitel úst. hluchoněmých v Lipníku . . . 2·—
Ant. Zatloukal, koop. v Staré Vsi u Rymářova . . . . 1·—
Jaroslav Zdenek, c. k. prof. čcs. učit. úst. na Kr. Vinohradech . 1·—
Božena Zedníková, účetní „Vesny" v Brně . . . . . . 2·—
Ant. Zeman, arcikněz v Olšanech 3·—
Ant. Žaluda, farář v Komárově . 2·—
C. Žáček, ředitel hutí ve Štěpánově u Nedvědice 10 K a Otto Schmidt, kontrolor hutí tamtéž 50 h . . . . 10·50
Občanská záložna v Hnojicích . 10·—
Občanská záložna v Tršicích . 10·—
Rolnická záložna v Křelově . 4·—
Rolnická záložna ve Slavičíně . 2·—
Ignác Žitný, farář n. o. v Těšeticích . . . . 2·—
Frt. Žila, nadučitel v Lípě . . 2·—
Z pokladničky musejní . . 11·23

Snáška . . 1.337·28

Přenáška . . 1337·28

v březnu 1902:

Josef Baďura, farář v Kurovicích 1·—
J. Boehm v Praze . . . . 1·—
Karel Bogr, c. k. poštovní oficiál v Brně . . . . . . 1·—
Jeho bisk. Mil. ThDr. Edv. J. N. Brynych, biskup v Hradci Král. 6·—
JUDr. Frant. Brzobohatý, advokát v Lipníku . . . . . 5·—
Frant. Březina, c. k. notář ve Val. Kloboucích . . . . . 5·—
Čten. pěvecký spolek »Rostislav« v Býstročicích . . . . 1·—
JUDr. Jos. Daněk, adv. v Kroměříži . . . . 2·—
Jiří V. Dlouhý, ředitel měšť. škol chlap. v Dobrušce . . . 2·—
Karel Dřímal, koop. v Bludově . 2·—
ThDr. Frant. Ehrmann, bisk. sekretář v Brně . . . . 1·—
Flor. Eichler, děkan v Rosicích . 1·—
K. Fitsche v Nymburce . . 2·—
Ludvík Grygera, kooperator ve Bzenci . . . . 2·—
J. Harna, lékárník v Kroměříži . 1·—
Fr. Hirš, c. k. prof. v Plzni . . 6·—
Jan Hylák, řídící učitel ve výsl. v Boskovicích . . . . 1·—
Josef Chlápek, kaplan v Štípě . 1·—
Frt. Chudáček, farář ve Vlčnově u Uh. Brodu . . . . 2·—
Frant. Ille, c. k. poštovní úředník v Brně . . . . . . 1·—
Jindřiška Jakubíčková, řed. »Československ. pensionátu« v Praze . 3·—
Frant. Jansa, ředitel č. vyš. zem. realky v Lipníku . . . 2·—
Ferd. Jiřičný, kooperator v Staré Bělé . . . . 2·—
V. Jiřímský, c. k. techn. finanční kontrolor v Hospozíně . . 1·—
Jan Kadláček, farář v Moravičanech . . . . 5·—
JUDr. Valer. Kallab, advokát ve Velk. Meziříčí . . . . 4·—
Vilém Kappus, c. k. notář ve Vel. Meziříčí . . . . . 2·—
V. Karas, c. k. prof. náboženství v Opavě . . . . . 2·—
H. Karlík, ředitel cukrovaru v Nymburce . . . . . 2·—
Alois Kašpar, carský rada, prof. ve výsl. v Praze . . . 5·—
Jan Káňa, farář v Břeclavě . . 1·—
Ludvík Koller, farář ve Smržicích . . . . 1·—
Ludvík Koncer, farář v Barnově 2·—
Boža Kořenova na Smíchově . 1·—
Fr. Kosík, katecheta v Třebíči . 1·—

Snáška . . 1415·28

Přenáška . . 1415·28

Václav Kotrch, farář v Nechvalicích p. Sedlčany . . . 1·—
JUDr. Emil Kozánek, advokát v Kroměříži . . . . . 3·—
Frt. Kratochvíla, assist. společ. rak. uh. stát. dráhy v Olomouci sbírkou mezi zřízenci topírny téže společnosti . . . 14 —
Alois Krejčí, katecheta ve Velkém Meziříčí . . . . . . 4·—
Josef Kříž, farář v Šardicích u Čejče . . . . 2·—
Matěj Kuthan, sládek v Dymokurech . . . . . . 1 —
Vojtěch Letovský, c. k. hlavní berní v. v. na Smíchově . . 1·—
Jan Lízal, farář v Orlovicích . 1·—
Oldřich Macháček, c. k. poštovní assistent v Praze . . . —·60
Ant. Machálek, duchovní správce v Podhoří . . . . . . 2·—
Jan Malát, hudební skladatel na Smíchově . . . . . . 2 —
Jan Malík, kooperator v Podivíně 1·—
Jan Maňoušek, farář v Křepicích 2·—
Fab. Matoušek, katecheta v Tišňově . . . . 2·—
Josef Mezník, koop. ve Sloupě . 1·—
Frant. Mikan, farář v Hartikovicích, p. Náměsť u Brna . 1·—
Vinc. Moravčík, farář v Rudicích p. Nezdenice . . . . 2·—
Jan Mráz, obch. želez. v Liberci 20·—
PhDr. Frant. Nábělek, c. k. škol. rada v Kroměříži . . . 2·—
Frt. Neskora, farář ve Slavkově u Lipníka . . . . . . 1·—
Stolová společnosť v Němčicích na Hané . . . . . . 4·—
Ant. Novák, farář n. o. v Olešnici 1·—
Ferd. Novák, želez. úředník v Letovicích sbírkou . . . 8·—
Vladimír Novotný, ředitel škol měšť. v Tovačově sbírkou . 30 —
Ant. Nyklíček, majitel pivovaru v Úpici . . . . . . 1·—
Fr. Ostravský, farář v Jamném . 2·—
Štěpán Palásek, probošt v Dubě 5·—
F. Petřvalský, farář v Nových Sídlech . . . . . . 1·—
JUDr. Josef Pištěcký, adv., měšťanosta v Kroměříži . . . 2·—
Několik finančních úředníků v Plzni sbírkou . . . . . . 7·—
Jakub Procházka, kooperator v Letovicích . . . . . . 2·—
Karel Prokop, mlynář v Borové p. Lužany . . . . . . 2·—
Obec Rataje u Kroměříže . . 10·—

Snáška . . 1553·88

Přenáška . 1553·88

František Raus, bednářský mistr v Plzni . . . . . 5 —
Vilém Roczek, c. k. vrchní komisař v Plzni . . . . . 2·—
J. A. Růžička, purkmistr, majitel válc. mlýna v Radnicích . . 2·—
Ant. Rückl, majitel sklárny v Nov. Mírovicích . . . . 2·—
Th. Dr. Jan Sedlák, c. k. prof. náboženství v Brně . . 4·
Vilém Schanda, revident c. k. st drah v Plzni . . . . 3·—
Miloš Simon, maj. hotelu v Kroměříži . . . . . . 3·—
Gustav Slezák, c. k. berní oficiál v Olomouci sbírkou . . 4 —
Jan Stejskal, kaplan v Mor. Budějovicích . . . . 1·—
Theodor Strommer, kooperator v Bílovicích u Uh. Hradiště . 3·30
František Svoboda, kaplan v Otnicích u Sokolnic . . . 2·—
Josef Sychra, farář ve Sloupě . 3·—
Frt. Šimeček, kooperator v Ivančicích . . . . 1·—
Max. Škrábek, kooperator v Dol. Bojanovicích . . . . 1·—
Frt. Špička, professor náboženství v Hustopeči . . . . . 1 —
JUDr. Frant. Šromota, advokát v Hranicích . . . . . 1·—
Em. Štikar, zam. kapl. v Kravsku u Znojma . . . . . . 2·—
Ant. Telička, naučitel v Penčicích sbírku po své přednášce v Obč. besedě v Tršicích 9. března konané . . . 10·—
Ondřej Tichý, nám. okr. starosty v Sušici . . . . . 2 —
Růžena Toužimská, choť c. k. kontrolora techn. fin. kontroly v Sulovicích u Lovosic . . 1·—
Václav Uher, architekt a stavitel v Nymburce . . . . . 1 —
Josef Vlk, kooperator v Hamrech u Klatov . . . . . . 1·
František Vondra, kooperator v Řečkovicích . . 1·—
Jan Vyhlídal, kaplan v Hulíně . 2·—
Karel Vystrčil, prof. náboženství ve Velkém Meziříčí . . . 2·—
Jan Vyškovský, děkan v Opatově 1·—
Cyrillo-Methodějská záložna v Brně 20
Občanská záložna v Kyjově . 10·—
Občanská záložna v Tovačově . 10 —
Rolnická záložna v Bystřici Vel. 10·
Rolnická záložna v Dubanech . 10·—
Rolnická záložna v Křelově . 10·—

Snáška . . 1685.18

Přenáška . .	1685.18
Rolnická záložna v Litovli	. 20·—
Rolnická záložna v Těšeticích	. 20·—
Frant. Zapletal, obchodník v Uh. Hradišti sbírkou . . .	13·—
Josef Zimek, c. k pošt. kontrolor v Bilsku	2·—
Dohromady .	. 1740·18

K tomu:

roky za rok 1901 . .	916·81
Zůstatek z předešlého výkazu	26.918·36
Úhrnem . . .	29.575·35

Všem šlechetným dárcům vyslovujíce tuto upřímné a vroucí díky, prosíme uctivě a snažně o další štědré podpory a blahovolnou přízeň ct. obecenstva. P. T. pánům sběratelům drobných milodarů sloužiž k laskavému vědomí, že k vůli úsporám místa v seznamech jména všech jednotlivých dárců příště uváděti nebudeme, majíce za to, že postačí uveřejniti úhrné obnosy jimi nasbíraných a nám zaslaných příspěvků, jichž si velmi vážíme. Zároveň pronášíme uctivé přání, aby veškeré zásilky peněžní adresovány byly na »Výbor vlast. Muzea v Olomouci« a nikoliv na některého funkcionáře, jak toho žádoucno k vůli snadnější a přehledné správě Muzea. Eduard Klement, vrchní účetní Ústř. rolnické záložny, t. č. pokladník.

SEZNAM

nově přistouplých P. T. členův od 1. prosince 1901 až do 28. února 1902, a sice:

Členové činní:

Josef Blahota, cukrmistr v Lužci n. Vlt.
MUDr. Flor. Coufal, obv. lékař v Brušperku.
Jaroslav Cupal, učitel v Boskovicích.
Jos. Dejmek, c. k. geometr v Boskovicích.
V. Hříbal, c. k. berní kontrolor v Dobříši.
Občanská beseda v Cholině.
Martin Chudoba, koop. v Kopřivnici.
Fr. Janušek, nadučitel v Boskovicích.
Robert Klumpler, naduč. v H. Moštěnici.
MUDr. J. Kohoutek, prakt. lékař v Boskovicích.
Fr. Kouřil, nadučitel n. o. v Lošticích.
Mag. pharm. Stan. Krčal v Boskovicích.
Vilém Kubík, c. k. notář v Příboře.
Vilém Kučera, odb učitel v Příboře.
Alois Lenìček, c. k. adjunkt tabákové režie ve Šternberku.
Gust. Lorenc, účetní cukrov. v Kroměříži.
Jan Návrat, duchovní správce v klášteře v Přestavlkách.
Ferd. Nikl, účetní Malostranské záložny v Praze.
Fr. Pinkas, odb. učitel v Boskovicích.
Lidová čítárna král. města Plzně.
PhDr. J. Polívka, c. k. univ. prof. v Praze.
Alois Pozbyl, koop. v Zubří.
Fr. S. Procházka, spisovatel v Praze.
Josefa Sládková, odb. učitelka v Boskovicích.
Adolf Sýkora, učitel v Příboře.
Ludvík Šafář, odb. učitel v Boskovicích.
MUDr. Ed. Valníček, prim. lékař úst. choromysl. ve Šternberku.
Josef Veselý, učitel v Lukách u Jihlavy.

V březnu 1902:

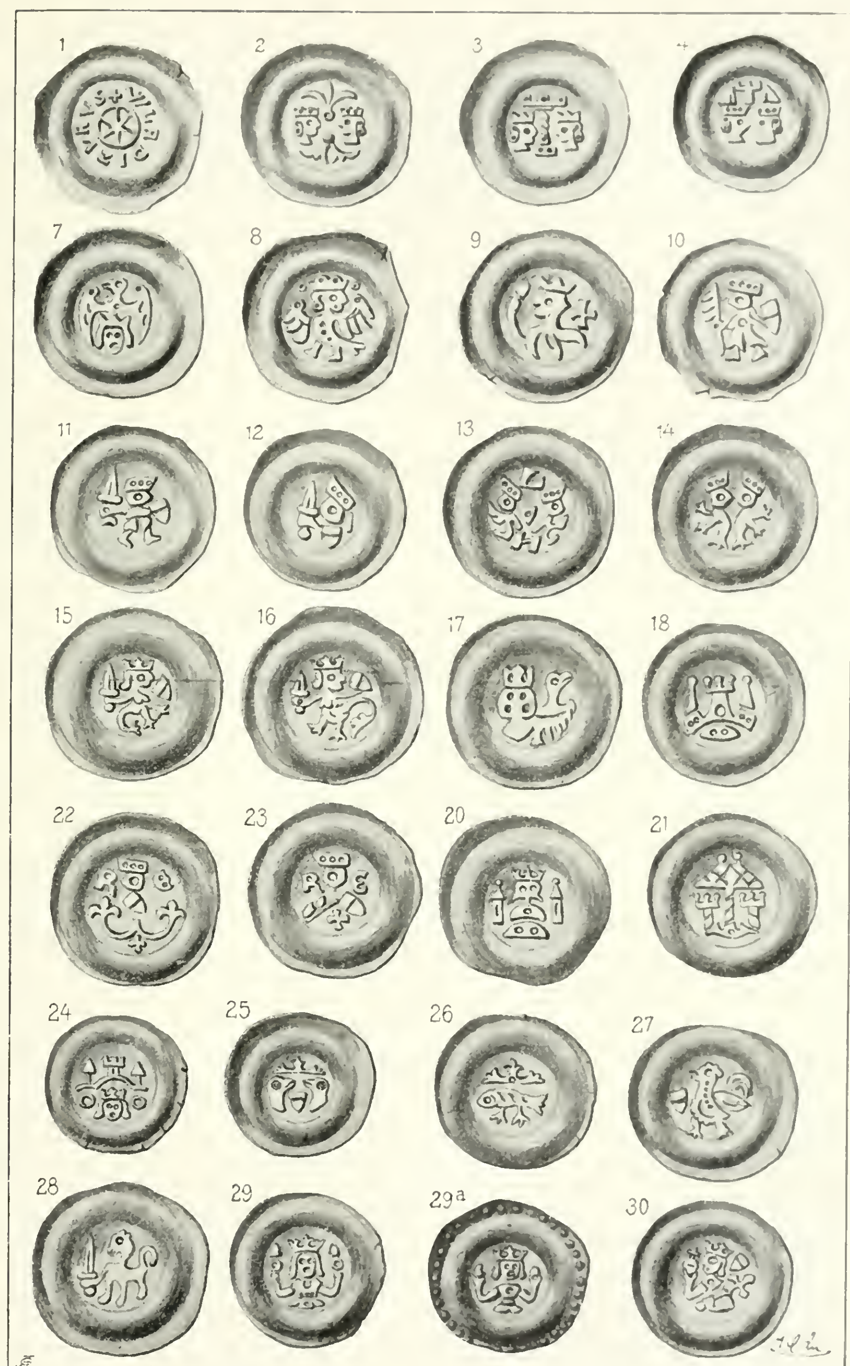
Členové zakládající:

Jan Hoffmann, ředitel cukrovaru ve Žlebech.

Členové činní:

Ferdinand Bešťák, správce železárny na Kladně.
Ant. Čermák, pokladník hrab. železáren v Rothavě.
Ant Drábek, obec. taj. v Tovačově.
MUDr. Frt. Dukát, obv. lékař v Pozořicích
Ludvík Grygera, koop. v Bzenci.
Arth. Habermann, hosp. adj. v Rosicích.
Fr. Ille, c. k. pošt. úředník v Brně.
J. Janatka, řed. strojírny v Karlíně.
Fr. Kavka, odb. učitel v Tovačově.
Fr. Kovářík, c. k. vrchní kontrolor tech. fin. kontroly v Tovačově.
Osvald Kožoušek, c. k. pošt. ofic. v N. Jičíně.
Jan Stratil, koop. v Hulíně.
Společnosť přátel staroslavné »Budče« v Zakolanech.

Nákladem vlast. spolku muzejního v Olomouci.
Tiskem národní knihtiskárny Kramáře a Procházky v Olomouci.

MORAVSKÉ BRAKTEATY I.

Ročník za 4 K
Členům spolku muzejního vydává se za cenu sníženou.

ČASOPIS

Expedice
v Česke ulici, Národní dům
III. poschodí

VLASTEN. SPOLKU MUZEJNÍHO V OLOMOUCI.

Číslo 75. a 76. Spořádáno v září r. 1902.

Zprávy o předhistorických nálezech z okolí Uh. Brodu.

Podává J. Kučera.

V okolí uh.-brodském nalezeno bylo pro všechna období pravěké vzdělanosti hojně dokladu. V krajinském muzeu uh.-brodském, které roku 1898. bylo založeno Muzejní společností v Uh. Brodě za tím účelem, aby v něm ukládány byly starožitné památky z jihovýchodní Moravy, uložena jest do té chvíle, tedy za dobu nezúplna čtyřletou, slušná řada pravěkých nálezu z rozličných nalezišť. Většina těchto stařin pochází ovšem z nahodilých nálezů; jsou tu však i mnohé, které úmyslným zkoumáním na pravěkých sedlištích a podobných místech ze země byly vyzdviženy. O těchto nálezech chceme podati obšírnější zprávy.

1. Neolitické sedliště u Hradčovic.

Hradčovice, vesnice v údolí řeky Olšavy u Brodu Uh., jsou pravěkého původu. Ukazuje k tomu netoliko jméno samo, ale potvrzují to i hojné tam učiněné archeologické nálezy. Ústní podání vypravuje, že zdejší kostel je z nejstarších na Moravě a že stojí na místě, z něhož naši slov. věrozvěstcové hlásali slovo Boží.

Místo, na němž pravěké památky se vyskytují, prostírá se na pravém břehu Olšavy na mírném úbočí, zabírá dolní konec Hradčovic a polní tratě Zahumenice a Újezda. Povrch těchto míst od ostatních liší se tmavším zbarvením a obdělávāním půdy, vyskytují se na nich střepiny z nádob v našich zemích za nejstarší pokládaných, pazourkové úštipky, úlomky kamenných a kostěných nástroju a zbraní; avšak i střepiny tuhované, nástroje a šperky bronzové.

V 80 letech přišel v rozloze této p. Fr Cahel, rolník, při kopání sklepu na kulturní jámy, z jejichž inventáře zachovalo se pouze kamenné kladivo. Na témže gruntě i v letech 90. objeveny kulturní jámy, z nichž zachovala se zvoncovitá, vně i vnitř leskle tuhovaná nádobka z jemné hlíny a střepiny z velké, přímočárným ornamentem ozdobené nádoby. Nálezy stávaly se častější, když p. Cahel v těch místech, na Zahumenici, cihelnu zbudoval a když na Újezdech počala se stavěti nová řada domku.

Z nálezů v cihelně učiněných dlužno se zmíniti o malé do šeda vypálené nádobce, která s parohovým šidlem vyzdvižena tu byla z kulturní jámy malých rozměrů, a o několika pazourkových odštipkách. Z vrstev níže položených, spočívajících na mohutných štěrkových vrstvách vyzdviženy kosti diluvialních zvířat. Při stavbě domku nalezena úplně zachovaná laténská bronzová spona a přeslen z tuhové střepiny urobený. Všechny tu uvedené nálezy získány pro krajinské muzeum v Uh. Brodě.

Muzejní společnost uh.-brodská k návrhu pisatele těchto řádků podjala se r. 1900. koncem měsíce srpna prozkoumání těchto míst. Kopání započalo na poli farském a sousedním, k čemuž dp. farář Fr. Hikl a rolník p. J. Dufil ochotně přivolili. Prozkoumání těchto míst účastnil se také universitní professor p. Dr. Lubor Niederle, který tím časem dlel na Slovácku.

Hned při povrchu objevovaly se střepiny z nádob dobu neolitickou karakterizující. Vlastní kulturní vrstva objevila se asi 7 *dm* pod povrchem a byla něco málo přes 5 *dm* silná. Pod ní jest žlutice, do které kulturní vrstva na některých místech hlouběji zasahovala, na způsob plýtkých kulturních jam. Kulturní vrstva byla silně popelem a uhlím promíchána a obsahovala množství střepin, pazourkových odštipků, setlelých kostí a úlomky kamenných dovedně hlazených sekérek.

V místě, kde kopati se začalo, přišlo se v hloubce asi 80 *cm* na několik větších opálených kamenů, uložených v silně popelnaté zemi. Opatrným odhrabáváním půdy nalezeno tu několik kostěných šidélek a nedovrtaný kamenný nástroj mezi střepinami a přepálenými kostmi. Mělo se za to, že kameny kryjí hrob. Když však kameny byly opatrně odstraněny, ukázala se popelnatá a uhlím promíchaná vrstva země a pod ní žlutice. Na takové skupiny do červena vypálených kamenů přišlo se ještě na třech místech od sebe 4—6 *m* vzdálených. V okolí těchto kamenů a při nich nalézalo se nejvíce střepů, pazourkových odštipků, úlomků kamenných nástrojů a zvířecích kostí. Byla to patrně ohniště. —

Ve vzdálenosti asi 3 *m* od místa, kde kostěná šidélka byla nalezena, uhozeno v téže hloubce na množství přeražených kostí z diluvialních zvířat. Mezi nimi nalezen přibroušený a v provrtu přeražený nástroj pravděpodobně z kosti z diluvialního zvířete zhotovený a úlomek kostěného, pěkně hlazeného hladítka. Poněvadž vykopaniny stále týž ráz ukazovaly, upuštěno od dalšího kopání.

Vykopané střepiny roztříděny byvše, ukazují k nádobám dvojího druhu:

I. K nádobám domácí výroby a

II. k nádobám importovaným.

I. Střepiny z nádob domácí výroby pocházejí z nádob dvojího tvaru:

a) z nádob kulovitých,

b) z nádob s vytaženým krkem z kulovitého spodku a

c) z nádob mísovitých.

a) N á d o b y k u l o v i t é byly rozměrů menších, měly malé dno a tenší nebo tlustší než přilehlé stěny břicha, které k rovnému, poněkud do vnitř zúženému okraji se tenčila. Malým dnem a zúženým okrajem nabyly nádoby kulovité podoby. Zrobeny jsou volnou rukou méně pečlivě z hlíny hrubší, více plevami než pískem promíchané, nebo pečlivě z hlíny plavené. Střepin z těchto nádob našlo se více než z oněch.

Nádoby z hrubší hlíny byly rozměrů spíše prostředních než menších. Povrch měly temněšedý, světlešedý nebo červenou hlinkou silně potřený. Lom je černý, k povrchu hnědý nebo červený. Nádoby tyto byly jednak ornamentovány, jednak ornamentu neměly. Základem

ornamentu je vryp nehtem způsobený a pupík massivní nebo provrtaný. Vrypy způsobeny buď jedním, nebo dvěma nehty, nehtem palce a prstu prostředního, ale tak, že na jedné a téže nádobě jest tento neb onen druh vrypů. Vrypy jsou jednak svislé, jednak vodorovné a jdou rovnoběžně s okrajem v jedné nebo více řadách a také po břichu nádoby shora dolů. Pupíky nejčastěji nalézají se pod okrajem buď jednotlivě nebo ve dvojicích. Jedna nádoba povrchu šedého ozdobena byla pod okrajem pupíky. Od pupíku k pupíku šly rovnoběžně s okrajem dvě řady vodorovných, jedním nehtem způsobených vrypu. Jiná, podobná, ale tmavá nádoba měla pod okrajem v určité vzdálenosti po dvou končitých pupících. Jiná taková červenou hlinkou potřená nádobka ozdobena byla vrypy dvěma nehty způsobenými tím způsobem, že oběma nehty najednou učiněny svislé vrypy rovnoběžně s okrajem, pod touto pak řadou vodorovné vrypy a od této dvojice vrypu šikmým směrem ke dnu.

Nádobky z hlíny plavené byly celkem menších rozměrů; jejich povrch byl vně a vnitř světlešedý, bleděžlutý a také tmavý, nepatrně tuhovaný. Vyskytly se také střepiny z takových nádob, které měly vnějšek šedý a vnitřek černý, tuhovaný a zase naopak. Nádoby bledožluté byly na některých místech do temna zašlé. I podobá se, že nádoby tyto páleny byly v hliněném obalu, který po vypálení byl odstraněn. Jen tak lze vysvětliti puvod temnějších míst na nich, která povstala asi tenkráte, když obal se roztrhl a trhlinou oheň měl přístup k nádobě. Tím zdá se vysvětlen i púvod vyplnění vyskytující se v rýhách střepin z nádob tohoto druhu.

Střepiny z nádob tohoto druhu byly téměř všechny ornamentovány; našly se jen asi 3 střepiny, které neměly ornamentu. Ornamentované nádoby byly ozdobeny ode dna po samý okraj. Základem ornamentu jest důlek a rýha. Z větších střepin okrajových a střepin ode dna bylo lze stanoviti tyto ornamenty, jimiž jednotlivé nádoby byly ozdobeny:

1. rovnoběžně s okrajem obvodová rýha, z níž vycházejí šikmé rýhy ke dnu nádoby, kde nepochybně byla také obvodová rýha;

2. při okraji a dně dvě obvodové rýhy, do nichž vtlačen jest svislý dvojdůlek;

3. rovnoběžně s okrajem rýha, do ní ve vzdálenosti asi 4 *cm* vtlačený vodorovný dvojdůlek, ze kterého ke dnu vybíhají svislé, důlkem uprostřed vyrobené rýhy;

4. při okraji obvodová rýha, ozdobená dulky v určité od sebe vzdálenosti; z každého dulku vybíhají ke dnu dvě svislé rýhy, které tu pravděpodobně končí v důlku do rýhy rovnoběžně se dnem běžící vtlačeném;

5. při okraji dvě obvodové rýhy, ozdobené svislým dvojdulkem; ze spodní rýhy vybíhá ke dnu po dvou rýhách šikmo v pravo a šikmo v levo;

6. rovnoběžně s okrajem dulek vedle dulku; z některých vybíhají svislé rýhy ke dnu, jiné spojují obloučky;

7. při okraji a při dně dvě obvodové rýhy; šikmé rýhy spojují je tak, že každá jedním koncem střídavě končí dulkem;

8. při samém okraji v určité vzdálenosti vodorovný dvojdůlek, z něhož vybíhají 2 šikmé rýhy ke dnu;

9. při okraji, dně a uprostřed nádoby po dvou obvodových. důlky ozdobených rýhách; mezi prostředními a horními jsou dvojice šikmých ryh v pravo nahoru a mezi prostředními a spodními dvojice šikmých ryh v pravo dolů;

10. pod okrajem dvojdůlky, z nichž vybíhají po nádobě elipsovitě rýhy;

11. při okraji tři obvodové rýhy s důlky; z důlků nejspodnější rýhy vycházejí ke dnu elipsy důlky ozdobené; v elipsách nahoře a dole důlek spojený svislou rýhou. Tento ornament vyskytuje se nejčastěji;

12. při okraji obvodová rýha nebo dvě; z důlků vtlačených do spodní rýhy nebo mimo ni vybíhá po dvou rýhách, které při dně v elipsy se spojují tak, že povstává elipsa v elipse; ve vnitřní elipse při okraji a dně vodorovný dvojdůlek spojený dvěma svislými rýhami (tab I. čís. 12.);

13. při okraji tři obvodové rýhy ozdobené v určité od sebe vzdálenosti svislým trojdůlkem; ostatní část nádoby ozdobena jest eliptickými rýhami. (Tab. I. č. 16). Některé nádobky byly ozdobeny pouze eliptickými rýhami.

b) Kulovité nádoby s krkem.

Střepiny z nádob tohoto druhu ukazovaly k nádobám rozměrů prostředních a větších, kulovitého spodku s dnem více méně plochým. Ploché dno bylo tenší než přilehlé stěny nádoby, méně ploché bylo však tlustší. Z kulovitého spodku vystupoval zpříma 5—7 *cm* vysoký, v okraji rovný a jen o poznání rozšířený krk. Nádoby tyto byly zhotoveny méně pečlivě z hlíny plevami promíchané. Povrch jejich byl šedý anebo červenou hlinkou silně natřený. Zbarvení lomu odpovídá zbarvení povrchu; našly se však také nádoby v lomu černé a k povrchu hnědé nebo červené. Většina těchto nádob byla ornamentovaná. Ornament záleží z ryh, důlků, otisků, prstů a nehtů, u větších nádob z větších hranatých nebo podlouhlých massivních nebo více méně propíchnutých, uchu podobných pupíků. Ornament rýhový a důlkový viděti jest na střepině Tab. I. čís. 10., která také propíchnutým pupíkem byla ozdobena. Vtisky prstů jsou obyčejně tam, kde spodek úží se v hrdlo, pupíky pak jsou zpravidla na břiše.

c) Nádoby mísovité.

K nádobám těmto ukazuje jedna toliko střepina tab. I. č. 9. Pochází z nádoby spíše menší než prostřední velikosti, povrchu hnědého, zhotovené dosti pečlivě z hlíny dobře vypracované. Okraj ozdoben je důlky a tím něco málo vyhrnut.

K cizím výrobkům počítáme nádobku prostřední velikosti pečlivě z plavené hlíny zhotovenou, vně leskle tuhovanou, vnitř do červena vypálenou, s okrajem rovným, o poznání rozšířeným, z níž toliko 3 střepiny byly vykopány; podobu nádoby nebylo lze zevrubněji zjistiti. Podobá se, že vlivem té kultury, ku které nádobka tato náležela, počalo pravěké obyvatelstvo zdejší potírati nádoby tuhou a hladiti je do leskla.

Takový pokus je patrný na jedné střepině z nádoby kulovité, z plavené hlíny zhotovené, rýhami a důlky ozdobené.

Z kamenných nástrojů vykopáno několik pazourkových nožíků a šidélek (tab. I. č. 11, 15, 17), nedovrtaný, 18 cm dlouhý nástroj z hadce (č. 8.), proto nedovrtaný, že se při práci rozrazil, kamenné hladidlo (č. 5.) a několik rozražených, pěkně vyleštěných sekérek. Z ojedinělých nálezů, které na tomto sedlišti oráním na povrch se dostaly, dlužno se zmíniti o tenké sekerce z amfibol. břidlice a dvou hadcových dlátech vespod plochých a na hoře oblých.

Z kostěných nástrojů zajímá nejvíce nástroj, snad motyka, z kosti z diluviálního zvířete zhotovená, v provrtu přeražená, 22 cm dlouhá (č. 6.), pak 3 vkusně zhotovená šidélka (č. 2, 3, 4) a 2 hladidla (č. 1, 7.), odřezaná růže z parohu a ořezaná kustka.

Kovu nenalezeno.

Uvedené stařiny patří puvodem svým do doby čistě neolitické, a sice do její mladší fáze. Že všechny ty věci, jak nádoby tak kamenné a kostěné nástroje hotoveny byly na místě, to činí zřejmým vykopané kusy vypracované a k hotovení nádob přichystané hlíny a několik kusu oštípaného pazourku. Protože na tomto sedlišti nevyskytlo se vypáleného mazu, podobá se, že na nich v oněch dávných dobách jen za léta bylo živo.

Sedliště z doby přechodní u Uh. Brodu.

Na jaře r. 1901. objevili prof. Fr. Rajchl a pisatel těchto řádku na panském láně u Uh. Brodu několik tmavých míst, z nichž prozkoumali největší, asi 70 m² rozsáhlou dokonale, ostatní pak z části: stalo se tak v měsíci září téhož roku se svolením nájemce lánu p. Julia šlechtice z Mayů nákladem Muzejní společnosti v Uh. Brodě. Místa tato prostírají se na nejzazším konci řečeného lánu za humny havřickými. Řečeným místem, v jehož okolí na povrchu nalezeny střepiny ozdobené šňůrovým ornamentem a bílé střepiny z plavené hlíny ozdobené rýhami, veden průkop středem od západu k východu Ve hloubce asi 60 cm přišlo se na vrstvu silně popelnatou, místy čistým popelem proloženou, asi 70 cm silnou, která obsahovala veliké množství střepin, kostí a drobné předměty z bronzu.

Pak zase kopáno směrem od jihu k severu, tam, kde zbarvení půdy začínalo. Brzy přišlo se na onu popelnatou vrstvu, která čím dále k severu stávala se mocnější a místy přecházela v čistý popel. Inventář byl stále týž: celé nádobky jen menších rozměrů, z nádob větších rozměrů jen samé střepiny, které v mnoha případech byly seškvařeny, bronzové drobnustky, kamenné hladidlo, kousky měděné rudy a měděné strusky. Ve vrstvě čistého popela ležela kostra domácího tura směrem od jihu k severu. Lebka obložena byla kamením a pod ní nalezeny 2 loďkovité menší nádobky (Tab. II. 4, tab. III. 2), které spočívaly na plochých kamenech. Jedna z nádobek naplněna byla hlinou do zelena zbarvenou. Na pravé straně lebky byly kusy dvou tuřích lebek a na levé hromádka tuřích čelistí, které z části kryly pohárovitou nádobu, stojící na duté nožce a kameny obloženou. (Tab. II. 5.) Na straně západní zabíhala kulturní vrstva hloub do země a když odtud byla vyházena, objevila se jáma ½ m hluboká a 1 m v průměru

mající s opálenými do červena stěnami. Nad jámou ke straně severní objevily se po odstranění silně popelnaté a uhlím promíchané země zbytky zvláštního zařízení. Hned pod zkypřenou pluhem ornicí byla mísovitá nádoba 8 *cm* hluboká a 40 *cm* v průměru mající. Na jejím obvodu byly tři koncentrické, valu podobné, asi 3 *cm* vysoké vyvýšeniny. Prohlubeň i vyvýšeniny ukazovaly častější nátěr bílou hlinkou a mezi střepinami nalezeno půl nádoby s úškem od bílé hlinky. Jiné podobné zařízení, ale čtyřhranné, vyskytlo se v nejbližším sousedství v četných zbytcích podoby, jak ukazuje č. 4. tab. III. I zbytky tohoto zařízení ukazují častější natírání bílou hlinkou. Uvedená prohlubeň i kruhovité vyvýšeniny, vůbec celé jejich okolí, kryla země sazemi, uhlím, spálenými kostmi a střepinami z nádob větších rozměrů silně promíchaná. V těchto místech vrstvy popela se vytrácely a něco dále kulturní vrstva skončila.

Vykopaný inventář vykazuje nádoby jednak celé, jednak z části zachované, střepiny snad asi ze 100 nádob, předměty hliněné, kamenné a bronzové, měděnou rudu a strusku, zuhelnatělé proso a mnoho kostí z domácích zvířat.

Všechny nádoby zhotoveny byly volnou rukou.

Vidíme v nich:

I. napodobeniny tvarů neolitických;

II. docela nové tvary.

I. Napodobeniny tvarů neolitických.

Tvar kulovitých nádob neolitických vidí se na nádobce tab. II. č. 1. a na nádobě, z níž zachovala se větší střepina tab. III. č. 11. Střepina tato pochází z nádoby prostřední velikosti, tmavého povrchu a je zhotovena z hlíny dosti dobře vypracované.

Jiná nádoba stejného tvaru a hrubší práce měla pod okrajem jen o poznání rozšířeným neúhledný pupík a byla prstem rýhovaná. Třetí taková nádoba, také hrubší práce, měla rovnoběžně s okrajem řadu hrotovitých pupíků, jaké vidíme na nádobách neolitických. Kromě toho vykopána byla malá nádobka tvaru zvonkovitého s ouškem.

Tvar neolitických nádob s táhlým krkem je patrný na většině vykopaných nádob a střepin. Nádoby tyto mají kulovitý spodek s nepatrným nebo do nádoby prohloubeným dnem. Krk je delší nebo kratší s okrajem silně přehnutým.

Nádoby tyto daly se roztříditi na tři skupiny:

a) více méně baňaté hrnce,

b) džbánkovité nádobky,

c) nádoby amforovité.

a) Nádoby této skupiny nevykopáno celé, jen větší střepiny asi z 25 nádob. Nádoby tyto byly prostřední velikosti, spíše větší než menší, byly více méně baňaté, krk měly méně vytažený, okraj byl rovný nebo mírně přehnutý a dno vyvinuté. Všechny tyto nádoby měly ucha, které z pravidla bylo z okraje vytaženo a do spodku nádoby nýtovitě zapuštěno. Vyskytly se však podobné nádoby i s přilepenými uchy. Ucha z okraje vytažená jsou pásovitá, tenká, úhledná a v některých

případech v okraji mírně prohnutá, ucha zvlášť přilepená jsou nemotorná. Zajímavo jest, že některá ucha postavena byla na nádobě šikmo.

Nádoby tyto hotoveny byly z hlíny pískem promíchané. Povrch jejich byl nejvíce šedý, místy do temna přecházející, také cihlové barvy, tuhovaný, červenou hlinkou potřený a spíše drsný než hladký. Některé z nich ozdobeny byly při krku nalepenými pásky důlkovanými, buď celými nebo trhanými. Také po stranách ucha měly některé nádoby důlky nebo pupíky (tab. III. č 6, 7, 8, 9).

b) Nádoby džbánkovité celé vykopány 4 a střepin asi z 10 15 nádob. Nádoby tyto zhotoveny jsou pečlivě z plavené hlíny. Jejich povrch je více méně hladký, nejvíce šedý, také tuhovaný a leskle žlutý. Rozměrů jsou zcela maličkých, malých a prostředních. Nejmenší nádobka měla baňatý spodek velikosti ořechu. Z baňatého spodku vychází krk s okrajem více méně přehnutým, s uchem z okraje vytaženým, pásovitým (tab. II. č. 13) nebo oblým (tab. III. 3, 6, 8, 9) a nýtovitě do břicha nádoby zapuštěným. Některé ucho vystupuje přes okraj. Dno nahrazuje mírné stlačení spodní části nádoby a mimo to u některých mírná prohlubeň do vnitř nádoby učiněná. Stlačením spodní části nádoby mimo nadání utvářel pravěký výrobce nádobky nových tvarů. Tlakem na spodek nádoby shora a zdola působícím, vypnul se tento ve hranu více méně ostrou, která podle toho, bylo-li tlačeno stejnoměrně či nestejnoměrně povstala jednou uprostřed nádoby, podruhé blíže krku, jindy při samém spodu. Pravěký člověk zdobil všechny tyto tvary s obzvláštní zálibou rýhováním, dulkováním, tečkováním a pupíky zevnitř vytlačenými a vytaženými. K umístění ornamentace volí nejraději nahoře zmíněnou hranu a místa. kde spodek v krk přechází. Tu bylo lze zjistiti tyto ornamenty:

1. mezi spodkem a krkem obvodová rýha;

2. vypíchaná kružnice (Tab. II. č. 8, 13);

3. v určité od sebe vzdálenosti vodorovná dvojtečka;

4. v určité vzdálenosti od sebe vodorovný dvojdulek;

5. na celém obvodu při hrdle střídá se vodorovná dvojtečka se svislou dvojtečkou.

6 tamtéž v určité vzdálenosti od sebe dvojí otisk nehtem zpusobený;

7. v určité vzdálenosti od sebe rovnoběžný dvojdůlek a mezi dvojdůlky v přímé řadě 7 teček;

8. po obou stranách ucha dvě prohlubinky nehtem učiněné:

9. podobné prohlubiny i tam, kde ucho připevněno je ke spodku (Tab. II. 13);

10. na obou stranách ucha vytažený pupík;

11. v určité vzdálenosti od sebe při hrdle vytažený pupík.

Na hraně bylo lze zjistiti tyto ozdoby:

1. Celá hrana tečkami vypíchaná;

2. v určité vzdálenosti od sebe rovnoběžný dvojdůlek;

3. v určité vzdálenosti rovnoběžný dvojdulek a mezery mezi dvojdůlky jsou tečkami vypíchané;

4. vytažené pupíky ve stejné od sebe vzdálenosti;

5. pupíky zdobí vypíchaná kružnice nebo půlkružnice;

6. mezi pupíky důlek ve vypíchané kružnici a nad pupíkem kružnice z důlků a teček (Tab. III. 10);

7. pupíky jsou ozdobeny obloukovou rýhou, vypíchanou půlkružnicí a důlkem, mezi pupíky tři prohlubinky (Tab. III. 3).

c) Nádoby amforovité (Tab. II. 11.) nevykopáno celé, jen střepiny z 15—20 nádob. Byly rozměrů prostředních a větších. Ze spodku spíše štíhlého než baňatého vychází až 14 *cm* vysoký, v rovném okraji buď poněkud zúžený buď rozšířený krk; dno je dobře vyvinuto. Nádoby tyto zhotoveny jsou méně pečlivě z hlíny méně vypracované, hrubým pískem promíchané, nebo pečlivě z hlíny dobře vypracované, bílým pískem promíchané. Povrch nejčastěji je šedý, tuhovaný, leskle do žluta vyhlazený a také cihlové barvy. Zbarvení povrchu odpovídá i zbarvení lomu.

Tam, kde spodek nádoby přechází v krk, měly nádoby tyto úška jednak nýtovitě připevněná, jednak jednoduše jen přilepená. Tvar úšek je rozličný: obyčejný oblý, nebo je úško shora dolů v tupou hranu a také se stran stlačeno. Na některých z těchto nádob byly pod úšky větší důlky; to byly jediné ozdoby nádob tohoto druhu Kromě toho na některých nádobách byla mezi spodkem a krkem rýha.

Typy nádob uvedené pod čísly 11 a 12 tab. II. dlužno také za napodobeniny neolitických typů pokládati. Nádoba číslo 11. zachovala se z polovice, jest přes 10 *cm* vysoká, dosti silných a potuhovaných stěn. K ní druží se mísa s okrajem rovným, z něhož na dvou místech vybíhá massivní vodorovný lalok, pak mísa s rovným okrajem, který na několika místech vytažen jest ve vzpřímený lalok (Dr. J. L. Píč: Výzkum, Tab. VI. 17); a konečně podobná mísa s okrajem mírně do vnitř zahnutým.

II. Docela nové tvary.

Za docela nové tvary, nejspíše napodobeniny cizích typů, považujeme;

a) plýtké misečky s vodorovným okrajem,

b) mísy a misky na dutých nožkách,

c) misky loďkovité.

a) Plýtké tyto misečky (Tab. III. 5.) jsou rozměrů malých, okraj je vodorovně přehnutý a u některých je pod ním, však jen vně malý krček. Zhotoveny jsou z hlíny plavené a jsou povrchu tmavého. Ozdobou jsou jim nepatrné, vodorovně propíchnuté pupíčky pod okrajem a okrouhlé prohlubiny na dně buď vně, buď vnitř nádobky. Na některých nahrazuje úško dvojnásobné propíchnutí, z čehož je zřejmo, že tyto nádobky byly zavěšovány.

b) Mísy na duté nožce vykopány jedna celá (Tab. II. 5.). jiná skoro celá (Tab. II. 2.) a střepin asi z 10. Nádoby tyto jsou rozměrů menších a prostředních a ukazují týž materiál a zbarvení jako nádobky předcházející. Kromě toho byly některé do žluta zbarveny a pěkně hlazeny a také tuhovány. Některé mají okraj jednoduše vodorovně přehnutý a na některých místech v lalok vytažený, u jiných mezi mírně přehnutým okrajem a spodkem je nevysoký krk. V nejspodnější části nádoby je buď ze vnitř vytažena, buď zevně vytažena dutá nožka. Vykopané nožky takové měly v průměru $1^1/_2$—8 *cm* a byly 1—5 *cm*

vysoké. Našly se také střepiny s plnými a nedohotovenými podobnými nožkami. Okrasou jsou jim vodorovně propíchnutý pupíček nebo malé, nýtovitě do nádoby pod okrajem zapuštěné úško. Jinak nádoby tyto ozdobeny nebyly.

c) Zvláštního druhu jsou nádobky loďkovité (Tab. II. 4, tab. III. 2.), jež vykopány celkem 3. Nádobky tyto jsou 18 *cm* dlouhé, 4 *cm* vysoké a jsou zhotoveny z hrubší, pískem promíchané hlíny, jsou jen málo vypálené a povrch je tmavý, podobá se, že i něco málo tuhovaný.

Vykopáno i několik jednotlivých střepin z nádob větších rozměrů z nichž nelze podobu nádoby zjistiti; zmíníme se o nich přece:

1. tuhovaná nebo do žluta vyhlazená dna z hlíny dobře vypracované, z nichž spodek nádoby esovitě vystupuje; jsou to nepochybně zbytky nádob importovaných:

2. čásť dna, z něhož břicho nádoby do žluta vyleštěné neobyčejně z šikma vystupuje;

3. dno větší nádoby do žluta vyhlazené, rýhou od spodku oddělené, 1 *cm* tlusté, skupinami šikmých ryh na obvodu ozdobené:

4. silnější střepina z hrubší hlíny, dulkovaným páskem ozdobená: nad páskem leskle tuhovaná, pod páskem leskle žlutá. (Tab. III 6);

5. střepina z šedé, plavené hlíny s massivním pupíkem, jaké nalézáme na hrubších neolitických nádobách;

6. střepina z většího okřínu do hněda vyhlazeného s okrajem do vnitř přehnutým a k ostatní nádobě přitisknutým;

7. střepina z většího tenkostěnného okřínu s okrajem mírně vyzdviženým a ven vodorovně přehnutým;

8. okrajová střepina dírkovaná.

Podobá se, že zastoupeny byly i nádoby na jednoduchých nožkách, vykopána totiž nožka s kusem střepiny, než nelze říci, z nádoby jakého typu. Kromě nádob a střepin vykopány ještě následující předměty z hlíny: 3 zajímavé napodobeniny zvířecích hlav (tab. IV. 9, 13, 16), 2 napodobeniny lidské nohy (tab. IV. 4, 8), lžíce (tab. IV. 3) a držadlo ze lžíce (tab. IV. 14), provrtaný zkomolený kužel (tab. IV. 1), několik provrtaných a neprovrtaných, slabě vypálených kotoučků (tab. IV. 7, 15), nějaký předmět, jehož účel nelze udati (tab. III. 1) a několik kusů vypáleného mazu. Z kamene vykopáno hladidlo urobené z kamenného mlatu, na němž provrt jest dobře znatelný.

Z bronzu: šipka (tab. IV. 6), čásť náramku (5), čásť srpu (18), udice (12), úlomky jehel, několik šidélek (10, 17), z nichž jedno v jemně ornamentované rukojeti (11). Že tyto bronzové drobnustky jsou zdejšími výrobky, to dokazuje vykopaná s nimi měděná ruda a struska měděnkou obalená. Na několika místech přišlo se na zuhelnatělé proso.

Vykopané kosti určil laskavě p. dr. Martin Kříž. Zastoupena jsou tato zvířata: Domácí tur, domácí prase, zajíc, ovce, srnec, domácí pes: v nejbližším sousedství nalezeno na povrchu kus spodní levé čelisti z medvěda.

Postřehujíce v jedné části popsaných nádob vyvinutější typy neolitické, v druhé pak typy kultury cizí, snad z Uher zároveň s bronzy sem přišlé, nechybíme asi velice, když úsudek svuj ve příčině datování popsaného nálezu v ten rozum proneseme, že puvodem svým ukazuje k době neolitu velmi blízké, tedy k době p ř e c h o d n í.

Tomu zdají se nasvědčovati i stopy kultury neolitické kopáním na zkoušku v nejbližším sousedství náležitě objevené, jež se jeví v ryhovaných a tečkovaných střepinách z plavené hlíny bělošedé, pak ve střepinách z nádob s okrajem mírně do vnitř zahnutým nebo přehnutým, barvy šedé, hnědé a cihlové s kulatými, vysedlými pupíky ozdobené a za neolitické pokládané*), pak ve střepinách šňurovým ornamentem ozdobených a pazourkových nožících.

Místa tato tajíce v sobě zbytky kultury neolitické, přechodní a jak dále uvedeme i hradištné, jsou archeologicky velmi důležita. Od dalšího na nich zkoumání lze očekávati objasnění mnohé temné stránky v archaeologii, jakož i toho, zda-li jsme pochybili pojmenovavše prozkoumané místo sedlištěm a nikoli obětištěm.

3. Hromadný nález bronzů u Volenova.

Volenov, dříve osada s hrádkem, nyní dvůr s hradiskem, jenž patří k panství uh. brodskému, leží jižně od Uh. Brodu v místech, kde za stara sbíhaly se dvě zemské stezky. Jedna z nich vedla údolím bystřického potoku, St. Hrozenkovem a Drytomskou dolinou na Trenčín, druhá jeho přítokem, lesem Dubravou, Studeným vrchem nynější Březovou do Bošácké doliny a Zemanským Podhradím dále do Uher.

Na stezce vedoucí od Volenova do Bošácké doliny stály dva hrádky; jeden u samého Volenova, druhý nad Zemanským Podhradím. Okolí obou hrádků bohato jest na archeologické nálezy; nejčastější jsou nálezy bronzových předmětů stejného rázu na obou místech. Okolnost tato nutí domnívati se, že těmito místy vnikalo sem lidstvo již za nejstarší kolonisace jihovýchodní Moravy a že tudy brala se i část světového obchodu od jihu k severu; tomu zdá se nasvědčovati hromadný nález bronzů, jejž učinil volenovský hospodářský správce p. Fr. Nejedlý.

Na levém břehu řečeného přítoku Bystřického potoku, který, soudíc z mohutných vrstev v jeho údolí uložených, toto ve starších dobách celé zabíral, na polní trati „Druhé řády" zvané nacházel pan správce při každém jarním obdělání půdy ojedinělé bronzové náramky, prsteny a jiné ozdoby. Na jaře r. 1900 dal v těch místech kopati a výsledkem tohoto kopání byl hromadný nález podobných bronzových předmětů, z nichž pan správce krajinskému muzeu uh. brodskému daroval 7 náramku, 5 točinek a 2 prsteny.

Náramky jsou nestejné velikosti. Nejvíce je takových, které mají 7 *cm* v průměru, méně takových, jichž průměr měří 10 *cm*. Tělo je oblé, uprostřed tlustší, při krajích tenší. Tvarem svým náleží náramky tyto jednak k otevřeným, jednak k takovým, jichž konce přesahují jeden druhý, nejčastěji však přilehají konce těsně k sobě. Patina na nich jest leskle zelená. Ozdobou jsou jim skupiny svislých nebo šikmých ryh. Na některých jest mezi skupinami ryh ležatý křížek. Podobné náramky vyskytly se potud nejčastěji v hromadných nálezech uherských.

Hojné byly i brejlovitě stočené točinky; menší byly z drátu kulatého, větší ze čtyrhranného. Jim zcela podobnou, ale daleko větší a z drátu téměř 1 *cm* silného vykopal dvojíctih. p. farář J. Holuby na hrádku u Zemanského Podhradí.

---

*) Čas. olom. mus. roč. XI. str. 130. č. 4.

Prstenů bylo několik. Byly z jednoduchého roztepaného nebo z dvojitého skrouceného drátu spirálovitě stočené.

Nález byl uložen v prosté zemi. Původem svým ukazují předměty tyto k pokročilé době bronzové. (Podobné náramky, točinky a prsteny vyobrazuje I. L. Červinka v tomto časopise r. 1898., č. 57. a 58., tab. III. 10, 11, 15 a 17.)

4. Kulturní jámy a hroby se skrčenými kostrami u Uh. Brodu.

Jižně od Uh. Brodu, při ústí Korečnice do řeky Olšavy, zbudoval p. J Šaňák, stavitel v Uh. Hradišti, cihelnu, v níž při skopávání hlíny objevilo se dosud několik kulturních jam a dva hroby se skrčenými kostrami.

Kulturní jámy byly dvojího druhu: jedny obsahovaly zbytky kultury skrčených koster, jiné zbytky římskoprovincialní kultury; o těchto pojednáme na jiných místech.

Jámy s kulturou skrčených koster kryla vrstva ornice až 30 *cm* silná, byly rozličných rozměrů a tvarů, z čehož je patrno, že sloužily k rozličným účelům. Většina jam byla hlubší a širší, jen čtyry byly plýtké. Hlubší a širší jámy měly podobu nálevky, nebo byly delší než širší. Rozměry jejich byly celkem asi takové, jaké se udávají při podobných jamách: průřezy plýtkých jam byly kotlovité. Naplněny byly sypkou, popelnatou hlinou proloženou šikmými vrstvami žluté hlíny, v plytších byly pravidelně vrstvy čistého popele, střepiny a kosti z domácích zvířat. Ony vrstvy žlutky provázela slabá vrstva štěrku, z čehož jest patrno, že ona i tyto deštěm byly sem spláchnuty. Inventář těchto jam byl celkem chudý. Kromě nějaké střepiny a několika kustek jiného neposkytly. Nejčastější byly střepiny z plochých větších okřínů s okrajem do vnitř zahnutým. Z ostatních střepin nebylo lze zjistiti tvaru nádob, z jakých pocházejí, ornamentovaná nebyla ani jediná střepina.

Jámy tyto byly nepochybně příslušenstvím onoho lidu, který při nich pochoval dva své zemřelé v poloze skrčené. Jeden z těchto hrobů dělníci rozkopali úplně, aniž o něm dali vědomost. Z jejich výpovědí bylo však zřejmo, že kostra měla skrčenou polohu. Kosti spánkové byly zbarveny měděnkou. Druhý hrob porušen byl stržením hlíny tak, že celková poloha kostry nemohla býti zjištěna. Ležela něco přes 1 *m* hluboko v prosté zemi a jen z jednotlivých kostí stehenních a lýtkových dalo se souditi na skrčenou polohu. Kostra náležela člověku mladému, asi 20letému a dlouholebému. Temeno její směřovalo k jihu a tvář obrácena byla k východu. Spánkové a ramenní kosti zbarveny byly měděnkou a při pravé spánkové kosti nalezen byl ohnutý bronzový drátek. Při kostře byla menší nádobka z hlíny málo vypracované méně pečlivě zhotovená a neozdobená. Její polohu při kostře také nebylo lze zjistiti.

Zmíněné dva hroby se skrčenými kostrami jsou první hroby tohoto druhu, jež objeveny byly v okolí Uh. Brodu.

5. Sedliště a pohřebiště z doby císařství římského u Uh. Brodu.

Z jam s kulturou římskoprovincialní v cihelně p. Šaňákově objevených mohla býti prozkoumána toliko jediná, poněvadž ostatní dvě

nacházejí se v soumezí. Prozkoumaná jáma neměla určitých tvarů. Byl to původně dolík vymletý vodou, jejž pravěký člověk vyvolil si za obydlí. Naplněna byla tmavou, popelnatou a udupanou hlínou která byla proložena vrstvami žlutice. Jejím inventářem byly četné střepiny, bronzové, kostěné a železné předměty a smůla.

Při východním okraji dolíku byla okrouhlá, 1/2 *m* vysoká a 70 *cm* v průměru mající pec. Její dno bylo téměř na 10 *cm* do červena vypálené a spočívala na něm silná vrstva čistého popela a uhlí. Stěny pece byly do temnomodra vypáleny a místy držela se na nich temně-modrá struska, která byvši prof. Maxem Novákem v Uh. Brodě lučebně prozkoumána, ukázala, že chová v sobě měď a železo.

Dobyté střepiny ukazují jednak k nádobám domácí, jednak cizí práce.

A) Nádoby výroby domácí byly zhotoveny volnou rukou nebo na kruhu z hlíny více méně vypracované a byly rozměrů menších a prostředních. Povrch u většiny byl vně i vnitř šedý, některé byly vně barvy cihlové a hnědé, vnitř tmavé, jiné na povrchu leskle tuhované, uvnitř tmavé. Nádoby domácí výroby měly tvar: 1. baňatý, 2. mísovitý nebo 3. plochých okřínů.

1. Nádoby baňaté byly prostřední velikosti. Zhotoveny byly volnou rukou z hlíny dosti dobře vypracované. Měly hrdlo a okraj rovný, mírně nebo hodně ovalený a dno poměrně malé. Jejich povrch byl po většině šedý, při okraji tuhovaný, dno přes okraj rozšířené vytažením nebo přilepením úzkého pásku. Některé nádoby byly vně barvy cihlové, vnitř černé.

Nádoby s okrajem ovaleným byly ornamentovány, nádoby okraje rovného pak ornamentu neměly. Základem ornamentu jest rýha obvodová, jednak od hrdla ke dnu šikmo v pravo a šikmo v levo vedoucí, jednak lomená a otisk způsobený nehtem (tab. V. 1.) nebo přiřezaným dřívkem (tab. V. 4). Obvodové rýhy, jedna nebo dvě, vedou pravidelně tam, kde břicho nádoby přechází v hrdlo. Provází je nahoře jedna nebo dvě, dole i více řad uvedených otisků. Rýhy od hrdla ke dnu šikmo v pravo a šikmo v levo po spodku nádoby vedoucí začínají buď při hrdle u rýhy obvodné (tab. V. č. 2.), buď pod nejspodnější řadou otisků a jsou tak vedeny, že povstávají na nádobě samé kosočtverce. Na jiných nádobách tohoto druhu doplňuje lomenou rýhu rovnoběžně s obvodovou ležící, jiná taková rýha v kosočtverce. Některé z těchto ryh podobají se docela vlnicím. Okrajové střepiny mají kraj ozdobený svislými nebo šikmými zářezy. Jiné nádoby tohoto druhu měly na největším vypnutí spodku otisknutou rozmarinu. Ucho nalezeno jediné; je čtyřhranné a tlusté. —

2. Nádoby mísovité, asi 1 *dm* vysoké, zhotoveny byly volnou rukou méně pečlivě z hlíny málo vypracované, pískem promíchané. Dno měly malé, rovný okraj měl v průměru asi 20 *cm*; jiný druh těchto nádob měl kraj do vnitř zahnutý a při dně nápadně byly zúženy. Povrch byl šedý nebo leskle tuhovaný. Nádoby tyto neměly ozdoby.

3. Okříny byly rozměrů spíše větších než menších. Zhotoveny byly volnou rukou z hlíny dosti dobře vypracované a bílým pískem promíchané. V stěnách byly dosti silné. Okraj měly jednak ztenčený a rovný nebo mírně do vnitř zahnutý, jednak ztluštěný a ven mírně přehnutý. Povrch šedý, jen při kraji tuhovaný a lom černý. Jedna z nádob

toho druhu byla výminečně obzvláště tlustých stěn, byla leskle šedá a měla pod okrajem rýhu. Podobá se, že nádoba tato nepošla z domácí výroby.

B) Střepiny z nádob, které za importované považujeme, jsou z plavené hlíny, leskle vně i vnitř tuhované a ukazují k nádobám rozměru menších v rovném, ztluštěném nebo ztenčeném okraji zúžených, dna malého s okrajem vysedlým, tedy tvaru skoro kulovitého, pak k nádobám s okrajem mírně přehnutým a konečně k nádobám s hrdlem dvojitým, ostrou hranou odděleným, leskle vně i vnitř tuhovaným. Ucho nalezeno jediné; bylo čtyřhranné a na plochách podélnými rýhami ozdobené. Snad i střepiny z plavené hlíny do šeda vyleštěné s obvodovou rýhou při dně s okrajem vysedlým pocházejí z takových nádob. Nádoby tyto vyšly z volné ruky a také jak se podobá z hrnčířského kruhu a ukazují pěknou práci. Ozdobou byly jim obvodové rýhy pod okrajem a na hrdle, pak podlouhlé shora ke dnu vedoucí žlábky.

Jak velice jejich tvar byl napodobován, nelze zjistiti, ale že skutečně napodobovány byly, ukazují nalezená čtyrhranná ucha a v okraji rozšířená dna.

Z ojedinělých střepin zasluhují zmínky:

1. Střepina z jemné hlíny, do žluta vyhlazená, mnohonásobnou vlnicí ozdobená.

2 Střepina z hrubší hlíny, povrchu šedého, ozdobená koncentrickými oblouky (tab. V. č. 13.).

3. Střepina z nádoby, z jemné hlíny zhotovené, do červena vypálené a do leskla vyhlazené (terra sigillata).

Z bronzu nalezena byla zprohýbaná jehla, část nějaké ozdoby (tab. V. č. 14), udice a několik úlomků bronzového drátu; z kosti dva úlomky jehlice zhotovené, jak se podobá, z rybí kosti; ze železa část spony.

K datování sedliště v p. Šaňákově cihelně objeveného slouží především střepiny s ornamentem vlnitým, který se připisuje vlivu kultury římskoprovinciální. Také obvodové rýhy při okraji a dně a vysedlý okraj dna dlužno snad také považovati za napodobeniny římskoprovinciálních vzorů. Že zmíněná část bronzové ozdoby a střepiny uvedené pod B) pošly z výroby římskoprovinciální, o tom nelze pochybovati. K datování nálezu přispívá i nález koule ze smůly, která ve hrobech z doby císařství římského dosti zhusta se nalézá.

Podobá se, že jámy se zbytky kultury římskoprovinciální nejsou ojedinělé, že jsou částí osady dosti rozsáhlé, která v těchto místech k obývání velice příhodných, v prvých stoletích křesťanského letopočtu kvetla.

Podařilo se pravděpodobně najíti i místa, kde obyvatelé této osady své zemřelé pochovávali. Pisatel tohoto pojednání objevil na jaře r. 1900. na levém břehu Korečnice na polní trati „U Kučovské lávky“ zvané na dvou vedle sebe položených lánech rozsáhlé prostranství, zrovna poseté střepinami z popelnic a jiných nádob, podobných střepinám vykopaným na popsaném sedlišti. Z jara r. 1901. objeveno podobné prostranství se stejnou keramikou v nejbližším sousedství popsaného sedliště na polní trati „Běsné“ zvané. Ačkoli dosud nelze určitě říci, zda na těchto prostranstvích rozkládala se osada, či prostíralo

se pohřebiště, přece ono neobyčejné množství rozličně ornamentovaných tu jednak nasbíraných, jednak také vykopaných střepin svědčí spíše pro pohřebiště než pro osadiště.

Po žních r. 1901. kopáno nákladem muzejní společnosti na prostranství u Kučovské lávky, na poli pan Aug. Nesňala s jeho přivolením. Zbytků pravěké kultury bylo však lze více na povrchu nasbírati než vykopati. Příčinu toho bylo lze snadno uhodnouti. Divocí větrové odnášejí odtud zkypřenou půdu a tím obsah její ocítil se blíže povrchu, byl rozorán, na povrch vynesen a po poli roznesen. Zbývá naděje, že na sousedním výše položeném láně, který tím časem byl oset, příští zkoumání bude míti lepší výsledek. Vykopané a nalezené střepiny ukazují k nádobám domácím a cizím. Nádoby domácí zhotoveny byly volnou rukou nebo na kruhu hrnčířském z hlíny plavené a hrubší měly povrch nejvíce šedý, ale i tmavý a tuhovaný, ve stěně byly rozdílně tlusty s okrajem přehnutým nebo rovným a ztluštěným a byly ornamentovány nebo neornamentovány. Základem ornamentu jsou obvodové rýhy (Tab. V. 6., 7.), žlábky obvodové a podélné (Tab. V. 2., 11.), otisky způsobené nehtem (Tab. V. 1.), dřívkem (Tab. V. 4., 5., 9., 12.) píchaný ornament (Tab. V. 11, Tab. VI. 17.), píchaný meandr (Tab. V. 8.), jednoduchá, dvojitá a mnohonásobná vlnice (Tab. V. 3., 10, Tab. VI 22., 23., 26.), koncentrické polokruhy (Tab. V. 13.), plastický pásek na zpusob obroučky (Tab. VI. 17). Za importované považujeme nádoby, z nichž nalezené střepiny (Tab. VI. 13., 14., 24.), jsou z jemné do červena velmi dobře vypálené hlíny (terra sigillata) a plasticky ornamentované. I předmět, snad nějaká ozdoba, z něhož část viděti na tab. VI. č. 15, a který je z téže hlíny zhotoven a do bledočervena vypálen, považujeme za importovaný.

Z hlíny nalezen ještě přeslen (Tab. VI. 21.), z jemné a do černa vypálené hlíny, z bronzu dvě částí spony (Tab. VI. 18, 19.) a přezka (Tab. VI. 20.) a ze skla perla barvy černé (Tab. VI. 16).

Pátráme-li na střepinách z nádob domácí výroby po vlivech starých domácích kultur, postřehujeme je i ve tvarech i v ornamentaci. Nádoby na duté nožce a nádoby okřínové s okrajem pozměněným dosud se udržely. V ornamentaci potkáváme se se známými otisky nehtů a prstů a s obvodovými rýhami. Nový způsob ornamentace záleží v důlkování dřívkem způsobeném, v rýhování a žlábkování takovém, kterým povrch nádoby jeví se rozdělen na samé kosočtverce, ve žlábkování jednoduchém shora dolů vedoucím, v hustém rýhování shora dolů ozubeným nástrojem, v koncentrických týmže nástrojem způsobených půlkružnicích, v jednoduché, dvojité, až mnohonásobné vlnici a v ornamentu rozmarinovém, rýhami omezeném nebo neomezeném*). Vliv nádob importovaných na zdejší výrobu je zřejmý pouze na vysedlém okraji dna.

6. **Řadové hroby z doby velkomoravské říše u Těšova.**

„V zahradách“, polní trati na úbočí mezi silnicí a Těšovským stavem u Těšova se prostírající, objevil na jaře r. 1902. rolník p. Frant. Koudela hledaje skálu k lámání kamene řadové hroby. Teprve když tři

*) Dr J. L. Píč: Archaeologický Výzkum Tab. XXI, 22.

hroby sám byl prokopal, oznámil objev svůj pisateli těchto řádků a daroval krajinskému muzeu v Uh. Brodě vykopané předměty: nádobu 13 cm vysokou, bezuchou, s vlnicí mezi čtyřnásobnými obvodovými rýhami, dva železné nože, dvě šipky (jedna s dvěma špicemi, taková, jakou Dr. Lub. Niederle vyobrazuje z finských hrobů ve svém díle Lidstvo v době předhistor., str. 680., obr 462), držadlo a obruče z vědérka, nějaký široký, zašpičatělý a zaostřený 1 *dm*. dlouhý nástroj, část ostruhy s bodcem.

Nákladem muzejní společnosti uh. brodské prozkoumány další dva hroby. Čtvrtý prozkoumaný hrob byl v řadě dosud prokopaných hrobů třetí. Kostra ležela naznak natažená v prosté zemi asi ¾ *m* pod povrchem a náležela vysokému muži prostředního věku. Téměř krátkolebé hlavy směřovalo k západu a tvář byla obrácena k severu. Pravá ruka držela nůž při špici prohnutý, při něm ležela ocílka, levá železnou sekeru na topoře, t. zv. francisku. U nohou stála nádoba nahoře uvedená, kterou rolník Fr. Koudela dříve byl vykopal. Ve vzdálenosti asi 3 *m* směrem k severovýchodu objeven pátý hrob. V téže hloubce a týmže směrem v hrobě vykopaném ve zvětralém pískovci ležela na znak kostra velké starší ženy. Tvář obrácena byla k jihu. Pod dolní čelistí měla menší železný nožík, na levém spánku bronzovou náušnici s dutou, vodorovně rýhovanou jahůdkou, na pravé bronzový kroužek s kuličkou. Pod krátkou lebkou byla země na jednom místě nápadně začernalá. (Tento hrob fotografoval prof. Ed. Horský.) Další kopání musilo býti zastaveno, poněvadž nadešla příhodná doba k setí.

Nálezy tyto shodují se poněkud s nálezy objevenými v mohylách jarohňovských, P. Fr. Přikrylem prozkoumaných (Čas. Muz. ol. roč. VII. č. 1.) V prozkoumání tohoto zajímavého pohřebiště bude se pokračovati letos na podzim, o čemž obšírnější zprávu tento časopis přinese.

Pohřebiště stejného rázu objeveno při odvážení hlíny v Drslavicích. Kostry tu ležely v prosté hlíně také bez vnějšího označení a týmže směrem.

Hroby zůstaly nepovšimnuty, poněvadž nebylo o nich podáno zprávy a zachována z nich p. Fr. Koníčkem, rolníkem v Drslavicích, pouze nádobka zdobená vlnicí a železný nožík.

Ke stejné asi době ukazuje původem svým slabá kulturní vrstva, jež objevena byla v Kučovském poli u Uh. Brodu na městské roli, ve které vykopány střepiny vlnicí zdobené, přeslen a kostěné šidlo, a kulturní jáma objevená v násypech uh. brodských, jež obsahovala střepiny z nádob tmavých, okraje přehnutého, na břichu vlnicemi zdobených.

7. Sedliště s kulturou nejmladšího hradištného rázu

objeveno při kopání na zkoušku na témže panském láně, na kterém objeveno a prozkoumáno již popsané sedliště (či obětiště?) z doby přechodní. Objeveno na třech místech v nejbližším okolí tohoto sedliště, a jak se podobá, každé původem svým k jiné ukazuje době, ač střepiny na nich vykopané ukazují k nádobám stejného rázu.

Nádoby ty zhotoveny byly na kruhu hrnčířském z hlíny dosti dobře vypracované, také silně tuhou a také pískem promíchané a byly do červena, šeda a černa dobře pálené. Na vnitřní straně některých střepin lpí vápencový prášek. Ze dna často velmi tenkého rozšiřuje se

spodek nádoby ponenáhle a nabývá největšího vypnutí u samého krku, který je jen nepatrný a z něhož ostrou hranou oddělený okraj z příma vystupuje a je z šikma do nádoby seříznutý nebo žlábkovitě vyříznutý. Jiný druh těchto nádob jest ten, že mezi krkem a okrajem není tak ostré nebo vůbec žádné hrany. Našly se také okrajové střepiny, na nichž plochý okraj je vyhrnut nebo ke krku přehnut (tab. VII., 14.). Až na tento druh nádob všechny ostatní, i nádoby tuhové byly ozdobeny.

Po ozdobení nádoby volena plocha okrajová, největší rozpnutí spodku, na některých nádobách i krk ano i celý spodek nádoby. Okrajová plocha ozdobena obvodovými rýhami, jednoduchou až mnohonásobnou vlnicí (Tab. VII. 13, 15.), omezenou nebo neomezenou rýhami obvodovými, nebo píchaným ornamentem. Ozdobou krku je t. zv. jedlová větev nebo ornament rozmarinový. Na spodku střídají se obvodové rýhy s vlnicemi jednoduchými až mnohonásobnými a jedlovými větvemi. Dna mají znaky, ale málo znatelné. Kromě střepin z obyčejných nádob vykopány i silné, vlnovkou zdobené střepiny z hlíny silně tuhou promíchané, z kelímků a z nádob se žlutým nátěrem. Střepiny s uchem nevykopáno.

Na prvním místě, několik kroků jižně od prozkoumaného již sedliště, kde bylo na zkoušku kopáno, kromě uvedených střepin vykopány bronzové eliptické kroužky t. zv. obuší, pěkně patinované, s jedním koncem roztepaným a esovitě zahnutým. Kroužky tab. VII. 2 a 4 mají v průměru 8 *cm* a jsou snad největšími potud známými obušími; ostatní jsou menší. Některé jsou z dvojitého drátu a záušnice tab. VII. 3 je bronzová a postříbřena.

Kromě obuší vykopáno z bronzu: klíček (5), dvě šidélka (8, 9) a část nějaké ozdoby (10); ze železa dutý, podlouhlý kuželík (12); z kosti hřeben (7) 10 *cm* dlouhý, jenž se skládá z několika bronzovými nýty spojených částí, z nichž prostřední na obou stranách zdobí postava muže a ženy, pak část kostěné rukojeti (11). Ve hloubce asi dvou *m* vykopán silný jelení paroh.

Na druhém místě, které je od místa napřed prozkoumaného několik kroků na jihozápad, půda na povrchu byla tmavá a přepálenými kostmi silně promíchaná. Ve hloubce asi 50 cm uhozeno na vrstvu asi 15 *cm* silnou, popelnatou, zuhelnatělými kostmi a parohy silně promíchanou, která zabírala prostranství asi 2·5 m^2 a měla za podklad pískovcové plotny žárem začervenalé a rozpukané; odtud šla kulturní vrstva až 1·5 *m* hluboko. Vrstva tato proložena byla vrstvami čistého popela. Vyzdviženo z ní mnoho střepin z nádob nahoře popsaných, kostí z domácích zvířat, jmenovitě prasete a kuru, železný typický nůž, železná šidla, hřebíky, kusy železné strusky a stříbrný solidus rázu řezenského, který činí zřejmo, že vrstva tato původem svým ukazuje ku stol. XIII.

Třetí místo, kde na zkoušku bylo kopáno, poskytlo střepiny z nádob téhož rázu; ze železných předmětů nejzajímavější je čtyřboká šipka s násadou k zapuštění do dřeva.

Tím končíme zprávy o dosavadním archaeologickém výzkumu v okolí Uh. Brodu.

Propasť hranická.

Sestavil Dr. Mauric Remeš.

(Dokončení.)

39. Weisskirchner Wochenblatt č. 23., 3. ročník, 10. června 1877. „Neuer Erdfall“ Na cestě od sv. Jana ku Švrčovu propadla se prý země v rozsahu asi 30 čtverečních sáhu. Pisatel slibuje, že se o pravdivosti této zprávy sám přesvědčí a pak čtenářum bližší podrobnosti oznámí. V dalších číslech však jsem ničeho již nenašel

40. Číslo 24. téhož ročníku obsahuje článek: „Aus Weisskirchens Vergangenheit. Zusammenstellung der ältesten Denkwürdigkeiten der Stadt Weisskirchen, vom städt. Kassier Mathias Ružička.“ Hned z počátku líčí dle Tomáše Jordána, jak pan Kropáč z Nevědomí hledal vznik teplických pramenu (viz nahoře). Dále praví o Galašovi, že dle jeho mínění jedovatý plyn, který z rokle u lázeňské budovy uniká, není nic jiného než Aer fixus a má stejné vlastnosti jako jedovatý plyn italské Grotta del Cana, který všechny živočichy usmrcuje. — Hostinskému v Teplicích usmrcena také drůbež, která k rokli přišla. Proto k jeho prosbě byla rokle později úplně zasypána. Galaš sám našel blízko ní častěji kostry ptáku a veverek. O původu těchto plynů praví (Galaš): „Diese der Erde ausströmenden Gase entstehen in Folge des grossen Sauerstoffgehaltes unseres Teplitzer Wassers, und ich werde später über die Beschaffenheit des Teplitzer Wassers und Bades ausführlicheren Bericht erstatten.“ Dle Ružičky nelze v Galašových spisech nic dalšího o Teplicích najíti.

41. Weisskirchner Wochenblatt č. 51, ročník 3., 1877, obsahuje ukončení statě „Aus Weisskirchens Vergangenheit“ od M. Růžičky a sice pověstí o propasti.

V době kdy na Moravě vládlo pěstní právo, žil v nynějším lese Hurce v nedobytném hradě loupežný rytíř Micho Švrčovský, postrach celého okolí, zlosyn, jemuž nebylo nic svato. Vraceje se jednou domu, potkal na cestě ďábla v podobě mnicha na housle hrajícího. Vzal jej s sebou na hrad a učinil zámeckým kaplanem. Na hradě vedli prostopášný život, jehož zvláště horlivě se účastnil onen mnich Jokus nebo Lupus zvaný a dobrý přítel Švrčovského loupežník Puchart.

Touž dobou žil na malém zámku blíže vsi Ústí letitý již rytíř Bedřich z Hrádku. Byl vdovec a nemaje z prvního manželství dítek, pojal za ženu svoji schovanku Kunhutu, kterou chudou a opuštěnou byl kdysi k sobě vzal a vychovati dal. Kunhuta byla krásná, avšak lehkomyslná a podlé povahy i přála svému dobrodinci smrť.

Při hostině, kterou na počesť svatby své dcery pořádal rytíř Branický, seznámila se Kunhuta se Švrčovským, jenž k ní láskou zahořel. Z tohoto hříšného poměru pošlo dítko, které Bedřichovi z Hrádku nic netušícímu velkou radosť způsobilo. Švrčovský požádán, aby byl kmotrem dítěti. Při hostině za příčinou křtu odbývané vzplanula ještě více láska mezi Kunhutou a Švrčovským a jelikož jim starý rytíř Bedřich v cestě stál, pojali strašnou myšlenku jej ze světa sprovoditi. Na lovu brzy potom Švrčovským pořádaném najatí lupiči Bedřicha zavraždili a mrtvolu do temné rozsedliny skalní, která se otvírala na místě nynější propasti, uvrhli. —

Vracejíce se domů spatřili na skalním výčnělku kazatelně podobném státi onoho mnicha, an vytýkal Švrčovskému cizoložství a vraždy spáchané a líčil muka pekelná, která za své zločiny bude kdysi snášeti. Společnosť zprvu řečí jeho postrašená, uchýlí se do hradu, kdež veselou hostinou snaží se výčitky svědomí upokojiti. Při této příležitosti oznamuje Švrčovský společnosti, že chce vdovu Kunhutu pojati za ženu a zámecký kaplan Lupus že je oddá.

Ku hostině svatební sezváni okolní loupežní rytíři. Bylo jich počtem 7. V den svatby jel Švrčovský v nejkrásnějším svém vozu pro nastávající choť na Hrádek. Kunhuta tušíc nějaké neštěstí nechce z počátku jeti, až konečně poslechne Švrčovského, oba i s dítětem vsednou do vozu a jedou. Na místě, kde Bedřich rytíř byl zavražděn, počali se koně vzpínati a před nimi najednou objevil se kaplan Lupus volaje: „Zastavte a slyšte, že jsem vyslán, abych vás na tomto místě, kde oběti nesčetných zločinů do hlubiny uvrženy, za živa do pekla sprovodil.“ Sotva domluvil, změnil podobu mnicha v tvářnosť ďábla. Země se třásla, blesk a hromobití následovaly a konečně otevřela se země a všichni i s koňmi a vozem propadli se do propasti, která sluje dosud „Gevatterloch.“ Jen kočí poznav ďábla ve strachu s vozu skočil a se zachránil. V témž okamžiku, kdy se do propasti propadli, zničeno i loupežné hnízdo Švrčovského i s obyvateli bleskem a hromem.

Čertova kazatelna byla r. 1833. při stavbě silnice zničena . . . . „in einer Höhle derselben wurde ein vollständiges Mammuthskelett vorgefunden, leider von den unwissenden Taglöhnern zum grössten Theile zerstört. -- Die wenigst beschädigten Theile dieses Skeletts wurden in das Museum nach Brünn gesandt.“

42. Dr. Leo Smolle: Die Markgrafschaft Mähren. VII. svazek díla: Die Länder Österreich-Ungarns in Wort und Bild. Herausgegeben von Dr. Friedrich Umlauft. Wien 1881. Str 118. „Erdfall, das sog. Gevatterloch (böhm. Propast).“ Hloubka as 70 *m*. Na dně voda, která jest ve spojení s Bečvou. „Die Alpenrose, der Türkenbund, der gelbe Fingerhut, die Haselwurz und manch andere seltene Pflanze wächst nahe dem Rande des Gevatterloches.“ Popis propasti — jako níže v dílku Mikuschově.

Pověsti: 1. Kmotříčci vracející se opojeni ze křtin v temné noci zbloudí a do propasti spadnou.

2. Pověsť o Rolfovi jako u Mikusche.

43. K. Filipovský: Vlastivěda markrabství moravského. Brno 1883.

Str. 13. „Hranický hřbet u Hranic s Propastí“ (70 *m* hlubokou) po pravém břehu Bečvy.

Str. 43. „Teplice u Hranic (naproti Propasti po levém břehu Bečvy.)“

Str. 101 „ . . . . lázně Teplice a naproti nim na pravém břehu řeky „Propast“, na jejíž dně nachází se jezírko s kyselou vodou. Tato „Propasť“ jest něžný obrázek hrůzné Macochy.“

44. Jos. Uličný: Beitrag zur Kenntniss der Molluskenfauna von Mähren. (Verhandlungen des naturforschenden Vereines Brünn 1884 Bd. XXIII.) Str. 161. Helix arbustorum L. var. Jetschini Kob. „Bei Teplitz nächst Mähr. Weisskirchen im sogenannten Gevatterloch (Devonkalk.)“ „Das Gevatterloch (Propasť) ist ein Abgrund von beiläufig 80 *m*. Tiefe, oben in einer Richtung etwa ebensoweit, in den anderen

um die Hälfte enger. Die Wände sind an drei Stellen vertical oder selbst überhängend. Nur an einer (der östlichen) Seite kann man bei trockenem Wetter an einem serpentinartig sich windenden Fusssteige mit Mühe bis hinunter steigen. Diese schiefe, aber doch sehr schroffe Seite ist oben mit Brennesseln, weiter unten mit Impatiens noli tangere dicht bewachsen. Unter und auf diesen Pflanzen lebt nun die Varietät von H. arbustorum und geht mit der letztgenannten Pflanzenart bis an den Boden, wohin sie wohl mit Wasser bei Gussregen hinabgespült wird. Man findet sie zahlreich in allen Altersstufen. Da diese Form hier aussschliesslich vorkommt, so könnte sie einen Beweis liefern, wie ungewöhnliche physikalische Eigenschaften des Standortes auch ungewöhnliche Thierformen hervorzurufen im Stande seien."

Str. 166. Clausilia turgida Zgl. var. elongata Rossm. - „Bei Teplitz nächst Mähr. Weisskirchen sehr häufig im oben beschriebenen Gevatterloche, an welchem interessanten Orte ich ausser der früher berührten Helix arbustorum var. Jetschini noch H. personata, unidentata, Buliminus montanus, Clausilia biplicata, Acme polita etc. gefunden habe, ohne jedoch an ihnen irgend eine Abweichung beobachten zu können. Da drängt sich denn doch die Frage auf, warum dieselben physikalischen Eigenthümlichkeiten des Standortes zwar auf eine Species, nicht aber auch auf andere in irgend einer Weise abändernden Einfluss ausüben?"

45. M. Václavek: Markrabství Moravské. Čásť II. 1855 Praha. (Vyšla v nové knihovně pro mládež, řada II.)

Str. 96. Propasť asi 70 metrů hluboká s kyselkou na dně. Voda ta spojena je podzemními pruduchy s vodou Bečvinou, tak že hladina propasti je stejné výše s hladinou řeky Bečvy. Do propasti možno sestoupiti po schodech ve skále vytesaných. „Propasť hranická činí na nás týž dojem jako Macocha v drahanské vysočině." Pověsti dvě vyňaty asi ze spisu Smolle'ova nahoře uvedeného.

46. Heinrich Sonneck: Landschaftliche Schilderung Mährens. (Die österreich. ung. Monarchie in Wort und Bild, Wien 1897. Mähren und Schlesien. Str. 40, 42 . . . „gegenüber (Teplitz) auf einer kalkigen Höhe der anderen Flussseite das sogenannte Gevatterloch, ein Erdfall (propast) von etwa 70 meter Tiefe. Am Grunde desselben erblickt man einen Wassertümpel, dessen Spiegel mit dem der Bečva steigt und fällt". —

47. Ottův Slovník naučný XI. díl, 1897. Str. 756. v článku Hranice: Propasť 70 *m* hluboká na dně s kyselkou, souvisící s Bečvou. Sestoupiti možno dolů po schodech. (Patrně vyňato z Václavkova uvedeného spisu, který zde citován.)

48. Vlastivěda moravská. Díl I. V Brně 1897. Geologické poměry. Napsal professor Josef Klvaňa. St. 49 . . . „u Teplic na pravém břehu Bečvy jest v nich (t. j. vápencích devonských) a ovšem i v nadloženém kulmu prolomena známá „Propast" přes 70 *m*. hluboká. V Bečvě u Teplic vychází z nich nejméně na sto místech kyselina uhličitá, která ovšem i v lázeňských pramenech levého břehu je hojna." V témž díle str. 203 ve článku: „Horopis. Píše Josef Hladík." „Propasť je děsná rokle přes 70 *m* hluboká, jež ke dnu nálevkovitě se úžíc je přístupna."

Tamtéž str. 398. ve stati „Krajinný ráz Moravy. Popisuje professor Josef Klvaňa. . . . „poblíže nich (t. j. lázniček teplických) nalézá se „Propasť“ (prohlubina přes 70 *m* hluboká, po Macoše na Moravě nejpamátnější.)“

49. Dr. Mauric Remeš. Die Höhlen im Devonkalke von Černotín bei Mähr. Weisskirchen. (Verhandlungen der k. k. geolog. Reichsanstalt, Wien 1900 Nr. 4. u. 5.) Popis nové jeskyně černotínské s půdorysem. Poukázáno na patrnou souvislosť vody v jeskyních s vodou v propasti a v Bečvě.

50. Dr. Mauric Remeš: Jeskyně v devonském vápenci černotínském u Hranic. (Časopis vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci roč. XVII. č. 68. str. 148.—153.). Popis černotínské jeskyně jako v předešlém spisu. Mimo to obsahuje zmínku o praehistorickém nálezu na blízku jeskyní učiněném. Připojena zpráva o fauně jeskyně.

* * *

Spisy, u nichž nenašel jsem zaznamenaný rok, kdy byly vydány, uvádím ku konci:

G. Mikusch: Wanderungen durch Mähren.

(A. Ch. Jessen's: Volks und Jugend-Bibliothek) (rok udán není). Str. 85. článek 18. Das Gevatterloch.

Das Gevatterloch oder böhm. Propast (Abgrund) ein Erdfall, „ist durch allmäliges Auswaschen des Kalksteins entstanden“. Hloubka asi 70 *m* Dosti pohodlně možno dolů sestoupiti. Na dně rybník, jehož minerální voda jest nákyslé chuti a následkem unikání plynů (Kohlensaure Gase) neustále bubliny vypouští. Tento rybník spojen podzemními kanály s Bečvou; vody v něm přibývá a ubývá dle stavu vody v Bečvě. Popisuje pohled od hladiny rybníka na vyčnívající skalisko.

Pověsť: Na místě propasti stál za dávných dob hrad, jehož posledním majitelem byl loupežný rytíř Rolf. Kdysi vracel se s bohatou kořistí z loupežné výpravy domů a na cestě k hradu se přibližuje zapadl do močálu, jehož zde dříve nebylo. Klna a rouhaje se Bohu i lidem, volá po purkrabím, však jeho hlasu nikdo neslyší. Stále hlouběji propadal se zámek i jeho obyvatelé. Od té doby bloudí co divý lovec zvláště za temných nocí v okolí hledaje svůj hrad. V noci štědrovečerní slyšeti prý zvonek zámecké kaple z děsného jícnu zaznívati.

52. K. Bufková-Wanklová Z Ječmínkovy říše. Moravské povídky a pověsti. (Vilímkova Knihovna „Malého čtenáře“. Rok není udán.)

Str. 144. O propasti u Hranic. Rolf, loupežný rytíř ve štědrý den vrací se domů. Znesvětil loupeží svatou noc. Tu ve hradě v opuštěné kapli rozhoupá se zvonek a Rolf s družinou propadá se do propasti. Posud za noci projíždí se na oři hledaje svůj hrad.

Str. 146. Hloubka 70 *m*. Po schodech možno dolů sestoupiti. Tmavá hladina vodní — neustále tvořící se bubliny svědčí o četných sirnatých součástkách vody. Alpská růže, žlutavý náprstník, brambořík a jiné vzácné květiny, které hlavně v alpských horách rostou, zde kvetou. Dle sdělení prof. Kadeřávka z Hranic roste tu jen jelení jazyk (Scolopendrium), ostatní nikoliv.

53. František Přikryl: Záhorská kronika č. 8. Pohádky a pověsti ze Záhoří. (Rok udán není) Str. 316, 317. Propast u Hranic.

„Na Hradišťku protiv černotínské vapence bývala za starodávna tvrz a v ní bydlel zámožný zeman z Ústí. Jeho poli říká se po dnes „Zemanina". Avšak nade všecku zámožnosť milejší byla mu jeho krásná manželka. Těšilo ho, že se všem líbila, kdo ji jen jednou uviděl, dělal jí pomyšlení, ale její krásná tvář skrývala špatnou duši. Na zámku Švrčově bydlel bohatý pán, byl svobodný a nadcházel si mladou zemanku. Z počátku jí jeho lichocení těšilo, po čase si toho už přála, až se stala muži svému nevěrnou. Zemana lichocením omámila, že ničeho nepoznal. Pán na Švrčově a zemanka si slíbili, že se spolu seberou, až zeman umře. Že se smrti jeho dočkat nemohli, smluvili se, zhladit ho ze světa.

Švrčovský pán byl na tvrzi častým hostem a umluvili se jednou v podzim se zemanem, že v Nihlově a okolních lesích budou honit. Na honě se držel pán vždy blízko zemana, až se octli spolu odloučeni od ostatní společnosti v debři. Tam ho pán probodl a zahrabal v listu. Po honě sháněli se po zemanu, ale marně. Nikdo ho už nespatřil. Nyní se zemanka netajila svou hříšnou láskou, švrčovský pán stále byl u ní, až se spolu sebrali. Po svatbě uváděl pán svou ženu na Švrčov. Jeli na skvostném kočáru mostem přes Bečvu, kdež seděl žebrák a hrál na housle o almužnu: Pán zastavil vůz vzal hudebníka s sebou, aby jim činil na zámku veselí. Když přijeli nedaleko Švrčova na kopec, vyskočila z lesa náhle jakási obluda; koně lekem skočili stranou a kočár se převrhl. V té otevřela se země a pán se zemankou padali do hluboké propasti, jen pacholek se zachránil a slyšel za sebou hrozný chechtot. Ten žebrák byl Černý Kuba a vzal nevěrnici i s jejím galánem do pekla. Podnes tam straší zemanka a naříká k výstraze všem ženám nevěrným. Švrčov i Hradištek zanikl, ostaly tam jen nepatrné náspy a valy. Jen propasť otevírá podnes svou černou tlamu jako stělesněný hřích."

Laskavostí p. Bernh. Kmenta, účetního v Černotíně, dostalo se mi ještě dvou pověstí o propasti.

1. (Vypravoval p. Březina v Černotíně.)

Majitel bývalého hradu „Švrčova" (nedaleko nynější propasti) byl bezdětek. Jednou prohlásil, že by hned čertu to dítě dal, kdyby ho jen měl. Tu objevil se u něho jakýsi pán a řekl, že slyšel, jak toužebně si přeje dítěte i nabídl se, že mu pomůže, pak-li se mu zapíše. Majitel hradu svolil a cizinec vytáhl kožu plnou již podpisu, tak že ji musil natáhnouti, aby měl místo pro podpis nový, načež se mu pán podepsal. Dítě se skutečně narodilo, ale když ke křtu do Hranic jeli, propadlo se dítě i s kmotry v těch místech, kde je nyní propasť. (Vedla totiž dříve cesta do Hranic těmito místy.) Na paměť této události říká se propasti německy „Gevatterloch".

2. Dělník z Hranic vyprávěl:

Cestou, která z blízkého hradu do Hranic dříve vedla hustými lesy, jel kdysi povoz s nekřtěňátkem a kmotry. Když přijeli na místo nynější propasti, zvonilo se v hranickém kostele pozdvihování. Pobožný pacholek slezl s vozu, poklekl a bil se v prsa, přes to, že mu to bylo zakazováno. Kmotr uchopil bič a chtěl pacholka švihnouti, v tom však zahřmělo a celý povoz s koňmi, kmotry i nekřtěňátkem se propadl, jen pacholek, který ještě klečel u vozu, ne. Zem zůstala otevřena až do dnes."

Pověstí s dějištěm v lesích a místech okolo propasti roztroušeno je mezi lidem více. —

Aby zjištěno bylo, kam voda na dně propasti se vlévá, učiněn prý pokus s divokými kachnami, které — opatřené červenými stuhami na krku — puštěny byvše na vodu propasti vypluly na Bečvě. Bližšího jsem se o věci té nemohl dopátrati.

P. B. Kment pokusil se změřiti hloubku propasti a vody pomocí motouzu se závažím. Naměřil až po vodu 68 *m*, vody 18 *m*. Celkem 86 *m*.

Číslo pro hloubku vody našel ve třech místech. Domníval se vždy býti se závažím až na dně. Měřeno bylo s okraje kolmé stěny.

Moravské brakteaty.

(XIII. století.)

Píše **I. L. Červinka.** (Dokončení.)

IV. Nejčetněji byly zastoupeny pfenniky rázu vídeňských ražeb Otokarových[25]). Jsou to mince oboustranně ražené na silné střížky spíše čtverhranné než kulaté; ražena byla jistě každá strana zvlášť, poněvadž jeden kolek býval druhým přeražen. Průměr 16—18 m/m, váha 75—95 gr.

89. L.: V širokém ovalku lev zpříma hledící na pravo. Kolem obv. místo opisu hvězdičky. Okraj hladký. Rub: V perl. kruhu heraldická orlice v pravo hledící. Kolem růžice.
Luschin tab. III. č. 75. — Smolík č. 2. — Fiala 2454, tab. XXXV. čís. 13.
90. L.: V ovalku vzpřímený lev na levo s huňatým ohonem. R.: Noh na pravo s rozpjatými křídly. Kolem hvězdičky.
Luschin t. III. č. 56. — Smolík č. 1. — Fiala č. 2455, tab. XXXV. č. 4.
91. L.: V obv. lev na l. a půl orlice spojení hlavou zpříma hledící. R.: Lev na levo kráčející, nad ním rostlinný ornament. Místo opisu hvězdičky. Okraje zoubkované.
Luschin č. 41. — Smolík č. 6. — Fiala 2456, tab. XXXV. č. 15.
92. L.: V ostnitém kruhu obličej zpříma R.: Noh jako na čís. 91.
Fiala č. 2457.
93. L.: V ovalku nad obloučkem vztýčená žerď s nástavkem. R.: V kruhu noh na levo, kolem hvězdičky.
F. 2458.
94. L.: V ovalku leží okřídlený lev kor. na l., hlavu zpříma. R.: Trůnící postava v řasnatém rouše, v každé ruce žerď, po stranách čtyry kuličky. Kolem hvězdičky.
F. 2459.
95. L.: V ovalku okřídlený lev na levo s lidskou hlavou zpříma. R.: V obv. heraldická orlice v levo hledící, u krku po tečce. Při okraji tečky.
Fiala 2460, tab. XXXV. č. 14. — Smolík č. 3.

[25]) Dr. A. Luschin v Ebengreuth. Die Wiener Pfenninge zu Zeiten König-Ottokars. (Numism. Zeitschr. Vídeň, XVI. sv.)

96. L.: V ovalku kůň (?) s mečem v přední noze na l. R.: Nejasný.
Fiala 2461, tab. XXXV. č. 23.
97. L.: V ovalku ležící beran (?) na p., obrací hlavu vzad. R.: Nejasný.
F. 2462.
98. L.: V ovalku lev s podhozeným ohonem na p. obrací hlavu zpět. Orlice heraldická.
F. 2463.
99. L.: V ovalku kor. hlava pod obloučkem, nad ním orlice. R.: Lev na levo. Na okraji ružičky.
F. 2464.
100. L.: V ovalku odpočívá kor. lev s mečem v pravé a štítem na levé tlapě. R.: V kruhu orlice.
F. 2465.
101. L.: V ovalku kor. poprsí na levo se sokolem na pravé ruce a se žezlem o rameno opřeným v levici. R.: V kruhu orlice. Na okraji růžice.
F. 2466.
102. L.: V ovalku polovina orlice na p., vedle vztýčeného pardala na levo. R.: Drak, na okraji růžice.
F. 2467.
103. L.: V ovalku okřídlený netvor s hadím krkem. R.: Orlice heraldická v kruhu. Na okraji hvězdice.
F. 2468.
104. L.: V ovalku kor. orlice na pravo hledící. R.: V kruhu lev na levo. Na okrajku liliové ozdůbky nebo ružice.
F. 2469, 70.
105. L.: V ovalku lilie do kříže složené. R.: Nejasný.
Smolík č. 7. — Fiala 2471.
106. L.: V ovalku lev na l., nad ním velká lilie. R.: Drak. Na okraji řada hvězdiček.
F. 2472.
107. L.: V ovalku dlouhý kříž, po jehož stranách v pravo orel, v levo zvíře s dlouhým hadím krkem. R.: V kruhu lev na l. Na okraji ružice.
F. 2473.
108. L.: Hvězda mezi dvěma křídly (?), na nichž místo hlavy trojdílné cimbuří (?). R.: Nejasný.
Smolík č. 8.
109. L.: V ovalku opřílbený jezdec na pravo s mečem. R.: Nejasný.
Smolík č. 9.

Markvartice.

Roku 1891 vykopána nádobka s 1500 denárků známých už z nálezů Starobrněnského a Novořišského, čís. 72, 86, 87 a 88, jeden typ nový a jediný pfennik pod čís. 111.

110. L.: V perl. obv. český nekor. lev na levo. R.: V perl. kruhu půl orlice na levo, podle ní lev na pravo. Okraje perlové.
Denar. — F. 2429, tab. XXXII. č. 34:
111. L.: V ovalku křížek složený ze čtyř lilií. R.: V kruhu orlice s lidskou hlavou, rakouský štít na prsou.
Pfennik. — I. L. Č.

Strmilov.

R. 1898 vyorána byla u hřbitova nádobka s „pokladem". Nález se ovšem jako skoro vždy rozebral a záhy na všechny strany rozešel; prof. Smolík získal pro Pražské museum 874 kusů, Dr. J. Novák, professor v Jindř. Hradci, získal a prohlédnul 834 kusy, asi 1000 kusů prodáno směnárníku Kischovi v Praze a mně podařilo se získati 558 kusů, mnoho rozešlo se jich po okolí „na památku". Celkem mohlo tu býti na 4000 mincí a z těch bylo prozkoumáno asi 2300.

Prof. J. Smolík popsal s použitím záznamů prof. Nováka z nálezu Strmilovského 1707 mincí v pojednání „Nález mincí z XIII. století ve Strmilově" (Památky arch. a míst. 1899 s 363) a dal vyobraziti na připojenou tabulku 30 typů s důležitějšími odchylkami. Mezi mými penízky bylo však ještě několik nových typů, tak že jich můžeme čítati celkem 38 a to téměř veskrze nových, dříve neznámých kolků. Byly tu brakteaty, oboustranné denárky okrouhlé a mnoho hranatých pfenniků (z nichž jediný byl v nálezu Staroříšském č. 106) se vzácnými půlkami.[26])

I. Brakteaty (celkem 3 kusy) jsou zvláštní fabriky, tuhého střížku (jako olomucké) v prům. 24 m/m, typ dosud neznámý.

112. L.: V obloučku +, nad ním orlice s rozpjatými křídly s hlavou na l. Smolík č. 35.

II. Denáry, jichž je celkem 18 nových typů, jsou úplně téže fabriky jako denárky staroříšské a markvartické, zajímavější však tím, že byl tu typ s čitelným opisem a několik půldenárků. Denáry měří 16—18 m/m, váží 56—87 cgr. Půldenáry 13—14 m/m a váží 35 cgr.

113. L. +WADIZLAVS. V perl. obvodku poprsí, po stranách krku a dole po tečce. R.: V ovalku anděl s mečem na p. Okraje perlové. Smolík č. 16.

Varianty jsou četné v kresbě a pak v opisech: + WADZLAVS a + WAADIZLAVS.

114. L.: + WAD . . . AVS j. předešlý, jen menší. R.: V kruhu + mezi 4 kuličkami střídavě 4 hvězdičkami obklopený. Místo opisu kroužky. Okraje perličkové.
Půldenár. Smolík č. 17.

115. L.: Mezi dvěma věžmi orlice heraldická, pod ní hlava. R.: Okřídlený lev na l. Obvodky i okraje hladké kruhy.
Smolík č. 14.

115. a) L.: j. předešlý. Rub: j. p., jen lev na p.
Smolík č. 15.

116. L.: V kruhu hlava, nad ním půl orlice, po stranách věže. Obvodek hladký. R.: V perl. kruhu kor. lev na l., u krku tři kroužky.
Smolík č. 28.

117. L.: V ovalku hlava mezi dvěma vížkami, nad ní dvě orlí hlavičky. R.: V kruhu lev na l.
Smolík č. 25.

118. L.: V perl. obv. hrad s branou a v ní + po stranách po věži. Nad branou orel na l. obrací hlavu zpět. R.: V kruhu dva lvové sedící zpříma nad branou o třech vchodech. Místo opisu kroužky. Okraje hladké.
Smolík č. 26

[26]) I. L. Červinka, »Tři nálezy mincí (ze XIII. stol.) na západní Moravě« (Čas. Mor. Musea zemského 1902.)

119. L.: j. p., jen značně menší a v bráně tečka. R.: jak předešlý, jen menší.
Půldenár. — Smolík č. 27.
120. L.: V bráně třemi štíhlými věžmi opevněné kor. hlava mezi dvěma kroužky. R.: Brána s křížem, po stranách věže (?) v perl. obv. Místo opisu střídavě hvězdičky a kroužky. Okraje hladké.
Smolík č. 30.
121. L. V perl obv. pod velkým obloukem hlava mezi dvěma tečkami, nad ním tři věže. R.: V perl. obv. hrad Místo opisu kroužky. Okraje hladké.
Smolík č. 31.
122. L.: V ovalku hrad s branou a vysokou věží nad ní, po stranách dva ptáci od sebe odvráceni otáčí hlavy zpět. R.: V kruhu tři lilie uprostřed kroužkem spojené. Místo opisu kroužky. Odchýlky: v bráně trojlist nebo hvězdička, mezi liliemi hvězdičky a různé kresby.
Smolík č. 20, 21.
123. L.: V obvodu dlouhý kříž nad branou s hvězdičkou uvnitř, po stranách hořejší polovice lvu. R.: Jelen v poskoku na p. v kruhu. Místo opisu hvězdičky. Okraje hladké.
Smolík č. 22.
124. L.: Nad obloučkem lilie, po levé straně od ní půl orlice a na pravo půl koníčka; pod obloučkem vížka mezi dvěma kroužky. R.: V perl. obv. vzlétající orel na l. mezi dvěma hvězdičkami. Místo opisu kroužky. Okraje hladké.
I. L Č.
125. L.: V hladkém ovalku strom, pod nímž dva vzpřímení lvové. R.: V hranatém obvodu orlice, místo opisu tečky, okraj perl.
Smolík č. 24.
126. L.: V perl. obvodu poprsí s liliemi nad obloukem; v oblouku věž mezi dvěma tečkami. R.: v perl. obv. pes na l. Místo opisu věnec z podkovek. Okraje hladké.
Smolík č. 18.
127. L.: j. p. jen menší. R.: j. d., jen menší a věnečku není.
Půldenar. — Smolík č. 19.
128. L.: V ovalku jezdec s praporem na l. R.: V perl. obvodu poprsí s lilií v pravé a vlajkou v levé ruce. Okraje hladké.
Smolík č. 23.

Do této skupiny náleží kulatý denárek s korunovaným poprsím, které drží meč a država, a se štítem s vodorovnými kruhy na rubu, který vyskytává se častěji v uherských nálezech; numismaté přiložili ho králi uherskému Ondřeji II. (1205—1235) — Smolík č. 29 — J. Rupp, Numi Hungariae tab. V. č. 143.

III. Přenniky jeví celkem 19 nových typů (až na jediný kus z nálezu Staroříšského (č. 106) a tři z nálezu cizích známé). Fabrikou jsou staroříšským úplně příbuzné; také půlky se tu vyskytly. Přenniky mají v průměru 17—20 m/m a 60/82 cgr. váhy, půlky 12 m/m a 38—42 cgr. Četné jsou varianty.

129. L.: V ovalku pták s jeleními parohy na levo, za ním strom. R.: V kruhu lev na levo s mečem v přední tlapě. Místo opisu růžice,

Okraje perlové.
Smolík č. 10.

130. L.: j. p., jen menší. R.: j. p., jenom bez okruží.
Půlka. — I. L. Č.

131. L.: V ovalku věž se širokým cimbuřím na oblouku, v němž růžice; po stranách orli s obrácenými k sobě hlavami. R.: j. č. 131.
J. L. Č.

132. L.: j. č. 133 R.: V kruhu levhard na p. s hlavou zpět obrácenou; nad hřbetem ✲ Místo opisu hvězdičky. Okraje zoubkované.
Smolík č. 4.

133. L.: j. př. R.: j. př. jen menší a okruží není.
Půlka. — Smolík č. 5.

134. L.: V ovalku dlouhý kříž, nad obloučkem v levo orlice, v pravo medvěd, oba ku kříži obráceni. R.: V kruhu lev na levo s podhozeným ohonem. Místo opisu křížky. Okraje zoubkované. Varianty: žerď zoubkovaná hrubě i jemněji.
Smolík č. 8, 9. — Fiala č. 2473 (z nál. ve Staré Říši).
H. Ph. Cappe, Die Münzen d. deutsch. Kaiser, sv. I., t. XIX. č. 319.

135. L.: V ovalku hlavička mezi dvěma tečkami, nad ní křídla spojená — Místo opisu kroužky. R.: V bráně třemi věžmi opevněné lev na levo obrací hlavu zpět. Místo opisu křížky. Okraje zoubkované. Varianty: kříž jednoduchý, teček u hlavy není.
Smolík č. 6, 7.

136. L.: j. d. R.: j. d., jen bez kroužků a okruží.
Půlka. — I. L. Č.

137. L.: V ovalku hořejší polovice orlů k sobě obrácených, spojené trojlistem; nad nimi růžička, pod křídly orlice korunovaná(?) R.. V kruhu medvěď s hadím krkem na levo. Místo opisu křížky: Okraje zoubkované.
Smolík č. 1.

138. L.: j. p. R.: j. p., pouze bez okruží.
Půlka. — I. L. Č.

139. L.: V ovalku orlice na p. obracející hlavu; u krku s obou stran po kroužku. R.: Dva lvové od sebe spojení spodními polovicemi těl v arabesku, obracejí k sobě hlavy, Mezi nimi a nad hlavami po růžičce. Obvodek hladký. Okraje zoubkované Variant: Orlice jiné kresby; mezi lvy + a u nohou lilie nebo hvězdičky.
Smolík č. 2, 3.

140. L.: V ovalku orel vzletující, místo opisu hvězdy. R.: V ovalku jednorožec na p. s hlavou zpět. Místo opisu křížky. Okraje perl.
Smolík č. 13.

141. L.: V ovalku korunovaný orel s levým křídlem roztaženým hledí v l.; místo křídla pravého ruka s dlouhým křížem. Místo opisu kroužky. R.: V kruhu čtvernohé zvíře v p. s dlouhým krkem. Místo opisu hvězdičky. Okraje zoubkované.
I. L. Č.

142. L.: V šir. obv. dvouhlavý orel s + na prsou, místo opisu tečky. R.: V obv. lev na p. Místo opisu hvězdičky. Okraje zoubk.
Smolík č. 12. — Cappe tab. XXII. č. 368. — Num. Zeitschrift Vídeň II. sv. tab. IV. č. 18.

143. L.: V ovalku jezdec na l. se sokolem na levici. R.: Jednorožec na p. s hlavou zpět obrácenou v hladkém kruhu. Místo opisu hvězdičky. Okraje hladké.
Smolík č. 11.

144. L.: V ovalku orlice heraldická s hlavou na l., kolem hvězdičky. R.: V kruhu jednorožec obrací hlavu zpět, kolem + + +. Okraje zoubkované I. L. Č.

145. L.: V ovalku jezdec s mečem na p. Místo opisu tečky. Rub: V kruhu orlice, kolem hvězdičky. Okraje perl.
Smolík č. 33.

146. L.: V ovalku biskup s berlou a praporkem (?) Kolem hvězdičky. R.: Poprsí s praporcem v pravé ruce, u levého ramena +.
Smolík č. 32.

147. L.: V ovalku poprsí s palmou a praporkem. R.: V kruhu dlouhý kříž, jinak nejasný. Okraje perl.
Smolík č. 34.

Z nalezišť neznámých.

148. L.: Kor. poprsí po pás, v pravici meč, na levé lva. Rub: Kor. orlice zpříma, na prsou štít.
F. 2434.

149. L.: V ovalku kaplice, nad ní orlice. R.: Kor. dvouocasý lev na l.
F.: 2435.

150. L.: Předek lva na l. podle levé polovice orlice v levo hledící. — R.: V perl. kruhu kor. poprsí, na koruně tři větší křížky.
F. 2436.

151. L.: Poprsí s praporečky v rukou. R.: Nejasný.
F. 2437.

152. L.: Korun. poprsí s žezlem o rameno opřeným a v levé ruce s državou. R.: Dvě zápasící saně.
F. 2438.

153. L.: V perl. kruhu kor. poprsí mezi dvěma meči (?) R.: Dva lvové od sebe odvráceni, mezi nimi ✲
F.: 2439, tab. XXXII. č. 33.

Toto jsou posud známé nálezy století XIII., které se dají jednak podle skrovných opisů, jednak technikou jednotlivých mincí přiložiti moravským mincovnám. Ačkoliv vzácné opisy určují jenom několik oněch jednotlivých typů přesněji, přece lze i na většině ostatních brakteatů sledovati jisté znaky, dle nichž můžeme alespoň pravděpodobně souditi na jejich původce.

Takový důležitý znak pro určování brakteatů moravských je na př. štítek s břevnem, znak vévodství Rakouského. Z dějin víme, že z panovníků našich držel Rakousy jedině Přemysl Otakar II. v letech 1251—1276. Nemohou se tedy ražby brakteatu s rakouským štítkem připsati jinému panovníku. Poznatek ten potvrzuje také denár s českým lvem a opisem OTACARVS REX na jedné straně a s postavou krále se štítem rakouským na straně protější (č. 45.) Denár tento nelze přiložiti snad králi Přemyslu Otakaru I., poněvadž víme bezpečně, že znak dvojocasého lva pro Čechy zaveden byl teprve po roce 1230.

Okolnosti ty jsou tedy závažné při určování doby, ve které asi ten neb onen nález svěřen byl zemi. Tak soudíme, že nález Novo

hvězdlický, Ivančický, Lískovecký přináleží době Přemysla Otakara II., podobně nález Kyselovský a Zbejšovský, kde mincí se štítkem rakouským bylo dosti; v nálezu Starobrněnském byl však brakteat se štítkem takovým už jenom jediný, za to však objevily se tu s brakteaty nejmenšího střížku, nové penízky, drobné denárky; podobně bylo v nálezu Staroříšském. Přináležely by tedy nálezy tyto, jakož i Markvartický a Strmilovský, kde se vyskytly též denáry s opisem WACIZLAVS, době království Václava II. Denárky tyto, jakož i ony Přemysla Otakara II. jsouce příbuzné fabriky jsou přispůsobeny rázem i vzhledem úplně současným denárům uherským.

Roztříditi ražby krále Přemysla II. přesně od ražeb syna jeho Václava II., jest na ten čas ještě nemožno.

Dle dosavadních zkušeností získaných pozorným studiem nálezů vybíjel Otakar II. z počátku své vlády brakteaty střížku prostředního, totožné s brakteaty s opisem WLADIZLAVS († 1247); č. 1. pozdější ražby jsou střížku nejmenšího, jmenovitě ony s rakouským štítem, ačkoliv ostatní, které tohoto znaku postrádají, nelze najisto vesměs přiložiti králi Václavu II., a to tím méně, že mezi obě jejich vlády vsouvá se na Moravě vladaření Rudolfa Habsburského po dobu pěti let.

Známe zápisy, dle kterých oběh cizí mince byl u nás zapověděn, a jak přestupky takových ustanovení přísně trestány byly. Zřídka nalézáme proto v našich pokladech této doby cizí příměsy. Nápadno tedy, že nález Olomucký a po něm Staroříšský i Strmilovský přinesly větší množství pfeniků rázu vídeňského, u nás přísně zapovězených. Fiala soudí z toho[27]) zvláště o nálezu Olomuckém, že pfeniky ty dle obsahu jiných v Rakousích objevených nálezů vzniknouti mohly za vlády krále Rudolfa. Snad mnohé z nich tehdy vybíjeny dle rakouského způsobu i u nás.

Správnosť domněnky této úplně pravděpodobné potvrdí nám bohdá nějaký šťastný nález v budoucnu, nebo poslední bohatý poklad Strmilovský záhadu tuto rozmanitým počtem nových kolků vlastně ještě zatemnil.

Prof. J. Smolík pojednávaje o něm, čte a vykládá spis denárku WADIZLAVS za jméno Vladislava a přikládá je markraběti moravskému Vladislavu I. Jindřichu († 1222), všecky mince ostatní ať okrouhlé ať hranaté považuje za německé, k nám z říše přinesené, za jmění člověka cizího, který poklad ten zakopal asi r. 1222. Doklady k tomu shledává zejména ve 3 typech mincí hranatých a v 1 okrouhlém (čís. 136, 144, 145). které přikládá Cappe císaři Ottovi IV. do let 1197—1112 a v denáru krále Ondřeje Uherského z let 1205—1235

O hranatých mincích jest ustálen náhled, že jsou to bavorské mince zejména rázu řezenského, který v rozličných jiných mincovnách německých po dlouhou dobu byl napodoben. Mince rázu řezenského vzaly svůj počátek asi v polovici XI. století (1056) a vybíjeny byly v Řezně asi do r. 1231 a napodobeny nejen současně, nýbrž do konce XIII. stol., ne-li déle.

„Z pouhé „fabriky" můžeme poznati původ němých mincí, avšak co do určení času, kdy byly raženy, může se mýliti i sebe lepší znalec, aniž se mu to vykládati může ve zlé.[28]) Tak na př. č. 145., už dříve zná-

[27]) České denáry s. 199, 441.
[28]) Pam. arch. 1899 s. 382.

mé, má všechny známky napodobeného typu řezenského, puvod jeho byl správně určen, avšak pravděpodobně přiděleno teprve Ludvíkovi IV. Bavorskému (1294 — 1347)" ! —

Z této samé příčiny nemohu pokládati datování pokladu Strmilovského do let nejvýše 1222. za správné, mají-li o tom rozhodovati tři němé mince datované lety 1197 — 1212, jedna však dokonce do let 1294 až 1347! (tato poslední byla by tedy vlastně o celé skoro století mladší než ostatní spoluzakopaný poklad?!).

Dle dosavadních zkušeností bývají obyčejně ty mince v nálezu nejmladší, jichž bývá nejvíce (— pravidlem to ovšem býti nemůže, nebo stávalo se jistě často, že se starší mince nestahovala tak rychle, jak se šířila nová, není tedy vyloučena možnosť, že je vlastně někdy méně četně zastoupený druh mince v nálezu nejmladší —), mince jednotlivé nebo nečetné považují se za starší a nahodilé příměsy. Podle této numismatické osvědčené praktiky byly by tedy typy u čís. 126. a 137. popsané asi nejmladší (435 a 444 kusy). Denar s opisem (109 kusu) bude asi starší a také denáry čís. 115 (304 k.). Opis WADIZLAVS, WADIZLAVS, WADZLAVS vyskytující se na různých variantech, nelze vykládati za Vladislav, nýbrž za Václav, dají se tedy ražby tyto jistěji přiřknouti králi Václavu II. než Vladislavu I. Jindřichu († 1222) hlavně z důvodů chronologických. Viděli jsme, že nejdůležitějším znakem pro datování mincí stol. XIII. na Moravě je rakouský znak. Kde se objevují brakteaty prostřední s tímto štítkem, tam nikdy nepřišly v nálezu ještě denárky markvartické, teprve když brakteaty mění stříž a ohlašují znenáhla svůj úpadek, objevují se drobné denárky a s nimi vídeňské či řezenské pfenniky.

Jan Kollár.

Řeč*), kterou na památku padesátého výročí Kollárovy smrti o valné hromadě muzejního spolku Olomouckého dne 8. května 1902 měl prof. Josef Bartocha.

Velevážené dámy! Velectění pánové!

Slavný muzejní spolek olomúcký pokládal za svou vážnou povinnost uctiti letos požehnanou památku předního pěvce slovanského, jenž ohněm svého nadšení a nedílnou láskou k Slovanstvu uchvátil všechny Slovany a zlatým písmem na vždy se zapsal do srdcí jejich. Spolek náš chtěl tak učiniti už v měsíci lednu; neboť 24. ledna uplynulo padesát let, co vydechl Jan Kollár ušlechtilou duši svou, horoucí láskou ku všemu dobrému, k národu svému a celému Slovanstvu roznícenou. Ale těžká nemoc milého a velezasloužilého předsedy našeho spolku, dp. P. Ign. Wurma zabránila tomu záměru. Spolek odložil svou valnou hromadu a zároveň oslavu Kollárovu na dobu po-

*) Jako hlavní prameny své řeči některými dodatky a poznámkami rozšířené uvádím: Paměti J. Kollára (sepsané básníkem samým.) — Jan Kollár. Sborník statí o životě, působení a literární činnosti vydaný na oslavu stoletých narozenin Kollárových ve Vídni 1893. — Dr. J. Jakubec Výbor z Kollárových básní I. II. — Jaroslav Vlček, Dějiny literatury české. II. 2. Masaryk, Česká otázka 1895.

zdější, kdy mohl by jí přítomen býti též dp. předseda. Poněvadž pak nebezpečná nemoc velmi zdlouhavě popouštěla, zavinila, že teprve dnes tomuto orlu slovanskému splácíme svůj dluh. Slavný spolek poctil mne tím čestným úkolem, abych pokusil se vylíčiti Vám ohromné Kollárovy zásluhy o probuzení a uvědomění našeho národa i o sblížení všech kmenů slovanských navzájem. Úkol ten mi z dvojí příčiny je těžký: předně pro mou řečnickou nevycvičenost, potom i proto, že nesnadno jest nesmírné tyto zásluhy, obrovskou tu práci Kollárovu vylíčiti a s dostatek oceniti za ten krátký čas, který mé řeči jest vyměřen. Z obé tedy příčiny prosím o laskavé prominutí.

Chceme-li mluviti o zásluhách slavného věštce lepší budoucnosti slovanské a chceme li porozuměti snahám orla tatranského, musíme se rozhlednouti po jeho životě a současných poměrech; neboť z životních osudů, z vychování, z povahy a z postavení prýští jako ze studnice všechno jeho cítění, smýšlení a jednání. Proto vyložím předně hlavní obrysy — pokud jsou potřebny — z oslavencova života, dotknu se také tehdejších poměrův a pak ocením veškeru činnost jeho.

I Jan Kollár, jako mnohý jiný náš křisitel (Dobrovský, Jungmann, Šafařík Palacký, Čelakovský a j.) nevyšel ze stkvělého paláce jako nejeden buditel národů jiných, nýbrž zrodil se 29. července r. 1793 v nepatrném domku v městečku Mošovcích na Slovensku, asi 3 hodiny na jih od Turčanského Sv. Martina. Rodiče jeho byli dosti zámožni a syn jejich v domácí škole dobře prospíval a jevil neobyčejné vlohy. Již vychování v rodině samé vzbudilo v něm touhu po knihách; jednak otec sám byl dosti vzdělán, jednak jako evangelík měl doma i dával synovi čísti staré knihy nábožné a podobně příbuzní Kollárovi dopřávali mu vzácné Melantrichovy bible a Kocínovy Historie církevní, takže touha po knihách obrátila se téměř v náruživost a vzbudila v Kollárovi též snahu po vyšším studiu. Ježto nadání Kollárovo bylo patrné, měli učitelé otce k tomu, by dopřál synu vzdělání vyššího. Proto Jan již po devátém roce musil se doma trápiti latinou, aby mohl postoupiti do školy za němčinou a latinou v Kremnici, kde si musil přivydělávati zejména malířstvím na trudné živobytí, dostávaje z domu od otce příliš šetrného jenom podporu nejpotřebnější. Vnikaje jako učitel do rodin německých, seznamoval se s klasickou literaturou německou a ukájel zároveň svou nezměrnou touhu po čtení. Ale této horoucí tužbě Kollárově po vyšších cílech hrozilo netušené a kruté nebezpečí. Otec jeho totiž vedle dobrých vlastností měl také své slabosti; ač nebyl právě chud, přece nerad peníze vydával (proto Kollár už v Kremnici dosti bídně živořil) a chtěl proto syna doma nechati, by mu pomáhal při hospodářství. Vedle toho byl tvrdé hlavy a co si jednou umínil, chtěl provésti stůj co stůj. Měl sice mladšího syna, kterého mohl si nechati doma a snadno se mohl obejíti bez Jana, který neměl nejmenší chuti oddati se hospodářské praxi. Ale svéhlavý otec, vyřknuv jednou své mínění, nechtěl od něho živou mocí upustiti, ba chtěl syna konečně donutiti, aby on — ta jemná, citlivá, duše — přiučil se řemeslu řeznickému. Však měl-li otec pevnou hlavu, měl ji také syn. Ač toho roku (1809-1810) v domě otcovském nesmírně trpěl, přec mužně a pevně vytrval při svém předsevzetí a než by zůstal při řeznictví, raději opustil otcovský dům, jako by už tehdy býval přesvědčen a ujištěn, že

„vůli pevné, tužbě ušlechtilé,
nerozdílné srdce žádosti,
rádo dává nebe dojít cíle.“

Ujal se ho slovem i skutkem nejprv mošovský učitel a příznivec jeho Burian, potom také bratranec jeho Jan Kollár ze Slovenského Pravna, přijal jej k sobě za pomocníka v úřadě učitelském a pokud mohl — podporoval a pomohl mu s přispěním Adama Buriana, že se na další studium mohl odebrati na gymnasium, do Báňské Bystřice (1810—1812), zoceliv za ten rok svou povahu utrpením v domě otcovském; byla to trpká, ale blahonosná škola životní, která z něho vytvořila povahu vytrvalou, nelekavou, za vyššími cíli neustále směřující přese všecky překážky a strasti. Již tehdy zajisté v duši jeho vřely a snahám jeho ukazovaly cestu ty myšlenky, které později tak mužně a směle vyjádřil znělkou:

Blaze, kdo si jeden čistý, smělý
účel místo mnohých představí,
v němž by jako v centru měňaví
pableskové všech dnů žití tleli:

A v něm myslí, cítí, žije celý,
v slasti — v slzách, v přízni — v bezpraví,
až se šťastně k němu doplaví,
byť i přes bouř, plamen, hrom a střely.
(III, 117).

Tu v B. Bystřici Kollár všelikou bídu hmotnou snášel a chtěje ji zapuditi, musil se živiti soukromými hodinami; za to však duši jeho rozevřel se tu ráj, do něhož jej uvedl výborný učitel jeho Magda. Vedle klassiků latinských a řeckých, k nimž pocítil lásku až vášnivou, ukájely jeho duševní žízeň spisy francouzských encyklopaedistův a básníků německých. Rozkošná příroda, která již v půvabném rodišti jeho, v župě turčanské, této zahrádce Slovenska, se všech stran horami věnčené v duši jeho probudila sladké pocity básnické, později v půvabném okolí kremnickém a potom bystřickém den co den vábila jej na velebné velikány horské, aby se s nich rozhlížel, kochal jejich kouzelnými krásami a zapomínal v hořko-sladkých, nicméně blaživých pocitech na všechny své pozemské ústrky a nedostatky, povznášeje se nad všednost do výšin ideálu.

Horší mu nastaly chvíle, když za dalším studiem filosofickým a theologickým odebral se do Prešpurka (1812—1814). Žil tu prvý rok téměř jako vězeň o chlebě a vodě; ale mnohem více, než tato nouze, skličovala jej prázdnota duševní, s kterou setkal se v učebných síních lycea prešpurského. Za sklamání, které mu připravil Palkovič, professor řeči a literatury české, jakési náhrady docházel tím, že sám se hleděl zdokonaliti a seznámiti zejména s probouzející se literaturou českou, že spřátelil se osobně s Frant. Palackým a v literárním spolku studentském stýkaje se s horliteli vlasteneckými probouzel vědomí národní, jež dosud v něm dřímalo.

Druhého roku stav se správcem sirotčince, zlepšil poněkud i hmotné postavení své a pomýšlel stále na další vzdělání, k němuž cesta byla mu zatarasena vlastním otcem. Ale cesta k cíli vznešenému byla daleká i nesnadná. Vždyť potřebné peníze vlastní prací musil s

opatřiti. Proto přijal místo vychovatelské v Báňské Bystřici (1815—1817) a spřátelil se tam s básníkem Samuelem Rožnayem. Ten mu poskytl hojnou měrou českých (Komenského), francouzských, německých, polských i ruských knih a přiučil jej též jazyku polskému a ruskému. Spisy francouzskými nadějný jinoch šířil svůj duševní obzor, českými, polskými a ruskými křísil a upevňoval své uvědomění národní a slovanské. Tak dozráv těžkými zkušenostmi životními a obohativ ducha hojnými vědomostmi, hořel neúkojnou touhou zdokonaliti se vyšším vzděláním universitním.

Podrobiv se s úspěchem zkoušce kandidátské, získal si státní stipendium uherské, ustanovené evangelickým posluchačům na universitě v Jeně a mohl konečně vyhověti své vroucí tužbě. Není bez významu, že ubíraje se r. 1817 na studium do Jeny,*) zastavil se v Praze a seznámil se s tamějšími spisovateli českými, zejména s Jungmannem. Pobyt v Jeně (1817—1819) dovršil Kollárovo vzdělání, vychování a povahu; tam ideje dosud v něm dřímající se rozpoutaly, rozvily a dostaly určitý ráz a směr. Jinoch věkem (24letý) i rozumem dozrálý a zkušenostmi životními vytříbený, stal se tu básníkem, hlásaje ideje svých učitelův a básnických vzorův a kráčeje ve šlepějích jejich. Několik příčin se tu sdružilo, aby na Kollára neodolatelným dojmem útočilo. Půvabný kraj durinský roznítil v něm náruživou lásku k přírodě. Kollár sám nám vypravuje, že v máji hodiny se díval na kvetoucí stromy, na stromech četl a v duchu skládal ty myšlenky, jež doma svěřil papíru. V noci naslouchal s roztoužením zpěvům slavičím, jako jiní básníci (Göthe, Čelakovský) miloval květiny a podnikal daleké vycházky botanické. Tyto čisté požitky přírodní nahrazovaly mu hlučné zábavy studentské a zapuzovaly vzpomínku na hmotnou nouzi. Většina jeho básní vznikla v duchu pod širým nebem a na cestách.

I blízkost slavných básníků německých: Schillera, Herdra, Wielanda, Göthe (s Göthem seznámil se osobně a přeložil mu písně slovenské), jakož i hojná četba nejslavnějších básníků světových starověkých i novověkých (řeckých, italských, německých) nezůstala naň bez mohutného účinku. Studia pak aesthetická přiklonila jej k oblíbenému tehdy směru romantickému, k němuž se tehdy hlásili mnozí vynikající duchové, jako: Jean Paul, Herder, Schlegel, Rousseau, Chateaubriand paní Staëlová a j. S romantiky za úkol umění pokládal idealisovati skutečnost a sesilovati, vzmocňovati ji fantasií. Ježto pak romantikové za vrchol poesie vyhlásili lyriku (jádrem jejím jsou milostné city a filosofická reflexe) a za nejvhodnější formu lyriky znělku pro hudebnost, úsečnost a ucelenost její, není divu, že K. přijav zásady jejich za své, jal se s horlivým úsilím a znamenitým zdarem pěstovati znělku, k níž jej přirozeně vedl i předmět jeho poesie a snad i hlavní příčina k básnění vůbec: jeho láska k Míně t. j. k Vilemíně Bedřišce Schmidtové, dceři pastorově v Lobdě (u Jeny). Poprvé spatřil zbožňovanou dívku o třístaletém jubileu ev. chrámu ve Winzerle, kdež upozornila jej na sebe bělostným rouchem; po druhé setkal se s ní u pastora (otce jejího) v Lobdě, za nějž onemocnělého měl kázati; po třetí nahodilý prudký liják zahnal je pod jednu lípu; po smrti pak otce jejího dožádán byv za učitele jejích mladších sester,

*) v Durynsku.

stýkal se s ní pravidelně jednou za týden. Tak náklonnost hned prvním setkáním vznícená, náhodami živená, rozdmychovala se dalším stykem v prudký žár romantické lásky.

Ale v Jeně ještě jiná, vyšší láska v Kollárovi vyšlehla jasným plamenem: **láska k vlasti** užší a širší, k národu vlastnímu a k **Slovanstvu**. Do Jeny dle svědectví Palackého odcházel s dosti vlažným vědomím národním, ale v Jeně stal se probudilým Slovanem. Tamější ovzduší společenské, universitní přednášky o vyhynulých Slovanech v rozsáhlých končinách Německa větším dílem nepříznivé, soukromé studium dějepisné, zeměpisné a národopisné, jakož i cestování po krajinách poněmčených spůsobilo tento znamenitý převrat. V německém studentstvu tehdy mocně bujelo vědomí národní a vlastenecké, probuzené pokořením Německa od Napoleona I. a osvobozením z nadvlády jeho. Národ německý měl se obroditi neporušeným duchem lidovým, novou národní vědou a národním uměním. Nesčetné spolky studentské a turnéřské hleděly odstraniti úctu a podiv k Francouzům, zavésti demokratickou ideu rovnosti a obnoviti duševní jednotu germánskou. Jak všecky tyto snahy najednou vzplápolaly v obrovský požár, shlédl Kollár o třístaleté oslavě památky Lutherovy reformace dne 18. října r. 1817 na hradě Wartburce; nemohl se ubrániti uchvacujícímu dojmu, vida nesmírné nadšení sbratřujících se tisícerých jinochů německých a slyše ohnivá slova mileného professora Okena, že každý z nich má býti nejen člověkem a vzdělancem, nýbrž i Němcem; že nemají se cítiti jen Sasem, Hessem, Frankem, Švábem, Bavorem, Prusem, Hanoveránem, Švýcarem a Rakušanem, nýbrž všichni že se mají pokládati za jedno tělo, za jeden národ. Tehdy svitlo v duši Kollárově a zajiskřilo se mu v očích. Správna-li tato zásada u Němců, musí býti správna též u Slovanův. I my svou vlast vroucně máme milovati, i my jednotliví kmenové slovanští, máme se cítiti syny jedné matky — Slávie, máme se navzájem milovati, ne na sebe nevražiti. Jestliže Němci touto svorností a jednotou doufali nabýti síly, tím žádoucnější byly tyto vlastnosti Slovanům daleko více rozdrobeným, znepřáteleným a utištěným. Ten útisk, ta zuboženost vlastního národa a celého Slovanstva, záhuba přečetných kmenů slovanských, na jejichž hrobišti v Jeně stál, jejichž stopy ve jménech slovanských měst, hor a řek kolem sebe viděl a slyšel, a jimž historikové mnozí ještě po smrti křivdili, neodvratně sblížila se Slovanstvem Kollára, odkojeného humanitními*) ideami Herderovými a filosofií Friesovou, pokládajícího nemravné násilí podmaňovatelů za poskvrnu humanity. Vždyť on sám z vlastních osudů svých nejlépe věděl, jak těžce doléhá křivda; jeho citlivé, humanismem přeplněné srdce hlubokou pocítilo soustrast s ubohým, hněteným národem a s jeho pokrevnými příbuznými. Jest přirozeno, že tento soucit s vlastním národem tím byl silnější a hlubší, čím byl K. vzdálenější své vlasti. Vždyť každý dobře ví, jak draho, jak vzácno nám bývá to, čeho jsme pozbyli; jak toužíme po tom, od čeho jsme odloučeni; jak láska k rodišti a k domovině tehdy nás nejmocněji proniká, když dálná cizina od rodného kraje nás dělí a rodné mluvy neslyšíme. Nejinak dálo se Kollárovi. I on, jsa obklopen mořem cizoty uprostřed krajiny plné slovanských jmen, kde téměř neslyšel slovanského hlásku, k jazyku

*) Masaryk, Česká otázka str. 27—29, 58—60.

a národu slovanskému tím horoucnější lásku pocítil, čím větší viděl jeho bídu a poníženost. Ten vlastenecký oheň jinochů německých zachvátil i Kollára a roznítil v něm vroucí plamen lásky — ovšem k vlasti Slovanské, neboť uvědomění slovanské již se v něm bylo probudilo. Obojí tato láska sobě nepřekážela, naopak ještě se navzájem posilovala; neboť i milenou Mínu pokládal za potomkyni Srbů lužických. Obojí ta láska učinila jej básníkem a lásku tu vyjádřil ohnivými slovy v hlavním svém díle — „Slávy dceři" — o níž v souvislosti promluvím později.

Láska k vlasti a Slovanstvu nedala Kollárovi úsilně studujícímu a duševně pracujícímu zůstati v Němcích, ač mu tam kynuly vábivé výhody: mohl se v Lobdě státi pastorem, nabýti váženého postavení a hmotného opatření, mohl dojíti ještě žádoucnějšího cíle: milovanou Mínu dostati za choť. Ale chtěl-li národu svému prospěti, chtěl-li osvětným potřebám lidu svého posloužiti, musil se zříci obého a s ideálem svého srdce navždy se rozloučiti. Matka Mínina nechtěla totiž dovoliti, aby se dcera její provdala do Uher a stala se tak nešťastnou; domnívalať se, že jsou Uhry země na polo pustá asi jako Sibiř, obývaná lidmi polodivými, loupeživými. Nezbývalo tedy Kollárovi nic jiného, než aby se s Mínou (dle svého mínění) navždy rozešel.

Se smutným srdcem opouštěl Jenu r. 1819. Aby se trochu upokojil a lépe poznal krajiny druhdy slovanské nebo dosud neponěmčené, cestoval po některých končinách Německa, dříve národy slovanskými obydlených a nemoha se pro nedostatek peněz pustiti do vlastí polských a ruských — ač hořel touhou je spatřiti — vracel se Saskem do Čech, plesaje radostí, že po dlouhé době slyší zase zvuky líbezné řeči mateřské:

„tak mým sladce rozkoš mnohobleská
srdcem proletěla třesoucím,
když jsem hlas tvůj uchem žádoucím
slyšel opět, milá řeči česká!" (II. 102.)

Na několik neděl zastavil se v Praze, jež se mu zdála býti „zkamenělými dějinami českého národa", a osvěžil své vlastenecké smýšlení přátelským stykem s předními vlastenci a buditeli našimi: Dobrovským, Jungmannem, Preslem a j., přes Vídeň dostal se do Prešpurka a tam objímaje přítele Palackého, žalostil v jeho náručí nad ubohým stavem tehdejšího Slovanstva jako uvědomělý Slovan, že sám Palacký žasl nad proměnou, která se stala s Kollárem.

Tak octl se Kollár v užší své vlasti a před samým hlavním cílem svého života. Pobyv totiž do vysvěcení u svého bratrance Jana Kollára ve Slov. Pravně, jakmile se stal knězem, odebral se jako diakon do Pešti na podzim r. 1819, aby se stal pomocníkem stařičkého a neduživého ev. kazatele Molnára. Konaje horlivě a svědomitě těžké povinnosti svého povolání, přec nešťastnou láskou jsa rozerván, oddával se básnění, aby vyzpíval ohnivými znělkami slasti své šťastné a strasti své nešťastné lásky („Básně" Jana Kollára vyšly v Praze roku 1821 byvše přistřiženy pražskou censurou), aby později, udeřiv na strunu vlasteneckou („Slávy dcera" r. 1824 a 1832) a spojiv aspoň zevně svůj zápal milostný k Míně s roznícenou láskou k veškerému Slo-

vanstvu, plamennými slovy napomínal i káral, poučoval i vystříhal, budil a rozněcoval svůj vlastní lid i všechny syny Slávie k horlivé práci osvětné, k víře a lásce vlastenecké, ke svornosti a vzájemnosti slovanské (též prosaickými spisky „O literarnéj vzájemnosti“ 1836, „Ueber die literarische Wechselseitigkeit“ 1837). A co sám nadšeně hlásal, k čemu jiné vroucně vybízel, čím vlastní národ i některé kmeny příbuzné roznítil a naplnil, to sám v Pešti na horké půdě sopečné mezi dvojím nepřítelem (Němcem a Maďarem), uprostřed lidu svého uhněteného a neuvědomělého, musel zápasiti nejen s mocným nepřítelem, nýbrž i s nebezpečnou chorobou a neduživým tělem, příkladně konal a podal vzor, jak se má pracovati ve prospěch vlasti, jak se má zvelebovati národ od vrstvy nejnižší do nejvyšší, od základu po střechu. Třicet let mužných věnoval tu poesii a vědě, vlasti a církvi, veda nerovný a přece vítězný zápas s mocnějším nepřítelem. A práce ta byla ohromná.

Jsa pomocníkem svého představeného, nesl vlastně veškero těžké břímě společného úřadu. Bylať evangelická církev rozptýlena po celé Pešti a Budíně a bylo-li třeba útěchy náboženské, musil Kollár konati daleké cesty, navštěvoval nemocnice, žaláře a chudé, kázal německy a slovensky. A toto břímě mnohonásobně se zvětšilo, když K. vida bídný stav církve slovenské, chtěl jí pomoci. Evangelická církev augsburského vyznání byla dle jména německo-slovenská, dle skutečnosti německá. Ač Slováků byla většina, tato většina měla většinu břemen, ale menšinu práv a výhod. Správa této církve byla úplně německá, škola rovněž; chtěli-li slovenští rodiče mládež svou vzdělávati, musili ji posílati do školy německé, kde buď neprospívala, neb se jim odnárodnila, slovensky ani číst ani psát se nenaučila. Aby Slováky z této duševní bídy vyprostil, byl si dobře vědom, že musí začíti od základu*), školou. Přiměl úchvatnou výmluvností své rodáky, že dobrovolnými sbírkami založili si už r. 1820 slovenskou školu v Pešti, která potom utěšeně zkvétala. On sám, protože knih učebných nebylo, postaral se jí o slovenský slabikář a čítanku (1825). To byl jen začátek boje, horší boj nastal mu v církvi.

Po smrti faráře Molnára (1819) vládnoucí německá menšina evang. sboru nezvolila si Kollára za kazatele, nýbrž povolala k úřadu tomu čirého Němce, chtějíc tímto úskokem přiměti evang. Slováky k německé bohoslužbě. Slováci, jichž se zželelo dobromyslnému Adamu Lovichovi, zvolili sobě Kollára za faráře slovenského, jenž si přístup do kostela vymohl rázným zakročením a od této chvíle neúmorně pracoval za tím účelem, aby založil samostatnou, nezávislou církev slovanskou. Ač dvakráte se na smrt rozstonal (po prvé r. 1823, zachladiv se jako Mácha při požáru a po druhé 1825 přílišnou prací a rozčilováním), ač „Slávy dcerou“ byvše pobouřeni noví proti němu vystoupili nepřátelé Maďaři a ve škole, v církvi a konventech na něj doráželi, jej osočovali a uráželi, všude mu překážky strojili: Kollár od svého směru neodstoupil, nekonečného boje se nezalekl, nýbrž naopak

*) Sem asi též míří jeho pěkný epigram: Z vrstvy na vrstvu ji klaď vzdělanost, když národu dáváš, ať v běhu přeskočené nikde mezerky není.

své sourodáky nadchl k peněžitým obětem*) a k vytrvalosti v boji tom. Když všechny vrchnosti církevní žádost Slováků za samostatnost evang. sboru slovenského odmrštily, nezbylo než odvolati se k samému panovníku Františkovi I., jenž po zápase třináctiletém přiznal vítězství pravdě, r. 1833. potvrdil samostatnost církve slovenské a její nezávislost na německé. Tak po druhé vytrvalost Kollárova slaví skvělé vítězství nad mocnějšími nepřátely, po druhé tu na něm samém osvědčila pravdu jeho krásná slova dříve citovaná. I tu Kollár jest vzorem nepoddajné vytrvalosti, která vede k ušlechtilému žádoucímu cíli přes překážky sebe mocnější.

Brzy potom roku 1835 došel jiného cíle, srdci jeho nad vše milého a — jak po tu dobu myslil a truchlil — nedostižného. Romantická (jak ukážeme níž) byla Kollárova láska a způsobem nejvýš romantickým došla svého splnění: po 17letém odloučení stala se Mína Kollárovou manželkou, ač Kollár dostav mylnou zprávu z Durinska dávno myslel, že jest mrtva a učinil ji posmrtnou průvodkyní svou ve slovanském Nebi (v IV. zpěvu „Slávy dcery") a též sama Mína domnívala se, že K. už nežije. Mladý kněz slovenský, odebíraje se do Jeny měl Kollárovi s hrobu Mínina přinésti několik kvítků nebo stébel na památku; ale o vlastní svatbě seznámil se s Wilhelminou Schmidtovou, dosud neprovdanou a vrátiv se do Uher, přinesl Kollárovi radostnou zvěst, že oslavená jeho Mína dosud na živě a Kollár, ač věkem pokročil, neváhal zbožňovanou dívku pojíti za choť. Vytouženým sňatkem končí se nejvýznamnější doba z Kollárova života (1820—1834), v níž vykonal díla nejdůležitější a provedl záměry nejsmělejší; nekončí se tím arci jeho činnost, nýbrž dostává poněkud jiný směr a povahu; utrpení jeho se zvětšuje politickým zmohutněním Maďarův, úhlavních nepřátel Kollárových od té doby, co vydal úplnou „Slávy dceru" a spisky o literární vzájemnosti slovanské. Větřili v něm strašidlo politického panslavismu, vyhlašovali jej za revolucionáře, za zrádce vlasti. Pronásledovali jej i krajany jeho a když nemohli své pomsty ukojiti na Kollárovi, mstili se na členech církve jím řízené, propouštěli je z práce, vyháněli z cechův a spolků.

Ač oslavenec náš snadno by byl mohl uniknouti těmto příkořím a potupám, ač by byl i příjmy**) své znamenitě si zlepšil (což při rodině nemálo padá na váhu), kdyby byl přijal nabídnutou faru svatomikulášskou, přece z nebezpečného místa neodstoupil, nýbrž za církev a lid svůj jako vůdce jeho chtěl bojovati dále a snášeti s ním každé nebezpečenství a styk se Slovany udržovati z Pešti na všechny strany. Vidíme na něm tutéž obětavost, tutéž idealnost, která zdobila mnohé naše buditele, která jim kázala hmotné oběti přinášeti na oltář vlasti a která by nás mocně měla vybízeti k následování. Ve způsobu činnosti Kollárovy nastala ovšem jakási změna přírodou a okolnostmi podmíněná; pohasl už mladistvý žár, vyprahl čerstvý pramen básnického nadšení, dozrálý duch trpkými zkušenostmi znavený odvrátil se od zářných vidin bujné fantasie, přichýlil se více k praktickým potřebám a cílům,

*) Složili skrovnou, ale dostatečnou sumu na vydržování slov. kazatele a později hlavně Žofie Hvízdáková vroucí přímluvou Kollárovou věnovala 50.000 zl., na vystavění slovenského chrámu v Pešti. To zásluha Kollárova.

**) Plat Kollárův byl velmi skrovný: s počátku dostával 300 zl., od r. 1831. měl 600 zl. a po 25letém působení zvýšili jeho plat (1845) na 900 zl. šajnů.

k vědeckému bádání, k prosaickému spisování. Nicméně pracoval neunavně a neustále jak na vinici Páně, tak na národa roli dědičné: sbíral písně národní a vydával je tiskem, doplňoval a rozhojňoval „Slávy dceru“, knihám zjednával odběratelstvo, krajany své morem kořalečním, zvláště v Pešti značně ohrožené, dutklivě nabádal k střídmosti, stavěl se na odpor literárnímu rozkolu mezi Slováky a Čechy ujímaje se jednoty jazykové proti spisovné slovenštině, dopisoval si s vynikajícími literáty skoro všech slovanských národův, a pěstoval takto prakticky vzájemnost slovanskou, již chtěl všechny Slovany spřáteliti a k níž nejvíce podařilo se mu nadchnouti osobním stykem se slav. vlastencem Ljudevitem Gajem (1830 v Pešti meškajícím) Slovany jižní (stal se „kmotrem“ chorvatského illyrismu), oddával se studiím filologickým, jednak chtěje některými novotami češtině dodati libozvučnosti, jednak oblíbeným etymologisováním*) zamýšleje vysvětliti názvy jednotlivých kmenův i celého národa slovanského. (Rozpravy o jménech atd. 1830, Sláva bohyně 1839), zahloubal se do archaeologie slovanské, vyhledávaje sídla starých Slovanuv a podnikl za tím účelem dvě cesty do severní Italie (první r. 1841. přes Chorvatsko a Istrii, druhou r. 1844. přes Tyroly a Švýcarsko) všude shledávaje národopisné, jazykové a kulturní stopy po Slovanech, staral se o školství slovenské, ač nemocemi mnohými byl už seslaben, starostmi o rodinu sklíčen, od nepřátel zuřivě pronásledován, tak že byl skoro ze všech oborů činnosti veřejné zatlačen. Za poměru tak nepříznivých, v tomto „nepřetržitém řetězu utrpení a žalu“ přivalil se bouřlivý rok 1848, v němž Maďaři chtěli dobýti svobody, ovšem jenom sobě a na úkor ostatních národností v Uhrách. Tu pochopitelno, když Slováci postavili se proti Maďarům, že hlasatel vzájemnosti a obhájce lidu slovenského v Pešti byl jim trnem v oku a byl vystaven všelikým útokům a násilnostem. Mládež maďarská připravila mu v březnu kočičinu a vytloukla okna; hlídali ho dnem i nocí, vyhrožovali mu, sám Košut napsal mu výhrůžný list. Celá rodina zažila plno hrůzy a strachu; konečně byl Kollár uvězněn jako mnozí jiní a na svobodu propuštěn teprve vojskem císařským, když dobylo Budína.

Na jaře r. 1849. smutně se loučil pečlivý pastýř se svými ovečkami, se slzami v očích se rozžehnal chrabrý vudce se svými spolupracovníky věrnými po tak dlouhou dobu, kteří mu k srdci přirostli. Odcházel do Vídně jako důvěrník vlády, která se zabývala myšlenkou vyloučiti Slovensko z Uher a obdařiti je jakousi samostatností. Kollárovi bylo uloženo, aby vypracoval osnovu, jak by bez odkladu měla se zavésti rovnoprávnost na Slovensku. Měl odpověděti na tyto čtyři otázky memoranda:

1. jak by se měla provésti rovnoprávnost Slováku s Maďary (po případě s Němci);
2. jak by se měla sorganisovati protestantská církev v Uhrách;
3. jak by se měla země rozděliti v kraje a okresy;
4. jak by se měla zajistiti slovenská národnost do budoucna (školstvím).

Počátkem r. 1849 Kollár prací tou pilně se zabýval; brzy potom však oddal se s veškerým úsilím svým oblíbeným studiím archaeologi-

*) t. j. vyhledáváním pravého původu a významu slov.

ckým, neboť byl (29. dubna 1849) jmenován mimořádným professorem archaeologie slovanské při universitě vídeňské*).

Ač posluchačů míval po skrovnu, přednášíval velmi horlivě (zvláště rád etymologisoval) o starožitnostech umbrických, slovanských v sev. Německu, o zodiaku starých Slovanův, o pravosti památek nalezených v Meklenbursku. Obrovskou píli vynakládal na veliké, ač pochybené dílo „Staroitalia slavjanská“ (1850—51), (hlavní obrysy měl už v Pešti sepsány) a v poslední dobu všechnu svou pozornost soustředil na domnělých modlách pohanského chrámu slovanského v Retře (v Meklenbursku), chtěje přes odpor jiných dokázati, že nálezy tyto jsou pravé („Die Götter Rhetras“). Uprostřed této neunavné práce překvapila čilého, však nešťastného badatele smrt. 13. ledna ulehl zánětem plic a 24. ledna 1852 silný duch opustil slabé tělo. Dva dni potom pochován na hřbitově sv. Marka, jsa k poslednímu odpočinku doprovázen veškerou slovanskou, zvláště českou intelligencí. Pěkný náhrobek s významným nápisem Klácelovým ozdobil hrob jeho a slovanští spolkové vídeňští každého roku pomník ten okrašlovali věnci, ve vděčné paměti chovajíce pěvce „Slávy dcery“. —

Nuž, pohleďme již na tu obrovskou práci, kterou Kollár vykonal, oceňme ty ohromné účinky, jež měla v zápětí a má podnes jak na nás, tak na celý národ slovanský!

Již z příhod životních vyšlo na jevo, že Kollár byl básníkem a prosaikem, že složil jediné dílo básnické a mnoho prosaických. A přece nemůže býti sporu o tom, že v tomto jediném díle básnickém tkví hlavní význam Kollárův, že toto jediné dílo básnické dalekosáhlým a trvalým účinkem svým vysoko ční nad veškeru činnost jeho vědeckou. Jemu tedy povinni jsme věnovati svou pozornost nejdříve a nejvíce. A nemýlím se zajisté, pravím-li, že nikoho není tajno, že epochální dílo to jest „**Slávy dcera**“**).

Již dříve jsem se zmínil, že nešťastná láska neodolatelně pudila Kollára k tomu, aby hluboké city své znělkami vyjádřil. Některé vznikly již v Jeně, jiné na cestách a v Pešti a sbírku jejich na 100 zaokrouhlenou s některými epigramy poslal básník již r. 1820 Jungmannovi do Prahy, aby se postaral o její uveřejnění. Jungmann tak ovšem ochotně učinil, nicméně „Básně Jana Kollára“ (tak se prostě jmenovala sbírka) celý rok vězely v přísných drápech censury, než r. 1821 byvše censurou zkomoleny, směly vyjíti tiskem. Bylať s uveřejňováním knih (a zvláště básní) českých za násilné reakce politické, zejména za hraběte Sedlnického, potíž nemalá. Správa státní domnívala se tehdy větřiti ve všem revolucionářství v Čechách: nevinné besedy přátelské, odchylné mínění, posuzování veřejné činnosti, ba dokonce analogická oprava českého pravopisu (!) jakoby načichlá svobodným zednářstvím zdála se býti podezřelou, neřku-li, aby se směly veřejně tiskem přetřásati otázky „o zřízení konstitučním, o přirozeném a historickém právu občanském, o svobodném myšlení a přesvědčení“. Neboť

*) S platem 1 00 zl. a s povinností 5 hodin za týden přednášeti.

**) V rozboru a ocenění »Slávy dcery« držím se postupu a způsobu Jaroslava Vlčka, jenž ve výtečném spisu svém »Dějiny české literatury« (II, 2 str. 62—89) velmi jasně a důkladně ukázal význam toho díla.

ideálem státnického umění Metternichova byla mrtvá nehybnost všeho života veřejného*). Proto také censura bděla přísně nad naší literaturou a censorové Němeček a Zimmermann byli postrachem naší produkce slovesné a svou přemrštěnou horlivostí a obmezeností dopouštěli se nejednou směšné nedůslednosti a pošetilosti. Tak na př. nesměl se otisknouti životopis Komenského, učitele národů, že prý byl sektář; Čelakovskému u sbírky národních písní škrtli přívlastek „Slovanské" jako nebezpečný (snad už tu větřili panslavismus?); konfiskovali české překlady německých básní, ač německé originály byly dovoleny (Šafaříkův překlad Schillerovy „Marie Stuartovny"); z Jungmannova překladu Schillerova „Zvonu" vymazali kus, ač original deklamoval se bez závady v pražských školách (!); též jména Čech, vlast, láska k vlasti a j. v básních neprošla; nepropouštěli básní milostných z příčin aesthetických a bůhvíjakých. Za tak dusných poměrů není divu, že se Jungmann ani neodvážil všech básní censuře předložiti, protože by pro některou znělku vlasteneckou celá sbírka byla bývala zavržena a na literaturu ještě tužší pouta by byla uvalena. Smělejší znělky vlastenecké, které se týkaly Slávie, vlastencové potajmu si opisovali a tak jen 3 znělky neerotické v této sbírce byly otištěny; všechny ostatní byly rázu milostného. Bylo jich celkem 86 rozdělených podle povahy obsahu ve 2 díly, 14 znělek nebylo otištěno. I. část (znělka 1—37) opěvuje štěstí z lásky přítomné, II. část (znělka 38—86) žalost z lásky minulé, všude cítěnou, nikde a ničím nezanikající, leč snad v očekávaném spojení na věčnosti. Básník, jakožto romantik vzdaluje se skutečnosti, svou sličnou milenku a své city zobrazuje nám roznícenou fantasií, postavu i povahu její nadsázkou (hyperbolou) povznáší, idealisuje podle vkusu a požadavku tehdejších romantiků. Jeho zbožňovaná dívka prý jest mírná, stydlivá, krotí svou vášeň, ač známo jest, že byla povahy energické; má prý vlasy zlaté, oči blankytné, jak žádal romantický ideál XIX. století, ač byla černovlasá, černooká; v ní sloučena krása antická s křesťanskou, Venuše s Madonnou. Básníka proniká sladká bolest, která v II. části se mění téměř v beznadějnou zoufalost; vždyť ani putováním nelze zapomněti na lásku, která jej mučí dnem i nocí, u níž duše jeho stále dlí. Ni krásy umělé ni přírodní ho nepoutají, touží zemříti a s ideálem svým se sejíti. Jen písněmi dozpívá se poněkud útěchy. — Epický živel v obou částech jest nepatrný a týká se jen osudu básníkova: K. přisáhnuv milence nehynoucí věrnost, na vždy se s ní rozešel (I.), ve vlasti nemůže na ni zapomněti a doufá, že brzy se s ní shledá na onom světě. — V přidané řadě „Nápisů" básník posuzoval současné básnictví české podle stanoviska Palackého a Šafaříkova (podobně tedy jako v literatuře německé Schillerovy a Göthovy „Xenie") vytýkaje, že do básnění pouštějí se grammatikové, kdežto básníci nadaní záhy přestávají básniti, kazatelé že nedají si práce, aby seznámili se s jazykem, jenž je živí, knihovny slovenské že jsou lépe známy molům, než jejich majetníkům, intelligence slovanská že jest nečinna. Z jiných epigramuv ozývají se názory Herdrovy (romantické nadšení pro poesii lidovou a ideál humanity) i básníkovo vědomí slovanské. Co do tvaru následoval jednak theorie a praxe Lessingovy a Herdrovy, jednak hleděl vyhověti požadavkum

*) Jar. Vlček, Děj. čes. lit, II. 2, str. 62—63.

„Počátků českého básnictví" Palackého a Šafaříkovým r. 1818 v Prešpurku vydaným, kteří zavádějíce do poesie české antickou časomíru, doufali, že vyšším měřítkem povznesou i české básnictví.

Ač tedy „Básně" Kollárovy převahou vyjadřovaly nálady šťastné a nešťastné lásky, menší měrou pak hlásaly myšlenky humanitní a vlastenecké, ač censurou byly zkomoleny a účinek jejich seslaben, přec působily ve všechny současníky dojmem rozhodným, uchvacujícím. Přední a přísní znalcové básnictví jako Jungmann, Šafařík a Čelakovský jim vzdávají neobmezenou chválu a Čelakovský bez obalu prohlašuje Kollára za nejlepšího básníka českého. Hluboký, opravdový cit, vysoký vzlet, bujná fantasie, smělá řeč básnická, neobvyklý oheň, umělá forma přesvědčovaly každého, že má před sebou rodilého básníka, mocně a radostně dojímaly. Ještě ohnivěji rozněcovaly znělky nevytištěné, jsouce tajně opisovány jednak proto, že byly stihány, jednak ráznějším obsahem vlasteneckým a básníkovi větší přízeň a slávu zjednávaly. Tak první sbírkou básnickou K na ráz pronikl a v národě se proslavil.

Na dráze jednou nastoupené Kollár se nezastavil, nýbrž pokračoval, protože trvaly a ještě mocněji naň doléhaly příčiny, pro něž dal se do básnění: nešťastná láska k Míně a horoucí láska k utištěnému Slovanstvu. Vybočil arci značně z původního směru a přeměněné i rozhojněné sbírce básnické dal jiný název, obsah, rozsah a rozdělení, chtěje obojí svou lásku v jednotný útvar sloučiti. A poněvadž prvním vydáním svých básní nabyl zkušenosti, že by smělé jeho myšlenky vlastenecké censurou pražskou prostě byly pohřbeny, druhé své dílo svěřil censuře budínské daleko volnější. Vyšly tedy rozhojněné znělky Kollárovy v nové podobě r. 1824 v Budíně a dostaly též nový název: „**Slávy dcera**". Všech bylo 150 a rozděleny v 3 zpěvy po 50 znělkách; I. zpěv slul Zála, II. Labe, III. Dunaj. Příčina té pronikavé proměny byla osobní: Kollárova domněnka zaviněná mylnou zprávou z Jeny, že jeho Mína zemřela. Chtěje tedy po způsobu básníků jiných (na př. Dante) milenku svou zvěčniti, umístil ji mrtvou do nebe a později (v III. vydání) učinil ji zásvětnou průvodkyní svou ve slovanském nebi. Úvodem k celku v čelo básně postavil velebný elegický „**Předzpěv**".

Na první pohled se zdá, jakoby touto proměnou báseň byla získala. Ten zisk týká se však pouze vnější komposice a celkové nálady, jak to již Čelakovský (r. 1831) trefně vyřkl: I. zpěv líčí štěstí lásky básníkovy, tedy jaro jeho života; II. boj s osudem, tudíž léto mužné síly; III. žal z uplynulého štěstí čili podzim osudu životního. Za to vnitřní souvislost utrpěla. Neboť básník vedle osobního předmětu milostného přimísil sem živel cizorodý: rozjímavé úvahy národnostní a vlastenecké (živel vlastenecký) a pokusil se svou individualní lásku k dívce epickým výstrojem sloučiti s abstraktním vlastenectvím. Vybájil totiž, kterak na stížnost bohyně Slávy slovanský Olymp stvořil ideál slovanské dívky vyzdobený přednostmi všech kmenů slovanských západních i východních, okrášlené všemi tělesnými a duševními půvaby a seslal ji básníkovi i všem Slovanům v náhradu za všechny přestálé křivdy a ztráty; zázračná děva ta jest Mína. Pokus básníkův se však nezdařil; neboť skutečná, tělesná Mína, milenka básníkova, mění se tím v allegorickou vidinu a přechází v symbol mladého budoucího Slovanstva, které svou „dokonalejší osvětou obrodí stárnoucí svět a takto nahradí a vyrovná dávné ztráty

a křivdy". Nepochopujeme, kterak ty osobní, životní půvaby milenky básníkovy přenešené na vymyšlenou allegorii mají jemu i Slovanstvu nahraditi všecky ty nesmírné křivdy a pohromy. V tom zajisté zračí se zásadní rozpor; osobní erotika s abstraktním vlastenectvím se neslil v jednotný nedílný útvar*).

Přes tento vnitřní spor nové myšlenky tu vytrysklé měly nesmírný dosah na rozvoj národa i Slovanstva. Básník tu vytkl ideál budoucího Čecha, jenž má býti uvědomělým Slovanem i dokonalým člověkem. Český vlastenec má býti nábožensky snášenliv, má horlivě pěstovati řeč mateřskou, znáti dějiny své vlasti a staré bájesloví; s přesvědčením svým se nemá tajiti a v každém postavení horlivě a zdatně pracovati, aby vlasti prospěl. Má se státi uvědomělým Slovanem, svorně se znáti k Slávii a ji milovati, ježto časem založí „pravou svéráznou a zároveň světovou kulturu slovanskou". Má býti dokonalým člověkem samostatným, ideálního vzletu, činorodým, smělým obhájcem pravdy, harmonickým spolupracovníkem ženy. Nejsilněji proráží z básně vědomí slovanské, které tak přímými, smělými, ohnivými slovy ještě nikým u nás nebylo hlásáno, ač ideje podobné už dříve tiskem projevili obhájcové jazyka českého z doby josefinské, Puchmajer, Dobrovský, Jungmann, Jan Nejedlý a Ant. Marek a někteří spisovatelé slovenští; v Kollárovi slovanství, jak jsem už dříve**) pověděl, mocným plamenem vzňalo se pobytem v Jeně a svým žárem rozplamenilo nyní tisícerá srdce slovanská.

Nejmohutnějším výrazem tohoto slovanského vědomí jest Předzpěv***) vzniklý za silného vlivu obou básnických „Poslání" Ant. Marka. Básník rozhlížeje se z Jeny po širých končinách severního Německa četnými kmeny slovanskými druhdy zalidněných hořké slzy prolévá nad nesmírným rovem Slovanů polabských a baltských a jediné útěchy nabývá pohledem na obrovský kmen ruský („veliké dubisko"). Roztkliven jsa vlastními útrapami, hroznými pohromami Slovanů, sentimentálním roztoužením Rousseauovým, po zaniklém ráji starých časů, jakož i ohnivým Herdrovým rozhořčením z křivd na Slovanech spáchaných, s romantickým nádechem kouzlí nám před oči ideálně krásný obraz starých Slovanův. Oni prý vlastně ukázali Evropě pravé vzdělání: domácí průmysl, námořní obchod, dolování na zlato za účelem posvátným, blahodárnou orbu, pohodlnou dopravu po silnicích lipami vroubených, výstavná města, pracovitou domácnost. Po všem tom dnes tu veta: jen trosky chatrné tu zůstaly v zpotvořených jménech a fysiognomii slovanské. A co příčinou té strašlivé zhouby? Jenom nemravné násilí, které chce stále vše podrobovati a které jest poskvrnou opravdové humanity. Avšak básník pro tu žalostnou minulost nezoufá, nýbrž zapovídá oddávati se neplodnému nářku a káže vzchopiti se k činu: správné sebepoznání, pilná práce osvětová, víra v budoucnost stane se zárukou, že Slovanům lepší časy nastanou. Praví (v. 105—108):

Největší je neřest v neštěstí láti neřestem,
ten, kdo skutkem kojí hněv nebe lépe činí.
Ne z mutného oka, z ruky pilné naděje kvitne,
tak jen může i zlé státi se ještě dobrým.

---

*) V tomto vydání »Slávy dcery« jest arci jen zárodek této ideje; úplně byla rozvinuta teprv u vydání III.

**) Viz str. 5—6 (??).

***) zvaný také: Elegie nad zříceninami severního Slovanstva

I tu proniká ráz romantický: K. zachází do dávné minulosti pohanské, kreslí nám idyllický život, idealisuje Slovany jako kulturně a mravně dokonalé a zveličuje vady jejich protivníků. Tím boj nepřátel slovanských líčen jako „boj barbarství s kulturou, boj tmy se světlem.“*) — Klassická forma „Předzpěvu“ (elegické distichon) vyhovuje požadavkům Palackého a Šafaříkovým toužícím obroditi českou poesii časoměrnou prosodií (v „Počátcích čes. básnictví“)

Ohromný, buditelský účinek a úspěch „Slávy dcery“, třebas nikdo v Čechách netroufal si ji pochváliti, opojná sláva, která jej sváděla k nekritičnosti a nedůslednosti, jakož i žádost mnohých vlastenců přiměla Kollára, že se nezastavil, ač mladistvý oheň větším dílem pohasl a studia vědecká (archaeologická i filologická) k střízlivosti a prosaičnosti jej strhovala, nýbrž nové znělky skládal a v časopisech uveřejňoval a k dosavadním třem zpěvům 2 nové přibásnil, čímž dosavadní osnovu znova přeměnil na úkor básně. Báseň tím nabyla velkého rozsahu (615 znělek) a konečné podoby (V zpěvů) a byla r. 1832 vydána s obšírným dějepisným archaeologickým a národopisným „Výkladem“ jakožto „úpelné“ vydání, ač počet znělek ještě byl rozmnožen v pozdějších vydáních roku 1845 a 1852 až na 645. Básník rozmnožil řadu znělek milostných i vlasteneckých a různý ráz a povahu jejich násilně sloučil. Dokresluje obraz své lásky časem neseslabené, líčí pojem, původ a účinky lásky vůbec a na lásce pohlavní zakládá i lásku k národu. Kreslí milostné obrázky blahých chvil v Jeně zažitých a dokonalosti Míniny velebí a zveličuje víc, než sám Petrarca zidealisoval svou Lauru. On hyperbolisuje dokonce její slovanske vědomí, tvrdě, že Mína učí básníka lužické srbštině, chce mluviti jen slovansky a poslovanští celou Sálu, kdežto do smrti nenaučila se více než slabikovati několik českých slov! Ona jest mu vrcholem všestranné dokonalosti lidské, souborem všech krás, bytostí étherickou, ač ve skutečnosti byla paní energická. „A tato ideální Slovanka jest mu plnou náhradou za dějinné křivdy na Slovanech spáchané.“ (l. 90.) Touto milostnou lyrikou a vzpomínkami na uplynulé blaho hleděl se Kollár utěšiti ve své osamocenosti. v úsilovné práci úřední a v tuhých bojích národnostních.

K rozmnožení III.**) a II. zpěvu hojné látky mu poskytly rozhárané poměry církevní a národnostní evangelické církve slovenské v Pešti, urputný boj s dvojnásobným mocnějším nepřítelem za nejistého postavení a chatrného zdraví. Za těch nepříznivých okolností dozrála v něm jeho národní víra a slovanské ideály. Dokončuje v II. a III. zpěvu pouť po vlastech slovanských, na vše strany, všímaje si všeho. co zajímavo neb důležito pro Slovana; rozmanitost obsahu a vypravovacího způsobu, střídání nálad dodává zpěvům neobyčejné pestrosti a podoby denníkových zápisků; nejedna znělka podobá se zveršované lekci ze slovanského dějepisu nebo zeměpisu. Za to vynikají hloubkou přidané znělky rozjímavé: jimi velebí ideální život staroslovanský, vede dutklivé stesky na ty křivdy, kterých dopustili se na Slovanech především Němci, potom i Maďaři, Tataři, Turci a j. národové, vyhubivše

*) Jar. Vlček, Dějiny čes. literatury I², 2, 76.

**) Poněvadž se dějiště II. zpěvu značně rozšířilo, rozhojněn přiměřeně též původní název II. zpěvu v tomto vydání takto: Labe, Rén, Vltava.

třetinu Slovanův a druhou třetinu si podrobivše; **ukazuje cestu k nápravě**: důkladnější vzdělanost, pronikavější poznání sebe a **duševní vzájemnost kmenů slovanských**, jejímž útvarem bude Všeslávia (jak napovídají znělky: II, 139 a III 7); durazně vybízí všechny Slovany k žádoucí svornosti (III, 62 a 108) a předpovídá jim po stu letech krásnou budoucnost.

Posledními dvěma zpěvy (IV. Lethe*), V. Acheron**) porušen jest umělecký i myšlenkový soulad. Básník nakupil tu vedle znamenitých dějův a osob vedle velkých myšlenek a zasloužených oslav nebo han též **mnoho malicherného, a nevkusného**, jak už prozíravý Čelakovský mu předpovídal, chtěje Kollára odvrátiti od zamýšleného plánu, aby prý po předešlém jaru, létu a podzimu (I., II. a III. zp.) nedostavila se opravdová „**zima**" (zp. IV. a V.) Básník stíhaný a pronásledovaný krutým bojem v Pešti tak se rozehřívá, že zapomíná svých humanitních myšlenek a zapadá do vášnivě příkrého nationalismu. Však znamenáme tu nejen **úpadek ideový**, nýbrž také **poetický a jazykový**. Nadšení básnické potuchlo, místo něho nastupuje střízlivá, učená prosa. Už Čelakovský pronesl o něm okřídlené slovo, „že filologicky básní a básnicky filologisuje". Také jazyk přes durazné výstrahy nejlepších a nejzávažnějších přátel umíněnou libustkou Kollárovou znešvařený (selza, kruv, hardlo atd.) násilným vkládáním samohlásek majících slovům dodati libozvuku, zaráží a odpuzuje.

Chceme-li „Slávy dceru" posouditi jako dílo umělecké, musíme přihlédnouti ke **komposici** a k **ideám** celé básně. A tu nelze nepozorovati, že vzorem k prvním třem zpěvům byly **Petrarkovy** znělky na Lauru, které romantikové němečtí vzkřísili jako ideál básnění milostného. Kollár napodobil Petrarcu nejen vnější formou (květnatou mluvou, **hromaděním obrazů**, hyperbolisováním), nýbrž i vnitřní podstatou, an po způsobu středověkém idealisuje milovanou dívku v nadzemskou světici. Zpěvu IV. a V. jako nedostižný vzor září „Božská komedie" **Danteova**. Též nelze popříti, že na vnitřní ústrojí nemalý vliv měl **Byron** („Putováním rytíře Harolda"), třebas Kollar sám se tomu mínění brání a odsuzuje byronský směr novověkého básnictví. Ale básnická síla i ironie***), úryvkovitá forma cestopisných dojmův, elegie nad zaniklou velikostí dějinnou, mocné pathos svobody vedle četných reminiscencí formálních, tropův a figur, odkazují k Byronovi, jakožto mistru a vzoru. Jako druhý pramen idcí musí se vytknouti slavný apoštol humanity **Herder** se stoupenci svými a Kollárovými učiteli dějepisu a filosofie při universitě jenské Ludenem a Friesem; Herder svými památnými sympathickými slovy****) o minulosti.

---

*) **Lethe** v řečt. znamená **zapomenutí**; dle bájesloví řeckého byla to řeka v podsvětí s vodou podivné moci; kdo se napil z Lethe, zapomněl na všechny své strasti pozemské i byl v podsvětí blažen čili dle našich názorů byl v nebi. Odtud V. zpěvu **říkáme též**: Slovanské nebe, v němž umístěni básníkem všichni ti Slované i Neslované, kteříž o národ slovanský jakýmkoliv způsobem se zasloužili.

) **Acheron, (řeka žalu) taktéž řeka v podsvětí obtékající místo zavržených; dle našeho pojmu tedy: **Peklo**, kam zařadil básník všechny ty, kdož národům slovanským uškodili, ať už byli cizinci nebo Slované.

***) V čem obojí záleží, viz. Jar. Vlčka »Dějiny čes. lit.« II. 2., str. 86.—87.

****) **Herder**, »Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit«, IV. díl, 16. kniha, 4. kapitola.

přítomnosti a budoucnosti národů slovanských stal se jemu i celé generaci evangeliem. Kollár proslulou tuto 4. kapitolu slavného díla Herdrova téměř do slova jednak v „Předzpěvu“ jednak v „Slávy dceři“ zbásnil.

Třebas tedy „Slávy dcera“ jakožto celek není umělecké dílo dokonalé a zcela originální, nýbrž spíše zdá se býti pestrou směsí různých živlův i vlastních i cizích, třebas mnohdy pouze mlhavými přeludy naplnila mysl vrstevníků, přece tvůrce svého ověnčila slávou nesmrtelnou, a v náš rozvoj kulturní zasáhla měrou rozhodnou. Básník rozevřel svým vrstevníkum nový, dosud začarovaný svět. On jak do básně tak do „Výkladu“ uložil s velkou znalostí rozsáhlý poklad dějepisných, archaeologických i národopisných vědomostí o Slovanstvu a tím vykouzlil nám obraz aspoň nejdůležitějších dějů slovanských i slavných i neslavných, aby se staly výstrahou do budoucnosti. Co jiným v prsou dosud jen dřímalo, o čem jenom na dně duše osmělovali se sníti a toužiti, co je soužilo a blažilo, to Kollár slovem smělým a vroucím odvážil se prohlásiti, smýšlení a cítění celého národa neváhal bez obalu vyjeviti. A jako jiskrou vzejme se troud, tak i „Slávy dcerou“ vyšlehl oheň dlouho tlumeného vlasteneckého nadšení vysokým plápolem a zachvátil celý národ náš i ostatní Slovanstvo. Jakkoli nadšení ctitelé ani všemu nerozuměli, jakkoli smysl některých míst jenom temně tušili, přec dychtivě se do ní hroužili, význačným znělkám nazpamět se učili, a když nebylo dosti výtisků, jednotlivé znělky i celou báseň opisovali, zatím co zuřiví nepřátelé ji kupovali a pálili. Ona stala se evangeliem vlastenecké lásky, jak dí slavný literární dějepisec ruský Pypin. Obšírný „Výklad“ k ní, jenž obsahoval mnohdy celá pojednání, šířil zase hojnou zásobu eálních vědomostí o Slovanstvu podobně jako později Šafaříkovy „Starožitnosti slovanské“. Ten význam přiřkl jí už Palacký, muž chladné rozvahy a rozhledu světového, svědek v té příčině zajisté klassický; jsa jí unešen, nazval ji drahocenným diamantem a dílem v Slovanstvu nevyrovnaným, které snad národ náš přetrvá. Za druhého svědka klassického uvádím Svatopl. Čecha, slavného dědice ducha Kollárova, jenž ohnivými slovy v „Slavii:“ „Již hochu zrak se jiskřil zanícením, když Tatranského pěvce zlaté znělky ret otcův zvonival mi s mocným chvěním“ a Václ. Živsovi líčí ten mohutný dojem Kollárovy musy na vrstevníky i na sebe, když otec jeho s hlubokým rozechvěním přednášíval mu začátek „Předzpěvu“:

„Aj, zde leží zem ta před okem mým slzy ronícím,
někdy kolébka, nyní národa mého rakev“.

K pronikavému tomu účinku přispívala valnou měrou nejen smělost a novost idejí básníkem hlásaných, nýbrž i příkrá protiva mezi ubohou skutečností našeho života národního tuhými pouty reakce v úřadech, ve škole a veřejnosti sevřeného a stkvělou budoucností obrovské vlasti Slovanské, v níž slunce nezapadá. Po té vysněné blaženosti toužili ovšem západní a jižní Slované a radostně vítali vzájemnost slovanskou, doufajíce, že zmírní útisk jejich.

I v literatuře české a slovenské poesie Kollárova jak obsahem tak formou zůstavila nesmazatelné stopy. Také naši a slovenskou literaturu zaplavily znělky, vlastenecká jeho idea vanula přečetnými písněmi a skladbami vlasteneckými v Čechách i na Moravě a na Slovensku.

Z našich básníkův uvádím jen Čelakovského, Chmelenského, Vacka, (jenž epický obsah vlasteneckých dějin vtěsnal do znělek „Lilie a růže!“), Vocela („Labyrint slávy“), Sušila, Furcha, z četnější legie skladatelů slovenských Godru (nezdařilá „Muzy dcera“), plodného Hollého (s rozsáhlými hrdinskými eposy „Svatopluk“, „Cyrillo Methodiada“, „Sláv“), Žello („Pád Miliducha“, „Básně“), Štúra se všemi jeho stoupenci, Ondřeje Sládkoviče („Marína“, ideál dívky slovenské) a horlivé napodobitele písní národních Sama Chalúpku a Janko Krále vedle mnohých jiných. —

Proud idejí Kollárových zachvátil i jiné literatury slovanské, zvláště silně chorvatskou a slovinskou. Básník stýkaje se osobně s Ljudevitem Gajem v Pešti, nadchl jej vzájemností slovanskou, jež vedla k illyrismu*). Mladí Illyrci četli „Slávy dceru“ v originále a básníci jejich brali odtud ideje a psali duchem Kollárovým: Stanko Vraz, Preradović, Kukuljević, Medo Pučić a j. I literatura lužicko-srbská, polská, maloruská (Ševčenko) i velkoruská nezůstala bez zřejmého vlivu Kollárova.

Největšího ohlasu (aspoň v theorii) mezi Slovany a největšího odporu mezi protivníky jejich došla hlásaná **vzájemnost slovanská** zejména literární, jejíž zárodek čteme už r. 1830. v prosaickém spise: Rozpravy o jménách, počátkách i starožitnostech národa slávského a jeho kmenů. Jako ideál, za nímž spěti mají Slované, tane Kollárovi na mysli národní literatura a vzdělanost slovanská; bezpečnou cestu k ní a ke kulturní jednotě slovanské ukazuje vzájemnost, která prý záleží v tom, aby každý Slovan opravdu vzdělaný a každý spisovatel slovanský znal řeč a literaturu čtyř hlavních kmenů slovanských (českého, polského, ruského, srbského). Že tato vzájemnost má býti pouze literární, ne však rázu politického, výslovně sám (na str. 98) podotýká řka, že „vzájemností přestane touha po spojení s druhými Slovany neb se aspoň velmi seslabí“. Politicky tedy mohou a musí Slované zůstati rozděleni (jako na př. Němci). Těchto myšlenek svých K. nespouštěl s mysli, nýbrž zabýval se jimi dále, rozvedl je šíře a zpracoval soustavně v článku, jejž uveřejnil v časopisu „Hronce“ roku 1836: „O literárněj vzájemnosti mezi kmeny a nářečími slávskými“. Na otázku: „Co jest slovanská vzájemnost?“ odpovídá, že jest společné účastenstvo na duševních plodech slovanského národa, vzájemné kupování a čítání slovanských knih; nemá tedy za účel politického sjednocení, neboť jest možna i pod rozličnými vládami. Nevadí též rùznost vyznání náboženských, různost písma, podnebí a zvyků, není nebezpečna vrchnostem a mocnářům. Nezáleží v násilném smíchání všech nářečí slovanských v jedinou řeč spisovnou (jíž později mnozí praktikové a učenci snažili se vymysliti), nýbrž v tom, aby každý probudilý Slovan znal čtyři hlavní nářečí slovanská, učenci pak též ostatní nářečí, třebas i zaniklá. Nemusí ovšem každý uměti mluviti všemi těmi jazyky, avšak rozuměti má každému Slovanu, každé knize slovanské. Pověděv, kde a kdy myšlenka ta nejprvé vznikla, nejrychleji a nejhlouběji se zakořenila (u Slovákův a Čechů, jakožto nejpotřebnějších podpory), slibuje si z ní několikerý užitek: obzor literatur slovanských se rozšíří, vzdělání

*) Illyrismus byla snaha sjednotiti všechny Jihoslovany pod jménem Illyrů.

čtenářů se prohloubí, spisovatelé slovanští budou míti více čtenářův a rozsáhlejší účinek, nářečí nabudou slovanštějšího tvaru, zbaví se cizích živlův a chyb, budou libozvučnější. Slované poznají své přednosti a budou si jich navzájem vážiti, nebudou se nad sebe vypínati, nastane bratrství mezi nimi. — Aby pak myšlenka nezůstala jen myšlenkou, nýbrž aby vtělila se v úspěšný skutek, podal i návod, kterým by se provedla: mají se organisovati slovanská knihkupectví, zakládati veřejné i soukromé knihovny slovanské, slavistické stolice učitelské na universitách, cestovati po slovanských zemích, vyměňovati si knihy navzájem, vydávati srovnavací mluvnice a slovníky, národní zpěvy a přísloví, literarní listy věnované všem nářečím čistiti řeč od cizích slov a tvarů. Největší chvály zaslouží ten Slovan, který bude šetřiti života a samostatnosti menších a slabších nejvíce.

Tyto názory Kollárovy mezi přátely i nepřátely („panslavismus", „panslàv") nejvíce rozšířil spisek vydaný v Pešti r. 1837: „**Über die literarische Wechselseitigkeit** zwischen den verschiedenen Stämmen und Mundarten der slavischen Nation", určený obecenstvu cizímu a proto poněkud obšírněji vykládající obsah předešlého článku. Idea tato není právě nová: jednak se zakládá na vlivech jenských, neboť též němečtí romantikové dožadovali se národní vědy, nár. vzdělanosti (jako též vlastencové čeští: Jungmann, J. Nejedlý, Šafařík, Palacký, Ant. Marek a j.) jednak vyskytla se již dříve u kmenů slovanských samých: u Charvatů (již v XVII. století, Križanić), u Slováků, Čechův a Slovinců. Nebyla též dosti důsledna s básnickými výroky projevovanými v „Slávy dceři": kdežto v básni nejednou se horuje o mocné „Všeslávii", upírá se vzájemnosti všeliká tendence politická. Nicméně úkol básníkem vytčený byl vznešený („povznésti Slovanstvo na evropskou úroveň vzdělanosti") a účinek na veškery národy slovanské ohromný, třebas rozvoj literatur slovanských se nesoustředil, nýbrž naopak ještě více rozvětvil (místo žádaných 4 literatur slovanských máme jich 10; místo literatury illyrské máme 4: slovinskou, chorvatskou, srbskou a bulharskou; rodáci básníkovi sami se odloučili od literatury české.) Ale jak bychom také mohli žádati, aby básníkův ideál ihned se splnil, aby všechny vnitřní i vnější protivy (náboženské, politické, literární a j.) mezi jednotlivými kmeny slovanskými přestaly najednou, když před tím vyvíjely se, upevňovaly a trvaly několik set let? Vždyť on sám aspoň sto let vyměřuje této proměně ve známé znělce (III, 110):

Co z nás Slávů bude o sto roků?
cože bude z celé Evropy?
Slávský život, na vzor potopy,
rozšíří svých všudy meze kroků.

A ta, kterou měli za otroků
jen řeč křivé Němců pochopy,*)
ozývati se má pod stropy
paláců i v ústech samých soků.

Vědy slávským potekou též žlabem,
kroj, zvyk i zpěv lidu našeho
bude modným nad Seinou i Labem;

*) t. j. domněnky, pojmy.

ó kýž i já raděj v tu jsem dobu
narodil se panství slávského,
aneb potom vstanu ještě z hrobu!

A což nesplnila se velká část přání básníkových? Učitelské stolice a školní kathedry slovanských jazyků a literatury zřízeny jsou na všech téměř universitách v Rusku a Rakousku, na něž Slované docházejí; v Německu na třech (v Berlíně, Vratislavi a Lipsku), ve Francii a v Anglii též na některých. Máme srovnavací mluvnici jazyků slovanských Miklosichovu, vyměňují se literarní plody mezi spisovateli rozličných kmenů slovanských, cestuje se po krajinách slovanských (zvláště o jubilejní a národopisné výstavě v Praze), konají se vědecké schůzky učenců (přírodozpytců, lékařů) a novinářů slovanských, podnikají se umělecké pouti (herců, pěvců, skladatelů, dirigentů, výkonných umělců) a šíří se porozumění pro slovanské umění. Ano splnila se též básníkova tužba, bychom pomáhali tvořiti všelidskou civilisaci, která nikdy nebývá dílem národa jednoho: ruský román a novella, polské malířství, česká hudba působila i na západ. Zavedl se pravopis český u Slováků, Chorvatův a Slovinců, kupovaly, darovaly a podporovaly se peněžitě vynikající knihy*) (Šafaříkovy „Starožitnosti slovanské“, Vrázova sbírka básní „Gusle i tambura“, Kollárovy „Národnié zpiewanky“ a j.) v literárních listech vyskytují se stručné přehledy jinoslovanských literatur, podle matice srbské založena česká a dle ní chorvatská, haličská, lužickosrbská, slovenská i slovinská, české spolky sokolské, zpěvácké, ochotnické, záložny, matice školská daly podnět podobným spolkům u jiných Slovanů, zpěvy (hymny zvláště) šířily se navzájem a pěstují se po dnes vzájemnými návštěvami spolků zpěváckých, obesílají se umělecké výstavy a začínají se navazovati také hospodářské styky vzájemné (s Poláky, Rusy, Bulhary), podmíněné ovšem někdy politickými poměry, přece však obsažené v idei Kollárově. Umění, literatury a snah našich počínají si — dík za to hlavně českému Sokolstvu — všímati političtí přátelé Rusů Francouzové. Měla tedy myšlenka vzájemnosti slovanské nepopíratelný vliv na společenský a veřejný život, budila a sílila národní vědomí, přispívala k duševnímu i politickému obrození. Z manifestu slovanského sjezdu v Praze r. 1848. ozývají se myšlenky**) Kollárovy, docházejí ohlasu u prvních slavistů ruských, zaznívají z řečí Palackého***) a Riegrovy o moskevském sjezdu slovanském r. 1867, zračí se v politické a novinářské činnosti Havlíčkově a ještě živěji hlásí se k životu za doby novější. — Jest arci pravda, že mnoho nadějí se dosud nesplnilo, že v leckterém oboru měli bychom býti již dále, že i poměr některých kmenů slovanských valně se nezlepšil (Srbův a Chorvatů), že tedy ještě mnoho práce opravdové k sblížení třeba: to však není přece vinou Kollárovou, nýbrž jeho pokračovatelův a nás samých. Právem dí Dr. M. Murko†): „Něco lepšího nežli vzájemnost nám ještě nikdo nenavrhl a také v budoucnosti sotva dovede ukázati.“

*) Viz Sborník na oslavu Jana Kollára str. 218.

**) Masaryk, Česká otázka 128.

***) Masaryk, Čes. otázka, 96 čís. 29. dí, že „Palacký stal se pokračovatelem idei Kollárových“.

†) Týž Sborník str. 229.

S touto básnickou i prosaickou činností Kollárovou ve prospěch Slovanstva těsně souvisí hojné a rozsáhlé **studie archaeologické a národopisné**, většinou pochybené.

Kollár zabýval se jimi již na universitě jenské; bylyť následkem a výronem jeho uvědomění slovanského a výsledek jejich jednak básnicky zpracoval ve „Slávy dceři“, jak jsme už uvedli, jednak v prosaických spisech vědeckých. Že však přespříliš hověl nekritické etymologii, jíž se už Voltaire posmíval výrokem, že v ní samohlásky nic, souhlásky pak nemnoho znamenají, a že přílišnou horlivostí často se dal svésti s cesty chladné a střízlivé rozvahy k čirým fantasiím, největší část těchto obšírných a namahavých prací neobstála před soudnou stolicí kritiky, ač některým zase nelze upříti zásluhy o rozmnožení positivních vědomostí o věcech slovanských. Studiím těm začal věnovati pozornost už po roce 1822 a zvláště mezi léty 1826—1828, úplně se jim oddal na sklonku svého života.

Jak v etymologiích počínal si nekriticky a fantasticky, o tom svědčí již první německá rozprava etymologická o původě jména „Maďar“ r. 1827 vytištěná. Dospívá v ní výsledku, že jméno „Maďar“ (odvozené od kořene mar, mir, mer, mor, mur — znamenajícího světlo, lesk, slávu) znamená tolik co Slav, Hell, Gall, Celt, Hermann, Frank, Tit, Tot, Titan, Teuton atd.

Nemnoho větší cenu mají do sebe rozsáhlé „Rozpravy o jménách, počátkách i starožitnostech národu Slávského a jeho kmenů (396 str.) vyšlé v Budíně r. 1830. Kollár s velkou úzkostlivostí a námahou snesl do nich celou tehdejší literaturu o těch předmětech s podobným nezdarem.*) Rozpravy jsou čtyři s přídavkem. I. rozprava vysvětluje jméno „Slav“; II. „Srb“ a „Chrb“; III. „Un, Hun, Henet, Wend“; IV. „Čech“ a „Těch“; přídavek „Rus, Polák, Mold, Wilt, Lutik, Krt, Karant, Obodrit“.

O dvě léta později k III. vydání „Slávy dcery“ připojil obšírný „Výklad čili Přímětky a Vysvětlivky (v Pešti 1832, 528 str.), jenž obsahuje mnoho poučného materiálu dějepisného, národopisného, mythologického, mluvnického a etymologického. Jsou to z největší části výňatky z historických spisův cizích (zvláště středověkých spisovatelů latinských, podávajících důležité zprávy o Slovanech), také z novin a z naučného slovníku. Drahně poučných zpráv o bájesloví a dějinách slovanských připojil v poznámkách k I. a II. dílu „Zpievanek“ (1834 a 35).

Původ a význam jména „Slovan“ pokusil se proti Šafaříkovi vysvětliti rozsáhlým spisem (o 363 str.) „Sláva bohyně a původ jména Slavův čili Slavjanův“ (v Pešti 1839). Ve formě 16 dopisů dokazuje, že jméno Slovanů má zníti Sláv nebo Slavjan, že pochází od bohyně Slávy, která jest totožna s indickou bohyní Svahou. Jí zase rovná se „nordická bohyně Slávy“ Saga, řecké Ὄσσα, Φήμη, Κλειώ, latinské Honor a Gloria. Dle toho Slávové čili Slavjané jsou prý „ctitelé Slávy“. V přídavcích shledává srovnalost mezi indickým a slávským životem, indickou a slávskou mythologií. Šafařík celé dílo odsoudil. Na omluvu Kollárovu lze uvésti, že i jiní badatelé před ním hledali původu Slovanů v Indii.**)

*) Dr. Lubor Niederle ve svých „Slovanských starožitnostech“ soudí o nich velmi nepříznivě I, 1, 201.

**) Niederle, Slov. starožit. I. 1 str. 60—61.

Posledních 6 let svého života s neúmornou pílí věnoval svému posmrtnému dílu „Staroitalii Slavjanské“, ohromnému foliantu o 900 stranách quartových s 34 obrázkovými tabulemi in folio, jež vyšlo nákladem cís. Akademie věd ve Vídni a jiných příznivcův a podporovatelův a věnováno bylo spisovatelem mladistvému panovníku císaři Františkovi Josefovi I. (stálo přes 5100 zl.) po smrti Kollárově r. 1853. Ohromným spisem tím usiloval dokázati, že celá Italie byla kdysi obydlena kmeny slovanskými, že všechny starožitnosti italské, i samo papežství jest původu slovanského, že „latina jest původně jedno ze staroslovanských nářečí, jen něco vplyvem řečtiny změněné“. Nešťastné etymologisování, jemuž tak rád se oddával, že v universitních přednáškách o jednom slově půl hodiny i hodinu mluvil, že „hlásky přehazovali a dokazoval dotud, až byl tvar — slovanský“, že dokázal vše, co chtěl, svedlo také tu Koll. a úplně na scestí; věčná škoda té ohromné práce, již sami vrstevníci naprosto odsoudili. Šafařík nazval ji učenými fantasiemi, Schleicher o ní napsal zdrcující kritiku.

Podobná nehoda přihodila se mu také s modlami retranskými čili prilvickými, které po dlouhou dobu k sobě vábily pozornost jak slovanských tak německých učenců, v jejichž pravost věřili také slavní bratři Grimmové a j. S podporou vlády meklenburské podnikl r. 1850 výzkumnou cestu do Meklenburku a věnoval studiu těch model*) plných 9 neděl, nastíniv si lehké a stručné skizzy, aby je ve Vídni teprv důkladně zpracoval v obranný spis. Ač Kollára mnozí z úmyslu jeho zrazovali,**) ač ve vídeňské Akademii věd prof. Lisch dokazoval nepravost, Kollár sám o pravosti model byl přesvědčen, domnívaje se, že dostatečnými důkazy pravosti jsou „nápisy, řeč, duch, vnitřní organický vznešený pořádek, podivuhodná souvislost těchto božstev s celou mythologií a náboženstvím starého světa: s Indií, Persií, Egyptem, Etrurií, a nordskými národy“. Mínění své chtěl také před učeným světem obhájiti a připravoval k tisku objemné***) dílo německé „Die Götter von Rhetra“, které mělo vyjíti nákladem vlády meklenburské, mělo se skládati ze tří dílů vedle 52 listův in folio s 253 obrazy bohův a obětních nářadí. Smrtí Kollárovou bylo dílo přerušeno a tiskem už nevyšlo.

S oblíbeným etymologisováním souvisí také velká záliba jazykozpytná, jíž chtěl jazyku českému dodati většího libozvuku, sblížiti jej s nářečím slovenským a překlenouti propast, která se rozvírala mezi spisovnou češtinou a slovenštinou. Vytvořil si v té příčině celou aesthetickou theorii otištěnou v Kroku (I. 3 str. 32–47): Myšlénky o libozvučnosti jazykův se zvláštním zřetelem k jazykům slovanským****) a prakticky ji provedl r. 1832 ve „Slávy dceři“ a později v pojednání „O literarnéj vzájemnosti“ v Hronce (1836). Jak pestrá a nepřirozená byla tato libozvučná čeština, samohláskami násilně rozhojněná, vysvitne z několika příkladů: vl*u*k, ml*u*četi, bl*u*četi, vl*u*na,

*) Modly ty, jichž bylo přes 200, byly nalezeny v Prilvicích, ze země vykopány a uloženy v N. Strelicích.

**) Proti tomu přílišnému hloubání v šeré minulosti vystoupil na příklad Havlíček drastickými slovy. Masaryk, Česká otázka 154.

***) Mělo obsahovati 50 archů. Sborník na oslavu Jana Kollára 214.

****) Viz Sborník na osl. J. Koll. 154–160

velna; hardlo, harlička, kark, sardce; selza, perst, terhám, sterniště, tverdý"; nýbrž střásel, mohel; snesol atd. Theorii svou poněkud změnil v pojednání „Ústrojnost řeči slavjanské“ (v Čas. Čes. Mus. 1838). Jednáním tím proti své vůli posiloval krajany své v snaze, aby se odštěpili od jazyka českého, a některé Moravany svedl k podobným odštěpným pokusům a zmatkům.

Opravdovou a to značnou zásluhu o prostonárodní poesii získal si Kollár jako věrný stoupenec Herdrův v názorech o významu a ceně lidového básnictví. Vždyť už za dětinství zpěvem písní národních býval téměř očarován. Proto záhy všímal si bedlivě národních písní slovenských a vydal sbírku jejich společně se Šafaříkem a Benediktim (r. 1823; 150 str.; II. svazek 1827, 168 str.). Potom sám velmi horlivě ujal se tohoto krásného úkolu, vyhledal si ochotné sběratele po všem lidu slovenském, (ač s nemalými překážkami setkal se právě u kněží evangelických) a po několika letech úsilného, soustavného sbírání vydal na svůj čas největší a nejlepší v naší literatuře sbírku poesie lidové o dvou dílech s názvem: „**Národnié zpievanky** čili písně světské Slováků v Uhrách jak pospolitého lidu tak i vyšších stavů“ (I. 456 str., II. 570 str. v Budíně 1834 a 1835). Sbírka ta jest velmi cenná, třebas do ní zařazeny i písně nenárodní; měla značný a blahodárný vliv na rozvoj umělé literatury slovenské, jak jsme se už zmínili. Chvály zasluhují též mnohé trefné a důležité poznámky dějepisné a bájeslovné.

Vzdělání lidu slovenského od prvopočátku své veřejné činnosti věnoval oslavenec náš péči nejsvědomitější a nejúsilnější, maje k tomu zvláštní schopnosti a hojné zkušenosti už z mladistvých let. Postaral se Slovákům peštským o školu slovenskou, pečoval o ni bedlivě do poslední chvíle, složil pro ni Čítanku a slabikář, kteráž byla zavedena vůbec do slovenských škol. Tak stal se učitelem lidu v pravém slova smyslu vybízeje zakládati školy nedělní, lidové knihovny a čtenářské spolky, neméně též ohnivým bojem proti kořalce a šířením vzdělávacích spisů mezi přátely. Osvěžil naši literaturu dvěma zajímavými cestopisy o své cestě do horní Italie, a jižního Německa, připojiv k prvnímu cestopisu obšírný slovník slovanských umělců (na 750 str.) O svém mládí a studiích i lásce k Míně zůstavil nám obšírnou, velmi poutavou a poučnou autobiografii „Paměti Jana Kollára“, z níž nabýváme jasného světla nejen o povaze spisovatelově, nýbrž též otcově a matčině, o tehdejším školství v Uhrách, o universitním životě v Jeně a o povaze celé doby tehdejší.

Aby obraz muže slovutného byl úplný, nezbývá, než promluviti též o jeho úřadě kazatelském. Zastával jej tak opravdově a horlivě, že jsa těla nemocmi seslabeného, nejednou naprosto se zpotiv hned po bohoslužbě musil ulehnouti do lůžka. Jako poutavý, uchvacující řečník (už za studentských dob) býval často zván za řečníka slavnostního k významným slavnostem a působil nesmazatelným dojmem na posluchače vzletnou, jasnou, přesvědčivou a vždy důstojnou řečí. Jako duchovní racionalistického směru, kráčeje ve šlepějích jenského učitele svého Gablera, pověstného racionalisty biblického, přednášel náboženské články víry s největší úctou a zbožností, nesnížil se nikdy k všetečnému podrývání víry a hleděl věřící především mravně povznášeti, naváděti k ctnostem a všemu ušlechtilému, jsa víc učitelem než moralistou. Rád

se dotýkal denních událostí a duchovních potřeb, byl častým hlasatelem lásky k rodné řeči a vlasti, uváděje slavné muže naší minulosti (Husa, Komenského a j.) za vzor, byl nadšeným oduševňovatelem za blaho národa, ale nikdy se nesnížil k profanaci svatého místa, nikdy netupil řečí a národů jiných. Kázání těch výbor podal tiskem ve dvou silných svazcích pode jménem Kázně a řeči.

Tak na neúmorném, vytrvalém vzdělavateli národní role dědičné slavně splnila se vlastní jeho slova, že

„vůli pevné, tužbě ušlechtilé,
nerozdílné srdce žádosti,
rádo dává nebe dojít cíle.

On dospěl svého žádaného cíle, on stal se učitelem svého národa, on povznesl jej k národnímu a slovanskému vědomí a zapsal se tím na vždy ztatým písmem do srdcí nám všem, jak případně hlásá dumyslný nápis Kláceluv na hrobce:

„Živ jsa, v srdci celý národ nosil,
zemřev, žije v srdci národa celého“.

On žije duchem svým dosud mezi námi, on dosud naplňuje naše srdce nadšením, on dosud ukazuje nám i jiným Slovanum dráhu, po které kráčeti máme k lepší budoucnosti v umění, ve vědách i v politice. Záleží jenom na nás, abychom tak jednali; pak mužeme doufati, že splní se velebná jeho věštba, jak soudí též Sv. Čech, řka:

Ó, pěvče, proroku! Ty ještě věky
jak Titan budeš nad Slovanstvem čnít
a zpěvu svého velebou a vděky
žár svatý v miliony srdcí lít,
Ty budeš zářit slávským šikům v čele,
až do poslední bude písmeny
vše vyplněno, dovršeno skvěle,
co předpovídal zpěv Tvůj nadšený,
až slavně vznese synů zástup svorný
mát Slávii na prestol nerozborný.

Různé zprávy.

Muzeum v zámku úsovském. Po návrhu lesního rady p. J. Wiehla nařídil panující kníže Liechtenstein, aby v zámku úsovském v místnostech bývalého lesnického ústavu zřízeno bylo muzeum, v němž by přírodniny na rozsáhlých panstvích knížecích získané uschovány byly. Muzeum je v první řadě lesnické, obsahuje však také rozličné přírodniny z říše nerostné archeologickou sbírku atd. Jelikož velká část přírodnin pochází z Moravy, má toto muzeum již nyní a

bude teprve míti také značný význam pro vlastivědu moravskou a proto na ně v tomto časopise upozorňujeme. Se zařizováním učiněn počátek v červnu r. 1900. a letos zaujímají sbírky již šest místností. V první obsaženy kořeny lesních stromů, chorobné zjevy na kmenech, praeparáty, znázorňující škody na stromech zvěří, krupobitím, mrazy atd. způsobené. Zajímavý jest exemplář vlka, koncem předešlého století na Moravě zastřeleného. — V druhé síni umístěna biologická sbírka škůdců lesních stromů, zvláště oněch z říše hmyzu. Tato část je snad nejkrásnější z celého muzea. Praeparaty vzorně kustodem p. K. Wingelmüllerem upravené umístěny jsou ve více než 100 skříních. Třetí místnosť je pokračováním předešlé. Nejzajímavější je zde sbírka obsahující vosy duběnčivé a praeparaty, které znázorňují škody jimi na listech listnatých stromů způsobené. Velká sbírka evropských motýlů je vzorně upravena. Síň čtvrtá věnována honbě. Na stěnách vidíme vkusně uspořádané parohy, sbírku ručnic z rozličných dob, pak velký počet nejrůznějších zbraní odňatých pytlákům na knížecích panstvích. Ve velkých skříních umístěna sbírka ssavců a ptáků velmi krásně vídeňským praeparatorem F. Kalkusem vycpaných. Pěkná je skupina divoké a zdivočilé kočky, z nichž ona na Plumlově, tato u Břeclavi koncem minulého století byla zastřelena. V páté místnosti uloženy sbírky mineralogické, palaeontologické a archeologické. Ze zkamenělin viděti řadu pěkných exemplářů z moravské křídy od Moletína, kosti diluvialních zvířat z okolí Brna a j ; pěkné jsou též bronzové nálezy z Plumlovska. V šesté síni, která není ještě úplně upravena, mimo modely lesnické, plastické mapy knížecích revírů a j. nejzajímavější je nedokončeny dosud plastický herbář 36 druhů lesních stromů v knížecích lesích rostoucích. Podobných tak krásných praeparatů jsem dosud nikde neviděl.*) Upozorňujeme naše cestovatele po Moravě, aby neopomenuli — zavede li je cesta do okolí Úsova — tamní muzeum si prohlédnouti. Dr. Remeš.

Bočkova díra u Mladče. V poslední době psáno bylo v denních listech mnoho o nových jeskyních v devonském vápenci u Mladče objevených. Staré jeskyně byly mně známy z dřívějších let. Abych také nové seznal, podnikl jsem dne 4. června výlet do Mladče. Na této exkursi přesvědčil jsem se, že velká většina podzemních jeskyní a chodeb, kterými jsme putovali, je dávno známá. Průvodčí zavedl nás do jedné větší a jedné menší s ní souvisící, na krápníky bohaté jeskyně, pak poukázal na několik postranních chodeb a některou menší bezvýznamnou dutinu, které prý jsou nové. S úplnou jistotou nelze však o těchto místech říci, že jsou skutečně nové. Prohlížeje opětně půdorys Bočkovy díry Szombathym ve Zprávách vídeňské akademie uveřejněný*) a srovnávaje polohu nově objevených jeskyní s dutinami tam písmenami J K L označenými a jich okolím dospěl jsem k názoru, že Szombathy asi již v těchto místech byl. Bočkova díra až do letošního roku bývala málo navštěvována. Turisté nevnikali daleko do vnitř a tak zadní části jeskyně — méně přístupné — upadly v zapomenutí. Tak možno si také vysvětliti, že v těchto místech dosud krápníky ve větším množství se zachovaly. Již Szombathy našel většinu krápníků ulámánu, praví však výslovně, že v některých částech jeskyně jsou ještě dosti četné Nelze pochybovati o tom, že na mapě Szombathyově ta neb ona chodba i dutina dosud neznámá vyznačena není, velká většina je však zde zaznamenána. Rozhodnouti, které z nově objevených dutin jsou skutečně nové, bude možno teprv tenkráte, až bude zdělán nový podrobný půdorys celé jeskyně a srovnán s plánem Szombathyovým. Že pod nynějšími jeskyněmi jsou ještě jiné ve spodních patrech, jest velmi pravděpodobno; tato domněnka byla již Szombathym určitě vyslovena. Přátelům přírody odporučuji co nejlépe návštěvu jeskyní u Mladče. Přístup je velmi snadný a také cesta chodbami z popudu lesního rady pana Wichla byla letos upravena a jednotlivé jeskyně tak přístupnými učiněny.
Dr. Remeš.

*) Některé části sbírek zobrazeny jsou v časopisu »Oesterreichische Forst- und Jagdzeitung«, 20. ročník, č. 21. Obrázky připojeny ku článku »Das Fürst Johann Liechtenstein'sche „Forst und Jagdmuseum“ in Mährisch Aussee«, jehož zde bylo použito.

*) Fünfter Bericht der praehistor. Commission der mathem. naturw. Classe der kais. Akademie der Wissenschaften über die Arbeiten im J. 1881 von Ferd. v. Hochstetter 2. Über Ausgrabungen in den mährischen Höhlen im J. 1881. Von Josef Szombathy. C Lautscher Höhle. Taf. II Fig. 3. — Sitzungsber. der kais. Akad. d. Wiss. math. naturw. Cl. LXXXV Bd. I. Abth. 1882.

Lidopisné příspěvky. (Podává A. Šebestová.) Na veksli. — Že prej ste dali Katušu do Němec. (Blízkých osad německých). — Ná tož. (Ano). Ale se ji tam nelíbí, furt pše enom dom, enom dom. Přečtú si toť psaní jak lítostivě nám pše: »Můj tatínečku dobrej, moja maminečko zlatá! Dříve, než-li počnu psáti, musím křesťanské pozdravení dáti. Pochválen buď Ježíš Kristus. Můj tatínečku milej, moja maminečko zlatá! nenechávejte mně tady. Rači budu doma pečený herteple jest, než abych byla v Němcách. Je mně velice teskno po vás po všeckých, aji po mojích kamarádkách, tak prosím vás pro Boha maminečko zlatá, nech dojedú tatínek pro mě, dyť snáď se pláčem potrhám, dyť už mám tak důlky pod očima. Co sem sem dojela, pláču bez přestání a snáď lítosťú umřu tadyk.

Leť psaníčko leť, přes rozmarýnovej les, přes hořeckej kostelíček mojim rodičům milým na stolíček.

Vaše věrná dcera Kateřina.

Pulbír (Holič). — Kde ste byli strýčku?

— Ná toť u hospodáře. Už sú chudák na odchodě, ležijú tam jak Lazar. Došel pro mě pacholek. abych jích šel opulbírovat, ale dušičko nemohl sem. Já su tuze měkkej nátury, tak na svatbu, lebo na úvodky, to idu rád, ale k nemocnýmu, lebo na pohřeb to mě neužije. Stydím se, že bečím hneď jak stará baba. Jak sem se teho hospodáře břitvú enom dotkl, tak se bolestně zaškňúřili a ně hneď slza hrnuli. Ale jářku, hospodyň, netrapme jich, šak Kristus Pán umřel aji s fúsama, nech umřú taky tak. Co to bylo za člověka, takový zdraví, takovej rozum, bohatství, mohli byt první v ubci a co tá gořala z nich udělala, v tak mladým věku ni sijú ze světa. No ale jak by ne! Třináct roků že hlta vody nevypili, v noci tři aji štyry litry vína zmohli, čepák s vínem ve dně v noci pod lavkú. No a jak se spustili s tú gořalkú. šlo to s něma hupačky (rychle) ke konci.

V Čejkovicích: — Pěkně vítám k nám. Co tady sháňajú?

— Starý žbánky a talířky tetičko, tak co bývaly za policú.

— Och tadyk už teho není, než na Terezově, lebo na Čejči by spěš neco našl. Byli sme s mojim na Čejči ve mlýně, zašel si taky do hospody, jařku, co budu čekat než on se z tej hospody vyráčí, vendu k nekerým lidom — šak sú to taky lidi, bár sú enom Slováci — a tož vám teho měli plnú polícu.

Na Čejči. — Chlapci, házeli prý ste po lidech, jak tuto vezli uhlí.

A dyt to byli enom hanáci.

Starobylé náhrobní kameny na Boskovsku. Popisuje Frant. Lipka. Dodatek*). Svitávka. Řadu památných náhrobků šlechtických rodin ukončuji popisem starého kamene před kostelem Svitavským. Nynější kostel ve Svitávce na místě starého, věkem už sešlého, zbudovaný po r. 1703., nech vá ve svých zdech arci starých náhrobníků, pouze do zevnější jeho zdi vsazeny jsou 3 desky kamenné s nápisy vzpomínajícími duchovních správců kostela z týchž dob. Za to ve zdi zrušeného hřbitova kolem kostela se uchoval blíže brán proti hlavnímu vchodu do kostela jeden starožitný náhrobní kámen, zajímavý celkovým uspořádáním. ale na dobro spustošený, protože ležel na dlažbě kostelní (prý) za hlavním oltářem a na nynějším místě utrpěl tolik vlivem počasí, že drobná jeho výzdoba úplně vzala za své. To platí zejména o nejvíce cenné a nejvýznamnější části každého podobného náhrobku, o nápisu na něm poznamenaném. Z něj lze čísti na počátku: Letha Panie 1560, v druhé řádce w pa a sotva některou literu, třetí řádka schází, na čtvrté pak (pochowan) Pan Buoh Racij a zakončení nápisu bylo na pulkruhové pásce nade znakem ve středním poli, z toho čísti možno pouze grha. Na přilbě s obvyklými pokrývadly z obou stran tveří klenot račí klepeta. Kámen má 0·92 m šířky a (nyní) asi tolik též výšky, zdali sahá hlouběji do země, dalo by se odkopáním hlíny zjistiti. Mezi lidem žije však tradice, dle níž tento kámen postaven do kostela Svitavského na památku jedné hraběnky za to, že věnovala kostelu rozsáhlý les Křiby (nad Míchovem). Pověsť tu zaznamenal též Volný ve své »Topografii«**) a ze skoupých historických zpráv o Míchově ví se jenom že tam stávala tvrz a sezením na ní byla Dorota Křibanová (?), která vzpomenutým darem kostel obmyslila.

*) Viz tohoto časopisu čísla 69. 72

**) Díl V., str. 709 711.

Literatura.

I. L. Červinka: Morava za pravěku. (Vlastivěda Moravská, díl I., sv. 2. Str. 368. Cena 9 K.) Spisovatel knihy je čtenářům časopisu našeho znám jako pilný a věci znalý pracovník v oboru předhistorické archaeologie. Podal ve spise uvedeném první souborné spracování všech předhistorických výzkumů na Moravě a práce jeho je svědomitá i zdařilá. Svědčí o velké píli a dovednosti spisovatelově, který látku v různých spisech a časopisech roztroušenou sebral, kriticky ocenil a v soustavný celek spojil. Po případném úvodě následuje stať o pěstování předhistorické archaeologie na Moravě, seznam muzejí i soukromých sbírek a podrobný seznam literatury o předhistorických nálezech Moravských. Dále následují pak pojednání o jednotlivých obdobích kulturních a podle období kulturních roztříděné soupisy téměř všech dosavadních nálezů archaeologických na Moravě od starší doby kamenné až po nálezy rázu hradištného z XII. věku po Kr. Jednotlivé nálezy jsou stručně, avšak případně karakterisovány a příslušnou literaturou náležitě doloženy. V pojednáních o různých obdobích a rázech kulturních jakož i o lidstvu předhistorickém užil autor všech závažnějších výzkumů cizích a doplnil je výsledky zkoumání vlastního; vědecká střízlivost jest přední vlastností celé knihy. Ve stati o lidstvu neolithickém a jeho kultuře otiskuje autor na str. 120—122 zpravodajovo roztřídění keramiky neolithické, obsažené v článku o neolithických sídlištích s pomalovanou keramikou na Moravě a v Dol. Rakousích ve Zprávách prachist. komise cís. akad. věd ve Vídni (sv. I. č. 4) uveřejněném. Příslušný výňatek není však podán věrně. Co do podrobností odkazuji na svůj uvedený článek a vytýkám zde jen, že ustálený náhled můj o původu pomalované keramiky neolithické ve zmíněném pojednání je zcela jiný, neboť napsal jsem v cit. pojednání výslovně, že naše pomalovaná keramika neolithická je naprosto rozdílná od pomalované keramiky z Haliče, Bukoviny a Rumunska známé. Také nelze mi souhlasiti s tím, že autor za příklad mnou stanoveného nejmladšího typu keramiky neolithické dovolává se na tab. V. svého spisu vyobrazených nálezů ze sídliště nad »Mírovcem«, neboť střepy na citované tabulce pod č. 5, 7, 10, 13, 20 vyobrazené náležejí nepochybně do pokročilé doby bronzové. — Na 72. není při nalezišti Hodonickém zaznamenán nález jadeitového klínku, který na str. 116 je vyobrazen, avšak nesprávně za chloromelanitový vydáván. Z chloromelanitu známe na Moravě pouze jediný úlomek sekyrky z hradiska Křepického. Roztřídění předmětů bronzových na typy starší a mladší doby bronzů, jak je autor na str. 153 podal, nemohu uznati za správné, neboť nelze zajisté do téže skupiny zařaditi hrubé sekyrky měděné a inventář našich hrobů se skrčenými kostrami s pokročilými výrobky, jako jsou t. zv. lunuly a ozdobné náramky do podoby C, jakým je na př. náramek v č. 46 našeho časopisu na str. 48 vyobrazený. — K správnému roztřídění je třeba postaviti více skupin a to nejméně tři. Tak zvané zvoncovité poháry jakož i hroby se skrčenými kostrami jsou nepopiratelně starši nežli mohyly na str. 156—158 posuzované knihy popsané a nelze proto schvalovati, že autor popis jejich zařadil před obě uvedené starší skupiny. Velmi pozoruhodné je pojednání o polích popelnicových, neboť o této důležité skupině hrobů nebylo u nás dosud nikde tak pěkně pojednáno jako v přítomném díle Červinkově. Rovněž poučné a zajímavé jsou stati o kulturách hallstattské, gallské, doby císařství římského a studie o rázu hradištném. Dílo je bohatě illustrováno, má 154 obrázků v textu a 52 tabulek, které až na několik vyňaty jsou z našeho časopisu, pak 4 mapky o rozloze sídlišť mladší doby kamenné, pohřebišť a sídlišť s kulturou pokolení skrčených koster, popelnicových polí a nalezišť s kulturou gallskou a římsko-provinciální. — Uspořádání tabulek lze vytknouti, že neodpovídá vždy časové

posloupnosti nálezů a že některé, jako tab. XXVI. a XXXIX. mohly odpadnouti, jelikož působí rušivě, obsahujíce vyobrazení typů keramických z různých období. — I. P.

Slovácké čepce. Sepsal a slovem doprovází Fr. Kretz. Národopisné studie maloval Jóža Úprka. V Praze 1901. Reprodukce, tisk a náklad české grafické společnosti »Unie«. — Bezpochyby přespříliš oslavovaný mudrc našeho věku Huston Stewart Chamberlain rozeznává ve velkolepém díle „Základy devatenáctého věku“ přesně mezi civilisací a kulturou. Civilisace jsou podle jeho rozvrhu: průmysl, řemesla, způsoby živnosti a dopravy, vynálezy v oborech elektřiny a mechaniky a toho druhu plody lidského důmyslu. Jménem kultury vyrozumívá učenec tento: rozhled světový, spočívající na vědomostech, instinkt náboženský a svérázné umění národní. Zajímavo a povšimnutí hodno, že Chamberlain kultuře germánské předpovídá světovládu, kultuře této podrobuje prý se již jeden národ po druhém, až konečně jejímu panství podřízeno bude prý všecko človéčenstvo. Proroctví toto je však podmíněno úsudkem Chamberlainovým, že kultura germánská vyrostla netoliko z ducha Němců, nýbrž také z kořenů kultury Slovanů a Keltů. Máme tedy i my v kultuře, kterou nazval Chamberlain „germánskou“, podíl a jest tudíž na nás, abychom podíl ten pátráním národopisným a lidovědným vyhledali a zjistili a na základě výzkumů těchto vzdělali vlastní chrám kultury samostatné a svérázné. Takovou důležitost má v této době národopis a lidověda. Stránkou kultury je, jak svrchu bylo podotknuto, — národní umění, jež se skládá z písní, ze samostatné harmonisace hudební, ze zvláštních názorů právních, z původního a samorostlého způsobu zdobení a krášlení kroje vyšíváním a z některých jiných příznaků duševní činnosti, jimiž národ od národův jiných podstatně se liší. Bylo již o vyšívání našem mnoho uvažováno a psáno; ale jeho umělecký, technický a symbolický obsah daleko ještě není vyčerpán a zjištěn. Teprv porovnáním moravského vyšívání s českým, se slovenským v Uhrách, s jihoslovanským, polským, ruským a s vyšíváním národů na dalekém a širokém východě dojde vyšívání naše žádoucího objasnění a zasloužilého ocenění. Dosavadní národopisné publikace české neposkytly nám o vyšívání něco soustavného, ven a ven vyčerpávajícího, o sobě celek uzavírajícího. Nemohlo se to státi, poněvadž bylo napřed jednotlivé stránky umění tohoto obádati a mnohé předsudky a liché domněnky vyvraceti, jako na příklad, že jeho původ začíná s dobou Mojmírovců, kdežto hlubším zkoumáním zjištěno, že je tak starý jako jsou naše národní písně, jako je velká část slovanského mudrosloví, že tedy sahají daleko do dob předhistorických, jsouce spřízněny s vyšíváním perským, indickým a s tou kulturou vůbec, jejížto stopy v poslední době teprv na východě se objevují. Nálezy tyto dávají za pravdu těm, kdo se domnívají, že ve vyšívání zahrnuto více, než co v nich nynější náš souvěký lid vidí, z jehož mysli se během dlouhých věků a následkem změn v řízení státním i duševním nemohl vytratiti jmenovitě symbolický význam; vždyť značná část vyšívaných skvostů, jmenovitě slovenských, slouží doposud účelům kultusním. Jiný omyl, k němuž se začáteční kritikové v uměleckém oboru naší ornamentiky svésti dali, jakoby vyšívání naše bylo podlehlo vlivům renaissančním, antice nebo gothice, dá se omluviti tím, že renaissanci na pravou míru uvedl teprv nedávno první ruský kulturní historik Stassov v díle nadepsaném: »Devatenáctý věk«, tvořícím přílohu k »Nivě«. Že nechvalná a špatně pojatá renaissance, jmenovitě když byla zabočila do rozmazlenosti rokokové, také u nás způsobila v uměleckém malířství a stavitelství spousty, je pravda; ale umění lidové zůstalo nedotknuto. Důkazem toho je slohová i technická příbuznost našeho vyšívání se švédským a norským, kde se umění stavitelské i malířské proti nákaze zženštilého rokoka uchránilo a tím snadněji ornamentika lidová ve vyšívání původní ryzost a neporušenost zachovala. Ubránily-li naše vyšívačky původnost před antikou renaissanční v šestnáctém i pozdějších stoletích, v době, kdy nad zeměmi českými dvouhlavý orel říše německořímské rozpínal pánovitě křídla, mohly tím snadněji odolati vlivům gothiky před stoletím šestnáctým, zvláště pak za časů Přemyslovců, kteří politické a hospodářské styky se západem sice osnovali, aniž by však byli bývali s to, kulturní samorostlost a svéráznost lidu našeho v Čechách a na Moravě měniti. Tím méně to bylo možné na Slovensku, tehdy uherském které s císařstvím německořímským nic společného nemělo. — Publikace p. Kretzova obsahující 38 tabul jest nepoddajné a ne-

podlehlé samostatnosti slovenských žen v oboru lidového vyšívání výmluvným a nevývratným dokladem. Jsme za vzácné dílo toto autorovi mnohonásobně vděčni, poněvadž dosvědčuje, že národopisci a pěstovatelé čeští musí docházeti do končin slovenských, kde naleznou klíč ku svému odbornému bádání. Malůvky pak vytvořené v díle tomto dávají za pravdu výroku, který pronesla Karla Slavíková-Weissova v Lidopisných záznamích ze Slovenska, řkouc: »Bůh dal Slovákovi o jeden smysl více než druhým lidem, a ten jest: vytříbený vkus a bezděčné umělecké nadání«. Úprava díla je skvostná, nádherná.

Methode und Hilfsmittel der Erforschung der vorhistorischen Zeit in der Vergangenheit der Slaven. Von Eduard Boguslawski. Vom Verfasser vermehrte deutsche Ausgabe. Z polského přeloženo Valdemarem Osterloffem. Berlin. Verlag von Hermann Costenoble. 1902. V řadě badatelův v oboru nejstarší minulosti a pravěku Slovanů zaujímá čelné místo Eduard Boguslawski, jenž v poslední době ozdobil literaturu polskou sensačním dílem: Historia Slawian. Dílo toto dvousvazkové, jež ve světě způsobilo nemalý rozruch, doplněno a obráněno svrchu uvedeným spisem, jejž Osterloff na německý jazyk převedl a k jehož obsahu zřetel našeho obecenstva obrátiti, nebude od místa. Boguslawski rozeznává mezi pěstovateli předhistorické doby Slovanův dva směry: školu starší a novou. Boguslawski školu tuto nazývá „vídeňsko-berlínskou“, obviňuje ji ze strannictví a snaží se dokázati, že přívrženci školy této německé ku badání neužívají všech pomůcek a prostředků, jichž ku poznání pravěku slovanského třeba. Pomůcky a prostředky, jež Boguslawski nezbytnými ku vědeckému pátrání v oboru tomto uznává, jsou: Linguistika, ethnografie, sociologie a konečně archeologie. Kdo všech těchto pomůcek ku prozpytování předhistorické doby Slovanů stejnoměrně upotřebiti nedovede aneb zanedbá, tomu Boguslawski upírá způsobilost, o tak zvaném pravěku Slovanů platně souditi. Spisovatel připomíná, že nejstarší historikové jako Nestor, náš Kosmas a jiní uznávali, že Slované střed Europy od pradávna — dlouho před Kristem obývali. Náhled tento i pozdější učenci jako Gatterer, Lelewel, Bulowski, Drimov, Šafařík, Šembera zvláště pak důmyslný, ale neuznávaný Ignát Hanuš sdíleli, až prý dotčená škola vídeňsko-berlínská v nejnovější době jala se domorodství (autochtonství) Slovanů v Europě popírati a je přistěhovalci do nynějších jejich sídel nazývati. Velmi ponaučno jest sledovati, jakým obratným způsobem a znaleckým důvtipem Boguslawski uměl svrchu uvedených čtvero pomůcek a prostředků na vyvrácení vídeňsko-berlínské nauky o přistěhování Slovanů do Europy po Kristu upotřebiti. Jazykovým porovnáváním dospívá Boguslawski k názoru, že Europa nesloužila toliko Slovanům za vlast, nýbrž že byla i Indův kolébkou. Mluvnické vývody podepírá spisovatel bájeslovným významem svastiky, která se i na našich kraslicích a v našem lidovém vyšívání objevuje. Není pochybnosti, že linguistické vývody spisovatelovy jmenovitě naše filology zajímati budou. Stránkou linguistiky je bájesloví Staroslovanů, z jehož podstaty Boguslawski taktéž evropské stáří Slovanů vyvozuje, dávaje při tom za pravdu Hanušovi, jehož bájeslovné výzkumy prohlašuje správnými. Mezi ethnografickými důvody, jež Boguslawski uvádí na obhájení domorodství Slovanů v Europě, vyjímá se zvláště porovnávání černého oděvu na ostrově Kerku (Veglia) a na jaderském přímoří doposud obvyklého s poznámkami Polibiovými o černém kroji v končinách Istriánských za tehdejších (Polibiových) časů panovavšímu. Rovněž překvapující důvod je tento: U Rusů obývajících Beskydy udržel se název vrchu »vyhorlat«, což znamená kopec vysoptěný; a vskutku nalézají geologové, že vrch ten je vyhořelou sopkou. Vážným dokladem nauky Boguslawského jsou sociální řády Slovanů, jmenovitě: zádruga, mir atd., jejichžto slovanský původ spisovatel proti Peiskerovi a jiným příslušníkům školy vídeňsko-německé hájí, přidržuje se výzkumů Kadlcových. Čtvrtým pramenem historického badání vzhledem na původ a rozvoj Slovanů jmenuje Boguslawski archeologii. Boguslawski domnívá se, že věda tato taktéž dosvědčuje, že Slované střední Europu zalidnili již v době neolitické a že vypěstovali dvojí kulturu: skvělou kulturu Hallstatskou a skromnější kulturu lužicko-slezskou. Má-li Boguslawski pravdu, jsou nálezy bronzů, naskytující se hojně v krajích našich, výrobkem slovanským, což je ale otázkou spornou, jejíž řešení vážným vědeckým způsobem je žádoucno. Spis

Boguslawského doplněn a opodstatněn několika úvahami, jež on nazývá přílohami. Snaží se tu vysvětliti: 1. záhadný pojem polského jména Piast; 2. dovoleno-li stotožňovati Karpidy s Chorváty a Sarmaty se Srby; 3. kdo byli předchůdcové Bavorů; 4. kdy vznikla glagolice a v jakém poměru stojí ku kyrillici; 5. je pravda, že Normani založili stát ruský? Řadu úvah těchto vesměs táhnoucích se k původu Slovanů, uzavírá Boguslawski obranou proti Brücknerovi, který byl proti němu vystoupil. Brückner seslabil své vývody svými úšklebky a vtipkářstvím vědátora nedůstojným, čehož jest litovati v záležitosti tak vážné. Nebude od místa připomenouti, že o předmětu tomto, kdy asi se Slované objevili v Europě, vyšly současně dva spisy. Dr. Lubor Niederle, jehož slovo v oboru archeologickém padá platně na váhu, jal se vydávati: »Slovanské starožitnosti«, dílo, k jehožto důležitosti poukázati si vyhražujeme. Učenec tento, jemuž v oboru archeologie vykazuje se u nás první místo, tvrdí, že Slované v Zakarpatí neobjevili se teprve v době Kristově aneb krátce před touto dobou, ale že seděli zde už odedávna. Tutéž otázku, jsou-li Slované praobyvatelé Evropy či nic, rozebírá se stanoviska Keltů PhC. Papáček, jenž otázku keltickou snaží se uvésti na pravou míru a z klasiků dovozuje, že Keltové Slovanům v evropských sídlech nepředcházeli. Dokládáme, že ani spisu tomuto cenu vědeckou odepírati nelze a že s ním v posuzování pradávné minulosti Slovanů počítati sluší. —m.

F. J. Lehner: **Česká škola malířská XI. věku.** Svazek I. **Korunovační evangelistář** krále Vratislava, řečený: Kodex Vyšehradský. V Praze 1902. XXXII barvotisků. Znamenitý učenec Schlözer upozornil historiky již před stem let, že jejich návyk, zkoumati minulost a kulturní vývoj národa od západu k východu, je pochybený a že se způsobem tím pravdy dobádati nedovedou; poněvadž všecky vážné události světové a zjevy vzdělanosti a osvěty ubíraly se směrem od východu k západu. Nejnovější publikace Lehnerova dává výstražným slovům Schlözerovým za pravdu. Spisovatel oznamuje, že se dopátral české školy malířské XI. věku, — v době tudíž, v které na západě tehdejší toho druhu umění leželo v plénkách. K netušenému výsledku přivedl autora Kodex vyšehradský, veškerému světu po stránce umělecké známý. Toho ale svět dříve nevěděl, že dotčený evangelistář byl korunovačným a že byl vzdělán ke korunovační slavnosti Vratislava II. (15. července r. 1086). Toho dočetl se Lehner v textu, jehož nebylo si dříve všímáno. Dokladů, že u nás toho času škola malířská kvetla, nalezl autor několik v Krakově a v Hnězdně, kde, jak známo, byl císař Oto překvapen textilním a zlatnickým uměním na takovém stupni stojícím, že o tom tehdy v říši německé tušení neměli. Že káravý pokyn Schlözerův byl oprávněný, že totiž i stavitelství v končinách našich vysoko vyvinuté sloužilo západníkům za vzor, dosvědčuje stavba basiliky za časů sv. Štěpána ve Stoličném Bělohradě svěcená, podle nížto budovány byly chrámy v Solnohradech, ve Wormsu, ve Vürzburku a Kolíně nad Rýnem (pojednáno o tom v Oesterr. Revue 1866). Stoličný Bělohrad byl čelnějším městem v říši velkomoravské a později sídlem Arpadovců. V Hnězdně shledal císař Oto také nádherný chrám, jenž jeho obdiv budil. Tadra vydal knihu o Stycích Čechů s Europou západní; v této knize z pramenů písemných dokázáno, že z Čech se šířily a rozlévaly vědomosti po ostatní Europě a že omylně se hlásá, jakoby všecka vzdělanost a osvěta byla od západu přicházela k nám. Důležito zaznamenati, že nadějným kulturním historikem Drem Dvořákem bylo zjištěno, že z drobnomalebné školy olomoucké šířilo se umění miniatorské po Italii a Německu. Dr. Mantuani pak nalezl po výtce v Německu, ba i v Anglii 600 skladeb velikého hudebníka rodem Slovince — Gallusa, jejž k řízení kůru v Olomouci povolal biskup Stanislav Pavlovský. Mnohé skladby Gallusovy (slovinsky Petelin, česky Kohout) předčí — dle úsudku odborníka Mantuaniho — samého Palestrinu a jejich umělecká cena zvýšena rázem a duchem, kterýž vane z našich a slovinských písní. — Vzácný výzkum Lehnerův, že kodex vyšehradský byl korunovační a že vyšel z české školy, podává příležitost připomenouti okolnost, kterou z nepochopitelných příčin čeští historikové bohužel umlčují, ačkoliv starším dějepiscům našim i polským dobře byla známa. Jest to okolnost, která pro děje Moravy má nemalou důležitost i proto, poněvadž i historický i státní poměr Moravy ku království českému na pravý základ staví. Pešina z Čechorodu totiž (Mars Moravicus, Lib. III. Cap. II. str. 272) zaznamenal: Anno demum imperator Henricus in comitiis Moguntio

celebratis Vratislao regis titulos contulit: et quo id faceret plaufibilius omnium imperii principum consensu, extinctum pri dem Moravorum regnum in lucem revocavit et Bohemorum regno im erio adjecit unacum Polonia, vel potius Poloniae parte, quae est Silesia, atque ita Regem Bohemiae et Poloniae appelavit«. Polští historikové, mezi nimiž také Friese, jenž sepsal děje církve polské, vyličují událost tuto mohučskou v ten smysl: že Jindřich IV. chtěje získati na potlačení vzdorných Italův pomoc českou, nabídnul knížeti Vratislavu královskou korunu. Čechové však tušíce v Danajském tom daru následky poddanství panovníka českého pod císaře německého, záměry Jindřichovy rozhodně zamítli Známý hrabě Viprecht Grojčský, jenž ve příčině této mezi Jindřichem a Vratislavem jednání vedl, přišel na zvláštní nápad. Poradil totiž oběma panovníkům, aby se zasadili o obnovu královského jména Moravy. K tomu cíli byl svolán říšský sněm v Mohuči, kde za souhlasu všech knížat říše německé a biskupů bylo pohromami v zapomenutí pohřížené království Mojmírovců r. 1086 znovu na světlo vyneseno a hodnost království tohoto Vratislavovi udělena. Jest tudíž království české vlastně bývalým královstvím velkomoravským čili pokračováním jeho. Událostí mohučskou nabývá vyšehradský kodex světla, pročež ji připomínáme. Pokud se týká úpravy vzácné publikace, může se směle měřiti s nejnákladnějšími výrobky zahraničnými toho druhu. Česká topografická společnost »Unie« tiskem a 32 chromotypickými přílohami se vskutku vyznamenala. —m.

Lid na Hlinecku. Podává Dr. Karel Václav Adámek. Náklad. Archaeologické komise při České Akademii v Praze. Každým rokem oprávněněji postupuje archaeologie v řadě věd ku předu. Česká akademie uznávajíc důležitost a naléhavou potřebu nové této vědy, utvořila pro její pěstování zvláštní komisi. Komise tato dělí se na tři odbory: 1. předhistorický, 2. historický, 3. lidovědný. Oba první odbory již dříve zahájily svoji činnost soustavným soupisem památek předhistorických, historických a uměleckých v království Českém jakož i jinými publikacemi, kteréž vesměs doznaly uznání a pochvaly v kruzích odborných, domácích i cizích. Pro III. odbor získán důkladný znalec Dr. Adámek, jenž od r. 1884 obíraje se československým národopisem po všech stránkách jeho, zjednal si plnou způsobilost, podati prozatím první část díla, svrchu uvedeného názvu. Kniha tato popisuje a vyličuje »byt a život lidu na Hlinecku«, jsouc průpravou pro ostatní části, které obsahovati budou popis a vylíčení památek lidového umění výtvarného a slovesného, zejména uveřejnění a zobrazení písní a tanců, pohádek, pověstí a různých pamětí, dále pak popis a zobrazení krojů, nábytku, maleb knižných a závěrečné úvahy o národopisných poměrech krajiny této, v nichž by i k četbě lidové mohlo býti přihlédnuto. Spisovatel při pořádání bohaté látky, kterou s neunavnou pílí a znalostí snesl, měl patrně na zřeteli, že vývoj člověka, zvláště pak lidské vlastnosti fysické (jako stáří a j.) a duševní vlohy mají zřejmý a důležitý vliv na vývoj života a poměry jednotlivců i na kulturní ráz života celých rodin, obcí a společnosti, v níž člověk žije, působí a s níž se stýká. A tak obraz života lidu může teprv pak býti jednotněji, účelněji a přehledněji popisován a vyličován, když přihlíží se při rozvrhu toho popisu k různým dobám života lidského, nežli kdyby byly popisovány a líčeny jednotlivé stránky jeho podle jednotlivých formálních dělidel druhově rozrůzněné. Jako přečasto stejným podnětem a za stejné příležitosti vznikají zvyky, pořekadla, pověry a j., a souvisí mnohdy obyčej s určitým příslovím aneb koledou, písní a j.; tak i lidový život jen tehdy může býti a jest, pokud se i vystižení jednotlivých různých stránek jeho týče, správně pojat a vystižen, je-li popisován v celé své rázovité jednotnosti se stálým zřetelem ku přirozené souvislosti jednotlivých svých zjevů. Stanovisko toto, rozvrhnouti totiž lidovědnou látku dle stáří, zvolila s úspěchem pí. Augusta Šebestová při pořádání »Lidových dokumentů« a způsob tento činí také knihu Adámkovu přehlednou a dodává jí vysoké vědecké ceny. Vzácná tato kniha obsahuje: I. Byt, znázorněný 53 obrázky. II. Narození dětské. III. Mládež. IV. Chasa. V. Svatba. VI. Rodina a sousedstvo. VII. Hospodářství. VIII. Nemoci. IX. Smrt. X. Život pohrobní a vybájený. Kniha zamlouvá se důkladným ukazovatelem věcným a bude bohdá vzorem, dle něhož lidovědnou činnost v jednotlivých okresích rozvinouti radno, aby byla snadnou a účelnou. Činnosti této jest ku sebepoznání našemu národnímu nezbytně třeba a proto nebude od místa, pracovníkům v odboru lidovědném podati program, jehož hlavní body, jež

k tomu účelu archeologická komise schválila, jsou asi tyto: 1. Názvy místní (úřední a odchýlné lidové). Jméno osady, pověsti o jménu a původu. Názvy poloh, polí, luk, lesů, porostlí, potoků, rybníků, bažin a pod. Jména obyvatelů po statku a pravá příjmení. Oblíbená jména křestní a jich změny v obecné výslovnosti. — 2. Obydlí. Situační plány vesnic charakteristických. Půdorysy statků a chalup starých i nových s věrným názvoslovím. Náčrtky staveb rázovitých, zejména dřevěných. — 3. Zařízení domácnosti. Světlo a oheň podle paměti starých a v době přítomné. Úprava a výzdoba světnice, ostatních místností. Náčiní (popis, lidové názvy, náčrtky předmětů význačnějších). 4. Pokrmy a nápoje. Všední, nedělní, sváteční, při slavnostech výročních a rodinných. Společenské mravy při jídle a pití. Zvyklosti před jídlem a po jídle. Příslušné nádobí. Náčrtky pečiva význačného. — 5. Zaměstnání. Hospodářství. Průmysl. Obchod. Příslušné nářadí a obyčeje. Statistika. — 6. Kroje a výšivky. Látky, barvy. Kroje staré a nové obyčejné a příležitostné, slavnostní. Kroje stavů jednotlivých. Výšivky, krajky a názvy technické. Způsob prádla. — 7. Lidové ornamenty. (Při výkresích patřičné názvosloví). — 8. Styky společenské a rodinné. Život doma a v obci. Poměry rodinné a sousedské. — 9. Obyčeje, obřady a slavnosti. 1. Kalendář výročního zvykosloví; 2. zvyky, obřady a slavnosti rolnické počínajíc jarem; 3. obyčeje rodinné (křest, svatba a smrt). — 10. Písně, rýmovačky, říkadla (slova a nápěvy), řečnictví lidové. Hudba a tance (při tancích názvy a způsob taneční). — 11. Pověsti a pohádky. Legendy, lidové podání místní, historické, osobní. Ukázky o bytostech nadpřirozených. Rozprávky škádlivé a žertovné. Posměšky. — 12. Přísloví, pořekadla, hádanky. — 13. Právní názory a zvyklosti (rodinné a obecní). — 14. Představy kosmologické a názory geografické. — 15. Lidové léčení (přirozené a pověrečné). — 16. Kouzla čáry a pověry. Bájeslovné přežitky. — 17. Hry a zábavy. Dětské i dospělých. Výjevy dramatické, světské i duchovní. Divadla loutková. — 18. Poměry vzdělanosti. Výchova domácí, školy a církve. Pobožnosti rodinné a v chrámě, poutě atd. — Svorným úsilím učitelův a duchovních správců dala by se dle vzoru zde uvedeného vyzkoumati lidovědná látka v každé obci a pak společně v okresu, na kterémž základě pak možno bylo by sestaviti a spracovati i moravskou vlastivědu dokonalou a všem požadavkům odpovídající. Dokládáme, že spisovatel nepřestal na obsáhlém díle (885 stran) »Lidu na Hlinecku«, nýbrž že mu předeslal »Sborník okresu Hlineckého«, k němuž jakož i k jiným národopisným pracím Dr. K. Adámka zřetel našeho obecenstva příště poobrátiti, považujeme čestnou povinností. m.

Izvestja muzejskaga društva za Kranjsko. Letnik XI. Str. 202. V Lublani 1901. — Letošní svazek, jako všechny ostatní z let minulých, věnován jest ponejvíce výpravám týkající se hlavně historie Krajiny a Lublaně. Jsou to zprávy snesené slovinskými odborníky z různých archivů zemských, městských a j. Jedna z delších, pozoruhodných pravd jest čl. Dra Fr. Kosa o dějinách Slovinců a jich prvním osídlení v Krajině. Autor maje po ruce množství pracně nasbíraného srovnávacího materiálu, podává zajímavý příspěvek ku poznání kmene slovinského, který již v dobách dávných zaujímal svá místa v Krajině. Novému dílu našeho neunavného archaeologa prof. Dra Niederleho: »Slovanským starožitnostem«, věnován je zde delší lichotivý posudek. J. V. Želízko.

Československé Letopisy muzejní nazývá se nový měsíční časopis, jejž rediguje a vydává Václ. Vl. Jeníček v Čáslavi. Dosud vyšlých 6 čísel přináší o Moravě tyto články: O starobylosti slovácké keramiky. od F. Kretze. — Krajinské muzeum a Muzejní společnost v Uh. Brodě. — Pěstování praehistorické archeologie na Moravě. od I. L. Červinky. — Ze života moravských kopaničářů, od Fr. Dobiáša. — Celoroční předplatné 6 K.

Sborník muzejní společnosti ve Val. Meziříčí, čís. 9.—10. obsahuje mimo jiné: Privilegia městečka Rožnova r. 1681 a 1751, od C. Kramoliše. — Cech kožešnický v Meziříčí nad Bečvou, od F. J. Černockého. — Křiváčkářství, od Fr. Prostějovského. — Bělení mušelínu — Pomník zbudovaný vojínům, u nádraží meziříčského r. 1805 a 1806 pohřbeným. — Seznam tratí sousedního okresu Val. Meziříčí, od J. Kuby. — Příspěvek k článkům »O původě a jméně Valachů« od E. D. — Vzpomínka na F. Pluskala Moravičanského od E. D.

Zprávy spolkové.

Kronika muzejní.

Důležitost starovědy osvědčuje se stále více. Tak na příklad předhistorické vykopaniny, jež naskytnjí se jak v území babylonském a v jiných končinách západní Asie a jmenovitě v okolí zvaném »Susa«, objasňují sedmitisícileté dějiny a kulturní stav tehdejšího světa spolehlivěji než psané listy středověké mohou objasniti svou dobu, poněvadž pravost velkého množství listin těch právem se popírá. Účelem poznámky té není snad úmysl seslabiti badání historické, konané na základě psaných pramenů, nýbrž sloužiž k uhájení veliké důležitosti archeologie proti těm, kteří berou ji lehkovážně v pochybnost Babylonskými i ruskými nálezy pošinula se archeologie v popředí věd ostatních. Tím zároveň nabylo Vlastenecké muzeum v Olomouci, které věnovalo archeologii zvláštní pozornost, zvýšené důležitosti. Žijeme v době, kdy všeobecně již uznává se potřeba, vedle dějin politických pěstovati i děje kulturní, jež jsou měřítkem síly, zdatnosti i ceny národa. Proto potřebí je dvojnásob našemu národu, jemuž rovná cena a hodnost se upírá, aby co nejdříve měl své děje kulturní správně sestaveny. Známo zajisté každému, že hlavním zdrojem kulturně historického badání je národopis a Vlasteneckému muzeu v Olomouci připisuje se zásluha, že tento obor anthropologické činnosti pomáhalo v proud uvésti a snažilo se dáti činnosti této směr v pravdě vědecký. — V Petrohradě konají se přípravy k uspořádání průmyslové, umělecké a národopisné výstavy v roce 1904, kde se českému národu poskytne příležitost, netoliko svou průmyslovou a uměleckou zdatnost, nýbrž zřízením národopisného oddělení také svou kulturní hodnotu prokázati a tudíž i svou rovnocennost uhájiti. Protektorát velkolepého toho podniku přijal bratr carův a následník trůnu Michal Alexandrovič a výstavní komitét obrátil se písemně k výboru Vlasteneckého muzejního spolku v Olomouci, aby mu pomoci a podpory neodepřel v díle, jež z důvodů kulturních shora uvedených v první řadě český národ zajímati musí. Výbor Vlast. muzejního spolku vzal záležitost tuto na uváženou a usnesl se seč síly spolku jsou, žádosti dotčeného komitétu vyhověti a přičiniti se, aby československé oddělení národopisné v Petrohradě důstojně obesláno bylo. Připadá tudíž Vlast. muzejnímu spolku vzácná úloha, kterou za ochotného spolupůsobení všech členů svých bohdá čestně vykoná.

Sotva rok uplynul, co výbor Vlast. muzejního spolku v Olomouci telegraficky pozdravil světového velikána Dra Rudolfa Virchowa k jeho 80tým narozeninám, kdy vzdávaly všecky university a učené společnosti všech vzdělaných národů slovutnému vědátoru hold — a již není ho více. Dne 6. září 1902 zemřel tento stejně důmyslný patholog, jako anthropolog a věhlasný národopisec, jenž svými výzkumy v oboru archeologie přispěl valně ku poznání minulosti Slovanů. Navštíviv r. 1895. v Praze národopisnou výstavu, vydal nestranné krásné svědectví kulturnímu významu národa československého. Virchow nezapomněl nikdy svého slovanského původu a choval velkou úctu ku zvěčnělému učenci Wanklovi. — S potěšením připomenouti jest, že i mezi Čechy americkými vzrůstá nadšení pro Vlast. muzeum v Olomouci, jak jednak z krásného provolání pana Karla Hory v časopise zaoceanských bratří »Slavii« jest zřejmo, jednak z četných příspěvků z Ameriky ku zbudování Muzea v Olomouci docházejících. Kéž jest porozumění amerických Čechů pro důležitost Muzea v Olomouci příkladem všem, jimž dopřáno v milé vlasti naší žíti.

MUDr. Ant. Hříbek,
t. č. jednatel.

VÝKAZ DARU,

jež věnovali fondu Palackého od 1. dubna do 31. srpna 1902 následující P. T. příznivci Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci:

	K h
Josef Bartocha, c. k. gymn. prof. v Olomouci	2 —
Vojt. Hes, c. k. assist. techn. fin. kontr. v Bedihošti . . .	1·—
MUDr. Pavel Hess, prim. lékař ústavu choromyslných v Hor. Beřkovicích	2·—
Jan Knies, učitel v Rogendorfě	3·—
Jan Kobliha, farář n. o. v Bystřici p. H.	2·—
Ant. Kouřil, rolník v Šumvaldě	3·—
Ant. Kunz, továrník v Hranicích	2·—
Frt Mléčka, katech. v Napajedlích	1·—
Frt. Novák, stavitel ve Vyzovicích, sbírkou	3·—
Tomáš Pěček, c. k. gymn. prof. v Kroměříži	3·—
JUDr. Frt. Poledna, adv. v Holešově	—·50
Ředitelství c. k. stát. gymnasia v Prostějově	—·80
Josef Rypka, c. k. pošt. oficiál v Olomouci	3·—
Anči Šmídtova ve Štěpánově. sbírkou	4·30
Fr. Tajrych, prof. reálky v Pardubicích	1·—
Unčovský učitelský okršek v Šumvaldě	2·40
N. N. ve Vídni	50·—
Úhrnem . .	84·—

VÝKAZ DARŮ

Vlasteneckému spolku muzejnímu v Olomouci od 1. dubna do 31. srpna 1902 na umoření nákladů za koupenou sbírku mincí udělených od následujících P. T. příznivcův jeho. Jsouť to:

	K h
Jer. Balaban, podpřevor na Strahově v Praze	1·—
Josef Bednář, kaplan v Heinrichsgrünu, Rudohoří . . .	2·—
Josef Brož, prof. zem. real. v Nov. Městě	1·—
Hugo Hrbek, bank. úřed. na Kr. Vinohradech	1·—
JUDr. Frant. Joklík, spisovatel v Praze	1·—
J. Morkovský v Klášt. Hradisku	2·—
Ant. Nyklíček, majitel pivovaru v Úpici	1·—
Snáška . . .	9·—
Přenáška	9·—
MUDr. Karel Pětník, c. a k. vrch štáb. lékař v. v. v Krakově .	1·—
Frant. Staffa, farář v Pustějově	1·—
Alois Štěpina, spirit. klášt. v Slatinanech u Chrudimi . .	2·—
Josef Vykoukal, poslanec v Dřevohosticích	5·—
Ústř. záložna rolnická v Olomouci	300·—
Úhrnem . .	318·—

XXXIII. VÝKAZ DARU,

jež Vlast spolku muzej. v Olomouci na zjednání vlastní muzejní budovy v II. čtvrtletí 1902 poskytli tito P. T. příznivci jeho. a sice:

Jan Bebar, koop. v Holici . .	3·—
Jan Beer, správce jatek v Plzni	3·—
PhDr. J Beránek, farář u Panny Marie Vítězné v Praze . .	1·
Vladimír Bezděk, obch. v Kobylí	4·—
B. Bořkovec, inž. a O. Dvořák, arch., podn. stav. na Kr. Vinohr.	4·—
Jan Böhm, far. v Hrabyni u Opavy	3·—
Václav Breycha, c. k. účetní rada zem. fin. ředit. v Praze . .	1·—
Filiálka Živnost. banky pro Čechy a Moravu v Brně . . .	10·—
Právnická jednota v Brně . .	10·—
PhDr. L. Brtnický, c. k. gymn. prof. v Hradci Králové . .	2·—
Frt. Brusák, metrop. kan. v Praze	4·—
Josef Bubela, měšťan na Vsetíně	3·—
Václav M. Bubeník, převor řádu Domin. v Praze . . .	5·—
Školské sestry de Not. Dame v Bydžově Novém . . .	1·50
Fr. Cramer, kníž. účet. ve Zbiroze	2·
Vladimír Čech, měšťanosta ve Velk. Meziříčí	5·—
Mořic Černil, c. k. prof. v Hořicích	3·—
Frant. Červinka, c. k. okr. škol. insp. v Prostějově . . .	10·—
Vinc. Desenský, maj. hotelu »Monopol« v Praze . . .	1·—
JUDr. J. Dezort, adv. v Mohelnici	5·—
Tom. Dočkal, nadlesní v Želetavě	20·
Frt. Dokoupil, koop. v Nákle .	1·30
Otak. Dolenský, c. k. místodržit konc. prak. na Kr. Vinohradech	2·—
Ant. Doležal, c. k. pošt. oficiál v Lubně, Štýrsko . . .	2·—
Leop. Doležel, koop. v Místku	1·—
F. Dostal, farář v M. Budějovicích	2·
Frt. Dostál, správce parní pily v Tečicích u Brna . . .	2·—
JUDr. Karel Doubrava, advokát v Žamberku	1·—
Fr. Dovrtěl, koop. v Raškově .	1·—
Snáška . .	112·80

Přenáška . .	112·80
MUDr. Frant. Dreuschuh, lékař v Náměšti u Brna . . .	1·—
Roln. mlékařské družstvo v Dubě	4·
Bohuslav Ducháčký, koop. na Sv. Kopečku	1·—
K. Dvořák v Chabrech u Zdib .	—·50
ThDr. Frt. Ehrmann, bisk. tajemník v Brně . . .	1·—
Marie Eichmannová, vdova po c. k. účet. radovi v Plzni .	20·—
Frt. Fait, speditér na Smíchově	2·—
Kašpar Falta, farář ve Vlčkovicích p. Kuks	2·—
A. Feyerfeil, inž. v Plzni . .	4·—
J. Fialka v Pardubicích . .	2·—
Ant. Fousek, lesní účetní v Žamberku	1·—
Anna Geislerová v Kokorách .	2·—
Fr. Habrowetz, hospod. správce ve Vracově	1·20
Petr Hanák, pokladník c. k. st. drah na Smíchově . . .	1·—
Jindř. Hanisch, kníž. účetní v Poštorné	6·—
Václav Hašek, děkan v Třeboni	2·—
JUDr. Karel Havelka, advokát v Chrudimi	5·—
N. Havelka v Ronově u Čásl. .	1·—
Václav Havlas v Haraticích u Plav	15·—
V. Havránek, inž. Škodov. závodů v Plzni, sbírkou .	16·—
Karel Hájek, výrob. žel. nábytku na Kr. Vinohradech . .	2·—
Oldř. Hájek, zvěrolékař v Plzni	2·—
Fr. Heidenreich, úč. v Určicích	2·—
Berth. Hejhal, převor ve Vrchlabí	5·—
H. Helus, maj. rukavič. závodu v Brně	5·—
Josef Herzan v Třebíči . .	1·—
Ant. Holeček, c. k. profes. čes. prům. školy v Brně . .	2·—
Alois Hora, ředit. panství v Holovousech p. Ostroměř . .	1·—
Josef Horník, lesní správce v Dašicích	2·—
E. Horský, prof. reálky v Uher. Brodě	4·40
Frt. Hrbáček, prefekt k. a. sem. v Kroměříži	2·—
Ant. Hrubý, nadlesní v Chrasti u Chrudimi	2·—
J. Hynie, revid. c. k. stát. drah v Plzni	2·—
Bedřich Hýža, odb. učitel v Napajedlích, sbírkou . . .	22·90
Josef Chalupa, c. k. okr. soudce v Dačicích	2·—
Václav Cháb, kapl. u sv. Hašťala v Praze	2·—
Snáška . .	259·80

Přenáška . .	259·80
Ant. Chmelík, c. k. gymn. prof. na Kr. Vinohradech . .	1·20
Fr. Indra, farář v D. Štěpánově	4·—
Ant. Jakeš, přednosta stanice v Hostivaři	2·—
Jan Janák, koop. v Křenové .	1·—
K. F. Jančík, obch. v Napajedlích	2·—
A. Janoušek, maj. lučební továrny v Karlíně . . .	5·—
Bratří Janouškové, tov. v Karlíně	10·—
Fr. Janovský, prof. nábož. v Telči	2·—
Frt. Javůrek, mistr kominický v Brně	1·—
Karel Jedlička, farář ve Vrscích, p. Kopidlno	1·—
PhDr. Jos. Konst. Jireček, c. k. univ. prof. ve Vídni . .	5·—
Frant. Kadlíček, c. k. inženýr v N. Jičíně	5·—
Jos. Kalabus, kons. archiv. v Brně	1·—
Václav Kalaš, farář v Hněvčevsi u Hořic	1·—
Jos. Kameníček, obch. v Dol. Štěpánově	5·—
Josef Karanský, c. k. ofic. vrch. zem. soudu na Kr. Vinohradech	1·—
Jan Karlík, vrchní inženýr na Kladně	3·—
Frt. Kerner, konsist. rada v Hr. Králové	2·—
Frt. Klapálek, c. k. profes. reál. v Karlíně	2·—
Josef Klimíček, předseda „Sboru hasič.“ v Příboře . . .	5·—
Frant. Knittl, kancel. bisk. konsistoře v Brně . . .	2·—
Jak Kocábek, farář v Č. Kremži, Kr. České	1·60
Leop. Kolář, c. k. listovní zem. soudu v Praze . . .	1·—
Josef Konečný, ředitel panství v Čechách u Prostějova .	2·—
A. L. Koppe, maj. závodu chromolitograf. na Smíchově .	10·—
V. Kotrba, maj. knihtisk. v Praze	2·—
Jan Kovář v Hronově . .	1·—
Josef Kozák, maj. pekařského závodu v Železnici . . .	1·—
B. Kratochvíle v Sedlicích u Blatné	1·—
Jan Krecar, prof. vyš. obch. šk. v Král. Dvoře	1·—
Vilém Krejčí, přednosta kanceláře zem. výboru v Brně .	5·—
V. Kubík, úředník Měšť. pivovaru v Plzni	1·—
MUDr. A. Kučera, láz. lékař v Teplicích u Hranic . .	1·—
J. Kučera, far. v Seči u Čáslavi	2·30
Ant. Kuchynka, starosta v Hor. Dunajovicích	1·—
Snáška . .	351·90

Přenáška . .	351·90
L. Kulhánek, katech. v Karlíně	2·—
Josef Kyselka, kanovník na Vyšehradě v Praze . . .	5·—
Jedn. divad. ochot. v Lošticích	5·—
Al. Loutocký, učitel v Hodolanech ½ čistého výnosu ze slavnosti svatodušní 1902 pořádané sdruženými spolky v Hodolanech	8·—
B. Macalík, prof stř. hosp. školy v Přerově	1·—
Frt. Machát, prof. reál. v Náchodě	4·—
Ant. Malý, velkoobch. vínem v Žižkově . . .	1·—
Jul. Mannsfeld, farář v Hutisku	2·—
ThDr. Jan Marek, kanov. v Praze	4·—
Otto Markotius, c. k. notář v N. Jičíně	5·—
K. Matěj, zem. inženýr v Jihlavě	10·—
Bedř. May, velkoprům. v Hejčíně	50·—
Ed. Máslo, inženýr v Praze .	2·—
Jos. Mencl, em. farář v Praze .	2·—
Profes. sbor zem. vyš. reálky ve Velk. Meziříčí . . .	6·—
Jan Měrka, naduč. v Břesovicích	1·—
Al. Michalík, farář v N. Huzové	1·—
Český čtenář. spolek v Michalkovicích, Slezsko . . .	5·—
Pius Miklík OSB, správce fary v Domašově	1·—
Josef Milde, úř. banky »Slavie« na Kr. Vinohradech sbírkou	5·—
Ant. Minář, úřed. firmy G. Dittrich v Praze	2·—
Továrna na extrakt z dub. dřeva v Mitrovicích	10·—
Josef Míškovský, prokur. v Praze	1·
Fr. Mladějovský, ředitel dolů ve Světci u Bíliny . . .	4·—
Václav Mladý, c. k. berní kontr. v. v. na Král. Vinohradech .	1·—
F. Mládek, inspektor na Král. Vinohradech	1·—
C. Morávek, c. k. pošt. ofic. na Kr. Vinohradech . . .	2·—
Václav Morávek, maj. modní síně v Praze	2·—
Matěj Musil, děkan a kanovník v Hradci Král. . . .	4·—
Václav Musil, farář v Sulikově u Křetína	1·—
Ladislav Myslík, stav. v Praze	4·—
Ant. Nakládal, maj. pekař. záv. v Kvasicích	1·—
Alois Navrátil, nadlesní v Kvasicích	1·—
Ceslav Navrkal, spr. fary u sv. Jiljí v Praze	3·—
Nejmenovaný v Náměšti u Olomouce sbírkou . . .	16·90
Snáška . .	525·80

Přenáška . .	525·80
Jan Nečas, c. k. rada zem. soudu v Těšíně	2·—
Jan Nedvěd, obch. na Král. Vinohradech	1·—
Jan Nekula, koop. v Moutnicích u Sokolnic	2·—
Emilie Neťukova, učitelka v Němčicích na Hané	1·—
K. C. Neumann, inž. chemik na Král. Vinohradech . . .	1·—
Radomír Nitsche, c. k. vrch. evid. geometr v Přerově . .	2·—
Karel Noháč, výrob. strojů uzenářských v Praze . . .	2·—
Frt. Novák, stavitel ve Vyzovicích, sbírkou	3·—
Vojt. Novotný, maj domů v Praze	2·—
Obec Kožušany u Olomouce. .	2·—
» města Napajedel . .	4·—
» Topolany u Olomouce .	4·—
Václav Oharek v Tlumačově .	1·—
Okresní výbor v Bechyni . .	5·—
» » v Nové Pace .	4·—
Lambert Ondrák, c. k. eviden. geometr v Tišnově . . .	2·—
Jan Ondroušek, starosta »Sokola« v Příboře	2·—
Fr. Ostravský, farář v Jamném u Jihlavy	1·—
Jan Osvačil, vrchní účetní a prokurista Živn. banky v Praze .	2·—
Fr. Pacal ve Vídni . . .	1·—
Učit. sbor Staroměst. dívč. škol v Pardubicích	5·30
Josef Pařízek, správce hospod. a pivovaru v Staňkově . .	2·—
Fr. Pazdera, kapl. v Štědré u Zlutic	1·—
Fr. Pazdírek, spirit. v Přerově .	2·—
Josef Pekař, c. k. okr. zvěrolékař v Boskovicích	2·—
Josef Petera, zedn. mistr v Hodolanech	5·—
Ant. Pikhart, c. k. soud. tajem. v Praze	2·—
A. Píša, knihkupec v Brně . .	5·—
Ant. Plocek v Chocni . . .	—·60
Česká jednota paní a dívek v Plzni	10·—
Společenstvo kadeřníků, holičů a vlásenkářů v Plzni . . .	2·—
Jan Podlaha, biskup. vikář a děkan ve Stálci u Tábora . .	2·—
Jos. Polášek, katech. v Tovačově	1·—
Václav Polívka, civil. inženýr v M. Ostravě.	4·—
JUDr. Otakar baron Pražák, poslanec, adv. v Brně . . .	5·—
Frt. Prošek, lesní správce v Ráji	2·—
Spolek divadelních ochotníků v Příboře.	3·—
Spolek »Světlá« v Příboře . .	3·—
Snáška . .	626·70

Přenáška . .	626·70
Veslařský klub »Perun« v Přívoze	5·—
Jan Pšenčík, c. k. notář v Plumlově	10·—
Josef V. Půta, obchod. v Plzni .	2·—
J. Rameš, vrchní knihvedoucí v Dombrové	1·30
Frt. Raška, kaplan v Bučovicích	2·—
Frt. Rašper, koop. ve Val. Kloboucích	2·—
F. Raus, bednářský mistr v Plzni	6·40
Em. de la Renotiére z Kriegsfeldů, hosp. správce v Halenkovicích	4·—
Frt. Ročák, nadučitel v Nedašově Lhotě, sbírkou	9·50
P. Petr Ryšánek v Maria Lanzendorfě	1·—
Karel Řezáč v Praze . . .	1·20
Mořic Růžička, děkan ve Vel. Blatnici	17·—
Jan Rychlík, zhot. pouzder a kaset v Praze	2·—
Theodor Ryska, farář v Slapech, Kr. České	1·—
L. Sach, ředitel reálky v Holešově	2·—
E. Sanetrník, adjunkt v Kelčicích u Prostějova	3·—
Jan Seidl, děkan v Černilově .	1·—
Josef Semerád, farář v Potěhách u Čásl.	2·—
Frt. Schindler, c. k. gymn. prof. v Kroměříži	2·—
Václav Schmidt, úředník cukrovaru ve Zvoleněvsi . . .	1·—
Theodor Schön, kaplan v Chornici	2·—
Jos. Schönhöffer, obchod. v Litovli	5·—
Ant. Skácel, koop. v Lošticích .	1·—
Jos. Skácelík, nadlesní v Chříči, Král. České	2·—
Marie Skopalíková, vdova po c. k. zem. soudním radovi v Brně .	10·—
Jeho Eminence Lev baron Skrbenský, kard., knížearcibisk. v Praze	23·—
Frt. Slabák, c. k. pošt. ofic. v Prostějově sbírkou . . .	4·—
Čtenář. spolek Slížany u Morkovic	2·—
Ed. Sovák, kupec v Třebíči .	2·—
Karel Stella, duch. správce c. k. trestnice v Řepích u Prahy .	2·—
MUDr. Josef Suttnar, lékař v Blovicích	1·—
Frt. Svoboda za společ. IX. odb. v Plzni	10·—
Frt. Sidlo, odb. učitel v Bystřici pod Hostýnem, sbírkou . .	7·—
Ant. Šimeček, rolník v Němčicích na Hané	1·30
Bedř. Šimeček, c. k. rada zem. soudu ve Velk. Meziříčí . .	2·—
Snáška . .	776·40
Přenáška . .	776·40
Frt. Šír za MUDr. J. Věchta v Choltících	2·—
Anči Šmídtova ve Štěpánově .	—·50
Frt. Špička, koop. v Lomnici .	2·—
Rob. Suderla, kapit. děkan v Brně	10·—
Vojtěch Svaříček, c. k. vrchní komisař fin. stráže v Prostějově	4·—
Ant. Tebich, stavitel v Brně .	20·—
Ant. Telička, nadučitel v Penčicích, po přednášce své v Horce 26. dubna 1902 konané, sbírkou	12·50
Karel Tesař, inženýr spol. st. dr. v Nov. Městě n. M. . . .	2·—
Alois Tichý za XIII. živn. společenstvo v Plzni . . .	4·—
Josef Tomášek, rektor koleje redem. v Července . . .	3·—
Václav Tomec, farář v Klenticích u Mikulova	1·—
»Omladina« v Trusovicích . .	5·—
Jaroslav Turek, hospod. správce ve Dvoře Lörinczke, p. Monok, Uhry	1·—
Učit. sbor chlap. školy v Třebíči	2·80
August Tuka, důchodní velkost. v Zruči n. S.	5·—
Frt. Urválek, farář v Kohoutově u Dvora Král.	1·—
Frt. Uřinovský, lesní v Týně .	5·—
Ant. Vališ, hostinský v Napajedlích	2·—
Em. Valníček, star. ve Slavkově	2·—
Ferd. Valníček, obchod. ve Slavkově	1·—
Frt. Vašek č. 173 ve Vítkovicích	2·—
Frt. Vaško, farář v Předměřicích p. St. Benátky	1·80
M. Václavek, řed. škol na Vsetíně	2·—
Vinc. Vávra, c. k. gymn. ředitel v Přerově	5·—
V. Velgo, uč. měšť. šk. v Berouně	1·—
Beseda »Svatopluk« ve Veselí n. M.	2·20
N. N. ve Vídni	50·—
L. Wichta, farář ve Stěžerách	1·—
Sbor profes. c. k. česk. gymn. na Kr. Vinohradech . .	7·—
Spol. roln. cukrovar ve Vinoři u Prahy	5·—
Vojtěch Viravský, c. k. gymn. prof. na Kr. Vinohradech .	2·—
Jan Vlasák, účetní důchodu panství v Tloskově . . .	1·—
Jan Vojtěchovský v Strašnicích u Vršovic	2·—
MUDr. S. Vondrovic, obv. lékař v Poděbradech . . .	1·—
Konrád Voráček, mor. zem. účet. rada n. o. v Brně . . .	4·—
Mag. pharm. V. Votýpka, mater. v Žižkově	1·—
Ant. Voženílek, sládek v Rajci .	2·—
Snáška . .	955·20

Přenáška .	955·20
Jaroslav Vrzal, techn. adj. cukrovaru ve Smiřcích . . .	2·—
Klub českých živnostníků ve Vyškově	5 —
Společenstvo živnosten. řemesel pro Vyškov a okolí ve Vyškově	10·—
Max. Weinberger, dom. vikář v Brně	1·—
Jgnác Weiner, prof. v. v. v Brně	5·—
Ant. Weselý, zem. vrchní stav. rada v Brně	5
A. Wiedermann, obch. v Tovačově	2
Ant. Zajíc, úřed. cukrov. v Čelechovicích	2·—
JUDr. Vlad. rytíř Zapletal, c. k. substitut stát. zástupce v Brně	5·—
Obč. beseda v Zábřehu u Svinova	5·—
Frant. Záděra, c. k. komisař fin. stráže v Kyjově . . .	3·—
Občanská záložna v Hulíně .	10·—
» » v Litenčicích .	5·—
» » v St. Jičíně .	5·—
» » v Tovačově .	20
Rolnická záložna v Blatci . .	10·—
» » v Slatěnicích .	30·—
Úvěrní spolek záložna a zastavárna v Prostějově . . .	10·—
Záložna pokladna ve Veselí n. M.	10.—
Josef Záruba, c. k. setník n. o. v Plzni	2·—
Frt. Zimmerhackel, vicesuperior S. J. na sv. Hostýně . .	4·—
Tělocvičná jednota »Sokol« ve Zlíně	1·—
Robert Zoubek, zvěrolékař ve Frenštátě p. R.	1·—
Vavř. Zounek, hospod. správce v Hlubočanech p. Kučerov .	2·—
K. Zvihan, říd. učitel v Zubřím	1·—
Václav Žůrek, c. k. okr. soudce v Konici	6·—

pak z Olomouce:

Rud. Adolf, stavit. assist. . .	2· —
K. Bednář, c. k. vrch. evid. geometr v. v.	2·—
Jan Beránek, vrch. revid. c. k. stát. drah	1·—
Karel Bilčík, k. a. konsist. revid.	10·—
J. Blokša, farář n. o. . . .	2·—
Ph. a ThDr. Frant. Botek, c. k. profes. theol.	2·—
Frant. Coufal, c. k. gymn. prof.	2·—
Ant. Částek, c. k. vrchní evid. geometr	2·—
ThDr. Ferd. Černík, c. k. prof. náboženství	2·—
Jan Dokoupil, účetní Ústř. zálož. rolnické	3·—
Snáška . .	1145·20

Přenáška .	1145·20
Josef Doležal, c. k. gymn. prof.	2·—
Dominikánský klášter . .	2·—
Jan Dvořák, obchodník .	10·—
Eugen Fierlinger, c. k. professor reálky	10·—
Lad. Fischer, řed. filiálky Pražské úvěrní banky	2·—
JUDr. Rich. Fischer, adv. koncip.	2·—
Josef Fojtík, přednosta stanice ve výslužbě	2·—
JUDr. Frant. Hambálek, advokát	2·—
Vincenc Horák, adj. boh. fak. .	5·—
MUDr. Ant. Hříbek, lékař . .	2·—
ThDr. Frt. Janiš, c. k. professor theol. v. v.	2·—
PhDr. Vl. Janků, c. k. gymn. prof.	2·—
Jaroš a Stehlík, drog. . .	2·—
S. Jellinek, koncip. c. k. st. drah	1·—
Vincencie Jurčičková, továrnice	4·—
Isidor Kahlig, řed. „Pöttingea"	2·—
ThDr. Jos. Kachník, c. k. prof. theologie	2·—
Týž za abiturientky k. a. ústavu ku vzdělání učitelek při návštěvě muzea	10·—
Flor. Kašlík, majitel realit .	10·—
Kramář a Procházka, národní knihtiskárna	10·—
Jindř. Kraus, inspektor c. k. st. drah	2 —
Stanislav Kraus, c. k. inženýr .	2·—
ThDr. Jan Kubíček, c. k. profes. theologie	3·—
Bohuslav Kučera, c. k. berní adj.	2·—
N. Kudláček, vrchní revident c. k. státních drah . .	2·—
Ferd. Langer, c. k. soudní ofic.	2·—
Alfred Lateiner, vrchní stavební komisař c. k. st. drah . .	1·—
A. Ludmirovský	4·—
Rud. Mazáč, c. k. kontrol. ofic. tabák. režie	1·—
Josef Mikule, majitel pekař. záv.	2·—
Karel Minařík, c. k. gymn. prof.	2
ThDr. Mel. Mlčoch, síd. kanov.	5.—
MUDr. Josef Mrázek, lékař .	2·—
ThDr. Alois Musil, c. k. profes. theol.	2 —
Karel Otto Musil, adjunkt c. k. stát. drah	1·50
Josef Nešvera, ředitel domského kůru, hud. skladatel . .	2·—
Karel Nešvera, c. k. soudní adj.	2·—
Ant. Nevole, c. k. gymn. prof. .	2·
K. Novák, majitel velkozávodu	2·
JUDr. Jan Novotný, advokát .	2·—
JUDr. Čeněk Odstrčil, advokát .	5·—
J. Otáhal, assist. c. k. st. drah .	1·—
Miloš Otáhal, vrchní účetní Ústř. záložny rolnické . .	2·—
Snáška	1280·70

Přenáška . .	1280·70
Fr. Ottahal, velkoobchodník .	5·—
Alois Pallat, civ. inženýr . .	2·—
Ludvík Pazdírek, obchodník .	2·—
Al. Petrlák, majitel hodin. záv.	2·—
ThDr. Frant. Popp, sekretář k. a. konsist.	4·—
Frant. Pospíšil, spirit v k. a. semináři	2·—
ThDr. Jan Pospíšil, sídel. kanov.	2·—
Marie Pospíšilová, vdova po založen. řediteli	3·—
Redakce »Pozora« . . .	2·—
Chovanky ústavu hrab. Pöttinga	10·—
Fr. Prudký, ev. ref. kazatel .	1·—
MUDr. Frant. Přecechtěl, lékař	5·—
Edvard Raab, mlynář . . .	2·—
MUDr. M Remeš, lékař . .	2·—
Robert Režný, c. k. inženýr .	2·—
K. Rozsíval, majitel řezn závodu	2 —
Jindřich Rudolf, adjunkt c. k. st. drah	1·—
Fl. Sekanina, nadlesní n. o. .	2·—
Jindřich Skácel, koop. u sv. Michala	1·—
ThDr. C. Sládeček, vicesuperior k. a. semin.	2·-
Em. Sobota, vrchní revident c. k. st. drah	2·—
Karel Starý, stavitel . . .	2·—
MUDr. Boh. Stuchl, lékař . .	2·—
Ant. Svára, majitel zám. závodu	2·—
JUDr. Emil Synek, c. k. substit. státního zástupce . . .	2·—
J. Sytko, c. k. profes. na odp. .	2·—
Františka Ševčíková, vdova prof.	50·—
Jan Šteneler, c. k. pošt. exped.	4·—
Frt. Úlehla, řed. adv. kanceláře	2·—
Jar. Lev Urban, ředitel Cingrošova velkozávodu . . .	3·—
Josef Válek, kupec . . .	2·—
Fr. Vyhnal, c. k. staveb. rada ve výslužbě	2·—
Vladimír Vyhnal, revident c. k. státních drah	3·—
Karel Waisar, c. k. st. zástupce	2·—
Jan Wiedermann, zhotovitel pian	3·—
Julius Wiehl, kníž. Liechtenst. lesní rada	2·—
ThDr. Karel Wisnar, síd. kanov.	2·—
Václav Wittner, stav. a architekt	5·—
Emil Wunder, c. k. vrchní lesní komisař	2·—
Občanská záložna . . .	80·—
Ústřední záložna rolnická . .	400·—
Karel Žahauer, adjunkt c. k. st. drah	—·50
JUDr. Jan Žáček, poslanec, adv.	5·—
Dohromady . .	1914·20

Přenáška . .	1914·20
K tomu:	
Zůstatek z předešlého výkazu	29575·35
Úhrnem . . .	31489·55

v červenci a srpnu 1902:

Matěj Beránek, koop. v Komárově	1.—
Jaroslav Brázda, maj. panoram. »Gea« v Praze	1·—
Při produkci p. sladmistra Gottfrieda s grammofonem 6. I. 1902 vybráno »u Zbožinka« v Brodku u Přerova	4·—
Alois Ctibor v Táboře	1·—
Bonfil. Družecký, kons. rada v Brně	1·12
Leop. Dyx, c. k. pošt. oficiál v Praze	2·—
F. Eberhard, soukrom. úředník v Brně	5·—
B. Fanderlíková ve Vídni . .	1·—
Ant. Friedrich, c. k. pošt. kontrol. ve Vídni	2 —
Josef Chlápek, kaplan ve Štípě	1·—
Úředníci c. k. hlav. bern. úřadu v Chrudimi	5·—
Frt. Chudáček, farář ve Vlčnově u Uh. Brodu	1·—
JUC. Kamil Harmach, okr. tajemník ve Velvarech	2·—
Otakar Hašek, c. k. pošt. ofic. ve Šluknově	1·—
Zdeněk Hek, c. k. pošt. ofic. na Kr. Vinohradech	3·—
Ant. Hirsch, obch. v Olomouci	4·—
Al. Hlavinka, farář v Kučerově za Kasino v Bohdalicích . .	10 —
JUDr. Josef Hliňák, advokát v Liberci	2·—
J. Hynie, revident c. k st. drah v Plzni	4·—
Josefa Jezdinská, choť professora v Praze	2·—
Ferd. Kalous, kap. probošt v St. Boleslavi	3·—
Jan Karafiát, farář v Praze . .	5·—
Sylv. Jiří Karlík, c. k. fin. úč. ofic. na Kr. Vinohradech . .	— 50
Jiří Kašperský, res. přednosta stanice v Sevastopole na Rusi 5 rubl.	12·60
Karel Klečka, kupec ve Vršovicích	—·20
K. Krpata, ofic. c. k. vrch. zem. soudu v Praze.	1·—
Vinc. Krupský, rada c. k vrch. zem. soudu na Smíchově . .	2·—
Frant. Kučera, účetní dolu v Zakolanech	4·—
Snáška . .	81·42

Přenáška . . 81·42

Ferd. Kundrát, maj. chem. labor. v Plzni . . . . 2·—

Frt. Künstler, kaplan v Dubé, sbírkou . . . . 13·—

Ferd. Labonek, nadučitel ve Starnově . . . . 3·—

Josef Lorenc, drog. v Lanškrouně 2·—

Josef Melichar, c. k. p. št. komisař v Praze . . . . 1·—

Ant. Merta, rolník v Třeštině u Mohelnice . . . . 2·—

Josef Mezník, koop. ve Sloupě 1·—

Jan Michálek, likvid. c. k. zastavárny v Praze . . . . . . 3·—

Erich Mládek, horní ředitel v Dombrové . . . . 10·—

Josef Mudra, c. k. vrch. pošt. kontrolor v Pardubicích . . 1·—

Jan Nesét, obchodník v Klopině u Úsova . . . . 1·—

A. Nevrkla, koop. v Jinošově p. Náměšť u Brna . . . . . 1·—

Lad. J. Němec, sochař v Praze 1·—

Vinc. Nitka, c. k. místodrž. účet. revident v Praze . . . . . 5·—

Jan Novák, c. k. pošt. kontrolor na Kr. Vinohradech . . . . 1·—

Jan Novák, c. k. účetní rada a Otomar Šetina, c. k. účetní revident berní správy II. v Praze . . . . 2·—

M. Novotná, choť učitele v Ústí n. Orlicí . . . . 2·—

Karel Obenrauch, stud. v Čučicích . . . . 2·—

Okresní výbor na Kladně . . 20·—

» » v Novém Bydžově 5·—

Matěj Opletal, mlynář v Olomouci . . . . 10·—

Akciový pivovar v Nové Pace . 20·—

MUDr. Jan Plachetský, pr. lékař na Kr. Vinohradech . . . 4·—

Adolf Pluhař, c. k. pošt. assist. na Kr. Vinohradech . . . 1·—

Stanislav Plzenský, inž. Bušť. dráhy v Karlíně . . . . . 5·—

Spolek vojen vysloužilců kor. prince Rudolfa v Plzni . . . 10·—

Alex. Polanský, hosp. správce v Tovačově . . . . 2·—

Eliška Pospíšilová, vdova po velkoobchodníku na Kr. Vinohradech . . . . 4·—

Jan Půlpytel, c. k. okr. komisař v Praze . . . . 1·—

Václ. Rédl, lesní v Zástřizlí u Střílek . . . . 1·—

JUDr. Frt. Lad. baron Rieger, velkostatkář na Malči . . . 20·—

Snáška . . 237·42

Přenáška . 237·42

Josef Rmoutil, výr. rámů a ozdob. zboží v Žižkově . . . . . . 2·—

Václav Rovecký, farář v Žírci n. L. 1·—

Marie Rothová, vdova po advok. v Chrudimi . . . . 2·—

Frt. Roubal, c. k. účet. pošt. oficiál na Kr. Vinohradech . 2·—

B. Říha v Praze . . . . . . 1·—

Frt. Sedláček, vrch. inspektor v Brně . . . . 3·—

ThDr. Jaroslav Sedláček, c. k. universitní prof. v Praze . . 2·—

Těl. jed. »Sokol« v Uh. Hradišti 4·—

» » » v Michálkovicích 5·—

MUDr. Jaroslav Studnička, lékař v Praze . . . . 2·—

Stanislav Svoboda v Žižkově . 2·—

Bedřiška Svobodová, choť cís. rady v Brně . . . . . . 1·—

Josef Šádek, děkan v Kopidlně 3·—

Josef Šebek v Praze . . . . —·50

Otomar Šetina, c. k. účetní revident v Praze jménem úředníků berní správy II. v Praze 6·90

Anči Šmídtova ve Štěpánově sbírkou . . , ... 4·30

Tereza Švecová, choť podsládka v Náchodě . , ... 1·—

Otakar Tausch, c. k. pošt. ofic. v Praze . . . . 1·—

Ant. Telička, nadučitel v Penčicích, čistý výtěžek z koncertu 27. července 1902 v Penčicích konaného . . . , ... 60·—

Hanácko-rolnické akc. závody pivovar se sladovnou a t. d. v Těšeticích . . . . 60·—

Gustav Tichý, místoředitel c. k. zástav. úřadu v Praze . . . 2·—

Frant. Tůma, rolník v Košířích u Prahy . . . . 1·—

MUDr. Miloš Valníček, lékař v Brně . . . . 2·—

Josef Vaněk, přednosta skladiště spol. rak. uh. st. dráhy v Praze 2·—

Josef Widerlechner, kooperator v Brně-Zábrdovicích . . . 2·—

F. D. Zankl, učitel měšť. školy v Jistebnici . . . . 3·—

Rolnická záložna v Brodku u Přer. 10·—

» v Držovicích . . 10·—

» » v Žeravicích . . 4·—

Z pokladničky v muzeu umístěné vybráno . . . . 17·35

Dohromady . . . 454·47

K tomu:

Zůstatek 30. června 1902 . 31.489·55

Úhrnem . . . 31·944·02

Všem šlechetným dárcům vyslovujíce tuto upřímné a vroucí díky, prosíme uctivě a snažně o další štědré podpory a blahovolnou přízeň ct. obecenstva. P. T. pánům sběratelům drobných milodarů sloužiž k laskavému vědomí, že k vůli úsporám místa v seznamech jména všech jednotlivých dárců příště uváděti nebudeme, majíce za to, že postačí uveřejniti úhrné obnosy jimi nasbíraných a nám zaslaných příspěvků, jichž si velmi vážíme. Zároveň pronášíme uctivé přání, aby veškeré zásilky peněžní adresovány byly na »Výbor vlast. Muzea v Olomouci« a nikoliv na některého funkcionáře, jak toho žádoucno k vůli snadnější a přehledné správě Muzea. Eduard Klement, vrchní účetní Ústř. záložny rolnické, t. č. pokladník.

SEZNAM

nově přistouplých P. T. členův od 1. dubna do 31 srpna 1902, a sice:

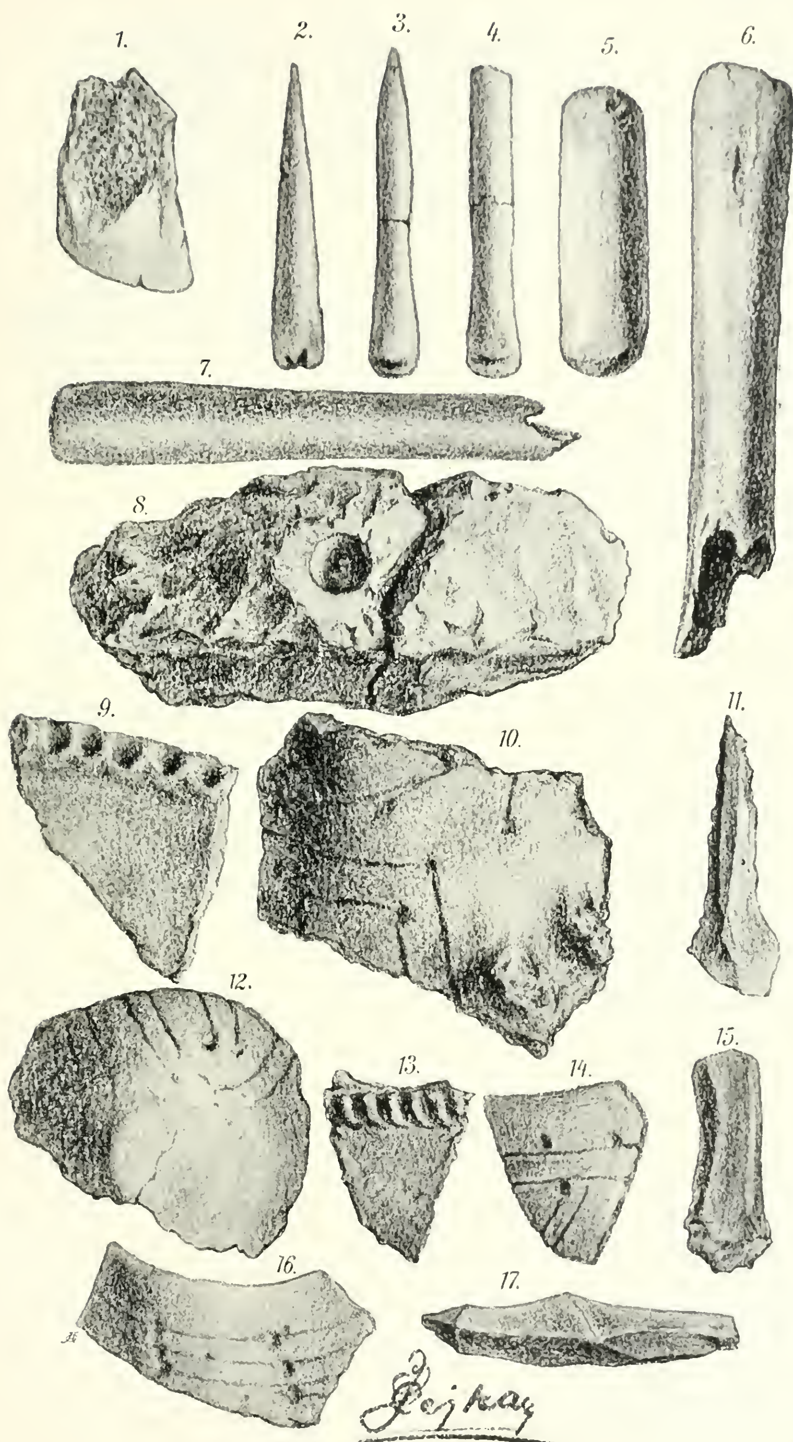
Členové zakládající:

Alois Hlavinka, farář v Kučerově.

Členové činní:

Frt. Ambroš, c. k. pošt. assist. v Prostějově.
Frt. Beran, maj. domu v Karlíně.
Učitelský spolek okresní v Boskovicích.
Jan Bradáč, maj. domů na Smíchově.
Vojtěch Brzák, adm. adjkt. cukrovaru v Kvasicích.
Frt. Březina, c. k. notář ve Val. Kloboucích.
J. Civín, velkoobchodník v Praze.
Rob. Čechmánek, c. k. pošt. ofic. v Olomouci.
Jos. Čermák, c. k. inženýr v N. Jičíně.
Vladimír Daněk. mlynář v Kvasicích.
Karel David, obch. v Praze.
JUDr. Ferd. Dostál, adv. v N. Jičíně.
Hynek Drbal, obchodník v Náměšti u Olomouce.
Karel Dřímal, koop. v Bludově.
Vilém Elias, c. k. pošt. komisař v Praze.
MUDr. Ladislav Haškovec, univ. docent v Praze.
Fr. Hirsch, c. k. prof. v Plzni.
Karel Holub, mag. pharm. v Hranicích.
Okresní učitelská knihovna v Uh. Hradišti.
JUDr. Frt. Introvič, c. k. finanční koncipista v Olomouci.
Frt. Jahoda, inženýr v Praze.
Viktor Kadlec, c. k. finan. komisař v Olomouci.
Fr. Kadlíček, c. k. inženýr v N. Jičíně.
N. Kerhart, vrchní inženýr v Olomouci.
MUDr. Otakar Klumpar, městský lékař v Hradci Král.
Josef Koblic, přís. znalec-chemik v Praze.
Jindřich Kořán, ředit cukrov. v Kvasicích.
Veřejná čítárna »Palackého« v Hradci Král.
Čeněk Kubeš, c. k. vrch. fin. rada a okres. ředitel v Čáslavi.
Jan Kubíček, c. k. pošt. kontrolor v Olomouci.
Jos. Kubin, c. k pošt. ofic. na Král. Vinohradech za sdružení několika pošt. úředníkův.
Viktor Kulendík, c. k. místodrž. koncip. v Nov. Jičíně.
Farní úřad v Kvasicích.
Učitelský sbor v Kvasicích.
Anna Loykova, učitelka »Pöttingea« v Olomouci.
Obec Náměšť u Olomouce.
Karel Neubauer, nadlesní v Náměšti a Olomouce.
Rolnická záložna v Náměšti u Olomouce.
MUDr. Karel Pětník, c. a k. vrch. štáb. lékař n. o. v Krakově.
JUDr. Oskar Plch, c. k. soud. tajem. v M. Ostravě.
Petr Procházka, farář v Halenkově
Vilém Roczek, c. k. vrch. komisař fin. stráže v Plzni.
B. Rozsívalova v Olomouci.
Karel Rückl, maj. sklárny v N. Mitrovicích, Království České.
Frt. Sander, archit. v Praze.
Št. Sedláčkova, lit. učit. v Kvasicích
Vilém Schanda, revident c. k. stát. drah v Plzni.
E. Šindel, učitel v Hranicích.
Ign. Šnóbl, výrob. sodovky v Náměšti u Olomouce.
Karel Stekl, sládek na Kr. Vinohradech.
Jan Tykač, řed. měšť. školy dívčí v Č. Třebové.
Ant. Ugwitz, učitel v Chropíni.
F. A. Urbánek, knihkupec v Praze.
Ant. Vlček, c. k. soudní adjunkt v Lipníku.
JUDr. Jaroslav Voženílek, tajemník zem. výboru na Smíchově.
Frt. Vůjtek, c. k. profes. reál. v Olomouci.
Karel Wagner, c k. fin. koncip. v Olomouci.

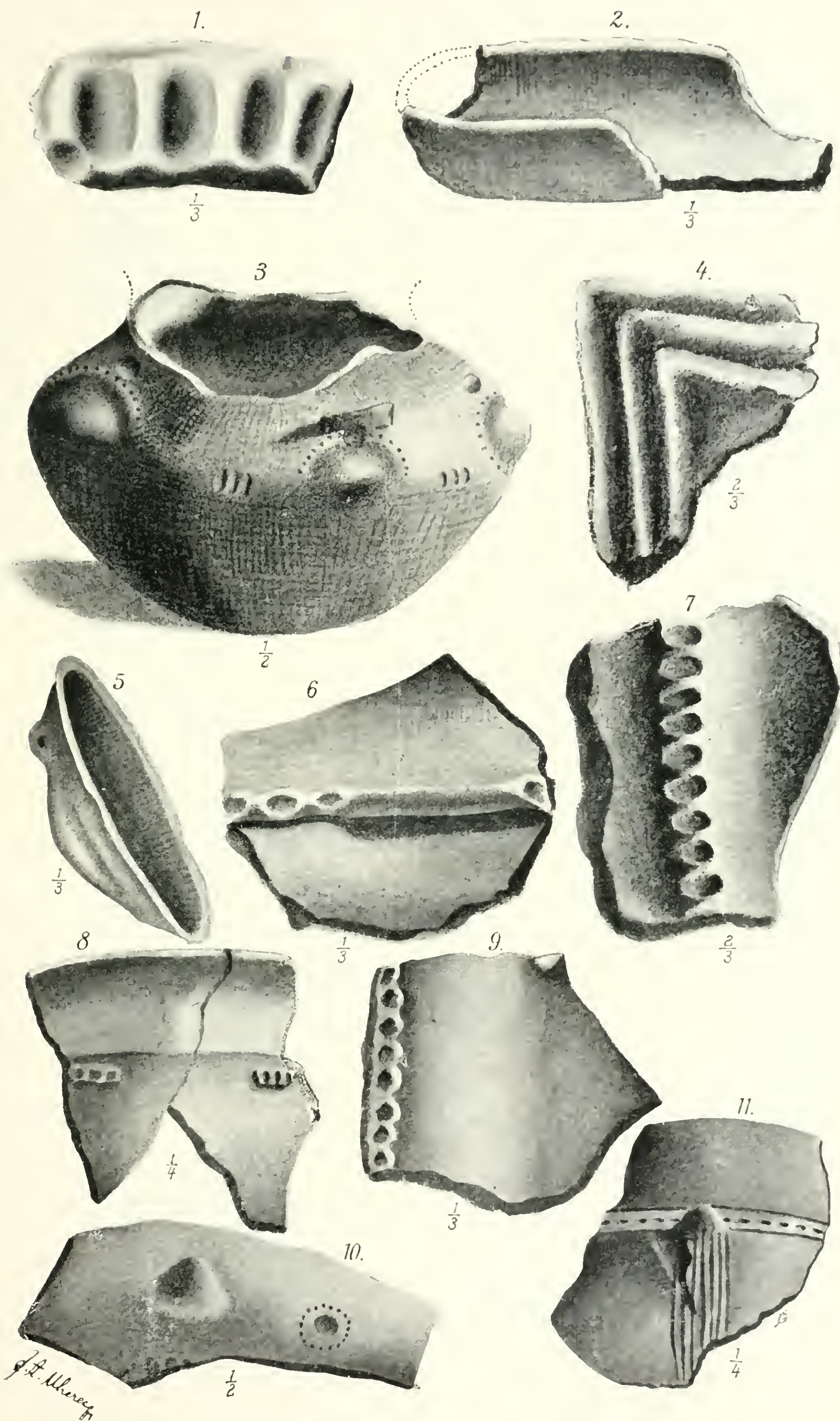
Nákladem Vlast. spolku muzejního v Olomouci.
Tiskem národní knihtiskárny Kramáře a Procházky v Olomouci.

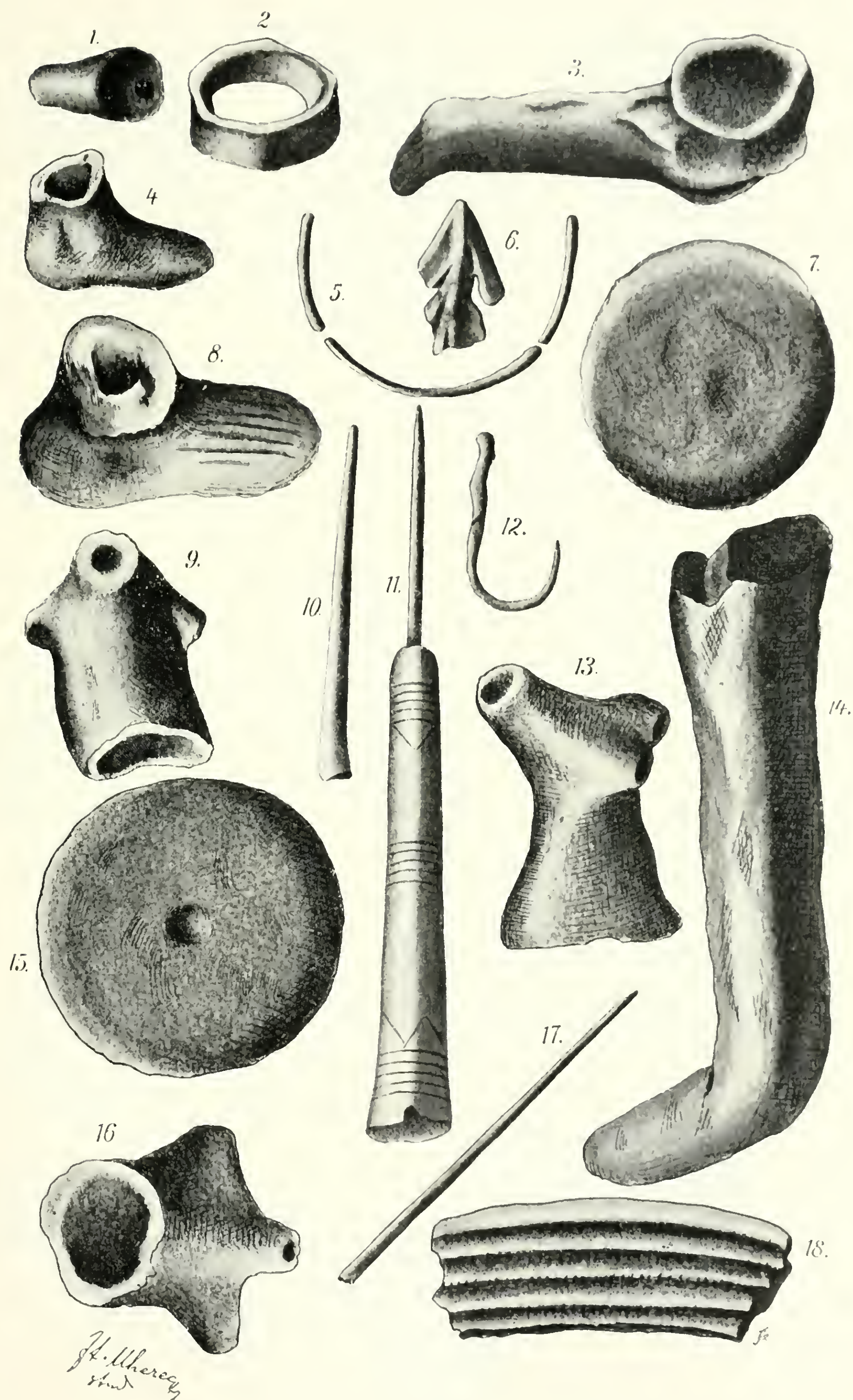
Starožitnosti z okolí uh. brodského.

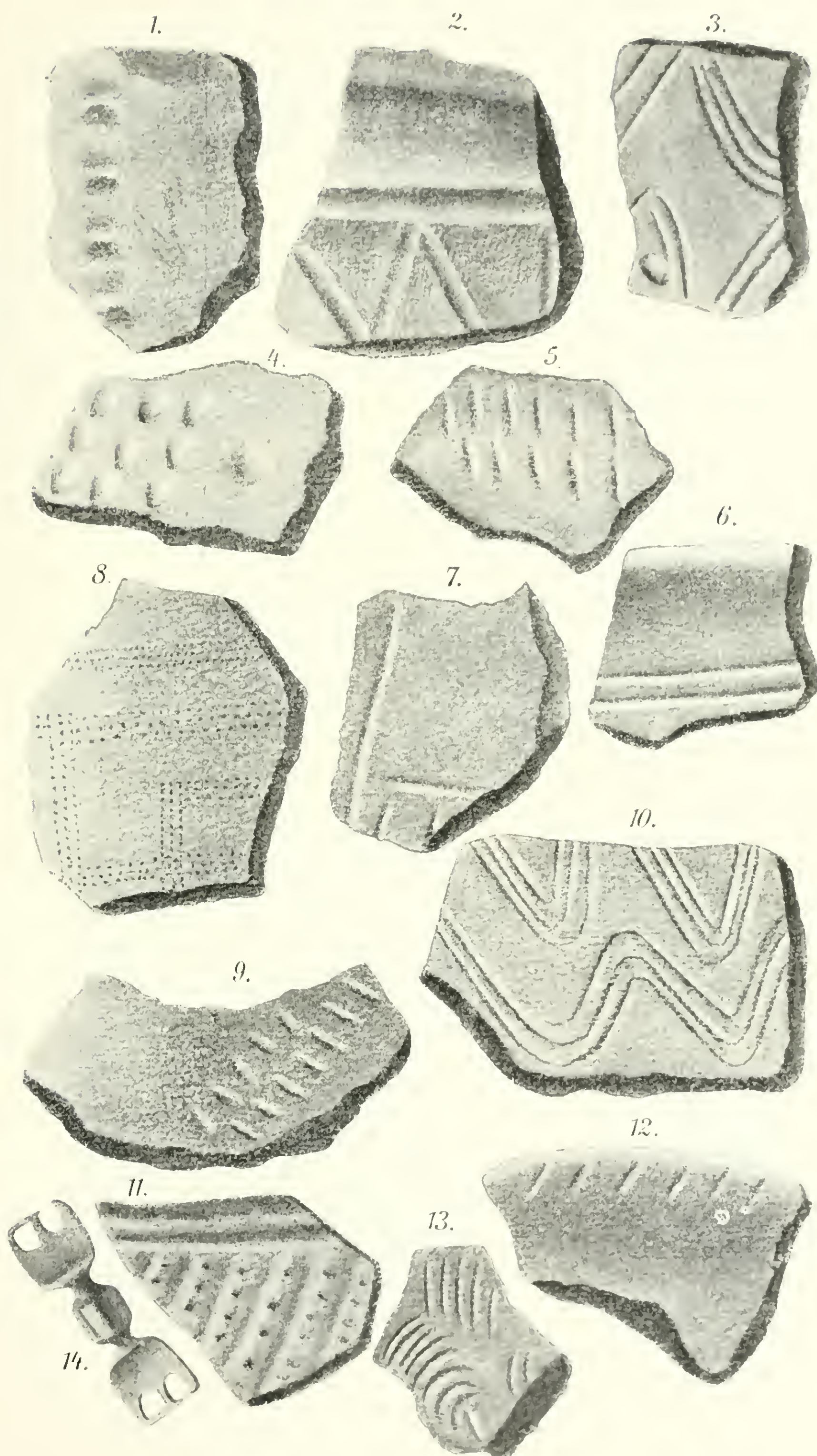
Starožitnosti z okolí uh. brodského.

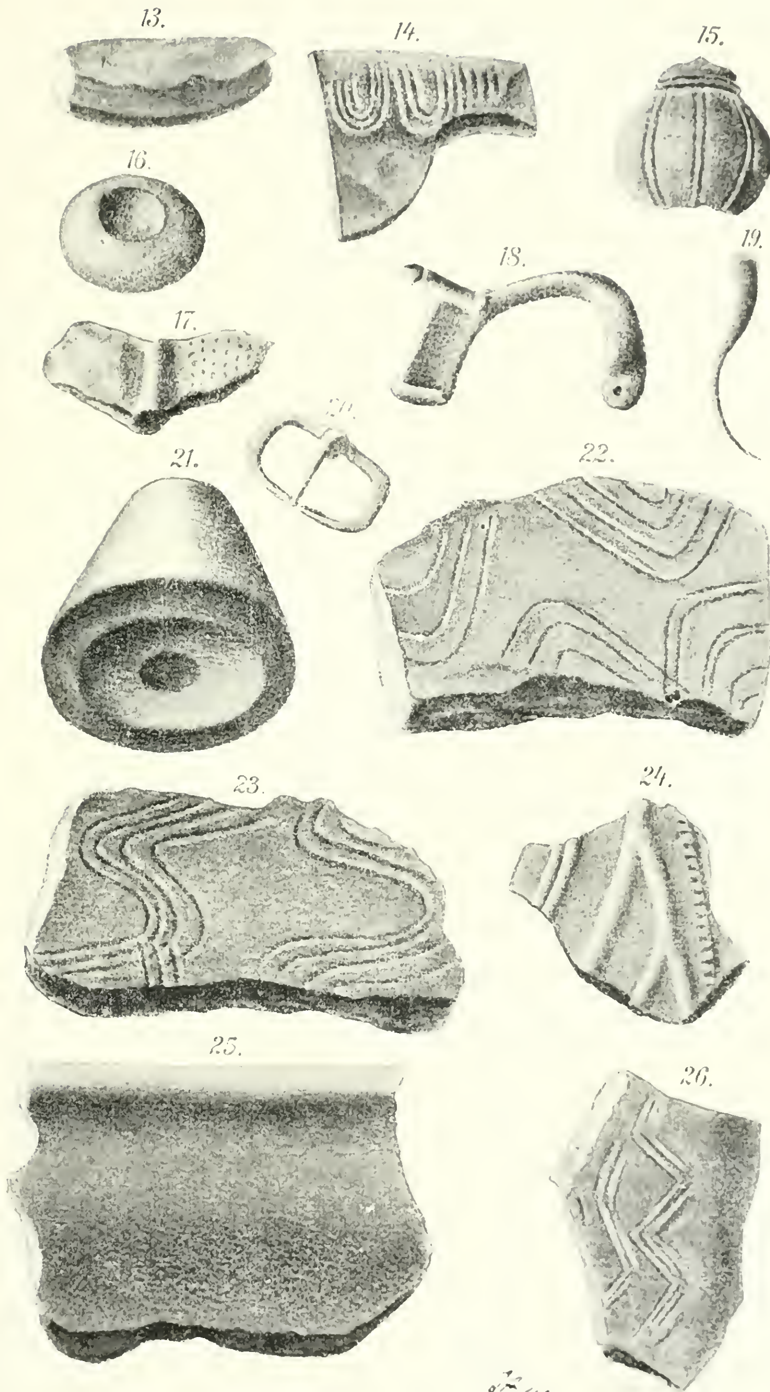
Starožitnosti z okolí uh. brodského.

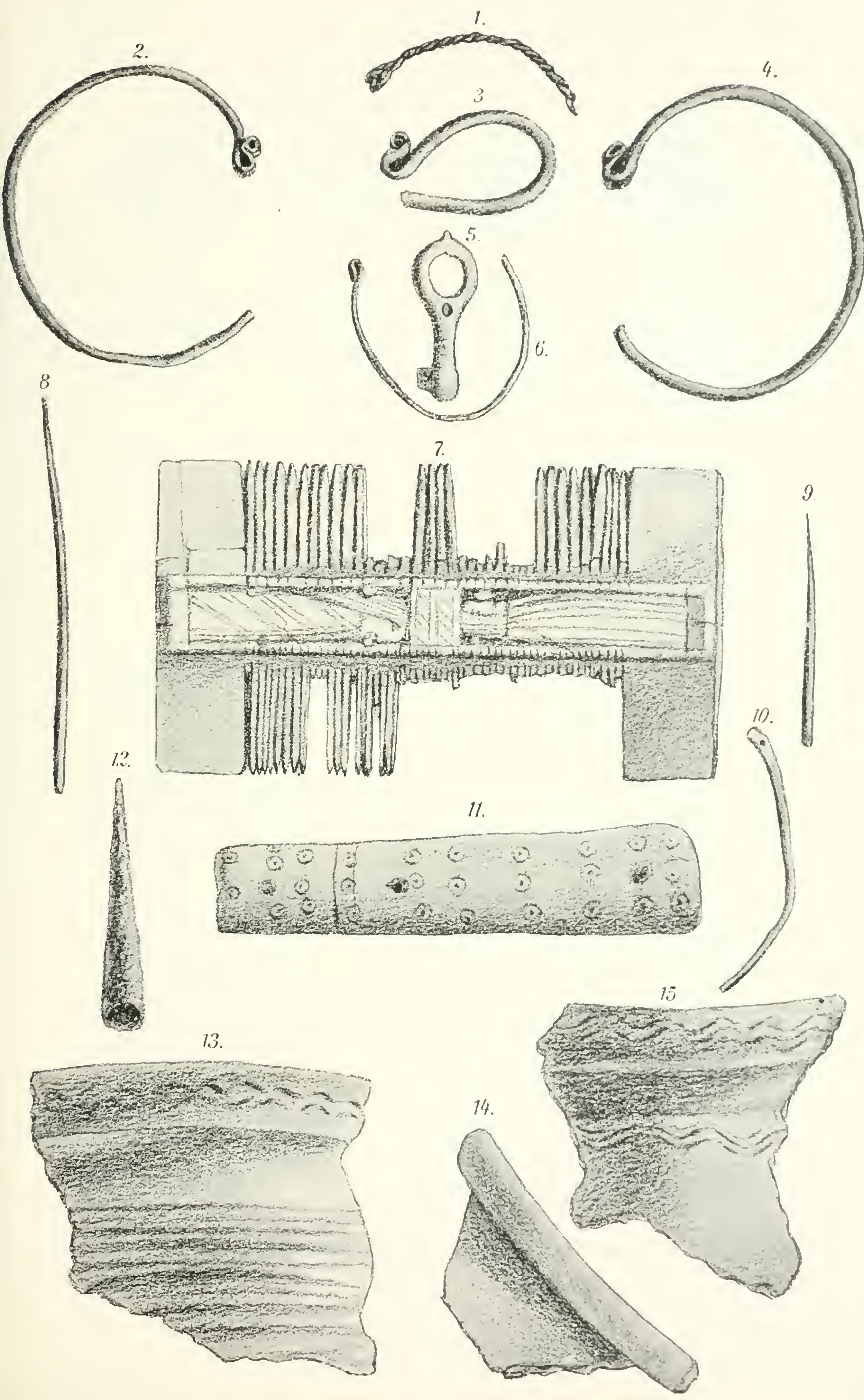
Starožitnosti z okolí uh. brodského.

Starožitnosti z okolí uh. brodského.

Starožitnosti z okolí uh. brodského.

1.
2.
3
4.
5.
6.
7.
8
9.
10.
11.
12.
13.
14.
15

MORAVSKÉ BRAKTEATY II.

75 76 77 78 80

84

85 89 90 91 95 110

113 112 115

119

114 127

122 124 126

128 133 123

129 137

143 144 134

MORAVSKÉ BRAKTEATY III.

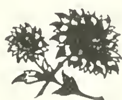
ČASOPIS

VLASTENECKÉHO

MUZEJNÍHO SPOLKU V OLOMOUCI.

ROČNÍK XX.

S 2 TABULKAMI A 12 OBRÁZKY V TEXTU.

V OLOMOUCI 1903.

Nákladem Vlasten. muz. spolku v Olomouci. — Tiskem Kramáře a Procházky v Olomouci.

OBSAH:

Články: Strana

Různé zprávy:

Literatura:

Zprávy spolkové v každém čísle.

Ročník za 4 K
Členům spolku muzejního vydává se za cenu sníženou.

ČASOPIS

Expedice
v České ulici, Národní dům
III. poschodí

VLASTEN. SPOLKU MUZEJNÍHO V OLOMOUCI.

Číslo 77. Spořádáno v lednu r. 1903.

O některých málo známých zjevech Moravského Krasu.

Napsal **Jan Knies.**

II.*)

Historická zpráva o tisu. — První záznam v dějinách o Macoše. — Název Císařské skály u Ostrova.

Rázovitým stromem pro severní území Moravského Krasu je tis (Taxus baccata L.) Dnes okršek jeho rozšíření omezen na Moravě na nepatrnou rozlohu v údolí Punkvy od Skalského mlýna až do Syrového žlebu; hojným jest také v Suchém žlebě až ku soutěsce Úzké a na stěnách Macochy. Na celém tomto území však nalézá se v místech nepřístupných, kam škůdcové jeho nemohou proniknouti. Tis chrání dle lidové pověry pole před krupobitím, proto hojně kupován je venkovany na poutích Sloupských. Na květnou neděli bývá svěcen a zastrkován s dřevěnými křížky a jívovými ratolestmi do polí.

Dříve bývaly zde i větší stromy, jak svědčí hojné pařezy i 2 dm. průměru, dnes velikosti té nedosahuje, tvoří keře nebo menší stromky již ze zdáli patrné svojí tmavozelenou barvou**). Že zde bývaly i silné stromy, dokazuje zpráva uchovaná v archivu Boskovickém následujícího znění:

Leta Páně 1531 tu sobotu po sv. Scholastice za purgmistra Jana Tkalce a jeho tovaryšů napřed psaného leta, stalo se toto zapsání s mistrem Mikulášem tak, jakž jsou jej předkové naši byli zjednali, což se krovu na věži a kostela sv Jakuba dotýče, kterýžto krov podle smlouvy a zjednání jest mistr Mikuláš dělati měl napřed psaného leta a poněvadž jest tak, že skrz ty války a dávky na dráhy toho ukrutného Turka tomu jsme dosti udělati nemohli, avšak jsme proto s mistrem Mikulášem takto námluví (umluvili):

Jestliže by kdy možnost naše a této obce byla a pán Bůh všemohoucí jakých peněz naděliti ráčil, žádného jiného mistra k tomu krovu na touž věž připouštěti nemáme, než svrchupsaného mistra Mikuláše a to dílo a ten krov jest zjednán za sedmdesát a tři zlatých, šest korců žita, šest beček piva, měřici hrachu, polith slanin, provaz

*) Viz tento časopis čís. 72, str. 121.
**) Nikterak světlezelenou, jak uvádí Dr. M. Kříž a Florián Koudelka v »Průvodci do Mor. jeskyň.«

velký k sekání tisu, 4 pacholky dáti máme a k tažení tisu, na touž věž 4 pacholky a mistr Mikuláš tu věži má i přikrýti neb šindelem neb deskami, aby skřidlicí se krýti mohlo a na to svrchu psané zjednání dáno jest mistru Mikulášovi 3 zl.

* * *

Macocha s nejbližším okolím známá byla již člověku palaeolithickému, jakož i obyvatelům následujících praehistorických období, jak jsem dovodil na místech jiných*). Také v novější době ve trati Ochozi u Macochy a u pastviska Vilémovického nabyl jsem kamenné zbraně. —

V literatuře o Macoše jednající**) uváděna první zpráva od Martina Alex. Vigsia z r. 1663.***)

Dnes můžeme zkoumatelům Mor. Krasu podati téměř o sto let starší záznam o Macoše, z něhož vidno, že tehdy nebyla ještě obestřena známou pověstí o zlé matce nevlastní a že slula původně Propasť, jak dosud tu onde lidé v okolí Macochu jmenují.

Zpráva o tom opětně nalézala se v Boskovickém archivu a spis její byl mi dán k disposici záslužným místopiscem Boskovic p. nadnč. Fr. Tichým.

Z hrdelního práva města Boskovic zachováno několik úryvků, z nichž nejdůležitější jest: Vyznání Jana Rybnikáře z r. **1575.**

Mimo četné poklesky, krádeže i vraždu při třetím trápení vyznal týž Jan Rybnikář za VI., že s Jiříkem Knapem z Chrudimi v řece u Blanenských hradů (Zřícenina hradu, nyní Staré zámky zvaného naproti Východu Punkvy) pod propastí, okolo 20 pstruhů polapili a sprodajíc po vsech spolu takové peníze utratili.

Všeobecně známé jsou snadno přístupné vodárny nalézající se v Císařské díře u Ostrova. Jméno její „císařská" odvozeno od návštěvy císaře Františka a jeho choti, kteří dle udání jeskyni tu navštívili roku 1804.

Při vyhledávání látky pro vlastivědu okresu Blanického jsem shledal, že zpráva ta není pravdivá. Jest jisto, že v témže roce na panství v okolí Ostrova sbíráno mastné na osvětlení jeskyně, zároveň pořízeny i dřevěné schody až k vodě. Císař František skutečně s chotí také do Ostrova zavítal, avšak jeskyní nenavštívil omlouvaje se velkou únavou. Tak zněly výpovědi starých lidí, které zaznamenal místní nadučitel Fr. Ostrovský.

---

*) Příspěvky ku poznání dil. člověka a zvířeny od pisatele těchto řádků viz ve »Věstníku české Akademie a věd.«

**) Die Macocha R. Trampler 1891. Dr. M. Kříž. »Matice Moravská.« a j.

***) M. Alex. Vigsius: Vallis Babtismi alias Kyriteineusis, Olomucii, 1661—1663.

Slovenské výšivky.

Počátkem let osmdesátých minulého století vyučoval prof. Ed. Krajnjak v Prešpurku arcivévodkyni Isabellu, choť arcivév. Bedřicha, řeči maďarské. Příležitosti té použil, aby ji upozornil na slovenské lidové vyšívání a k žádosti vznešené paní vyhledal jí vyšívačku Tomáškovou z Dechtic u Trnavy. Tato dostala již r. 1873. na světové výstavě ve Vídni bronzovou medaili. Paní arcivévodkyně zajímala se tak o Tomáškovou, že si ji dala zavolati, aby na vlastní oči viděla, jak si kreslí vzorky.

Brzy potom dostala Tomášková objednávky pro španělské infantky (princezny). Zlatem vyšila colliery (náhrdelky) a pásy pro dvoje šaty, které pak arcivévodkyně Alžběta, matky arcivév. Bedřicha a španělské královny za dar do Madridu s sebou vzala.

Arcivévodkyně Isabella pak založila školu pro slovenské ženy a dívky, ve které by se přes zimu zdokonalovaly v ručních pracích ženských. Na podporu podniku toho založila spolek, ku kterému jejím přičiněním přistoupili Jejich Veličenstva císař a císařovna a z panovnického rodu ještě 11 členů, jeden cizí princ, 2 vévodové, pak 38 boháčů za zakladatele I. třídy (po 200 K), 55 zakladatelů II. tř. (alespoň 100 K) — mezi těmito ještě 7 členů panovnické rodiny; řádných členů bylo 161, podporujících 44.

Od uherského ministerstva obchodu dostal spolek podporu 20.000 korun. Při tak veliké přízni a podpoře mohl spolek brzo zakládati školy po dědinách, kde slovenské ženy a dívky se mohou zdokonalovati ve vyšívání, pracovati pod dozorem, dostávajíce látky a potřeby na vyšívání a odvádějí se hotové výšivky. Takových škol má spolek 6; dvě z nich jsou v Cifru u Trnavy a zaměstnávají dohromady 115 vyšívaček. Tyto měly lonského roku čistý výtěžek 5512 K 94, a shotovily výšivek za 30.961 K 75. V Závare řídí školu dvě jeptišky a dávají práci 40 Slověnkám, které si loni vydělaly 4078 K 64; jejich výrobky pak mají cenu 10.098 K 99: škola v Copašové zaměstnává 28 vyšívaček, které si tam vydělaly 1591 K 82 a vyrobily zboží za 2916 K 76 V Dubnickém zámku u Trenč. Teplic u hraběnky Harcourtové zaměstnává škola 22 Slověnek, které dostaly loni za práci 1786 K 90 mzdy. Výrobky jejich cení se na 4684 K 88 a prodá se jich mnoho v lázních teplických u Trenčína (r. 1901 za 2360 K 40). Druhá škola na Trenčínsku otevřena v Popradné, kde 23 Slověnek vydělalo 1081 K 20 a dodalo zboží za 1938 K 97. Tyto dvě školy založil L. Rósa, který zprostředkoval též prodej výšivek do Ameriky za 1000 K.

Všecky shotovené výšivky posílají se do hlavního skladu v Prešpurku, odkud školy berou látku a přípravu. Mnohé vyšívačky ze Čtataje, Německého, Slovenského a Hortského Hrobu (v Prešpurské stolici) berou své potřeby přímo z tohoto skladu. Takových bylo r. 1901 na 60. Tyto si vydělaly 3378 K 47 a shotovily zboží za 6636 K 34. Všechny vyšívačky dostaly tedy od spolku 41.935 K 93 a výroby jejich cenily na 57.237 K 72.

Majetek spolkový obnášel koncem r. 1901: 63.856 K 96. neodprodaného zboží zůstalo za 32.561 K 41.

R. 1901 koupilo se ve spolku pro věno vnučky císařovy, arcivévodkyně Alžběty, která se provdala za knížete Windischgraetze, mnoho šatů, bluz, pásu, pokryvek.

Ačkoli vznešené dámy v cizozemsku zajímaly se o prodej výšivek spolkem vyrobených, — tak v Mnichově kněžna Oettingen-Metternichová, v Londýně hraběnka Berchtold-Karolyiová, v Paříži hraběnka Szaparyová, — spolek přece jen se také stará, aby odprodej většími obchodníky se zabezpečil. Tak stojí ve spojení s firmou Maurer ve Smokovci (ve Spižské stolici), s firmou Fischel v Mariánských Láznich, s firmou Kraus v Praze-Rudníkách.

Spolek se vícekráte súčastnil výstav, tak uherské mileniové (na oslavu tisíciletého trvání uherské říše) r. 1896 v Budapešti, kdež dostal nejvyšší vyznamenání, v Pařížské mezinárodní, kdež rovněž obdržel „grand prix" (velkou cenu): tehdy „Národnie Noviny" hájiti musily proti časopisum maďarským slovenský původ těchto výšivek neboť Maďaři si je osvojovali. Psalo se o tom do pařížských novin. Na pařížské výstavě bylo výšivek asi za 23.000 K; mnoho se z nich rozprodalo a některé druhy musely se opět zasílati, na př. plečky.

V Petrohradě měli již dvakrát příležitost obdivovat se výtvorům zručných ruk našich žen, ale sotva někdo věděl, že jsou to výšivky slovenské, poněvadž se všude vydávají za „hornouherské" práce domácího lidového průmyslu. Jméno „slovenské" všude se zamlčuje; marné byly v té příčině snahy „Živeny", spolku paní a dívek slovenských.

R. 1901 poslal spolek větší zásilku na výstavu do Glasgowa v Anglii na uměleckou a průmyslovou výstavu do Drážďan. Líbily se tam všeobecně, tak že se po čas výstavy za ně utržilo 1400 K.

Na krajinské hospodářské výstavě v prešpurském zadunajském háji, v září r. 1901, byly výšivky vystaveny ve zvláštním pavillonu a obdržely první cenu — diplom uznání. Že též vystavené tam výšivky spolku „Živeny" dostaly zlatou medaili, není divu, jsouť to tytéž práce. Slovenské nápisy na nich byly však trnem v oku Maďaronům, kteří v tom hned viděli „panslavismus!" Za času výstavy Jos. Palugyay, prešpurský velkoobchodník vínem, sezval na 21. září z okolí Trnavy přes 450 lidí — děvčat, žen, mládenců, kteří za vedení Trnavského slúžného (přednosty politického úřadu) s hudbou do Prešpurku vtáhli. Po mši, kterou Palugyay dal ve své domácí kapli sloužiti, a po hojném pohostění dal je společně fotografovat; pak je představili vznešené protektorce arcivévodkyni Isabelle a zavedli je na výstavu, kdež je hostili.

Arcivévodkyně Isabella prohlédla si též výstavu „Živeny" a dala si stanovy přeložit, aby se důkladněji seznámila s činností spolku.

A tak slovenské výšivky tím, že vzbudily zájem u členů panovnického rodu, dosáhly světové pověsti a působením spolku arcivévodkyní Isabellou založeného rozšiřují se vždy víc po vzdělaném západu, nejvíce v Německu, Francii, Holandsku, Belgii, Anglii.

Kolik očí slovenských „intelligentů" dívalo se od dávných dob na nádherné ty fantazie, vytvořené zručnými prsty Slověnek – a nevzbudil se u nich pro to zájem! Vznešená, slovenskému národu cizí dáma, musela teprva přijíti, aby světu objevila, poklad kterým vzdělanější domácí vrstvy pohrdaly. Nyní jest již naděje, že se tento poklad více neztratí, ale národu slovenskému čest a lidu hojného užitku přinese.

Od Malých Karpat, koncem října 1902. *E. K.*

Některá pořekadla o počasí.

Vlasta Havelková.

Úzkým žitím v přírodě a s přírodou a stálým pozorováním všech úkazů jejím, během dlouhých dob, vytvořil si lid náš mezi jiným též prostonárodní pranostiku, dle níž budoucí počasí, zdar neb zmar úrody stanovuje a zvláště rolníkovi radí i ho varuje.

Dle lidové astronomie časem kol Vánoc, kdy zimní slunovrat nastává, zrodí prý se na štědrém dnu světlo sluneční, proto také si v ten den radostí třikráte povyskočí.

Přibývání dne a ubývání noci naznačuje lid československý následujícími průpovídkami:

„Lucie noci upije — dne nepřidá."

„Na Boží narození o bleší (myší) převalení", tu den o malounko se dlouží; pak ale ode dne ke dnu ho přibývá, což se vyrčuje v průpovídkách dalších:

Na Nový rok o slepičí krok.
Na Tři krále o hodinu dále.
O Hromice o dvě hodiny více.

Další svá pozorování a zkušenosti vyslovuje lid v přehojných pořekadlech, v nichž buď rada neb výstraha hlavně rolníkovi se uděluje.

Uvádím zde některá:

„Je-li teplo v lednu, sahá bída ke dnu," neb „Když nám leden pouští vody, hnojí se hřbitovy;" bývá totiž v takový čas velmi nezdravo a tu vyskytují se všeliké nemoce.

„V lednu sníh a bláto, mrazy v únoru za to".

Po většině teprve mrzne.

„Na Tři krále, zima stále" a proto se říká:

„Na Jméno Ježíš — ke kamnům blíž."

„Je-li na sv. Fabiana zima, mráz, že pro cikány bývá déle nečas".

Lid také pozoroval, že sníh prospívá zvláště na jaře polím, a skutečně bere ze vzduchu výživné látky, které pak vniknou vodou do země, proto praví:

„Únor bílý pole sílí".

„Dubnový sníh lepší než mrva".

„Čím více sněhu, tím více sena".

Na „Hromce" bývá síla zimy ochromená a lid si říká:

„Na Hromice musí skřivánek vrznout, kdyby měl i zmrznout".

„Je-li na Hromice sluneční den, (těší se selka) podaří se konopě i len".

„Co do Hromic, to od Hromic a sněhu o lopatu víc".

„Agata bývá na sníh bohata". Však zima nehodlá ustoupiti a proto ještě říká se, „že sv. Matěj seká ledy a Panna Marie je tluče palicí".

I v březnu ještě bývá chladno a lid si stýská:

„Březen za kamna vlezem.
Duben ještě tam budem". Však v květnu přec je naděje na teplo a tu se říká: „Máj polezeme od kamen dál".

Pak přichází rádce a radí:

„Na jaře zapraš, na zimu zamaž (obilí).
„Na sv. Řehoře každý sedlák blázen, který neoře." Nebo:
„Na sv. Řehoře žaba hubu otevře, šelma sedlák, který neoře".
Pak se také říká: „Jaro zvěstuje zvěstování, ale zimu nevyhání".

Však přece zima odchází, neboť lid praví že:

„Sv. Josef dosekává ledy".
Mračna a bouřky bývají velice bedlivě pozorovány a lid předpovídá:
„Kam se na jaře první bouřka honí, všecky ostatní táhnou za ní".

Dále lid rolníka varuje a praví:

„Dokud vlaštovička nezašveholí, nedávej se do polí".

Když je v dubnu deštivo a chladno, prorokuje lid úrodu a těší se slovy:

„Duben chladný, deštivý, úroda nás navštíví".
Též těší se, když přižene se v dubnu bouřka.
„Ozývá-li se v dubnu hrom, nabaží se mrazu strom".
„Na sv. Marka, schová se do žita vranka." Obilí roste a se zelená. Na sv. Marka, brambor plná jamka.

Lid nedůvěřuje, když se obilí na Havla a Urbana zaselo a klade otázku:

Havlovo žito, Urbanův voves, jak pak se dopad, také mně pověz?
„Na Boží vstoupení, nevymitají ječmeny".

V máji počíná se tráva zelenati a tu přísloví:

„Máj, poženeme kozy v háj".
„Na nebevzetí Páně, žádná píce, byť by kopa na kopě byla", neboť píce už mnoho nevydá a tu lid dodává:

„Je-li máj zahradníkem, bývá i rolníkem".

O jarním rojení včel říká se:

„V máji rojení, za plný vůz sena stojí". Naproti tomu však bývá roj letní slabý a nestojí za mnoho a přísloví zní:

„V červenci rojení, nestojí za zvonění".
„Sv. Duch do svudku buch" (dobytek potřebuje více píce; dává však málo másla,) a „sv. Jan do něj chrám," (ubral kravám píce, neboť v tu dobu jsou louky posečeny a krávy méně dají).

Dlouhým pozorováním nabyl lid zkušenost, že:

„Medardova krůpěj čtyřicet dní krápe".
„Když je červen studený, krčí sedlák rameny." Tu není úroda jista.

V čas kol sv. Víta pozoruje lid, že dne přibývá a přísloví zní: „Na sv. Víta celou noc svítá, totiž je kratší noc a:

„Na sv. Jana není noc žádná." Nejkratší noc v roce. V tu dobu počíná se kositi tráva a přísloví: „Sv. Vít kosou sit."

„Sv. Janu, otevírá letu branu." V tu dobu se léto dostavilo a jahody zrají:

„Na sv. Jana, jahody do džbánu."

„Sv. Anna, chladno z rána," v ten čas počíná obilí na poli zrát a lid sobě říká:

„Sv. Prokop, kořen nakop, sv. Jakob kořen dokop."

„Sv. Markyta, hodí srp do žita." V tomto čase jest obilí zralé. „Sv. Markyta vede žence do žita " Nebo:

„O sv. Anně, žitečko se nažne."

Hádá se: „Kolik mračen na Jakuba, tolik sněhu v zimě."

V srpnu, když je chladné počasí, tu obává se lid, že ovoce se nezdaří a praví starostlivě:

„Čeho srpen nedovaří, toho září neusmaží."

„Vavřinec, podzimec." Také: „Na sv. Vavřince přibývá brambor do hrnce; na sv. Rocha přibyde jich trocha."

„Panny Marie na nebe vzetí, hlávka do zelí letí." Příroda v ten čas spěchá, aby ještě co možno, vše narostlo a uzrálo.

„V září vínobraní." Říká se:

„Co září nedovaří, to říjen dopeče."

„Panny Marie narození, vlašťoviček rozloučení." Přichází podzim a lid loučí se s vlaštovicí a teskní, že brzy přichvátá zima a počíná se krátiti také den a pracující lid naříká, že nedostává již na pole svačinu a žaluje: „Sv. Matouš svačiny nám zakous."

„Sv. Michal pole spíchal." Vše je sklízeno a lid si stýská:

„Divoké husy na odletu, konec i babimu letu "

Však v říjnu bývá ještě teplo, což prospívá hlavně na poli řepě:

„Sv. Hedvika do řepy medu namíchá."

Však: Na Šimona a Judy, zima je tudy." Nebo: „Na Šimona a Judy, kamenem nerozrazíš hrudy."

Konečně přichvátá zase zima a lid si libuje u kamen a přísloví praví: „Na sv. Martina, kouřívá se z komína."

„Na sv. Kateřinu, schováme se pod peřinu."

Lid čeká sníh řka:

„Nepřijde-li sníh na vše Svaté v noci, přijde na Martina se vší mocí.

„Chodí-li sv. Kateřina po ledě, chodí sv. Štěpán po blatě."

V prosinci konečně bývá tuhá zima a lid poučuje:

„Na sv. Baruši, střež nosu i uší."

Valašské koledy.

Velezajímavou národopisnou zvláštností jsou valašské Koledy, jejíchžto důležitost jak po stránce jazyko a zvykoslovné, tak po stránce hudební se vůbec uznává. Skvostnu těchto Sbírku opatřenou „Hlasem varhan" vydal v Olomouci Ludevit Pazdírek. Publikace tato uspořádána jest pro potřebu chrámovou a pro potřebu školní aneb domácí. Bohatým nalezištěm vzácného zboží tohoto je naše Valašsko, z jehož končin Příborských podáváme na ukázku pět koled s nápěvem.

I.

1. Gloria, gloria in excelsis Deo
et in terra pax hominibus
bonae voluntatis.
Ticho bratrové, mi se cosi zdálo,
že cosi zazpívalo.
Ach nesmýšlej hlupáku,
což pak neznáš, Valachu,
koze vlezly do budy,
sýr a brynzu sežraly
Chtělo se mu tam zpívání,
neměl nic na snídaní.
Ale ty dej pozor,
bude-li zpívati více.

2. Gloria, gloria — — — — — —
— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —
Slyším, že zpívá po latinsky gloria,
vyloží nám to Jura,
on je študírovaný,
dobrý na vykládání.
Ach nesmýšlej o Juru,
jdi k moudřejšímu na radu.
aneb jdi do kuchaře,
má študenty v kvartýře,
vejdi též do malíře,
půjčit si okoláře.

Sberme se, (zpívá se jak gloria)
strojme se, uvítat Mesiáše,
kteréhožto Bůh nebeský
seslal nám všem.

II.

Při Betlémě na salaši.

1. Při Betlémě na salaši,
tam se ovce dobře paší,
poběhnem tam bratrové
je ostruží zelené.

2. Tam se bude dobře pásti,
můžem si též oheň klásti,
při tom sobě zatopiť
a obuškem zatočiť.

3. Na mú kušu to je zima,
sešla by se nám peřina,
k tomu kožich valašský
a bačkory s podvazky.

4. Mikšo s Jankem noste drva,
neboť nám jich bude treba,
i ty malý Vavrošku
v roztrhaným kožušku.

5. Ty Baruško, oheň skládej
a na ovce pozor dávej,
musíme se zahřiti,
budem kašu vařiti.

6. Jděte ovce zavíraři,
neb čas bude nám pospáti,
keď musíme ráno vstát,
na rosnů trávu vyhnat.

7. Mikšu, dej mi mú halenu,
větrem celů rozedranů,
musím sa s ňů přikrýti,
nemůž zimů obstáti.

8. Bačkory se roztáhaly,
a krpce se rozmykaly,
nastává tuhá zima,
ledajaká novina.

9. Ku, ku, ku, ku, ku, ku, ku, ku,
" " " " " " " "
" " " " " " " "
" " " " " " " "

10. Co pak je to za novina,
vždyť je včilka tuhá zima,
nebylo to slýchati,
včil žežulky kukati.

11. Anděl sa jim ukazoval,
radosť velků oznamoval,
řka: „Pastýři vstávejte,
k Betlému pospíchejte.“

12. Narodil se nám Spasitel,
všeho světa Vykupitel,
při Betlémě ve chlévě
položen jest na seně.

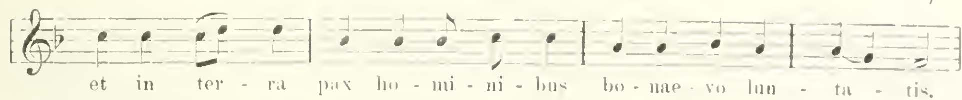
Valašské koledy.

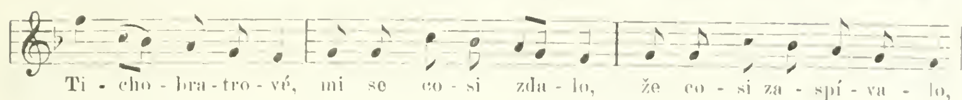
Z Přibora.

I. Gloria . . . Ticho bratrové.

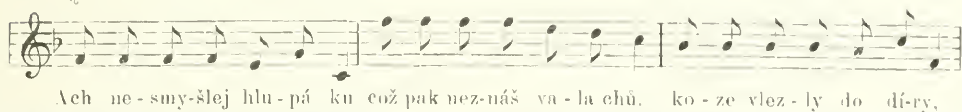
Slavně.

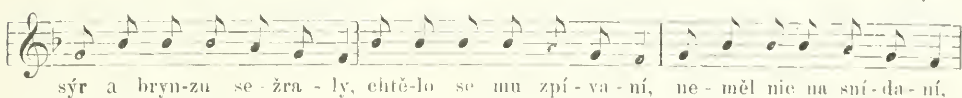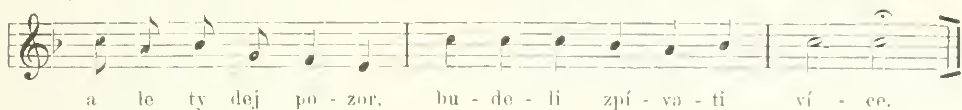

Rychle.

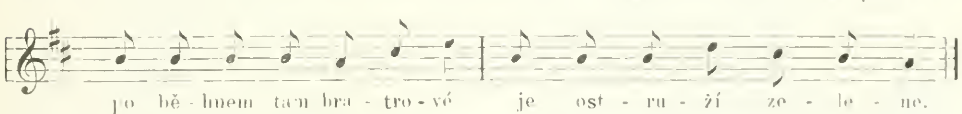

II. Při Betlémě na salaši.
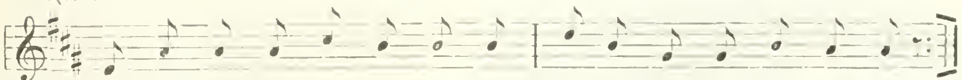
Vesele.

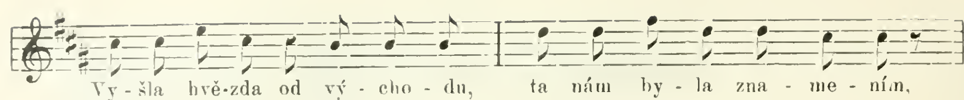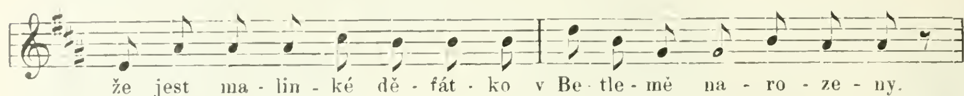

III. Co pak jest to za znamení.

Živě.
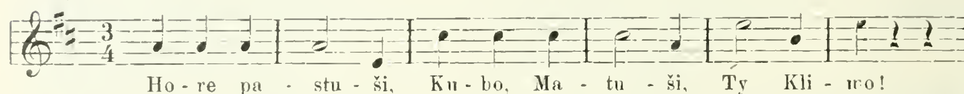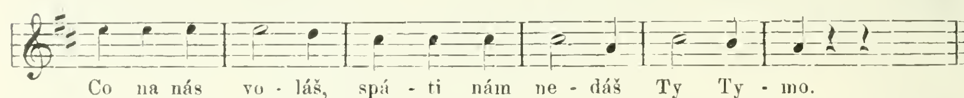

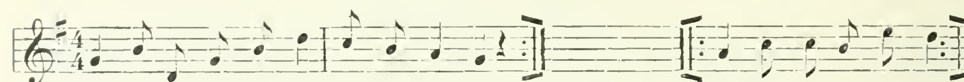
IV.

Živě.

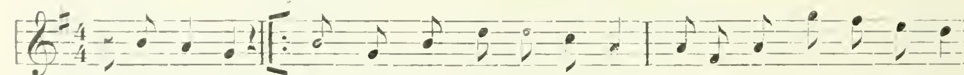

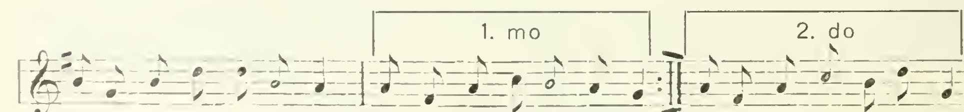
V.

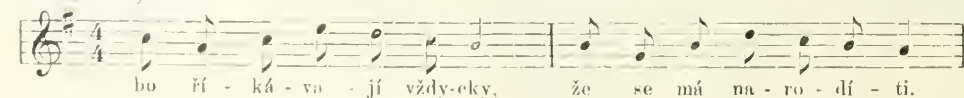

Rychle.

Pomaleji.

13. Hejsa, hejsa, chaso vzhuru,
poběhneme ku Betlému.
Co ty vezmeš, Maryši?
„Do láhvice žinčici.“

14. A já vezmu pul sýrečka
a smetany do hrnéčka,
k tomu hodnú klobásu,
co se třikrát opášu.

15. A ty Kubo nemeškaj sa,
vezmi krpce, pospíchaj sa,
chyť tučného berana,
upečem ho do rána.

16. A ty Ondro vezmi basu,
a dodávej k tomu hlasu,
udeř hodně na dudy,
ať jsme veselí všudy.

17. Aby nám tady neplakal,
ale raděj hodně skákal,
zahrej mu do hajduka,
ať sa chytí obucha.

III.

Co pak je to za znamení.

1. Co pak je to za znamení
na obloze nebeské,
aby v noci vydávaly
měsíc, hvězdy paprsky.
Vyšla hvězda od východu,
ta nám byla znamením,
že je malinké děťátko
v Betlémě narozeny.

2. Ach, radostné narození,
všichni hlasem volají.
Narodil se nám Spasitel,
jejž od dávna žádají.
Narodil se nám král slavný,
leží v chlévě na seně,
zahřívejte jej hovádka,
neboť velká zima je.

3. Pojďte sem, krásné panenky,
noste plínky, peřinky,
by matička obvinula
to děťátko maličký.
Jedou sem velcí páni,
urození králové,
by matička obvinula
to díťátko rozmilé.

4. Jedou sem z dalekých krajin
velicí mudrcové,
od východu tři králové,
a vezou dary nové:
zlato, kadidlo a myrhu
Pánu Ježiši dali
na znamení královaní
a jemu se klaněli.

5. Jak jsem narození zvěděl,
stáda jsem v poli nechal,
běžel jsem k svým kamarádum,
tu radosť jim zvěstoval.
Oni se mnou pospíchali
to do Betléma města,
by Jezulátko spatřili,
ach, jak radostná cesta.

6. Bartoš vzal husle pod páži,
běžel Ježíškovi hrát,
Polda Sunka s cimbálíčkem,
jeho věrný kamarád,
běžel Vojtěch, také Matuš
se svou velikou basu,
chtěli muziku udělat
s celou domácí chasu.

7. Děvčátka se dověděla,
že tam všichni mužští šli;
každá doma shledávala,
co která jenom našla;
jedna vejce, druhá máslo,
třetí zase smetanu,
by nějaké dary daly
děťátku rozmilému.

8. Pana zahradníka dcera
ráno raničko vstala,
z toho nejhezčího kvítí
krásný věnec uvila,
dala ho na svatů hlavu
to nebeskému králi,
při tom také krásnu kytku
to Panence Marii.

9. A ta panna burmistrova
také spěšně běžela,
toho nejlepšího medu
do láhvice nabrala,
vzala si bystrého posla,
aby s ní spěšně spěchal,
a když před jesličky přišel,
všechen med jí vylízal.

10. A panenka rychtářova
též časně ráno vstala;
malinkému Ježíškovi
pár kuřátek chystala;
svázala je za nožičky
a dřív než byl bílý den,
rozvázaly se putlinky,
vyletěly z putlín ven.

11. Petrolinka řezníkova
smažila jitrničku
malinkému Ježíškovi
na železným rendlíčku
a když před jesličky klekla,
sem tam se ohlížela,
pes ji popad jitrničku,
ona smutně plakala.

12. Ta kulhavá Kateřinka
šupy šup vejce nese,
jde po ledě nebožátko,
strachem se celá třese;
v tom letěl ptáček v povětří,
ona se naň ohlédla,
smekla se jí chromá noha,
a na vejce upadla.

13. Sběhly se k ní druhé panny
a o to se radily,
co pak dáme Ježíškovi,
bychom muže dostaly.
Řekla Kačenka Barušce
a Baruška Rozáře,
co pak dáme Ježíškovi,
bychom dostaly muže.

14. Můžeme si pomysliti,
co to byly za dary,
které ty panenky nesly
a všecko potratily.
Pán Ježíšek roztomilý
nad nimi se slitoval,
že jsou mu to z lásky daly,
on jim za to muže dal.

IV.

Hore, pastuši.

1. Hore, pastuši,
Kubo, Matuši,
Ty Klímo!
Co na nás voláš,
spáti nám nedáš,
Ty Týmo!

2. Proč tvrdě spíte,
a neslyšíte
trúbení!
Andělů množství
na této poušti
nad námi.

3. Bárta, bratr náš,
běží mezi nás
z daleka.
A běží skokem,
kývne kloboukem,
až klesá.

4. Ty, Bárto, bratře,
pověz nám krátce,
co děláš?
Zdáli před vlkem,
neb před medvědem
utíkáš?

5. Běžím s radostí,
s velkou pilností
mezi vás.
Narodil se vám
a přišel jest k nám
král, pán náš.

6. Když tam půjdeme,
co mu vezmeme
za dary?
Muziku skvostnú,
citaru, flétnu,
hrát pánu.

7. Vem, Kubo, trúbu
a nadmi hubu
k trúbení!
Tymo moldánky,
Janku píšťalky
srovnejte!

8. Já Vávra buben
táhnu s gajdami
potáhnu.
Pujdu po straně,
bubnovať švarně
k Betlému.

9. Již je srovnána,
naštemována,
musika,
tralala fin fam,
trub ty, trub ty tam,
hopsasa.

10. Každý valášek
se svou valáškou
potřásá,
která je hluchá,
nech neposlúchá,
hopsasa.

11. Každý valášek
se svou valáškou
potřásá,
která je chromá,
nechť sedí doma,
hopsasa.

V.

Poslyšte, bratrové.

1. Poslyšte, bratrové,
co tam slýchat?
Či hřmí?
Že se má narodit
dnes Mesiáš,
a kterak?
Anděl prozpěvoval,
co gloria zpíval,
to byl anděl Páně,
on pohlížel na mě
utěšeně.
Myslíš, že to byl anděl?
To byl Ondrášův Pavel,
on má novú halenu,
má ji dnes oblečenu;
chasa zpívá „Florian,“
ty myslíš že „Gloria,“
[co říkávají vždycky,
že se má naroditi.]

2. Co mu tam vezmeme,
když tam půjdem?
Co pěkného.
A jak mluvit budem,
když tam přijdem?
Po latinsky.
On jest ponížený,
z panny narozený,
jest všechen spanilý,
krásný, ušlechtilý,
ten Mesiáš.
Když má taková býti,
hleďme se připraviti;
zvolej matku, ať vstane,
ať nám košule najde:
jedna visí na plotě
a druhá mokne v hrotě,
[ať ji honem vykrúti
a při ohni usuší.]

3. Půjde též Matyáš
Zalesného?
Nevím, kde ten je,
i také Mikuláš
Klinkovského?
Ten šel k muzice.
Bučkova Dorota,
Klimkova Markéta,
to sú naše známé,
rády by šly s námi, by zvěděly.
Nevím, co máš za smysl,
že bys je tam vzíť myslel,
neb to jsou rozpustilé,
láskou Bohu nemilé,
on je tam nechce míti,
mají se napraviti,
[od zvyklostí přestati,
hříchu se varovati.]

Obr Josef Drásal.

Známo jest dosud u nás v Bludově jméno Josefa Drásala, později všeobecně dle jeho stálého bydliště Holešova „Josefem Holešovským“ jmenovaného.

Byl to muž podle staré míry sedm střevíců a čtyry palce vysoký; život jeho následkem obrovského vzrůstu těla poskytuje mnohé zajímavé zvláštnosti.

Josef Drásal narodil se 4. června 1841 v Chromči v okresu Šumberském z českých rodičů, kteří nikterak výškou nebo silou těla nevynikali. Otec byl chudý brusič jehel a zahynul při požáru Chromečského mlýna r. 1852. Josef měl ještě dva bratry a sestru, kteří jako rodiče zůstali postavy malé. Josefovi ale babička hned po porodu předpověděla, že bude tuze veliký. Vynikal již jako školák nápadnou silou. Když ho otec poslal do mlýna, naložil si 2½ měřice obilí; když vozili krče, polámal trakař; měl tolik naloženo, že to ani otec uzdvihnouti nemohl.

Ze školy vystoupil o 12 letech, aniž se naučil dobře čísti nebo psáti. Stávalo se tehdy často, že odcházeli ze školy analfabetové, poněvadž se to s ní nebrávalo moc přísně. Ze školy šel na práci do dvora. „Dělal“ v Chromečském i v Bludovském dvoře, které oba patří pp. hrabatům ze Žerotína. Chromečský dvůr měl tehdy najat jakýsi žid Löwi. Drásal nejprve nádeničil, pak jezdil s voly a s koňmi. Z dob těchto zachovalo se o Drásalově síle a způsobech hojně anekdot, které mají v jeho soudruzích dosti očitých svědků, kteří mohou pravdu těch událostí stvrditi. Když se na př. pálila kořalka z bramborů, pojídal je Drásal, když se vyhrabávaly, plnou hrstí. Snědl také často zemáky pro prasata přichystané. Když vařili rež na kořalku, udělal si Josef dřevěnou lžíci a hltal uvařenou rež jako omáčku.

Byl tehdy již postavy obrovsky vysoké, kostnaté, ale přepadlý. Nemohl se nikdy do syta najíst, potřeboval vždy aspoň 2 porce. Když se měli jednou zapřáhnouti voli, aby dovezli kámen na mostek, zanesl ho sám na rameně na místo prohodiv, že volů k tomu nepotřebuje. U rádla, kterým orával, měl své výšce přiměřené roučky. Když jednou oral pod Roučicí u Klášterce, nechtěl mu kůň chodit; i dal mu pohlavek, až se kůň svalil. I osopil se naň slovy: „Ty si ze mně budeš tropit blázna?“ chopil milého koně za hřbet a postavil si ho. Zajímavo jest, že když jezdíval za Raškov pro dříví, plakával, že jest tak veliký. Jednou stala se při tom jednomu z pacholků nehoda, že skácel fůru. I nerozmýšlel se Josef dlouho a pomohl ostatním z nesnází. Opřel se o žebřiny a vzpřímil vůz. Stydě se za svou protipolicejní výšku, která budila všady zvědavost, chodil nahrben a se skrčenýma kolenama. V hospodách zastával často úřad policajta. Vznikla-li rvačka, byl ihned na pokyn hostinského pohotově, vzíti několik rváčů do náručí a vynésti je na dvůr. Proto straší se dosud: „Přijde Drásal.“

Tak prožil Drásal svůj mladický věk. Služba vojenská ho minula. Pracoval co obyčejný nádenník a pacholek, neliše se nikterak co do vědomostí a tužeb od svých kollegů a netuše, že i kdysi po smrti ještě budou se mu diviti.

Ale tu měla nastati změna v jeho dosavadním životě. V Šumberku bylo jakési panorama, jehož majiteli právě zemřel obr, kterého ukazoval. Poptával se proto, zdali by v okolí nebyl nějaký obr. Jmenovali mu Drásala. I nabídl mu, by nahradil mu jeho ztrátu. Tak stal se Drásal předmětem obdivu a směr jeho dosavadního vývoje doznal tím patrné

Obr Josef Drásal a jeho průvodčí hostinský Janoch.

změny. Ale u majitele panorámy nevydržel dlouho. Po 3 nedělích rozešel se s ním. I chtěl se mu za to panoptikář pomstíti a snažil prý se ho otráviti, což se mu ale nepovedlo.

Dostal se do Holešova k panským volum za pacholka, kde maje žíti z obyčejného služného, vystál mnoho hladu. Docházel také do Kroměříže, kde ho jednou † advokát Mildschuh u Vrbíku v hostinci nasytil devíti řízky.

Drásal seznámil se v Holešově s hostinským Janochem, který ho naučil trochu čísti a psáti a podnikl s ním cestu do světa. Drásal představoval se v Rakousku, Německu, Francii, Anglii, Rusku, Turecku a t. d. Byl jmenovitě ve Vídni, v Praze, Prešpurku, Krakově, Plzni, Dalmacii, v Berlíně, Paříži, Londýně a jinde.

Do Paříže zavezl ho Janoch na výstavu. Vyslancem byl v Paříži tehdy kníže Meternich. Když o jeho příchodu zvěděla vyslancova choť kněžna Paulina, ihned se dostavila na obdiv moravského obra, jenž ji tím více zajímal, poněvadž se ukazoval v kroji hanáckém a jí velkostatek kojetský na Hané patřil. Jsouc, jak známo, dáma důvtipná a podnikavá, provedla s Drásalem zdařilý žert. Dala z celé Francie svézti do Paříže nejmenší trpaslíky, které v rozsáhlé dvoraně svého paláce nechala sehrát schválně k tomu účelu zbásněný divadelní kus. Úlohou Josefovou bylo, na jeviště v plechové stěstě vynésti celou tu divadelní společnost a tam ji vysypati. Hanák Drásal byl předmětem hry, kterou vůkol něho trpaslíci prováděli u přítomnosti diplomatů, vysoké šlechty i tehdejšího císaře Napoleona. Byl Napoleonovi po hře představen a když se císař tázal, jaký je krajan, odvětil sebevědomě, že je Hanák a doložil: „My všichni jsme takoví“ a myslil prý si — jak později vykládával: „Ať se nás bojí.“ V Paříži založili se obdivovatelé Drásalovi o jeho dobrý žaludek. Upečen byl mu krocan o devíti librách. Vyznal, že měl co dělat, aby ho zmohl.

Vozil se v kočáře; když se mu později zlámal, jezdil po dráze. Kdykoli někam přibyl, ubytoval se v hôtelu, dal se představiti, načež bavíval se ve společnosti. Vážil 3 staré centy 33 liber (t. j. 186 kg) a 50 kg bylo mu v ruce jen hračkou. Bludovský kovář, jistý p. Hutil, který sám byl velikán imponujícího vzrůstu, byl Drásalovi po páže.

Z cizích zemí přivážíval si Holešovský mimo hromadu peněz mnohé vzácnosti, jako prsteny, drahé šátky, (turecké) čepice a m. j. Od jisté hraběnky dostal darem zlatý řetěz na památku, který po jeho smrti přešel ve vlastnictví jeho bratra, pak jakéhosi vinárníka Hachly.

Setkal-li se kde s rodáky nebo známými, vyčastoval je hojně. Ve Vídni na př. upozornil důstojník vojína N. z Drásalova rodiště na jeho spolurodáka. Drásal uvítal a nadělil jej hodně. Že se mnozí lidé, zvláště ženské Drásala pro jeho velikost báli, o tom svědčí událost, že v Plzni služka nesoucí mu jídlo omdlela, když ho uzřela.

V Přerově, kam častěji býval na faru zván, byl v podvečer uveden do společnosti dám, sedících a bavících se u kávy. Když vkročil do světnice, byl uvítán děsným výkřikem. Ale Josef podávaje jim velký škarnout, chlácholivě pravil: „Co se lekáte; vždyť Vám nesu od tabule cukrovinky. Bylo to o svátku tehdejšího faráře † Arnošta. Téhož dne na fáře položili dva páni obě pěstě na talíř proti sobě. Na čtyry tyto pěstě položil třetí pán jednu pěsť a Drásal přes pět takto položených pěstí, zdvihl talíř jednou rukou do výšky. Drásal nosil prsten, který si dal ulít z 8 dukátů. Prstenem propadl zlatník, tak tlusté byly jeho dlouhé prsty. V kavárně u Dvořáka v Přerově zahrál si piliár; ale z míšku v rohu kouli vyndati nebyl s to, pro mohutnost prstů.

Rád jídal slaninu, křen, česnek, cibuli. Hned z rána pijíval náruživě silné lihoviny, ač ho lékaři silně varovali, že mu to bude na zkázu; ale nekouřil, a byl nepřítelem dusivého kouře. Trpěl dlouho chrlením krve; později dostal souchotě, jimž podlehl.

Často pomýšlel také na to, aby se oženil. Již ve svém rodišti měl dvě panny, které se ho ale pro jeho obrovskou postavu báły. V Holešově chtěla ho jistá služka Marie Pečenova z Tryštáku u Holešova. Vynikala rovněž velikostí postavy a slibovala mu, že mu bude dobře vařit. Ale jeho předčasná smrť skončila jejich milostný poměr. V Prusku měl také delší známosť se ženštinou vysokého vzrůstu. Ve Vídni chtěl dceru jistého lékaře, která též vynikala vysokou postavou, ale její otec tomu bránil. Kočovný život, jejž Josef Holešovský téměř dvacet roku vedl a na němž se 6 řečem přiučil, umožnil mu, že si nastřádal značnou sumu peněz, jež v kufru domu dovážel, a koupil si v Holešově, který si oblíbil, za 4000 zl. dům. Zde se usadil a zemřel, po něm jest také přejmenován. Ve spolku se židy podnikal také špekulace, ale prodělal Hostinský Janoch, který jej na cestách doprovázel, pořídil si za peníze s Holešovským vyzískané, ve Vídni kavárnu.

Josef Holešovský byl povahy mírné, dobrácké, ale alkoholik.

Sotva překročil vrchol mužného věku, dosáhnuv stáří asi 44 roku, roznemohl se povážlivě a musil ulehnouti. I nemohl již vyhověti přání z Londýna ho došlému, aby opětně zavítal do nejlidnatějšího města světového. Britské Muzeum a Londýnská Akademie nabízely Josefovi značné sumy za jeho kostru, ale v poslední vůli vyžádal si Drásal pokoj, poručiv, aby na jeho hrob položen byl těžký kámen. Vlastenecké muzeum v Olomouci zdědilo po něm kroj, v němž se jako Hanák po světě ukazoval. Na fotografické podobizně viděti mimo Drásala, jeho průvodčího Janocha.

Po celý advent byl připoután na lože a dal se zaopatřiti svátostmi umírajících. Skonal ve středu před Božím Hodem vánočním, sestra dosud žijící byla při jeho smrti. V sobotu na to konal se slavný pohřeb za velkého účastenství lidu. Rakev měl dřevěnou a stála 50 zl.

Antonín Březina, studující z Bludova.

Dodatek. Pan vrchní inspektor Josef Kšír v Olomouci sděluje, že v letech 1881—1883 bydlel v Holešově na předměstí Plačkově v sousedství Drásalově.

Drásal měl při domu svém zahradu, jež od zahrady p. inspektora byla přehražena dosti vysokou zdí. Zeď ta, jsouc jen pro lidi obyčejné výšky stavěna, nikterak nevadila Drásalovi, by nedohlédl do sousední zahrádky pana inspektora. Jakmile paní inspektorová na zahradu pro něco došla a Drásal byl ve své zahradě, již hlučel uctivý mocný pozdrav „Ruku líbám, milostpaní!“ Pozdrav slyšela zajisté dobrá polovice sousedů Plačkovských.

Docházel k panu inspektorovi též na návštěvu, zval známé k sobě na „zabijačku“, chodíval do panského pivovaru na pivo, bavil se ve společnosti i zpíval. Byl povahy velice dobrosrdečné a rád potřebným pomáhal. Seděl-li mezi společností, nebyla jeho velikosť tak nápadna — když však povstal, lidé se lekali.

Kdys po divadelním představení v hostinci „na špici“, jež dávala společnosť Choděrova, seděl Drásal mezi druhými hostmi. Tehdejši okresní komisař F. tázal se jedné slečny herečky, zda už viděla velikého Holešovského Josefa. Tato odpověděla, že ne. — „Tedy Vám jej tuto představuji“ praví pan F. a Drásal znalý způsobu povstává, ukloňuje se herečce — tato však uviděvši před sebou najednou obrovitou postavu, zvolala na svatá jména a převrátivši stoličku, utekla ven.

Ku přípravám petrohradské výstavy.

Jako úvodem ku všeslovanské výstavě, jež se v Petrohradě r. 1904. uspořádá, byla tam právě zahájena „výstavka krojů, historických oděvů" i modního šatstva a svolává se tam letos sjezd Slavistů.

V knize: „Základové devatenáctého století" činí Houston Stewart Chamberlain mezi civilisací a kulturou rozdíl tento: Civilisace to je průmysl, řemeslná živnost, hospodářství a co s ním souvisí jako prostředky dopravní, strojnictví atd., a co vůbec ze společného duševního úsilí národa nevychází, jako je tudíž na příklad moda, kterou určují jednotlivci a která se pak po výtce z hlavních — v tom ohledu směrodatných měst — po dalekém světě rozchází; kdežto kroj je plodem mysle a vkusu, jenž se s životem národa během dlouhých věků vyvinul a příznak jeho národnosti a svérázné kultury tvoří. Dotčený učenec Chamberlain vyrozumívá totiž kulturou: rozhled světový, náboženstvím prosvícený, umění lidové i akademické, pokud z onoho vyrostlo.

Vlastenecké naše Muzeum zastoupeno je na výstavce petrohradské krojem*) hanáckým, jenž tam vzhledem na vyšívání dochází velmi čestného uznání, ale zároveň lituje se tam, že jeho kulturně historický význam ustupuje civilisační modě.

Sjezdu pěstovatelů Slavistiky, jenž se do Petrohradu svolává, ukládá se, aby vzal na přetřes některé záhadné otázky, týkající se filologie, slovanského bájesloví a jmenovitě původních bydlišť Slovanů. Na tyto dva předchodné zjevy naváže se v r. 1904. velkolepá všeslovanská výstava, v nížto podíl vůdčí bráti, vykazuje se národu československému. Co bylo na výstavě jubilejní v Praze r. 1891 v ohledu průmyslovém, živnostenském a vůbec národohospodářsky pokrokovém pozorovati a čím se národ československý na národopisné výstavě r. 1895 v ohledu kulturním prokázal, to oboje bude obsahem výstavy petrohradské po dvojí této stránce, jak civilisační tak kulturní. Poněvadž, jak podotknuto, národ náš se k význanmé účasti na výstavě petrohradské zve, jest potřeba, aby se na úlohu tuto náležitě připravil. K tomu účelu zřizují se místní i širší výbory podle okresů, z nichžto vyrůstají přípravní výbory krajinské, jež se soustředí v hlavním výboru v Praze pro celou oblast československou v Čechách, na Moravě, ve Slezsku i v Dolních Rakousích. Ústrojí tomuto nebude nikterak na závadu, jestliže náš průmysl, naše řemeslná živnost a naše rolnictvo, dělnictvo nevyjímajíc, zavčas pro výstavu sbírati začnou pole, aby na ní každý tento stav zvlášť svou civilisační pokročilost osvědčil a jménu českému česť získal i prospěch, který výstava jim slibuje. Že hlavní pružinou a životní podmínkou všelikého zdaru národohospodářského je zřízenost

*) Komarova orgán »Svět« na př. pronesl o výšivkách našich, jimiž jest kroj hanácký zdoben, následovný úsudek: »Předměty tyto neblýskají se přepychem materialu; ale vyznamenávají se uměleckostí a nezdolitelností práce. Umění a krása jejich není vypočtena na effekt a může býti oceněna pouze tím, kdo si dá práci s bedlivým jich prohlédnutím. Jsou to vzácné dokumenty národní stařiny, blízké tak neb jinak každému slovanskému kmenu.«

práce a kapitálu, bude na dělnictvu a na našich záložnách a spořitelnách, na výstavě znázorniti, kterak výpomocné své úloze ve příčině této dostávají.

K vůli porovnání našich národohospodářských poměru s těmitéž poměry ostatních Slovanů bude třeba, pro výstavu sestaviti děje a vývoj živnostnictví, obchodování a zemědělství našeho z těch dob, než za časů Přemysla Otakara zakládána byla města v průvodu práva mílového a než u nás zdomácněly řády cechovní a než tvořeny byly — lány.

Tyto svrchu uvedené přípravy, týkající se civilisační části výstavy, nelze odlučovati od přípravní činnosti národopisné čili kulturní. Činnost tuto třeba rozvinouti od města k městu, od dědiny k dědině; poněvadž není bohda místa, kde by se nebyly dědičně zachovaly nějaké přežitky ze starších dob, ať jsou to národní písně neb povídky, čili babičiny pohádky a besední hádanky; ať jsou to zbytky kroje a výšivky aneb malůvky, jimiž zdobeno bývalo u nás hrnčířské zboží atd. Sem přináležejí různé zvyky, obyčeje a hry mládeže i dospělých. V Praze zahájena byla před nedávnem výstavka hraček čili loutek, jejíž důležitost po stránce kulturní byla uznána; pročež sbírati je, přísluší. Nezbytno jest sebrati všecky názvy polností, lesů, cest, potoku, mlýnu atd., aby se porovnáváním shledala příbuznost naše s topografickými jmény u ostatních Slovanů a způsobem tímto aby se zjistil společný původ nás všech. K této místní činnosti jsou nejzpůsobnější a nejpovolanější: duchovní správce, učitel a představenstvo obce. Tato trojice tvoří na venkově přirozený přípravní výbor výstavní, jehož rovněž přirozenou pomocnicí je naše ženská pleť.

Vyžaduje toho česť pleti této, aby na výstavě petrohradské znázornila podíl, kterýmž k vývoji a k zdokonalení svérázné kultury československé přispěla. Nebude od místa připomenouti zároveň, že sluší, aby na výstavě té chrám a škola znázornily zásluhy, které si o zdar národní naší kultury zjednaly — potuď totiž Chamberlain — jak svrchu podotknuto — slovem kultury vyrozumívá umění, zbožnost, mravnost a souhrn všeho dobra, krásna a pravdy.

Budiž připamatováno ještě, že národopisná látka, která se za příčinou petrohradské výstavy vyzkoumá a uspořádá, dá se zároveň upotřebiti k sestavení kulturních dějin a vlastivědy.

Ku konci zaznamenáváme, že dle dosavadního návrhu rozděliti se má oddělení československé na výstavě asi na následovní skupiny: Jsou to: umění (lidové i akademické), národopis, literatura vědecká, lidová i zábavná a žurnalistika, prumysl umělecký a domácí, výroba řemeslná a práce dělnická, výpomocné pokladny, zemědělství, kulturní snahy (školství odborné a neodborné), spolkové organisace kulturních účelu, historie, inžinýrství a stavitelství a peněžnictví. Ke skupinám těmto přidružuje se: žena československá jako veledůležitý kulturní činitel.

Různé zprávy.

† ELIŠKA WANKLOVÁ.

Anthropologie, archeologie a ethnografie jsou vědy asi minulého teprv století vymožené, a našim teprv časům vyhraženo uznávati jejich důležitost a vysokou cenu. U nás trojici této věd klestil namáhavě a se značnými oběťmi cestu zvěčnělý † Dr. Jindřich Wankl. Nebýti veleducha tohoto, nebylo by ani jeskynních výzkumů sloupských, jimiž před padesáti lety obraceti začal se zřetel k Moravě i cizích učenců a jimižto Vlastivěda moravská nabyla velezajímavého podkladu jak v ohledu přírodním tak předhistorickém. Nebýti Wankla, nebyl by nastal ruch, který uzpůsobilo v československém národě a taktéž za hranicemi Vlastenecké Muzeum v Olomouci. Nebudiž na újmu zásluh Wanklových, zaznamenáme-li, že mu v jeho snahách, jež mnohdy s nebezpečenstvím života bývaly spojeny, choť Eliška nepřekážela, nýbrž mu byla v nich vydatnou podporou a jak nebožtík uznale říkával: »pravou rukou.« Paní Eliška Wanklová byla v úsilí svého chotě ochotnou pomocnicí, dospěvši po jeho straně brzo ku poznání, jak prospěšno úsilí toto je vědám vůbec a vlastivědě moravské zvlášť. Vykopaniny Wanklovy čistiti a pořádati a noční odpočinek na opisování jeho rukopisů pro tisk obětovati, bývalo jí útěchou, aniž by však mimořádným tímto zaměstnáním bylo škodu trpělo řízení domácnosti. Pí. Wanklová dala příklad, jak jest moudré a přičinlivé ženě snadno hospodářství vzorně pořádati a obstarávati a zároveň ideálnim tužbám hověti a povinnosti osvícené vlastenky konati; jedno totiž činiti, ale toho druhého nezanedbávati. Pí. Wanklová stala se matkou čtvero dcer, jimž dala návod i těm nejprostějším úkonům povolání ženy slovanské, aniž by byla opomenula opatřiti jim vzdělání vyššího, ale prostého a neznedůstojněného povrchním fitlenstvím. Všecky čtyři uvedla ve služby národa, které svědomitě jako o závod konají pérem, uměleckou tužkou, v hudbě a v těch oborech vědy, jež pěstovati bylo životním úkolem otcovým. Brzo po úmrtí chotě začala vzácná tato našinská žena churavěti. Nemoc rostla a stala se v poslední době velmi trapnou a bolestnou. Bylo pak to dne 13. ledna t. r., kdy obstoupena dcerami svými vypustila šlechetného ducha, což bylo ohlášeno příbuzným, přátelům a známým takto: Eliška Wanklová, roz. Šimová, vdova po knížecím Salmovském hutním lékaři v Blansku, zesnula v Pánu, oddána do vůle Boží a zaopatřena svátostmi umírajících v 71. roce věku svého. Zemřela u své dcery pí. Vlasty Havelkové v Praze a pochována jest na hřbitově Bubeneckém.

Vlastenecké Muzeum v Olomouci má příčinu hlásiti se k truchlícím těm přátelům zvěčnělé nebožky; neboť byla po dlouhá léta jeho ochotnou opatrovnicí a prokázala mu mnohé dobré služby, jmenovitě když se v r. 1884. jalo pěstovati národopis po stránce lidových výšivek a při zařizování národopisných výstavek, pomáhavši ku jejich vzornému uspořádání radou i přikládáním rukou. Dlužno nebožku čítati také k buditelkám národa, neboť byla mezi prvními vlastenkami, které činnou účastí v tak zvaných besedách na konci padesátých a na začátku šedesátých let podjímaly se úkolů tehdejších deklamatorek, což za tehdejších dob přispívalo mocně ku probuzování vědomí národního. Řádky těmito splácí Vlastenecké Muzeum své dobroditelkyni část dluhu a národ zachová ji zajisté za lásku, kterou k němu lnula, ve vděčné paměti. Země ať je jí lehká a světlo věčné ať jí svítí!

Jan Erazim Vocel. Pochopitelno, věnuje-li se za dnů našich starožitnostnému bádání obětavá pozornost a vykazuje-li se archeologii v řadě věd čestné místo; vždyť výsledky »kopání« v lůně země nejsou jen v končinách babylonských, v Egyptě a Řecku úžasné;

nýbrž i ku poznání pravěké minulosti našich vlastí a jmenovitě kulturních dějin Slovanů neocenitelné. Tomu nebylo před padesáti ještě roky tak. Vyhrabávání popelnic a bronzů z předhistorických hrobů sprovázeno bývalo pošklebky a považováno pošetilou námahou Proto zasluhují onino mužové. kteří potupných poznámek nedbajíce, i ty »opovržené« střepy vedle jiných starožitných nálezů v muzeu pražském bedlivě ukládali a z porovnávání předmětů těchto vědomosti o tom co a jak před tisícem let u nás asi bylo, vyvoditi se snažili. Nebýti astrologie, nebylo by astronomie; nebýti alchymie, nebylo by chemie a nebýti Vocelových pokusů po stránce archeologického bádání, nebylo by ani výzkumů Wanklových, Niederlových, Pičových a jejich pomocných žáků jako jsou na př. na Moravě: Maška, Paliardi, Knies, Červinka, Telička a jiní Byťby názory všech těchto pěstovatelů »archeologické motyky« ve všem se nesrovnávaly — jako ani u historiků z psaných pramenů čerpajících, ve všem shodných náhledů nedocíluje se; učiněn přes to přece během padesáti let archeologickým úsilím značný pokrok v objasňování nejstarší doby národa českého a slovanské kultury vůbec. Mezi prvními, kteří dotčené motyky se chopili a vědě archeologické cestu klestiti u nás se jali, jmenuje se Jan Erazim Vocel, jenž se dne 24. srpna 1803 narodil v Kutné Hoře a jehož stoleté jubileum letos vděčně slaviti připadá netoliko starožitníkům, nýbrž všem, kdo u nás nároky na vzdělanost činí. Vděk náš musí býti tím vroucnější a pronikavější, poněvadž na trnitou cestu badání archeologického vydal se Vocel za posměchu, jaký — mimochodem připomínáme — i Sušil sklizel, když od dědiny k dědině chodě, perle a drahokamy národních písní sbíral a jemuž ani neušli, kdo na př. ve vyšívání lidovém doklady vysoké starobylé a svérázné kultury naši nalézali. Vocel nebyl však jen archeologem, jenž u nás první z kopanin dovedl vyvozovati předhistorické výzkumy, které pak v »Archeologických památkách« ukládal; on byl také mezi prvními, kteří uznali, že český národ, chce-li si ostatně zabezpečiti budoucnost, musí vedle politické historie, o nížto pracovati, vzal na sebe Palacký, opatřiti si také »dějepis kulturní«, aby dokázal, že i ve všech oborech umění byl svým a samostatným. K tomu účelu studoval památky českého stavitelství i všeho ostatního krásného a výtvorného umění. Od něho pocházejí znalecké popisy četných romanských i gotických chrámů v Čechách i na Moravě. Tato stránka bádání přivedla Vocela na stopu, že do Čech vnikalo druhdy umění z Byzance, Byzantský kříž, nalezený v rumech kláštera Ostrovského vzbudil domněnku, že netoliko na Sázavě, nýbrž i na Ostrově působili původně mniši slovanští, čemuž nasvědčuje nařízení legata Quidona ze dne 12. května roku 1268, toho znění, »aby biskup solnohradský a pražský prohlídce podrobili všecky monastýry slovanské — »k vůli reformě!« Z listiny Quidonovy vysvítá, že za těch časů bylo v krajích československých a slovinských klášterů slovanských (monasteria monachorum nigrorum) ještě několik a že tudíž Sázava nebyla posledním toho druhu samostanem. Bádání v oboru jazykozpytném přineslo Vocelovi vyznamenání doktora filosofie university petrohradské a vřaděn jest právem mezi buditele Dobrovského, Jungmanna. Čelakovského, Šafaříka, Kollara, Palackého, Sušila na Moravě a j. V básních: Přemyslovci, Meč a kalich a Labyrint slávy jeví se buditelský talent Vocelův i znalost historie. Řádky tyto jsou skromnou upomínkou na jeho nesčetné zásluhy o národ československý, jež si o jeho práva také jako poslanec na říšském sněmu r. 1848 získal. Národu českému podává se příležitost v roce tomto splatiti svému buditeli Janu Erasimu Vocelovi slavnostními vzpomínkami aspoň část povinného dluhu.

Osada z mladší doby kamenné u Veselíčka. Na panském poli u Veselíčka vedle okresní silnice »pod sv. Felixem«, rozkládá se osada z mladší doby kamenné. Obtékána jest potůčkem Lukavcem, který náhle se lomí směrem k Oseku a padá do debře široké, místem 8—10 metrů hluboké, kterou veseličtí nazývají »vlčince« Pole samo zove se u vlčinců. Potůček Lukavec jest i za největšího sucha živý a v debři činí mnoho nádržek a vodopádů i dva metry vysokých. Mimo to jest ve vlčincích pramen výborné pitné vody. Poloha krásná, místo pro osadu se velmi dobře hodilo. Osada sama jest cestou přeřezána na dvě polovice. Směrem k Veselíčku jeví se jam pouze asi 8; směrem k Radvanicím jeví se jam veliké množství. Některé jsou rozorány, jiné pak nepatrně pluhem zachyceny. Střepiny z nádob jsou zdobeny tako-

vým ornamentem, jako střepiny vyobrazené na Červinkově spisu »Morava za pravěku.« Tab. IX. a X. Ve vyorané mazanici viděti lze zrní, slámu a plevy. Jáder pazourkových nachází se velmi mnoho. Nožíků celých našel jsem více než dvě stě. Půlek mlatů pět, sekyr čtyřicet, motyk celých šest, půlky dvě, otesávačů dvanáct; obsidiánových kousků šestnáct, jeden valounek obsidiánový dlouhý čtyři centimetry, široký 3 centimetry Mimo to má odtud rolník p. Skopal na Veseličku 3 celé mlaty, škola jeden. Pan farář osecký našel celou motyku pěkně hlazenou a se strany navrtanou. Vývrtky nalezeny posud tři. Že tato osada dlouho byla obývána, svědčí zvláště veliké množství mlýnských kamenů podoby bochníku a množství drtitel. Většinou jsou drtidla kulovitá, šest nalezeno v podobě kostky a jedno křemenné v podobě zkomoleného kužele. Střepin z nástrojů pazourkových nasbírali žáci veseličtí téměř plný koš. Z kosti nalezeno jediné šidlo.

Loníček.

Literatura

Slovanské starožitnosti. Podává: Dr. Lubor Niederle. V Praze nákladem Bursíka a Kohouta. Šlechtické rody nešetří pravidelně nákladu na sestavení svých rodopisů. Čím starší pak ten který rok se prokáže, tím vzácnějším se pokládá. I města a pokročilé obce jsou dbaly, seznati svou minulost — pokud možno nejvzdálenější a dobádati se jejich začátku. Český národ nazývá Fr. Palackého otcem; poněvadž mu sepsal jeho děje. A každý našinec těžce nese, že se nenašel doposud, kdo by světodějinný význam Velké Moravy byl objasnil i proto, poněvadž historii Čech porozuměti snadno nebude, dokud jejich základ totiž Morava, nebude náležitě obádán a zjištěn. Království české je pokračováním moravského. Zaznamenal to i Pešina z Čechorodu v Mars Moravicus (Lib III. Cap. II., str. 272), kde se dočítáme, že koruna, kterou Jindřich IV. udělil Vratislavovi II. byla podstaty moravské. Aby totiž lid český nepozastavoval se na tom, že jeho panovník přijímá vyznamenání od Němců, obnovil sněm Mohučský r. 1086 název království moravského, jež po pádu říše Mojmiroviců vzalo za své a název tento »královské« druhdy Moravy Vratislav na sněmu tom přijal. Události touto, dokládá Pešina, přidružena byla Morava i se Slezskem k Čechám. Nebude od místa, připamatovati zde, že historik Friese v dějinách církve polské uvádí, že Mojmirovicům koruny královské dostalo se — z Byzance. My Čechové jsme haluz mohutného kmene Slovanstva, jehož kořeny vyzkoumati není tak snadno, jak se na př. zdařilo Pešinovi z Čechorodů vzhledem na historický vývoj a začátek království českého aneb Friesovi, jakými cestami totiž koruna česká od byzantského východu Moravou ubírala se do Prahy?

Pavlu Šafaříkovi přísluší zásluha, že nesčislné a nemotorné balvány překážek odvalil, jimiž chůze k původu Slovanstva zatarasena byla. Šafařík byl první, jenž neocenitelnými Starožitnostmi rozžehnul světlo, jež budoucím badatelům dráhu k mlhavým začátkům Slovanstva objasňuje. Šafařík urazil valný kus cesty; ale cíle nedošel, dojíti nemohl. Těžké chmúry zahalily životní podvečer šlechetného učence. Dějepisnou část starožitností Šafařík vydal (dne 28. července 1836); (druhého dílu mravoučného jsme se bohužel nedočkali). Díl druhý měl obsahovati slovanský mravopis a tudíž dle plánu s Palackým nakresleného pojednati o mravech, zvycích, obyčejech, o náboženství (bájeslovném), o právech a sociálních řádech, o jazyku a písmu, o umění a vědomostech starých Slovanů. Když od namahavého censorství si poodechnuv, ku zpracování dílu druhého (1847) přikročil, shledal, že tu ještě méně pramenův jest a ještě více nežli v části dějepisné, z pouhého po-

dání, z národních písní, z lidového umění, z přežitků života staroslovanů a rozboru jazykozpytného čerpati potřebí. Sbíraje a pořádaje rozsáhlou látku tu a připravuje se studiemi k dílu II., dokonal dráhu života (24. června 1862), aniž by byl mohl dílem tímto doplniti starožitnosti slovanské, jež sepsati byl si vytknul úkolem života. Dotkli jsme se starožitenského úsilí Šafaříkova, aby zřejmým učiněn byl velkolepý monumentální podnik Niederlův, jenž ubíraje se na nových základech jinými, samostatnými, avšak nemálo trnitými cestami než Šafařík, snahy svého předchůdce vyplniti a v čem tento za tehdejších časů nedostatečným byl, poopraviti a doplniti zajisté schopný a způsobilý jest.

Obor vědy, kterou Šafařík s tolikerým nadšením a tolikerou vytrvalostí vzdělával a jejž buditelé naši podmínkou našeho národního vzkříšení z dvoustoletých mrákot považovali, ležel bohužel plných padesát let u nás ladem, mezi tím, co sousedé naši nesovanští svému sebepoznání pěstováním své národní starovědy hlavní péči věnovali, jsouce přesvědčeni, že co jsou pro svěžest a úrodnost stromu kořeny, to že jest pro život a zdárný rozkvět národů znalost jejich pravěku.

V předmluvě dočítáme se, že plán starožitností Niederlových rozvržen bude takto: Ve čtyřech prvních dílech probrány budou slovanské starožitnosti ethnologicko-historicky a ve dvou následujících starožitností kulturní. První svazek dílu prvního obsahuje: předmluvu a zkratky pramenů, jichž častěji citováno. Jest zkratek uvedeno na 8 stránkách, což svědčí o rozsáhlé sečtenosti autorovy. Pak následují vývody z pramenů těch a vyzkumy spisovatelovy na 205 stránkách v pěti kapitolách: I. O původních sídlech Slovanů; II. o původu Slovanů; III. počátky vývoje národa Slovanského; IV. zeměpisné zprávy o vlasti Slovanů v pramenech staročeských; V. první zprávy o slovanských Vendech.

Vyhražujíce si, o důležitém tomto literárním podniku obšírněji pojednati, připomínáme, že na slovo vzatý autor přistoupil ku práci nikoli bez přípravy. Vyšla od něho řada spisů, jimiž Dr. Niederle nabyl jména slavného v Německu, ve Francii, na Rusi atd. Uvádíme na příklad jeho: »Lidstvo v době předhistorické se zvláštním zřetelem na země slovanské«. Díl první spisu tohoto opatřeného se 152 vyobrazeními jedná: »o době předkovové;« díl druhý opatřený se 4 vyobrazeními a mapou jedná »o době kovové«. Nebude od místa zaznamenati, že autor shrnul své dosavadní bádání v následující názor: »Slované jsou při nejmenším už pro dobu Kristovu zjištěni jako národ veliký; ale světu klasickému blíže neznámý, neznámý proto, že seděl do té doby za předělem římského panství — za Vislou a za Karpaty. Uvážíme-li však na jedné straně tento positivní nezvratný fakt a na druhé straně opět všechno to, co zprávy Prokopiovy, zprávy kosmografa Ravenuského a anonyma Bavorského o dávné existenci Slovanů a jejich vlasti vypravují a vůbec to, že žádný ze starých spisovatelů neoznačuje jich za přistěhovalce, nýbrž za národ nesmírný, nesčetný, uvážíme-li, co dále jazykozpyt vybádal o starobylosti Slovanů, o jich úzkých a dávných stycích s Litevci, s Iránci, Thraky a Germany, o jich položení v historii arijského pranároda atd., — pak nemůže býti pochyby a sporu o tom, že Slované neobjevili se v Evropě teprv v době Kristově aneb krátce před touto dobou, ale že seděli zde už odedávna a plýtval bych místem, kdybych věc tu dnes tak samozřejmou chtěl šíře dokazovati. Bránit starobylosti Slovanů v Evropě a tím i historické rovnocennosti jejich s Germany, Kelty, Řeky atd. není již dnes nutno.

Slované seděli v Evropě odedávna jako Germani, Keltové (Gallové) atd. a historie jazykového rozvoje a vývoje Slovanů odehrála se jistě na půdě evropské jejich pravlasti«.

Povšimnutí zvláštního zasluhuje otázka, kterou autor končí tvrzení o starobylosti Slovanů v Evropě před Kristem: »Vzhledem k tomu, že Slované seděli odedávna v končinách, o nichž máme řadu zpráv, třeba místo jména »Slovanů« nebo »Venedů« vyskytují se v nich jména zcela jiná — jsme oprávněni tázati se a zkoumati, zdali Slované nejsou už v starších pramenech uvedeni pode jmény jinými, jmény speciálních kmenů: slovem nepodávají-li nám již Hippokrates, Herodot, Eforos, Strábo a jiní ve svých zprávách také první počátky historie slovanské?

—m.

Dřevěné starobyle roubené stavby a lidový nábytek v severo-východních Čechách. Kreslil a sestavil **Jan Prousek.** Od některého času zavládl u vědatorů, umělců, střelců a všeho druhu jiného zaměstnání ze všech končin Německa obyčej, občasně scházeti se ku poradám a ku vzájemnému zdokonalování se ve svém povolání. V roce 1888 slavili sjezd archeologové a ethnografové němečtí ve Vídni pod předsednictvím Virchovovým, jenž v zahajovací řeči pravil, že ho a jeho přátele z říše přivedla přes hranice mezi jiným také touha a zvědavost poznati způsoby lidového stavitelství národů rakouských, v jehožto slohu a rázu zračí se zajisté svéráznost důvtipu a dovednosti jejich. Virchov předpokládal, že starožitníci a národopisci v Rakousku tuto důležitou stránku vlastivědy pěstovati neopomenuvše, příchozím z Němec, odborníkům, modely a kresby lidových obydlí a staveb vůbec dotčených národů na odiv a ku vědeckému (znaleckému) obádání předloží. Domněnka tato Virchovova zarazila nemálo tehdejšího min. osvěty Gautsche, jenž jménem vlády učence z Němec vítaje, vyznati byl nucen, že právě tento obor starovědy a národopisu v Rakousku zanedbán jest. Událost tato zavdala hr. Wurmbrandovi příležitost, na radě říšské pak rozhovořiti se o důležitosti vědeckého zkoumání v oboru lidového stavitelství, jemužto — jak podotknul — u všech národů vzdělaných, jmenovitě ve Francii, Německu atd., věnuje se veliká pozornost a přinášejí se značné oběti. — Uvádíme dva tyto příběhy, aby konečně zasloužilého ocenění dostalo se publikaci svrchu jmenované, kterou autor Prousek vyhověl naléhavé potřebě a mezeru právě v tomto oboru literatury naší národopisné a lidovědné důstojně vyplnil. V úvodu připomíná autor: »že českému národu uchoval rázovitost po výtce lid selský a dokládá, že slovanský původ jeví se u našeho lidu v řeči, v pořekadlech, v starodávných pověstech, v písních, tancech, v ozdobných ručních pracích na krojích, na nářadí a stavbách.« Ovšem mohl a měl doložiti, že dokladem slovanské původnosti a naší kultury jsou také naše staré sociální řády, obyčeje, samostatná harmonisace a čehož doposud málo bylo dbáno· naše bájesloví. Oceňuje důležitost všeho toho pro budoucí náš vývoj národně-kulturní, položil učenec Pavel Šafařík základ ku slovanskému národopisu a básník Kollár z téhož přesvědčení hlásal: »Nechte cizích; — hajte vlastních zvyků, pěkná byla předků prostora« a P. Ign. Wurm zakončil přednášku, kterou k výzvu Moravsko-slezské Besedy v květnu r. 1900 v Praze učinil, těmito slovy: »A my, Češi, nebuďmež jak to blbé olovo, které do každé formy přelévati se dá.« — Látky z života lidu staly se časem oblíbeným zdrojem ke studiu v různých odborech věd a umění. »Starobylé československé obydlí« vylíčeno bylo snad poprvé charakteristicky a zdařile neocenitelnou Boženou Němcovou v »Babičce.« Též výtvarnictví zasáhlo hluboce v domácí půdu. Prvním pracovníkem a v pravdě národním umělcem byl Josef Manes, jenž vytkl směr následujícím, kteří výtvarnictvím snažili se sloužiti prospěchu svého národa, vyvolňujíce se z cizáckého vkusu a mistrovství. Karel Svoboda, Jaroslav Čermák a Fr. Zvěřina pokusili se čerpati motivy ku svým pracím buď z dějin nebo ze života lidu a krajin slovanských; aniž by však byli docílili porozumění pro své úsilí u tehdejší intelligence a možnost umělecké tvorby národně samostatné. Genry z obydlí lidových líčil názorně Quido Manes a A. Levý podal v »Květech« ukázku dřevěných staveb městských. Snaha po původnosti jeví se současně i v umělecko-řemeslných pracích ozdobných, zhotovených na základě vkusu lidového. Ornamentální pokusy klestily si rovněž tu i onde cestu; ale teprv sbíráním a porovnáváním starobylých krasoumných prací z lidu, totiž: ozdobných výšivek, krojů, maleb, řezek a architektonických součástí a zařaďováním všeho toho v muzeích, položen pevný základ k ustálenějšímu studiu lidového výtvarnictví. Výstavky, publikace, časopisecká pojednání, přednášky vnesly porozumění a zájem pro věc do vrstev širších. Smysl a cit pro vkus lidový budily illustrace národních písní, zejména práce Alešovy. Stoupenců nových a povzbuzení přibývalo, když aesthetik Dr. Miroslav Tyrš nadšeně hlásal, hájil a šířil zásady umění výtvorného ve smyslu národním. O slovanství v umění psával namnoze Neruda a dotkl se ve svých feuilletonech též lidového stavitelství »českých chalup.« Mnoho zásluh o národní umění získala si Umělecká Beseda výzvem ke studiu, vyobrazování a uchování lidových slohových staveb: »Zželelo se každému krásymilovnému«, praví se v provolání tom,

»že na našem venkově malebné a s jemným vkusem stavěné chaloupky a statky protivným kasárnickým domům stále ustupují.« Z té příčiny učiněn byl návrh, aby vydány byly nejprve nejvýznačnější části staveb dřevěných, čímž by poskytnuta byla architektům a stavitelům látka a dán návod ke konečnému rozluštění, jakým způsobem by se sloh starých chalup s nynějším materiálem stavebním spojiti a zužitkovati dal.« — Na to měl býti vypsán konkurs; ale nepřišel bohužel k tomu. Tím větší zásluhou je p. Prouskovou, že z vlastního popudu podjal se mnoholeté práce, zaznamenávati vzory dřevěných staveb a lidového nádobí po krajích severovýchodních Čech. Tak vzniklo dílo, jímž i potřebě moravské vyhověno; poněvadž lidové umění tohoto druhu v Čechách s naším na Moravě spříbuzněno jest. Píle, jakou autor úloze, kterou si vytknul, věnoval, zračí se v seznamu spisů, které se netoliko v naší, nýbrž i ve francouzské, německé, norské, ruské atd. literatuře k jeho předmětu táhnou. Neušlo mu, že také Časopis Vlasteneckého Muzea k řešení otázky lidového stavitelství dvěma články přispěl. Na 36. tabulkách nalézáme asi 400 vyobrazení celých selských budov, kostelů, radnic, mlýnů a jejich částí, totiž štítů, lomenic, sloupců, opěr, vnitřního zařízení sednic atd. atd., různého nábytku a nářadí domácího jako stolů, skříní, lištví, lekátek atd. Úprava díla je akademického malíře důstojna a činí je tudíž způsobilým pro salon na stůl. Viděti, že staré stavby předků nebyly toliko vkusné, nybrž že byly zároveň prakticky přiměřeny potřebám obyvatelů a že vyhovovaly poznámce, kterou v parlamentě anglickém učinil velký státník Gladstone: »Člověka nakrmit a ošatit nedělá obtiže, ale ubytovat ho lidsky, je nesnadno.« Třeba tu doložiti, že Gladstone výrok ten pronesl s hlediště sociálního, když se jednalo o bytech pro dělníky. Publikace Prouskova dosvědčuje, že národ československý byl i po stránce stavební samostatný. Svérázností stavitelskou doplňuje se kulturní individualita (osobytost) našeho národa. Svéráznost tato, jež se v odlehlých místech neporušenou zachovala, podléhala při stavbách panských zámků, městských dvorů a chrámů italské renaissanci, která by byla k zdokonalení umění stavitelského přispěla, kdyby její pěstovatelé nebyli národních slohů nadobro odklidili, nýbrž na jejich základě stavitelskou antyku k rozvoji přivedli, což se nestalo ani ve Francii, ani v Německu, ani bohužel u nás. Nebude od místa, uvésti, jak se o věci té v příloze k »Nivě« »Devatenácté století« rozepsal na slovo vzatý ruský esthetik Stassow: »V první polovici devatenáctého století v architektonice národnost neuznávána; za to druhá polovice přilnula k ní vroucí láskou. Devatenácté století bylo dědicem osmnáctého, kdy se myslilo, že jen tu architekturu uznávati dovoleno právoplatnou, která se na začátku 16. století zrodila z tak zvané renaissance. Již toto jméno zřejmě ukazuje, jaké tehdy zavládaly názory a pojmy. Slovo renaissance: »obrození« znamená, co bylo před ní? Že bylo špatné, neladné, téměř samé smrti rovné. Ono znamená cosi takového, co býti nemá, čeho třeba zbaviti se a když se odklidí, tož nastoupí místo tmy a soumraku světlo veliké, štěstí, radost, život prý se prolije do nových žil. V čem mělo spočívati toto světlo, ta radost, ten život? — V tom, že prý po dlouhém putování po holé a pouhé poušti pokolení lidské najednou přišlo ku kvetoucí, neočekávané oase a blahodárný a svěží pramen objevil se tam. Pramen tento byla antičnost a klasičnost. A lidstvo evropské začalo z toho zdroje dychtivě čerpati a se napájeti. Ve mnohé příčině mělo pravdu; neboť velcí lidé, velké myšlenky a vědomosti a velké události nedávných časů byly jednu dobu v Evropě příliš pozapomenuty a do blata udupány; to v pořádku nebylo. Neslušelo se dáti zahynouti antickým a klasickým těm pokladům. Ale šlo se příliš daleko. Naočkována (štípena) lidstvu netoužená nemoc: fetišství kantičnosti. Fetišské obrození antikou podlomilo samobytnost a samostatnost národní a důvěru ve vlastní tvorbu; ono naučilo hleděti v jakousi vymyšlenou aneb cizí dálku; nevěřiti ve vlastní tvůrčí sílu, ba dívati se na ni s opovržením. Než bludná tato renaissance nastala, byla v každém kraji svérázná architektura, odpovídající zemi, klimatním a národním potřebám, dědičným tradicím a vlastnímu vkusu. Byla to architektura národní, která se vyvinula dlouhými tisíciletý: byla to architektura babylonská, indická, perská, koptická, egyptská, řecká, římská a mnoho jiných. »To se«, pokračuje Stassow, »zničilo. Učení umělci i tak zvané intelligentní třídy na evropském západě, vyjmouc snad Norsko, částečně Švýcarsko, usmyslili si, že netřeba různých architektur národních, nýbrž že stačí

jedné a takové, která sama je pravověrnou a za vše ostatní odpovídá Tato přivedla západo-evropské umělce v postavení onoho psa, který nesl maso přes vodu atd. První začali jednostranné dílo toto Italové, u nichž bylo starořímských památek plno. Latinská rasa roznesla morovou ránu přemrštěné renaissance po ostatním západoevropském světě. Ve jménu špatné, jen povrchně pojaté antičnosti, jménem nezaslouženě zbožňovaného humanismu a liché osvěty, začali umělci 16. století naplňovati západní Evropu architekturou nevlastní času, zemi i národům — tedy architekturou bezzákonnou. Renaissance byla architekturou královských dvorů, velmoženských paláců, byla to architektura kardinálů, praelátů a vůbec magnátů v té míře, že i chrámy té doby i kláštery stavěly se v tom slohu jako na příklad chrám sv. Petra v Římě. Z první epochy renaissanční vyrostla epocha baroku. Byla to zkažená renaissance, která tvoříc panskou, světskou skvostnost a nádheru, opouštěla šmahem čistě umělecké formy, hromadíc ozdobu na ozdobu. Z baroku vyvinula se epocha rokoko, která nejvíce převrátila architekturu ve služebnost buduárního rozmařilého vkusu a markyské smyslnosti. Byl to sloh metraisek, vzniklý za dob Ludvíka XIV. Sloh tento pozbyl již úplně všeho smyslu uměleckého, hledíc nedostatek ducha a myšlenky zakrýti přerozmanitými malichernostmi a nevkusnými ozdůbky a kudrlinky. Výprava Napoleonova do Egypta a nastávající styky s Východem otřásly sice s bludem renaissančním a s jeho barokními a rokokovými výstřelky v základech; ale návyk osvědčil se i v tomto případu tyranem. Lžiantičnost neustupovala dlouho. — Teprv okolo 19. století dostavil se vší této maškarády a pitvořenosti konec. Narodil se nový cit, totiž neznámá úcta k národnostem, k jejich života způsobům, obyčejům a mravům. Nastala doba lidovědného a národopisného zkoumání a tím dospěli národové ku poznání vlastní tvůrčí síle; vystoupilo v popředí vědomí, že není ani v umění vyvolených a zavržených, nýbrž že každý národ podle své povahy a podle svých vloh, jimiž ho obdařil Bůh, svérázným uměním krášliti svůj život a sloužiti Jemu má, držíc se výroku: »Všeliký duch ať chválí Hospodina.« Účel a směr publikace páně Prouskovy odpovídá nauce Stassowě o umění stavitelském, publikací poslouženo našim architektům a stavitelům a nesnadno obejde se bez ní učitel kreslení. V době, v které mnoho chvalitebného a povzbuzujícího mluví, píše a podniká se směrem k výchově umělecké, třeba si pilně všímati spisů, jako je tento, aby výchova, navazujíc na umění lidové, vedla k umění akademickému a pokud se týká hudby k umění konservatořnímu.

—l—.

Die Slaven in Deutschland. Beiträge zur Volkskunde von Dr. **Franz Tetzner**. Objem knihy 520 stran čítající, nákladná úprava a zvlášť její název: »Slované v Německu« vysvětlují důležitost, která se jí vůbec přikládá: Jsou to odlomky Slovanstva, jež v moři Německa tonou, a jež Tetzner předmětem bádání svého učinil a s nímžto po stránce národopisné zvědavý svět seznámiti vytknul si úlohou. Jsou to jmenovitě: »Zbytky Polabanů, Staroprusův, Litvanů, Lotyšův, Mazurův, Philipovců částky Čechův, Moravců a Polákův, Lužických Srbů, Slovinců a Kašubů«, proces poněmčení netoliko po stránce jazykové, nýbrž také po stránce národnostní prodělávajících aneb již prodělavších. Vysobování a převozování jmenovaných kmenů nepovažuje spisovatel za nedovolené, hříšné násilí páchané na přírodě a na díle Božím, nýbrž poněmčování neněmeckých příslušníků německé říše jest mu státním opatřením a dobrodiním, jež prý se jim štěpováním německé kultury a vyučováním v německém jazyku prokazuje. Stranické stanovisko, jež spisovatel jako Němec ve příčině této zaujal, svedlo jej k některým vážným nesprávnostem, jmenovitě pokud se týká posuzování historických událostí a cenění původní a svérázné kultury dotčených slovanských větví. Nebude od místa připomenouti zde, že původ náhledů, jakoby Němci povoláni byli svůj počet množiti poněmčováním německých živlů a příslušníků říše, dlužno hledati ve zvrácené vládní soustavě Karla nazývaného Velkým. Katolický historik — kněz Ruckgaber, nazval panovníka tohoto »druhým Mohamedem«, poněvadž proti výslovnému nařízení Páně, aby apoštolové, jdouce ku všem národům, dříve je o významu křesťanství poučili a pak teprv je křtili, zavedl způsob, mečem a ohněm Slovanům víru vnucovati, aniž je byl nechal předkem o pravdě Kristově poučiti; a co nad to: poněvadž násilně pokřestěné kraje zabíral a jménem církve podmaňoval světské

moci své — on a jeho nástupcové. Francouzský učenec Jezuita Lapôtre prohlásil udělení římsko-císařské koruny Karlovi (800) nešťastnou chybou, z nížto pro církev mnoho zla se zrodilo. Dr. Matěj Procházka pozastavil se v Časopisu katolického duchovenstva a ve »Věstníku Velehradském« na tom, že i v našich kalendářích vede se (28. ledna) mezi světci Karel Veliký bratrovrah, pověstný nemrava a násilník jejž protipapež Paschal III Němec neplatně ublahoslavil. Z poznámek těchto vývodno, že mají pravdu, kdo hlásají, že pověstný výbojný a germanisatorský pud Němců na východ vznikl v době Karlovců a ztotožniv se s císařstvím římsko-německým, obráží se podnes v mysli mnohých německých učenců, mezi nimiž nalézáme také Tetznera. Učinivše zmínku o poněmčovací a podmanivé povaze tak zvané Říše svaté (?), doložíme ještě, že Rostislav a papež Hadrian uznali nutnou obrannou potřebou proti přehmatům říše té založiti metropoli sv. Methoda, Metropole slovanská měla totiž čeliti rozpínavosti, které se římsko-německé císařství na úkor Slovanů pod rouškou náboženskou dopouštělo. V Německu pracuje se a bádá ve všech oborech národopisu, jmenovitě vzhledem na kmeny slovanské účelně a soustavně se vzornou důkladností. Záleží sousedům našim na tom, zjednati si o slovanských krajích a lidech správné vědomosti. Slavista Jagič na příklad pravil: »Kdo chce seznati Rusko, musí se vypraviti do Berlína, tam zví, co Rusko jest. Balkán a jeho obyvatelstvo prozpytovali Němci nejdůkladněji. Tetzner pak vzal na sebe, národopisně obeznámiti své sourodáky s neněmeckými živly, jež Německu jsouce vtěleni a podrobeni, německé kultuře již se přispůsobili nebo přispůsobují. Čítá živly ty vesměs ke Slovanům, ač některé z nich jsou toliko poloslovanské, jako Prusové a Litvané, a jiní po výtce rázu Finského jako Lotyšové (Kurové). Spisovatel podjal se úkolu dostatečně připraven a potřebnými k němu vědomostmi vyzbrojen. Naučiv se jazykům svrchu uvedených neněmec. živlů a opatřiv se všemi literními prostředky a pomůckami, odebral se osobně mezi lid, jehož života způsoby popsati si úlohou vytknul. Vyznaje se též v hudbě, byl s to, zjistiti také zvláštnosti a svéráznost národních písní Litvanů, Lotyšů, Philipovců, Čechů v Kladsku a Moravců v pruském Slezsku, taktéž Kašubů, Srbů, Slovinců a Poláků. Souhlase se záhřebským professorem Kuhačem, že v tancech obráží se individualita a charakter národa rovněž věrně jako v mluvě, věnoval národním tancům nemenší pozornost jako lidovému stavitelství, domácímu nářadí a nábytku i krojům. Předměty tyto jakož i různé zeměpisné mapy a půdorysy nalézáme zde znázorněny na 215 skvostně provedených obrázcích, jimiž kniha zvýšené umělecké ceny nabývá. U všech svrchu jmenovaných národních živlu uvedeny jsou zevrubně jejich zvyky, obyčeje, hry a zábavy — taktéž všecky charakteristické způsoby, jimiž sprovázeny jsou u nich křty, svatby a pohřby. Filologům poskytuje Tetznerův spis k jazykovému porovnávání »Otčenáš« v nářečích všech svrchu uvedených slovanských kmenů výbornou látku. Také jejich mudrosloví, v němž, jak známo, zračí se přirozený důvtip a důmysl národů, je zde zastoupeno. Vylíčeny jsou tu víra a církevní děje i pověry. Děje tyto jsou slabou stránkou knihy Tetznerovy; neboť stoje na lichém stanovisku, že Karel Veliký a jeho nástupcové na trůně římsko-německého císařství zneužívajíce Kristova náboženství k účelům politickým, hověli potřebám státním, nemohl se neminouti v této příčině s historickou pravdou a nedopustiti se nedůsledností. Pomořanští Slovinci (Vendové) na příklad jsou mu ještě (za časů Karla Velikého) pohany; ačkoliv na str. 392 připomíná, že Pomořany i kraje polabské padaly v právomoc hambursko-bremského arcibiskupa a legata Ansgara, jehož diöcese rozprostírala se v celém severním Slovanstvu »per omnem Slavorum provinciam usque ad mare«. Kterak pak se dá vysvětliti, že by Slované v končinách těchto nebyli již seznali Krista, když se uváží, že Ansgar byl dne 15. května 834 jmenován arcibiskupem a že mu předcházeli — pokud známo — čtyři biskupové. O sv. Norbertu praví Winter v díle »Die Praemonstratenser des 12. Jahrhundertes«, že zasednuv na arcibiskupský stolec magdeburský, jenž na obrácení Severo-Slovanů byl zřízen, dával tamnější pohany do klatby. Jak se srovnává pohany do klatby dávati a z církve vyobcovati, to třeba vysvětliti. Když pak olomucký biskup Zdík přitáhl v čele křižáků před brány města Štětína, vyšel mu biskup s křížem v ruce vstříc a domlouval mu: co to za způsob, přepadati válečně — křestany? — Totéž platí o Litvě, proti níž němečtí Mečíři křižácké tažení podnikli, předstírajíce

obrácení Litvanů na víru křesťanskou; kdežto přece historicky zjištěno, že dříve než tam nepřátelsky vrazili, bylo tam (na Litvě) jméno Marie a sv. Patrika známo; v řadě knížat litevských uvádí se jeden »mnich« a Sasinek připomíná Jagelonce, jejž mečíři, v boji javše, znova latinsky pokřtili. Byl to křest druhý. Jagelonec tento ze zajetí vyvolniv se, dal se doma způsobem slovanské církve pokřtíti po třetí a když se ho mečíři opět zmocnili, musil se zas podrobiti křtu latinskému na znamení, že je poddaným císaře německo-říšského! Takto zneužíváno tehdy svátosti křtu a účelům světským a politickým. Na důkaz toho uvádíme ještě, že hlubším a kritickým bádáním historicky zjištěno, že onen Jagelo, jenž za manželku pojal polskou Hedviku, podrobil se druhému latinskému křtu, aby ho šlechta polská za krále uznala a mohl býti vřaděn mezi panovníky západní Evropy. Historických poklesků dopustil se spisovatel z příčin svrchu uvedených ovšem několika, čehož však se na újmu jeho zásluh o národopis »Slovanů v Německu« nedotýkáme, vyznávajíce, že nám v národopisné činnosti vzorem sloužiti může; neboť jsme se od něho naučili v bádání národopisném všímati si starovědy (archeologie) i bájesloví, jako nezbytných pramenův lidovědy (antropologie) a dějin kulturních. Z toho co Tetzner o bájesloví u Slovanů v Německu zaznamenal, dovoleno souditi, že bájeslovná studie, jež v oboru tomto způsobem porovnávacím před 70 roky podnikl Hanuš, byly správné a že je bez znalosti kulturního života Indův s úspěchem konati nelze. Doklady názoru tohoto nalézají se u Boguslavského: Metoda i środki poznania czasów przedhistorycznych w przeszlości Slowian«; a slovinský učenec Magar snažil se dokázati příbuznost, ba totožnost indického mythu se slovanským. —cký.

Sborník okresu Hlineckého Sepsal JUDr. Karel Václav Adámek. Na průčelí chrámu delfského skvěl se nápis: »Poznávej se.« V heslu tomto zahrnuty a soustředěny byly: moudrost a důvtip řeckých mudrců i zákonodárců. Heslem tím vyzýván jsa a dle něho řídě se jednotlivec i všechen národ řecký, prospíval skutečně sebepoznáním, jež ho vedlo k důstojnému sebevědomí a k občanské dokonalosti takovou měrou, že doposud slouží světu vzdělanému za vzor. Heslu tomuto po dlouhých věkách porozuměl a jemu opět platnost zjednati se snažil věhlasný filosof Gottfried Vilém Leibnitz (nar. 1646 † 1716). Aby umlčováním v zapomenutí nepřišlo, připomínáme mimochodem, že Leibnitz slovanský svůj původ nezapíral, čemuž nasvědčuje rozmluva s Petrem Velikým v Torgavě (Tržiště), kde cara honosivě oslavil takto: »Nám dvěma Slovanům vykonati jest velké úkoly; tobě jako panovníku, mně pak jako učenci.« Veleduch Leibnitz byl první, jenž uveřejnil a rozeslal po svých známých tazatele směru vlastivědného, aby totiž dle něho (tazatele) zpytovali povahu a všecky vlastnosti lidu, jeho náklonnosti, zvyky, obyčeje atd. a zároveň pátrali, co se v lůnu země v jejich okolí skrývá. Tazatelem tím hodlal Leibnitz povzbuditi soudobé přátele ku sebepoznávání a sebepoznáváním k sebevědomí, ale zároveň ku poznávání vlasti po stránce archeologické i přírodní. Uplynula opět celá dvě století, než svrchu uvedenému nápisu v Athénách a vlastivědným výzvům Leibnitzovým bylo porozuměno a jich uposlechnuto. Teprve v druhé polovici minulého století přidružila se k ostatním vědám vlastivěda, jež se skládá z národo- a z přírodopisu a vymáhá také prozkoumání vlasti po stránce archeologické. Nedá se upříti, že se také u nás během posledních desítiletí trojím zde uvedeným směrem mnoho pořídilo. Rozvinula se činnost národopisná, zkoumají se podle krajů země naše československé přírodozpytně a počet starožitníků rozmnožil se; ale třeba upřímně vyznati, že jest nám mnoho doháněti, než vlastivěda našich zemí československých se vyrovná toho druhu knihám a výzkumům, jimiž se sousedé právem honosí. Vlastivědě každé země musí předcházeti prozkoumání svrchu naznačeným trojím směrem a popsání krajův, okresů, čelnějších měst a pokud možno i osad, a sice na základě historickém. Na Moravě staly se některé chvalné pokusy v ohledu tom. Na příklad uvádíme: „Moravské Kravařsko«, jež vylíčeno vzorně dovedným a obětavým úsilím tamnějšího učitelstva. (Bylo o něm promluveno v tomto časopise roč. 1899, str. 559.) Ale království české honosí se mistrem v odborné této činnosti Drem Adámkem, jenž řadou spisů vylíčil okolí Hlinecké do zevrubna, jak toho pravidla vlastivědy vyžadují. Posledně seznámili jsme naše čtenářstvo s jeho: »Lidem na Hlinecku.« Tentokráte dovolíme si poukázati k Adámkovu »Sborníku

okresu Hlineckého«. Spisovatel hleděl, aby Sborník okresu Hlineckého vskutku obsahoval veškeré důležité dostupné zprávy dějepisné, místopisné, statistické a národohospodářské, z nichž by mohl čtenář poučiti se o poměrech okresu od dávna až do nynějška a stopovati snahy a tužby, jež řídily a určovaly směr hospodářského a kulturního vývoje Hlinecka ve stav, v němž okres dospěl až do století dvacátého. Spisovatel použil kde který listinný i tradiční pramen a probral veškeré zápisy obecních, školních, farních a jiných památních knih v okresu hlineckém. Spisovatel dbal soudobé kulturní činnosti a života veřejného a neváhal zmíniti se na některých místech Sborníku též o podrobnostech, jež mnohdy jasněji a určitěji charakterisují dobu, její snahy, názory a cíle nežli obšírné líčení a zvláště později, až paměť událostí těch vybledne nebo vymizí, budou tím vítanějším příspěvkem ku poznání novodobých poměrů Hlinecka. O hlineckém okresu se stanoviska národopisného pojednává spisovatel zvlášť a zevrubně. Stránce této kulturní věnuje Dr. Adámek mimořádnou péči a jest se nadíti, že se nám z péra jeho odborného a zkušeného dostane knihy znamenité ceny a důležitosti. Přírodopisné vylíčení okresu Hlineckého obstaral Dr. Emil Sekera. Sborník vyzdoben devíti vyobrazeními. Obsah jeho pak jest tento: Úvod, půda; obyvatelstvo; sídla; správa; výroba prvotní, zvláště rolnictví; průmysl, doprava a obchod; církve; školství; písemnictví; veřejný život; divadlo; spolky; sbírky a výstavy; dodatky; ukazatel věcný i místní. Každé ze sedmnácti zde uvedených oddělení zpracováno se svědomitou pílí a co možno důkladně. V odstavci »Půda« vypočítávají se jména řek, potoků a rybníků dosavadních i bývalých, jak ten který kopec je vysoký, jak ten který pozemek úrodný. Kolik každá obec má čísel a obyvatelů uvádí se, s každým jménem pak spojují se výklady o jeho původu. Ku jménu Svratka na př. učinil spisovatel poznámku: »Na původní název Svratka upomíná (Reg. 1243 a j. I., 46, 77, 141, 510) Česká Svratka, Moravská Svratka. Zkomoleninou českého jména Svratcava je Švarcava (1287 Swarzauia, 1301 Swarzua a j.)« V seznamu jmen a názvů naskytují se mnohá, která dosvědčují prastarý původ a zavdávají archeologům a filologům podnět ku porovnávání a hlubšímu badání. Názvy Dědová a Babákov na př. mimoděk připomínají bájeslovný význam a pravěké stáří jejich. Z názvu těchto a z názvů Hrádek, Hradiště, Hrady a Hradec, jichž poskytuje okolí Hlinecké celou řadu, dá se přibližně ustanoviti doba »osidlení« okolí tohoto lidem slovanským. Ze »Správy« dozvídáme se, že Hlinecko náleželo za starodávna k Vraclavsku, jež bylo částí državy chorvátských knížat Slavníkovců. Byvši připojeno ku knížectví českému, bylo celé Vratislavsko s Chrudimskem a Čáslavskem a v XIII. věku údělem mladší přemyslovské větve Děpolticův. Oddělení »Správa« znázorňuje vznik a vývoj germanského řízení v ohledu politickém, soudním i berním na úkor lidových svobod a slovanské samosprávy. Zánik původních řádů slovanských obráží se rovněž v oddělení nadepsaném: »Výroba prvotní, zvláště rolnictví.« Připomíná se tu, že cechům předcházela u nás výroba řemeslná způsobem domácím, to jest způsobem zádruhovým, jehož sociální výhodou bylo, že neznal mzdy. Proto nazývají slovanští sociologové zavádění cechů do končin slovanských »přechodem k úpadku.« Velmi ponaučně shledáváme tu pojednáno o osudech, rolnictva, jež mu bylo zakoušeti vlivem západních sociálních řádů. Jako od zádruhové výroby přešlo se k řemeslné způsobem cechovním, tak vyrostla z cechů výroba tovární. V popisování této stránky, jež nese název: »Průmysl, doprava a obchod«, prokázal spisovatel odbornou znalost národohospodářskou. Že spisovatel má náležitý pojem o náboženství jako mocném činiteli po stránce kulturní, socialní a mnohdy i politické, dosvědčuje pozornost, kterou mu věnoval pod nápisem »Církev«. K památkám z doby předkřesťanské osobním badáním K. Adámka přidružily se tak zvané Perničky. Jsou to obětní kameny nad Svratcavou a na nejvyšším temeni Devíti skal nalezené. O příslušnosti Hlineckého okolí k církvi slovanské nezmiňuje se spisovatel; ačkoliv pochybnosti není, že i zde kořeny zapustila. Dosvědčuje to kapla svatoklementská v poblízké Litomyšli. Kaple toho jména považují se za svědky působení cyrillomethodějského na tom místě. Ostatně historicky zjištěno, že stopadesát let po zlatinisování monastýru Sázavského, slovanští mniši pod názvem »černých« v našich krajích českých se ještě zdržovali K vůli

reformě podrobil mnichy tyto legát římský Quido prohlídce (Reg. II. ze dne 12. května 1267). Po stránce této třeba teprv děje české prozkoumati i proto, aby se doba husitská stala náležitě zřejmou a zjistilo se, pokud moravský Gerson — Milič z Kroměříže zasluhuje slouti předchůdcem Husovým. Nedostatek tento nahradil spisovatel samostatným zpytováním, jak snadno a jak rychle se husitství a české bratrství v okolí Hlineckém ujalo a jakými prostředky kraj tento byl zrekatolicisován a jak konečně zde toleranční patent byl přijat. Přemysl Otakar udělil, jak známo židům výnosné privileje a šlechta jeho příkladu následujíc, povolávala je na své statky. Dělo se to z příčin zištných. Na Hlinecku však nezdá se, že by Židé byli zdomácněli. Dle vývodů spisovatelových stal se tam obrat ve prospěch Židů teprv po roce 1848. Vedlo by daleko přes meze kritiky, kdybychom ještě dále rozebírali, jak důkladně spisovatel o ostatních oddílech Sborníku, totiž o školství, písemnictví, veřejném životě, divadle, o spolcích, o sbírkách a výstavách pojednal. Vzácné dílo zakončeno některými dodatky a pak ukazovatelem jak věcným tak místním. Kniha týká se sice Hlinecka, zdá se míti důležitost toliko místní, ale vědeckou uspořádaností bohatého vlastivědného obsahu a rozhledu spisovatelovým nabylo ceny obecné a kdo se činnosti vlastivědné oddávají, těm bude výborným vodítkem. —cký.

Nejstarší kronika česká. Napsal J. Pekař a podal v českém časopisu historickém. (Sešit 4., ročník VIII.). Písemnictví české obohaceno v poslední době dvěma studiemi pronikavého obsahu i dosahu. Jsou to: kniha prof. Dra Pastrnka o »sv. Cyrillu a Methodu« a svrchu uvedený výzkum prof. Dra Pekaře o »Nejstarší kronice české«. Spisy tyto doplňujíce se, tvoří takořka nerozlučný celek a jsou účelem za jedno, majíce objasniti deváté a desáté století našich dějin. Jest to doba, kterou důkladně a na jisto seznati nám třeba, abychom porozuměli dalšímu vývoji historie československé. Z knihy Pastrnkovy vývodno, že Velké Moravě vytknut byl státnickou moudrostí Mikuláše I. a byzantského dvoru úkol: udržeti východní a západní císařství v rovnováze. Právě vyšlo dílo: Erlebt — Erwandert von Dr. Alexander von Peez. Učený spisovatel dokazuje zde, že politika Karla zvaného Velikým a jeho následníků směřovala hlavně ku zmaru Byzance. Jelikož pak se Karlovci dopouštěli přehmatů na úkor právomoci svaté stolice a samostatnost Slovanů ohrožovali čím dál tím nebezpečněji, nezbývalo papeži, Byzanci a velkomoravské diplomacii, jako dorozuměti se vespolek a utvořiti trojspolek nikoli na výboj, nýbrž na obranu. Účel tento prováděti podvoliv se Rostislav, povolal za pomocníky osvědčené blahověsty a státníky: Cyrilla a Methoda. Tento úkol Moravy přešinul se však jejím pádem na Čechy, — z Mojmíroviců na Přemyslovce. Dělo se to v druhé polovici devátého a v desátém století. Proto právě jest doba tato v dějinách našich veledůležitá a její prozkoumání nezbytné. I Palackému podobalo se, že nejstarším spolehlivým pramenem, z něhož by se na osvětlení této doby čerpati mělo, je kronika Kosmova. Byly také jiné písemné památky a zdroje Palackému známy, týkající se po výtce působení a života vynikajících osob doby té. Jsou to legendy o sv. Cyrillu a Methodu, o sv Ludmile a Václavu. Nejzevrubnější a nejobšírnější popisování doby té shledávalo se u Křištana, vlastně Kristiana, v jehož legendě o sv. Ludmile a sv. Václavu připomínáno jest také doby předkřesťanské, dějin českých za časů pohanských. Důležitou viděla se býti také legenda Gumpoldova, která však obmezujíc se na život sv. Václava, nemohla položena býti základem všeobecných dějin českých, zvlášť neměla-li z nich vyloučena býti Morava. Avšak Dobner a Dobrovský první a v mnohém ohledě přes příliš přísní kritikové prohlásili kroniku Kristianovu padělkem, pocházejícím ze 14. století, ačkoliv spisovatel jmenuje se synem Boleslava a nazývá sv. Václava strýcem. Úsudek jmenovaných kritiků dvou viděl se i Palackému tak vážným, že Kristiana nechávaje stranou a drže se kroniky Kosmovy, nazývá Kosmu otcem dějepisců českých a dílo jeho nejstarším pramenem historie české. Tak stály věci ještě v měsíci říjnu 1902. Začátkem listopadu však připravil universitní professor Dr. Pekař žasnoucímu světu učenému nemalé překvapení, přísně kritickým způsobem v českém Časopise Historickém dokázav, že Kristianova kronika podvrženým spisem ze 14. století není; nýbrž že vskutku v 10. století vznikla. S jakou v pravdě vědatorskou důkladností Pekař úloze své dostál a jak pevnými důvody prvenství kro-

niky Kristiánovy opřel, široce rozváděti, vedlo by daleko, postačí zaznamenati, že Jednota historiků českých vyznamenala Pekaře čestným členstvím. Gumpoldova legenda o sv. Lidmile, kterou jmenovitě historikové církevní přeceňovali, uvedena Pekařem na pravou míru; byla bezpochyby objednávkou Otty II. a »sv. Vojtěch, seznav ji v Italii, přinesl ji do Čech, kde svou nesprávností, nejasností a povrchností ve všem, co týkalo se dějin českých, buditi musila nespokojenost.« Legenda Gumpoldova hlásí se do let 973—83; Kristiánova pak do let Otty III. asi k roku 993; tedy byl by Kristian asi o 10 let mladší. »Kristian Gumpolda znal a užil; ale práce jeho není doplněním nebo opravením legendy Gumpoldovy, nýbrž zcela jinou novou prací, založenou široce od počátku křesťanství slovanského a především jako historické vypravování myšlenou: tuto dobrou a spolehlivou historii, pak, pokud šlo o sv. Václava, Kristian zbarvil a doplnil v některých směrech legendárními rysy Gumpoldovými. Lze říci«, dokládá Pekař: »co v Kristianovi jeví silný ráz legendární, jinak sotva pravděpodobný u spisovatele českého z konce 10. století, je vzato z Gumpolda.« Nebude od místa připomenouti, že kritik shledává, že jak Gumpold tak Kristian čerpali z pramene staršího, což o našem prastarém historickém písemnictví svědčí. Pokud se týká Kosmy, dovodil kritik, že Kristiana znal a z něho čerpal; ale »nejsa přítelem slovanské liturgie« mlčením pominul historii slovanské církve v českých zemích, ba ani slovem se nedotýká bojův Methodových s německými biskupy. Protislovanský směr, jímž se kronika Kosmova odnáší, vysvětlili prof. Havelka a Beda Dudík v ten smysl, že kronika tato byla bezpochyby původně slovanská ale že ji latinští mniši v českých klášteřích jako učebné knihy pro svůj dorost užívajíce, přepracovali a tudíž co slovanského v ní původně se naskytovalo, vypustili aneb svému směru přispůsobili. Zdali domněnka tato Havelkova a Dudíkova s pravdou se srovnává, tříbením kritickým této stránky našich dějin prokáže se. Dalimil jest Pekařovi »těžkým problemem, otázka jeho pramenů a jeho skladatelské techniky je stále nezodpověděna a tudíž každý příspěvek k řešení jejímu je důležitý«. Toho kritik dobádal se, že Dalimil Kristiana znal, že čerpal také z jiných i slovanských pramenů, z nichž všecky známy nejsou; ale co o slovanských blahověstech a dějinách Moravy podává, je od Kristiana docela nezávislé. Povšimnutí zasluhuje, že Dalimil jméno »Velehradu« uvádí. Pekař porovnav všecky jemu známé staré památky, písemné, jež se táhnou k dějům československým a jichž je značný počet, shrnul své bádání v následující vědecky opodstatněný úsudek: »Kronika Kristianova je nejdůležitější naše práce historika, je první kronika česká«. Kritika končí řadou výsledků a prospěchů, které historiografii naší vrácením Kristiana století desátému vzejdou. Uvádíme z nich některé: »Již okolnosť, že se můžeme vykázati vynikajícím spisovatelem z desátého století, dosvědčuje, že národ náš stál tehdy na vysokém stupni kultury, která ještě málo vlivem západu dotknuta byla. Kristianova práce spolu s legendami staroslovanskými poskytuje s dostatek materialu pramenného k rozpoznání změn, které se v kulturním, socialním i politickém ohledu u nás během 300 let od devátého do dvanáctého století udály. Velmi důležité je, že v Kristianu máme zachovanou nejstarší tradici českých dějin báječných. Jiný zisk záleží v tom, že nyní jest historicky zjištěno, že křesťanství nezačalo vnikati do Čech od západu za časů Spytihněvových, nýbrž od východu z Moravy, což Lippert a jiní popírali. »Již nemůže býti pochybnosti«, tvrdí Pekař, »že slovanská liturgie apoštolským úsilím sv. Methoda vykonávala i v Čechách velký vliv. Již samo faktum, že historik doby Boleslavovy a bratr knížete tak obšírně a s takovou sympatií vyložil osudy Cyrillovy a Methodovy, je argumentem výmluvným v této veliké otázce«. Kruhy, jichž se týče, měly by si povšimnouti poznámky, kterou náš kritik práci o Kristianu uzavírá, pravě: »Z práce naší je patrno, že staré legendy naše poskytují mnohem důležitější material historický, než se dosud za to mělo. Mnoho jich je z 10. století; — co to znamená, dovede posouditi jen historik, jemuž je známo, jak vzácný je tak starý pramen české a vůbec západoslovanské historie. U každého národa by tak úctyhodné doklady starého jeho života kulturního stály v popředí zájmu a pozornosti My, jak lze bez rozpaku tvrditi, nevě-

rovali jsme těmto cenným materiálům dosud pozornost dostatečnou. Že tento nedostatek úcty ku starobylým tradicím u nás nevytýká se dotyčným kruhům bez příčiny, toho dokladem, uvádíme následující: V roce 1863. došla od ordinariátu biskupství Jakského ve Španělích opětná zpráva do Prahy, že tam jako světice a patronka města a diöcese oktávou oslavuje se dcera Sv. Ludmily pod jménem zešpanělštěným »Orosie«. Z legend, jež o světici této se zachovaly v Jaku, vyrozumívá se, že byla chovankou sv. Methoda a že byla prostřednictvím papeže Hadriána, příznivce Slovanů, zasnoubena princi španělskému, jehož jméno se v legendě uvádí. Jako nevěsta byla do Španěl sprovázena bratrem Kornelem a strýcem biskupem lužickým. Na cestě, překročivše hranice francouzské, byla společnost naše od Saracenů přepadena a dcera Ludmilina zavražděna a vzývá se tam od pradávna jako mučenice. Definitor generála řehole kapucínské přinesl z Říma italskou legendu a pobožnost k naší krajance ve Španělsku a čátečně i v Italii tolik uctívané; ale nenašel se nikdo z našich historiků, kdo by příběh tento historickému badání byl podrobil; ač se tu objevují zajímavé i politické styky Čechů se Španělskem i s Římem.

Dodatek. Pochopitelno, že výzkum Pekařův, jímž v základech otřásá se budova dějepisu českého a mnohých podstatných oprav na ní vyžadovati bude, nezůstal nepovšimnut. Fr. Vacek, jenž prvním znalcem nejstarší doby československé se uznává, povznesl v Učené společnosti v Praze pochybnosti o vývodech Pekařových a sice se stanoviska legend o sv. Prokopu a vypracoval polemickou recensi Pekařovy práce, jež má vyjíti v Časopisu Českého Muzea. Ale Pekař právě na základě legend těchto správnost svého tvrzení o nepodvrženosti Kristianovy kroniky dokázal, a jak se domnívá, svého odpůrce z omylu dostatečně usvědčil. Svatoprokopské stanovisko Vackovo vedlo ku poznání nové velmi staré práce legendární z polovice 11. století, jejíž konstatování má pro naše dějiny velký význam zejména proto, že sepsání její stalo se původně v jazyku slovanském. »Je možná,« praví obhájce kroniky Kristianovy, »že ozvou se i jiné hlasy nedůvěry v odpověď na to, co jsem ve studiu svém o pravosti a stáří Kristianovy práce vyložil — jsem však pevně přesvědčen, že se mi pochybnosti podaří rozptýliti stejně jako důvody Vackovy.« Kritika Vackova měla za následek, že Pekař vydal doplňkem k Českému Časopisu samostatný spis, jenž v Bibliotece Historické vyšel pod názvem: »Nejstarší kronika česká ku kritice legend o sv. Ludmile, sv. Václavu a sv. Prokopu.« Přílohy obsahují: 1. Důvody, že sv. Václav nezemřel v roce 935 ani 938, nýbrž 929. 2. Text kroniky Kristianovy latinský i její překlad český. —cký.

Památky starobylého vyšívání českého na rouchách kostelních z Chrudimska. Příspěvek k seznání československého ornamentu výšivkového, popisuje Antonín Šolta. Kdož by se byl toho před 20 lety nadál, že lidové naše vyšívání nabude v kruzích znaleckých ceny vysoce umělecké a že učiněno bude i předmětem vážného vědeckého bádání. Naše vyšívání je bez odporu důležitým příznakem a dokladem slovanské samostatné a svérázné kultury; pročež nebude od místa zaznamenati, jakou náhodou k hodnosti této povýšeno bylo. Pravda jest, že Dr. Beda Dudík na vídeňské výstavě (1873) moravské kroje ve způsobu figurin na odiv vystavil; ale nebylo tehdy, kdo by v podniku tom byl doklad zvláštního vybroušeného vkusu a důmyslu lidu moravského uznal. S výstavou zmizely figuriny a záležitost krojová v zapomenutí upadla na dobro. Professor Al. Studnička použil v »Českém kreslíři« záhy vzorků, které jeho pozornost v národním vyšívání vzbudily; ale nebylo, kdo by byl chvály hodnou touto snahou Studničkovou ke kulturně historickému významu lidového našeho vyšívání pronikl. Pisatel řádků těchto zvěděl, že slečna Xavera Běhálkova v Tovačově zalíbila si ve vyšívání hanáckého toho kroje a že je sbírá; tehdy však úsilí jejímu váhy přikládal. V té době převzala u níže psaného ovdovělá neteř pí. Em. Bazalova vedení skromné jeho domácnosti v Olomouci. Než se do Olomouce přestěhovala, přebývala v Kloboucích u Brna, kde u ní ubytována byla učitelka slečna Kopečkova. Spřátelily se tak, že po nějakém čase slečna svou bývalou domácí paní v Olomouci navštívila. Jako s učitelkou nemohlo mezi ní a mnou nepřijíti školství k řeči a já mezi jiným podotknul jsem, že by zajímavo a z pedagogických příčin také užitečno bylo, kdyby katecheti, učitelé a učitelky zaznamenávali všeliké zkušenosti, jichž

školské zaměstnání hojnost poskytuje. Na to slečna pravila: »Nabyla jsem jedné takové zkušenosti, která mne podnes zajímá. Když jsem jako nastávající učitelka ručních prací uvedena byla do školy, zahájila jsem svou činnost učitelky připovědí chovankám, že jim ukážu vzorky vyšívání, které však zdomácnělé jest toliko v kruzích vznešených a velmožných dám a které se nazývá: Ažůry a punto tirato; ale že je se vzácností touto obeznámím budou-li pozorny, poslušny a pilny. Žákyně snažily se a dovolávaly se mého slibu, aby ten div světa uzřely. Když pak jsem konečně mnou vychvalované a velebené vzorky na obdiv žákyním předložila, utkvěly na nich dychtivým zrakem; ale daly se do smíchu a zvolaly: »V ž d y ť j s o u t o h r a c h ů v k y.« Já řku: »Jaké hrachůvky?« Děvčátko jedno poznamenalo: Máme to doma v truhle;« jiné zase: »Maminka tak vyšívat umí.« — Zůstala jsem nad takovými poznámkami ovšem zaražena a vyzvala žákyně, aby odpoledne »hrachůvky« do školy přinesly. I stalo se. Odpoledne předložily školačky hrachůvky a slečna učitelka — dle jejího doznání — seznala že hrachůvky kloboucký̌ch žen předčí dokonalostí daleko její puntotiratové a ažůrové vzorky. Vyslechnuv řeč učitelčinu, pravil jsem: »Slečno, tato Vaše zkušenost stojí za to, abyste s ní v některé učitelské konferenci seznámila pány učitele; poněvadž občasně domnívají se, že Bůh ví jakou novou důležitost ve škole zavádějí; kdežto lidem prostým dávno byla pěstována.« Ale v tom projela mou hlavou myšlenka jako blesk; nemá-li se to s lidovým vyšíváním zrovna tak jako s písní národní? — Mohla mi příbuznost vyšívání s písní lidovou snadno napadnouti; poněvadž jsem její podstatu z častých rozmluv s drahým svým učitelem zvěčnělým prof. Františkem S u š i l e m seznal a ceniti se naučil. Tehdy (1883) přestěhoval se Dr. W a n k e l se svou rodinou z Blanska do Olomouce, kde společně s prof. H a v e l k o u založili »Vlastenecké Muzeum«, jehož zdar byl předmětem i mojí péče a předmětem našich každodenních rozmluv v rodině Wanklově. Od rozmluvy se slečnou Kopečkovou měl jsem — jmenovitě z úcty k Sušilovi — plnou hlavu hrachůvek a přijda k Wanklům, aniž bych byl poznamenal, co názvem »hrachůvek« vyrozumívám, měl jsem slovo to pořád na jazyku. Druhého i třetího dne bylo každé moje druhé, třetí slovo: »Hrachůvky« a jejich chvála; aniž bych, jak podotknuto, byl posluchače poučil, že chrachůvky jsou lidovým vyšíváním. Nedivno, že se rodina Wanklova i prof. Havelka, slyšíce mne neustále s obdivem opakovati slovo: hrachůvky, začali obávati, zdali velebný pan Pater Wurm se nemate? — Uznal jsem potřebu a povinnost, jako poslanec pány voliče v Tovačově navštíviti. Najal jsem fiakra a poněvadž u Tovačova tvoří Morava zálivem do břehu močálovitou propast jménem »N á k l o«, vyzval jsem Dra. Wankla, aby mne do Tovačova doprovodil a místo to se stanoviska archeologického obádal, jak to učinil prof. Havelka vzhledem na Náklo u Přikaz. Přidružily se k nám pí. Vlasta Havelková a její sestra sl. Madlénka Wanklova Jakmile jsme do Tovačova dorazili, uvedl jsem společnost ku slečně Běhálkové, které jsem pokynul, aby po svačině objevila hostům sbírku hanáckých výšivek, načež jsem se odebral do schůze voličské. Vrátiv se, shledal jsem Dra. Wankla i obě dámy jeho v největším rozčilení. Vítali mně, Wankl maje oči plné slzí, nadšeným výkřikem: Velebný pane, to je »archeologické, to se musí sbírat pro Muzeum.« »Dobrá« odvětil jsem, »budeme sbírati — h r a c h ů v k y — tu je máte. Budeme je sbírat, nedbajíce úšklebků a posměchu, jež za činnost tuto sklízeti budeme, jako Sušil prohlašován byl b l á z n e m, pídě se po písních národních, chodě od dědiny k dědině.« Co a jak jsem předpověděl, stalo se; spíláno nám »hadrláků« a hadrnic jmenovitě v kruzích inteligence nepochopovalo se, jak poslanec a slušní jinak lidé mazati se mohou hadry, jež pokročilé píý selky všude odkládají. S takovými obtížemi byla na denní pořádek uvedena o t á z k a národního vyšívání. Jako národním písním na začátku, bylo i výšivkám dlouho zápasiti s nedůvěřivostí ve vlastní tvůrčí dar a v dovednost ve výšivkovém oboru krásného umění. Bylo třeba německé znalce v cizině požádati, aby ve sporné této záležitosti rozhodli. Teprv když s nepředpojaté této strany byl pronesen úsudek, že vyšívání naše je v pravdě k l a s i c k é, bylo uvěřeno u nás doma že Dr. Wankel měl pravdu, když prvním pohledem na sbírku slečny Běhálkové v Tovačově dojat, vykázal lidovému vyšívání našemu místo ve starovědě, poznamenal, že je odvětvím archeologie. Náhledu Wanklovu nasvědčuje prof. K o u l a, jenž v Českém Lidu II 246 vyslovil se: že mnohé ornamentické formy v našich československých

ornamentech nedostaly se k nám s renaissancí, nýbrž z krajin východních.« Domněnka tato pocházející z tak vážné strany, je povšimnutí hodna v době, v které vědeckým obádáním východě objasňuje se po mnohých stranách kulturní vývoj Slovanů. V »Památkách starobylého vyšívání na rouchách na Chrudimsku« předkládá se na 21 tabulkách více než třicet vzorků na pláštičkách na kalich; na šátkách a pokrývkách oltářních; na příkrovkách (antipendiích) a na ornátech. Jsou to po výtce dary kostelům věnované dílem od žen měšťanských, dílem od venkovanek. Ant Šolta opatřil vzácnou publikaci tuto úvodem na 26 stranách, kde dokázáno právě to, co svrchu naznačeno, že lidové vyšívání naše má důležitost netoliko uměleckou, nýbrž i vědeckou. Autor rozebírá posvátné vyšívání i se stanoviska techniky s takovou důkladností, kterou nesnadno nalezneme u předních odbornic v oboru výšivkovém. Porovnáváním padá do očí příbuznost mezi vyšíváním českým a moravským i slovenským. Jest to tatáž příbuznost, kterou zvěčnělý Sušil zjistil mezi lidovou písní českou, moravskou i slovenskou, z kteréžto příbuznosti vyvodil ne rozbornou příslušnost jedněch k druhým a osobitost československou. Zasluhuje povšimnutí, že v darech venkovanek zachoval se neporušeně sloh a všechen ráz slovanský; kdežto na výšivkách věnovaných chrámům od dárkyň městských zpozoroval autor známky vlivu renaissance. Jsou to na štěstí jen známky; neboť podstata zůstala českou. Nebude od místa zde poznamenati, že renaissance byla by upotřebením starořímských vzorů pošinula všeliké umění ku předu, kdyby jmenovitě italští umělci nebyli ji prováděli na úkor ducha národního. Stírajíce se stavitelství, malby a se všeho krásného a výtvarného umění národní původnost a svéráznost, nemohli jejich žáci — jak to na slovo vzatí esthetikové Ruskin a Stassov vysvětlují, vybočiti do smyslného baroku, jenž konečně i do oplzlého rokoka a nevěstského rokoka za času Ludvíka XIV. se zvrhl. »Rokoko« (poznamenal Skočdopole v »Pastorálce«:) opustivši již všecka pravidla umělecká, pozbylo již úplně všeho smyslu uměleckého, hledíc nedostatek ducha a myšlenek zakrýti přerozmanitými, malichernými ozdůbkami a kudrlinkami.« V historické části Památek připomíná autor, že mnozí kněží bratrští, zabředajíce v protestantism, odkládali při bohoslužbě kostelní roucha. Novotářstvím tímto, které s povahou slovanskou nikterak se nesrovnává, utrpělo posvátné umění výšivkové mnohou škodu a přicházelo v zapomenutí. Když pak lid český po bělohorské porážce ku katolictví opět přiváděn byl, mimoděk vracela se do chrámů bývalá bohoslužebná roucha a touto obrodou také vyšívání slavilo v nich vzkříšení. Byla to patrně pastorální moudrost zdobiti chrám a co s obřady církevními souvisí, uměním domácím a lid pozoruje oltář krášlený svým vyšíváním a kněze konati bohoslužbu v rouchu vyšívaném národními vzorky, cítil se opět doma a ve svatyni své. Co o písni posvátné, platí též o kostelní ornamentice. Školní rada Bartoš, náš čelný národopisec a znatel lidu a jeho života, poznamenal, že k ochabnutí náboženství přispěla záměna světáckých nápěvů na místo vážných a chorálních písní, jež obsaženy jsou v starých svatováclavských kancionálech. Stejnou měrou utrpěla zbožnost zdobením chrámů a kostelních rouch cizáckou ornamentikou. Důležitým a zajímavým zjevem jsou na některých předmětech kostelního prádla vyšité nápisy jmen a letopočtů. Také olomucké muzeum chová toho druhu pláštíky na kalich, mezi nimiž jeden nese letopočet 1691. Pláštík tento je vyšitý Holbeinovou technikou, která na Moravě téměř o 200 let spíše pěstována byla, než s ní pí. Emilie Bachová, bývalá ředitelka vyššího ústavu pro vyšívání ve Vídni, obecenstvo jako se svým vynálezem seznámila. K závěrku dlužno uznale a vděčně poznamenati, že autor v Chrudimských památkách kostelního vyšívání netoliko se stanoviska uměleckého, nýbrž i po stránce vědecké znamenitě vystihl důležitost našich výšivek pro samostatnou a svéráznou kulturu naši, a zjistil, že jest dílem ženské pleti česko-slovanské. Publikace Šoltova je, pokud se týká úpravy, skvostem typografickým, jehož by si v první řadě mělo povšimnouti umění milovné naše duchovenstvo. —l.

Věstník klubu přírodovědeckého v Prostějově za rok 1901. Ročník IV. Asi od padesáti roků vyučuje se ve školách přírodopisu, což jest ovšem chvalitebno; ale na tom přestati nemůže národ, jenž činí nároky na jméno národa kulturního. Třeba, aby také sám přírodu a její zvláštní zjevy a úkazy ve svém okolí a ve své vlasti

zpytoval a zjistil. K tomu účelu zařizují se samostatné ústavy, jednoty a spolky. Takový ústav vznikl před pěti lety v Prostějově pod jménem »přírodovědeckého klubu«. Že přírodovědecký klub v Prostějově své úloze čestně dostává, stvrzuje »Věstník', jehož čtvrtý ročník obsahuje: I. Rozbor křísů čili cikád (koníčků) palearktických z čeledi Membracidae a Cercopidae. Napsal dr. J. Melichar Se dvěma tabulkami. Na tabulkách sezná i laik, jaké množství druhů a skupin hmyzu tohoto příroda plodí a jak rozmanité ústrojí jejich těla jest Odborníku podává zevrubné zkoumání i těch nejmenších živočichů vzácný požitek; dr. Melichar poznamenává ktomu: Poznáme li vývin hmyzu mnohdy polím a lesům škodlivého, pak také snadno lze nalézti prostředky, kterými by i tito škůdcové našeho rolnictva se mohli učiniti neškodnými. II. Seznam štírků. Sestavil prof. Antonín Nosek. Práce tato obsahuje a) Systematickou literaturu, b) Seznam druhů vůbec, c) Seznam druhů českých a moravských, d) Klíč k určování druhů a rodů a e) Slovníček zemí v přehledu. (O těchto dvou článcích promluveno bylo obšírněji v tomto časopise, 1901, str. 132 a 133). III. O zrůdnostech lilijic z červeného vápence Kopřivnického. Napsal dr. Mauric Remeš. Na dvou tabulkách znázorněno v 37 případech, jakých poruch lilijce v červeném vápenci kopřivnickém utrpěly, a v textu vysvětleno, jak asi se zrůdnosti tyto staly. Remeš osvědčil článkem tím nemalou mineralogickou znalost. IV. Rozbor čmeláků a pačmeláků česko-moravských s poznámkami biologickými. Analyticky upravil Jan Slavíček. Opatřeno 1 tabulkou. V. Botanika zastoupena ve svazku tomto pojednáním »O květeně moravských Karpat severo východních. Napsal Fr. Gogel a VI. Mineralogické paběrky ze západní Moravy podává Jos Uličný. VII. Záhadné balvany křemencové na planině Drahanské. Sděluje V. Spitzner. VIII. V různých zprávách zaujímá první místo: Vodárenská otázka města Prostějova. K docílení pitné vody vodovodem pro město bylo třeba dokopávati se pramenův studničných, vodu studniční lučebně zkoumati a polohu Prostějova obádati, což vedlo k důležitým výzkumům geologickým, které přijdou moravské vlastivědě vhod a vděk. Ostatní zprávy týkají se: Pravěkých nálezů v Balcarově skále u Ostrova. Obdoby círknického jezera v území moravského Krasu; Zbytků rostlinných v útvaru jurském na Moravě; Naleziště zkamenělin na západním svahu vysočiny Drahanské; Třetihorní vrstvy jako náplavy jeskynní, vesměs od Jana Kniese. Pak následují zprávy: O mnohotvárnosti smrku od Spitznera a o výsledku chovu bource prstýnkového. Spolek zařídil v roce 1901. devět přednášek, vesměs obsahu vlastivědného. Klub zakládá bibliotéku, kterou usnadní se studium ve vyšších odborech přírodopisu a zasluhuje i po stránce této obětavou podporu, vydatnější, než se mu jí doposud dostalo. R—š.

Časopis museálnej slovenskej společnosti. Rediguje A. Sokolík. Turčianský sv. Martin. Dalimil měl pravdu, když se pronesl asi v tento smysl: »Kdo chce mluviti o Čechách, musí se tázati Moravy.« Ale nynější súžené markrabství náš kronikář poznámkou touto na zřeteli sotva měl; nýbrž mu na mysli spiše tanula Morava Velká, jejížto jádrem bylo Uherské Slovensko, jež nejvzácnější poklady archeologicke, ethnografické i jazykové v lůně svém chová a kde klíče k dějinám československým jako národního celku hledati dlužno K objasnění československých dějin jak kulturních tak i politických má Slovensko velkou úlohu, která zároveň ku sebepoznání a sebevědomí bratrů Slováků vede. Čelní osvícení mužové doznavše, že úkolu tomuto nemůže Slovensko dostáti než »Společností muzejní« založili před několika roky druhou, když jim nepřízeň maďarská zmařila prvotní. Orgánem obnovené Muzejní Společnosti je svrchu jmenovaný »časopis,« jenž čtyřikráte do roku vycházeje, plní vzorně a důstojně stanovy a program Společnosti. Členský příspěvek roční obnáší 4 K. a doplatek na časopis 2 K. —k.

Zprávy spolkové.

Kronika muzejní.

Minulým čtvrtletím zakončil Vlast. Muzejní spolek 19. ročník, čímž čtvrtletí toto, jímž zahajuje se 20. rok života Vlasteneckého Muzea, rok jubilejní, nabývá v dějinách spolkových zvláštního významu. Událost tato vzbuzuje mimoděk vzpomínky, co ústav tento v osvětovém ohledu dosud pořídil a čeho jest se od něho nadíti v budoucnosti. Odpověď jest v názvu spolku samého. Zdar a působení Muzea záviseti bude i příště, jako dosud bylo — od přízně a podpor lidu (národa, vlasti). Vlastenecké Muzeum vzniklo — jak známo — jako národní nezbytnost a neodkladná potřeba, aby sbíralo a pořádalo látku pro pěstování lido- a vlastivědy vzhledem ku archaeologii a ethnografii, přírodopis nevyjímaje. Jsou to vesměs stránky vzdělanosti, bez nichž za dnů našich se inteligentní člověk neobejde, jimž však veřejné školství vyhovovati povoláno není, jmenovitě pokud se týče anthropologie a její odnoží starožitnictví a národopisu. Proto právem uznati nutno Vlastenecké Muzeum v Olomouci národní nebytností, naléhavou potřebou, ústavem doplňujícím vzdělání lidské na ústavech veřejných nabyté, ústavem rovnocenným s ústavy pěstujícími umění jako jsou galerie umělecké a divadla. Muzeum naše všímá si také přírodovědy, jednak pro její dvojnásobnou důležitost, jednak i proto, že jest nutným podkladem vlastivědy. Právě v posledních dnech naskytla se Vlast. Muz. spolku příležitost oslavovati českého veterána v řadě pěstitelů věd přírodních, vynikajícího prof. Dr. Friče v Praze, vědátora vyvoleného a váženého, proslaveného i za hranicemi. Čím Muzeum naše v oboru národopisném jest, zbytečno připomínati. Dobrá pověst jeho po této stránce pronikla i do Petrohradu. Muzeum olomucké proslulo jmenovitě v ohledu národopisném netoliko v Čechách a Německu, nýbrž také na Rusi, kde se v Petrohradě konají velkolepé přípravy ku všeslovanské výstavě národohospodářské, umělecké a národopisné, při níž bráti podíl bylo Muzeum naše pozváno, o čemž již na jiném místě připomenuto. Výstava tato, která jmenovitě českému průmyslu a české živnosti slibuje značných výhod, zahájena bude o prázdninách r. 1904. Výstavě té, která se obmezí na země slovanské, předchází a zahájena byla v Petrohradě výstava krojů všech národů z celého světa. Také kroj má hluboký význam národopisný, zvlášť je-li zdoben vyšíváním. V kroji obráží se, jako ve zpěvu, tancích, lidovém stavitelství atd. svéráznost a samostatnost národní. I ve výstavě této Vlast. muzeum olomucké zaujalo čestné místo, vyloživši skvosty hanáckého kroje a hanáckého vyšívání, vybrané ze sbírek muzejních. Úkolem Muzea není jen doklady archaeologie a anthropologie sbírati, shromažďovati a zachovávati, ale i vědecky jich význam vysvětlovati a střežiti, aby se národnost zachovala, aby národem příznaků vlastní kultury bylo šetřeno a kde nehodou času byly zvyky a způsoby pokaleny a přizpůsobeny, pomáhati jich obrození. V ohledu tomto dlužno uznale chválu vzdáti Ústavu hraběte Pöttinga v Olomouci, jehož správa a učitelstvo rádo se utíká k Muzeu o poučení a návod. Uvádějí se tam chovanky, aby se seznámily s kulturními plody matiček, babiček a prababiček a naučily se ctíti národní zvyky, obyčeje, národní kroj a jeho zdobení vyšíváním národním. Mezi Muzeem a Pöttingem pěstuje se za touto příčinou od několika let vzájemnost, jejíž ovoce bylo pozorovati na výroční výstavce Ústavu hraběte Pöttinga ku konci roku, jakož i na výstavě Vyškovské, kde na odiv vystaveny byly ruční práce chovanek Ústavu po výtce vyzdobené v duchu národním. Je to důkazem, že Ústav Pöttingův pracuje k zachování národního ducha a k obrodě jeho tam, kde byl porušen, což Muzeu k zásluze přičísti dlužno. I letošího roku jako jiná léta navštívily chovanky Ústavu hrab. Pöttinga sbírky muzejní po odděleních ve třech různých

dobách v měsíci říjnu a s nadšením vyslechly výklady přítomných kustodů. Mimo jiné poctěno Muzeum v tomto čtvrtletí návštěvou pí. Josefiny Humpalové-Zemanové, bývalé redaktorky ženských listů v Chicagu, p minister. rady Houdka s dvěma syny, prince a princezny Meternichové, hr. Kinsky-ho a pí. baronky Lindeové. Všichni návštěvníci překvapeni byli hojností sbírek i jich svérázností a jediný byl úsudek všech uznávajících důležitý účel takovýchto ústavů, že zasloužily by tak vzácné sbírky více místa a rozlohy, by veřejnosti přístupnějšími se státi mohly. Přesvědčení tomu porozuměla též slavná olomucká učitelská jednota, jež chtíc dokázati neodkladnou potřebu a důležitost samostatné budovy muzejní věnovala Vlast. Muz. spolku k účelu tomu Jubilejní dar 100 korun. Darem tím dán skvělý příklad vlastenecké obětavosti všem, jež národní daní se podrobují, že v době, kdy tak četné sbírky se konají, nemáme zanedbávati ústavu tak důležitého jako je Muzeum. Výbor Vlast. muzejního spolku vzdává slavné olomucké učitelské jednotě za skvělý jubilejní dar o 20. výročí trvání spolku nejvroucnější díky a přeje si, by první tento dar nalezl hojných následovníků. V poslední výborové schůzi připamatováno panem předsedajícím u příležitosti stoletého výročí † Jana Erazima Vocela, buditele a prvního pěstitele archaeologie.

MUDr. Antonín Hřibek.
t. č. jednatel.

XXXIV. výkaz darů,

jež Vlasteneckému muzejnímu spolku v Olomouci

na zjednání vlastní muzejní budovy

od 1. září až do 30. listopadu 1902

poskytli tito P. T. pp. příznivci jeho, a sice:

	K	h
Kazimír Adámek, kvard. frant. řádu v Praze	2	—
Frant. Anderle, c. k. cvičný učitel v Brně	2	—
Jan Arnošt, farář v Libšicích n. Vltavou	1	—
Bohumil Bayer, kapl. v Dol. Roketnici, král. České . . .	2	—
Josef Bárta, gymn. prof. v Místku	2	—
Snáška . . .	9	—
Přenáška . . .	9	—
Jan V. Bečvář, kaplan v Žebráce	2	—
Jan Beránek, vrchní revident c. k. st. dr. v Olomouci . . .	2	—
Ph. Dr. Jindřich Beránek, farář v Praze	1	—
Čten. pěvecký spolek »Svornost« v Blatci z divadelního představení dne 28. září 1902 konaného.	10	—
Snáška . . .	24	—

Přenáška . . 24·—

Josef Blažej, c. k. vrchní pošt. kontrol. v Praze . . . 1·—
Jan Borovský, c. k. notář ve Voticích . . . . 10·—
Jan Böhm, farář v Hrabýni . . 2·—
Josef Breinek, obchod. v Brně . 3·—
MUDr. Josef Brejcha, lékař ve Veltrusích . . . . . 2·—
Frt. Brynda, výrob. nočních knůtků v Praze . . . . 6·—
Kamil Buzek, učitel v Nuslích . 1·—
Roman Cihlář, kvard. kapuc. řádu ve Falknově . . . . 1·—
Tomáš Coufal, farář ve Veltrusích 1·—
Ferd. Coufalík, ředitel c. a k. vojen. konsist. ve Vídni . . 10·—
A. Cveklová, učitelka v Karlíně . 1·20
Josef Čáp, farář v Srbci p. Mšec 1·—
Karel rytíř z Čenkova, dvorní rada v Praze . . . . 2·—
V. Červinka, ředitel velkostatku v Malči . . . . . 3·—
Em. Čvančar, kaplan v Plzenci . —·40
Josef Dejl, em. farář v Jablonném n. O . . . . 2·—
JUDr. Hugo Dlouhý, advokát ve Vršovicích . . . . 2·—
Čten. spolek v Drahanech . . 2·—
MUDr. Frt. Dreuschuh, lékař v Náměsti u Brna . . . . 1·—
B. J Družecký, kons. rada, kněz řádu milosrd. bratří v Brně . 2·14
Jan Duben, kněz jubil. v Sušici . 2·—
MUDr. Otakar Duffek, lékař ve Světlé, kr České . . . 1·—
Mat. Dušek, farář v Charvátcích p. Mšeno . . . . . 1·—
Alois Dvořák, katecheta v Kostelci n. O. . . . . 1 —
Jan Dvořák, obchod. v Olomouci 7·—
Josef Dvořák, pens. farář v Dušejově p. Star. Hubenov . . 1 —
Josef Dvořák, kaplan v Plané u Tábora . . . . . 2·—
Otak. Dvořák, výr. cukrov. v Brně 2·—
Štěpán Dvořák, děkan ve Skutči 2·—
Městský důchod v Král. Dvoře . 5·—
ThDr. Frt. Ehrmann, bisk. sekretář v Brně . . . . . 1·—
Šalamoun Eisner, nájem. v Horomyslicích u Plzně . . . 5·—
Václav Ešner, kaplan v Přistoupimi u Č. Brodu . . . 2·—
Hubert Ettl, kvard. kapuc. klášt. v Olomouci . . . . 3·—
Jos Fabian, def. v Olšově u Sušice 1·—
Josef Fanta, farář v Nov. Světě u Vimberku . . . . 1·—
H. Faster, c. k. notář na Křivoklátě . . . . 2·—

Snáška . . . 116·74

Přenáška . . 116·74

Jindřich Filippi v Chrudimi . . 3·—
Bohuslav Fischer, c. k. soudní adjunkt ve Voticích . . . 1 —
Karel Fischer, inž. v Letkách u Libšic n. Vlt. . . . . . 2·—
Jan Flum, katecheta v Praze . 2·—
Ervin V. Forejt, kněz řádu praemonstr. na Strahově . . 2·—
Ant Frecr, kaplan ve Slaném . 2·—
Adolf Fux, c. k. prof. náboženství v Příboře . . . . 1·—
Alois Z. Galuška, c. k. berní oficiál v Šumperku . . . 3·—
Aurel Gardavský, kněz řádu priarist. v Praze . . . 2 —
Václav Gmach, oficiál městské účtárny v Praze . . . 1·—
Pavel Hasil, farář v Dyjákovičkách p. Kalendorf . . . . 2·—
MUDr. Ferd. Hausmann, okres. lékař v Kučevo - Pozarevaci, Srbsko . . . . . 4·07
Václav Havlík, farář v Sopotech u Chotěboře . . . . 2·—
M. St. Henčl, pokladník Občan. zál. v M. Ostravě . . . 2 —
V. Hes, c. k. assist. techn. fin. kontr. v Bedihošti . . . 1·—
Josef Hladký, kaplan v Něm. Bělé 1·—
Vil. Hlaváčkova, in. učitelka ve Zlonicích . . . . . 1·—
C. M. Hoeschl, zám. kaplan ve Vosečanech u Selčan . . —·50
Josef Hoffmann, c. k. gymnas. prof. v Praze . . . . 2·—
Václav Hoffmeister, c. k. horní rada v Praze . . . . 2·—
Jaroslav Holeš, bisk. kons sekretář v Č. Budějovicích . . 2·—
Bratří Holý, obch. chmelem v Žatci . . . . . . 10·—
Frt. Hoppe, farář ve Vrbně n. V. u Mělníka . . . . 1·—
Frt. Horáček, c. a k. voj. farář ve voj. akademii ve Vídeňském Nov. Městě . , . . 1·—
Jan N. Hornof, mag. pokladník v Praze . . . . . 1·20
Fr. Hradilák, rektor redempt. na Sv. Hoře nad Příbramí . . 5·—
Hynek Hraše, farář ve Zboři u Pacova . . . . . 3·—
J. K. Hraše, ředitel v Náchodě . 1·—
Josef Hrubý, kupec v Žižkově . 1·—
Frant. Hruška, kaplan ve Staňkově-vsi . . . . . . 1·—
Bedřich Hubáček, kaplan v Borohrádku u Rychnova . . 2·—
Josef Hudec, farář v Penčicích . 10·—
Fr. Hulata v Hrušovanech . . 1·—

Snáška . . . 192·51

Přenáška . . 192·51

Běta Hurská, učitelka městské prům. šk. v Praze . . . 1·—
J. Hynie, revident c. k. st. drah v Plzni . . . . . . 4·—
Jan Chaloupka, obch. v Karlíně . 2·—
Frt. Chudáček, farář ve Vlčnově u Uh. Brodu . . . . . 1·—
Václav Chvojan, farář n. o. v Staněticích p. Kouty . . . 1·—
Frant. A Illem, děkan v Zbraslavicích . . . . . . 1·—
Jan Janák, koop. v Křenové u M. Třebové . . . . . 1·—
Jan Jančík, farář ve Veselí n. M. 1·—
Bohumil Janský, účetní na Kr. Vinohradech . . . . . 1·—
Josef Janský, farář v Zahrádce, kr. České . . . . . 1·—
Frt. Javůrek, mistr komin. v Brně 1·—
Frt. Jelínek, kaplan ve Stražově u Klatov , ... 2—
Frt. Jirásko, kaplan v Rovni p. Moravany . . . . . . 1·—
PhDr. Jos. Konst. Jireček, c. k. universitní prof. ve Vídni . 5·—
Petr Jiříček, katecheta v Dašicích . 2·—
JUDr. Frant. Joklík, c k. soudní tajemník v. v. v Praze . . 1·—
K. A. Kabourek, koop. v Sv. Dobrotivé . . . . . . 2·—
B. Jiří Kabrhel, provinciál řádu piarist. v Praze . . . . 10·—
Heřman Kamarýt, katecheta na Smíchově . . . . . . 2·—
Tim. B. Kašpar. ev. ref. vikář na Kr. Vinohradech . . . 2·—
Alois Kašpárek, děkan v Č. Brodě 1·—
Martin Kaufner, farář v Křecově u Manetína . . . . . 1·—
Josef Kebrle, k. a. vikář a farář v Přistoupimi u Č. Brodu výsledek sbírky uspořádané mezi duchovenstvem čes.-brodského vikariatu . . . . . . 10·—
Kerhart a Tacheci, maj. parní pily v Pardubicích . . . 2·—
MUDr. Karel Kettner, m. okres. lékař v Praze . . . . . 2·—
F. Khunt, farář v Bezděkově p Police n. M. . . . . . 1·—
Jan Klein, arcikněz v Činěvsi . 1·—
Václav Klimeš, kaplan v Brloze, kr. České . . . . . 2·—
Fr. Klus, děkan v Košicích p. Malešov . . . . . . 2·—
Frant. Knapp, kaplan ve Vys. Veselí u Nov. Bydžova . . —·60
MUDr. Filip Kocián, lékař v Brně 2—
Lad. Kokta, katecheta v Ivančicích . . . . 1·

Snáška . . . 260·11

Přenáška . . 260·11

Josef Kolář, lektor při české universitě v Praze . . . . . 2·—
Leopold Kolář, c. k. knihovni zem soudu v Praze . . . 1·—
Kolínská továrna na kávové náhražky v Kolíně . . . 10—
Frt. Komůrka, mistr kovářský v Praze . . . . . . 4—
Josef Konečný, řiditel panství v Čechách u Prostějova . . 2—
Dr. L. Konečný v Černém Kostelci 2·—
Frt. Kordík, koop v Nemanicích 1·—
Frt. Kořan, kanovník ve Staré Boleslavi 1
Jos. Kořínek, adm. v Habrech, král. České . . . . . —·40
Václav Kotrch, farář v Nechvalicích p. Sedlčany . . . 1·—
Čeněk Kotýnek, maj. uzenář. závodu v Žižkově . . . 5·—
Frt. Koudelka, vrchní úředník banky »Slavie« v Praze . . 4—
B. Kratochvíle, knížecí vrchní správce v Sedlici u Blatné . 2·—
Fr. Kraus, děkan v Zlonicích . 2·—
Frt. Kráčmar, kaplan v Kunštátě u Žamberka . . . 4—
Theodor Kristen, c. k. poštovní assistent v Brně . . . 1·20
Václav Kroupa, koop. v Třeboni 2·—
Božena Křížková v Táboře . . 2·—
Jindřich Kubias, maj. parostroj. a vývoz. uzenář. ve Vamberce . 5·—
Dr. A. Kučera v Brně . . . 1·
Bohuslav Kučera, c. k. berní adjunkt v Olomouci . . . 2·
Josef Kuchař, maj. obuv. závodu a domu v Praze . . . 1—
Josef Kulda, kaplan v Hořičkách 1·—
Profes. sbor c. k. vyš. reálky v Hoře Kutné . . . . 10·—
Amand Kyas, kněz řádu benedikt. v Broumově . . . . 2·—
Václav Labík, úředník c. k. stát. drah v Žižkově . . . . 5·—
Josef V. Langer, techn. úředník v Adamově . . . . . 2·—
Čten. pěv. spolek »Přemysl« v Lešanech u Prostějova . . . 1·—
Konvent milosrd. bratří v Letovicích . . . . 2·—
J. J. Jan panující kníže z Liechtenšteina . . . . . . 80·—
Antonín Los, inž. na Smíchově . 2·—
Fr. baron Loudon, velkostatkář v Bystřici p. H. . . . . 3·—
Ant. Lór, řiditel stud. semin v Příbrami . . . . . . 2·—
Josef Ludvík, farář n. o. v Malé Skalici u. Č. Skalice . . —·30

Snáška . . . 426·01

Přenáška . . 426·01

Ant. Lujka, kaplan v Zábrdovicích . . . . 1·—
Augustina Lutínská v Náchodě . 2·—
Frant. Mach, c. k. stav. rada na Smíchově . . . . . . 5·—
Otto Markotius, c. k. notář v N. Jičíně . . . . 2·—
Josef Mařík, děkan v Netolicích . 1·—
Jan Mašek, farář v Neulosimsthale u Tachova . . . . . 1·
Aug. Mauerhart, úředník Živn. banky na Kr. Vinohradech . 2·—
Fr. Mayer v Cerhovicích u Hořovic . . . . 1·—
Josef Mezera, kaplan v Počátkách —·60
Frant. Mikeš, inž. v Uh. Hradišti 2·—
Jan Mirtl, bisk. vikář a farář v Stobořicích u Klatov . . 1·—
Josef Misler, děkan n. o. na Kr. Vinohradech . . . . . 2·—
Josef Miškovský, spol. firmy Em. Hess v Praze . . . . 2·—
Alois Mlčoch, kaplan v Mutějovicích u Rakovníka . . . 4·—
Václav Mokráček, řiditel m. šk. ve Voticích . . . . 1·—
Josef Moldan, kaplan ve Zlonicích 2·50
Josef Moravec, koop. v Bystrém u Nov. Města n. M. . . . 2·—
Jan Motyčka, zem. oficiál v Brně 3·—
N. N. v Praze . . . . 1·—
N. N. v Uhřiněvsi . . . . 4·—
A. Nejedlý, továrník v Kuklenách 1·—
Nejmenovaný v Praze . . . 1·—
K. C. Neumann, inž. na Kr. Vinohradech . . . . . 1·—
Vojtěch Nigrín, assist. kr. čes. zem. účtárny v Praze . . 1·—
Ferd. Nikl, účetní Malostr. záložny v Praze . . . . 10·—
Josef Nosek, kaplan v Miletíně 1·—
Alois Novák, farář v Křeseticích p. Hora Kutná . . . . 1·—
Vojtěch Novotný, maj. domů v Praze . . . . . . 2·—
Ant. Nyklíček, maj. pivovaru v Úpici . . . . . . 1·—
Václav Oliva, em. farář v Něm. Brodě . . . . —·80
Chovanky »Pöttingea« (I. a II. odd. pracovny) při návštěvě muzea 17. října 1902 . . . 2·50
Učitelská jednota olomucká . . 100·—
Ant. Ostrčilík, kněz T. J. v Praze 3·—
Jan Osvačil, vrch. účetní a prokurista Živn. banky v Praze . 2·—
Okresní výbor v Nové Pace . . 4·
Pivovar se sladovnou v Nové Pace 20·—
Emilian Paukner, kněz řádu kříž. v Praze . . . . 2·—

Snáška . . . 619·41

Přenáška . . 619·41

Kar. Pejša, farář v Jesenici u Sedlce . . . . . 1·—
MUDr. Karel Pětník, c. a k. vrch. štábní lékař n. o. v Krakově . 3·—
Josef Picek, stavitel na Kladně . 2·—
Vinc. Podhajský, c. k. okr. škol. inspektor na Kr. Vinohradech . 2·—
Leop. Pölzelbauerová, učitelka měšť. šk. v Praze . . . 2·—
Rektorat redemptoristů v Praze . 5·—
Účetní oddělení c. k. zem fin. ředit. v Praze na Poříčí . . 4·—
Účtárna c. k. berní správy II. v Praze . . . . . 1·—
Frant. Procházka, professor v Kolíně n. L. . . . . 1·—
Emil Procházka, koop. u sv. Tomáše v Brně . . . 2·—
Občanský klub v Proseku . 5·—
Tomáš Prusík, zám. kaplan v Dol. Břežanech . . . 1·—
Spol. akc. sladovna rolnická v Příkazích u Olomouce . . 10·—
Josef Puchta, farář v Klučenicích u Milevska . . . . 2·—
Adolf Pytlík, maj. domů v Plzni 20·—
Ludvík Rameš, c. k. pošt. ofic. v Praze . . . . . 2·—
Richard Randák, kvard řádu kapuc. v Opočně . . . 3·—
Antonín Rejzek, superior T. J. v Hradci Král. . . . . 2·—
Oldřich Rosenberg, podnikatel beton. staveb v Praze . . 5·—
Pavel Rozínek, zám. kaplan na Skalce u Dobrušky . . . 1·—
Frant, Růžička, obch. v Žižkově . 2·—
Hugo Sak v Tejnici u Milevska 1·—
Frant. Sedláček, farář n. o. v Litomyšli . . . . . . 2·—
Ferd. Semerád, c. k. pošt. assist. na Kr. Vinohradech . . . 1·—
Raf. Scholz OSB v Břevnově . —·60
Matěj Schreiber, kvard. řádu kapuc. v Chrudimi . . . 2·—
O. Schreiber, lékárník v Žižkově 2·—
Václav Sixta, kaplan ve Vranném u Peruce . . . . . 1·—
MUDr. Josef Skrbek, maj. léč. úst. operač. v Praze . . . 2·—
Václav Slavík, kaplan v Netolicích 1·—
Václav Slunéčko, obch. v Praze 1·—
Ant. Smrček, vrch inž. v Praze 10·—
Em. Soběslavský, maj. domu na Smíchově . . . . 2·—
Jaroslav Sobička, c k. zem. škol. insp. v Praze . . . . 2·—
Čeněk Sochor, maj. domu v Praze 2·—
Josef Sochůrek, kaplan v Holostřevech u Kladrub . . . 2·—

Snáška . . . 727·01

Přenáška . .	727·01
MUDr. Boh. Souček, dět. lékař v Praze	2·—
V. Souček, továrník v Mochově u Prahy	5·—
Josef Soukup, exposita ve Fleissenu . . , . . .	1·—
Frt. Srdínko, kapit. děkan v St. Boleslavi	2·—
Frt. Staffa, farář v Pustějově u Bílovce	1·—
Václav Steinz, inž. na Smíchově .	2·—
JUDr. Rudolf Stejskal, advokát v Duchcově	2·—
Obecní úřad v Strašnicích u Prahy	3·—
PhDr. R. Stránský, kněz řádu piar., c. k. školní rada v Praze	1·—
Jindřich Strnad, kaplan v Kinšperku u Falknova . . .	1·—
Frt. Studený, rolník v Kelčicích	2·—
Ant. Stulík, farář ve Vonšově u Košetic	1·—
Fr. X. Svoboda, spisov. v Praze	2·—
Josef Svoboda, ředitel Starom. dívčích škol v Pardubicích .	3·—
Karel Svoboda, úředník banky »Slavie« na Kr. Vinohradech .	1·—
Alois Šafr, c. k. pošt. assist. v Praze	1·66
J. Šida, maj. řeznick. závodu v Žižkově	1·—
Dr. J. V. Šimák v Turnově . .	2·—
Bedřich Šimeček, c. k. rada zem. soudu ve Velk. Meziříčí . .	2·—
Školské sestry de Notre Dame v Nov. Bydžově	1·—
Školské sestry de Notre Dame v Horažďovicích . . .	1·—
Školské sestry de Notre Dame v Hradci Králové . . .	3·—
Školské sestry de Notre Dame v Jičíně	8·—
Školské sestry de Notre Dame na Kladně	3·—
Školské sestry de Notre Dame ve Slaném	5·—
Josef Šmíd, kněz defic. v Hadruvě p. Nýrsko	1·—
Jan Špaček, hosp. úředník v Petrově Dvoře u Netolic . .	2·—
Ant. Špale, kaplan v Malesicích	2·—
Alois Šťasta, farář v St. Městě, kr. České	1·—
Josef Šťastný, majitel lékárny v Praze	2·—
Josef Štemberka, farář ve Staršově u Poličky	2·—
Alois Štěpina, spirit. klášt. v Slatinanech	1·—
V. Štěpnička, oficiál kr. čes. zem. účtárny v Praze . . .	2·—
Snáška . . .	796·67

Přenáška . .	796·67
Theobald Štikar, kvard frant. klášt. v Plzni	3·50
Gabriel Šuran, c. k. prof. česk. gymn. na Kr. Vinohradech .	2·—
Vinc. Švehla, kaplan na Smíchově	2·—
J. V. Tangel, čest. kanovník ve Chválenicích u Blovic . .	2·—
Karel Tesař, inž. spol. st. dr. v Nov. Městě n. M. . . .	3·—
Ot. Tesař, adjunkt c. k. st. drah v Nuslích	2·—
Frt. Teska-Kozičinský, kaplan v Souticích	2·—
Marie Thüringerová, choť c. a k. dvor. dodav. a továrníka na Smíchově	2·—
Jan Tichý, koop. v Nezdášově p. Týn n. Vlt.	2·—
Karel Toman, adm. v Hloubětíně	2·—
Čtenářský spolek v Trávníku u Kroměříže	2·—
Akad. feriál. klub v Třebíči .	2·—
Strojníci dílen Č. Třebovských F. Čížek v Č. Třebové . .	2·40
Jos. Třesohlavý, c. k. prof. akad. gymn. v Praze	2·—
Mlékářské družstvo v Třeštině .	3·—
Robert Tvarůžek, c. a k. vojen. mistr šermu a tělocviku v Král. Poli	1·—
Frt. Uhl, kněz jub. v Sušici . .	2·—
Josef Uličný, c. k. gymn. profes. v Třebíči	6·—
Em. Urban, majitel pivovaru v Unhošti	1·—
Řehoř Urban v Hrušovanech u Židlochovic	1·—
Václav Vačkář, adm. fary v Bohdanči u Ledče	2·—
V. Vacek v Pamětníku . . .	1·—
JUDr. Alex. Vaníček, advokát v Holicích	2·—
Bedřich Vavroušek, farář v Jiřicích	1·—
Adolf Válek, pokladník Obč. zál. na Smíchově . . .	1·—
JUC. Otakar Velebil, c. k. místodr. konc. prakt. v Praze . . .	1·—
Gustav Vencl, kaplan u sv. Jindřicha v Praze	2·—
MUDr. Frt. Veselý, maj. »Šaratice« v Brně	5·—
Tomáš Veverka, farář v Praskolesích, p. Hořovice . . .	1·—
Lambert Vichta, farář v Stěžerách	1·—
Frt. V. Vítek, farář ve Vrbně nad lesy u Lom. . . .	3·—
Josef Vlasatý, vardein c. k. punc. úřadu v Praze	5·—
Václav Vlk, obch. v Praze . .	3·—
Snáška . . .	869·57

Přenáška . .	869·57
Frt. Vodička, maj. hodinář. závodu v Koryčanech . . .	2·—
Fr. Vojáček, farář v Janovicích u Votic	2·—
Klášter Frant. ve Voticích .	1·—
Mag. pharm. Václav Votýpka, mater. v Žižkově . . .	1·—
Městský úřad ve Vršovicích u Prahy	2·—
I. kontribuč. spořitelna ve Vyškově	20·—
Konvent milosrd. bratří ve Vyzovicích	1·—
Vil. Wagner, mag. akces. v Praze	2·—
Jan Westfal, katecheta ve Strakonicích	1·—
Karel Wimmer, c. k. pošt. komisař v Brně	1·—
Ant. Zajíc, úřed. cukrov. v Čelechovicích	2·—
A. Zázvorka, architekt na Smíchově	2·—
Frt. Zeman, kaplan ve Švihově u Klatov	2·—
Jan Zeman, c. k. místodržit. účet. revid. na Smíchově . . .	4·—
Josef Zeman, správce cukrovaru v Židovicích u Roudnice . .	2·06
Vojtěch Zeman, úředník banky »Slavie« v Praze . . .	4·—
Frt. Zetek, kaplan ve Velkém Újezdě u Rakovníka . . .	2·—
Dohromady .	920·63

K tomu:

Zůstatek 31. srpna 1902 . .	31.944·02
Úhrnem . . .	32.864·65

Všem šlechetným dárcům vyslovujíce tuto upřímné a vroucí díky, prosíme uctivě a snažně o další štědré podpory a blahovolnou přízeň ct. obecenstva. P. T. pánům sběratelům drobných milodarů sloužiž k laskavému vědomí, že k vůli úsporám místa v seznamech jména všech jednotlivých dárců příště uváděti nebudeme, majíce za to, že postačí uveřejniti úhrné obnosy jimi nasbíraných a nám zaslaných příspěvků, jichž si velmi vážíme. Zároveň pronášíme uctivé přání, aby veškeré zásilky peněžní adresovány byly na »Výbor vlast. Muzea v Olomouci« a nikoliv na některého funkcionáře, jak toho žádoucno k vůli snadnější a přehledné správě Muzea. Eduard Klement, vrchní účetní Ústř. záložny rolnické, t. č. pokladník.

SEZNAM

nově přistouplých P. T. členův od 1. září až 30. listopadu 1902,

a sice:

Členové zakládající:

Otakar Janáček, c. k. komisař lesní inspekce na Kr. Vinohradech.

Členové činní:

MUDr. Josef Daněk, lékař v Holešově.

Otakar Dolenský, c. k. místodrž. konc. prak. na Kr. Vinohradech.

Frant. Dvořák, učitel v Čáslavicích u Třebíče.

Jan Dvořák, obchodník v Olomouci.

Josef Fojtík, přednosta stanice v Olomouci.

JUDr. Edvard Garlík, c. k. soudní adjunkt v Holešově.

Anna Geislerová v Kokorách.

JUDr. Jaromír Hornof, c. k. soudní adjunkt v Holešově.

Ferdinand Kalous, svět. biskup a kapit. probošt v St. Boleslavi.

Josef Kameníček, obchodník v Doln. Štěpánově.

Eman. de la Renotière rytíř z Kriegsfeldu, hosp. správce v Halenkovicích p. Spytinov.

JUDr. Eugen Lippanský, c. k. fin. konc. v Olomouci.

Jan Pazderka, c. k. zem. soud. rada v Holešově.

Frant. Pěček, c. k. pošt. assist. v Brně.

Frant. Pokorný, právník v Holešově.

JUDr. Frant. Poledna, advokát v Holešově.

JUDr. Otakar baron Pražák, adv. a poslanec v Brně.

Jan Procházka, c. k. místodrž. koncip. v Holešově.

JUDr. Frt. Rauscher, advokát v Holešově.

Rudolf Resner, zvěrolékař v Klimkovicích.

A. Štorch syn, knihkupec v Praze.

Ignác Tabarka v Rymicích p. Všetuly.

Mag. pharm. Frant. Zedník v Holešově.

Nákladem Vlast. spolku muzejního v Olomouci.
Tiskem národní knihtiskárny Kramáře a Procházky v Olomouci.

Ročník za 4 K
Členům spolku muzejn. vydává se za cenu sníženou.

ČASOPIS

Expedice
v České ulici, Národ. dům
III. poschodí.

VLASTEN. SPOLKU MUZEJNÍHO V OLOMOUCI.

Číslo 78. Spořádáno v květnu r. 1903.

Po stopách bohopocty přírodní hlavně slunce, měsíce, ohně a blesku.

Podává Vlasta Havelková

Jakou důležitost pro sestavení kulturních našich dějin a vlastivědy mají: národní hudba a ornamentika, mudrosloví a lidové stavitelství, obyčejové právo, přirozený tělocvik venkovské mládeže, její původní tance a t. d., sdostatek již uznává se; ale jaký význam všecky tyto zjevy a doklady svérázného života Slovanů měly, nabude náležitého objasnění teprv, až bájesloví slovanskému dostane se takové šetrnosti a pilné péče, jakou učenci věnovali a doposud věnují mythu řeckému a římskému, Egypťanů a posledně lidu starobabylonského, Indův a Parsů.

Jsou mythologové, kteří původní kultus Staroslovanů vyvozují hlavně z bázně před smrtí. Předkové naši představovali prý si a věřili, že duše z mrtvého vtěluje se do zvířat, stromů, kamenů, studnic a t. d. a že takto přírodu ovládajíc, může člověku dobře činiti i ublížiti. Aby člověk ublížení tomu se strany zlých duší předešel a se zabezpečil, hleděl různými poctami si je nakloniti a neškodnými učiniti. Během času vyvinul se z toho kultus duše — pojem božstev, v jejichžto uctívání třeba prý hledati vznik a vývoj — bájesloví našeho.

Dle jiného výkladu, byly to mocné úkazy přírody, jež člověka, nemohoucího si je vysvětliti, vedly k tomu, že začal tušiti a uznávati nad sebou vyšší moc a vládu neznámé jemu bytosti.[1] Člověk pozoroval totiž střídání dne a noci, změny počasí, viděl na nebi slunce, měsíc a miliardy hvězd, kupící se mraky, cítil blížící se bouřku, před níž celá příroda jakoby strnula, zvěř prchala a ptactvo umlkalo, slyšel vichor buráceti a viděl křižující se blesky, viděl konečně, že vlivem slunce prchá zima a že vše se jeho působením probouzí, pučí, roste a zúrodňuje.

Slovem: člověk, cítě oproti těmto zjevům všemocné, veliké přírody svou málomocnost a nicotu, začal se jí klaněti, snažil se její přízeň získati a hněv od sebe odvrátiti. Ze snahy této vznikly sváteční obřady, oběti a různé kultusní života způsoby, které částečně podnes se udržují v domácnosti rodin a soukromnosti dědin slovanských jako obyčeje a zvyky, k nimžto lid, původního jejich významu nejsa sobě více povědom, lne — pověrou.

---

1) Jména měsíců ukazují k původu přírodnímu.

„Takové pověry, takové zvyky národním životem se jevící“, praví Hanuš,[2]) „jsou sice duševnímu pokroku na újmu, ale vědecké jich objasnění ryzého poznati dává ducha, jenž druhdy za věku pohanského rázně hýbal Slovany, uváděje nám v paměť nejen starožitnosti Slovanů vubec, než i bájeslovný jich názor zvláště.“
Jelikož zkoumání bájeslovná na pouhém domyslu osnovati nelze, pokusila jsem se, bájeslovnou látku, pokud v ruzných obyčejech, zvykách, pověrách a pověstech a t. d. se skrývá, sebrati, v tom úmyslu, abych tím výzpytnému úsilí našich mythologů službu prokázala a ku vědeckému sestavení bájesloví slovanského, jehož duležitosť svrchu vytknuta jest, přispěla. Ochota a dobrá vůle tato moje dožaduje se shovívavého a laskavého uznání.

* *
*

Myslím, že Pervolf, Hanuš[3]) a jiní vážní badatelé v oboru bájesloví slovanského mají pravdu, tvrdíce, že Děd, Dědvševěd neboli Sluncepán byli hlavním bohem našich předků, jejž v rozličných krajích rozliční kmenové slovanští ruzně pojmenovali, jako: Hromovit, Jarovit, Perun a podobně. Také název Baby náleží sem. V podstatě zůstává toto božstvo bohem j e d i n ý m, totiž bohem všehomíra, vládcem slunce, měsíce a blesku, tím také ochráncem úrody zemské, bohem žní, dárcem zdraví a síly, o čemž mnohé zvyky lidu našeho nás poučují. Jméno Perun, buh hromovládce jest v naší literatuře ustáleno, protož používám nadále jména toho; ač někteří o významu jeho pochybují.

Mnohé názvy hor a míst vztahující se ku hromovládci tomu pohanskému podnes zachovaly se i v Čechách, na př.: Hřímáždice, Na Hřímě v Kublově pod Velisem, Perunice na Boleslavsku, v Hřímově hoře na Budějovicku, Hřímanov, Hromice na Plzeňsku a t. d. — Jest velice zajímavo, kterak u našeho lidu pocta přírodního božstva doposud se pověrečně jeví a kterak jemu v zasvěcených dnech, symbolicky přidělené předměty nabývají duležitosti i léčivé a čarodějné moci — hlavně při hospodářství, při pěstování dobytka i v životě lidu samého.

I toho třeba si všimnouti, že od začátku křesťanství u nás některé vlastnosti hlavních pohanských bohů přidělovány byly některému svatému. Tak převzal sv. Vít ochranství úrody a žní. Na Královéhradecku na př. udržel se do nedávna obyčej, že při započetí žatvy, vzývali ženci sv. Víta slovy: „Pomáhej nám sv. Vít, abychom vydrželi všem silným žencům žít“ nebo: „Abychom se neužali, pokud budem žít“.

Hromovláda Perunova připadla sv. Petru. Říkává se u nás, když hřmí, že sv. Petr otvírá brány nebeské, nebo také že koulí kuželky, a v národních starých koledách zpívalo se mezi jiným:

Sv. Petr hřímá, dá nám láhev vína.

Někde také se říká, když hřmí, že pán Bůh hrozí, nebo když se zableskne, že se otevírá nebe.

Lid u nás se domnívá, že když hřmí, země se otřese a tím stává se úrodnou a kdyby prý nehřmělo, nebylo by vůbec žádné úrody. Ve Zlonici v Čechách zpívá se koleda:

---

[2]) Bájeslovný kalendář slovanský čili pozůstatky pohansko-svátečních obřadů slovanských.

[3]) Mám zde na zřeteli přesně vědecky sestavený „Slovanský bájeslovný kalendář Hanušův.“

Buďte páni veselí, nové leto nesemi,
Ružka se hněvá, že lístku nemá,
Počkej ružičko, Pán dá teplíčko,
Obalí se strom, až uhodí hrom,
Listem zeleným.[4])

Čím dříve na jaře hřmí, tím bývá větší polní úroda, také bývá úrodný rok, když hřmí v zimě.

Haličtí Rusové věří, že když na „Velik deň" zahřmí a současně se vypustily krávy z chléva, budou prý dojiti více mléka. Za mladosti Krolmusa, jak sám doznává, na mnohých místech v Čechách při prvním zahřmění, kde kdo stál, na zem padna, ji líbal, zvláště dálo se tak v kraji Táborském, Píseckém, Budějovském. Hospodyně zpod komína od ohniště na pohrabáčích vyjíždějíce před vraty, okolo domu jezdily; vynášely motyky, hrábě a kyje do zahrad, drny rýpaly, kopaly, sochory a kyji zemi tloukly, aby prý ji úrodnou učinily. Jako ochránce zdraví a síly jeví se Perun tím, že lid přičítává prvnímu zahřmění jarnímu léčivou a čarodějnou moc. Proto, když prvně zahřmělo, váleli se u nás lidé po trávníku, aby jich nebolelo v zádech, nebo též zvedali těžké předměty, aby byli hodně silní. České pořekadlo zní:

Když se ozve v máji hrom.
Chyť kámen nebo strom.

Na Slovensku při prvním zahřmění na jaře, tloukli sobě lidé kamenem do čela a hlavou o zeď z té příčiny, aby je nebolela.

Některé rostliny, aby léčivé moci nabyly, musely býti sesbírány za noční bouřky. Na bouřku nesmělo se ukazovati prstem, sice by odpadnul (okr. opočenský). Známo jest, že lid věří v léčivou moc tak zvaných „hromových kamenů", které prý při udeření blesku padajs nebe a hluboko se do země zaryjí a teprve po sedmém roku vycházejí na povrch její. Hromový kámen, leží-li venku a je-li bouřka, hýbe se. Kdo takový hromový kámen najde, bude šťasten, a kdo ho nosí u sebe, nabude veliké síly. Hromový kámen má moc „vod' néstaršího Lecipera a Bůh mu dal docha".[5]) Hromový kámen přikládali na rány od ušknutí hadího[6]). To prý zmodral, pak ho v mléce vyvařili. Lid léčí hromovým kamenem nejen sebe, ale hlavně dobytek. Hromový kámen byl pomocným lékem ženám k porodu,[7]) pak ho dobytku kladou pod žlab, zvláště koňům, aby se dobře dařily; potírají jím kravám vemena, krtice a pod. Ochrannou moc má hromový kámen proti blesku. Aby neuhodilo, kladou ho na okna v čas bouřky, do stodol, aby hrom nezapálil, do polí, aby nepotlouklo.

Na Královéhradecku věří se, že hromový kámen spadá udeřením hromu, který tluče. Jsou prý rozličné hromy; některé zabíjí, jiné zapálí a opět jiné tříští. Poláci tvrdí, že „piorun" (Perun) zapálí a hrom hasí. V okolí brněnském lid věří, že jsou dva hromy. Jeden studený a druhý

[4]) K. J. Erben. Národní české písně a říkadla.
[5]) F. J. Čečatka, Nár. Sborník, „Pověrečné léčení" VII. 1901.
[6]) Lucie Bakešová, Ořechovičky u Brna.
[7]) Český Lid 1900. č. 3, J. Klecanda.

horký. Hrom měl i zvláštní moc očišťující; neboť prý koho ubil, ten byl ode všech hříchu očištěn a byl spasen. Toť zřejmě na poctu hromovládce, ještě z doby pohanské zachovalou poukazuje. V Čechách věří lid, že koho hrom zabije, že přichází i ve hříších do slávy nebeské.[8])

V Korouhvi (okr. Kralovéhradecký) vypravuje lid následující pověsť: „Když pyšní andělé byli svrženi, a Bůh stvořil člověka, tehdy satan stvořil proti němu sedmi lidí, ale nedal jim takovou duši, jako měl člověk boží. Bůh však z oněch sedmi lidí učinil hromy, aby bily. Myš byla rovněž stvořena ďáblem, načež Bůh stvořil kočku, aby myš chytila; tato myš ďáblova chtěla pokaziti spásu Noemovu tím, že prohryzla dno korábu; byla od kočky lapena, do učiněné od myši díry vlezla žába a tak ji ucpala, aby voda nemohla do vnitř téci. Proto hromy, jakmile se myš ukáže, do ní bijí a proto ona mstíc se návodem ďáblovým, běží hned k člověku, aby blesk zasáhl tohoto; ale Bůh hned při proměnění oněch sedmi lidí ďáblových ve hromy, řekl: „Koho ubijeme, toho spasíme“ a proto, kdo „božím poslem“ zabit jest, přichází hned do nebes.“ Na Poličsku věří lid, že koho hrom ubije, že v hrobě neshnije.

Také místo, kam hrom udeřil, bylo za starověku posvátné. Římané ohražovali místo, kam hrom udeřil, plotem s nápisem „blesk skrytý“, bylo pak posvátné a obětována byla tam dvouletá zvířata. Zdá se, že u Slovanů rovněž stalo se místo bleskem zasáhnuté posvátným. V kronice Hájkově činí se zmínka o místě, kdež se Drahomíra propadla, že bylo plotem ohraženo a že za hrůzoposvátné pokládáno bylo, což patrně na místo hromem zasažené poukazuje. Také pravdě podobno, že světoznámá propasť „Macocha“ na Moravě zasvěcena byla „bohu hromu“ a bohyni H r o m b a b ě neboli „Matce“; vysvítá to z nejasné pověsti, kterouž vypravuje J. Hertod z Todtenfeldu, městský lékař v Brně a Vigsius, kanovník praemonstr. kláštera v Zábrdovicích. Oba žili v polovici 17. století a píšou následovně: Lid jmenoval propasť Macochu „Matkou“ a vzdával jí božskou úctu, vodě pak, která jiskřila se na jejím dně, přičítali léčivou moc. Dále vypravují, že mužové, kteří nebyli spokojeni se svými ženami, v slzách dovolávali se této Matky a svrhovali také nezdárné své ženy do propasti.

Staří lidé vypravují, že při každé bouřce postranní dírou čili „komínem“ vedoucím do Macochy s ohromným rachotem sjíždí blesk. Není tudíž vyloučena možnosť, že byla propasť Matka čili Macocha zasvěcena božstvu hromovládnému a že mu tu byly přinášeny lidské oběti ku smíření, k čemuž i nahoře naznačená pověsť o svrhování nehodných žen do propasti, směřuje. Jiná prastará pověsť však lidem naším na bližší doby přenešená vypravuje o jisté macoše, která svého pastorka svrhla do Macochy, jenž zůstal však na větvi stromu viseti a takořka zázračným způsobem zachráněn byl, macocha však za trest byla do propasti vhozena.

Jinou pověsť uvádí dr. M. Kříž v článku „Dějiny literatury o prop. Macoše“[9]) „O Hrachu-Vaškovi“, jež zní: „Ve Vilimovicích žili rodiče

[8]) Český Lid čís 6. „O hromu a blesku“. Fr. Benaška.
[9]) Časopis Matice Moravské 1900.

a měli tři syny. Nejmladšímu říkali Vašek a proto že jídal velice rád hrách, říkali mu Hrachvašek. Matka svému nejmladšímu synku vyhovovala a často vařila hrách, však jeho bratří nejedli ho rádi a proto bratra nenáviděli. Jednoho dne šli s Hrachvaškem do lesa a tam ho vhodili do propasti, doma řekli, že utekl. Zatím však se Hrachvašek z propasti vydrápal a přišel domů." Tyto pověsti o Macoše směřují k náhledu, jak jsem již napsala, že propasť ta byla posvátnou a že zde konány i oběti lidské. Konečně není bez významu poslední pověsť o Hrachvaškovi, neboť hrách zasvěcen byl hromovládci Perunovi.

Je známo, že Perunovi zasvěcena byla skaliska tak zvané „Čertovy kameny", na nichž přinášeny bývaly krvavé oběti, o čemž mnohé pověsti vypravují.[10]) Také stromy, do nichž hrom udeřil, byly posvěceny; věřilo se totiž, že kdyby někdo dříví z nich doma upotřebil a pálil, uhodilo by do jeho obydlí, nebo že by se pec rozbořila. Má-li však někdo kousek takového dřeva od stromu hromem roztříštěného uctivě uschovaný, toho nebolívají nikdy zuby. Hráze u vody, upravené z kolu ze stromu, do něhož uhodilo, voda nesebere.[11]) Na hranicích Slovensko-Srbských dává včelař, aby se mu včely dařily, do včelínu buď vlčí lebku nebo zub, také kousek dřeva nebo zdiva od blesku někde odštípnutého.[12]) Na Moravě když si někdo přeje, aby byl roj včel silný, namaže hromovou střelu (hrom. kámen) medem a dá jí před včelín.[13])

Jako blesk byl též oheň ctěn.

Ohnisko bylo u Slovanů posvátným místem: Nevěsta, když vkročila po prvé do obydlí svého snoubence, poklonila se třikráte ohnisku a hodila do ohně oběť, peníz. Valaši když vženou ovce na salaše, dělají dřevěný oheň (svatý oheň), trou totiž dvě suchá dřeva o sebe, až se vznítí. Tento oheň nesmí po celý čas pastvy na salaši vyhasnouti. Vůbec u všech Slovanů měl tento rozžehnutý oheň veliký význam. V Čechách rozžehovali „oheň dřevěný" a zvali ho „oheň potřeby". Na Rusi rozžehali „živý oheň" neboli „boží oheň" na den sv. Flora a Lavra dne 18. srpna při svěcení dobytka. Ohněm tím zapalují Rusi kupelské ohně (na den sv. Jana Křtitele), přes který přeháněji dobytek (skot) a sami ho přeskakují, doufajíce, že budou zdrávi. Při dobytčím moru okuřují skot hubkou neb hořícím dřevem, zapáleným jiskrou ze živého ohně. Huculští pastevci v Haliči vyháněji skot na salaš, nejdříve však rozžehují oheň točením klínu dřeva v ztrouchnivělém pni. Jakmile se objeví oheň, všickni padnou na kolena a modlí se nábožně. Uhasne-li brzy ohniště, jest to znamení pro hospodáře. Také Poláci na Litvě rozněcují živý oheň za moru dobytčího i lidského.

Pohanským Slovanům byl den zimního slunovratu, totiž „Štědrý den", slovensky „Dohvězdný", zvláště významným. V týž den slavívalo se znovuzrození slunečního světla a lid náš se domnívá, že o Štědrém

10) Haličtí Rusové jmenují čerta diďko.

11) Fr. Bartoš „Moravský lid".

12) Zeitschrift für öst. Volkskunde H. 7—8 1899. Bienenzauber in Bosnien und Slavonien, von Blümel.

13) J. Čižmář „Čáry a pověry lidu moravského a slovenského". Časopis Matice Moravské 1895.

dnu sluněčko radostí třikráte si povyskočí. Den ten byl za pradávna slunci zasvěcen, proto také mnohé obyčeje a pověry úzce s kultusem boha Peruna souvisí a vztahují se k rozličným jemu přiděleným vlastnostem a přimykají se úzce k jemu zasvěceným předmětům a symbolům, které zvláště v ten čas, dle úsudku lidu, nabývají čarodějné a léčivé moci. Jak jsem naznačila, jest Štědrý den v mysli lidu obzvláště významným, neboť prý i zvířata lidskou řečí mluví a to právě o půl noci a podaří-li se někomu, v tu dobu od nich nepozorovaně vejíti do stáje, uslyší o čem povídají. Také v ten čas zvířata domácí předpovídají budoucnosť hospodářovu, zdali ho čeká v příštím roce dobro či zlo. Kdysi chtěl hospodář na Valašsku slyšeti osud svůj v tomto roce a proto vylezl o Štědrém dnu na poval nad stáj a čekal tam až budou jeho volci hovořiti. Když bylo právě o půl noci, pravil jeden volek: „Bratře, náš hospodář toho roku zemře a my ho povezeme na krchov (hřbitov).“ Hospodář, jak uslyšel řeč tu, velice se ulekl a sotva se dostal do světnice. Za krátko skutečně se roznemohl a zemřel, jeho volci ho pak zavezli do sousední vsi na krchov.[14])

Železo (a hlavně ocel) bylo hromovládci zasvěceno a mělo v jistých dnech v roce léčivou moc, proto dávala se o Štědrém večeru radlice nebo sekera pod stůl a dříve nepočalo se večeřiti, až se jí každý nohama dotknul proto, aby přítomní po celý rok byli zdraví. Měl-li někdo bolavou nohu, postavil si ji o Štědrém večeru na sekeru, aby se mu zahojila. Na Valašsku je zvykem na Velký pátek, má-li někdo bolavou nohu, klásti před lůžko sekeru, aby, jakmile vstane, na ni šlápnul a to prý pomůže.[15]) Měl-li někdo bolení zubů, dával si na tvář železo.

Chodila-li na dítě „můra“, dávali u nás pod hlavu do kolébky kus ocele nebo starou sekeru, na které naznačili tříkrálovou křídou „muří nohu“. Na Pernštýnsku na Moravě, blíží-li se bouřka, zatínají lidé sekeru před dům do země v tu stranu, odkud bouřka se žene, tím prý se jinam zažene.[16]) Dvě sekery na prah domu křížem položené, chrání stavení před udeřením blesku.

V Čechách je zvykem, aby kráva se dobře otelila, zavrtati jí do pravého rohu kousek ještě neupotřebeného ocele, trochu paškálu, turánek a špuntíkem klokočovým pak dírku zacpati. V Čechách klade hospodyně slepicím pod vejce jehlu, nebo vůbec něco ocelového, aby jim skřítek neuškodil.

Rusínský hospodář v Haliči, když jde rozsívat obilí, klade sekeru a klíč do vrat, jež k vůli štěstí musí přejeti.[17]) Všecka polní úroda uvádí se ve spojení s Perunem jako bohem slunce. Zvláště obilí a z něho urobené pečivo jako: chléb, koláče a pod. měly při lidových obyčejech, zvláště o Štědrém dni veliký význam. Proto také nástroju a náčiní při zadělávání a pečení chleba potřebných užívalo se k odvrácení hrozící bouře, udeření blesku a krupobití. Chlebová díže, v níž se nikdy v pátek nemísil chléb, obracela se při požáru proti ohni, aby dále se nešířil.

---

14) Václavek „Moravské Valašsko“.
15) Václavek „Moravské Valašsko“.
16) Fr. Bartoš „Moravský lid“.
17) Rusíni v domácím hospodářství, Fr. Řehoř, Slov. Sborník II. 1883.

Na Uher. Slovensku dávají lidé na sv. Agatu kousek svěceného chleba na roh střechy, aby v tom domě nestrhl se oheň a do něho neudeřilo. Říká se, že umyje-li se někdo ve vodě, ve které se umyl chléb z pece vybraný, toho prý mají lidé rádi. Každý drobet chleba má se sebrati, neboť když se na něj šlápne, vzkřikne, až ho v nebi slyšeti. Jest velikým hříchem do chleba nožem píchati.[18]) Ruský pastucha, když na jaře poprvé žene dobytek na pastvu, bere ssebou krajíc chleba, rozdrobí jej a vhodí drobty mezi stádo. (Sl. Sbor. 1883.)

Na Břeclavsku, když na jednom konci dědiny chytne, na druhém konci selka, která pekla chléb, vezme pecen, jenž byl první do pece vsazen a poznamenán jest dulky a obrátí jej těmito proti ohni, pak se dále nešíří.[19]) Když hoří někde a člověk ze strachu pozbude paměti, vzpomene-li si na chléb, hned se vzpamatuje. V Bulharsku o Štědrém dnu peče se chléb, v němž jest peníz zapečen a nese se před dvére domovní a zvou se mračna k tabuli (jídlu), aby v létě krupobití polní úrodu nepoškodilo. Po celou noc pak nechá se hořeti tlusté dřevo, co neshoří, z toho dělá se něco k pluhu (klínek a pod.), když se pak s takovým opraveným pluhem oře, neuškodí tomu poli kroupy.[20])

Bohu hromu zasvěceny byly také hlaholící nástroje, proto se při blížící se bouři „zvonívalo na mračna" a v Čechách také místy troubívali na tak zvané „ucho" — mořskou to mušli opatřenou trubičkou k troubení, aby zvukem tím rozehnali mračna. Po upotřebení vymýváno bylo „ucho" svěcenou vodou a vnitřek potřen svěcenou solí, což měl na starosti ponejvíce pastýř neb kostelník. V některých krajinách kostelník neb zvoník hrozila-li bouřka, uschovaným k tomu cíli mečem (ocel) mával nad hlavou proti oblakum, by před znamením tím, hromovládci milým, bouře ustoupila.

Čarovnou moc, jež zadržovala hrom, aby do domu neudeřil, měly též některé rostliny. Hlavně byl to hromotřesk (čili netřesk), na střeše domu rostoucí. Hromotřesk jest též dobrým lékem proti hluchotě; šťáva jeho nakape se do nemocného ucha. Někde vytlačívají šťávu netřesku do chlebového těsta, které pak upečené slouží jako lék proti témuž neduhu. Také jeho šťáva smíchaná s mlékem jest prý dobrým prostředkem proti „božci" psotníku. Hrách, proso, kroupy, houby, česnek, ořechy, jasan, jíl, bříza a liska byly rostliny Perunovi zasvěcené a při zvycích a obyčejech lidových hrají nemalou úlohu. Mezi rostlinstvem hlavně hrách jest hromovládci milým. Věří se, že o Štědrém večeru před jídlem požitý hrách uděluje sílu a také se říká, že kde v ten den jídají hrách, tam prý se drží peníze. Také se dává ve Štědrý den koňum hrachu, aby byli silní (okr. Opočenský).

V některých krajinách českých hodí hospodář o Štědrém večeru do všech úhlu světa po hrsti hrachu, aby se všeho hojně urodilo; zbylý hrách pak se dá kravám a drubeži. Na Uher. Slovensku hází hospodyně o Štědrém večeru na čtyry strany po hrsti uvařeného hrachu, aby odvrátila od svého domu neštěstí.[21]) Na Moravě vaří se jídlo

---

18) Sbor. Museal. slov. spol. IV. „Obyčeje a povéry" J. Wolf-Kňažolucký.
19) Fr. Bartoš, Časopis Matice moravské 1892. „Drobnější pověry lidu moravského."
20) Die Bulgaren. Eth. Studien von A. Strausz.
21) Matice slovenská I. 1870 „Dohvězdný alebo Štědrý večer".

z hrachu a krup „bouřka“ zvané, kteréžto jídlo jmenuje se v Čechách „svatba“.

Také při svatbách házívalo se po svatebčanech hrachem. Věří se, že hřmí-li, když hrách kvete, tedy „nezasedne“, není lusků. O masopustě vodívají u nás na venkově „medvěda“, muže to obtočeného hrachovinou; mnozí se domnívají, že představoval původně Peruna čili Černoboha, jemuž byl hrách zasvěcen. Hospodyně trhají z něho hrachovinu a dávají tuto pod kvočny a husy, aby lépe seděly. Med rovněž byl Perunovi zasvěcen, peklo se z něho pečivo „peruníky“, nynější náš perník. Bývalo zvykem o Štědrém dni medem potírati ústa všech domácích a též kliky u dveří. Hrách zastupoval v mythologii slovanské hvězdy nebeské, což dosvědčují některé prostonárodní hádanky. Moravská hádanka zní: Šel sedlák od Valachu, roztrhal sobě pytel hrachu, ztratil kozí sýreček (hvězdy a měsíc). Jiná ruská hádanka vypravuje, že rozsypal se hrách na dvanáct stran, nikdo jej nesebere, ani popi, ani žáci (di koni), jediný Bůh sebere a ve skřínku vloží.

V Čechách na Humpolecku chodívaly dívky o Novém roce s proutky propíchanými po délce dřevěnými jehlicemi, ozdobenými různými ústřižky a na konci s nabodnutými hrachy. Hospodyně kupovaly tyto proutky a vstrčily je do lnu, aby byl hodně dlouhý a dobře se vydařil. Při hospodářství dávají hospodyně krávě náhodou nalezená tři zrnka hrachu, aby nezůstala jalovou. Na Královéhradecku věří lid, že chodívá v noci ohnivý muž po polích, když se mu však řeklo, aby sbíral hrách, ztratí muž ten všecku moc a právo. — V Čechách o Štědrém dnu mezi jiným vařilo se jídlo „černý kuba“, jež sestávalo z krup a hub a každý musel toho jídla okusiti, aby měl po celý rok dobrou paměť. (Na Moravě jest černý Kuba vlastně čert.) Rusové v Haliči věří, že kdo zabije ještěrku, vloží jí pak do úst hrachové zrnko a zahrabe do země, když hrách vyroste a nasadí lusky a kdo hrách z nich vezme do úst, stane se neviditelným.[22])

Svěcené kočičky jílové chrání před u eřením, když se o hromičku zapálí, načež se kouř po třikráte oknem ze světnice vypustí a při tom se čítá evangelium sv. Jana. Také neudeří, postaví-li se rozžatá hromička pod komín. Jílové ratolesti na květnou neděli svěcené a březové větve od oltáře při Božím Těle se uschovávají doma, aby „Boží posel“ (blesk) neuhodil a také dávají se z té příčiny do polí. Odvarem z kočiček hospodyně vykropují celý dům, na ochranu před živelní pohromou, udeřením blesku a pod. Na Mor. Budějovicku házejí v čas bouře do ohně jílové kočičky, aby neudeřilo. Na Bílou sobotu na Valašsku světí se lískové dřevo, nařežou se z něho křížky a postrkávají se na pole, aby chránily úrodu před krupobitím a bleskem. Máchal v Bájesloví slovanském uvádí pověsť, která vypravuje, že ďábel jmenoval předměty, pod kterými se skryje, aby ho Bůh bleskem nezasáhl, zapomněl však na lísku, proto prý jen pod ní lze se při bouři bezpečně skrýti před bleskem. Vůbec znamená lískový proutek to co blesk a má v báchorkách a pověstech čarodějnou moc a šlehne-li se jím, otevírá se země. Pod lískovým keřem zhusta byl vchod do podzemních, poklady

[22]) Osvěta 1888 Fr. Řehoř „Plazi a obojživelníci v podání haličských Rusů.“

naplněných síní. Také lískové ořechy měly v dobách pohanských symbolický význam. Dětská, ač posměšná koleda na Děda čili Peruna poukazující zní:

Koleda, koleda dědku,
dej oříšek k snědku,
nedáš-li mi oříšek,
naklepu ti kožíšek atd.

Známo, že líska Přemyslova ve Stadicích požívala posvátnou úctu a že při korunování českých králů házívány mezi lid lískové ořechy.

Zajímavé jsou huculské louskáčky na ořechy, jež tvoří hlavu kohoutí a jichžto rukověť končí se ve dva hady.

Ze zvířat byl Perunovi hlavně býk, vůl čili tur symbolicky přidělen, byl Slovanům obrazem slunce, světla a ohně. Rohy býčí znamenaly jim paprsky sluneční a jeho řvaní znamenalo hřmění a bouři. Býk byl ploditelem všeho života a také symbolem oplozování úrody zemské. Síla turova naznačena jest případně slovanským příslovím a zní: „Bože nedej dočkati té chvíle, kde tur a Slovan poznají své síle." Stopy zbožňování býka zachovaly se po celé Evropě a nejvíce v krajinách obydlených Slovany. Byzancký cestovatel Prokopius Caesarejský roku 552 po Kristu píše o Slovanech následující: V Boha zajisté v jednoho věří, blesku původce a jeho za jediného pána všehomíra pokládají a obětují jemu býky a žertvy všeliké.[23]) „Pohřební slavnosti lidové přivábily i kněze křesťanské, kteří neváhali se jich súčastniti a obětujíce býky a kozly božstvům pohanským, pojídali jídla při hostinách na oslavu mrtvých".

Svědectví toto vydal papež Zachariáš v listu sv. Bonifacovi, kde vyhlašuje kněze tyto za bezbožné.[24])

Dle H. Máchala věří Slovinci, že ze zvířat jest obzvláště vůl miláčkem slunce. Býk jest prvním znamením dvanáctera souhvězdí.

Naproti tomu zase kráva byla Slovanům posvátnou jako roditelka, ona byla symbolem plodnosti a zasvěcena měsíci. V krávě byla uctívána Baba, jejížto bytosti mužská stránka byl Děd (Slunce pán), který byl ctěn také v podobě býka či vola.

Doposud v Čechách v okolí Brandlína věří lid, že měsíc jest půl ženy a půl muže. Jeví se tu tedy zrůda pohlavní, což na veliké stáří toho rčení poukazuje, neboť původně neměli pohanští bohové žádného vyrčeného pohlaví. — Povšimnutí zasluhuje, že u Poláků zachovalo se mužské pohlaví slova karva (kráva karv — vůl; karvy, ia, ie, značí volový. Slováci říkají v mužském rodě babák a v ženském baba. Jagič poukázal též na zmínku v písni bulharské, podle níž Samodivy proměnily měsíc v bílou krávu a ji pak dojily. K tomuto posvátnému významu krávy a jejímu vztahu k úrodě pojí se též pověra na Uherském Slovensku rozšířená, že když prý se nožem píchá do chleba, teče kravám z vemene krev.[25])

[23]) Šafařík „Slovanské starožitnosti" II. str. 600.
[24]) Rozpravy České Akademie v Praze III. čís. 2. „Seznam pověr a zvyklostí pohanských z VIII. věku". Dr. Č. Zíbrt.
[25]) Sborník Musealní slov. společnosti č. IV.

Připojuji, že také mléko kravské a hlavně mléko od černé krávy mělo význam nemalý. Předně uhasilo oheň hromem způsobený a pak skřítek, který donášel do domu štěstí a hojnost, krmen býval jen tímto mlékem.

Huculové a hlavně pastevci zhotovují z tvarohu (má význam jako mléko) malé jeleny a krávy, které obětují v církvi (kostele) a pak hospodářům stád je prodávajíce, přejou jim, aby se jim dobytek dařil. Snoubenci huculští uvazují si, když jdou na oddavky, na zápěstí ruky „obarynek", malý kotouč z tvarohu, aby měli štěstí a hojně dětí.

U Indů (Asiat. Bes. Jahr. Lit. II. S. 307.) je zvykem, že nežli ženich pro nevěstu přijde, vypustí se kráva, provázená křikem: „Kráva, kráva" — a na hlavu nevěsty leje se voda.

Mnohé obyčeje, při nichž muži do ženských šatů aneb opáčně se převlékají, zachovaly se u nás do nedávna, ano částečně podnes. Na př. při starodávném slovanském obyčeji „Vodění krále" neb honění krále obleknou se tři hoši do ženského roucha.

O Svatodušních svátcích čili Letnicích vyvolí si v jednotlivých osadách odrostlí mladíci hocha v každém ohledu mravně zachovalého, asi dvanáctiletého za krále, oblekou ho do ženských bílých svátečních šatů (kroje) a posadí na bílého koně. Po každém boku jeho postaví se koňmo hoch rovněž do ženského kroje oblečený a drží s každé strany uzdu koně králova; neboť král nesmí koně vésti a musí míti obě ruce v boky podepřené, také nesmí po celý čas jízdy promluviti a proto mu dávají do úst červenou růži. Proč tak a ne jinak si jinoši počínají, sami nevědí, jest to prý již takový zvyk, který při „Jízdě krále" nutno zachovati. Oba strážcové drží každý v jedné ruce meč. Král a jeho průvodcové mají na hlavách čepice (vydrovky) ověnčené kvítím a pentlemi, které hustě kol hlavy a přes obličej visí tak, že ho úplně zastírají, což zvláštní mystický dojem činí. Družina králova pak sestává z množství vyšňořených mladíků, kteří koňmo se všech stran krále obkličují a ho chrání před hochy z jiných obcí, kteří všemožně se vynasnažují, by krále zajali, což kdyby se jim podařilo, musila by družina svého krále draze vykoupiti a sklidila by nad to hanbu a výsměch celého okolí. V čele průvodu jede na koni „vyvolávač" a v ruce drží „praporec" s vrškem smrčkovým. Průvod jede po okolních osadách od domu k domu a vyvolávač žertovně prosí o udělení darů pro krále velmi chudobného. Pak drží vyvolávač jakýsi druh veřejného soudu, vyvolává žertovně ctnosti a také nectnosti obyvatelů domu, před nímž se průvod zastavil, začež mu hospodyně udělí vajec a slaniny. Zvláštnosť při tom jest, že při každé sloce vyvolává slovo h ý l o m — hýlom, což řecké helios (slunce) připomíná. Jízda krále a vůbec slovanské králenské obyčeje jsou patrně přežité dávné oslavy j a r n í h o slunce, jež mladistvý král představuje a ostatní dva mladíci zosobňují snad jeden slunce l e t n í a druhý slunce z i m n í, jarní slunce ochraňujíce a vedouce.

K těmto slavnostem králů pojí se dívčí jarní slavnosti: „Královničky" (Králky), jež se na Moravě taktéž v čas svatodušních svátků odbývaly. Mladé v bílá roucha oblečené a čerstvými květinami a ratolestmi ověnčené dívky seřadí se v průvod, jejž vede dívka „král" (opět jeví se tu změna pohlaví) nesouc ověnčený a výdumkami okrášlený stromeček „májiček". Uprostřed průvodu jde „královna" celá ověnčená vrbovými

ratolestmi tak, že jí ani tvář nevidět. Před každým domem pak průvod se zastaví a králka s králem tancují všeliké starodávné tance, jež všeliké mystické značky (figury) tvoří jako: sekáčový kříž čili svaz a souvaz (svastika), kolotající slunce, trojhran a podobné. K tancům zpívají ostatní dívky staré písně králenské a někde k poslednímu slovu každé sloky vyvolávají třikráte vždy slovo helo, helo, helo.

V Čechách provozovaly se v pondělí a úterý velikonoční tak zvané Hailky.[26]) Po poledni totiž po službách božích sešla se mládež na náves, prozpěvovala různé písně a prováděla tance. Mezi písněmi uvádí Erben zajisté velice starodávnou píseň, v které následující pozoruhodná sloka několikráte se opakuje:

Héla, Héla! paní naše,
Žumber, žumber dá;
Héla, Héla! paní naše.
Žumber, žumber,
svěděř, svěděř,
tarun, tandara.

Jaký význam neznámá slova mají, nedá se ani vysvětliti, možno, že to jen hříčka slovná, avšak slovo „Hela“ zajisté znamenalo slunce.

Po uvedené odchýlce vracím se k dřívějšímu thématu, týkajícímu se kultusu tura, s nímž úzce souvisela slavnost zimního slunovratu, v době vánoční. Dříve chodívalo se v tu dobu koledovat s maskou tuří čili „koledovat s býkem“. V Polsku obcházela zima pod jménem Tur a Linde tvrdí, že v Dubrovníku chodívali prý koledovat tři bozi. totiž dva bozi a jedna bohyně, nejvyšší mezi nimi jmenoval se Tur. Na Moravě na Jemnicku[27]) chodí chlapci po koledě s „býkem“. Býkem tím jest hrnec nebo mýtník, na jehož otvoru napjatý jest měchýř (kůže) jako na bubně přivázaný motouzem. Uprostřed měchýře (kůže) jest dírka, jíž provlečen jest pramen žíně. Jeden chlapec drží „býka“, druhý smýká mokrým prsty po žíních, které zvláštním zvukem vrzají a bručí. Při tom zpívají:

Pozdrav Pánbu sv. Jan,
Když jsme dostali, půjdem dál.

Pozdrav Pánbu sv. Vít,
Když jsme dostali, budem kvit.

Tito svatí zaujali v křesťanství místo boha Peruna, a není snad pouhou jen náhodou, že jsou jmenováni právě v písni koledníků při obchůzce s „býkem.“ V Čechách chodí hoši rovněž o vánocích po koledě s podobně upraveným džbánem „bukáč“ nebo „bukal“ zvaným (snad od slova buják (býk)?) Při slavnosti topení krále na Plzeňsku říkal některý z průvodu po každé sloce, kterou král odříkával, následující slova:

Baskordam vedle bukála bába čertem posedlá, jest pravda pane rychtáři?[28])

J. Kollár ve svém díle „Staroitalia Slavjanská“ uvádí mezi jiným původ slova koledovati od indického kala (vůl), z něhož povstalo kajla, kael,

---

26) Karel J. Erben, „Prostonárodní české písně a říkadla“.
27) Fr. Bartoš. „Naše děti“.
28) Slavnosť o Letnicích na Plzeňsku. Český Lid.

kolada, koljada, koleda. U Čechů od kala Kališ, kališování, to jest v čas jarní před Velikonocí s modlou ratolestmi chození; odtud kališník — tulák — koledník. (Jungm. Slovník.)

Římská slavnosť Calendae slavila se začátkem roku buď slunečního, buď měsíčního, ant měsíc obrazem vola se představoval. U Rusů koledovat a volchovat jedno znamená. Není snad náhodou, že v Bulharsku o Koledě[29]) dávají koledníkum zvláštní pečivo „kravaj" nebo „kravajča". Také o Štědrém večeru peče se ze všeho obilí zvláštní koláč „časnica", jejž před svitáním hospodář napíchne na roh volu k obydlí přivedenému. Někde se také rozlomí časnica o roh býka nebo berana a dá se mu pak sníst.[30])

V představě lidu asi černý býk zastupoval Peruna trestajícího všeliké přečiny vůči němu spáchané. Tak na př. na Uher. Slovensku vystříhají se hospodyně o Štědrém dnu i v jeho předvečer péci koláče; která však přec by tak učinila, na tu přižene se velký černý býk (buják), mumlá hrozivě jako hrom a kdyby mu ve strachu zapomněla upéci sochánek, rozdláví ji na pagáč." Též nehodné a nepoctivé, co chtěly o štědrém večeru zvěděti budoucnosť, potrestal černý býk. Tak vypravuje se na Valašsku.[31])

Na Štědrý den možno jen zachovalému děvčeti uhlídnouti svého souzeného. Když upeče placku ze všeho obilí, jaké ve stavení mají, posolí svěcenou solí a večer už po tmě ať si vezme nůž, jde na humna (mlat), tam nahá klekne a placku na zemi v půli rozřízne. Jak začne placku krájet, uvidí svého souzeného. Kdysi však jedna nehodná šla na humno a jak začala „pagáč" krájet, přichvátal ukrutný černý býk s převelikýma rohama a tam ji do smrti dotrkal. V knize Deutsche Volkskunde von Eduard Meyer str. 200 uvádí se, že v některých krajinách Německa jmenovitě v domech zvaných pohanskými, na ochranu proti živelním pohromám a zlým duchům vyvěšují na hurách býčí lebky, a v Dolním Sasku používá se lebky této jako ornamentu.

Čarodějnou moc také u našeho lidu má rostlina zvaná „turánek", chrání člověka proti zlým mocnostem; zvláště čert před ní prchá. Také vodník se turánka bojí.

Kdysi prý vlekl čert bezbožnou dívku do pekel, dívka jsouc vlečena po mezi křičela: „Ach dyby tu byl turánek, co by se on otřel o můj šoránek" (sukně); skutečně rostl tam turánek a jakmile se dívka oň otřela, čert pozbyl k ní moci. Říká se, že kde mají turánek na koňském hnoji, tam prý neuhodí hrom. Pastýři dávají turánek do hole, kterou do země zarazí, kde chtějí, aby se jim dobytek pásl a nerozutíkal.[32]) O zbožňování Tura svědčí také mnoho místních jmen jako jsou: Svatá Tura, Tur-byk, Tura luka, Velestur, Turov v Uhrách, v Čechách Tursko v býv. kraji Rakovnickém, Turov u Vys. Mýta, Turov u Kolína, Turovec u Táboru, Turovka, Tuřany, Túří u Jičína, Tuřice u Ml. Boleslavi. Na Moravě Tuřany, Turovany, Býkovice, Telnice a pod.

---

29) J. A. Voráček Koleda čili Koleda — bog. Slov. Sborník č. 5. 1837.
30) Třeštík, Slov. Sborník r. I.
31) M. Václavek, „Moravské Valašsko".
32) Fr. Bartoš „Moravský lid."

Dobu letního slunovratu, totiž přibývání měsíčního světla, zvláště v předvečer dne sv. Jana Křtitele, to jest 24. června, kterýžto svatý v křesťanství místo boha letního slunce zaujal, slavívali předkové naši velmi hlučně. Při těchto slavnostech zaujímal dobytek — zvláště krávy — význačné místo, což na blízký vztah těchto ku slunci a měsíci poukazuje. Také pověra, že oheň bleskem způsobený dá se jen mlékem od černé krávy uhasiti, tomuto nasvědčuje. V předvečer slunovratu (sv. Jana Křtitele) zapalovali veliké ohně „trýzny", kol nichž se pak tančilo a mladí lidé přes ně skákali, aby byli hodně zdraví a svěží. Z té příčiny také dobytek a hlavně krávy přes svatojanské ohně přeháněli. Skákání přes svatojanské ohně chrání od všeliké pohromy; od nemoci, od účinku moci čarodějné. Uhlíky ze svatojanských ohňů chrání před všelikou pohromou živelní, nebo zastrčené do střechy domu nebo stáje chrání před udeřením blesku, před požárem před očarováním. Ohořelé metly a dreva od svatojanských ohňů zastrkané do polí, prospívají úrodě, proto také hospodyně své role posypávají popelem svatojanským.[33])

V Ml. Boleslavi říkali hoši ohňum svatojanským „Jana páliti" a při vyhazování hořících košťat do výšky vykřikovali následující sloku:

Pověz nám veliký Bože, sv. Jene,
jak dlouho živi budeme,
za kolik let umřeme?

Kolikráte hořící koště vzhůru vyhozené po té otázce dopadne k zemi a neuhasne, tolik let doufal tazatel, že bude živ v dobrém zdraví; ale když uhasne již v povětří nebo na zemi, čeká ho toho roku smrť. Dułežitou úlohu měl při pálení ohňu černobýl čili svatého Jana pás. Mládež uvíjela z něho věnce a dávala si je na hlavu a kolem pasu, aby k nim neměly zlé mocnosti přístupu. Dle V. Karadžiče věří Srbové, že Ivan — den jest svátkem tak velikým, že o něm slunce na nebi třikráte ze strachu se zatřese.

Na Uher. Slovensku slavil lid o sv. Janu Křtiteli hody. Zapalovány veliké ohně „vojanovo" řečené. Hodně píti, vesele tančiti a vůbec hodovati, byly chvály svatojánské a pořekadlo slovenské zní:

O sv. Jana každá žena piana.

Na tento den chytají děti na Slovácku broučka „s l u n é č k o" čili „boží k r a v i č k u" a volají na něj:

Pána Boha k r a v i č k a
požehnej nám mlíčička
do nového hrnečka;
my ti dáme chlebíčka.

Říkadlo toto poukazuje na slunce jakožto na k r á v u, jelikož brouček ten představuje slunce. V Čechách místy jmenují broučka toho „koleso" neboli „bílé koleso", což opětně slunce značí, jelikož si Slované představovali slunce také jako ohnivé kolo čili koleso.

[33]) Matice Slovenská č. I. 22. 1870.

S oslavou luny souvisely všeliké slavnosti, při nichž bývali býci nebo krávy uctívány. Uvádím zde některé takové slavnosti.

V Čechách na Kralovicku slavíval se den, když pastýř poprvé vyháněl krávy na pastvu. Slavnost ta jmenovala se „kravská“. Dívky svátečně ustrojené vyvedly ověnčené krávy na pastviště a podávaly cestou potkávajícím je osobám sklenici s pivem na zavdanou. Po poledni pak šla všecka chasa do hospody, kdež se odbývala kravská, tam se tančilo a dívky měly toho dne právo voliti dle libovůle své tanečníky. Před hospodou, postavili hoši máj, obyčejně připevnili na vysokou týč pentlemi ozdobenou břízku. U Slovinců slavívaly se na jaře „Turice“ nebo Rusalie zvané. V Polsku a na Uher. Slovensku v ten čas koledovali, při čemž vodili tura (chodili s turánkem), což zajisté nebylo bezvýznamné a svědčí o symbolickém významu tura za dávných dob ctěného. Jarní slavnosti Turice jmenují se též Letnice a Kollár v knize „Staroitalia Slavjanská“ praví, že znamenaly totéž, ano léto původně slulo vleto, veleto, voloto — Veletnice, Volotnice; odhozením zvučky „v“ zůstal nynější název Letnice. Od slova vůl povstalo mužské jméno vol — volet — Velet. Že Veles nebo Velis (na Rusi Voles) slovanský bůh a ochránce stád v představě lidu měl podobu býka čili vola, naznačuje poněkud staré dětské říkání ze Salce (okr. Mnichovohradištský), jež zní:

My jsme kamarádi,
pojedeme do lesa,
koupíme tam velisa;
velis žere seno slámu
vběh nám do kanálu.

Na Boleslavsku udržela se píseň podobná:

Bratři kamarádi!
Zahrajem si na verusa (snad Velesa).
Verus žere seno, slámu,
Jalovici, taky krávu,
chodí do pivovaru.

Tyto krátká říkání nepochybně poukazují na Velesa, jenž byl u nás ctěn v podobě vola (Perun) a tím také jest dovoděno, že Kollár jeho jméno správně odvozoval.

V Mal. Pičíně v Čechách jmenují se obecní lesy „Veliše“ a lid vypravuje, že tam byly dvě krásné panny, jimž říkalo se Veliše a od nich že lesy nabyly jména.

Na Rusi je zvykem, že žnečky při započatí žatvy zakroutí při kořenu hrsť klasů, čemuž se říká „zavinouti Vališovi bradu“. Tu jeví se zase blízký vztah jeho k úrodě. V Čechách i jinde jsou jména osad, jež nesou jméno tohoto božstva slovanského, jako Velešín, Velíš u Benešova Velíš u Jičína, Velísko u Meziříčí, Velešovice u Rousinova na Moravě' Veles-tur v Uhrách, naproti tomu též Tur-býk a pod.

V Bulharsku světí se slavně den sv. Ilje, jenž u Jihoslovanů a Rusů zastává úřad hromovládce. V Rhodopách slaví lid doposud den sv. Ilje velmi okázale a slavnost odbývá se na vysokém kopci. Při ní pak zabijí býka nebo krávu, kterou pak slavnostně pojídají. Také na Moravě (kol Brna) udržel se do nedávna zvyk, že z jara zakoupila obec odrostlá telata (junce čili býčky). Tito junci zváni jsou „hodule“ a pásli

se na zvláštních pastviskách. „O hodech“ se pak „hodule“ zabily, masem jejich se podělili mezi sebou občané, droby se společně v hospodě požily a kůže se propily. Odtud snad jsou některá místní jména na př. Hodolany u Olomouce. Ve Stříbrnicích u Kojetína kupovala obec z jara čtyry jalovice, které na obecním pastvisku se vypásly, říkalo se jim „hodule“, proto že dvě z nich o hodech zabíjeny bývaly k počastování sousedu.[34])

Na Klatovsku v Čechách uvádí v „Českém Lidu“ 1899 č. 6. pan Benatka v článku „O hromu a blesku“ zajímavý zvyk. V predvečer Božího Hodu totiž vycházel hospodář na práh domu a vítal svátek slovy: „Vítám tě, vítám, Boží Hode, dej bychom měli více vody nežli ohně.“

Tímto vítán byl asi za času dávných buh a to bezpochyby buh pohanský.

Také některé starodávné koledy počínají slovy: „Hody, hody jdou“ nebo jiný variant: „Krávy, krávy jdou“, což na jeden a týž predmět poukazuje, totiž hody čili krávy.

Jiná koleda zní:

Hody jdou, květy jdou
vedou léto za sebou.
Dej Pán Buh travičky
až do kolenou.

U Vendu slavívala se podobná slavnost „das Bullenfest“ (býčí slavnost) zvaná.[35])

V jistý den v roce býval zabit býk a pak společně požit. Rovněž dostal každý občan kus masa domu a ostatní se v hospodě snědlo, kuže býkova se propila a býkovec pověšen byl v hospodě na trám stropu.

V okolí Strážova v Čechách bylo dříve zvykem, že na sv. Martina odbývala se slavnost „Býčí křtiny“ zvaná. Pastýř dostával v týž den za pasení „sypání“, to jest dostal jistou dávku obilí. Pak uchystala se v hospodě společná hostina, k níž pekly se martinské husy, dříve zajisté býval k požití zabíjen býk. Krolmus v knize „Staročeské pověsti a obyčeje“ vypravuje velmi starožitnou pověst, která souvisí s nahoře uvedenými obyčeji a dokazuje, že jsou ony netoliko prastarého puvodu, ale že souvisí úzce s býčím kultusem a nepřímo naznačují, že u nás ctěn byl černý býk podobně jako Apis v Egyptě. Pověsť ona zní: V Brkolách nad „Černým volem“ (okres Smíchovský u Prahy) se prý dlouho zdržovali pohané a konali v těch místech všeliké slavnosti, při nichž zabíjeli černého býka (vola) a několik dní pak tam hodovali, až ho snědli.

Velmi zajímavo jest, že na Černém volu (mírném to návrší) nalézá se veliké prachistorické žároviště, místo to popelnaté promíchané střepinami z nádob a kostmi zvířecími.

V těchto místech byl nalezen úlomek nádoby s pěkně modelovanou hlavou býčí, uchovaný nyní v archeologických sbírkách zemského musea v Praze. Tímto nálezem také možno čeliti proti bezduvodnému obviňo-

---

34) Sýpka svatomartinská na Hané Ondř. Pisch, Český lid.
35) Am Urds-Brunnen Nr. 1. Norddeutsche Sage B. 4 1886. Mythologische Streifereien von Höfl Fr.

vání pilného a svědomitého archeologa Krolmusa, jako by si byl různé pověsti sám vymyslil nebo špatně od lidu vyzvěděl a zaznamenal.

Nález býčí hlavičky stvrzuje, že v místech těch ctěn byl býk a provozován zde kultus jeho.

Zajisté není pouhou náhodou, že v blízkém okolí „Černého vola" rozprostírá se krajina jménem Tursko, kdež opětně mnohé praehistorické nálezy byly odkryty a nedaleko že se zvedá návrší předhistorické, Podbaba, kdež byl nalezen kus nádoby s býčí hlavičkou, sloužící jí za ucho. Jméno „Podbaba" (pod babou) již samo stáří toho místa naznačuje; však i okolnost, že nalézá se poblíž Černého vola a Turska, přivádí domněnku, že Babě (Perun, Děd) místo to bylo zasvěceno.

Dle pověsti Krolmusem uvedené možno souditi, že oslava na Černém volu odbývaná byla pořádána ku poctě slunce a že naše Letnice, slovanské slavnosti Rusadlné a Turice, moravské Hodule, česká Kravská, Býčí křtiny a vendická „býčí slavnost" („Bullenfest"), pak bulharské oslavování sv. Ilje a oslava sv. Jana Křtitele a podobné mnohé slavnosti slovanské jsou zbytky dávné bohopocty s l u n e č n í a měsíční, při nichž obětováni byli bohumilí býci a krávy. Že jarní slavnosti pražské Fidlovačka a Slamník původně byly slavnosti konané ku cti boha úrody, vysvítá mimo jiné též z písně, jež se zpívala při tanci kol „máje" a zní:

Hrajte mládenci ze Zlíchova,
vstupte, čisté panny, do kola.
Seber se všecka chaso,
budem skákat na koso.
Hop Ančo, Lidko, Mařenko,
do kola, do kolečka!
Která se točívá,
tej se len dařívá.
Dlouhý len, pěkný len
a zlatá konopička.[36])

V uvedené písni poukazuje se na zvyk při slavnostech májových v Čechách i u jiných Slovanů konaných, že se má mnoho tančiti kol máje a hodně při tanci vyskakovati, aby se vydařil hodně dlouhý len a konopě. K slavnosti „Slamníku", při níž nošeny vycpaný panák a panna (Děd a bába), pojí se pověsť, nikoli tak bezvýznamná, jak se některým zdá. Starý topograf města Prahy Schotky uvádí totiž pověsť, že prý v den slavnosti „Slamníku" jakýs muž do Obory jdoucím činil výklady čili kázaní o t u r o v i. Z různých poznámek v starých listinách českých dá se souditi, že čeští králové měli povinnost držeti v oboře tura, což snad ještě z pohanských dob se udrželo a nynější Stromovka čili Královská Obora byla asi v dávných dobách hájem posvátným, v němž chováni turové k obětem určeni.

Že místa ta hlavně ve Stromovce jsou praehistorická, dokazují četné nálezy, zejména v poslední době učiněné, kdež odkryto mnoho hrobů z nejdávnějších dob pocházejících a není pochybnosti, že na jiných místech Stromovky naleznou se rovněž starožitné památky. Jak jsem svrchu napsala, zaujímala místo vedle Peruna čili Děda bohyně úrody

[36]) V. Vykoukal, „Z časů dávných i našich".

Bába čili Zlatá Bába, Živa, Matka nebo také Hřímbaba zvaná. (Doposud jmenuje se strana, odkud nejvíce mračna se kupí, „Babí kút“, deštivá mračna „baby“ a duha „babin most“ a hodí li se do duhy kus železa, promění se ve zlato.)

Srbové vypravují o puvodu souhvězdí „Vozová kola“ následující pověsť, která zase s polním hospodářstvím souvisí: Kdysi žil člověk, který uctíval víly; za to jedna z víl, jménem „Živa“, naučila ho voly do pluhu zapřáhati a jimi orati. Buh přesvědčil se o jeho zbožnosti, vzal ho i s vozem do nebe a od té doby jeví se na obloze. — Že Bába byla bohyní úrody polní, možno vyvoditi z některých obyčeju, kteréž později asi žertovného rázu nabyly, však puvodně byly to zajisté vážné obřady ku cti boha Děda a Báby konané. Na př. na Valašsku věří, že která ženská poslední hrsť obilí sežne, ta se do roka vdá. Tam též bývalo zvykem slaviti Pobabu.[37]) Byl to zvláštní druh slavnosti žnecké. Potřeboval-li totiž některý hospodář o žních neb senoseči ku pomoci více lidí, tu šel po celé dědině od chalupy k chalupě a prosil, aby mu šli v ustanovené době pomáhat, aby šli „na Pobabu“. V umluvený den přišla pak z každé chalupy aspoň jedna osoba na výpomoc. Práce konána bezplatně, za to vystrojil pak hospodář velkou hostinu a míval z toho velkou radost, když z pole jeho žence vyprovázela hudba. Po hostině položila hospodyně před každého koláč „babu“*) a hospodář skleničku pálenky. Ku konci se pak tančilo.

Na Křicku v Čechách nechávali ženci na poli několik snopu, které nazývány „babou“. Babu (květinami ozdobené snopy) pak dovezli slavnostně domu.

Někde v Čechách nazývali poslední vuz obilí „nevěstou“.[38]) Kdo ve Všehrdech v Čechách poslední hrsť obilí užal, nesl pak na zádech vycpaného panáka „babou“ zvaného a při obžinkách pak byl terčem vtipů a žertu. Na Kralovicku při obžinkách ustrojili ženci veliký snop obilí, který, ověnčený a ozdobený velkou kyticí, byl na vrcholku poslední fury obilí postaven. Na to ustrojil se „pán“ (přestrojená ženská) a „paní“ (přestrojený muž) a tropili všeliké žerty, ku posledu se pak tančilo. (I ty tance měly mythologický význam.)

Toto opačné přestrojování nebylo asi, jak jsem již uvedla, bezvýznamné, neboť okolnosť ta opětně na zrudu pohlavní prvotního božstva Děda a Báby poukazuje. Uvádím zde staré říkání české; totiž když dítěti padají „mlíčky“ (zuby), házejí se přes hlavu na pec (sídlo bohů pohanských) a při tom se říká:

„Zlatá Babo, tu máš zub koštěný,
dej mi za něj železný.“

A nebo: „Tu máš volku koštěný,
dej mi za něj železný.“

Tato prupovídka zdá se býti bezvýznamnou, však v podstatě jest duležitá; neboť v ní zároveň se žádá Bába nebo vul (Děd) o pevné zuby.

[37]) M. Kulda „Pověry a pověsti na Valašsku“.

*) Koláč „baba“, „bábovka“ jest dle Kollára indický Bahawani: nádoba, v níž u Indů od žen ve svátek bohyně Bhawani pečen a jezen býval.

[38]) J. Kubín, Z české dialektologie Listy Filologické 1900. seš. V.

Jiný zvyk český, jenž se zachoval při mlácení obilí, odnáší se zase k dárci úrody v podobě vola neb tura. V Korohvi totiž bylo zvykem, že když se domlacovalo, poslední kdo cepem uhodil, byl „volem" a byl mu dán šit slámy; obyčejně byl to nejchudší mezi mlatci a schválně udeřil poslední. Pak se pila kořalka na útraty hospodářovy a nejprvé dali „volovi".

V okolí boleslavském[39]) v některých vesnicích slavily se „domlaty" následovně: „Všickni služebníci sešli se do stodoly „na starého", domlátit „starého". Ten snop obilí, který o žních nejprvnější byl složen do přístodůlky, zove se „starým". (Poslední snop, který do stodoly přivezen byl, jmenuje se „babou".) Všickni dali se pak do mlácení. Vymlácené obilí ze „starého" se vyčistilo a to se pak přimíchalo při setbě do jiného semena, aby se na poli hojně urodilo. Kdo při tomto mlácení naposled cepem uhodil, ten byl „starý". Hospodář a hospodyně připravili hostinu, při níž pak se provozovaly všeliké žerty a tance obřadní. Na Pacovsku, když se domlacuje obilí, nechce žádný z mlatců míti poslední ránu ze strachu, že by dostal „starého". Na Krumlovsku říkali při domlatu, „že by dřel kozu" nebo dostal „starého".

Není náhodou, že v některých krajinách při domlatu poslední, který cepem uhodí, byl „volem" a v jiné krajině „starým"; znamenalof oboje to samé, totiž Starého čili Děda.

Na Poděbradsku slavila se „dovozná" čili „babská". Na poslední fůru obilí postavil se „starej", „baba", opentlený snop, někdy za muže nebo ženu přistrojený. Kolem něho seskupí se ženci a v průvodu hudby, veselého zpěvu a výskotu vezou jej k pantátovi a panímámě.[40])

V létech padesátých provozovala se ještě v některých krajinách Čech slavnosť „Šedivek", kterou pořádala děvčata: kde v některých krajinách se ještě předlo, byla slavnosť tato ukončením přástvy. Kde se dralo peří, byla „Šedivka" slavným ukončením.

Tři dívky jdou od domu k domu a zvou asi těmito slovy: Vzkazuje vás pan Šedivej a panna Šedivá (tolik co děd a bába) pozdravovat, abyste se za ně nestyděli a t. d. Jiné dívky přestrojí hocha za pana Šedivého a dívku za pannu Šedivou do starého národního kroje. Pak posedají všickni na tři vozy. Na první vůz muzikanti a hrají vesele po celé cestě po vsi a kolem vsi. Do předu vozu toho vstoupí družba neb družice, nesoucí koláč, v němž jsou zapíchnuté barevné hůlčičky s cukrovými a perníkovými panáky a panenkami. Kolem toho koláče zavěšen jest veliký věnec a fábory. Na druhý vůz zasednou pan Šedivej a Šedivá s družičkami s věnci na hlavách, jako by jely o svatbě na oddavky. Na třetí vůz zasednou ostatní šediváci a šedivačky, výskajíce a zpívajíce celou cestou. V hospodě se pak do libosti tančí. Dívky měly při tom přednosť a braly si tanečníky k tanci samy.[41])

Podobná slavnosť byla tak zvaná Konopická.[42]) V některých vesnicích kol Horažďovic měli místo dožinek tak zvanou „konopickou",

39) Čes. Lid roč. IV. 1895, „Domlaty", vesnická slavnosť v okr. boleslavském, J. Konopas, rolník v Ludoměři.
40) F. L. Čečetka „Od kolébky do hrobu", lidové obrázky z Poděbradska.
41) Č. Lid roč. IV 1895. J. Konopas „Šedivek".
42) Č. Lid č. III. 1899. V. Stein-Táborský Konopická.

jež pořádala děvčata. V neděli odpuldne hudba vedla děvčata a hochy na náves. Šli hledat „Konopičáka". Konečně ho, směšně ustrojeného (byla to dívka), někde na pudě našli a pak hledali nevěstu „Konopičku". Když ji (přestrojeného chasníka) najdou, posadí směšný párek na vůz volky tažený a všichni pak jedou do hospody tančit. Dívky mají při tanci též práva jako jindy hoši. Při těchto slavnostech, dříve asi vážných, přestrojený párek představoval původně asi Děda a Bábu, rovněž jako při pražské slavnosti jarní „Slamníku" ze slámy utvořený párek totéž božstvo znamenal.

V Polsku dávají o Štědrém dni dva snopy obilí — „Děda" a „Babu" ke stolu a předkládají jim ode všeho jídla, což se pak hodí do sadu ptákům a dobytku. V Haličském Rusku o Štědrém dnu, když zasvitne první hvězda, vejde do světnice hospodář maje v jedné ruce otep slámy tak zvaného „děda" a v druhé ruce otep sena: „babu". Pozdraví, seno položí na stul a slámu na zem, na ni pak si sedne a chová se tak, jako slepice na vejcích. Naposled táže se, jestli nesou slepice, husy a t. d. Hospodyně odpoví, že nesou. Zatím přinese jiná osoba snop ovesný a postaví jej za stul na lavici. Hospodyně pak po něm a na stole rozestele seno, prostře přes něj prostěradlo a přináší jídlo na stul.

V některých krajinách tamnějších, hospodyně, než zasedne za stul, vezme vařené pšenice a jde do síně, kde opíše křídou na zemi kruh, potom sejme se sebe „krajku" (pas), kterou je v bokách ovázána a ohraničí jí tento kruh, do jehož středu nasype pšenici, svolá slepice a obracejíc se ku všem čtyřem stranám světa zvolá: „Dyvyno, Dyvyno, Dyvyno! na, zde máš prsten a ty mi dej mnoho vajec!" Slámu a seno nastlané vynáší hospodář na den sv. Štěpána do zahrady ještě před slunce východem, kupu zapálí, „pálí děda". Jakmile sláma počne hořeti, tahá hospodář slámu rychle z ohně a kroutí z ní povřísla a ostatní rodina obvazuje jimi stromy ovocné: musí velice spěchati, neboť než kupa shoří, třeba všecky stromy obvázati. Tím se chrání stromy před mrazem a nesou hojně ovoce. Slaměné nákrčníky „d i d u c h o v y" nerušené zachovávají se na stromech někdy až celý rok. V Kolomyji pálí diduchy teprve o Novém roce.[13]) Tento Děd a Bába představovali původně také božstvo sluneční a měsíční, což nikterak nevylučuje — jak mnozí se domnívají, — že snopy ty snad představovati mají zemřelé předky.

V Čechách v některých krajinách dávají poslední snop obilí, který s pole byl dovežen, o Štědrém dnu do sadu, ptákům k vyzobání. Jakýsi vztah aspoň jménem svým k uštědřené úrodě polní má léčivá rostlina „řimbaba" nebo „hřimbaba". Házejí se totiž drobty se stolu štědrovečerního smetené, nahým člověkem do sadu a způsobují pak, že v těch místech vyroste hřimbaba. Zvyků podobných, jež zřejmě k Babě a Dědu jako k bohům úrody se vztahují, jest u Slovanů hojnosť.

Poukazuji však zde jen na kamenné sochy zvané „kamenné baby", které četně ještě na Rusi se udržely; dříve však i v jiných krajinách slovanských, také u nás zde onde stávaly.

Tyto ruské kamenné baby jsou hrubě a neuměle tesané, někde představují osobu mužskou, někde ženskou, po většině drží v rukou

[13]) Vánoce na Haličském Rusku Fr. Řehoř. Ruch.

číšku, což také úrodnosť symbolisuje. V Pokutí[44], jest skála „Dívka", kdež prý stávala kamenná socha, a jsou pamětníci, kteří dovedou ještě popsati rysy této „Dívky", ale dnes jest to sloup v rozvalinách, že o nějaké ženské postavě s tváří, mluviti více nelze. Zajímavo jest, že sousední, postranní skála jmenuje se T r y h l a v a, pod níž jest jeskyně Tryholovatka.

Východně od Chociměře nalezena byla r. 1767. u Dněstru při kopání příkopu dvojitá socha. Modla ta stávala kdysi na křižovatce a lid, chtěl-li míti déšť, kladl ji na zem; žádaje však pohody, stavěl ji na pahorek. Lid, píše Kolberg, považuje ji za bůžka a škrabe z ní prášek k různým léčivým potřebám. Pravdě podobno, že u nás stávaly blíže osad taktéž kamené baby: Nacházejí se totiž doposud zde onde před i za osadou kamenné nízké kříže. Jeden takový kříž u Třebíče na Moravě jmenuje lid „babou", druhý jest v Čechách u Kutné Hory rovněž pod jménem „kamenná baba" znám[44]) Také v starých listinách českých činí se často zmínka o nízkých kamenných křížích, kteréž výslovně jmenovány jsou „babami".

V Pruském Slezsku u dědiny Děhylova (Eiglau) jsou dva podobné nízké kamenné kříže. O jednom, který stojí blíže kostela, zachovala se pověsť, že na tom místě rouhala se jakás žena víře a proto za trest proměněna v kamenný ten kříž.[45])

Některé tyto kříže v dobách začátečního cyrillomethodějského křesťanství utesány byly u nás zajisté z pohanských soch „bab". Udržely se o tom lidové tradice a nasvědčuje tomu celé vzezření dotčených křížů. O křížích těchto, šetře svědomitě pravidel historického bádání kritického, pojednal prof. J. Havelka v časop. „Vlast. muz. spolku v Olomouci" a ve „Sborníku Velehradském." Veškeré námitky proti výzkumům Havelkovým ve příčině této dají se vysvětliti a poněkud omluviti neznalostí veliké doby cyrillomethodějské, která trvala několik set let a která tvoří nejdůležitější stránku našich dějin.

Tuším, že bohyně Bába byla též ochránkyně porodů; doposud jmenuje se u nás pomocnice při porodu: „babičkou" neboli „bábou".

Domněnku o jakémsi vztahu těhotných žen k této bohyni Babě stvrzuje pověst, uvedená v článku Dra. Ant. Rezka (v časopise Musea království českého r. 1891. sv. 4.) nadepsaném: „Drobné příspěvky k českým dějinám v XVII. stol. Pověsť o zkamenělé ženě z r. 1656". Dle zprávy zachované v arcibisk. archivu v Praze, předvoláni dne 7. dubna 1656 obyvatelé ze Sousedovic blíže Strakonic k úřadu, aby o „zkamenělé ženě" pravdivé výpovědi činili. Potom vyslechnut rychtář J. Mareš, který vypověděl, že nalézá se blíže vsi kámen (který oni pokládají za skamenělou ženu). Slyšel vyprávěti, že jednou nesl kněz veleb. svátosť k nemocnému a potkal celou společnosť ze svatby se vracející. Při ní byla též těhotná žena, která k veleb. svátosti neuctivě se zachovala, začež kněz klatbu na ni vyřknul a ona ihned v kámen na způsob těhotné ženy se obrátila. Brzo potom začalo se ke zkamenělé ženě putovati od Sušic, od Prachatic i odjinud na

[44]) Český Lid 1895 str. 137.
[45]) Vlasť XVII 1901. „Památky a pověsti Cyrillomethodějské". Naše Slezsko od J. Vychodila.

mnoho mil cesty. Zvláště těhotné ženy braly sem útočiště a vykonávaly zvláštní ceremonie, kladouce na kámen šaty, roucha a různé opásání. Kdo tak učinil, jistě prý ozdravěl. Kdo však šatstvo se „statue" snímal, upadal v nemoc. Kámen ten je veliký, že sotva šest koní by ho mohlo uvézti. Ve Vocelově „Pravěku" str. 573. uvádí se, že lid vypravuje o zkamenělé babě na vrchu Skalici na sever od Sousedovic u Strakonic stojící, která prý od počátku světa tu zkamenéla.

Pověsť Česko-brodská vypravuje, že u vesnice Doubravči na „Zbořených zámkách" jest kámen „ženská" zvaný. Utancovaly prý tam lesní žínky hocha a od té doby stál ten kámen v lidské podobě na palouce, nyní leží tam povalen.[46])

Také se nachází kamenná socha bezhlavá*) u Jindř. Hradce v lese v německé obci Lomech.[47]) Nad Lobčem (z netištěných poznámek Krolmusových, Č. L. 1896) jest vrch „Červená Hura", na něm jest poloha kamenná, jež slove H o s t i-b e j k, jsou tam kameny jako figury veliké. Pověsť zní, že kdys těhotná žena hospodského z Lobče šla na Hostibejk na trávu, zavřela všechno doma na klíč. Domácí nemohli se domů dostati, proklelí ji a ona se obrátila v kamennou sochu. V červnu roku 1852 jakýsi J. Šesták z Kralup tuto sochu při cestě stojící povalil a lid okolní velice mu to za zlé měl, neboť se bál, že přijde na obyvatele neštěstí.

Ostatně pojmenování mnohých hor a dědin, jako: Baba, Babí kút, Babinky, Babice, Podbaba, Babílom atd., nasvědčuje zbožňování bohyně Baby a sice netoliko v Čechách a na Moravě, nýbrž i v Polsku, na Rusi a u Jihoslovanů.

U Litevců bylo zvykem v obydlích a na březích posvátných vod stavěti kameny, které „Dievu akmenaj" (kamenné děvy) byly zvány.[48]) H. Máchal ve Slov. bajesloví uvádí pověsť, že v Srbsku byla prý jedna žena obrácená v „babu", to jest kámen P e r u n ů v, poněvadž již v březnu pásla.

Nemohu zamlčeti, že také ve vyšívání lidovém na Moravě stopy kultusu „baby" ploditelky v některém pojmenování vzorku se udržely. Jsou to zejména vzory z Velké a Velké Vrbky u Strážnice; nalézáme zde zvláštní ornament, obdélný to čtverec s točinkami „babičkové kvítky" zvaný, na kterýžto motiv zvěčnělá spisovatelka paní Frant. Stránecká mne upozornila a význam jeho vysvětlila v ten smysl, že souvisí s kultusem dotčeným. K tomu patří vzor zvaný „formička na chám" (zárodek člověka) totiž kolečka s tečkou.

Mezi zasvěcenými dny Perunovými byl hlavně pátek dnem významným. V Čechách na Kralovicku v Žebnici kácelo se dříví ku stavbám potřebné jen po dva poslední pátky v roce. Fr. Bartoš v Česk. Lidu čís. 1. z r. 1892 v článku „Pověry a zvyky lidu moravského při hospodářství" píše: „Krávy vyhánějí se na pastvu poprvé vždy první pátek v máji, tím podivnější an pátek všude a vždy pokládá se za den nešťastný".

*) Podivná kamenná hlava s plamenným okružím (slunce) nalézá se u kostela u Lobosic. Říká se, že to byl asi pranýř, možno však, že jest to památka starší. Č. L. VIII.

46) Český Lid r. 1901.

47) Český Lid r. 1899.

48) Mitteilungen der litauischen litterar. Gesellschaft, Heft 22. IV. S. Woller.

V křesťanství arci znamená pátek nešťastný den v týdnu, jelikož v ten den dokonal Kristus na kříži; však za pohanských dob byl pátek asi Slovanům dnem radostným, neboť zasvěcen byl nejvyššímu bohu Perunovi, proto zvyk, vyháněti krávy poprvé na pastvu v pátek, pochází z dob pradávných a udržel se tu i tam maně.

Že pátek byl v dřívější době významným dnem, ukazují též zvyky jiné. V Čechách na př. hospodyně podškubávají husu jen v pátek, jelikož prý v ten den necítí ona tolik bolestí. Na Velký pátek není radno hýbati zemí, také se v ten den seje len, aby se dobře vydařil. Na Velký pátek umývají před východem slunce kravám nohy a vemena, aby neběhaly.

Že také vejce, z něhož veškerý život pochází, s kultusem býka neb krávy jakožto oploditele a ploditelky souviselo, vysvitá z některých zvyků, které se vztahují k dobytku nebo k úrodě zemské. Vejce od černé slípky zamezuje šíření se ohně; vhodí-li se totiž na jisté místo, tam se požár zastaví. Fr. Bartoš zaznamenal,[49]) že na Pernštýnsku při prvním vyhánění dobytka na pastvu dává se uvařené vejce na práh chléva a dobytek musí je překročiti; vejce to pak dostane pasák, který jedno z darovaných vajec do země zahrabe na místě, kde si přeje, aby se mu dobytek dobře pásl. Na Příborsku o koluje vejce na pastvě poprvé kolem krav, aby se mu nerozutekly. V Brušperku vyžene hospodář poprvé dobytek na pastvu, vezme pak jednu krávu za rohy a pasák koulí vejcem uprostřed mezi rohama. V některých krajinách bylo zvykem, o velikonocích házeti červeným vejcem přes střechu domu, kde dopadlo na zem, tam se zakopalo, aby prý hrom do toho domu neuhodil. Na Uher. Slovensku,[50]) když jede gazda (hospodář) poprvé orat, ostane na zápraží před kuchyní stát a zapraská bičem. Gazdina ví již, co to znamená a chystá rychle na stůl smažená vejce, chléb a sůl, oráč jde pak jíst. Když mu chutná, obilí také bude zdravé. Gazdina potírá volky slepičím vejcem, aby byli hladcí.

Na Kralovicku krávě po teleti otlouká hospodyně o roh vejce od černé slepice snešené a pak zadělá s ním placku, do níž dá všecko koření. Placku dá pak krávě snísti.

Ve Hvozdě na Královicku před početím práce na poli položilo se pod pluh vejce a to pak s kouskem chleba darováno prvnímu žebráku, který přišel prosit. Někde položili vejce na zem a hospodář přejel místo to tím způsobem, aby vejce zůstalo mezi pluhem a potahem. Nepřišlo-li vejce při přejetí k úrazu, bylo dobrým znamením, že totiž bude toho roku úroda hojná.

Kultus býčí zachoval se též v mnohých obyčejích, kdež býk čili tur nemalý měl význam. Již slovanské pojmenování bravu „zboží“, vendicky „zbožo“ naznačuje něco božského. Také u nás se říká „boží stádo“ zvláště při zaříkávacích formulích. U Lužických Srbů[51]) bylo zvykem, v den sv. Jana Křtitele uprostřed osady postaviti strom tak zvaný křížový (Kreuzbaum), povětšině byl to dub často dvacet loktů dlouhý, na jehož vrcholku byl připevněn kříž a na něm seděl

[49]) Český Lid č. 1. 1892.

[50]) Sborník museal. slov. společnosti r. III.

[51]) Urds-Brunnen N. 1. 1886. „Mythologische Streifereien“ von Höfl.

plechový kohout, což není zajisté jen náhodou; neboť kohout byl posvátným ptákem hromovládce. Zasazování křížového stromu provázela slavnosť. Též dobytek byl kol stromu hnán a pivem zasvěcen, by se dobře po celý rok dařil, jinak by mu bývalo uškozeno.

Strom ten zustal na svém místě tak dlouho, pokud sám se nezvrátil; vyvrátil-li se však, tedy nesměl býti před Nanebevzetím Panny Marie více postaven, věřilo se totiž, že na jeho místo ubytoval se duch, který by ho více netrpěl. Také nesměl žádný Srb ušpiněnýma nohama přes ta místa jíti.

Kdysi u Robenhauzenu obecní býk, když se vracel z pastvy, otíral se o strom takovou silou, že ho vyvrátil a byl jím usmrcen. Okolní lid považoval smrť býkovu za zlé znamení; aby však božstvo bylo usmířeno, každým rokem hnal svuj dobytek na toto místo, jež od smrti býkovy bylo posvátné.

Luneburští Vendové pokládali přirozenou smrť býkovu za zvláštní neštěstí a pohřbívali ho do zvláštní jámy, vykopané uprostřed osady. V některých krajinách Německa, druhdy slovanského, jmenovitě v domech zvaných „pohanskými“, na ochranu proti zlým duchum vyvěšovali na hurách býčí lebky a v dolním Sasku bývá lebka tato ornamentem[52]) (dukaz, že v lidových ornamentech skrývá se symbolický význam).

J. Kollár ve svém díle „Staroitalia Slavjanská“ na str. 35. zmiňuje se též o zvláštním zvyku: „Stádo“ u Polabských Drevanu. Podobná slavnosť „Stádo“ konávala se v Polště. Zajímavý zvyk udržel se také do nedávna na Moravě.

Nedaleko Klobouk u Brna totiž u vesničky Morkuvek zvedá se na mírném návrší dosti veliký uměle nasypaný vršek (mohyla) uprostřed jako mísa prohloubený, „Kravská mísa“ zvaný.

Na jaře, když vyhnal pastýř na pastvu stádo krav, tu ještě před východem slunce vehnal celé stádo do „Kravské mísy“, kdež zustal a modlil se tak dlouho, až se sluníčko nad horou povzneslo.

Uvedený zvyk zřejmě poukazuje na bohopoctu sluneční, jejíž stopa i na jiných místech téže krajiny se zachovala. Tak na př. nedaleký větší kopec naproti Kravské míse se vypínající, jmenuje se Zumberek (Sonnenberg) snad dříve slunný vrch, jehož puvodně slovanské jméno kloboučtí premonstráti bezpochyby v německé proměnili. Od premonstrátu dostalo se na panství kloboučkém také jiným pozemkum názvu německých, jako blízkému údolí Chromotal, jehož jméno bezpochyby od hromu pochází. Na řečeném kopci nalézají se mnohá starožitná žároviště. K jihovýchodu od Klobouk pak na oulehlách Čejčských, jež objímají dřívější jezero Bezedník a odtud k Mutěnicům nápadna jsou nesčíslná, na metr vysoká, z hlíny nasypaná kola (kruhy), která hrbolovité ty výšiny od nepamětí hustě pokrývala, jejichžto účel zdá se též poukazovati k modloslužbě sluneční. Jsou to nepochybně archeologum dobře známé kruhy sluneční (Sonnen-Räder).

Ke kruhum čejčským pojí se zajímavá pověsť, která sluneční kultus skrytě naznačuje a zní: Za dávných času stálo poblíž rozsáhlého jezera u Čejče veliké město „Bílé město“ zvané, něco dále od něho mezi pahrbky zase velká osada „Kapanov“. Kdysi prý vsadil se čert, že

[52]) V knize Deutsche Volkskunde von El. Menger S. 200

jezero hlinou za jedinou noc zasype. Čert počal ve velké okřině nositi hlínu, čímž povstaly ony pahrbky. Milý čert měl velice na pilno a vyklopil vždy okřinu hlíny tak, že zůstal po ní kruh; však předce jen nedohotovil svou práci, neboť kohout v Bílém městě zakokrhal a čert pozbyv moci své, propadl se do země spolu s osadou Kapanovem.

Některé kruhy čertovou okřinou způsobené se doposud zachovaly a jsou události té památkou tradiční.

Pověsť ona poukazuje na jakýs boj světla (Bílé město) s temností (čert) a tím také na dávný kultus slunečni.

Také jméno propadlé osady Kapanova připomíná jméno řeckého boha Kapaneus, jenž byl (dle Norka v Ethymologisch-symbolisch-mythologisches Real-Wörterbuch) duchem hvězd, nepřátelským k přírodě geniem a jest o něm pověsť, že byl zrádcem bohu, začež byl bleskem Zeusovým zasáhnut; jelikož však byl nesmrtelným, byl za trest do pekel odsouzen, kamž se i propadl. Na blízku místa toho, v bařinaté louce, nalézá se studna s pramenem léčivé sirnaté vody jménem „Heliga", což opětně na řecké slunce „helios" připomíná.

Stopy býčího kultu nalézti možno na mnohých jiných ještě místech na Moravě. V rozkošném údolí Josefovském u Adamova v brněnském kraji nedaleko propasti Macochy jest skála „Býčí skála" zvaná s jeskyní téhož jména. Lid vypravuje o skále řečené následovně:

„Je to už dávno, splašil se v jedné dědině krásné bék, honile ho, honile až ho zahnale na tuto skalo. Bék sletěl dolu a zabil se, proto jmenuje se tato skála „Béčí skala".

Uvádím pověsť tuto úmyslně v nářečí tamnějších obyvatelů, abych poukázala na okolnosť, že lid v nářečí horáckém vyslovuje slovo býk (bék), býkovec (békovec), tudíž říká Béčí skála a nikoli Bečí skála.

O Béčí skále (jeskyni) bájí lid, že za starých časů v době noční ztrácely se do ní veliká a slavná processí (průvody), bájí o nesmírných pokladech v jeskyni zakopaných, o kostlivcích, o zlých duších, které v noci své rejdy tam provádějí. Také slyšeti bylo někdy kvílení a hrozné stenání.

Jiná pověsť vypravuje, že staří Moravané zasvětili Béčí skálu pohanským bohům. Možno, že za pradávna skutečně se pádem se skály zabil býk a proto také lid ji zasvětil bohu Perunovi, jelikož místo, kdež býk náhodou o život přišel, bylo místem Slovanům posvátné, jak již pověděno. Zajímavo jest, že v blízkém údolí Punkvy nedaleko Béčí skály v Suchém žlebě, nalézá se světlá a dosti prostranná jeskyně „Kravská jeskyně" zvaná, skrze ni prý pastevci ranní a večerní dobou krávy prohánějí. Možno, že ona kravská jeskyně byla zasvěcena bohyni měsíci, jejímž symbolem byla kráva. Že zkazky lidové nejsou jen pouhou povídačkou a že často v nich skrývá se jádro pravdy, vysvítá z velkolepého archaeologického nálezu, jejž učinil v jeskyni Béčí skále před lety můj otec, archeolog dr. Jindř. Wankel.

Odkryl totiž blíže východu řečené jeskyně vzácný hrob vynikající jakési osobnosti, nejspíše pohlavára, jehož kostra na polospáleném, bronzovým a železným kováním pobitém vozu ležela, obklopena jsouc kostrami obětovaných žen, které ozdobené zlatými a bronzovými šperkami částečně s rozpoltěnými lebkami a uraženými rukami do ohně byly vmeteny. Odkryta byla tam též kostra milého pohlaváru tomu koně,

množství úhledných nádob a popelnic s milodary, zbraněmi, bronzovými kotlíky a jiné a jiné. Vše pak bylo zahrnuto polospáleným obilím, popelem a konečně zakryto ohromnými kameny a hlinou. Pri tomto kopání r. 1869. náhodou dva studující nalezli v rozkopané hlíně bronzovou jakousi sošku, která ležela mezi střepinami baňaté nádobky. Po očistění hlíny vidělo se, že bronzová ona soška predstavuje býčka.

Nalezený onen býček jest litý z bronzu a později ještě spracovaný. Na čele a bocích nad předními nohami má zasazené trojhrany ze železa a po délce hřbetu táhne se úzký proužek z téhož kovu. Dle známek těch soudí dr. Wankel, že onen býček sloužil kdysi k náboženským účelum, jelikož také připomíná egyptského posvátného býka Apise, kterýž, jak známo, byl barvy černé a měl na čele bílou skvrnu a po délce hřbetu bílý pruh. Bezpochyby byla Býčí skála zasvěcena k náboženským obřadum, hlavně býku, od něhož také jméno své obdržela.

Také o mnohých skalách a jeskyních na Moravě i v Čechách báji lid, že v nich býk se zdržuje.

Na hoře „Obětové" u Pozlovic na Moravě jest „Zámčisko". Na sv. Jana Křtitele Zámčisko ohněm plápolá, v pravé poledne slunce svítí do kamenných dveří vedoucích k nesmírným pokladum. Klíče od těch dveří nosí na prostředním prstu bílá paní. Jest tam jeskyně, z níž vystupuje v zimě v létě pára. Jeskyni tu za příbytek svuj měl býk, jejž děva vodila k studánce do blízké Býčí jámy, aby se vykoupal. Pověsť uvedená je zřejmě mythologického obsahu a znázorňuje tudíž v pokladech zlata nebeský oheň, jejž hlídá bohyně, kdežto býk, bydlící v jeskyni (oblakách) jest vlastně buh hromu a blesku Perun.

Následující česká pověsť vztahující se výslovně k černému býku, potvrzuje, že kultus býčí u dřevních Slovanu souvisel s egyptským kultusem černého býka Apise.

Pověsť zní následovně: Na starém valy opevněném hradisku jménem „Věnec" či také „Pržná" u vesnice Elšovic u V o l í n ě v Čechách jsou prý veliké poklady v zemi uschovány ve veliké skříni, od nìž zlaté klíče v noci kol hradiště světélkují.

Pokladu toho nedobude, než jen mládenec, který celý ten kopec oborá, a to dřevěným pluhem, do něhož zapřaženi budou černí volci na čele s bílou lysinou, kteří musí pocházeti od krávy stejně zbarvené.[53] Pohanští naši předkové všeliké úkazy přírodní jako: blesk, slunce, měsíc a hvězdy vysvětliti si nemohouce, proměňovali je ve své fantasii ve zlato a přenesli názor ten s nebe do země, vybájivše si tu i tam, že v některém kopci, skále a pod. jsou nesmírné poklady uloženy, které báječné bytosti střeží a ochraňují. Hlavně byl to černý býk (miláček slunce, sám Perun), který poklady ony střežil, též i jiná jemu přidělená zvířata: černý pes, had, černý kohout, kočka a pod. Mnohé jiné pověsti vypravující o býku, tají v sobě kus slovanského bájesloví. Na př.: V rychtě v Korouhvi v Čechách měli prý v pivním sklepě zakopaný poklad. Peníze za černého býka stržené dali na vrch, aby byl chráněn.

Na Valašsku vypravuje lid o uschovaném pokladě na Čupě u Vsetína.[54])

---

[53]) Časopis Přátel Starožitnosti

[54]) Václavek M. „Valašské pohádky a pověsti".

Jakási babička měla na Čupě pronajaté pole a měla nasetou na něm pohanku. Když pohanku usušila a poslední snopek dovázala, vyhrnul se pod ním kotel peněz. Stařenka nabrala si zlata plnou zástěru a běžela domů. Po cestě slyšela hlas: „Neohlídej se“. Když přišla pod kopec, nedalo jí toho a ona se ohlédla a vidí v tom černého býka, jak jí pohanku na poli mrví. Stařence bylo líto pěkné pohanky i běžela zpět, aby býka zahnala, ale jak přišla na pole, vidí, že snopky jsou v pořádku, ale býk byl pryč a peníze také. Bude-li však někdo orati to pole takovým černým býkem jako byl ten, co ho stařenka viděla, tož ten poklad vyorá. Jiná valašská pověsť vypravuje:[55]) Na hradě u „Čertového kamene“ řezal přílepský bednář v pravé poledne obruče, tu zjevila se mu bílá paní a pravila: Bednáři, chceš-li, můžeš udělati mne i sebe šťastným: Zejtra v pravé poledne ponese tady veliký býk zlaté klíče na svých rohách. Neboj se a sejmi klíče s rohů a všecky poklady zde skryté budou tvoje a mne vysvobodíš. Bednář skutečně druhý den se dostavil, ale strachy utekl, když uviděl tak hrozné a divoké zvíře přicházeti. I bylo slyšeti hlas: Včil tu musím kolik set let čekati na vysvobození. O Velově skále u Vsetína vypravuje lid, že jest tam poklad, který hlídá veliký černý býk, a mlýnské kolo, jež slunce znamená; neboť lid přirovnává slunce s točícím se hořícím mlýnským kolem.

Pověsť z Uher. Slovenska vypravuje o Lopeníku (Zemanské Podhradí), že stojí na zlatých sloupech, že jsou uvnitř ohromné poklady; ale nikdo se jich dotknouti nesmí, sice na něj přijde hrozný býk a ušlape odvážlivce. Jest prý tam uvnitř veliký kámen a toho když by někdo vyzvedl, vyprýštil by se proud vody tak mocný, že by zaplavil celou Bošáckou dolinu. Jakýsi gazda chtěl poklad, ale když se zlata dotkl, běžel proti němu s hrozným mumláním bula (býk), on pak před ním utekl.[56])

Pozoruhodná jest též pověsť[57]) o Černé Dobře u Osíčka na Moravě, kdež prý mnoho pokladů jest skryto. Kdysi vedli černokněžníci jakéhos člověka dobývat v Černé Dobře pokladu, přišli k železným dveřím a u nich ležel černý býk. Černokněžník říkal v černé knize a býk pak sám od sebe ode dveří se odvalil, dvéře se otevřely a černokněžník řekl tomu člověku: „Co my děláme, dělej také“. Oni brali jen stříbrné peníze i bylo tomu člověku o zlaťáky líto, a když již odcházeli, šel poslední a tajně chtěl jich nabrat hrsť. Jak však sáhl po dukátech, ten býk se zdvihl a jemu se udělal na prsou černý pás. Za ten hřích musel ten člověk putovati do Říma, kam ho vedl černý had, kdež dostal odpuštění a černý pás z prsou mu zmizel. Cesta mu trvala celý rok.

Jinou starodávnou pověsť, která má také mythologický význam a puvod, uvádí J. Pleskáč v knize „Moravské národní pohádky a pověsti“ a zní: Jednoho roku o štědrém večeru seděli u jistého sedláka při večeři. Ten sedlák měl býka, jenž se v chlévě utrhl a tropil veliký rámus. Děvečka hospodářova šla býka uvázat, jak ale dvéře otevřela, býk vyskočil a utekl. Dívka za ním, býk běžel ke kopci Blaníku, ten byl otevřený a

---

[55]) Časopis Vlast. muz. spolku v Olomouci čís. 11—12. Ed. Peck, „Lid na Vyzovsku“.

[56]) Časopis Vlast. muz. spolku v Olomouci čís. 35. 1892. Dopis J. Holubyho ze Zeman. Podhradí.

[57]) „Záhoří“. Fr. Přikryl.

býk tam skočil a děvče za ním; v tom se však kopec zavřel a musela tam pak zůstati i s býkem celý rok. V tom kopci bylo mnoho rytířů. Za rok dali ti rytíři děvčeti za úklid odměnu plnou zástěrku smetí a pustili ji s býkem domů, kdež se to smetí v zlato proměnilo.

Moravská pověsť o hradu Svojanovu u Rohožné, jež jest asi jako jiné pověsti lidem prenešená z dávných dob baječných do dob novějších, vypravuje o rytíři Rašínovi, že stavěl čásť hradu, ale velmi své dělníky sužoval. Za to, když zemřel, neměl pokoje v hrobě a jezdil vždy o půl noci z Rohožné, kde byl pochován, s jedenácti vozy do hradu a sám vyjížděl celý černý na ohnivém býku obrácené jeda, ocas zvířete držel. Kdysi přišel voják do hradu a pána vysvobodil. On totiž vhodil býkovi černou slepici mezi nohy a tím ho zastavil.

Černá slepice a kohout měli u Slovanů mystický význam, byli ve službě slunce.

V starodávné jisté písni Královniček (na Brněnsku), kteréžto jarní hry jsou pozůstatky prastarého uvítání jarního slunce, činí se mezi jiným zmínka o černé slípce v následující sloce:

Naše králenka bosa chodí,
sedmákem grošem pomožte jí,
pomožte, prosíme, naší chudé královně.
Naší královně dejte vejce,
od černé slípky ve skořápce,
pomožte, prosíme, naší chudé královně.

V Čechách se věří, že černou slípkou možno čarovati.

V okolí Keblic na př. bylo zvykem, aby se dařilo koňům, vyjel na koni pacholek (oráč) na Filipa a Jakuba právě o půl noci s černou slepicí, kterou měl v pytli na devět uzlů svázanou. Na rozcestí ji i s pytlem zahodil a jak jen mohl, rychle ujížděl domů, aby nebyl chycen čarodějnicí, která zatím rozvazováním těch uzlů se zdržela. Pokud byl takový pacholek u hospodáře, potud se daří koním znamenitě, odejde-li, pak chřadnou.

Černou slípku je dobře držeti na dvoře, přináší štěstí. Černý kohout varuje obydlí před ohněm. Z vejce od černé slípky vylíhne se skřítek (zmok), který přináší hospodářovi obilí.

V české hospodářské knize z r. 1778. jest uvedeno mezi jiným následovné: Aby pšenice snětivá nebyla, vezmi černou slepici, zab ji nad hlavou malého děvčátka večer v pátek do slunce vejchodu a s tou krví udělej tři křížky v rozsívce. Také jest dobře slepičí krví mazati bradavice. Aby se kráva dobře zčistila po telení, otluče se o její roh vejce od černé slepice, zadělá se do placky, do níž se dá koření koupené v lékárně za lichý počet, pak se dá krávě žráti. (Z okresu Kralovického.)

Česká pověsť vypravuje, že v hoře Matčině nebo Babinej pod Drahňovským Oujezdem u Zlýrova, má býti ukryt zlatý býk, a jiná pověsť zní, že na Žlůnově, skalnatém to lesu nad Řitonicemi v Mnichovo-Hradišťském kraji, jest poklad. Ze zámku Domoušovského vede prý průchod do Žlůnova, kdež jsou poklady uschovány. Kdysi šlo několik lidí dobývati pokladu do Žlunova, když však již poklady měli vyzvednouti, kdosi promluvil a poklady se zase propadly, od těch času chodí prý

po žlunovském lese veliký černý býk a má na rohu zlaté klíče. Kdysi šel lesem pocestný a potkal býka, který mu pravil: Jen ten dobude žlunovského pokladu, který bude vychován na kolébce urobené z mladé lípy, až doroste u Domanického zámku.

Pod pustým hradem Lidmiliným na Tetíně ukazují „stáj turovou" s kopytem ve skále vystrouhaným a pod ní jest díra, kterouž čert s bábou na kolečku ujížděl, když křesťanství zde vzalo převahu.

Mystický význam býka jeví se též v následující lužické pověsti: Ve Sprevě u Myslné nachází se „Býkova jáma", hluboká to černá tůně; kdysi prý bydlel tam vodní duch. Každý den k poledni šel býk dobrovolně do tůně, kde ho vodní duch pral ve vodě a jím smýkal až do dvanácti hodin, pak se býk celý umdlený vrátil ku stádu.

V pohoří Smrčinách na hranicích bavorsko-českých na velkém balvaně vyryta jest volská hlava, dle ní pak onen kopec jméno Volská hlava (Ochsenkopf) nabyl. Lid tamnější bájí, že pod onou skálou jsou veliké poklady uloženy, vůbec celá skála zahalena jest v roucho pověstí. Všickni spisovatelé ze 17. až do 19. století popisující Smrčiny (Fichtengebirge), činí zmínku o velké oné vytesané volské hlavě a domnívají se, že ona hlava měla náboženský význam, hlavně vztahující se ke kultu slunečnímu.[58])

Po celé Rusi vypravují lidové zkazky, že při zakládání osady zapřáhali do pluhu černého vola a bílou jalovici a sedmkráte do kola vyorali brázdu k ochraně proti moru a všelikým nemocem.

Někde také zapřáhali k pluhu býka a krávu sourozence a pluh řídil mládenec a spřežení poháněla dívčina, jeho sestra. V brázdu házeli po hrsti proso a žito. Ve Volyňské gubernii zapřáhali v čas moru spřežení volů, jímž vyorávali brázdu proti morové ráně.

V Bulharsku za moru dobytčího zapřahali do dvou pluhů dva voly a vyorávali kolem vsi brázdu. Kde se voli potkají, zabíjejí se a zakopají.[59])

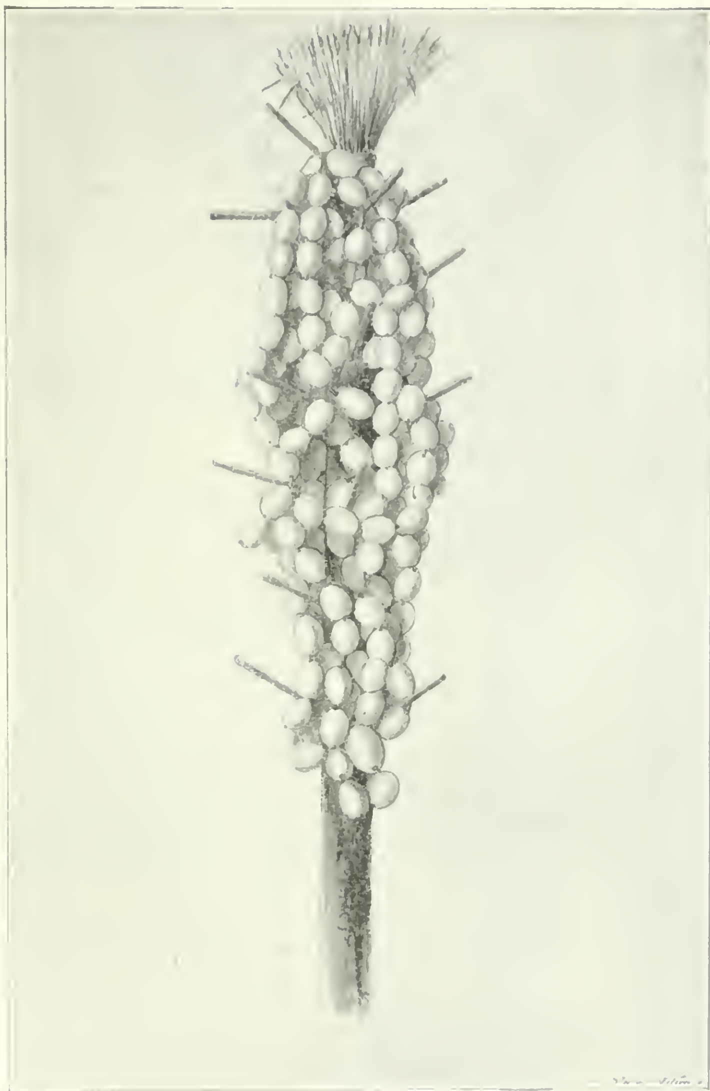
Náboženství staroslovanské úzce souviselo s mythologií východních národů a proto také staré obyčeje slovanské nalézají ozvěnu v jejich mythech. Mnohé zvyky slovanské ukazují, kterak dříve lid plodící přírodní sílu rovněž realisticky pojímal jako dotčení národové východní, a protož není divu, že ke kultusu býka, jenž byl — jak řečeno — symbolem oplozování a omlazování přírody, přičtena i „žíla" čili býčí moc omlazující.

Zvyk o velikonocích šlehati se navzájem býkovcem čili „žilou" (později užíváno též z vrbového proutí spletených šlehaček, jež taktéž nazývají se „žilami"), mělo v době dávné význam náboženský a šleháním býčí žilou mělo se dosíci zdraví, svěžesti a síly; jedním slovem řečeno, mělo se dosíci omlazení, proto se říká „omlázka" (pomlázka); nebo se za mrskut šlehajícím dávaly „kraslice", červená nebo malovaná vajíčka, jako obraz života. Na Moravě při šlehání říká se doposud: „Mrskám tě, abys byla zdravá, čerstvá, abys nedostala prašivinu a t. d."

---

58) Zeitschrift für Ethnologie. Berlin VI. 1892. Stierkopfbild in einer Felstlapte auf dem Ochsenkopf im Fichtengebirge. E. Zapf.

59) Seznam pověr a zvyklostí pohanských z VIII. věku. Dr. Č. Zíbrt.

Šlapanská žíla.

Na Záhoří Lipenském[60]) o Štědrém večeru člověk malého vzrustu, obleče se na polo do mužských, na polo do ženských šatu, vycpe se slámou a senem, do ruky vezme býkovec a chodí po dědině, kde kterého výrostka potká, ho bije; aby prý lépe rostli a nebyli líní. Říkali mu „čaputa".

60) Bartoš, „Moravský lid."

V Čechách jest obyčej, že když nechce slepice sedět na vejcích, dá hospodyně do hnízda pentličku od pomlázky (žíly), kterou prvnímu chlapci vzala, který v pondělí velikonoční přišel do stavení na pomlázku.

V Šlapanicích u Brna nosívali hoši o svátcích velikonočních od domu k domu na ramenou ohromnou, až 6 loktů dlouhou, ze slámy upletenou žílu (obr. str. 69) (patrně k oplozování přírody se vztahující zvyk), vyšňořenou pentlemi a obtočenou věncem výdumek. Práskavše žilami kolem sebe, šlehali lidi i zemi, což znamenalo, aby lidé nabyli zdraví a země aby se obrodila a hojného užitku přinesla. Hospodyně pak dávaly hochům vajec a slaniny, kteréž si pak někde usmažili a společně požili.

Pozoruhodno jest, že ve Slezsku[61]) věří se, že když by se vedla kráva k býkovi po odzvonění svatvečera, tedy po západu slunce, dávala by pak černé mléko. Naproti tomu když kráva vede se za dne k býkovi, šest dní nemá na ni čarodějnice moci, vubec na „volování" nutno dáti bedlivý pozor.

S kultusem býčím úzce souviselo tak zvané „právo", jež visívalo u rychtáře v rohu nad stolem a bylo znakem právomoci. Toto právo v Čechách a na Moravě sestávalo po většině z několika, pěti nebo sedmi spletených býkovcu, které obšité jsouc koží, pěkně ozdobené a okované, nabylo podoby tupého válečku neboli tyčky. (Obr. str. 71)

Na Národopisné výstavě českoslov. v Praze takových ozdobných „práv" býkovcových bylo hojnosť, mezi nimi též právo tuším z města Příbrami, bylo stříbrem bohatě okované. Jak jsem napsala, bylo právo znakem rychtářské právomoci a přišel-li rychtář s „právem", tu každý uposlechl jeho rozkazu. Na Královicku (Kažňov) přišel-li rychtář s právem do hospody a byla-li tam pranice, tu hned přestala a běda tomu, kdo by byl neuposlechl. Právo položilo se při „radě" na stul a leželo-li tam, nesměl nikdo mluviti, pouze tázaný a mluvil-li, řeč jeho měla význam a závaznosť přísažnou. Z býkovců spletené právo (v Kočí) při hromadách, rozepřích, ukázáno rychtářem a neuposlechl-li vinník, propadl soudu vrchnímu.

Na Moravě o posledním masopustu odevzdala obec odrostlým hochum „právo" jako odznak propůjčené jim právomoci na dobu tří dnu.

Hoši ozdobivše právo fábory (na Hané i ženským bílým fěrtuchem a placákem), nosili ho slavnostně po osadě. Jejich povinností bylo, po ten čas udržovati v obci pořádek. Právo pak zanešeno bylo do hospody, kdež později arci jen žertem odváděli obžalované osoby ku právu, kdež byly pokutovány a vysázena jim vyměřená výplata „ferulou", krátká to tyčka, na jejímž vrchním konci připevněny byly dvě k sobě připevněné kulaté deštičky, které při udeření chrastily.

Obžalovaný pak se musel několika desetníky vyplatiti.

Za dřívější doby bylo toto propujčování práva mladším hochum zajisté z vážných důvodů a nikoliv jen ze žertu dáváno.

Na Uher. Slovensku slavily se dříve „Letnice" zvané tam „Turice", někde též „Rusadliami", při čemž stavěli hoši dívkám „máje".

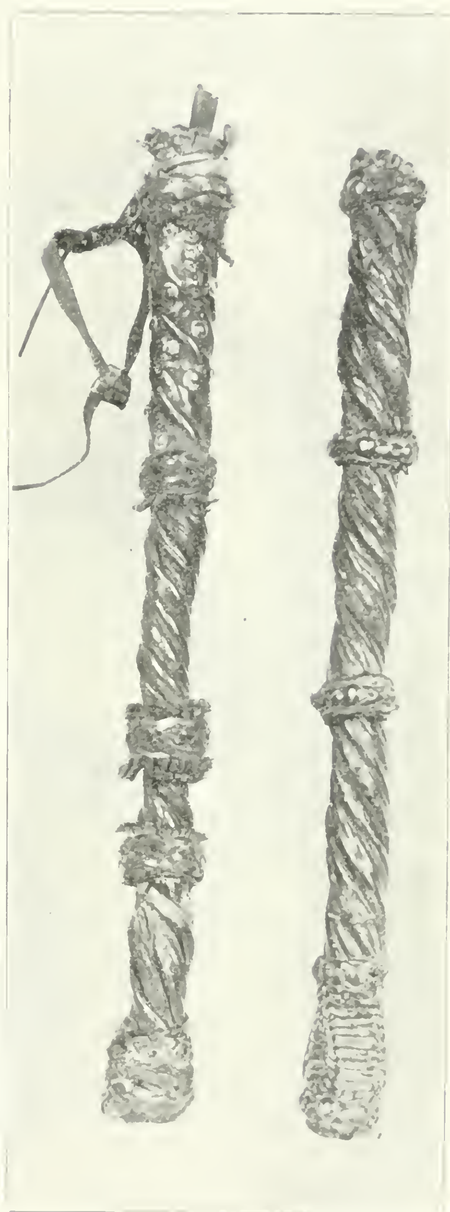
[61]) Dojení, tlučení másla ve Slezsku. Č. L. č. 6. 1897.

V Gemerské stolici udržel se do nedávna zvyk, že mládež volila sobě rusadlného krále a Bartolomaeides v díle „Notitia Comitatus Gömersensis“ na str. 443. připomíná, že tu mládež každé obce vyvolila mezi sebou nejhodnějšího hocha za krále a k boku jeho seřaděny byly soudní osobnosti přísežné. Skutečná správa obce a moc skutečného soudce byla mu na ten den propůjčena a tak soudil i trestati dal tento rusadlný král se svými přísežnými a všecko jemu bylo poslušno.

Obřady tyto konány veřejně na dědině.

V dobách dávných mělo toto právo význam zajisté vážný a hluboký a bylo odznakem právomoci, nebylo totožné s palicí, jíž se svolávalo ku „hromadě“ neb k placení daně a pod. V zajímavém článku dr. Zíbrta „Rychtářské právo, palice, kluka“[62]) činí se výklad slova „právo“: „Právo, žíla rychtářská, koží potažená a železnými cvoky pobitá.“ Odtud se říká, že je „spravedlnost v kuži schovaná, cvoky zabitá“, když se jí kdo dlouho dovolati nemůže. Dr. Zíbrt praví pak na jiném místě: „Dlužno předpokládati, že jsou to obyčeje z dob starších, dávných a nyní že se udržují jen jako kulturní přežitky věku dávno minulých.“ Zajisté nebylo jen pouhou náhodou, že tato práva byla spletena z býkovců.

Dle Norka byl u Indů

Právo.

[62]) Věstník král. české společnosti nauk r. 1897.

Brahma čili zákonydávající býk zároveň soudcem smrti a indický bohohně Šiva měl hlavu býčí a držel ve své tlamě žílu (pfalus).

Též Řekům znamenal býk nejvyšší zákonodárce a soudce. V orakulech býval božský zákon a vůle nejdříve ve hvězdách čtena, neboť jejich světlo znamenalo duševní světlo a býk byl první hvězdou. Býk Hermes byl učitelem božského zákona.

Nestor poznamenává, že Rusové dovolávají se při smlouvě Velesa jako Peruna.

Schmalfus[63]) činí výklad, že právo rychtářské (kovová ruka a býkovec) bylo odznakem moci soudcovské. Právomoc znamenaly „kluky" čili „krivule".

V západním Prusku dle spisovatele Fischbergra jmenovala se krivule též kra-vul, k r a - v o l, kráva, také prý zábavné shromáždění mládeže venkovské, hlavně přástky nazvány: krevule.

U Litevců v některém kraji jmenovali shromáždění mládeže večer druhých svátků v roce a o dvanácté noci „kraval".[64])

Pozoruhodno jest, že v Bulharsku o koledě všeobecně se peče pečivo „kravaj" nebo „kravajče", jímž obdařují se koledníci. Jelikož o Štědrém dni chodívalo se místy koledovat s turem čili s volem, možná, že toto pečivo bulharské „kravajče" má význam vztahující se ku obcházení tura.

Ve Slezsku vyskytují se tak zvané „kluky"[65]) čili práva. Tato práva mají podobu zohybaných a kroutících se hadů a sestávají z přirozeně rostlých kořenů, jež se na obou koncích několika řezy trochu upravily ve způsobě hadí hlavy a ocasu. Národopisné museum českosl. chová ve svých sbírkách několik takových „kluk", jež pocházejí po většině z okolí Opavy.

Obraz str. 73. na levé str. jest „kluka" z Milostovic. Je to kořen přirozeně zohybaný a tvoří hada s hlavou požírajícího jiného hada, který drží v tlamě v e j c e. (Had znamenal oplození a vejce zárodek života.)

Jiné právo str. 73. na pravé straně je též ve způsobě hada utvořené a pochází rovněž od Opavy, na něm vyřezán jest letopočet 1852.

Další práva jsou ještě dva kroutící se hadi ze samorostlého kořene přizpůsobené.

„Kluky" přimykají se k moravskému a českému právu býkovcovému. Jako býkovec byl znakem plodící síly, tak také had, jehož vlastně kluka často představuje, znamenal blesk neboli mocnou střelu boha slunce, neboť Slované věřili, že blesk jest vlastně ohnivým hadem, který s nebe na zem slétá a zem zúrodňuje. Lid doposud věří, že kdyby nebylo bouře, že by nebyla zem úrodnou.

Důležitý je zvyk, jenž na Uher. Slovensku se zachoval, že totiž tam hoši o Štědrém večeru chodí po koledě s h a d e m jako u nás se žílou. Had jest ze dřeva a zhotoven tak, že se dá pohodlně stahovat a roz-

---

[63]) Zeitschrift für Ethnologie, Berlin 1889, v článku „Klucke und nordische Botenstöcke".

[64]) Alte Gebräuche, Kleidung, Geräte der Litauer von Dr. Tetzner: Globus Nr 7 1898. V knize: „D i e S l a v e n i n D e u t s c h l a n d" uvádí Tetzner pro tentýž předmět také název „Kravul".

[65]) F. Tetzner (Die Slaven in Deutschland) shledal „Kluky" také v Lužici i v Poznaňsku.

tahovat, hlavu má s korunkou, pysk červeně namalovaný a v nosu na tyčce je nastrčené jablíčko buď skutečné neb též ze dřeva vyřezané. Hoch chodě po koledě zpívá a při tom hada roztahuje a stahuje.[66])

Kluky.

Že hadi měli v mythologii slovanské též význam tak jako právo býkovcové, vysvítá z mnohých pověr.

[66]) P. Dobšinský „Prostonárodní obyčeje, pověry a hry slovenské“ r. 1880.

Na Slovensku Uherském věří lid, že kdo při sobě nosí někde pod rouchem ukrytou hůl, s níž rozbránil hada od žaby ji požírajícího, může směle se postaviti před jakýkoli soud; nebo při nikdy neprohrá.[67])

Na Moravě lid věří, že zadělá-li si někdo hadí jazýček do vosku na způsob kuličky uhněteného a dá-li si ji pod jazyk, každého přehádá.[68])

Huculové mají čarodějné hole z klokoče. Takovou čarodějnou hůl možno si zaopatřiti, když náhodou přijde k žábě, která zápasí s hadem. Tyto zápasy bývají na jaře a vedou se prý tak náruživě, že zápasícím vystupuje pěna z tlamy. Jest zapotřebí jen pomocí hole tyto zápasící od sebe rozehnati, aby čarovnou moc na sebe vzala a to se stane jen dotknutím se pěny. Touto holí možno pak rozehnati kroupová mračna a také jest dobrá proti průtrži mračen a větru.[69])

Haličtí Rusové, věří,[70]) že hůl, kterou byl had zabit, má čarovnou moc, rovněž hůl, kterou člověk sehnal hada, ze žáby krev ssajícího.

Jestli prvou holí udeří krávu, popraská na ní kůže; kdežto máchne-li druhou holí po třikráte ve vzduchu, kroupová mračna zmizí okamžitě. Také ten člověk, který zažene hada od žáby, bude míti štěstí zejména v koupi a prodeji.

V uvedených pověrách patrně se jeví příbuzná moc hada ku krávě a pak k bouřce a tím též ku božstvu slunečnímu. Rusové věří, že zabitý had umírá teprv až po západu slunce a v Čechách praví lid, že mrtvý had má býti zakopán, sice jinak by se zapadající slunce krvavě rdělo.

Také v dalších zvycích pozorovati možno tuto souvislosť. Poláci vykládají, že had může z těles nebeských vzíti sílu a světlo a že slunce zatmí aneb zakrvácí, proniknou-li jeho paprsky na hada zabitého. Hadi prý lítají po nebi a požívají padající hvězdy.

V okresu Vysoké v Čechách přibíjejí na dveře dva kovové hady a natírají je červenou barvou proti čarám a bouřce, nebo přibíjejí úhoří kůži na okenice, aby hrom neudeřil.[71])

U Poláků bývají vykuti hadi na kování na dveřích.[72])

Do sv. Jiří, který vstoupil na místo boha Jarila (jarní slunce), není se třeba báti hadů, neboť nejsou jedovatí; však po sv. Jiří jsou jedovatí, proto že slunéčko jde na horu (Dobříš v Čechách). Také pusobí had na sílu člověka tím, že když živému hadu jazýček vyškubne a nosí jej na pravé noze přivázaný, bude člověk nad míru silný (totéž platí o hromovém klínu, nosí-li ho u sebe).

Vozotaje (Osvěta čís. IV. 1888), jenž má hada na voze, nehoda na cestě nepotká, nebo když při nakládání sena neb mandelů dostane se na vůz had, potáhne se koňům lehce, tak jakoby táhli na prázdno.

Na Valašsku věří, že když chytí žneč před sv. Jiřím hada, uřízne mu jazýček a strčí ho ve žňa na kladku do kosáku, jde mu práce lehce od ruky.

---

[67]) Národ. Sborník II. „Hadi, draci a šarkáni v podání lidu slovenského“ od J. Holubyho.

[68]) Fr. Bartoš „Moravský lid“.

[69]) Globus čís. 16. 1899. „Zauberstäbe bei den Huculen“ von Fr. Haindl.

[70]) Osvěta č. IX. 1888 „Plazi a obojživelníci“ v podání haličských Rusů Fr. Řehoř.

[71]) J. Košťál, Č. L. č. 7. 1902. Skřítek v podání prostonárodním.

[72]) Zdobienie i Sprzet ludu Polskiego. Wlad. Matlakowski.

Formani dávají si hadí jazyk do bičíště, aby všude s koňmi vyjeli. Má-li kdo při sobě kousek chleba, třebas dosti maličkou kurčičku, může v lese bezpečně spáti, had mu neuškodí.

Tím se naznačuje, že had byl ochráncem úrody zemské. Poláci znají „hada žitného“, tento rozmnožuje bohatství na poli, a hada domovního, který ochraňuje krávy a domácí hospodářství.

V Červeňanech na Uher. Slovensku při studni byl sklep. Stařeček jakýs šel na Velký pátek kolem, když byl sklep právě otevřený, viděl tam mnoho zlata, též celý zlatý pluh, na něm lezl had jako ruka tlustý, hnul se jako by chtěl na něho skočit. Stařeček se lekl a vyběhl do skály, ta se za ním zavřela.

Kdo z hada před sv. Jiřím chyceného sní vidličky (jazýček), bude rozuměti štěbotu husímu.

U nás se věřilo, že v každém domě bydlí had „hospodář“, který ochraňuje dum od neštěstí a nemocí, jest také ochráncem hospodářství a zvláště kráv.

Kdysi pozoroval hospodář, že jedna kráva málo dojila, dal si pozor a tu viděl, že v noci připlazil se k ní černý had a ssál jí z vemena mléko, i zabil hada; kráva však za krátko scepeněla. Také prý v Bošáci na Uher. Slovensku jistá kopaničářka měla hada v domě a chovala ho na stole s mlékem, proto jí krávy znamenitě dojily husté mléko jako smetanu.[73]) V každém spořádaném domě je had „hospodáříček“ neboli „domovníček“, má pod prahem u síňových dveří své obydlí a vylézá, když sluníčko svítí na násep.[74])

Zabije-li někdo hada domového, zemře hospodář.

V Poličce v Čechách lid vypravuje, že každý dum má svého hada ve zdi, je prý bílý a vztahuje na sebe nemoci; proto v novém domě, pokud se tam neusadí had, obyčejně někdo zemře.

Před deštěm slyšeti hada syčet a před bouřkou šíří on zápach.

Přikládá-li si kdo hromový kámen na ránu způsobenou uštknutím hada, vytáhne jed a prý zmodrá; proto ho nutno zase v mléce vyvařiti.[75])

Na Moravě věří lid, že v každém domě pod prahem žije bílý had, který očisťuje obydlí od škodlivých výparu. Před deštěm ho bývá cítit zvláštním zápachem.

Když má někdo v domě zemříti, had hospodáříček pištĺ. Had prý má i nohy; jenom ho třeba hodit do ohně, hned je vystrčí. Hadu, jenž pozřel kuře, narustají nohy. Na muráňských vrších nacházel se veliký had a když hořely lesy, v požáru hvízdal jako Valach.

Na Slovensku (Matice Slovenská čís. I. 1870) lid vypravuje, že kdo uvidí bílého hada z pod bílé lísky vylézati, chytí si ho živého a uvaří v sladkém mléku a pak ho i s mlékem pojí, nabude takové moci, že všecky poklady pod zemí uschované uvidí. Také kdo si o sv. Jiří vyhledá hada, odřeže mu stříbrným penízem hlavu, ten peníz pak po celý rok navraceti se bude jemu zpět.

---

[73]) Národ. Sborník II. „Hadi, draci a šarkáni v podání lidu Slovenského“ od L. Holubyho.

[74]) Časopis Vlasten. muzejního spolku olomuckého č. 56. 1897. Peck, „Lid na Vyzovsku“.

[75]) F. J. Čečetka „Pověrečné léčení“. Národ. Sborník č. VII. 1901.

Náhodou vyoraného hada uvaří-li v polévce a vypije-li ji někdo, bude rozuměti všemu, o čem si zvířata povídají. Hadi se prý bojí jasanu; kdo má jasanovou hůl nebo se schová pod jasan, nemůže ho had uštknouti (Polička). Na Valašsku měl hotař toporo vazové, když přišel na hada a fukl jím do země, byl had na místě omráčen.

Kdo sobě natře ruce hadím sádlem, bude moci živé jedovaté hady chytiti rukama a nic se mu nestane.

V Čechách dávaly hospodyně hadí žebírka kravám před otelením snísti, kolik jich sežere, o tolik liber bude míti másla týdně více. Někteří hadi mají zlatou korunku na hlavě, to jsou králi. Koho hadí král šlehne přes záda, zůstane hrbatým.

Had jest také dobrým lékem proti všelikým nemocem, na př. Hlavičku z hada do sv. Jiří zabitého nositi na krku, chrání proti zimnici. Před sv. Jiří zabitý a mezi kameny na kaši utlučený had přikládá se v hadřičku zavinutý na oči proti bělmu.

Též žluč a sádlo hada před svatým Jiřím zabitého, ostnem šípovým rozřezaného a rozkuchaného, platí za výborný lék proti bělmu.

V psané knize české z roku 1778. uvádí rádce, aby krávy byly pěkné, třeba namastiti je od levého rohu a potom zase od pravého rohu hadím sádlem z hada chyceného do sv. Jiří. Dále radí: „Vezmi kus ocasu ouhořového (lid totiž míní, že jest ouhoř též had) a dávej po kousku s chlebem kravám jísti, budou ti dobře dojiti“.

Pozoruhodno jest, že také v lidovém vyšívání vyskytují se vzory pojmenované „na hada“, hadí běžka (vlnice) čili také volský cák zvaná; mimo těch jsou též vzory na „volské oči“, „beraní rohy“, „vlčí zubky“ a pod. Polské dívky nosí gadzika (hada) vyšitého na naczolkách (náčelenkách). Také bývá hadí ornament vytlačen na koži.[76])

Moravské paličkované krajky kopřivové, tak zvané kunovické, vykazují vzor zvaný „na grumle“ (na Uher. Slovensku na kopanicích trenčínských vyskytují se takové krajky a vložky „na drumle“ zvané), jenž sestává z hadů, jejichž těla tvoří souměrně na obou stranách oblouky, hlavičky pak obráceny jsou střídavě dovnitř a zase zevnitř oblouku, které se na koncích súžují a vybíhají v úzkou cestičku, která pak se zase utvoří v oblouk atd.

Při vložkách kunovických, jež bývají v starých kútních plachtách všité, bývá tento hadí ornament až k hlavičkám vyrčený černým hedvábem; jen že vybíhá přes hlavičky v ostré hrany. Grummel jmenuje se po řecku zvuk a v Jungman. slovníku čteme pod slovem h r o m grumel, grumla, grumle.

Domnívám se, že tento druh ornamentu v krajkách zvaných „na grumle“ s hadími hlavičkami představovati měl vlastně obraz blesku a není také pouhou náhodou, že hadího ornamentu používá se na vložky do kútních plachet všívaného; neboť asi tak jako obraz kohoutí měl chrániti ženu i s dítkem před nemocemi a škodlivými mocnostmi; měl totiž obraz hadí touž asi ochrannou moc jakou onino kovoví hadi na dveřích domu přibíjení měli, o nichž svrchu byla řeč.

Také v krojových částech našeho lidu zachovaly se zbytky z dob bohoslužby pohanské. Na Uher. Slovensku na př. nosili mužové za

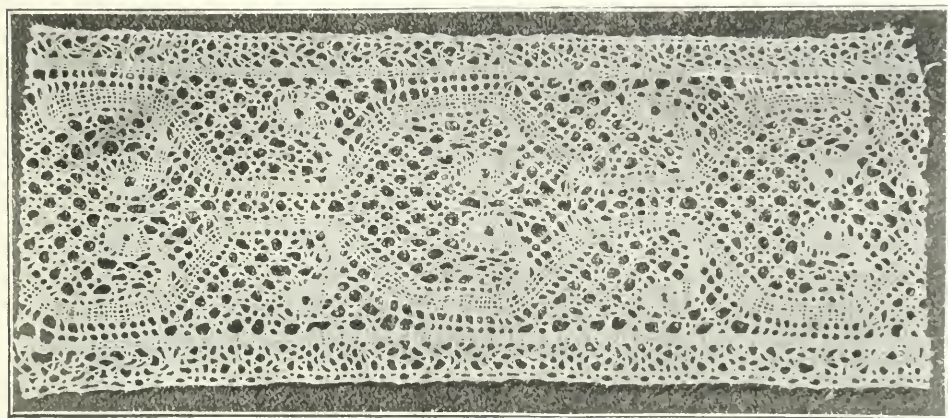
---

[76]) V díle „Zdobienie i Sprzet ludu Polskiego“, Wlad. Matlakovski.

starodávna černé vysoké čepice soukenné bez stříšky, tak zvané „gromniky" (hromníky). Takový gromnik nalézá se ve slovenském muzeu ve Sv. Martině ve sbírkách Šocháňových a pochází tuším z Opavy.

Gromniky měly dříve též svůj význam a nošeny byly asi při zvláštních slavnostech.

Zajímavou ukázku zachoval nám lid o zvláštním stroji hlavy ženské. Jsou to tak zvané „ružky", „rogy" čili také obalenky, které se ještě na Moravském i Uherském Slovensku dosud nosí. „Ružky" tyto, jež nosí jen provdané ženy nebo dívky, které povily (zmrhalky), mají význam mythologický a pocházejí z dob, když naši předkové uctívali bohyni

Vzorek na grumle

plodnosti, jejíž symbolem byla kráva. Během času tu a tam v krajinách našich nabyly „ružky" různé podoby. V krajinách kol Uher. Hradiště zapletají si vdané ženy do vlasu drátky nebo dřevka obšitá plátnem, tak aby tvořila po obou stranách téměř rožky, přes tyto pak navlékne se čepec, na kterýž se uváže červený šátek tak, aby rožky byly patrny. Tím způsobem také ženy na Uher. Slovensku uvazují si malé i větší rožky pod šátek.

Na Čičmansku tvoří rohy dva z koudele a plátna ušité a tkanic spojenéválečky, které se též z pod čepce na hlavu uvazují a šatou skvostně vyšitou zvláštním úvazem zakrývají.

Starší rožky neboli „obalenky" nabyly kolem Uh. Brodu, Ostroha a Strážnice podobu trojhranu, jiné byly čtverhranné a opět jiné tvořily na temeni hlavy polokruh. K těmto ružkám nosily ženy slovenské na Moravě čepce plátěné, jež měly velmi uměle vyšívaná dénka a pak šátky na ružky, jejichžto konce byly do zadu pod dénkem v uzel svázány.

Na Břeclavsku nosily ženy rožky čtyřhranné, tak zvané „kachle" nebo kokše, přes ně pak uvazovaly vyšité šátky. V Čechách na Domažlicku nosívaly vdané ženy vyšité čepce „s šatkou", v nichž vložený drát do polokruhu tvořil na obou stranách hlavy malé ružky. Také na Hané uvazovaly si ženy kulaté obalenky čili hnízda, kteráž rovněž čepcem a šatou uvazovaly. V Chorvatsku nedaleko Záhřebu nosí vdané ženy

rožky a v některých osadách ohromné na způsob kravských zahnuté rohy (rogy) utvořené z tlustého plátnem obaleného drátu. Rohy ty pokrývány bývají šatou nebo šátkem červeným. Jest to zvláštní pohled, když několik žen s těmito rohy jest pohromadě.

Zajímavou strůj hlavy „roga" z Osatice, okr. Strebrenica v Bosně popisuje Číro Truhelka, kustos muzea v Sarajevě, asi následovně:[77])

Řečená ozdoba jest dosti složitá, sestává z ozdoby na způsob rohu zahnuté, jejíž dolejší část spletena je ze stonků lněných, kdežto ona ku předu na způsob rohu zahnutá část spletena je z vonné bazilky. Kolem tohoto rohu, jenž se na temeni hlavy nasadí tak, aby zahnutá část jeho byla ku předu obrácena, uváže se k čelu z tenké látky ušitý váleček, přes něj pak sčešou se přední vlasy. Přes roh navleknou se dvě široké na koncích perlami a dlouhým třepením okrášlené šerpy, které se uprostřed jen na obou koncích po kraji částečně dohromady sešijí tím způsobem, aby vyšívané konce šerpy na obou stranách hlavy přes uši až na ramena splývaly. Spisovatel uvádí dále zajímavou tuto strůj hlavy bosenských žen ve spojení s ozdobami, jež na antických obrazech v každé části její stopovati možno, a praví, že rozšíření této frygické ozdoby hlavy jest neznámé.

Jan Filipec,

kancléř krále uherského a českého Matyáše Korvína, biskup Varadinský a správce biskupství Olomouckého.

Píše Dr. Ant. rytíř Mezník.

Jan Filipec narodil se r. 1431 v Prostějově (odtud také Pruisz zvaný) z chudých a prostých rodičů. Jeho otec (husita) byl olejníkem.

Odbyv školy, v nichž se pilně učil a jiné věděním převyšoval, přijat jest do kanceláře zemských hejtmanů: Jana z Cimburka na blízkém zámku Tovačově, pak jeho nástupce a syna, proslulého Ctibora z Cimburka.

Když tento se svým písařem dojel do Budína v úředních věcech ku králi Matyášovi, jenž r. 1468 Olomouce dobyl a jinak valnou část Moravy opanoval, vzbudila zručnost písaře ve čtení králových listů méně čitelných takový pozor krále, že si jej ihned pro svou kancelář podržel. Na čas byl potom u sedmihradského knížete Čupora; ale vrátil se zase ku králi Matyášovi.

Král Matyáš záhy zpozoroval na svém písaři z Moravy netoliko zvláštní zběhlost ve věcech kancelářských, nýbrž i velkou bystrost rozumu, duvtip a prozíravost ducha ve věcech politických a všech jiných, že si jej pro jeho rychlý a vtipný soud za důvěrného rádce oblíbil, jemu veškeré záležitosti svěřoval a věci svoje jen s tímto pomocníkem až do své smrti řídil a vyřizoval. Hnedle r. 1471 poslán tento důvěrník králův s poselstvím do Čech za příčinou volby krále, o niž se i Ma-

---

[77]) Zeitschrift für österreichische Volkskunde, 1896. Heft 5.—6. „Die phrygische Mütze in Bosnien."

tyáš, jakožto ochránce katolíků — a podpisuje se už také „českým králem“ — silně zasazoval.

Avšak velká většina kališnických stavů zvolila — hlavně přičiněním Ctibora z Cimburka — Vladislava polského.

Neúspěch tento nijakž nezviklal přízeň krále Matyáše k jeho rádci moravskému, jejž brzo jmenoval svým královským radou.

Milostník krále Matyáše v Uhřích ovšem přestoupil k víře katolické a volil stav duchovní, v němž brzo neobyčejně vynikl. — Sotva že nižší svěcení obdržel, obdařil jej král Matyáš mnohými prebendami a důstojnostmi duchovními a dopomohl mu r. 1472, že dosáhl stolce biskupství Varadínského s dispensí papežskou, čímž jeho roční důchody až 30.000 dukátů obnášely.

Způsobilost biskupa ve věcech státních vůbec, která se v diplomatických posláních na př. ke králi českému, polskému, francouzskému atd. skvěle osvědčila — i jeho učenost a výmluvnosť byla vychvalována — a všude získával sobě neobyčejnou vážnost — zjednala mu první místo úřednické, nejvyšší kancléřství krále uherského a českého r. 1478.

Po odstoupení Moravy, Slezska a Lužice králi Matyášovi, jemuž i titul „krále českého“ Vladislavem byl uznán, spravoval biskup a kancléř i vojvodství Svídnické a Javorov jako místodržitel r. 1481.

Po smrti biskupa v Olomouci r. 1482 (Tasa z Boskovic) zvolen prý jednomyslnou volbou kanovníků biskup a kancléř Jan Filipec také za biskupa v Olomouci, a papežem byl prý donucen zároveň oboje biskupství podržeti, druhé pod titulem „správce“ biskupství olomouckého, čímž příjmy jeho ještě více vzrostly.

Králi Matyášovi jako markraběti moravskému bylo zajisté velice vhod, postaviti svého důvěrníka v čelo moravské šlechty, jenž takto mnohé vážné státní spisy podpisoval — jakož už dříve měl uloženo, konečný mír Olomoucký upravit.

Tím vědomí biskupa-kancléře též rostlo.

V Litomyšli rozmlouvaje se svým spolužákem, českým bratrem J. Klenovským, podotekl, že „Ctibor z Cimburka je mužem, jenž by celému světu dovedl dobré rady udělovati“ — že však „on sám také to dovede.“

V historii (Palackého, Tomka atd.) je jméno uherského kancléře často zaznamenáno, ježto český stát měl časté styky válečné s Matyášem uherským.

Asi čtyřikráte býval uherský kancléř do Prahy posýlán od krále Matyáše se zvláštním poselstvím a měl mezi oběma králi důležitá jednání; ač energický král Matyáš byl by svému kolegovi v Praze, chabému Vladislavovi — jak důvěrně říkal — „nejraději vysázel notný pardus a pak poslal zpět do Polska.“

Uherský kancléř byl rád v Praze viděn, jednak že mluvil česky, jednak že po prvním příjezdu svém ujal se u krále Vladislava uvězněných akatolíků, kteří k jeho mocné přímluvě ihned na svobodu byli propuštěni.

Později styky jeho s administratorem podobojí v Praze nebyly tak laskavé, a zejména „čeští bratří“ — jež vyhlašoval za „prašivé ovce“

— na biskupa zanevřeli. Původní vyznání českých bratří bylo hlavně pro lid selský upraveno, když „válčení“ a „zastávání úřadů“ za hřích považováno.

Biskup stal se přesným katolíkem, zachovávaje vzorně pravidla katolického náboženství; a v Čechách účastnil se též processí do míst poutnických k divotvorným obrazům; — ale přece neušel podezřívání u papežské stolice: „že se Husa zastává“ a „Husových přívrženců ujímá!“

Papež dal to svým nuntiem při králi Matyášovi vyšetřovat, kde se kancléř-biskup ovšem dokonale očistil z toho nařknutí.

Ale že papež zavedl proti němu vyšetřování, zamrzelo velice biskupa vidoucího, že v Římě ve velké lásce není. Bezpochyby také utajované nástrahy jiných nepřátel a závistníků — král svému milému kancléři, jenž i jeho milostné zápletky výborně uměl vyřizovati, ani vlasu zkřiviti nedal — přiměly jej k tomu, že se po dvacetileté neúnavné úřední činnosti v Uhrách odhodlal: složiti všecky úřady a důstojnosti a jíti do kláštera, k čemuž si od papeže povolení zjednal (26. srpna 1488).

Král Matyáš však o tomto úmyslu biskupa nechtěl ani slyšet; naopak poslal „svého povždy věrného, důmyslného a ve věcech státních osvědčeného“ kancléře s poselstvím do Milána: za příčinou získání princezky Blanky pro svého nemanželského syna hr. Jana, která se tomuto sice zasnoubila, ale později skutečně raději za císaře Maximiliana provdala.

Vilému z Pernštýna (později pánu na Tovačově), nejvyššímu hofmistru a náčelníku české vlády, s nímž ve válečných zápletkách jmenem krále Matyáše smlouvy ujednával, biskup psával „milý kmotře“ — snad že tento pán moravský, katolík, zdržující se druhdy u krále Matyáše, byl mu skutečně kmotrem, když se husitismu odříkával; synům pak jeho ve Vratislavi studujícím všelicos obstarával a rady udílel, až pak poznámka biskupa o víře toho pána manželky Johany — známé ochranitelky českých bratří — ve přátelském, důvěrném a vzájemném dopisování přestávku způsobila.

Biskup totiž neměl víru českých bratří ve velké vážnosti, nýbrž psal o ní, „že pohlaví (ženské) má zvláštní chytrost k radě takovým věcem, které duše zavodí“.

Kancléř a biskup žil jinak velice jednoduše a skrovně; toliko při slavnostech vedl si nádherně a v lesku knížecím a skvostu se objevoval, mívaje prý okázalé komonstvo, na sta manu a rytířů — jakož i jeho nástupce kardinál Dietrichstein —, obraceje veliké příjmy své na četné a nádherné stavby.

Pomíjejíc stavby ve Varadíně zbudoval biskup v Olomouci: kostel u sv. Brikci, klášter u Všech Svatých, přeloživ tam mnichy z Lanškrouna, jakož i pro sebe zvláštní dům v České ulici. Vystavěl znova zámky ve Vyškově, Mírově, Nový hrad a vyplatil do zástavy dané město Mohelnici, připojiv je zase k biskupství.

Když jeho pán a ochránce král Matyáš (čítaje teprve 47 let) 6. dubna 1490 náhle na hradě Vídeňském zemřel, snažil se biskup nemanželskému synu krále, hr. Janu Korvinovi dopomoci ke trůnu v Uhřích, a několik týdnů o to — zejména důkladnou řečí ve sněmu

v Budíně 15. května 1490 — usiloval. Ale ukázalo se brzo, že tento syn neměl ani jediné z výtečných vlastností svého otce, tak že, byv poražen se svými oděnci, dal se na útěk s poklady otcovými.

Magnáti uherští po dlouhém (32letém) panování bystrého a energického krále Matyáše v Uhřích „spravedlivým“ nazvaného, byvše kroceni a na uzdě držáni, neměli chuti, podstoupiti snad zase takového přísného pána — a toužili po králi, jejž by — jak říkali — „sami mohli chopit za pačesy“ — a takovým byl český král Vladislav, k němuž zřetel obrátili . . . . Biskup a kancléř, jsa jedním z nejvyšších úředníků v Uhrách, stranil puvodně ještě s 33 velmoži hr. Janu Korvínovi, po jeho však úprku přidal se také k těm, již chtěli míti Vladislava za krále.

Aby dalším rozbrojum v zemi bylo zabráněno, odebral se na Moravu, kdež „černá rota“ (stálé, dobře vycvičené vojsko) Matyášova bylo rozložena a získal je 100.000 dukáty (dílem vlastních, dílem mezi pány sebraných), aby „říši“ (t. j. Vladislavovi) věrnost slíbili. — Pak Vladislav za uherského krále zvolen (v létě 1490), a biskup v čele skvělého poselstva mu o tom zprávu donesl do Prahy.

Zároveň žádal nově zvoleného krále uherského, aby směl složiti veškeré úřady (neb při nastávající vládě vyšší šlechty v Uhrách nebylo více místa pro kancléře nešlechtice), čemuž svoleno pod tou výminkou, „aby i budoucně, dle potřeby krále, služby konal“.

Složiv takto úřad kancléřský v Praze (v létě 1490), vzdal se i biskupství svých, přioděv se rouchem Františkánu, opásaný provazem — („aby raději na něm visel“, přáli si jeho protivníci „čeští bratří“) — a chodě bos v trepkách, místo ve střevících — odtud dále „bosákem“ zvaný — zdržoval se ještě necelá dvě léta na Moravě, dílem v zámcích biskupských, jím vystavěných, na př. ve Vyškově, Mohelnici atd. a pak v klášteře v Uh. Hradišti, aby záležitosti svoje uspořádal, t. j. hlavně svého majetku se zbavil.

Kostely všeliké podělil rozmanitými dary, na př. chrám sv. Morice v Olomouci přeskvostnou monstrancí, taktéž v Prostějově atd., tak že prý na to asi 50.000 dukátu věnoval.

Dále vystavěl klášter v Hradišti a Javorově, opatřiv je hojnými statky.

Rodnému městu Prostějovu opatřil privilegium na jarmarky, jakož i právo pečetiti voskem „červeným“, — což tehda mělo jakýsi význam, když kapitule olomoucké to teprve později r. 1505 králem bylo dovoleno.

Také opatřil sestru, provdanou za vladyku Václava z Hutě, koupiv jí a jejímu synu Janu statky: Kunovice, Orlovice, Bystrici (u Olomouce) a ještě několik vesnic, kterýžto synovec — jenž se psal z Kunovic — stál asi 5 let pod poručenstvím Viléma z Pernštýna, a v Italii se vzdělával.*)

*) Tentýž praotec rodu z Kunovic, za pozdější služby a zásluhy strýce biskupa obdařen byl králem Vladislavem statky: Schönberkem, Novým Hradem, Uherským Brodem a Bludovem, k nimž sám přikoupil Ostravu. Povýšen do stavu vyššího, stal se vrchním komořím na Moravě. Rovněž ze vzácného toho rodu, sešvakřeného s pány: Boskovickými, Šliky a Šternberky, častěji komisaři královští ke sněmu byli posýláni; až konečně súčastněním se ve vzpouře stavu r. 1619—20 veškerých statků zbaven byv, rod ten vystěhoval se do ciziny, kde jednoho z nich v čele vlády v Kasselu nacházíme, r. 1686 do stavu hrabat říšských povýšeného.

Ke konci r. 1490 dal biskup zemskému hejtmanovi na Moravě Ctiborovi z Cimburka, s nímž se bezpochyby už ze školy v Prostějově dobře znal a s nímž často úředně jednal, drahocenné skvosty: biskupské a stolní, a jiné náčiní ze stříbra pozlacené k uschování, přenechav mu při tom ozdobné výstroje na koně. Když pak v Uhřích se roznesla zpráva, že biskup z pokladů královských mnoho skvostů a šperků ze zlata, stříbra a drahého kamení v „bečkách vinných" jinam dal zavléci, dojelo několik pánů uherských do Olomouce (za času sněmování r. 1491) chtíce u zemského soudu biskupa proto žalovati. Poradivše se však dříve o tom s Vilémem z Pernštýna, nejvyšším hofmistrem královským, byli od něho odmrštěni „že soud zemský nepřijme žaloby na biskupa, který jsa duchovním, nebude chtíti před ním státi, pak že do řehole Františkánů vstoupil a tudíž toliko před papežem v Římě obviňován býti může, aby tedy uherští páni raději s tím mlčeli!" A tak se také stalo.

O velkém svátku svatodušním r. 1492 přijat jest Jan Filipec ve Vratislavi do kláštera Františkánů jakožto jednoduchý mnich. Věhlasný tento muž především — jako jeho bývalý pán v Uhrách — byl milovníkem knih, a nemaje v klášteře peněz, žádal bohatého Viléma z Perštýna, aby je místo něho zaplatil.

Za papeže Alexandra VI. vyslán r. 1493 do Vratislavi zvláštní posel, aby od tohoto důležitého muže zvěděl „na čem ta věc mezi Otcem svatým a Čechy vlastně stojí" a „kterakým způsobem a kterými osobami by nějak uklizena býti mohla?"

Mnich, poslušný rozkazů představených, začal pilně dopisovati na všechny strany „o tej českej víře a na čem stojí" — ale měl za to, že „kdyby ta mule (mezkyně), již posel (z Říma) přivedl, tři ocasy měla, žeť je prve v Čechách ztratí, nežli skrze něj ta věc ke konci bude moci býti přivedena."

Ve zdích klášterních nenalezl „bratr biskup" klidného odpočinku, neb při jeho rozsáhlých známostech, docházely četné listy, a pak bylo mu podstoupiti časté a daleké cesty, na př. do Brna ke konventu (k čemuž si od Viléma z Perštýna víno vyprošoval, jakož i pro jiné kláštery) do Varadína k svěcení jeho nástupce biskupa a t. d., a shledáváme velmi často jeho podpisy na listinách okolních knížat ve Slezsku, zejména dědiců krále Jiříka Poděbradského.

Hlavně však král Vladislav velmi často potřeboval jeho dobré rady, a volal jej do Budína; posýlal jej také s poselstvími jinam. Také císař Maximilián ve Vídni se jeho rady častěji dovolával, chovaje mnicha jako výtečného státníka ve velké vážnosti.

Zajímavé je mezi jiným poselství jeho do Prahy s biskupem olomouckým Štěpánem Turzou, jako královských komisarů ku sněmu r. 1508.

Stavové v Čechách (vyšší, nižší šlechta a měšťané) mezi sebou ve svárech, spolčeni byli tajnými smlouvami jeden proti druhému, čímž všeobecný prospěch náramně trpěl.

Bývalému kancléři — biskupovi, nyní jen pouhému mnichovi — podařilo se stavy přiměti k tomu: aby svoje tajné úpisy jeden proti druhému komisařům královským ve sněmu předložili — načež mnich úpis měšťanů, opatřený nadto také podpisem Vladislava krále, nožem rozřezal před celým sněmem a zničil.

Energie Jana Filipce při tomto skutku vzbudila všeobecný úžas — ukázal tu naposledy, že uměl poroučet jako Ctibor z Cimburka.

Kancléř-biskup, jsa neustále při svém pánu a energickém králi Matyášovi, patrně navykl si také notně durazu při svém vystupování — neb byla v Čechách pověsť rozšiřována o jeho prý — jak sám psal — „vzteklosti."

Jakými prostředky se mu v Praze podařilo tajných úpisu jednotlivých stavů se zmocniti, není známo; ale on říkával, že „každý, kdo chce u mocnářů platnosť míti, desatery cesty musí znáti, aby svoje předsevzetí k úspěšnému cíli dovedl; nejde-li to po jedné, aby to po jiné cestě dovedl atd., sice že by veškerou vážnosť ztratil."

Jeda zase do Olomouce, při sestupování z vozu poranil se na velice choulostivém oudu, následkem čehož dne 17. června 1509 zemřel a v klášteře Uh. Hradištském, od něho založeném, pochovati se dal.

* * *

Po dobrovolném vzdání se biskupství v Olomouci Janem Filipcem volila kapitula jednohlasně Bohuslava Hassištejnského z Lobkovic za biskupa (1490); avšak papežskou stolicí nebyl potvrzen, poněvadž „biskupská stolice nebyla úmrtím uprázdněna, tudíž že voličské právo kapituly minulo. Na to byli z Říma biskupy olomouckými jmenováni kardinálové: Ardicino della Porta a po něm Jan Borgia (syn sestry papeže Alexandra VI.) Až r. 1497 byl zase kapitulou olomouckou volen biskup Štěpán Turzo, jenž až do r. 1540 na biskupském stolci setrval. Tento pocházel z jedné z nejbohatších rodin Uherských, který odebral se jako kanovník olomoucký do Říma, aby kapitule zase právo voliti biskupa vymohl. Podařilo se mu, přiměti Jana Borgia, jmenovaného biskupa pro Olomouc, že biskupství to (za dobrá slova atd.) odstoupil — vymíniv si z něho ještě roční důchod 500 dukátů. Nový biskup, pocházející zase z volby kapituly (teprve 26tiletý), věnoval vlastních 60.000 dukátů k vykoupení zastavených statků kapitulních, a jsa jinak velice vzácný humanista, byl dobrým přítelem Erazima Rotterdamského, známého cvičitele v řečích španělského prince, později krále českého Ferdinanda I.

Chrám Spasitelův v Cařihradě.

Podává K. Bufková-Wanklová.

Zajisté nebude nikomu s podivením, že Časopis olomouckého muzea, věnovaný pouze slovanským zájmum přináší vyobrazení bývalého chrámu křesťanského a mosaiky, zdobící jeho stěny v Cařihradě, uváží-li se, jaký veliký význam studium staré, dávné Byzancie pro náš národ má a jaký hluboký i bohatý zdroj se tu pro badatele slovanského otevírá, jak v kulturním tak i historickém ohledu.

Při mé návštěvě minulého léta v překrásném městě na opěvovaných březích Bosporu, bývalé metropoli hrdého imperia východního, měla jsem příležitost, poznati mnohé velezajímavé památky byzantinské, svědčící o vysokém stupni kvetoucího druhdy umění byzanckého v říši řeckoslovanské, které nejvíce rozvíjelo se za času slovanského císaře Justiniána (Upravdy).

Všechny ty památky připomínají nápadně tentýž ráz při památkách byzanckých, které se u nás zachovaly, pročež naprosto nelze upříti vliv byzancký na umění slovanské, o čemž již r. 1877 tak přesvědčivě pojednal prof. H. V. Krch.*)

Mezi památkami byzanckými v Cařihradě nejpodivuhodnějšími a nejzajímavějšími i nejnápadnějšími jevily se mně býti mosaikové obrazy, jakož i nástěnné malby freskové ve chrámě Spasitelově, který byl po uplynutí čtyřiceti let po dobytí Cařihradu Turky velkovezírem Atyk-pašou v mešitu „Kahrie" zvanou obrácen.

Vše, co mně bylo z literatury české známo o vlivu byzanckém na umění slovanské, zejména co se týče umění malířského, shledala jsem v bývalém chrámě Spasitelově stvrzeno; neboť obrazy mosaikové i freska v dotyčném chrámě celým svým rázem vyvolaly živě mou vzpomínku na freskové malby ve Znojemské kapli;**) ačkoliv tyto mnohem starší jsou obrazů Cařihradských. Avšak svým způsobem kreseb, svým původním rázem, svými zřejmými známkami slohu, tou lpící tradicí na typech figur, rysů tváří, postav, pós, jak v celku tak jednotlivostech mají nápadnou shodu nejen s freskami ve hradní kapli Znojemské, nýbrž i s jinými toho druhu památkami zachovanými na Moravě, v Čechách a jinde.

Chrám Spasitelův (obr. I.) — nyní turecká mešita — k němuž Turci přistavěli útlý minaret, jejž úhledným balkonkem obehnali, stojí blíže drinopolské brány, jsa obklopen tureckými dřevěnými baráky se zamřížovanými, pevně uzavřenými okny. Okolí svatyně jest pusté, sporá tráva tu roste, na níž, dokud jest nesežehnuta úpalem slunečním, kozy se pasou.

Sem tam sporý stromek se tu zelená a šedokmenná cypřiš označuje zanedbaný hrob, starý a zapomenutý; uprostřed smetí, hromady rumu a štěrku, kam jen oko pohlédne.

Velebná kopulovitá budova svatyně divně se od tohoto zpustlého okolí odráží a jeví se jako zapomenuta, zanedbána a opuštěna svými věrnými. A přec putuje sem mnoho cizinců, aby uzřeli pomník starého umění byzanckého a podivovali se skvostným mosaikám, které jeví se tu nezměněné v celé své kráse až na některá poškozená místa.

Jest se co diviti, že nebyly zalíčeny a zachovány zůstaly při známém zákazu koranu, který nedovoluje v mešitách nijaké zobrazování ani náboženské. Dokonce mluví se i o tom, aby obrazy tyto nejen zachovány, nýbrž i opraveny byly, co lze zajisté přičísti vlivu a zásluhám osvíceného učence tureckého Hamdy-Beye, zakladatele krásného muzea v Cařihradě, vyhovujícího všem moderním požadavkům.

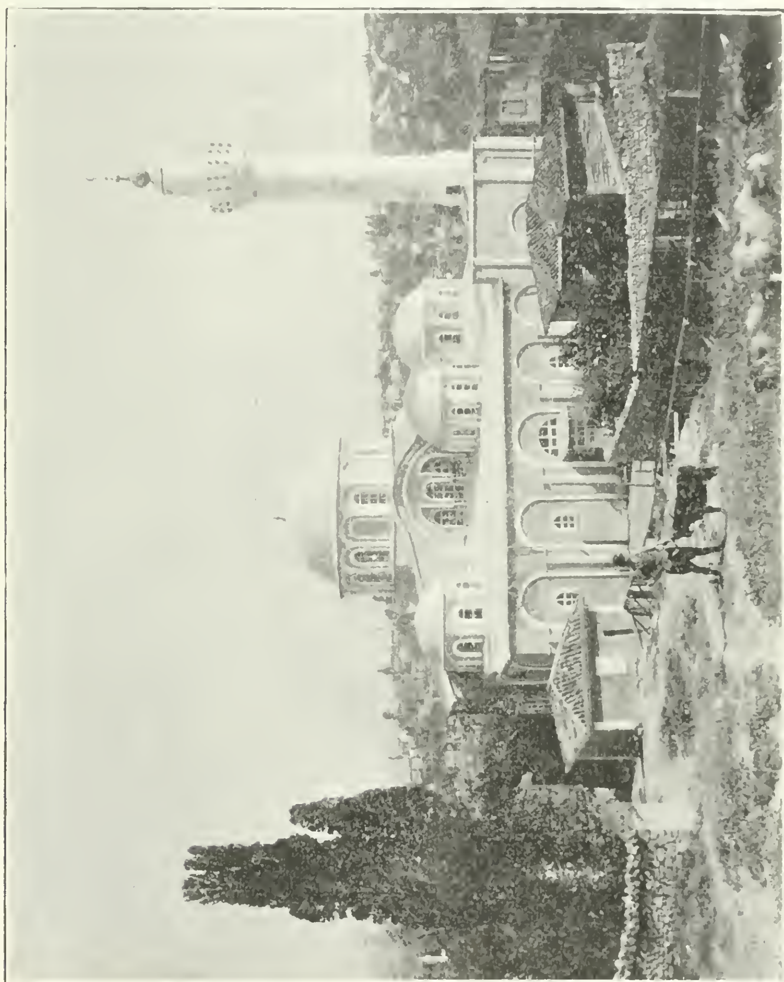
Chrám Spasitelův byl založen císařem Justinianem, jehož slovanský původ vyvrátiti, se doposud kritikářům nepodařilo, slovanským panovníkem byzanckým, za něhož povstala také nejznamenitější svatyně, chrám „Boží moudrosti" čili sv. Žofie, který dosud sobě rovna nemá.

---

*) Viz Osvětu VII. roč. H. V. Krch „O vlivu byzanckém na umění slovanské".

**) Viz „Časopis vlasten. muz. spolku olom." z r. 1899. V. Houdka „Hradn kaple Znojemská".

Později, když nynější mešita „Kahrié“ věkem sešlá byla, dala chrám tento v 11. století Anna Duceana, choť Andronika Duca a tchyně Komnena Alexie, znovu vystavěti, založivši při něm klášter, který často býval exilem provinivším se kněžím byzanckým. V osamělé celle tohoto kláštera psal Nicephorus Gregoras svoje byzancké dějiny.

I. Chrám Spasitelův v Cařihradě.

Chrám Spasitelův měl zajisté i pro lid veliký význam, neboť ve svatyni této choval se zázračný obraz matky Boží dle pověsti malovaný sv. Lukášem, který v době velikonoční ve slavnostním průvodu nesen býval do císařského paláce a zase nazpět za účastenství velikých zástupův lidu. Turci prý ve svém zaslepeném a fanatickém hněvu dobyvše Cařihradu, posvátný tento obraz rozbili, leč pravděpodobnější

jest asi zpráva, že „křižáci“ (čtvrtého pověstného tažení) z lupičství mnohonásobného usvědčení, obraz do Benátek zaslali.

Dle třetí verse nachází se prý divotvorný tento obraz v Moskvě v Uspenské katedrále, kam byl r. 1395 převezen z Vyšegrodu. Do Vyšegrodu byl přinesen prý ve XII. století z Cařihradu a darován Juriovi Vladimirovičí.

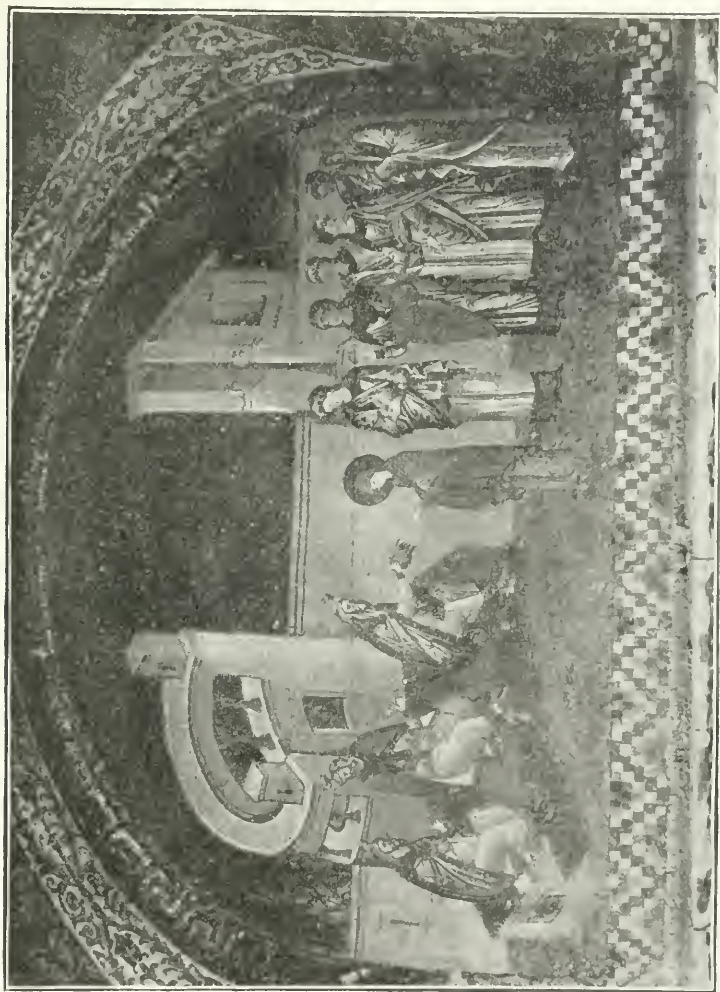
Později opět chrám Spasitelův valně sešel — snad zemětřesením utrpěl, jehož stopy i dnešní mešita jeví — a tu opraviti ho dal Theodor Metochita, který přidal k němu zevní narthex a hrobní kapli. Jest vystavěn ze vzácného mramoru, nyní bohužel žlutě natřen. Stavba jest nadmíru zajímavá, složitého byzanckého slohu kopulovitého. Uprostřed vznáší se vyšší kopule, k níž pojí se několik menších bání. Jest to tak zvaný rektangulus ke straně východní zúžený čtverúhelník v apsis končící. Světlo denní řine se množstvím oken do vnitř. Veliké zděné oblouky okenní, lehké sloupoví působí svou ladností a elegancí. Prostor vniterní, nad nímž pne se pěkná uměle klenutá báň, jenž nyní kultu islamskému slouží, není veliký, za to milý a útulný. Stěny, kde započíná klenutí, jsou ošklivou žlutohnědou barvou natřeny, což oprávňuje mou domněnku, že pod tímto nátěrem skrývají se asi vzácné mosaikové obrazy podobné oněm v postranních místnostech, které islamu neslouží, nejsou-li snad vylámány. Od okraje klenutí dolů pokrývá stěny šedý a červený mramor.

Po pravé a levé straně jsou dvě síně s menšími klenbami skvostnými obrazy vyzdobenými. V pozdější době přistavená hrobní kaple tvoří dvojitý čtyrhran končící na délku apsidou, jejíž klenbu uprostřed zdobí obraz matky Boží s děťátkem, obklopené anděly. Stěny jsou ozdobeny freskami světce představujícími; jsou velmi poškozeny a z některých lze jen úryvky viděti. Zdá se mně, že jsou původu staršího, menší umělecké ceny než obrazy mosaikové. Leč mají tentýž ráz, tytéž karakteristické známky. Tradicionelní tváře s jedinou táhlou linií spojující nosy s obočím, podlouhlé obličeje s výrazem typickým, štíhlé, dlouhé postavy figur byzanckých. Zejména podoby Krista a Marie připomínají živě typus, od něhož malířům řeckoslovanským odchylovati se, není dovoleno.

Mosaikové obrazy v chrámě Spasitelově nacházejí se vesměs v postranních místnostech, v chodbách a síních. Jsou pečlivě a svědomitě provedeny a svou dokonalou technikou rovnají se nejlepším vlašským pracím dnešním. A jak známo, nevyrovná se dosud žádná jiná práce mosaiková vlašské, pročež všude k pracím takovým voláni bývají Vlachové. Do Italie dostalo se umění toto z Byzance, zejména v době, když r. 717 povstal známý spor s obrazoborci. Tehdy utekli se byzančtí umělci do Italie. Věcí dokázanou jest, že překrásný chrám sv. Marka v Benátkách byl vyzdoben byzanckou mosaikou.

Nejen že mosaikové obrazy v chrámě Spasitelově jeví dokonalou techniku, znalci řadí je co do kresby, sestavení barev, krátce ve všem mezi dokonale umělecká díla. Všechny dýší přirozenou teplotou života, i ona ztrnulost, jaká jeví se při podobných památkách, tu mizí úplně; mosaika tak dokonale jest provedena, že pozorovatel ani nepostřehne hranice vkládaných kaménků a má spíše z pozdalečí dojem, jakoby hleděl na malbu. Záhyby řásnatých rouch jeví půvabnou a ladnou ele-

ganci řeckých oděvů, zároveň i vkusné účesy zejména při figurách ženských postav, jaké shledáváme u antických soch řeckých, což by nasvědčovalo, že umělec hledal své motivy u těchto. Bližší studie podrobností takových daly by úsudek jistější a správný.

II

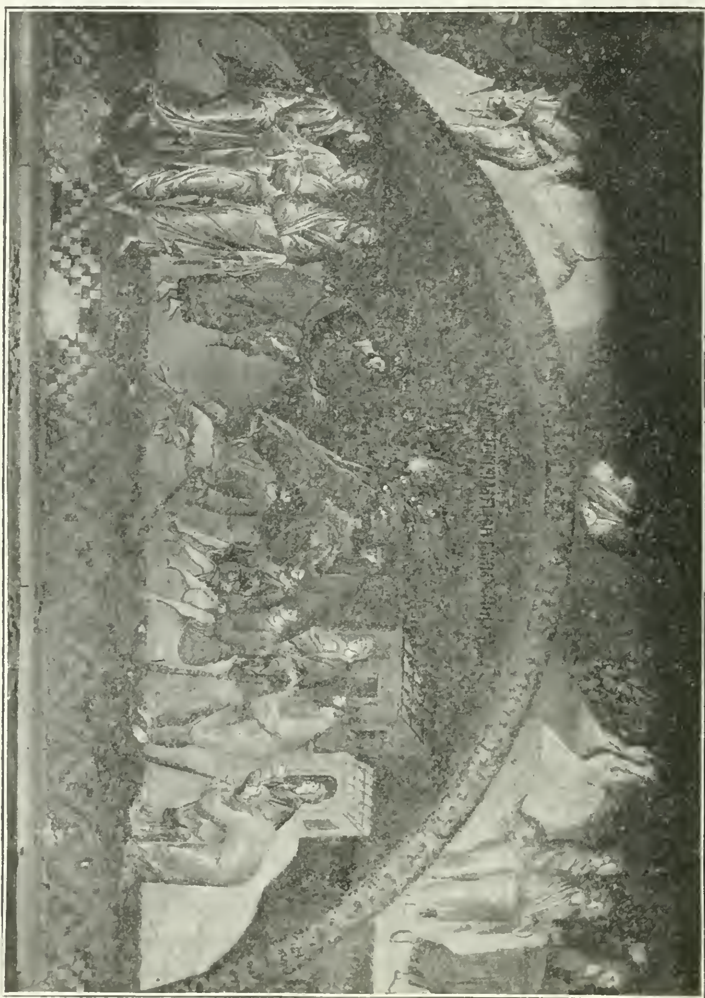
Zejména na obrázku čís. II. jest pozorovati vliv řeckých sochařů stvořivších antické sochy bohyň a vůbec postav ženských, zejména ve skupině panen stojících za pannou Marií.

Znázorněna jest tu legenda o Panně Marii a sedmi pannách a zachycen tu moment, kdy nejvyšší kněz podává Marii, kolem jejíž hlavy stkví se svatozáře, purpur, kterýž metáním losů připadl jí, ostatním pak hedbáv a jiná příze, aby utkaly vzácné látky pro velechrám, při kte-

réžto příležitosti zvolaly panny jednohlasně prorockým tušením: „Purpur náleží královně!“

Obr. III. znázorňuje Krista, an zázrakem uzdravuje nemocného.

Na obr. IV. vidíme, ana jest panna Maria v chrámě zasnoubena Josefovi. Zachariáš podává Josefu kvetoucí ratolest; po levé straně stojí Maria a za spěchajícím Josefem jest skupina mužských postav.

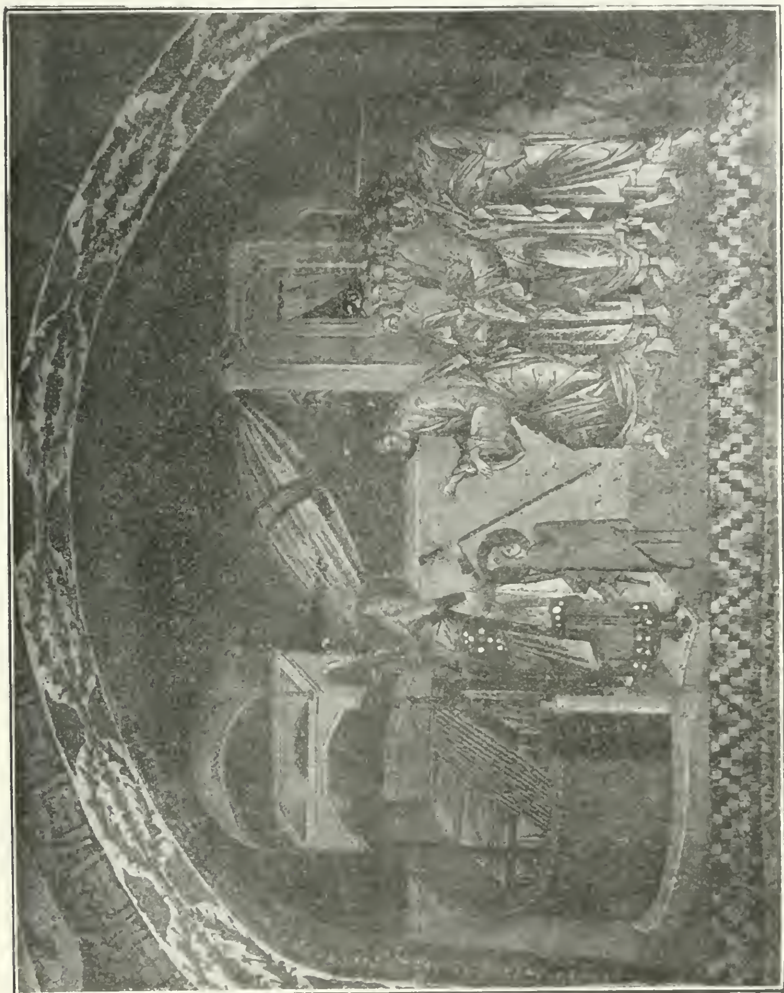
III.

Obr. V. opět předvádí nám Krista, uzdravujícího božským slovem nemocné se všech stran k němu spěchající.

Kolem obrazů jsou vykládané ornamenty, mající nápadnou shodu s ornamenty na výšivkách moravských, zejména v křížkových a prolamovaných geometrických vzorech, které svou technikou nejvíce příbuzny jsou i technice mosaikové. Vidíme tu nejen geometrické vzory, nýbrž

i zornamentované figury rostlinné, motivy, s jakými potkáváme se ve výšivkách našich.

Tytéž ornamenty ukazují ostatní obrazy, jichž jest veliké množství ve chrámě Cařihradském, a které předvádějí výjevy ze života Matky Boží a Kristova. Vidíme tu narození Páně; betlémské pastýře; tři krále jedoucí na koních, jimž cestu ukazuje betlémská hvězda. Tři králové

IV

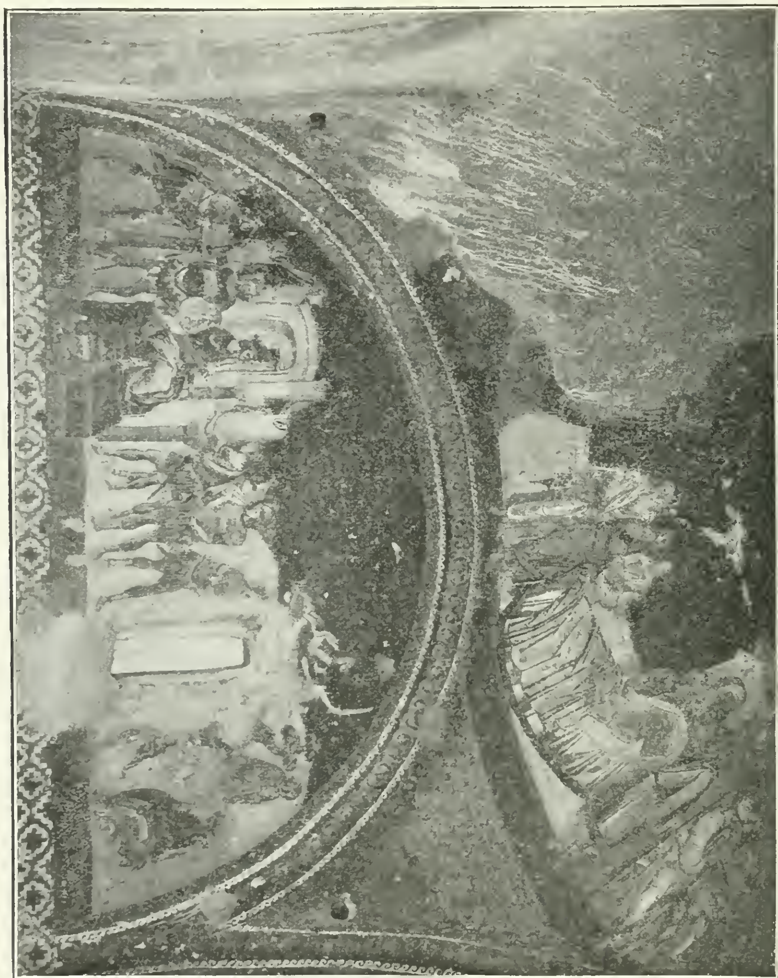
nesoucí dárky Ježíškovi. Pak jsou tu zobrazeny: útěk do Egypta a všeliké zázraky, Kristem učiněné atd.

Ve středu kopule postranní síně, n a r t h e x u*), vyobrazen jest Bůh otec a kolem něho figury patriarchů, v rozích výjevy z bible a v medalionech andělé.

*) Narthex je místo, jež bylo vykázáno pro ty, kteří klatbou byli stiženi.

Střed druhé síně narthexu zdoben jest obrazem Marie s děťátkem, v kruhu kolem obrazu postavy králů židovských, v rozích opět výjevy z bible a medailony s anděly. Nad všemi obrazy jsou nápisy.

Hlavní vchod do chrámu zdoben jest překrásnou prací sochařskou. Na d poloobloukem jest relief s podobou Boha Otce, an drží levou

rukou svitek, pravou pak žehná; po stranách viděti reliefy archandělů Gabriela a Michala s uraženýma bohužel hlavama. Nad římsou zase relief Mojžíše u keře ohnivého. Všude nade dveřmi jsou nápisy historického obsahu, týkajícího se hlavně zbudovatelů chrámu; nápisy nad obrazy však jsou obsahu biblického.

Porovnáme-li blíže mosaikové obrazy s freskami Znojemskými, arcif shledáme, že liší se od sebe v oděvu, zbrani a., což lze vysvětliti

dobou, krajem, módou, leč nemožno pochybovati, že Cařihradské obrazy jsou pokračováním staršího umění časem se zdokonalivšího, onoho umění, které k nám z Byzance dávno doneseno bylo a dlouho v národě našem se udrželo a kvetlo, což zachované u nás dosud památky řeckoslovanské plně dokazují. Nalézáme památky tyto nejen ve starých obrazech s nápisy cyrillomethodějskými, v obrazích zejména tak zvaných černých matek Božích a pod., nýbrž i v pomnících kamenných, architektonických, ve starých chrámech slohu byzanckého čili řeckoslovanského, mnohdy mylně románským označovaného.

Apsis ve hradní kapli Znojemské svým celým slohem, svou výzdobou, krátce ve všem shoduje se s apsidami byzanckých chrámů v Cařihradě, ba připomíná poněkud apsidu v chrámě „Boží moudrosti“ čili sv. Žofie. Šestikřídlý cherub*) zobrazený ve článku Houdkově o hradní kapli Znojemské jest kopií velikých cherubů, zdobících cvikle kopule ve chrámě Boží moudrosti. Jsou to tytéž podivné, úplně v perutě zahalené postavy záhadné.

V „Aji Sofii“ bohužel byly cherubům hlavy hvězdami nahraženy. Skvostné mosaiky však, které by zajisté poskytly mnoho zajímavého pro studium byzanckých památek a porovnávání s našimi, všechny jsou žlutohnědou barvou zalíčeny.

Mimo byzanckou památku ve Znojmě shledáváme se s takovou i v Olomouci. Starožitná malba nástěnná na severní straně zvenčí chrámu sv. Václava v Olomouci, představuje totiž sv. Václava na zdivě ve starém byzanckém okně uprostřed SS. Cyrilla a Methoda. Oken byzanckých svým slohem a útvarem o veliké architektonické dokonalosti svědčících, bylo v křížové chodbě olomouckého dómu odkryto více; chrám sv. Václava stavěn byl ve slohu románském čili vlastně řeckoslovanském, čemuž půdorys stavitelem Meretou obádaný nasvědčoval.

Byzancká okna u chrámu sv. Václava v Olomouci pocházejí z doby Břetislavovy.

I náhrobní kámen v přízemní chodbě děkanství Olomouckého zdá se připomínati sloh byzancký.

Jak utěšeně kvetlo byzancké čili řeckoslovanské umění i v Čechách a jaké obliby i obdivu se těšilo, svědčí zpráva o posledním opatu Sázavském, Božetěchu, výtečném té doby malíři i sochaři, řezbáři i staviteli, který překrásný obraz Panny Marie vyhotovil ve slohu byzanckém, jejž knížata česká prostřednictvím pasovského biskupa Altmanna poslala v dar kostelu kláštera Kotvikského (Göttwick) v Rakousích, kdež nemohli se dosti nadiviti krásnému uměleckému dílu.**)

Starý obraz stříbrný, podobný ikonum ruským, u Lince v Dunaji nalezený, jenž určitě původu slovanského jest, svědčí o umění řeckoslovanském i v těch krajích — druhdy slovanských — pěstovaném. Podána jest o něm zpráva v tomto časopise a v časopise „Společ. přát. star. čes. v Praze.***)

---

*) Viz tento časopis čís. 61. obraz 15.
**) Viz „Sborník Velehradský“ roč. IV. str. 29.
***) Viz tento časopis z r. 1885 str. 94. a Časopis Spol. přát. star. čes z r. 1895.

V Donauwertě bavorském ctí se dosud starý vzácný vyšívaný obraz Bohorodičky s modlitbou na okraji s písmem Kyrillským, jehožto vyobrazení přinesl tento časopis r. 1885 na str. 94., kde uvedeny jsou též jiné podobné ikony a zázračné obrazy madony.

Při pilném pátrání a studiu dalo by se zajisté uvésti příkladů více.

Po stopách dávného umění stavitelského, staroslovanského možno až daleko na sever jíti. Nalézáme stopy ty v Norsku, Dánsku, Švédsku, na Rujaně, Pomořanech, Lužici, vůbec ve všech krajích Slovanstvu urvaných a všade tam, kde bydlívali neb s jinými národy splynuli Slované.

Památky takové, mimo jiné do jiných oborů spadající, zachovaly se ve stavbách známých pod jménem románských, které nejsou však jinými, než stavbami řeckoslovanskými a mnohdy mylně označují se názvem románskými.

Vliv byzancké kultury architektonické lze zjistiti nejen na dálném severu, nýbrž i v Italii, jmenovitě v Ravenně, kdež dal císař Upravda-Justinián I. vystavěti basiliku sv. Apolináře; v Benátkách, Římě, Treviru i ve Španělsku a Portugalsku, jakož i ve Francii a jiných zemích, tak že východořímské čili byzancké umění vdechlo románsko-německému duši a vtisklo mu svůj vlastní karakter na dlouhý čas.

Sama pohansko-římská basilika byla původně převzata od Řeků. Slov. císař — na byzanckém trůně — svrchu jmenovaný Upravda, pěstoval basiliku, kteréžto formy architektonické makedonsko-slovanskou dynastií (867—1056) často upotřebovány byly.*)

Architekt Hänselmann v „Österr. Revue" (ročník 1866) dovodil, že ve Stoličném Bělehradě (Stuhlweissenburg) byla za času sv. Štěpána svěcena basilika, podle níž vystavěny byly basiliky v Solnohradě, v Kolíně n/R., ve Wormsu a jinde; ve Sěru (Seres, Sereopolis) je starý křesťanský chrám sv. Žofie, nyní v mešitu obrácený, v stejném slohu s chrámem „Boží moudrosti" v Cařihradě vystavěný, pocházející z téže asi doby. — Dostatečně známo a dokázáno, že z byzanckého slohu vyvinul se sloh ruský.

Vše to dokazuje, že architektonika řeckoslovanská, ba celá ta vznešená kultura brala se cestou od východu z Byzance na západ a sice přes Velkou Moravu.

U nás zachovaly se starobyzancké památky architektonické, mimo ty již na začátku jmenované, v kaplích sv. Klementa, jichž máme v Čechách i na Moravě několik; dále nalézáme památky řeckoslovanské v klášteřích, v tak zvaných církvích*), v nákresech na kamenech, v cyrillomethodějských křížích, ve zbytcích hradů a v mnohých dávno s povrchu země zmizelých památných budovách, o nichž pouze literární studie zpráv a poučení nám podávají.**)

U nás počaly se stavěti křesťanské chrámy za času sv. apoštolů Cyrilla a Methoděje vesměs a jedině ve slohu byzanckém, který se udržel

*) Viz článek „Der romanische Kunststyl" K. Lomenského v 2. čísle „Der Parlamentär" z r. 1887.

*) H. Krch „Církev sv. Havla ve Skvrňově na Sázavsku" v tomto časopise z r. 1888.

**) „Die Kunst des Mittelalters in Böhmen" von Bernard Grueber s četnými illustracemi, Články Houdkovy v tomto časapise. Heraina Sázavská kaple v Časopise Spol. př. star. čes. v Praze atd.

na Moravě i v Čechách až do doby Lucemburské. A na základě onoho slohu, praví prof. H. Krch, přivedli západní Slované své stavitelské umění k plnému a chvalně známému rozkvětu.

Sloh byzancký uznal architekt Hansen z Vídně za nejdůstojnější pro stavbu svatyň Bohu zasvěcených.

Naše dávná již v době předkřesťanské kvetoucí kultura, jakou se slovanský po celé Evropě rozvětvený národ honosil, zušlechtila a zdokonalila se vlivem křesťanství, onoho křesťanství, jež k nám přinesli bratří Solunští poslaní z Byzancie. I byla velká Morava nejen církevně a obchodně spojena s Byzancií, nýbrž i kulturně-politicky.

Osvícený diplomat Basil, zakladatel dynastie Makedonské, první dvořenín císaře Michala, snažil se čeliti Karlovcům, říši totiž německo-římské, prostřednictvím blahozvěstců sv. Cyrilla a Methoděje, kteří byli posláni, aby ne jen víru k nám přinesli, nýbrž také, aby Moravu v politickém spojení s Byzancem udrželi a upevnili.

Papež Mikuláš, slynoucí moudrostí a rozhledem diplomatickým, uzavřel prostřednictvím onoho Basila s císařem Michalem a Rostislavem alianci, aby ušel svízelům a nesnázím, kteréž i Římu nastaly se strany dotčených Karlovců. Již tehdy poznávali v Byzancii i v Římě ono nebezpečí, kteréž hrozí východu od západu.

Historik Friese,*) který mnohem důkladněji než naši historikové všímal si dějin církevních i politických východního císařství řeckoslovanského, poznamenal vzácnou upomínku na rozmluvu Arnulfa se Svatoplukem.

Když se prý jednou Arnulf Svatopluka tázal, proč Morava nelne k západu, nýbrž k východu — k Byzancii — tu prý odvětil Svatopluk: „Proto, poněvadž máme korunu a církev z Byzance!"

Tentýž polský historik rozebral též zevrubně, co se r. 1087 v Mohuči dělo ve sněmu a co mu předcházelo. Pešina z Čechorodu taktéž o tom v Mars Moravicus stručně pojednal.**)

Uvádějí totiž onino dva historikové, že Vratislavu za odměnu jeho pomoci válečné byla udělena královská hodnost čili koruna Moravská, kterou sněm Mohučský k tomu účelu obnovil.

A stalo se tedy, že na onom sněmu přijal Vratislav korunu druhdy moravským panovníkům přináležející. Byla to hodnost a koruna, o nížto Svatopluk v rozmluvě s Arnulfem pravil, že pochází z Byzance.

Mohutná druhdy Morava byla s Byzancem spojena také obchodováním. Jelikož obchod tvoří důležitou stránku kulturních dějin, nebude od místa obrátiti k ní zřetel.

Slované provozovali rozvětvený, široký obchod, o čemž svědčí zprávy historické; oni měli mnoho kvetoucích zámožných měst obchodních jak v nitrozemí tak na pobřežích mořských, jichžto středem byl Byzanc, a proto nelze pochybovati, že i touto cestou šířila se řeckoslovanská kultura po všech zemích slovanských.***)

Jaký vliv na vývoj všestranné kultury ve vlastech našich mělo poslání sv Cyrilla a Methoda, rozebírati, bylo by nosit sovy do Athen.

*) Geschichte der Kirche des Königreiches Pohlen.
**) Lib. IV. Cap. II. Str. 272.
***) Viz Ein Beitrag zur Geschichte der Slaven. von Dr. J. Wankel,

Stačí poukázati, že o vlivu byzanckém na umění slovanské pojednal prof. Krch v „Osvětě" roč. VII.

Že kultura řecká se slovanskou i v samé Byzancii v j e d n o splynula, a že dovoleno nazývati ji b y z a n c k o - s l o v a n s k o u, dosvědčuje Riegrův Naučný slovník uvádějící řadu historických fakt.*)

Na doklad toho uvádím zde jen některé důležitější momenty, karakterisující styky Slovanův s Byzantinci, bydlících na Balkáně u samého Cařihradu.

Dle byzanckých historiků byla Byzancie převahou řecká; leč přívalem Slovanů pomíchalo se původně řecké toto obyvatelstvo valně slovanským národem, jehož kmeny obývaly krajiny kolem Řecka.

Bulharský letopisec píše, dle Byzantinců na př., že za časů Anastasia I. (491—518) usadili se ve spustošených krajinách staré Dardanie Slované. V Peloponesii usadili se Slované přišedší s Avary, s nimiž na plen vycházeli. Řecké vládě často na odpor se stavěli, a tato vede na ně stížnost, že jimi Řecko bylo úplně poslovanštěno. Sv. Vilibald, biskup Eichstädtský, putuje r. 723 do Jerusaléma, pojmenoval Peloponesii zemí slovanskou. A novodobý badatel Řecka Falmereier na základě osobních studií praví, že podkladem Řecka je S l o v a n s t v o. Uvádí ve svých Fragmentech celou řadu jmen a názvů hor, řek, polností, míst atd. slovanských v Řecku.

V dějinách Schlötzerových, sepsaných dle Strittera, čteme na str. 347, že Slované činili nájezdy do provincií řeckých a podmanili si jich dokonce velikou část.

Justinian I. sestavil r. 692 ze Slovanů 30.000 silné vojsko, jež svou tělesní stráží jmenoval (str. 379).

V týchže dějinách na str. 387 dočítáme se, že při instrumentální hudbě, při veřejných hrách bylo zaměstnáno mnoho Slovanů, o nichž již před tím známo bylo, že jsou zpěvu a hudby milovní.

Když Mauricius slovanské poselstvo, jež sestávajíc pouze ze tří mužů, k avarskému chánovi se ubíralo, zajal, nalezl u nich místo zbraně pouze hudební nástroje — citery.

Zdaž nelze z těchto historických fakt vyvoditi, že správným jest prof. Kuháče výrok: „že písně slovanské mají podobu s řeckými?" a když týž odborník se táže: „nemožno-li spíše říci, že slovanská hudba měla vliv na hudbu a písně řecké?"

Historicky jest dokázáno, že i mnohé slovanské osobnosti duchem i vzděláním vynikající požívaly veliké vážnosti a vlivu u dvora byzanckých císařův.**)

Císař Michael měl komorníka, rodem Slovana Damiana, jehož jméno dlouho žilo v památce pojmenovaného dle něho kláštera v Cařihradě. Týž císař udržoval ve vojště slovanský pluk lučištníků, nad něž nebylo dovednějších v celé říši. Neušelť prý jejich střelám nikdo. (Str. dějin Stritterových 383.)

Reformator vojska a znamenitý vojevůdce Belisar byl rodem též Slovan.

*) Viz: Historie Byzancie.
**) Viz: Dějiny Stritterovy.

U dvora Konstantina Porphyrogeneta (r. 911) žili dva Slované jménem Gabrielopulus a Basilius. I za doby Nicephora Botoniata dva Slované jménem Borilas a Germanus veliký vliv měli u dvora.

U dvora Konstantinova (historika) hemžili se zrovna Slované a mnozí zastávali duležité úřady, zejména žil u dvora výtečný general jménem Peresvodzik (Přesvodik?). Pri tom poznamenává dotčený historik, že mnoho slovanských slov se vpletlo v řecký jazyk, s nímž se slovanský po mnohých stránkách spříznil.

Z uvedeného vysvítá, jak duležitá jest otázka Byzancká, jejížto řešením daly by se mnohé temné stránky našich dějin objasniti. Potřebu, znovu zkoumati zanedbané děje Byzancké, uznali konečně Rusové i Němci, podniknuvše vydávání časopisu v Petrohradě a v Mnichově pod jménem: „Byzanc" výhradně minulosti Byzancie věnovaných. Ruská vláda založila mimo to v Cařihradě samém Muzeum, v němž se památky a starožitnosti byzancké schraňují a studují. Koncem 18. století pronesl Schlözzer památný výrok, an zajisté i vzhledem na Byzanc pravil k historikům: „Pravdy nedobádáte se, dokud ji hledati budete od západu k východu; poněvadž všecky vážnější události ubíraly se směrem od východu k západu."

V proměně chrámu Spasitelova v mešitu a v tomto jeho znesvěcení a znezpusobení zračí se osud Byzance i Balkánu, jehož dějiny s městem tím srostly. Není účelem úvahy této, líčiti děje a zkázy Byzance a neštěstí Balkánu, ale od místa nebude, připamatuji-li, že Byzanc do rukou Turku padl v květnu r. 1453. Pádu tomuto předcházely ale přípravy, jichž se dotýká učenec Dr. Alexander von Peez v zajímavém spisu: „Erlebt — Erwandert". Spisovatel totiž čítá k záslubám Karla Velikého, že zahájil politiku protibyzanckou, kterou jeho nástupcové na trunu německo-římském se zřetele nespouštěli, dokud záměry Karla Velikého se nevyplnily. Jednou takovou přípravou ku zkáze Byzance byla čtvrtá křižácká výprava, které Benátčané jmenovitě zneužili napřed na zmar obchodujícího soka Zadru a pak na seslabení moci Byzancké; místo co výpravou touto měl hrob Kristuv býti z rukou Mohamedánu vysvobozen. Třeba však zaznamenati, že křižáci přepadli Byzanc proti výstražným zákazum papeže Innocence III., a že zrádou touto usnadnili Turkum zhoubné dílo, jehož následky na Balkáně děsně se právě jeví.

Zvykoslovná úvaha o Moraně.

Píše **Lucie Bakešová.**

Ku znázornění života zpusobu lidu československého na výstavě všeslovanské vyžaduje se, uspořádati tam některé obyčeje a zvyky, mezi nimiž uvádí se také: „Vynášení Morany", zvané také Čaramurou, Smrtolkou a t. d. Pokusila jsem se tudíž význam obřadového toho starobylého obyčeje a zvyku, jak se v paměti u nás zachoval aneb zde onde ještě na smrtnou neděli koná, vysvětliti. Porovnáváním přežitku toho druhu z dob pradávných — byťby ve spusobu skomoleném — nás dochovaných se zvyky a obyčeji jinoslovanskými, nabude zvykosloví vědecké duležitosti. Proto zdá se mi úvaha tato býti místnou i včasnou.

Když před 3 roky pronešena byla idea, sbírati loutky a loutkové hračky a na všechny strany o tom rozeslána zvěsť, tu našli se mnozí, kteří ji buď se smíchem, buď opovržlivě, neb nelibě přijali. Mnozí nevěděli si s tím rady; leč mnozí dali se chutě do práce a loutkovou výstavou v Praze i ve Vesně v Brně opět podán důkaz, že ukončením národopisné výstavy nebyla ještě vyčerpána činnost národopisná.

Nebylať idea, vystavit loutky a loutkové hračky dětí našich planá. Vždyť v mysli dětí jeví se již ráz, poznati lze inteligenci toho onoho národa. Pokud průmysl nebyl na takovém stupni vývoje, na jakém jest dnes, robívaly si dítky i matky jejich hračky samotny. Takových hraček však velmi málo se nyní v lidu nachází, neboť pohodlnějším jest, za několik krejcarů koupiti panenku, panáka neb jiné hračky u kramáře, který to řemeslně vyrábí, než pracně si urobiti hračky doma. Pokusili jsme se předce a hle! našly se ženy i děvčata a chlapci, kteří umí vytvořiti rozličné hračky. Jsou to zejména hadrové panenky, panny v kroji, Mikuláše, čerti, vyřezávané věci ze dřeva a papíru, z hlíny, z těsta, z ovoce a j.

Jsou to konečně pak loutky či figury symbolické, jichž děti používají ještě dosud k svým hrám, nevědomky zachovávajíce takto starodávný zvyk, památku na zosobněnou ideu bohopoctnou.

Symboly neb fetiše značivší druhdy náboženství, sklesly na stupeň hračky a jelikož mysli dětské lahodí a jest přirozeno, loutky si vytvořovat, okrášlovat a ověšovat je tretkami, zůstaly pohanské ty bůžky zosobněny také ve „Smrtolce" či Moraně, v „Králce" či „Vesně", v upečené Dondě, Babě a j. Erben též píše o jedné královské hře v Čechách, že dívky, obešedše s královnou celou ves, uprostřed návsi braly se za ruce a provedše tance na způsob kola, zpívaly refrén:

Duli, duli haj,

což patrně se vztahuje k slovenské hře na Dundu či Dondu, v níž uctívána byla bohyně. Dosud pekou hospodyně při chlebě z těsta Dondu či Dundu neb Dondušu, tak v Drnovicích, Doubravníku, Siluvce, Syrovicích a jiných moravských dědinách. Čas a moderna velice porušují charakteristické znaky (na př. v některých místech nedávají Smrtolce výfuky), přeměňují jména a tak stírá se pravý obraz starobylosti. Zřejmé jest to při mnohých obřadných hrách. Na př. „Na kamenný" a „kužený most". Na Hané se zpívá:

My tu má - me ka-men-ný most! Ja Ďun-ďa!

kdežto u Bartoše „Naše děti" str. 118 stojí:

Před naši je kamenný most,
on je tvrdý jako ta kosť!
Aja hoja džundža!

Já znám hru na „Kužený most" z Nesvačilky, v níž již jméno Ďunda či Džunda zkomoleno zní:

Tak jest to i s hrou na Helišku. Jména Helo, Heliška změněna v „Herličku, Elišku, Erličku“. Opět důkaz, jak se mění text — což teprv nápěv!

Národům surovým úplně scházejí loutky; kdežto národy kulturní honosí se všelikými památkami loutkovými, jež přidávány bývaly zemřelým do hrobu, jako milodar aneb symbol. Že naši předkové měli důmyslnou, zvláštní a svéráznou bohopoctu, o tom svědčí nejen dosud udržené některé dětské hry i mnohé tance a zvyky, jevící zřejmě obřadový ráz. Jsouť to zejména hry: „Hořela lipka,“ „Erlička,“ „Sivá holubička,“ „Na kamenný a kužený most,“ královské tance a zpěvy obřadné, hodové zvyky s tancem mečovým kolem berana; dále: „Vynášení Smrti či Mařeny“, Morany, Muriany, Čarabaně, Čaramury.*), Muravjaka, kterýžto zvyk doposud v té oné dědince neb kraji se provádí. Říká lid též Smrtolka, Smrtka, Velkonočka, Smrtolenka, Smrtňák atd. a při zpěvu nosí děvčata Smrtolku po vesnici dary vyprošujíce a zpívajíce asi takto:

Z Mašovic u Znojma.

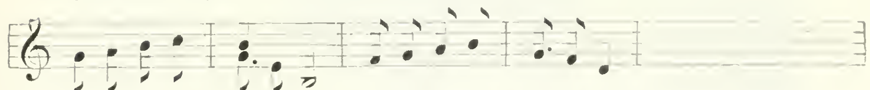

2. Smrtko, Smrtko bílá, čéms je hotírala?
Zeleným lístečkem, červeným kvítečkem.

3. Smrtolenko milá, kam paks klíče dala?
Dala sem je dala, svatému Jiří.

4. Sv. Jiří stává, zemi odmykává,
abe tráva růstla, travička zelená.

Jinde zpívají na př.:

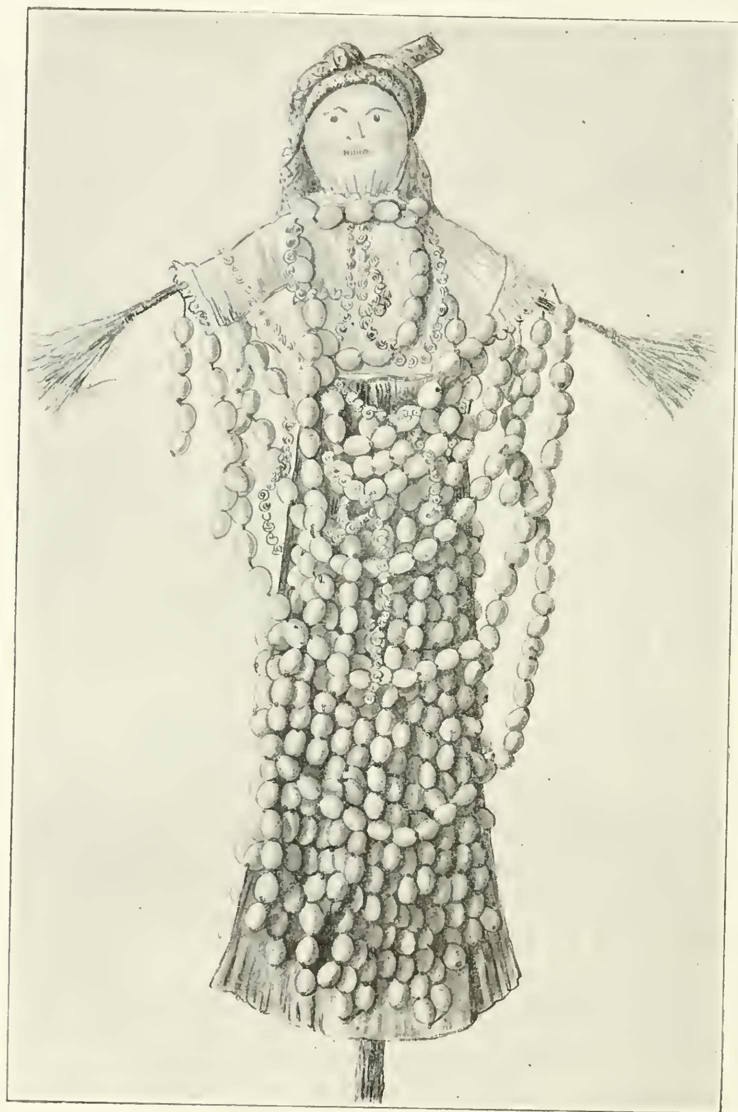

Kozárov.

*) „Čaramura také Čarachyňa nadávají Hanáci zlým, starým babám“, píše mi sl. Xav. Běhálkova.

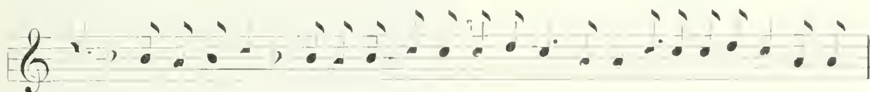
Přesvědčila jsem se, že před 40—50 lety jinak strojívaly „Smrť“ či Smrtolku, Moranu či Čaramuru a že každá doba něco ze starých zvyků vynechává, čas že z nich stírá významné znaky a památky. Tak na př. vynášely u nás dívky v Ořechovičkách u Brna „Smrtolku“ na smrtnou

neděli za dědinu před 40 lety jinak nežli nyní. Ustrojily došek či víšek slaměný do staré sukně, obvázaly hlavu hadrou a šátkem, obličej plátnem bílým, udělaly červené oči, klapky černé a vyceněné zuby. Došek

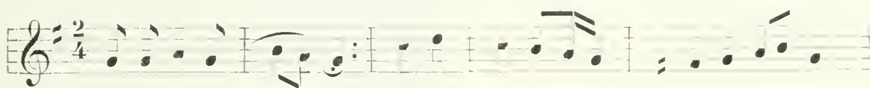
nastrčily na hůl, celou sukni, ňadra, krk i slaměné, roztažené ruce ověsily výdumkami, kterých od vánoc každé děvče šetřilo. Dále ověsily „Smrť“ řetězy ze slimáků (šneků) a za zpěvu nesly „Smrť“ čili Čaramuru za dědinu, kde ji do kamení hodily, za ohromného křiku. Hoši, jenž šli pomalinku za děvčaty, pak bili do Mařeny hůlkami, rozbíjejíce výfuky. Dívky však se daly do útěku, div hlavu nesrazily a neohlednuvše se strachem, aby je „Smrť“ nechytla, dorazily bez dechu do dědiny. Domnívaly se, že by mohla „Smrť“ vstát a letět za nimi a některou lapit. I trvalo to mnoho neděl, než se zase za dědinu odvážily. Jinde „Moranu“ utápěly. —

Slovo „Helo“, jenž tak často se objevuje v písních kralenských neb smrtných, potvrzuje mínění, že pohanští předkové naši měli kultus sluneční, neboť slunce řecky sluje „Helios“. Jakým zpusobem přišlo slovo helo v náš lid, nedá se nyní ještě vysvětliti. Grimm nazývá Hel — bohyni smrti a Halja peklo. — Také rohatinu, sty „škařoupek“ z vajec ověšenou vynášely za dědinu, zpívajíce asi takto:

Vel-ko-noč-ko, ——————— kdes tak dlo-ho bé-va-la, za pe-có sem se-da-la,
drob-ny ry-be jí-da-la a t. d.

U Příbora vynáší „Smrť“ či Čarabaňu v černý šat ustrojenou, skořápkami ověšenou za dědinu a buď ji utápějí aneb věsí ji na strom a kamenujíce ji, zpívají:

1. Ne-se-my Ma - ře - nu
v o-le-ji sma - że - nu
u vr-chu čer - ve - nu
u spod-ku ze - le - nu
pěk-nu, pěk - nu pro - bě - le - nu.

2. Nesem babu v koši,
Smrť nás o ňu prosi.
Už Mařena leži
a zubama škrči.
Helo, helo, helo, helo!

Sušil str. 770.

Nyní vystrojují „Smrtolku“ na Brněnsku asi takto: Došek slaměný upraví, utvoří z hader hlavu a tělo; slaměné nohy obleknou do punčoch a dají jí 3—4 i více šorců (sukének) bílých, bílou zástěrku, bílou čepičku a kabátek, korálky na krk a hodně pentlí. Znak Morany, řetězy z vajec (výdumků)a šneků již nedávají. Také „klebety“, řetězy z barevných čtyrhránků soukenných a kousek slámky [] [] [] [] [] [] na Brněnsku více se nedávají na Smrtolku. Za to v Syrovicích u Rajhradu strojí doposud Smrtolku zcela bílou a ověšují ji nesčetnými skořápkami a řetězy klebet. Chodí s ní po dědině od chaloupky k chaloupce, od statku k statku, přijímajíce buď dary peněžné aneb krupici, sádlo, vejce, mouku a za dřívějších dob i hrách, z něhož urobila se
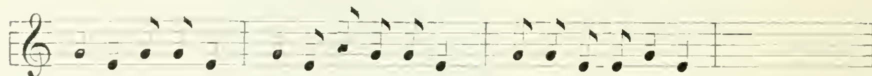
pučálka, která při trachtě „králek“ těch nesměla chyběti. Tamtéž jednotvárným hlasem zpívají takto:

Smrtná milá, kde si byla?
U studynky, prala plinky,
listeček, listeček,
modrý kamíneček.
Panimámo krásná,
daly ste kus másla,
daly ste nám masličko,
přidéte nám vajíčko a t. d.

V některém kraji, jako jest na př. Blansko, Sloup, Žďár, Boskovice, nosí pouze májíček, nastrojený výdumkami, obrázky a klebetami. Ještě výše v horách k Perštýnu mají vršek smrkový či májíček, líto, ověšen dlouhými řetězy z výfuků a na vršíčku sedí celá bílá „Smrtolka“, malá hezká hadrová panenka (nastrojený slaměný víšek). Za zpěvu vynáší ji mládež z dědiny k vodě, tam vršek se „Smrtkou“ utápí a hoši rychle vylovujíce májíček, nesou ho za zpěvu a křiku nazpět do dědiny.

Jelikož „královničky“ u nás kolem Brna již alespoň 35 let se neprovozovaly, pouze na „Smrtnou neděli“ vynášívaly „Smrf“ neb chodily se „Smrtolkou“, spojily se písně „smrtelné“ s písněmi královskými asi takto:

Smrt-ná ne-dě-la, kams klí-če po-dě-la? Da-la sem je da-la

sva-té-mu Jí-ři,

habe nám otvíral dveři,
nám, nám Kerendovském panám.

Hara, hara, hára, shořela nám fara blízko pivovára,
máme králku chromó, tuze rozmazlenó,
nemůže nic dělati, musíme na ňu žebrati,

královno milá, král tebe volá,
abes k němo vyšla, nebela tak pešná samojediná.
Najedla se masa, zelí, króp,
až jí krópa veletěla, udělala hop, hop.

Při slovech posledních vyzvednou „Smrtolku“ hodně vysoko a začerchají krabičkou na peníze.

V Tovačově strojívaly dívky „Smrt“ (ustrojený došek) jak chodily samy, ale do šatů starých. Byla podobna Brněnské „Čaramuře“ s „vyščířenýma zubama, jen že jí prý dávaly do ruky kosu. Na Brněnsku „vynášejí Smrt a házejí ji do kamení“, u Tovačova jdou školačky „Smrť topit“, a hoši za nimi pobíhají a mají úlohu, jakmile děvčátka „Smrť“ do vody vhodí, házet po ní kamením. Bylo mi praveno, že děvčata na Tovačovsku při topení smrti mají v rukou svíce — totiž ¹/₄ metru dlouhé kolíky, ovinuté bílým papírem u vrchu ve špici červeným. V Ivani a Oplocanech jednotvárným zpusobem zpívají:

Smrtná neděla
kdes klíče poděla?
Ona se nám utopila,
aby děti netrápila.

Smrť, Smrť ukrutná,
kyselino nechutná,
kyselinu snímе,
Smrť utopíme a t. d.

V Chropini říkají:

Smrtňáka nesem
s velikým nosem.

Smrtná neděla
kdes tak dloho byla a t. d.

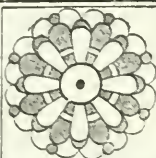
Jak jsem výše podotkla, chodily a tu a tam dosud chodí se „stromem“, „jedličkou“ neb „lítem“. V Lobodicích říkaly:

Ty moje líto,
tys k nám přilítlo!
U studynky krásná paní stojí
do sukně se strojí.
Ona do ní sáhla, zlatý groš vytáhla.
Ona nám ho daruje
od panenky Marie.

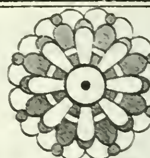
Nebude od místa k závěrku připomenouti, že lid rád jména bohyň a bohů přenášel na léčivé a čarodějné byliny a sice na př.: Turánka, taranta (erigera acris) jest čarodějná rostlina, Sisi (anemona) hojivá bylina (bohyně Sise), Babí hněv (pulsatilla), Babské koření či matkovo koření (menta) zdají se býti zasvěceny bohyni Babě, neboť slouží zvláště ženám těhotným k léčení, při křečích šestinedělek, ku koupání těchto a t. d. Zvláště ženy, které mnoho trpí v době těhotenství, musely se koupati v Babím hněvu bílým květem prokvetajícím. Jedné květině u Sloupu říkaly „Králka“ a i na lukách u Střelic roste prý květina „Králka“. Jednak se jí zdobily královničky, jednak si v odvaru nemocní koupali oteklé nohy. Dosud však nemohu vypátrati, které kvítko jmenovaly „Králkou“. Řimbaba či Matroška pije se, když chytá bolení. Také v době křesťanské dával lid jména svatých

květinám. Tak na př. „Marie sluzečky“, „Panny Marie kolínko,“ „Svatojanské koření,“ „Sv. Jana zvonek,“ „Panbičkovy vlásky,“ „Adamův vínek,“ „Samaritanka,“ „Petrklíč“ a j.

Jak jsem již byla výše podotkla, mizí znenáhla všechna poesie z lidu, moderna a čas zatlačuje starobylé zvyky a národ sám stírá se sebe svérázné, charakteristické znaky. Mizí kroj i píseň, zanikají staré zvyky a mrav! Proto musíme poslední ty zbytky ještě zachytiti a potomstvu alespoň v obrazích zachovati. Jest toho třeba i k vůli vědeckému porovnávání se zvukoslovím jmenovitě starých národů na východě, kde jako na příklad v Arabii se provozují obřady podobné vynášení Morany a uctívání Čaramury.

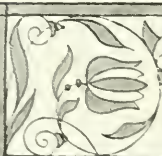

Různé zprávy.

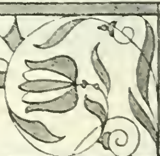

Nález mamuta. Vzhledem na děje Velké Moravy, jejíž část tvořilo Uherské Slovansko, nelze zemi tuto z vlastivědné naší činnosti vylučovati. Shlediště slovenského možno teprv národopisu českému náležitě porozuměti a také archeologické bádání s žádoucím úspěchem pěstovati. I po stránce přírodovědecké a palaeontologické je Slovensko pro Moravu důležito; pročež zaznamenáváme prozatím, že v Beši opodál Hronu nalezen byl mamut. Ku prozkoumání vzácného nálezu povolán byl spolupracovník náš p. Jan Knies. Za vědeckou cenu popisu ručí jméno na slovo vzatého odborníka tohoto.

Oprava Dovolujeme si pp. čtenáře upozorniti na chybu, jež se vloudila v předešlém čísle do sbírky „Valašské koledy“. V třetí písni „Co pak jest to za znamení“ má v třetí sloce zněti sedmý verš místo: „by matička obvinula“ správně: „by Ježíška uviděli“. Zajisté si to laskavý čtenář sám již opraví.

Literatura.

Paměti horního města Jílového a jeho zlatých dolů. Sepsal Leopold Čihák. Palackého děje české jsou dílem pravého veleducha, jež čtenáře naplňuje úžasem a obdivem, kterak jednotlivec byl s to, tak velkolepou budovu tak mistrovsky pořiditi, zvláště, uváží-li se, že stavební látku musil stavitel po výtce sám osobně shledávati a si připravovati. Nebylo tehdy regest a jiných archivářských pomůcek. Nebylo také úlohou Palackému českým zemským výborem vytknutou, psáti děje říše Velkomoravské, o něž se opírá historie království českého. Až doba Mojmírovců bude náležitě probádána a zjištěna, pak teprv spočívati budou děje české na základě pevném a stanou se jasnějšími a průhlednějšími. Jsou děje moravské českých starší, z nichž se tyto vyvinuly a vyrostly jako strom z kořenů. Seč byl a síly stačily, snažil se Palacký seznati Starou Moravu, uznávaje její důležitost pro své česko-

historické úkoly; ale k jádru dějin moravských proniknouti neměl kdy. Ani historiograf moravský Beda Dudík k světodějinnému významu Velké Moravy nepronikl a proniknouti nemohl; poněvadž se mu nedostávalo pramenů byzanckých a východ vůbec v temných mlhách za časů jeho záslužné historické činnosti tonul. Děje Palackého a Dudíkovy tvoří nerozlučný celek; ale neocenitelné výzkumy jednoho i druhého třeba doplniti československými dějinami kulturními. Ačkoliv Palacký i Dudík i k této stránce naší národní minulosti prozírali, stávalo se to jen mimochodem. Jako oka v hlavě, tak jest nám třeba samostatné „historie kulturní“, kterou „politická“ teprv na svou pravou míru uvedena a po zásluze oceněna bude. K sestavení kulturních dějin třeba ale minografií a politického vylíčení, působení čelných osobností, různých stavů a vrstev národa, jejich živností, měst atd. atd.

Potřebě této vyhovuje se v poslední době se vzornou obětavostí a jeví se porozumění pro zpytování minulosti netoliko ve městech, nýbrž také v městysech a venkovských obcích. Činnosti této máme co děkovati za celou řadu publikací a tolikéž pramenů kulturně-historické a vlastivědného bádání. Ale „paměti města Jílového“ zamlouvají se netoliko znaleckou uspořádaností, nýbrž také vzácností látky, kteréž u jiných měst není. Že jméno „Jílový“ odvozeno je ze slova jíl — hlína, vysvětluje autor takto.

„Jíl byl nejdůležitější hmotou prvním jeho obyvatelům. Z něho vybírali nejdražší kov — zlato, což bylo jich výživou. I činnost svou nazvali jílováním. Jíl nacházeli na celém úpatí vrchu Jílovém, s nímž sloučeno jest jméno osady. Jílový vrch dal své jméno Jílovému místu, osadě i později městu a proto nazývali je Jílovem, Jílovou, Eylovem, jak se to v listinách latinských XIV. a XV. století stalo, aneb Aeule, jak se toho v německých letopisech dočkáme — je naprosto nesprávné.“

Předností knihy této je, že autor nečerpal toliko z listin psaných, nýbrž že dovedl také užívati pramenu archeologických a tradic v ústním podání o původu města se zachovaných. „Jílový vznikl“, dokládá autor, „v šedé dávnověkosti, za časů českých knížat od lidu, který zde zlato těžil. Počátek osady sluší hledati v době pohanské, jak dotvrzují četné popelnice a jiné předhistorické starožitnosti, nalezené podle potoka městem tekoucího a na svahu k němu skloněném nalezené. Nález rodinné (hromadné) hrobky na př. z doby pohanské (asi z IX. stol.), v níž byly popelnice zlatou rudou obložené a při jedné z nich železný hornický nástroj uložen byl, přímo dokazují starobylost osady, a že hornictví bylo už za těch časů Slovanům známé a zaměstnáním jejich.“ — Archeologickým nálezem tím pozbývá věrojatnosti domněnka, jakoby byla Jihlava v zemích československých nejstarším hornickým místem bývala a jakoby byli sem první hornici z Němec povoláni byli a sice z nedostatku k dolování způsobilých slovanských havířů. Omyl tento, jenž se bohužel i do vážných spisu jako je na př. Naučný slovník vloudil, dá se vysvětliti nedopatřením našich historiků, kteří v usazování německých živnostníků v původně slovanských městech za časů Přemysla Otakara II., nepozorují germanisační zásadu. Nedopatření toto má následkem nevědomosť a neznalosť, že dříve než panovník tento do našich zemí německé kolonisty a řemeslníky povolal, zde průmysl, obchod a všeliká řemesla kvetla, že na jejich úkor a potlačování bylo třeba cizáckým živnostníkům různé výsady udělovati a na ochranu těchto konečně i tak zvané mílové právo zaváděti. Nebude od místa, připomenouti zde, že již někteří dřívější Přemyslovci se o změny původních sociálních řádů slovanských a nahražování jich německými pokoušeli, a tím germanisaci cestu klestice; že ale Otakar II. dotčené snahy svých předchůdců uvedl v soustavu. Poznámky této bylo třeba k vůli opravě nesprávnému mínění, jakoby jihlavské dolování pocházelo teprv z té doby, když se tam objevuje hornická správa německá a jakoby ryžování zlata Jílového nemohlo býti původu slovanského z doby předhistorické.

„Pamětím města Jílového“ dodává důležitosti ta okolnosť, že kniha sdostatek podává dokladu že hornictví nebylo k Slovanům od západu přineseno; nýbrž že u nich od pradávna způsobem původním a samostatně bylo pěstováno a že má snad Galletti pravdu, když (v Allgemeine Welthistorie) poznamenal, že Němci i tomuto umění a vůbec s kovy zacházeti se od Slovanů naučili, ale jim za to černým nevděkem splácejí“.

Z líčení dějin Jílového možno poznávati, kterak u nás udělováním privilejí

ve smyslu německém z osad městyse a z těch města povstávala — ovšem na újmu původního rázu slovanského. Privilejí dostalo se Jílovému i ve způsobu „práva mílového“, které císař Karel IV. zde zečtvernásobil.

Dolování dávalo podnět ku bádání zemězpytnému celého kraje a tavení rudy svádělo sem alchymisty, o jejichžto klamech se v knize lecčehož dozvídáme. V okolí naskytují se četná jména „hradů, hradišků a hrádků“ z doby předhistorické, což jest důkazem, že okolí toto bylo od pradávných časů lidem slovanským obýváno. Kniha uvádí různa řemesla, která ve městě se rozvíjela; ale nepřipomíná toho, že — jak svrchu podotknuto — i zde jako všude jinde v zemích českých řemesla a živnosti způsobem slovanským provozována byla, než se německými řády cechovními spravovati začala. Připomíná se tu, že i v Jílové zařízeny byly lázně, jak toho ze zdravotních ohledů a z dbalostí čistoty byl zvyk a obyčej v celém národě.

Děje města jsou sestaveny s ohledem jak na náboženství a vývoj školský a na poměry sociální takto: I. Jílový v době pohanské, II. za křesťanských knížat a králů až do války husitské, III. od války husitské až do války třicetileté, IV. Jílový po Bělohorské bitvě až do konce XVII. století, V. ve století osmáctém a VI. v devatenáctém. Kniha opatřena je 18. vyobrazeními a přehlednou mapou a poslouží za vzor, dle něhož města a osady svou dějinnou minulost sestaviti by měly. Toliko bylo žádoucno, aby autor byl vytknul význam blízké Sázavy, kde sv. Prokop a Božetěch slovanskou kulturu pěstovali. Za dnův našich, kdy historicky je zjištěno, že i v Čechách se cyrillomethodějská církev rozvíjela a slovanský monastyr Sazavský přečkala, neměl by se vážný moment tento dějin českých umlčovati.

„Sborník okresu Hlineckého“. Část II. S 2 mapami. Opět vytknuli jsme v časopise tomto důležitost studií, která na Hlinecku koná ve všech oborech lidovědy k účelům vlastivědným Dr. Karel Adámek a posledně poukázali jsme k tomu, že jeho „Sborník okresu Hlineckého“ výborně se hodí za vzor sběratelům a pořadatelům látky národopisné i národohospodářské. Sborníku tohoto vydána „Druhá část“; jest to doplněk části první po stránce přírodní, kterou opatřili Dr. Emil Sekera, Trojan a Fr. Vohralík. Dokonalé vlastivědy podkladem musí býti především znalost „útvaru dotyčné půdy“, to jest zpytování geologické. Práce této podjal se Dr. Emil Sekera, jenž nezjistil toliko, kde země v okresu Hlineckém v lůně svém chová břidlici, žulu a různé jiné nerosty; nýbrž on vytknul také rozlohy půdy křídové, diluvialní, alluvialní a poměry vrstev silurských k vrstvám ostatním; i nadmořskou zvýšku kopců a hornin. Druhé oddělení spisu obsahuje: „Hav rostlinný“. Jest to popis rostlin, jež podmíněny jsou místními poměry klimatickými a geologickými, dle nichžto v okresu Hlineckém vystopováno pásmo vegetační. Ačkoliv je zde květena chudá, páčí se tam počet sebraných doposud druhů na 800; ačkoliv do toho nejsou zahrnuty nižší tajnosnubné, ani houby jedlé i jedovaté, ani mechy, jichž bylo v okresu Hlineckém doposud sebráno na 230 druhů listnatých a 60 druhů jatrovek. Na třetím místě nalézá se pojednání o živočišstvu. Praví se tu: Jestli sestavení řádného obrazu rostlinstva některé krajiny vyžaduje práce víceleté, tím obtížnějším vzhledem k rozšíření živočišstva, jeho schopnosti pohybu a k všeobecným životním i vývojovým podmínkám jest úkolem, aby podán byl nárys místního živočišstva. Připomíná se tu, jaké výzkumy se na Hlinecku podnikly a provedly po stránce drobnohledné. Druhů červů zjištěno tam 78 v 36 rodech a 17 čeledích. V okolí Hlinska bylo sebráno na 800 druhů brouků a 1200 druhů blankokřídlých. Měkýšů bylo zde prozatím zjištěno 40 druhů v 18 rodech. Pak následuje stať „O poměrech podnebních“. Dán tu příklad, kterak i v menších městech, ba i na venkově možno s úspěchem pozorovati meteorologické změny a zjevy. Závěrku spisů činí: „Zemědělské poměry“, kde hospodářští učitelé Střítežský, Trojan a Fr. Vohralík podali důkaz, jak užitečně hospodářské školy působiti mohou a mají a jak jest žádoucno, aby mezi rolnictvem vždy více pronikalo přesvědčení, že jedině zdokonalením hospodářství, zejména šířením odborného vzdělání a též sdružováním se rolnictva ku společným úkolům, jež síly jednotlivce přesahují, může zabezpečena býti budoucnost rolnictva! Druhá tato část ‚Sborníku Hlineckého‘ čítá toliko 42 stránek, ale obsahuje značné bohatství výzkumů ve všech téměř oborech přírodovědy, které vyžadují mnoholeté úsilovné přičinění. Prof. Dr. Sekera

poučuje v úvodu jmenovitě učitele, pak jest možno a snadno přírodní látku k výzkumným účelům sbírati a spravovati: „Podati podrobný obraz přírody okresu sebe menšího“ poznamenal, „jest úlohou, jež přesahuje síly jednotlivcovy, zvláště nyní, kdy studium odborné jest velice rozčleněno; — ale není třeba, aby jednotlivý sběratel byl všestranným odborníkem; musí však k tomu sběratelství míti určitý zájem a všímati si vždy celého okolí a všeho, co při výletech a procházkách se mu naskytne. Vyhledávání pak jen okolností takových, jež právě se člověku dle jeho studia hodí, spadá více na účet sběratelského diletantismu, než na účet vědeckého porozumění ku krajinnému výzkumu“. Výzkumnými stanicemi mohou býti školy, ať již obecné, ať hospodářské, ať již střední. Není třeba, aby správce školy nebo odborný učitel sám všecko sbíral, ale stačí, aby nabádal jednotlivce, pokud mohou — též své žáky přiměl, aby své vycházky též sběratelskou činností doprovázeli. Ústav střední nebo muzeum krajinské byly by stanicemi druhého řádu, jež by dodávaly ze zásob škol obecných material odborníkům nebo vědeckým ústavům našim jako jsou přírodovědecké kluby aneb oddělení při zemských muzejích, vyšší hospodářské školy a t. d. —m.

Ornament jihočeský. Mezi lidem sebrala a nakreslila **Emilie Frysová**, ředitelka měšť. školy dívčí v Soběslavi. Podivuhodný byl rozmysl a nepostihlá byla prozíravost Dobrovského, Jungmanna, Čelakovského, Kollára, Šafaříka, Palackého a jejich pomocníků, s jakou se ujali díla, aby národ český uvedli z dvoustoletých mrákot ku sebevědomí a mu pro budoucnost zjednali moc a sílu zdravého a trvalého života. Dobrovský pronikavým rozumem doznav, že nemá-li haluz česká uschnouti na dobro, musí od stromu ostatního Slovanstva neoddělená, přijímati z jeho kořenů mízu a šťávu; proto jal se zkoumati Staroslovanštinu a z ní čerpati vláhu na zúrodnění češtiny. Jungmann sbíral kde které slovo české a jeho upotřebení v nesčetných listinách, aby na zřetel uvedl nám, jak bohatý je jazyk náš. Čelakovský znázorňoval ohebnost jazyka toho a dokazoval porovnávací mluvnicí a Slovanským mudroslovím, že Slovany nespojuje svazkem rodinným toliko příbuznost řeči, nýbrž také duch, jenž se obráží v dotčeném mudrosloví. Všichni vyhledávali léčivé prostředky k uzdravení národa v upomínkách na jeho minulost, i tou nejdálnější; proto věnoval Palacký svou hřivnu vybudování chrámu dějin českých, pro jehož základy, aby stál nepohnutě, snášel Šafařík žulové kvadry, jež tesal a pro stavbu upravoval ze skalisk slovanského pravěku. Šafaříkových „Starožitností“ nebylo však účelem býti toliko oporným podkladem historie politické a toho, co se během dlouhých století s lidem českým dělo: Šafařík vytknul si úlohou: „Starožitnostmi“ přesvědčivě ukázati a dokázati, seč Slované v kulturním ohledě byli a jaký podíl ve společné kultuře Slovanů měli Čechové zvlášť. Uznávaje, že k dílu takového rozsahu a takového mnohostranství sám nestačí, hledal pomocníky a nalezl je pro bajesloví u Hanuše a Kollára. Nebude od místa, ihned zde poznamenati, že výzkumy dvou těchto odborníků, byť by se jim odepírala s některých stran přesnosť a přísnosť kritiky, zůstane jejich zásluhou, že budoucím badatelům ozřejmili cestu, jež ku pramenům českého bajesloví na východě u Indů, Parsů atd. vede. Šafařík doznav potřebu, aby se pracovalo ve zvykosloví a ve všech oborech národopisu, poznamenal: „Jest svrchovaný čas, aby se dohromady sebralo a před nastávající záhubou ubránilo všecko to, co plodů národního umění ještě u nás zbývá“: a doložil: „aniž nyní tak tuze o to pečovati máme, aby všecky ty paběrky na strništi národního umění pracně shromážděné, byly plné čistého zrna; jako raději o to, aby nic z nedopatření pominuto nebylo a na zmar nepřišlo. Potomstvo, dostanou-li se s plnými klasy i některé prázdné do obilí, snadno tyto od oněch odmísí.“ Zajímavo pozorovati, že ku všem bodům a zvláštnostem českého života bylo k popudu našich prozíravých buditelů ihned patřeno a že se vskutku našli sběratelé lidových písní, zvyků, tradic, obyčejového práva atd.; ale jedna stránka národního umění zůstávala nepovšimnutou. Stojí psáno: „že poslední budou prvními.“ — Výrok tento osvědčuje se vzhledem na lidové vyšívání pravdivým. Čím později byl k němu obrácen zřetel, tím pronikavější píle věnuje se jemu nyní. Jsou pak výsledky bádání v oboru lidového vyšívání jak po stránce technické a umělecké, tak vědecké, netušené. Uvádíme na příklad, že zvěčnělý Konrad zjistil ve vyšívání našem odlesk

písně posvátné a že Hlavinka důmyslným porovnáváním shledal v písni národní příbuzenský ohlas tak zvaných malůvek, jež — jak známo — nejvýznamněji zračívají se v lidovém vyšívání. Nebyl-li náboženský kultus původcem, tedy byl zajisté hlavní vzpružinou našeho vyšívání; proto právě nemožno mysliti, že by některé tvary a vzorky, objevující se v něm, nebyly povahy symbolické bývaly. — Než o těch kulturně - historických stránkách výšivkového umění šířiti se, opomijejíce, zaznamenáváme s uznalým povděkem, že řadu publikací, táhnoucích se k vyšívání lidovému, důstojně rozmnožila Emilie Fryšová svrchu uvedeným „Ornamentem jihočeským.“ Když na Moravě úsilím Vlasteneckého Muzea vyšívání lidové učiněno bylo již předmětem netoliko sbírání, nýbrž také vědeckého a uměleckého zkoumání, domníváno se, že v Čechách marno je hledati. Předsudek tento vyvrátila Em. Fryšová vyjádřením, jež zde uvádíme: „V době, kdy veřejnost naše oceňuje přednosti ornamentu lidového a vyhledává je především v pracích bratří Moravanů a Slováků, nebude zajisté nevhodno, aby poukázáno bylo též na výsledek píle, dovednosti a vkusu lidu českého. Jest to lid českého jihu, který nejdéle, ano do nedávna zdobil oděv svůj ornamentem a to úplně svérázným, svým směrem se beroucím, který veškeru pozornost naši zasluhuje, neboť jest plně naším.“ Na základě dlouholetého sbírání a bedlivého bádání upravila a tiskem vydala pí. Em. Fryšová jmenované velkolepé dílo, kterýmž zjednala průchod pravdě: že vyšívání jihočeské nezasluhuje, aby v zapomenutí upadlo, nýbrž že naopak způsobilým jest, býti chloubou národa. Dílo objevilo se v 10. sešitech, každý o šesti číslech, obsahujících četné množství vzorků. Dílo sprovoděno jest náčrtkem o: „Jihočeských Blatech.“ Jest to kraj, jehož statečné a neohrožené obyvatelstvo zjednalo si v dějinách českých jmenovitě po stránce sociální velmi zajímavé místo. Autorka pojednala v Náčrtech netoliko o zvláštnostech a způsobech života lidu Blatenského, nýbrž popsala a vhodnými nákresy znázornila také jeho obydlí i kroj. Jako na Moravě a všude jinde utrpěl také v Blatech původní kroj vlivem měst na svém půvabu a vkusu. Autorka nazývá působení toto měšťanstva na venkov: „renaissancí“ zajisté v odstrašujícím slova smyslu; poněvadž změna kroje jak se u nás vůbec provádí, neznamená obrodný vývoj dle vzorův antických na přirozeném základě domácím, nýbrž nevolnictví, v něž se ženská pleť a částečně i mužské naše pohlaví selské měnivé modě samochtě vydává. Pravé renaissance byla by u Slovanů vedly k upotřebení a nápodobení antika řecké a byzancké, s nížto jest lidová naše umění netoliko po stránce krojové, nýbrž i stavitelské, hudební i ornamentní nejblížeji spříbuzněno. V zevrubném popisu kroje a výšivkové práce shledáváme v publikaci názvy vesměs slovanského znění, což uvádíme na důkaz, že způsob šatění se i zdobení kroje na jihu českém není přenesen od západu do končin těchto, nýbrž že vyrostl vlastním přičiněním a důvtipem z duše lidu slovanského. Některé části kroje zdobeny jsou krajkami, jež ženy a děvy jihočeské samy pořizovaly, tak jak na Moravě a na Slovensku. Ani tento skvostný druh umění není původu cizího, nýbrž plodem společného důmyslu ženské pleti ve slovanských zemích našich. Jiných vzácných výzkumů, jichž se autorka v jihočeském ornamentu dobádala, nedotýkajíce se, poznamenáváme, že se jí podařilo v blateckém vyšívání zjistiti: „Holbeinovu techniku“, o níž tvrdí, že se tam již v XVI. století naskytovala. Zmiňujíce se o nálezu tomto, připomínáme, že Holbeinova technika uvedena byla teprv před 25. roky pí. Emilií Bachovou, ředitelkou vídeňského ústavu pro vyšívání do kruhů měšťanstva a šlechty — jako její vlastní vynález. Téhož druhu ozdoby asi 200 roků staré, chová také ve svých sbírkách Muzeum olomucké, což jest důkazem, že Holbeinova technika je původu slovanského a dávno před paní Bachovou našim venkovankám známá. Úsudek o „Ornamentu jihočeském“ dá se shrnouti ve slova, jimiž autorka je obecenstvu odporučuje. „Ač v díle tomto hleděno předem k vývoji jihočeské techniky vyšívek a dílo na prvém místě má význam pro lidovědu, přece pro ladnost tvarů hodí se vzory velmi dobře ku kreslení, k ručním pracem a různým ozdobám a motivy předložené poskytují základ ku komponování nových obrazců.“ Dílo hodí se i pro svou zevnější úpravu výborně na stůl do salonů našich vlasteneckých dam. —m.

Zprávy spolkové.

Zpráva o valné hromadě Vlasteneckého muzejního spolku konané dne 25. dubna 1903.

Jelikož i letos předseda pro churavost dostaviti se nemohl, zahájil místopředseda schůzi Připomenul ztráty pí. Elišky Wanklové, vzorné vlastenky moravské, vdově po slavném archaeologu českém Dru J. Wanklovi, která dne 13. ledna t. r. v Bubenči u Prahy zemřela. Spolek náš vždy s city hlubokými ji vzpomínati bude, neboť také jejímu přičinění má muzeum své založení co děkovati. Stála u kolébky jeho od začátků a skutkem i radou s prvními zakladateli je budovati pomáhala. Ze starších členů spolku ti, kteří znali vzácnou paní tu blíže, jsou jedině s to, aby vzdali patřičný hold její památce co ženě v každém ohledu vzorné a vlastenecké. Nadšenou horoucí láskou k utlačovanému lidu svému, zvláště moravskému, brala již z mládí činný podíl na povzbuzení národního hnutí v letech 50tých. Co choť lidumila a vědátora archeologa, měl vnímavý duch její pravé pochopení pro vynikající vědeckou činnost bádavého manžela. Pomáhala mu nejen v zakládání spolků národních, ve vykonávání jeho lidumilné a lékařské praxi, ale i při výzkumech archeologických, při kopání v jeskyních sloupských, ochozských atd., konservování a rovnání bohatých sbírek vlastních a v pořádání sbírek muzea spolku našeho. Při národopisné činnosti súčastnila se s celou rodinou neunavně. Co matka odchovala dcery, které na vědecké dráze rodiči vytknuté, v duchu vlasteneckém úspěšně pokračují a z nichž každá — pí. Bufková se synem svým p. doktorandem K. Absolonem; pí. Bakešová, pí. Havelková a sl. Madlena Wanklova — v oboru svém vyniká. Taková rodinná výchova, toť dar nejlepší, který rodiče společnosti lidské a vlasti zvláště přinésti mohou. Wanklova rodina budiž vzorem působení a života pokroku kulturnímu národa věnovaného. Šlechetná paní i v závěti — ač jmění její nebylo valné — obmyslila spolek věnovavši mu 200 K. — Což však tento, byť značný dar peněžní, proti službám, které jinak muzeu prokázala! Nechť památka její nevymizí ze srdcí našich. — Dojata soustrastnou vzpomínkou, vzdala hromada povstáním v Pánu zesnulé dobrotitelce povinnou česť.

Na to ujal se jednatel p. Dr Hříbek slova, podávaje tuto zprávu o činnosti výboru. — Humboldt vypočítal, že mezi několika miliony lidmi teprv za několik let narodí se nějaký veleduch, t. j. člověk, jenž důmyslným vynálezem vykáže některému odboru věd neb umění nový směr, nebo ve způsobu žití některého národa učiní z kořene obra. Takoví duševní obrové připomínají se u jednotlivých národů i po tisíci létech a z paměti lidské tak snadno nevymizí. Kdo nezná na příklad jméno Confucia, jenž upravil poměry čínské na tisíce let způsobem, že vzbuzují obdiv v ohledu sociálním, školském i zákonodárném, jméno řeckého zákonodárce Solona neb u Římanů slavného státníka Cicerona, jenž vzdělanost a osvětu Řeků dovedl přizpůsobiti potřebám světovládného Říma? Není mou úlohou, abych předvedl galerii vzácných mužů a výtečníků celého světa od nepaměti až do dneška, kteří se vyznamenali v různých směrech a chci přejíti ihned na nás Slovany, že i my měli jsme a máme své veleduchy, jen že z hříšné skromnosti a pokory necháváme si je odcizovati, dopouštějíce, aby jich vynálezy měli se chlubiti jako cizím peřím národové jiní. Uvádím jen na příklad slavného hvězdáře Koperníka, vynálezce hromosvodu Prokopa Diviše, jemuž před Franklinem přednost náleží, slavného pedagoga a didaktika Komenského, výtečného vojevůdce Žižku, jehož směr i moderní strategiku ovládá, vynálezce lodního šroubu Rössla, jenž narodil se v Pardubicích atd. V roce 1711. setkal se Leibnic, jenž mezi veleduchy zajímá čestné místo s carem Petrem Velikým v Torgavě. Tu pravil Leibnic k caru Petrovi: My dva Slované máme veliké povolání. Ty jako vladař, já jako učenec. Není snad oboru věd, v kterém by se nebyl filosof a právník Leibnic vyznal. Jedna stránka jeho zásluhy však málo je známa. Leibnic sestavil totiž tazatele, kterého rozeslal mezi známé a přátele své, dle něhož měli pátrati v zemi, kopati a jemu na otázky v tazateli uvedené odpovídati, kde a jaké předměty vykopali, zda hliněné či kostěné neb bron-

zové atd. Byl to tedy první archaeolog — otec starovědy. Jest tomu 200 téměř let, co Leibnic, jenž svůj slovanský původ nezapíral, nýbrž před carem se hrdě Slovanem udával, činnost archaeologickou zahájil. Leibnicovi nestačilo zřízení školské, zdar a rozkvět universit; on uznával potřebu mimo vyučování školského, pěstovati jiné ještě vědomosti a proto nabádal k zakládání akademií, což se mu v Berlíně pomocí Žofie Charlotty podařilo, ku založení akademie v Drážďanech, kde tehdy ještě živel srbskoslovanský převládal, přimlouval se u polského krále Augusta, jemuž Lužice a Sasko patřilo. Radil i carovi, aby akademii založil. Akademie, jak Leibnicovi na mysli tanuly, byly asi totéž co jsou nynější Muzea. Leibnicův duch předběhl téměř 200 let. Teprve v minulém století 19. začala se uznávati potřeba: v zemi hledati a si vykopanin všímati a jich význam zkoumati pro seznávání minulosti a vývoj kulturních dějin. Snaha tato jednotlivců osvícenějších považována dlouho sportem a dobrodružnou zábavou, tak jak dlouho jednotlivci nemohli pochopiti, k čemu třeba pěstovati přírodopis. I přírodověda považována dlouhou dobu za zbytečnou, což již z toho vidno, že do r. 1850 o přírodopisu na gymnasiích ani slechu nebylo, toliko na t. zv. filosofických ústavech, tvořících část universit, trpěly se přednášky přírodopisné jako předmět nezávazný. Bylo to Norsko a Švédsko, kde idea Leibnicova po 2 století dřímající procitla a začalo se hledati v zemi. Snaha tato archaeologická našla v Německu záhy následovníky. Jakmile však němečtí učenci pozorovali, že vykopaniny vedou ku stopám pradávného obyvatelstva Slovanského a kultury slovanské v těch končinách, ochabla jejich horlivost archaeologická a původní toto úsilí bráno takořka v posměch. Pozorovavše však záhy Němci, že ve Francii věda archaeologická se zdárně pěstuje a že se utlumiti nedá, usilovali nahraditi, co zanedbali v ohledu tomto a věda archaeologická, anthropol. a ethnogr. staly se předměty vědy důležitými a nezbytnými. Vývoj a běh ten pozorovali Dr. Wankl a později také Havelka. Nyní pracovalo se v Německu v archaeologii s Wirchowem v čele s takovou houževnatostí a důsledností, že výsledky výzkumů Wirchowových a školy jeho pronikly celý německý národ a všechny vrstvy tak, že když u Králové Hradce bylo poraženo Rakousko a začalo se mluviti, že zvítězil německý učitel — byla tato výpověď poopravena v ten smysl, že tam vlastně zvítězil Wirchow — totiž věda archaeologická, kterou ku sebepoznání a sebepoznáním ku sebevědomí přivedeni byli Němci. V Německu pracovalo se ovšem v archaeologii jako v historii vůbec se stanoviska německého, proti němuž ku konci 18tého století výstražný hlas pozvedl Schlözzer těmito slovy: „Vy badatelé se pravdy o minulosti nedobádáte, pokud ji budete hledati od západu k východu! Neboť všecky velké události ubíraly se směrem od východu k západu“, a za směrem tímto třeba se bohdá ubírati i ve zkoumání a pátrání archeologickém. Pokud se týká genialnosti, mohutnosti a pronikavosti ducha nebyl Wankl daleko od Wirchowa. Tou dobou, kdy Němci rozvinuli v oboru archaeologie snaživou činnost, ponořil se snažlivý duch mladistvého Wankla do vědy přírodní, jež byla tehdy v plenkách a zvlášť zajímala ho geologie. V nadšení tomto seznal jako vystudovaný a diplomovaný medik krásy okolí Blanska a jsa přírodními zjevy tohoto okolí okouzlen, žádal o uprázdněné tehdy místo hornického lékaře v Blansku a byl knížetem Hugonem Salmem přijat. Tu započala jeho činnost kopáním v jeskyních ovšem jen se stanoviska přírodovědného. Přišed pak ve Výpustku a v Býčí Skále na předměty předhistorické, pochopil důležitost archaeologie i anthropologie, začal v těchto oborech klestiti cestu, stal se badatelem archaeologickým a anthropologickým. Studoval činnosť Wirchowovu a Němců vůbec, navštěvoval jich kongressy a brzy vnikl ku jádru této vědy starožitnické. Tou dobou překvapil Šafařík knihou nadepsanou „Slov. starožitnosti“. Studiemi svými v Německu a knihou Šafaříkovou Wankl upozorněn na různost názorů o starožitnostech slovanských a německých, rozpomenul se na svrchu uvedenou výstrahu Schlözzrovu. To bylo pohnůtkou, že se odebral na východ, hledat tam stanovisko, z něhož by mohl zkoumat starožitné události, které se i ve vlastech našich ubíraly směrem od východu ku západu. Byl v Egyptě, kde tušil stopy kultury východní ještě starší, byl v Syrii a Palestině, kde se odehrávaly veliké světodějné události v nejstarších dobách v pravěku — v dobách předhistorických. Takto ozbrojen zaujal Wankel v badání archeologickém stanovisko samostatné od Německých vědatorů ne-

odvislé — stanovisko slovanské, pročež zasluhuje slouti otcem či původcem archeologie slovanské. Prvním nohsledou jeho stal se Jan Havelka, prof. v Olomouci, jenž nebyl toliko vzácným učitelem historie a jinak všestranně vzdělaným professorem, nýbrž on zjednal si na universitě také způsobilost historického badatele. Muž tento vstoupil do rodiny Wanklovy jako zeť, vzav si za manželku dceru Vlastu.

Dva učenci Wankl a Havelka počali se doplňovati. Havelka učil se od Wankla archeologii a Wankl od Havelky nabýval smyslu a rozhledu historického.

Oba uznávali, že jest ve vzdělání národa československého mezera, kterou vyplniti třeba, že totiž třeba pěstovati archeologii a sice samostatně, nemá-li národ československý ve vědomostech pokulhávati za jinými a v jejich vleku, že musí seznati minulost svou po stránce starožitnické a sice neodvisle od Němců. Heslem Havelky bylo, že nestačí znalost a pěstování toliko historie politické, nýbrž že se musí historie naše opírati o výzkumy starovědy a lidovědy — že se musí historie česká v souhlas uvésti s archaeologií a anthropologií. Ku pěstování této vědy však bylo zapotřebí samostatného ústavu — Muzea. Wankl přestěhoval se do Olomouce, kde shledal půdu připravenou. Současně ventilovala se v Olomouci v kruhu inteligence tehdejší otázka potřeby, zaříditi střed pro pěstování historie se stanoviska starožitného. Dne 2. května 1883 objevilo se v „Našinci“ provolání, jež uveřejnil redaktor Jiříček v dorozumění s prof. Praskem.

V provolání apelováno na vlastenectví, uvědomělost a pokročilost lidu a vylíčeno stručně co znamená slovo „muzeum“ a obecenstvo zároveň vyzváno, aby všeliké dávnověké zůstatky a písemné i vykopané památnosti sbíralo a do Olomouce zasýlalo, kdež by dary ty zatím výbor Matice školské aspoň tak dlouho opatroval, až by vlastní muzejní spolek se utvořil a se o vše účinlivěji postaral. Provolání končilo: Dobré vůli nic nesnadného. „Kdo čemu chce, dá se jedním vlasem přitáhnouti, praví staré přísloví a kdož by nechtěl, kde běží o naši hrdost národní?“

Provolání potkalo se s takovým ohlasem, že „Našinec již 13. května 1883, tedy za necelých 14 dní mohl uveřejniti celou řadu vzácných starožitností Muzeu věnovaných a štědrosť lidu jevila se tak velikou, že bylo nutno, pomýšleti na místnost pro dary. Ježto nebylo ještě potřebných stanov pro zřízení muzejního spolku, pověřen prací tou prof. Jan Havelka a ku prozkoumání stanov jím navržených zvoleni osvědčení pracovníci: Dr. Čáp, P. Geisler, † Dr. Hynek, prof. Prasek, † Dr. Wankel a P. Wurm. Jakmile dostalo se stanovám místodržitelského schválení (dne 6. srpna 1883) svolána prozatímní valná hromada dne 19. srpna a řádná zařizující valná hromada dne 23. září 1883, jež zvolila do výboru pp.: Hraběte d'Orsaye, prof. Bronce, Bufku, Havelku, Dra. Hynka, Korce, Kramáře, Lošťáka, Dra. Pokorného, Přízu, P. Růžičku, Slaměníka, Sytku, Dra. Wankla a P. Wurma.

Výbor ještě téhož dne ustavil se takto: Hrabě d'Orsay zvolen předsedou, Dr. Hynek místopředsedou, Dr. Pokorný pokladníkem, Bufka jednatelem, Dr. Wankl kustodem a ku pomoci mu navržen prof. Havelka, Korec a Bufka jmenováni bibliothekáři. Když předseda ve své kanovnické residenci byl propůjčil dva salony k účelům muzejním, započato ihned se sestavováním sbírek. Dne 24 října ustanoveno bylo, že má býti vydáván spolkový časopis, jenž vycházel by čtyřikráte do roka a dne 30. prosince zahájena v upravených místnostech první přednáškou muzejní činnost spolková.

Činnosti této nadešel letos 20tý rok, pročež nebude od místa, poukázati alespoň k některým bodům a stránkám, jež vesměs dosvědčují, že se pracovalo od počátku až do dneška ku prozpytování Moravy, k tak zv. moravské vlastivědě.

Výbor vědom si jsa, že vlastivěda opírati se musí o znalosti věcí, kryjících povrch vlasti naší a i těch věcí, jež spočívají v lůnu země, uvedl na denní pořádek svrchu zmíněné přednáškové schůze, z nichž v první jednalo se o geologických poměrech Moravy a v pozdější o starožitnostech, které nalezeny byly u sv. Václava v Olomouci. Ve schůzi této byly předměty ukazovány a také památné nálezy nákelské. Schůzí touto vykázán byl zároveň směr časopisu muzejnímu.

V době té prokázal kustos Dr. Wankel vlastivědě moravské neocenitelné služby archaeologickým bádáním u Seničky, v Těšeticích a Tršicích. V Předmostí u Přerova učinil bohatou

a neobyčejnou kořist, zjistiv tam naleziště četných mamutů a objeviv některé kosti mamutí lidskou rukou zpracované. Událosť tato způsobila v kruzích starožitníků takový rozruch, že k prozkoumání naleziště zavítal ze Švédska odborník stařičký Stenstrup. Dr. Wankel dokopával se toho času archaeologických pokladů u Slatěnic, Určic, na Prostějovsku, u Šaratic, u Jarohňovic, pátral v sluji Černotínské a na mnohých jiných místech jako u Tovačova, Charvat, Kokor atd. atd. a s neúnavnou pílí popisoval znalecky nálezy, pročež po zásluze jmenován zakladatelem archaeologické školy moravské, jejížto zdaření odchovanci jsou: Červinka, Knies, Maška, Palliardi, Telička a mnozí jiní. Původní vědecké výzkumy Wanklovy a jeho žáků pronikají daleko za hranice, a jsou uznávány za původní a samostatné i v Německu, což jest důležito, neboť t. zv. německá čili berlínsko-vídeňská škola zcela se liší od školy slovanské (Wanklovy).

Hned v prvních ročnících časopisu muzejního objevila se pojednání: První stopy lidské od Wankla; pravěké nálezy ve Štramberku od Mašky; zeměpytné poměry Moravy a Slezska od Klvaně; o starožitnostech, jež vykopány byly u sv. Václava v Olomouci; z pravěku Olomucka od Houdka; umělé sluje (pečery, lochy) v Kloboukách na Brněnsku, od Bukovanského a v Ořechovičkách od Lucie Bakešové porovnávané s pečerami v útesu Junkermanském; vlasť naše za pravěku slovanského od Havelky, nerosty a geologické poměry v okolí Bludova a pak obraz Moravy v dobách předhistorických od Rud. Kašpara; čelisť předpotopního člověka nalezena v Lipce a Štramberku od Mašky; staroslovanská kultura ve střední Evropě od Dra Woldřicha; lebka lidská za pravěku od Wankla; čelnější památky moravské z doby kovové od Havelky atd.

K objasnění a znázornění uvedených článků vesměs a přesně ku starověde a zeměpytu Moravy a Slezska směřujících, pořídil Havelka vlastní rukou asi 100 uměleckých obrazců; ale jako redaktor širokého rozhledu a účelův Muzea vědomý, měl na zřeteli všímat si i přírodopisu i kulturních dějin Moravy. Dosvědčují to články ornithologické, botanické i mineralogické z osvědčených per Talského, Gogely a Kašpara.

Jakou důležitost Havelka kulturním dějům a posvátnému umění přikládal, dosvědčuje nákres a popis kostelíčka sv. Kateřiny u Blanska, jemuž hned v prvním čísle časopisu čestné místo vykázal. Jako samostatný badatel shledal souhlasně s Dalimilem, že základy dějin českých dlužno hledati na staré Moravě ale dlužno ihned doložiti, že Havelkův moravismus nikterak nečelil stranicky proti Čechům, nýbrž že vyrostl z hlubokého jeho přesvědčení, že dokud minulosť Moravy Velké, Mojmírovské a jmenovitě doba Cyrillomethodějská náležitě prozkoumány nebudou, historikové čeští tápati budou v nejistotě a přítmí. Proto přivedl v časopise k řeči, kříže cyrillo-methodějské. Bylo přáním Havelkovým, aby kříže tyto staly se předmětem vážných úvah, pročež přijal je do obsahu časopisu muzejního a sám domněnky své o nich snažil se opodstatniti tradicemi a v lidu zachovanými pověstmi.

V té době (1884) vynořila se na povrch otázka výšivková, kterou pí. Vlasta Havelková jala se řešiti s obdivuhodnou vytrvalostí a vrozeným důvtipem, zjednávajíc výšivkové výrobě prostých venkovanek důležitost umění lidového a číníc je předmětem vědeckého bádání.

Nebýti článků pí. Havelkové v časopise o vyšívání, bylo by snad docela přišlo v zapomenutí a národ náš pozbaven by byl býval práva, honositi se vzácným tím dokladem, jenž s národní písní, s naším bohatým mudroslovím a ostatními národopisnými příznaky tvoří velkolepý obraz československé kultury. K vůli dějinnému vývoji vědy výšivkové (staloť se vyšívání předmětem vědeckého bádání a zaujímá nyní čestné místo v umění) třeba poznamenati, že pí. Havelkové otec Dr. Wankel ani choť její v bádání nebyli nápomocni; ale zásluhou Havelkovou zůstane, že výzkumy své choti v časopise znázorňoval a že ji vystříhal, aby žádný spis o ornamentice nečetla, by se nedala másti lichými názory předpojatých umělců, nýbrž, by vlastním bádáním dospěla k úsudku samostatnému. Neústupné energii pí. Havelkové jest k poděkování, že se Muzeum odvážilo v roce 1885 na výstavu moravského vyšívání. Výstava uspořádána na oslavu tisícileté památky úmrtí sv Methoda, by našemu vyšívání národnímu dostalo se nestranného svědectví a posouzení ze strany odbornické.

Bylo toho potřebí, poněvadž jmenovitě naše inteligence nedůvěřivě patřila na tyto výrobky selských matiček

a babiček, jsouc školou naváděna toliko umění akademické ceniti a vážiti si jen plodů umělců vyškolených Jako Sušilovo úsilí, zachovati písně národní než na Moravě vymizí, považováno bylo pošetilostí a o písních těch mnozí pohrdlivě se zmiňovali, tak docházeli i sběratelé lidového vyšívání od vlastních jen posměchu.

Teprve když cizina — cizí kritikové uznali cenu jak písní tak našich výšivek, začali si jich vážiti i domácí!

O sbírce Sušilově vynesl znamenitý znalec hudby Chrysander úsudek, že moravské písně národní nejsou toliko krásné a velebné, nýbrž že nalézá se v nich i zvláštní zákon. Na Chrysandra působily tak, že pravil, že není možné, aby je byl skládal lid, nýbrž že jsou dílem nějakého hudebního genia, jenž je za lidové vydává.

Co se týká národního vyšívání umlkly pošklebky teprve, když odbornice pí. Emilie Bachová o nich pronesla v Olomouci obdiv a chválu.

Když totiž v r. 1885 uspořádána byla výstava, požádán byl ministr kultu a vyučování Konrád, aby vyšívání moravské dal prozkoumati a co na něm jest, oceniti. Ministerstvo vyslalo k tomu účelu pí. Bachovou, ředitelku ústavu pro vyšívání ve Vídni. Znalkyně tato velmi se podivila, když na výstavě této byla nalezla množství vyšívání dle techniky Holbeinovy a na jednom šátečku nalezla technikou Holbeinovou vyšitý letopočet 1691 a jméno vyšivačky Kateřiny. Pí. Emilie Bachová totiž spozorovala kdysi na Holbeinovu obrazu Marie Stuartové na záhyby rukávu vyšívání z obou stran a pokusila se, zdali by se nedalo vyšívati tak, aby na obou stranách bylo vyšívání stejné. Když se jí to podařilo uvedla způsob ten do světa a nazvala ho: „Holbeinovou technikou". A nyní uviděla v Olomouci techniku tu provedenou prakticky již v roce 1691. V roce příštím 1886 v měsících březnu, dubnu a květnu pořádána byla velkolepá výstava vyšívek ze všech zemí v Rakousku ve Vídni v průmyslovém Muzeu.

Ku výstavě vídeňské dala olomucká výstava podnět. Ředitelství průmyslového muzea dalo to na jevo, v první řadě pozvavši spolek náš muzejní ku obeslání výstavy. Výbor zaslal tam 164 kusů našeho lidového vyšívání. Že skvosty tyto na výstavě vynikly a že mimo obdiv všeobecný i se strany nejkompetentnější došly plného uznání, vysvítá ze zprávy dvorního rady Talkea, ředitele prumyslového muzea, který v úředních vídeňských novinách s uměleckým nadšením našemu vyšívání vzdal chválu vrchovatou mírou, nazvav je — „klasickým, co do mistrovských a něžných ornamentu"; ale doložil zároveň, „že ten klasicismus od staroklasického se nekonečně liší a že ani od toho ani od nějakých středověkých vzoru odvozován býti nemůže, nýbrž že jest puvodní, jedině slovanský." Paní Bachová vydala pak o výstavě této brožuru, v níž vyšívání, jež bylo ze všech končin Rakouska vyloženo, posoudila. V brožuře této nazvala naše vyšívání moravské: „korunou výstavy":

Když byl spolek a jeho muzeum v nejnadějnějším rozvoji, stihla ho těžká rána. Dne 20. října 1886 vyrvala neuprosná Morana ze středu našeho vynikajícího zakladatele, nejvěrnějšího strážce Muzea a nejobezřetnějšího pořadatele muzejního časopisu prof. Havelku.

Působení Havelkovo trvalo ve spolku sotva tři roky; ale osvědčilo se tak důmyslným, pronikavým a dokonalým, že od směru, který mu jak ve vedení časopisu, tak ve zprávě muzea dal Havelka, výbor odstupovati považoval vždy za škodlivé a záhubné a přikročil-li spolek ku změnám stanov, nestalo se na újmu původního směru, nýbrž toliko z ohledu na pevnější zprávu spolku.

Výbor po smrti Havelkově pokračoval ve směru, který mu Havelka vykázal a bylo to doplněním jeho činnosti, když se jal spolek vedle poučných výletů zařizovati národopisné výstavky, jichž účelem bylo život lidu moravského po všech stránkách jeho národní bytosti seznávati, znázorňovati a oživovati a takto látku pro kulturní jeho děje i pro vlastivědu moravskou sbírati. Duši této činnosti jakož i činnosti muzejní v Olomouci vůbec, zvlášť od smrti Havelkovy až po dnešní dny jest muž, jemuž nynější rozkvět Muzea máme k poděkování, který v tichosti, skromným jsa, že nepřeje si ani, aby se kdo o něm zmiňoval, horlivě pro Vlastenecký muzejní spolek v Olomouci pracuje. Znám jest zajisté všem a dovolím-li si ho jmenovati, činím tak jenom proto, že není přítomen; jest to tichý ale vydatný náš pracovník národní, kněz pan rada P. Wurm. Jeho přičiněním a zásluhou zdařila se první toho druhu výstavka v Němčicích, druhá a třetí v

Ořechově, jichžto příkladu následovala pak celá řada vzorně uspořádaných výstavek jako v Prostějově, v Tišnově, ve Vsetíně atd. atd.

Tyto výstavky přispěly valně ku sebepoznání a sebevědomí národnímu a dlužno je považovati za výbornou přípravu k podniku velkolepé národopisné výstavy pražské r. 1895.

Hlavním činitelem a duší této výstavy byl zvěčnělý Dr. Kovář, jenž nezapřel, nýbrž vyznal, že nebýti předcházejících národopisných výstavek na Moravě, a zkušené rady a pomoci, jež se mu dostalo z Olomuckého vlasteneckého Muzea, nebyl by se zdařil památný podnik národopisné výstavy v Praze. Není to zajisté neskromnosť, když se naše Muzeum k této zásluze hlásí, jako když připomíná, že opět to bylo vlast. Muzeum olomucké, jež vlastí zachovalo loňského roku koupí celistvou sbírku starých našich mincí, čímž stávající numismatickou sbírku značně doplnilo.

Než Muzeum neobmezovalo se jen na doplňování sbírek a vydávání časopisu (dostoupla čísla 77.) jenž posuzován jest od odborníků za bohatou pokladnu vědomostí, které pěstitelům moravské vlastivědy přijdou vždy velmi vhod; ono též samostatnými publikacemi podávalo důkazy o vznešeném lidovém umění a svérázné kultuře národa našeho. Jmenuji jen vydání velikonočních vajíček (kraslice), ornamenty výšivkové a starokancionální, vesměs kreslené a do kamene vryté dovednou rukou slečny Madleny Wanklové, která po úmrtí Havelky opatřovala časopis zdarma illustracemi, čímž Muzeu zjednáno značných úspor.

Ukončuje tímto stručný přehled činnosti muzejní po 19 let, chci dáti v 20. roce trvání Muzea podnět k úvaze dostálo-li Muzeum úloze, jakou mu jeho původcové byli vytknuli čili nic?

Račiž nyní slavná valná hromado dovoliti, abych podal stručně zprávu jednatelskou za minulý rok.

Jednatelská zpráva 1902.

Pro nestálé po výtce pršlivé a chladné počasí loňského roku od pořádání obvyklých poučných vycházek na venek musilo býti upuštěno a spolek muzejní súčastnil se toliko národní slavnosti v Slatěnicích a několika přírodovědeckých přednášek přírodovědeckého klubu v Prostějově, z nichž jednu měl člen výboru muzejního, kustos p. prof. Talský.

Za to bylo účastenství, jež v působení a zdaru Muzea veřejnosť brala v minulém roce tím hojnější. Muzeum bylo od jara do podzimku každou neděli od 10—12 hod. a každou středu od 11—12 hod. pravidelně obecenstvu přístupno a toto v roce minulém mnohem hojněji se dostavovalo než jindy. Rovněž větší a utěšenější zájem se jevil v hromadných a mimořádných návštěvách z okolí i zdálky. Z návštěv těch zvlášť zaznamenati dlužno:

Jednotlivé ročníky theologů v Olomouci.

Abiturientky běhu ku vzdělání učitelek industriálních.

Abiturientky ústavu učitelek literních.

Žáci českého gymnasia v Uh. Hradišti s pány profesory VI. a VII. tř.

Žáci II. tř. českého gymnasia v Zábřeze s p. profesorem.

Žáci III. třídy školy Dolanské.

Žáci národní školy Smržické s pp. učiteli.

Chovanky Ústavu hrab. Poettinga.

Výbor svazu slovanských žurnalistů

Hromadná návštěva tělocvičné jednoty „Sokol“ v Olomouci.

Také některé vznešené osobnosti vyhledaly naše Muzeum a s nadšením vyslovovali se o vzácných sbírkách jako zejména:

P. místodržitelský rada rytíř Januschka.

Pan ministeriální rada Houdek.

Princezna a Princ Lothar Meternichové.

Hrabě Arnošt Kinský.

Paní Josefa Humpal-Zemanová, býv. redakt. ženských listů v Americe.

Baronka Lindeova.

Kanovník rytíř Mayer.

U příležitosti této uznává výbor povinností vděčně poznamenati, že kustos pan prof. Talský se vzornou ochotou příchozí vítává a jim neunavně výklady činívá a takto vědomostem, jež Muzeum účelem si vytklo, do širších vrstev cestu klestí.

Časopisu muzejního vyšla loňského roku jako jiná léta 4 čísla, z nichž jedno dvojité obsahuje důkladný životopis Kollárův, jímž původci Slávy dcery jako přednímu národopisci, archaeologovi a důmyslnému badateli v oboru slovanského bajesloví měla býti vzdána trvalá česť. Dlužno připomenouti, že literární skvost tento děkuje spolek péru vzácného svého člena p. prof. Bartochy.

Loňského roku připadla stoletá památka narozenin V o c e l o v ý c h, jenž v řadě buditelů zaujímá důstojné místo. Výbor neopomenul súčastniti se jeho oslavy, maje na zřeteli, že Jan Erazim Vocel snažil se pěstováním starovědy a krásného umění původně slovanského, národu na mysl uvésti slavnou kulturní minulosť jeho předků.

Výbor obeslal výstavu krojů v Petrohradě a Muzeum obdrželo za účast tuto odměnu zlaté medaile, kteréžto vyznamenání však přenáší na původkyně kroje národního na naše ctihodné matičky a babičky, jichžto památce vyznamenání toto vlastně platí. Zajímavo jest u příležitosti této podotknouti, že u přítomnosti cara a carovny konány přednášky srovnávací o slovanském vyšívání, při nichž seznáno, že vzory výšivek moravských a ruských jsou obdobné. Úvaha však o obdobnosti vzorů národních výšivek moravských a ruských vyšla již v 3. ročníku Časopisu muzejního v roce 1886 z péra slovutné pí. Vl. Havelkové.

Na požádání uměl.-průmysl. muzea v Plzni zaslal Vlast. Muzejní spolek ku výstavě výšivek v Plzni, jež pořádaná letos od května do srpna, četné výšivky lidu moravského ku porovnávacím studiím.

Muzeum naše bylo zvláštním dopisem petrohradského výstavního komitétu vyzváno, aby ku zdaru všeslovanské výstavy, jež v r. 1905 v Petrohradě pořádaná bude, radou a skutkem přispělo. Výbor uposlechnuv čestného vyzvání toho, beře v přípravných pracích podíl a hodlá se súčastniti výstavy v té naději, že celým spolkem v dotyčných výstavních svých snahách podporován bude a sice od každého člena v jeho okolí.

Výstava trojím směrem ubírati se bude: národohospodářským, uměleckým a národopisným.

Umění a národopis dají se shrnouti v jeden pojem pod názvem kultury a právě stránku, tuto důležitou stránku kulturní národa našeho na výstavě znázorniti připadá Muzeu ovšem s jinými ústavy a spolky národní kulturu pěstujícími jako jsou pěvecké, divadelní, čtenářské, národní jednoty a vzdělávací i osvětové vůbec.

K účelům kulturním spravuje výbor zvláštní fond — Matici Palackého, jenž se přízně a podpory ctěného obecenstva těší a jejž nutno členům zvlášť doporučiti tak jako záležitost vlastního muzejního přístřeší.

K této zrovna životní otázce muzea byl zřetel výboru loňského roku zvlášť obrácen. Výbor byl pamětliv úkolu, který mu před 2 roky uložila slavná valná hromada k výzvu moravsko-slezské Besedy v Praze ze dne 5. února 1901 stoletou památku narození prvního národopisce moravského, zvěčnělého Frant. Sušila oslaviti dne 14. června 1904 ubytováním Muzea ve svém domě aneb aspoň zabezpečením mu budoucnosti pod vlastním přístřešim.

Jak finančně Muzeum stojí, vyloží pan pokladník, chci jen konstatovati, že minulého masopustu některé spolky pamětlivi byli Muzea, věnujíce čistý výtěžek svých zábav Vlast. Muzejn. spolku; tak omladina v Penčicích, jenž pořádala ve prospěch Muzea akademii pěvecko-hudební a klub cyklistů v Prostějově. Budiž jim za to na místě tomto vysloven d.k.

Pokud se sbírek týče, rozmnoženy byly i v minulém roce ve všech oborech značně. Mimo četné menší dary od jednotlivců, o nichž zmínka zprávu velmi by prodloužila, dostalo se Muzeu vzácného daru lužického hrobu, nalezeného ve Slatěnicích, darovaného p. starostou Dočkalem. Krásný úplný hanácký národní kroj ženský z okolí Kroměříže věnován Muzeu p. P. Vyhlídalem z Hulína a čtyry obrazy evangelistů staré to mědirytiny darovala sl. Petržilkova z Vejšovic. Vzrůst tento po jedné stránce jest utěšeným zjevem, se strany druhé však jest poznamenati, že vzrůstem sbírek ubývá, vlastně prostory, neboť se místnosti přeplňují a tím přehlednosti ubývá.

Okolnost tato vybízí, přímo nutká k obětavé starosti, aby národ jiných kulturních nezbytností nezanedbávaje, vyhověl co nejrychleji i naléhavé potřebě vlastního muzejního domu v Olomouci, neboť i zde platí heslo „Národ Sobě".

C. k. ministerstvem kultu a vyučování spolek náš za loňského roku vyznamenán dvakráte, jednou darem bronzové plaquety, ražené na památku účasti Rakouska na výstavě Pařížské, po druhé darem spisu a uměleckých děl, vydaných internationalním umělecko-historickým kongressem v Inomostí 1902.

Pan Frant. Otáhal, velkoobchodník železem daroval Muzeu vycpaného na Moravě velmi vzácného ptáka „dropa malého", jenž uloven byl p. berním radou Drem Blahovským poblíže sv. Kopečka u Chvalkovic.

Pan prof. Talský obohatil sbírky ornithologické několika praeparaty ptačích lebek a jazyků.

Končím svou zprávu projevuje díky všem dobrodincům spolku, zejména slavné České Besedě za ochotné propůjčování místností ku schůzím, ctěným redakcím za laskavé uveřejňování zpráv spolkových a p. Wüštovi, fotogr. v Olomouci, jenž pořídil zdarma fotografii moravsk obra Jos. Drásala pro časopis Muzejní a slíbil i příště podobným způsobem spolek náš podporovati.

Zpráva shválena.

Pan pokladník Kliment dává vědomosť

o stavu peněžním spolku.

Slavné shromáždění!

Dnes podá se Vám dvacátá zpráva pokladní, z níž seznati ráčíte, jakých jsme v roce minulém docílili výsledků. A tu myslím, že můžeme býti byť ne plně, tož přece až do jisté míry spokojeni.

Díky horlivé snaze administrace, zvýšil se opět fond na zbudování muzejní budovy, která jest životní otázkou spolku našeho, jak podotkl před chvílí ve své zprávě už jednatel pan Dr. Hříbek. Otázka ta musí se v brzku rozřešiti, má-li muzeum dodělati se konečně významu, který mu náleží, otázka, která za každou cenu musí se státi skutkem.

Jakou důležitost přikládá výbor muzea do získání vlastního přístřeší, viděti z toho, že intensivně pracuje na docílení co největšího počtu darů a neobmezil se pouze na sbírky u olomuckého členstva různými sbírkami už bez toho přetíženého, ale dovolával se pracně podpory u širší veřejnosti, která ocenivše význam spolku, poskytnutím darů tak četných, projevila, že má smysl a pravé porozumění pro spolek, jenž pro vědeckou svou činnost nemá význam pouze lokální, ale může právem tvrditi, význam všenárodní.

Příkladu podporovatelů tak četných mohl by následovati mnohý, jenž oplývaje náhodou statky pozemskými, mohl by rázem nouzi naší od pomoci zbaviti nás takto pořádání sbírek, jež mohly by pak odváděti se opět účelům jiným důležitosti stejné.

Až stane se získání vlastní muzejní budovy skutkem, k čemuž dovoláváme se i dnes, v dvacátém to roce činnosti a v roce dle panujícího nyní zvyku už jubilejním, podpory u celé naší veřejnosti a tedy všech lidí dobré a poctivé vůle, — tu teprv uvidí veřejnost, co vlastně muzeum za dvacet let činnosti své nastřádalo a že jest spolkem, jenž slouží národu ku cti a dovede dle nabytých zkušeností čeliti kritice znalců i prvního řádu a že právem zove se také vlasteneckým.

Dejž Bůh, aby se tak pomocí všech přátel našich stalo co nejdříve, a aby nám zůstali věrni všichni příznivci dosavadní, tito v tom přesvědčení, že prospěli účeli podpory hodnému, účelu šlechetnému a účelu vlasteneckému. Všem těm příznivcům svým, — nebudu je zde zvlášť uváděti, an stane se tak na mnoze ve vlastní zprávě pokladní, plaťtež zde naše díky s prosbou, aby muzea našeho i dále byli pamětlivi a dopomohli nám tedy konečně k tomu, po čem všicci toužíme, po nezbytné budově muzea našeho důstojné, která by sloužila národu našemu ku cti a byla zároveň okrasou starobylého krásného a všem nám milého královského hlavního hanáckého města Olomouce.

Předeslav toto, prosím, abyste vyslechli laskavě pokladní zprávu za loňský rok a sledovali nyní číslice, jak je uvedu.

Převedená hotovosť z r. 1901 činila K 15.626·03, na příspěvcích přijato v r. 1902 K 4758·01, na darech od Ústřední záložny rolnické K 300, různých K 18, subvence státní K 600, subvence zemská K 400, úrok z uložených peněz K 731·64, za Lidské dokumenty přijaty K 178·40, za dílo P. Wurma ve svém životě K 120·50, na fond Palackého K 174·96, různé příjmy za tiskopisy atd. K 68·— což činí celkem K 22.975·54. — Vydání v r. 1902 byla tato: za nájemné K 1852.—, za tisk za časopis K 2947·95, za checky a složní lístky c. k. pošt. spořitelny K 303.—, za novinářské známky K 810·—, redakční paušál a jiné honoráře K 1100·—, pojistné K 125·96, poštovné K 10·—, služné K 168·—, manip. poplatky a provise c. k. poštovní spořit. K 84·69. za různá vydání K 1332·04, fondu Palackého se převedlo K 174·96. — Konečná hohovosť: V Ústřední záložně rolnické K 13.525·12, v Občanské záložně na list č. 41 K 81·98, v c. k. poštovní spořitelně K 167·91, v příruční pokladně K 291·93, což činí celkem K 22.975·54. — Fond na zbudování vlastní budovy činil K 26.342·35, k če-

muž přičísti dlužno za cenné papíry v roce 1902 zpeněžené K 2261·32 dary v roce 1902 K 5092·66, úrok ze vkladů za rok 1902 1256·03, činí fond stavební 31. pros. 1902 K 34.952·36. — Výkaz jmění 31. pros. 1902 po učiněném umoření jest tento: sbírky starožitností, anthropologické a palaeontologické K 15.000·—, sbírky národopisné z oboru vyšívání a keramika K 5000·—, sbírka mincí K 5000·—, sbírky přírodopisné K 2500·—, rozličné vzácnosti, jako obrazy, zbraně a p. K 500·—, bibliotéka K 1000·—, inventář K 1000·—, závodní podíly v Ústřední záložně rolnické s % K 128·65, fond na zbudování vlastního domu K 34.952·36, hotovosť vykázána na účtě pokladním K 14 066·94, celkem K 79·174·95, od toho dluh v Ústřední záložně rolnické K 4500·—, činí tudíž čisté jmění K 74.647·95. — Vedle toho jest ve správě muzea fond Palackého z roku 1901 K 1800·39, dary v roce 1902 učiněné K 174·96, % za rok 1902 K 80·67, úhrnem K 2056·02 jež uloženy jsou v Ústřední záložně rolnické v Olomouci. Členů čítal spolek náš koncem roku zakládajících 98, činných 1858, zdarma zasýlalo se spolkům neb jednotlivým osobnostem exemplářů 55, výměnou časopisům 20, celkem zasýlá se tedy exemplářů okrouhle 2000.

Porovnáváním výsledků roku 1902 s oněmi let předešlých nechci déle unavovati, podotýkám jen — poněvadž otázku budovy pokládáme vedle vlastní sběrací činnosti za nejdůležitější — že činil fond na budovu v prvém roce sbírek — v roce 1888 zl. 481.92, jež zahájil prvý obnosem zl. 50 — šlechetný a nezapomenutelný mecenáš, čestný člen a bývalý náš předseda vysokorodý a veledůstojný pan hrabě Anatole d.Orsay, že činil v roce 1901 včetně cen. pap. během r. 1902 zpeněžených K 28,542.35.

Koncem pak roku minulého 34,952.36 a že zvýšil se tedy celkem o K 6.410·01, k čemuž ještě čítati dlužno dar zvěčnělé vlastenky, nezapomenutelné paní Josefiny Černochové ve výši 2000 K, jež v účtech vykázány ještě nejsou, poněvadž pozůstalost ta dosud není projednána a obnos k výplatě poukázán.

Obnos na budovu jest tedy už nyní slušný, dejž ale Bůh, aby v brzku byl k disposici obnos, jenž plně by stačil k dosažení účelu všem nám na mysli tanoucího!

Tím končím a provolávám zdarné činnosti i v dalším desítiletí upřímné „Zdař Bůh!" Na to byl přečten následující rozpočet výboru pro 1903:

Příjem:

Disposiční hotovost . . .	K	500·—
úrok ze jmění	„	700·—
dar J. M. kn. arc. Theodora	„	1.500·—
„ J. J. kn. Lichtensteina	„	80·—
Ústřední záložna rolnická	„	400·—
Občanská záložna . . .	„	80·—
Subvence státní a zemská	„	1.000·—
Příspěvky čl. a nedoplatky	„	3.300·—
Tiskopisy	„	20·—
	K	7.580·—

Vydání:

Tisk za časopis	K	2·500·—
redakční paušál a honoráře	„	1.300·—
admin. paušál a časop. zn.	„	1.000·—
bádání a koupě časopisu	„	300·—
sluha	„	200·—
pojistné	„	126·—
úprava sbírek	„	200·—
nájemné	„	1.852·—
	K	7.478·—

Po návrhu revisora p. ředit. Sojky schválila valná hromada zprávu pokladniční. Přikročeno k doplňovací volbě vylosovaných členů výboru. Zvoleni jsou pp.: JUDr. M. Hruban, P. Ležák, řid. Fr. Polívka, prof. Jos. Tálský, P Ignát Wurm. Za náhradníky zvoleni pp.: Tom. Bezděk, Alois Sojka, Hub. Doležil. Do dozorčí rady zvoleni pp.: Miloš Otáhal, Karel Sojka, MUDr. Moř. Remeš, Frant. Irsák. Návrhů tentokráte nebylo, ani se strany výboru, ani volných návrhů přítomného členstva.

V krátkém doslovu poukázal místopředseda znovu na význam muzeí a našeho muzea zvláště, promluvil o důležitosti nálezů slatěnických, při této schůzi vystavených, vzdal dík všem příznivcům muzea, zvláště pak pp. žurnalistům, a doporučiv v Pánu zesnulé členy zbožné památce spolku, prohlásil valnou hromadu za skončenu.

Výkaz darů

„Vlasteneckému spolku muzejnímu v Olomouci"

v měsíci dubnu 1903

na umoření nákladů za koupenou sbírku mincí

udělených od následujících P. T. příznivcův jeho. Jest to:

	K h
Ústřední záložna rolnická v Olomouci	300·—

Výkaz darů,

jež věnovali

FONDU PALACKÉHO

v měsíci dubnu 1903 následující P. T. příznivci »Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci«

Ferd. Harna, farář ve Chvalkovicích na počesť šedesátin p. t. pana gymn. prof. Vinc. Praska v Olomouci	10·—
Ant. Holan v Hoře Kutné .	2·—
Josef Krištof, kaplan v Benešově u Prahy	1 —
Aug. Mauerhart, úřed. Živn. banky v Praze	2·—
Josef Němec, vrch. rev. v Hluboké	4·—
Josef Něníček, koop. v Mladoňovicích, p. Frankštát . .	1·—
Ant. Petříček, c. k. stát. zástupce v Novém Jičíně, sbírkou . .	4·—
Jan Pěnička, respicient c. k. fin. stráže v Telči, sbírkou po 20 h	8 —
V. Štich, vrch. správce v Hluboké	2·—
L. Vichta, farář ve Štěžerách .	1·—
Karel Vrbík, c. k. adj. techn. fin. kontroly v Kojetíně . . .	4·—
Jan Westfal, katecheta v Strakonicích	1 —
Úhrnem . . .	40·—

XXXV. výkaz darů,

jež Vlasteneckému spolku muzejnímu v Olomouci

na zjednání vlastní muzejní budovy

od 1. prosince 1902 až do 31. března 1903 poskytli tito P. T. příznivci jeho, a sice:

	K h
Kazimír Adámek, kvard. Frant. řádu v Praze	3·—
Rudolf Adolf, stav. úředník v Olomouci	2·—
Václav Aichler v Libáni . .	2·—
Josef Auštecký, učitel měšť. šk. dívčí na Kr. Vinohradech .	1·—
J. B. v Hejčíně sbírkou . .	28·—
Jan Baďura, farář v Bělotíně .	1·—
Josef Baďura, farář v Kurovicích	1·—
Edv. Barbor, c. k. pošt. assist. na Kr. Vinohradech . . .	—·40
M. Bareš, c. k. pošt. assist. v Praze sbírkou u c. k. pošt. poukáz. odděl. v Praze	3·10
Josef Bartoň, učitel v Král. Poli	1·—
JUDr. K. Baštař, adv. v Jaroměři	1·—
Dr. Leop. Batěk v Hradci Král.	2·—
Josef Baygar, farář v Chornicích	2·—
PhDr. Josef Bena, ředitel k. a. semin. v Kroměříži . . .	1·—
PhDr. Jindřich Beránek, farář u P. Marie Vítěz. v Praze . .	2·—
B. Beřkovec, stav. inž. na Král. Vinohradech	2.—
Rud. Bettelheim, spol. firmy »L. Brumlík« v Praze . . .	10·—
Jos. Bém, kaplan v Přepeřích, p. Turnov	1·—
JUDr. Frant. Bělař, c. k. notář ve Vídni	7·—
Hospod. čten. beseda v Běrunicích	2·—
Vojtěch Bílý, kaplan v Hodkovicích	1·—
Pavel Blažek, farář v Drásově .	2·—
Bedřich Bobek v Úžici . .	1·—
Ant. Boháč, c. k. pošt. assistent v Mor. Třebové . . .	3·—
Josef Boháček, továrník v Turnově	2·—
Čten. spolek »Svornosť« a zpěváci ochotníci při zkoušce v Bochoři u Přerova . . .	5·—
MUDr. Břet. Bouček, lékař v Praze	4·—
Boh. Boučková v Poděbradech .	—·50
Josef Bouchal, farář v Třebenicích	1·—
Leon. Bouchal ve Vídni . .	4·—
Václav Bouma, c. k. okr. hejtman v Ledči	2·—
Jos. Brož, k. a. kons. rada ve Val. Meziříčí	1·—
Frt. Březina, c. k. notář ve Val. Kloboucích sbírkou . . .	25·50
JUDr. Josef Březina, advokát v Blovicích	1·—
Snáška . .	125·50

Přenáška . . 125·50
Alex. Bukovský, statkář v Praze 2·—
Čeněk Bukovský, c. k. poštmistr v Borovanech . . . . 1·—
Jan Bureš v Nepomuku . . 5·—
Kamil Buzek, učitel měšť. škol v Nuslích . . . . . 1·—
Čten. pěv. spolek »Rostislav« v Bystročicích . . . . 1·—
Rom. Cihlář, kvard. kapuc. řádu ve Falknově . . . . 2·—
Frant. Coufal, farář v Žeravicích u Bzence . . . . . 1·—
Jan Coufal, koop. v Jánově u Krnova . . . . . 1·—
JUDr. A. Čapek, advokát v Chotěboři . : . . . 1·—
Albert Čáp, c. k. horní rada v Příbrami . . . . . 37·—
Muzejní spolek »Včela« v Čáslavi 3·—
JUDr. Mir. Čelakovský, místotaj. zem. výb. v Praze . . . 4.—
Ant. Čermák v Hořovicích . . 2.—
Mořic Černil, c. k. prof. v Hořicích, sbírkou . . . . 4·60
F. Černý, inženýr v Táboře . 1·—
Dr. Číbna v Žižkově . . . 2·
Alois Čtvrtečka, c. k. vrch. pošt. správce v Klatovech . . 2·—
Frt. Daneček, kaplan v Sukdole u Jednova . . . . . 1·—
Karel Daněk, c. k. prof. nábož. v Opavě . . . . 1·—
Václav Dastych, Hynek Haflant a Vincenc Hynek v Hejčíně sbírkou mezi dělníky v cukrovaru . . . . 12·—
Jaroš David, účetní v Rosleithenu, H. R. . . . . 2·—
Karel Dítrich, far. v Pasekách n J. 1·—
Zden. Dlauhý, maj. realit v Plzni 10·—
JUDr. Hugo Dlouhý, advokát ve Vršovicích . . . . . 2·—
Frant. Dobruský v Bzí . . 2·—
Josef Dofek, revid. c k. st. drah v Praze . . . . . 3·—
Frant. Doležel, učitel v Kroměříži, sbírkou . . . . . 13·60
Leop. Doležel, koop. v Místku . 1·—
Edv. Domluvil, c. k. prof. nábož. ve Valaš. Meziříčí . . . 1·30
Ant. Dosedla, kaplan ve Švábenicích. . . . . . 1·—
Ant. Dostal, kaplan v Miloticích 2·—
Václav Dostal, c. k. vrch. berní insp. v Mor. Budějovicích . 2·—
Fr. Dovrtěl, katecheta v Mor. Ostravě . . . . . . 2·—
B. Drahoš, c. k. ředitel hl. telegraf. úřadu v Praze . . . . 1·—
JUDr. Jan Drtina, koncip. obch. komory v Plzni . . . 2·—
Snáška . . 256·—

Přenáška . . 256·—
Frant. Dvořáček, koop. v Uh. Brodě. . . . . . 1·—
Frant. Dvořák, revid. c. k. st. drah v Praze . . . . 1·—
Jan Dytrych, farář v Bystřici u Libáně . . . . 1·—
ThDr. Frant. Ehrman, bisk. sekretář v Brně . . . . 1·—
Ignát Eichler, farář v Březovicích u Prostějova . . . . 1·—
Arnošt Eliáš, maj. domu na Kr. Vinohradech . . . . 1·—
Frant. Ešner, zem. vrchní ofic. v Brně . . . . . 1·—
Josef Fabian, defic. v Olšově u Sušice . . . . . 1·—
Frant. Faktor, c. k. prof v Praze sbírkou . . . . . 10·—
Ant. Filip, tajemník Hyp. banky na Kr. Vinohradech . . 4·—
J. Fingerland v Jičíně . . 1·70
Karel Fischer, inž. v Letkách p. Libšice . . . . . 2·—
Boh. Fleischer, evang. farář ve Sloupnici . . . . . 2·—
Anna Fleissnerová, maj domu v Praze k uctění památky † syna svého Frant. Fleissnera 40·—
JUDr. Vojtěch Fotr, adv. v Turnově . . . . . 2·—
Frant. J. Frank, c. k. berní adj. v Tachově . . . 1.—
MUDr. A. Frič, c. k. univ. prof. v Praze . . . . . 10·—
JUDr. Fr. Friedl, adv. v Hustopeči . . . . . . 4·—
Adolf Fux, c. k. prof. náboženství v Příboře . . . . 1·—
Teréza lanthrab. Fürstenbergová, dvorní dáma ve Vídni . . 10·—
Viktor Gardavský, c. a k správce voj. zásob. v Brně . . . 4·—
Frant. Gloc, hl. měst. pokladník v Praze . . . . . 2·—
Frant. Glogar, koop. v Bánově 2·—
Josef Glücksmann, c. k. vrchní poštmistr v Č. Třebové . 3·—
Fr. V. Goller, cís. rada, ústř. ředitel čes. společnosti pro průmysl cukerní v Praze . . 5·—
P. Grégr, ředit. »Národ. Listů« v Praze . . . . . 5·—
Pavel V. Gross, účetní velkostatku v Morkovicích . . 1·—
Jenny Grygarová, choť vrch. inspek. dráhy v Praze . . 4·—
Edv. Haisl, ředit. cukrov. v Libici n. C. sbírkou . . . 7·—
Ferd. Hamáček v Mostě . . 2·—
Gustav Hans, kapl. u sv Frant. v Praze . . . . . 2·—
Snáška . . 388·70

Přenáška . . 388·70

Rud. Hanzlík, zem. účet. ofic. na Kr. Vinohradech . . 3·—
Božena Haškovcova, učit. v Bechyni . . . . . 2·—
Tomáš Hájek, em. far. v Kroměříži . . . . . 10·—
Bohumil Hála, koop. v Kněždubě u Strážnice . . . . 2·—
Václav Hála, c. k. berní adj. v Žižkově . . . . —·40
Jan Hegr, kapl. v Postoloprtech 1·—
Fr. Heidenreich, účetní v Určicích . . . . . . 2·—
Jan Hellich, lékárník v Poděbradech . . . . . 6·—
Alois Hekela, koop. v St. Městě 1·—
JUDr. Em. Hermann šl. Otavský, c. k. minist. sekretář ve Vídni 1·—
Ant. Heydušek, c. k. notář ve Vyškově . . . . . 3·—
Jan Hlavsa, c. k. poštmistr v N. Kdýni . . . . . 1·—
Čten. pěv. spolek »Pokrok« v Hodolanech sbírkou . . 12·80
C. Al. Hoeschl, zám. kapl. ve Vosečanech u Selčan . . —·50
Ludmila Hofrichtrová, učitelka v Praze . . , . . 2·—
Frant. Hoch far. v Jaroměřicích 2·—
J. Holec, c. k. pošt. ofic. v Praze 1·—
Ant. Holeček, c. k. prof. prům. školy v Brně . . . . 5·—
Ant. Holeček, stavitel v Jičíně 4·—
Václav Holub, kapl. v Čouši . 2·—
Bratří Holý, velkoobch. chmelem v Žatci . . . . . . 2·—
JUDr. Jos. Honc, adv. v Bělé n. B. 2·—
Frant. Hoppe, far. ve Vrbně n V. 1·—
A. Hoppe-ová v Samboru . . 5·—
Frant. Horák, koop. v Liebenthale, Slezsko . . . 2·—
Václav Horák, inspektor c. k. st. drah v Plzni . . . 4·—
Václav T. Horák, kapl. na Kladně 2·—
JUDr. Karel Horlivý, advokát ve Slaném . . . . . 1·—
MUDr. Mich. Horníček, c. k. okr. lékař na Smíchově . . 4·—
E. Horský, prof. realky v Uher. Brodě . . . . . . 10·—
Tovaryšstvo Jež'šovo na Svatém Hostýně . . . . . 5·—
Filip Houda, c. k. cestmistr v Hoře Kutné . . . . 1·—
Jan Houška, kapl. ve Štěkni . 1·—
Karel Hradecký, c. k. poštovní správce v Chrudimi . . 2·—
J. Hradilák, redempt. ve Světci 2·—
Konvent Františk. v U. Hradišti 2·—
Jan Hromada, c. k. notář ve Frenštátě p. R. . . . 4·—

Snáška . . 500·40

Přenáška . . 500·40

Josef Hrubeš ve Skutči . . 1·—
Josef Hrubý, koop. v Nákle . 2·—
Josef Hrubý, obch. v Žižkově . 1·—
Frant. Hruška, kapl. v Staňkově 1·—
Balt. Hřiva, koop. v Napajedlích 1·—
Daniel Husička, rolník v Hnojicích 1·—
Anna Hůlová, choť inženýra ve Sv. Antoníně u Arlberku . 5·—
Fr. Hynek, děk. v Drahotouších 2·—
Jan Chaloupka, majitel domu v Karlíně . . . . . 2·—
Karel Chalupa, farář ve Stříteži 1·—
Správa zahrad hrab. Kinského v Chlumci n. C. . . . 2·40
A. Chmelík, gymn. professor na Kr. Vinohradech . . . 1·20
Felix Chramosta, koop. v Tannwaldě . . . . . . 3·—
Václav Chvojan, far. n. o. v Stanětících p. Kcuty . . . 1·—
Ludvík Jadrníček, c. k prof. real. v Bílsku 1
Ludmila Jakubíčková, učit. měšť. školy dívčí v Praze . . . 1·
Jan Janáček, adjunkt c. k. techn. fin. kontr. v Břeclavě . . 1·—
Jan Janák, koop. v Křenové u M. Třebové . . . . . . 1·—
Petr Janek, far. v Myslošovicích 3·—
Frant. Jančík, katech. v Zábřehu 2·—
Josef Janíček, far. v Jakubovicích u Šilperka . . . . . 1·—
Josef Janský, děkan v Žebráce u Ledče . . . . . 1·—
Tomáš Jauris, obch. v Karlíně . 5·—
Josef Jedlička, c. k. vrch. pošt. správce v Olomouci . . 5·—
Občanská beseda v Hor. Jelení 2·—
Aug. Jeřábek, far. v Nezdenicích 2·—
Jaroslav Jičínský, řed. uhel. dolů v Bož. Požehnání . . . 2·—
Adolf Jirman, knihkup. v Žižkově 2.—
Pavel Jirounek, far. v Deštné p. Dubé , ... 2·—
Jindřich John, úřed. Živn. banky v Brně . . . . . . 5·—
Jan Kadláček, far. v Moravičanech . . . . . . 2·—
Bohdan Kadlec, měst. tajemník v Libochovicích . . . 2·—
JUDr. Jan Kadlec, adv. v Libochovicích . . . . . 2·—
J. M. Kadlčák, řed. škol ve Frýdlantě . . . . . . 1.—
Josef Kadlíček, far. na Skřípově 1·—
Karel Kafka, far. v Habarticích, p. Klatovy . . . . . 1·—
Vavř. Kalivoda, koop. v Kvasicích 1·—
Bedřich Kancnýř, c. k. rada zem. soudu a poslanec v Brně . 2·—

Snáška . . 573·—

Přenáška . .	573·—
Jan Kandrnal, far. v Dubicku u Úsova	1 —
Božena Karásková, učit. v Praze	3·—
Hanuš Karlík, ředit. cukrovaru v Nymburce	4·—
Filip Kaulfus, lékárník v Hranicích sbírkou	24·—
Bedřich Kaun, kap. děkan v Kroměříži	5·—
Bonif. Kittrich, far. v Polešovicích	1·—
Frant Kleček, maj. fiakru a domu v Praze	2·—
Josef Klement, c. k. pošt. kontrolor v Klatovech	1 —
A. Kleveta, děkan v Praci u Slavkova	2·—
Čeněk Klink, c k. pošt. oficiál v Prostějově	1 —
Josefina Klumpartová, učit. ve Volšanech u Brandýska	2·—
Jakub Knapp kapl. v Těšeticích	2·—
Jan Knies, učit. v Rogendorfé	3 —
Jan Kob'iha, far. v. v. v Bystřici p. Hostýnem	2·—
Jak. F. Kocábek, os. děkan v Kremži, Č.	2·—
Kristina Kocourková na Smíchově	1·—
Jakub Kohout, far v Želči	1 —
Aug. Komers, c. k. prof. v v. v Němčicích na Hané	3·76
Josef Konečný, řed. panství v Čechách u Prostějova	1·—
Mag. pharm. K. Konrath, lékárník v Praze	2 —
Karel Kopal, benef. v Lysé n. L.	1·—
Tom. Kopecký, koop. v Místku	1·—
Jan Kopp, koop. v Kvasicích	1·—
Marie Kořanová, choť spolumaj cukrovaru v Napajedlích	2·—
Ant. Košťák, adm. Živn. banky v Praze	5·—
Frant. Košut, far. v Loděnici u Pohořelic	1·—
Fr. Č. Koudelka, úřed. banky »Slavie« v Praze	2 —
Ant. Kouřil, rolník v Šumvaldě	3·—
F. X. Kovář, c. k. notář v Přelouči	4 —
MUDr. Jan Kovář, pr. lékař v Kroměříži	1·—
Josef Kovář, děkan v. v. v Turnově	2·—
Jan Krajíček, c. k. notář v Nepomuku	2·—
Otakar Kramář, kand. notář. v Příboře	1·—
Fr. Kraus, děkan ve Zlonicích	2·—
Fr. Kráčmar, kaplan v Kunštátě u Žamberka	2 —
Snáška . .	666·76

Přenáška . .	666·76
JUDr. Frant. Král, c. k. vrch fin. rada v Praze	3·—
M. Královec, lékár. ve Staňkově	1·—
Josef Krátký, farář ve Pteni	3·—
Josef Krček v Hnojicích	2·—
Marie Krčková v Hnojicích	2·—
Teresie Krčková v Hnojicích	2·—
Alois Krejčí, katecheta ve Velk. Meziříčí sbírkou	22·—
JUDr. Jaroslav Kreutzmann, c k. okr. komisař v Mnich Hradišti	2·—
Jan Krobot far. v Mostkovicích	1·—
Ant Kropáč, koop ve Velkém Vražném u Suchdolu	1·—
Jos. Kroupa, far. v Přemyslovicích	1·—
Václav Kroupa, koop. v Třeboni	1·—
JUDr. Karel Krška, c k. nám. st. zást. v Brně	2·—
Václav Krupička, děkan v Lysé nad Labem	1·—
Jan Křístek, inž. severní dráhy v Přívoze	4·—
Frant. Kubarth, far. v Lesné u Valaš Meziříčí	1·—
Frant. Kubíček, koop v Porubě	1·—
Frant. Kubík, duchovní u. o. v Novém Městě	2·—
Adolf Kučera, koop. v Pozlovicích	1·—
Frant. Kučera, farář v Krásensku u Vyškova	1
Obč. živn. beseda v Kuklenách	3·—
L. Kunz, starosta v Klimkovicích	4·—
Fr. Kupka, učitel v Dobročkovicích	1·—
Matěj Kuthan, sládek v Dymokurech	2·—
Archeolog. spolek v Kutné Hoře	3·—
Frt. Künstler, kaplan v Dubě sbírkou	10·—
Leop. Küschner, účetní v Kyselovicích	2·—
MUDr. Ign. Kvapil, lékař v Chuděnicích	4·—
MUDr. J. Kvasnička, lékař v Roudnici	4·—
Josef Kwiech, c. k. dvorní rada v. v. v Brně	8·—
Frt. Kysela, vrch. ofic. pomoc. úřadu vrch. zem. soudu v Karlíně	1·—
Jan Kyselák, c. k. pošt. správce v Domažlicích	2·—
Jan Laichter, naklad. na Kr. Vinohradech	4·—
Emil Langer, c. k. dvorní rada v Příbrami	3·—
Tomáš Langer, zem. ofic. v Brně	2·—
Karel Láska, kapl. v Dol. Jiřetíně u Mostu	1·—
Ondřej Látal far. v Slatěnicích	2 —
Vinc. Lázenský, far. v Křenovicích	1·—
Snáška . .	777·76

Přenáška	777·76
Adolf Ledl, host. v Podivíně	2·—
JUDr. J. L. Lenoch, advokát ve Vídni	1·—
Frant. Lepařík, koop. v Zábřehu u Svinova	2·—
Klášter milosrd. bratří v Letovicích	1·—
Josef Linhart, c. k. pošt. kontrolor v Praze	2·—
Ludmila Linhartová na Smíchově	1·—
Frant. Liška, stav. v Chotěboři	1·—
Jos. Liška, velkoobch. v Chotěboři	1·—
Roln. akc. pivovar se sladovnou v Litovli	100 —
Karel Loníček, kapl. v Oseku	1·—
Sev. Lubas, c. k. okr. hejtman v Chotěboři	2·—
Flor. Lužný, far. v Jelení, Slez	4·
Božena Macnerová na Kr Vinohradech	1·—
Jan Macháč, koop. v Kokorách	2·—
Ant. Machálek, expos. v Podhoří	2 —
Daniel Majer, stav v Horažďovicích	1·—
Frant. Malát, kníž. správce pily v Modřanech	2·—
JUDr. Ant. Malinský, advokát v Hlinsku	2·—
Karel Malý, skladník v Praze	2 —
Frt. X Marat, velmistr řádu křížov. v Praze	5·—
ThDr. Jan Marek, kanov. u sv. Víta v Praze	1·—
Vojt. Markuzzi, c. k. notář v Unhošti	3·—
Boh. Martinec, zahradník v Morkovicích	—·80
Jos. Marušková, učit. v Kolíně	2·—
Jaroslav Mařan, adm. v Bitozevsi u Postoloprt	1·—
Josef Mařík, děkan v Netolicích	1·—
Jan Maštalíř, far. v Milovanech u Podštátu	1·—
Herm. Matoušek, host. v Němčicích na Hané	2·—
Marie Matysová v Praze	1·—
Jos. Mazal, c. k. pošt. assistent v Příboře	—·70
Frt. Merhaut, strážník c. k. st. dr. v Dobřichovicích	2·—
Jan Měrka, naduč. v Březovicích u Prostějova	1·—
Julie Městecká, choť gymn. prof. v Praze	5·—
Václav Mikuláš, hor. úředník v Bož. Požehnání	2·—
Matouš Mikyška, c. k. pošt. ofic. v Praze	1·—
Fr. Mladějovský, ředitel dolů ve Světci	4·—
Snáška	941·26

Přenáška	941·26
Ferd. Mládek, inspektor na Král. Vinohradech	1·—
Jan Mládek, ředitel vyš. realné školy v. v. na Smíchově	2.—
Cyril Morávek, c. k. pošt. ofic. v Praze	3.—
Jindřich Morávek v Praze	— 40
J. Morkovský na Kl.-Hradiskn	4.—
Josef Mudra, c. k. vrch. pošt. správce v Pardubicích	2.—
Pavel Mudroch, nad kapl. v Rožďalovicích	2·—
L. N. v Příboře	3.—
Karel Namyslov, far. v Sukdole u Konice	2·—
Alois Navrátil, hrab. nadlesní v Kvasicích sbírkou	6·—
Nečitelný z Neunkirchenu, D. R.	2·—
Josef Nehyba, ředit. cukrovaru v Rožďalovicích	1·—
V. Nekvasil, podnik. staveb v Karlině	10·—
JUDr. Petr V. Nessý, advokát v Praze	1·—
Frt. Netopil, stud. praef. v k. a. semin. v Kroměříži	1·—
Anna Ničová v Kroryčanech	1·—
PhDr. Lub. Niederle, univ. prof. v Praze	3·—
F. J. Novák, cukrmistr v Bedihošti	2·—
Josef Novák, koop. v Tlumačově	2·—
Alex. Novotný, far. v Jivové	1·—
Ant. Novotný, m. zem. ofic. v Brně	1·—
Jan Novotný, c. k. setník v Brně	3·—
Josef Novotný, far. v Šemanovicích u Mělníka	2·—
Josef Novotný, maj. závodu plet. čepic pro děti v Uhlíř. Janovicích	1·—
Josef Novotný, stavitel v Pardubicích	1· —
Obec Hunčovice u Litovle	10·—
» Štěpánov u Olomouce	20·—
» Vacanovice u Olomouce	6·—
Frant. Ocásek, farář v Kunčicích u Frenštátu p. R.	4·—
Okresní výbor v Českém Brodě	20 —
» » Hluboké	10·—
» » Kolíně	10·—
» „ na Křivoklátě	5·—
Václav Oliva, em. farář v Něm Brodě	—·85
Ústav hrab Pöttinga v Olomouci	5·—
Arnošt Omasta, kaplan v Chornicích	3·—
M. Ondráčková v Drásově	2·—
Th. a PhDr. Ant. Ondroušek, katecheta v Bílině	1·20
Snáška	1095·71

Přenáška . .	1095·71
Frt. Opletal, koop. v Dvorcích .	2·—
Družstvo divadelních ochotníků v Oslavanech	1·—
Frt. Osťádal, farář v Moravici u Melče	3 —
Jan Oth, děkan v Senici . .	2·—
Václav Ottruba, c. k. notář v Nymburce	2·—
Ant. Pacas, strojmistr cukrovaru v Hejčíně	3 —
Ludvík Palma v Jablonci n. M. .	2·—
MUDr. Jan Panocha v Praze .	2 —
Ferd. Pavel v Boru u Č. Lípy .	1·—
Frant. Pavlíček, farář v Kozlovicích	1·—
Frant. Patzák, místopresid. obch komory v Čes. Budějovicích .	2 —
Jan Pažout, kněz n. o. v Markvarticích p. Dol. Bousov . .	1·—
Frant. Pek, farář v Luštěnicích u Ml. Boleslavi	2·—
Vilém Perknovský, c. k. poštmistr v Ledči	1·—
Jan Petřík, farář v St. Lublicích p. Vítkov	2·—
Jan Pěček, farář v St. Jičíně .	3·
MUDr. Karel Pětník, c. a k. vrch. štáb. lékař v Krakově . .	3·—
JUDr. Jindř. Picka, advokát v Mor. Budějovicích	2·—
Frant. Pilař, ředitel cukrovaru v Dymokurech	5·—
Viktor Pinkava, kaplan ve Velelibech	1·—
Frt. Pleticha ve Veselí n. L. .	1·—
Ant. Pleva, koop v Klenovicích	4·—
Spolek techniků z Plzně a okolí v Plzni	10·—
Vinc. Podhajský, c. k. okr. šk. insp. na Kr. Vinohradech . .	2·—
Ant. Podhradský, farář v Rozstání	1·—
Jan Podsedníček, farář ve Strážnici	4·—
JUDr. Jan Pohl, adv. ve Zbirově	2·—
Frt. Pokora, c. k. pošt. assist. v Praze	2·50
Karel Pokorný, koop. v Jívové .	1·—
Ant. Pospíšil, farář v Jaktaři u Opavy	1·—
Karel Postranecký, stavitel v Pelhřimově	1·—
Ignác Pouč, farář ve Velk. Lukově	2·—
Frt. Pozdíšek, zem. úřed. v Brně	2·—
Šermířský klub Mik. Dačický z Heslova v Praze . . .	2·—
Úřednictvo banky »Slavie« v Praze	5·50
Úřednictvo likvidatury městské účtárny v Praze . . .	13·—
Škola v Pravčicích u Hulína .	2·—
Frant. Prokop, far. v Počenicích	1·—
Alois Průha, inženýr v Ledči n. S.	2·—
Snáška . .	1195·71

Přenáška .	1195·71
Úřednictvo na c. k. huti v Příbrami	3·
Fr. Přikryl, farář ve Spálově .	2·—
Fr. Ptáček v Arnolticích u Boru	1·—
Josef Pučelík, c. k. sup. professor v Příbrami	2·—
Ludmila Pyrová, c. k. poštmistrová v Č. Skalici . . .	2·—
T. R. a J. Ch. v Brně . . .	·50
Jan Raška, farář v Hustopečích .	2·—
Ant. Riedl, farář v Lesnici u Dlouhomilova	2·—
A. Roubík, zem. inž. v Praze .	1·—
Jos. Rozsypal, učitel na ústavu hluchoněm v Lipníku . .	1·—
MUDr. Prokop Ruda, lékař v Rajhradě	5·—
M. Růžička, farář v Určicích .	2·—
ThDr. Josef Rydvan, děkan v Kostomlatech	3·—
Cel. Rypl, dirigent pojišť. »Praha« v Plzni	3·—
Josef Ryšavý, stavitel v Kojetíně	2·—
Karel Řezáč, c. k. pošt. kontrol. v Praze	1·—
JUDr. Jan Říha, adv. v Nymburce	4 —
Jan Říha, farář v Pohořelicích .	6.
A. O. Samohrd, stav. inž. a podn. staveb v Roudnici . . .	2·—
E. Sanetrník, hospod. úředník v Kelčicích	3·—
PhDr. Emil Sekera, c. k. prof. v Táboře	4·—
A. Semerad na Kr. Vinohradech	2·—
Leop. Schifauer, c. k. soud. adj. s chotí v Kolíně . . .	1·—
Václav Schmidt, úřed. cukrovaru ve Zvoleněvsi	1 —
Josef Schönhansl, c. k. poštmistr v Horažďovicích . . .	1·—
Josef Schönhöffer, obch. v Lošticích	5·
O. Schreiber, lékárník v Žižkově	2 —
Jindřich Schrotz, scukr. úřed. na Smíchově	10·—
Karel Schubert, far. v Holici .	4·—
Petr Sirotek, kapl. v Železné u Berouna	2·—
Václav Sixta, kapl. ve Vraném u Peruce	1 —
JUDr. Ant. Skácel, adv. v Ostroze	2·—
Jan Sklenář ve Vacanovicích .	8·—
MUDr. Jos. Skrbek, maj. léčeb. úst. v Praze	2·—
Mar. Slavíčková, choť lekárníka v Kelči	6·—
Fr. Slavík, ředitel české realky v Hodoníně	3·—
Václav Slunéčko v Praze . .	1 —
MUDr. Jan Smyčka, měst. lékař v Litovli sbírkou . . .	20·—
Snáška	1321.21

Přenáška . 1321·21

Eman. Soběslavský, maj. domu na Smichově . . . . 2·—
MUDr. B. Souček, dětský lékař v Praze . . . . . . 2·—
J. K Souček, c. k. kontr. techn. fin. kontr. v Oslavanech . 1·50
Jan Soukup, far. v Skočicích u Vodňan . . . . . 1·—
Václav Soukup v Klecanech p. Roztoky . . . . . 1·
Cyril Soušek, koop. v Heřmanicích, Slezsko . . . . 1·—
Ferd. Spisar, far. v Rybím u Štramberku . . . . — 20
Abund Staněk, inž. stroj. v Labské Týnici . . . . . . 5·—
Joh. Staňková na Kr. Vinohrad. 1·—
JUDr. Jos. Stavěl, adv. ve Znojmě 5·—
Fr. Stavinoha, koop. v Týnci . 1·—
Fr. Stejskal, adj. theol. fakulty v Praze . . . . . . 2·—
Leop. Stejskal, koop. v Jindřichově, Slezsko . . . . 1·—
JUDr. Rud. Stejskal, adv. v Duchcově . . . . 2·—
Čten. a liter. spolek v Stodůlkách u Řeporyj . . . 2·—
Josef Strejc. c. k. rada zemsk. soudu v Napajedlích . . 2·—
Jan Stryk, koop. v Dolanech . 1·—
Stanislav Střelec, obch. v Dřevohosticích . . . . . 5·—
Frt. Stutzig, úředník banky »Slavie« v Praze . . . . . 1·—
Marc. Suchánek, em. far. v Březové u Svitav . . . . 2·—
A. Svára, bohoslovec v Olomouci sbírkou . . . . . . 5·—
Jan Svoboda z Finberka, spisovatel v Hlinsku . . . 2.—
Josef Svoboda v Podolí u Brna 2.—
Josef Svoboda, děkan v Turnově 2·—
Natalie Sytková, choť c. k. prof. v. v. v Olomouci . . . 10·—
Frt. Šafránek, c. k. ofic. zem. soudu v Praze . . . . 1·—
Jan Šádek, c. k. notář v Ledči 2·—
Petr Šeda, přednosta stanice v Týništi n. O. . . . . 5·—
Frant. Šídlo, odb. učitel v Bystřici p. H. . . . . 1·—
J. Šíma, civ. geom. ve Vys. Mýtě 1·—
JUDr. Ferd. Šimák, adv. v Kostelci n. O. . . . . . 1·—
Kamil Šimonek, sládek v Uhersku 3·—
MUDr. Šimsa, majitel sanatoria v Krči . . . . . . 2·—
Jan Šimůnek, c. k. stav. rada v Praze . . . . . . 5·—
Josef Šindelář, maj. uzenář. závodu v Praze . . . . 5·—

Snáška . 1406·91

Přenáška . 1406·91

JUDr. Jindřich Šindler, c. k. soud. adj. v Kolíně . . . . 2·—
J. Škaloud, c. k. pošt. ofic. v Jičíně za c. k. pošt. úřad tamtéž . 3·30
Rudolf Šklíba, c. k. pošt. tajemník v Praze . . . . 2·—
Školské sestry de Notre Dame Nov. Bydžově . . . . 1·—
Školské sestry de Notre Dame v Jičíně . . . . . 2·—
Školské sestry de Notre Dame na Kladně . . . . 2·—
Školské sestry de Notre Dame v Slatinanech . . . . 2·—
Mařenka Šlechtová v Pelhřimově 2·—
J. Šmerk, farář v Dolanech . 2·—
Josef Šorm, kaplan v Jaroměři . 1·—
Frant. Špička, děkan v Mor. Ostravě ku uctění památky † prof. Havelky . . . 5.—
Ervin Špindler, poslan. v Roudnici 2·—
Fr. Štaffa, farář v Pustějově . 1·—
Al. Šťasta, farář v Starém Městě, kr. Č. . . . . . . 1·—
P. Štěpánek v Pardubicích . . 1·—
Jindř. Štoček, farář v Dětřichovicích . . . . 1·—
Josef Štoček, inženýr v Ledči . 1·—
L. Štolc, koop. v Strakonicích . 2.—
Čeněk Štros, kaplan v Lysé n. L. —·50
Josef Šumfeld, maj. uzenář. závodu v Praze . . . . 1·—
MUDr. Adolf Šváb, prim. lékař ve Vysokém n. J. . . . 1·—
Em. Taftl, c. k. okr. škol. insp. v Klatovech . . . . 1·—
Čeněk Taišl, účetní Obč. záložny v Plzni . . . . . . 1·—
J. V. Tangl, čest. kanov. ve Chvalenicích . . . . . 1·—
Ant. Tesař, c. k. notář v Kyjově 1·—
Vinc. Tesař, síd. kanovník v Olomouci . . . . . . 20·
Marie Thüringerová, choť c. a k. dvorního dodavatele a továrníka na Smichově . . . 2·—
Vilém Tkaný, c. k. gymn. prof. v. v. ve Znojmě . . . 5·—
Břetislav Tolman, vrch. inspek. dráhy v Nymburce . . 3·—
Karel Toman, far. v Hloubětíně 2·—
Frt. Tomáštík, koop. v Cotkytli 2·—
Ferd. Tonner, zem. účet. úřed. n. o. ve Zbraslavi . . . 2·—
Jan Topinka, kapl. v Bechyni . 6·60
V. A. Treybal, velkobchodník v Praze . . . . . . 2·—
Čten. beseda v Trnově u Opočna 5·—
Jan Tyrichtr, far. v Přepeřích . 1·—
Frt. Uličný, far. n. o. v Otasla-

Snáška . 1497.31

Přenáška .	1497·31
vicích	1·—
Josef Utíkal, maj. hod závodu v Křelově	2·22
V. J. Vacek, kapitul. řádu praem. v Tepli	3·—
Frt. Vaculík, kanov. v Kroměříži	1·—
MUDr. Aleš Vahala, lékař ve Všechovicích sbírkou . .	6·—
Jan Valerian, koop v Lichnově	1 —
Rudolf Vambera v Příbrami .	2 —
Ant. Vaněk, koop. ve Vlkoši .	1·—
JUDr. Alex. Vaníček, advokát v Holicích	4 —
Frt. Vaníček, c k. pošt. správce v Nov. Bydžově . , .	1·—
Ant Vašák, ředitel cukrovaru v Dřevohosticích . . .	2·—
Petr Vašíček, nadučitel v Dřevohosticích	3·40
Adolf Válek, pokladník Obč. zál. na Smíchově	1 —
Josef Válek, obch. v Olomouci .	2·—
Josef Vávra, kooperator v Úsově	1· -
Městský úřad na Kr. Vinohradech	20·—
Spolk. roln. cukrovar ve Vinoři	4·—
Ignác Vítonský, farář v Biskupicích u Jevíčka	2·—
Václav Vlasák, c. k. pošt. ofic. na Smíchově	2·—
Aug. Večeřa, koop. v Slatěnicích	1·—
Aug. Vojáček, kooper. ve Vyzovicích	1·
Met. Vojtek, koop. v Bravanticích	2·—
K. Volf, maj. mlýna v Sokolí u Okříšků	1·—
Jan Vonásek, les. spr. v Plavči	2·—
Ferd. Vondráček, dovoz kávy v Terstě	2·—
Josef Vondráček na Kr. Vinohradech	1·—
MUDr. J. Vorlický, assist. dětské kliniky v Praze	2. —
Jiříček Votýpka, žák IV. tř. v Žižkově	1·—
Václav Votýpka mater. v Žižkově	1·
Leop. Vrbík, děkan v Sumicích	2·—
Jan Vyhlídal, kaplan v Hulíně sbírkou	4·—
Josef Vychodil, far. v Litultovicích	6·—
Josef Vysloužil, účetní v Ledči n. S.	5 —
Frt. Vysloužilová, vdova po rolníku v Příkazich	3·—
Josef Vytopil, far. n. o. v Kladkách	1·—
Jan W. v Radimi	2·—
Arnošt Wadas, les. spr. v Lázích	4·—
Vilma Wadasová, choť jeho v Lázích	1·—
MUDr. Kar. Wachsmann, lékař v Praze	1·—
A. Wácha, c. k. pošt. rada v Praze	1·
Snáška .	1600·93

Přenáška	1600·93
Tomáš Wiedermann, místoděkan v Klenovicích	1·—
Věnceslav Wilfinger, rektor piar kol. ve Strážnici . . .	2·—
Karel Wimmer, c. k. pošt. tajem. v Brně	1·—
Ferd. Winkler, místoděk. v Místku	2·—
L. F. Wisinger, účet cukr. v Libáni	2·
J. Wolf, koresp. v Rosleithenu, H. R.	1·—
Arn. Woprschalek, c. k četn. závodči v Peruci . . .	1.
Vojt. Woráček, spr. cukr. v Hejčíně	3·—
Josef Wurm, kníž. revident v Horš. Týně	4·—
Frant. Zapletalík, koop. v Šilperku	5·—
Leop. Zatloukal, far. v Bylavsku	1·
MUDr. J. Záhoř, měst. fysik v Praze	1·—
Cyrillo-Methoděj záložna v Brně	20·—
Česko-slov. obch. záložna v Praze	2·
Občanská záložna v Dubě . .	5·—
» » » Hnojicích .	10·—
» » » Kyjově .	10·—
» » » Tršicích .	10·—
» » ve Vys Mýtě .	1·—
Rolnická záložna v Čechovicích .	10·—
» „ Litovli . .	20·—
Záložna Vinohradská na Král. Vinohradech . .	10·—
Záložna a Zastavárna v Prostějově	10·—
Anna Zárubová, choť c. k. hejtmana v Plzni	4·—
Václav Zářecký, maj. pekař. záv. v Praze	1·—
Josef Zástěra ve Skutči . .	1·—
Karel Zástěra, c. a k. podpluk. ve Skutči	1·—
MUDr. Václav Závesky, měst. fysik na Kladně . . .	5 —
Václav Zázvorka, c. k. pošt. ofic. v Domažlicích	—·80
Ant. Zbořil, farář v Konici . .	3·—
Frt. Zbořil, koop. v Melči . .	2·—
Ant. Zeman, arcikněz v Olšanech	3·—
Kašpar Zemene, c. k. notář v Třebíči	2·
Lud. Zenkl, vrch. inž. bušť. dráhy v Praze	1·—
Jos. Zezula, far. v Dubanech .	2 —
Ant. Zvoníček, polír lomu ve Smilovicích Rzeka . . .	2·—
Karel Žák, nadlesní v Ptenině .	2·
Ant. Žaluda, far. v Komárově .	2·
Josef Železný, c. k. vrchní fin. rada na Kr. Vinohradech .	4·—
JUDr. Václav Žílka, c. k. notář v Mnich. Hradišti . . .	1·—
Ign. Žitný, kur. defic. v Těšeticích	2·—
pak sbírkou v Olomouci:	
Frant. Augustin, obchodník .	2·—
Snáška ·	1773·7

Přenáška	1773·73
Vil. Augustin, nadučitel	2·—
J. Blokša, farář n. o.	1·—
Fr. Brděk, c. k. rada z. soudu n. o.	5·—
Ant. Částek, c. k. vrch. evid. geom.	1·—
J. Čermák. c. k. gymn. profes.	1·—
J. Dokoupil, pokladník Ú. zál. rol.	1·—
JUDr. Rich. Fischer, adv. koncip.	2.—
Ant. Hofmann, účetní Obč. zál.	1·—
Frant. Hradil, prof. roln. šk.	3·—
JUDr. M. Hruban, adv. a poslanec	5·—
MUDr. Ant. Hříbek, lékař	5·—
Ant. Jaroš, drog.	1·—
PhDr. Ferd. Jelínek, c. k. prof. real. n. o.	2·—
Isid. Kahlig, ředitel »Pöttingea«	2·—
Jos. Kerhart, vrch. stav. komisař	2·—
Ceněk Kudla, hot. »Nár. domu«	2·—
Alois Ležák, dom. vikář	2·—
Jindř. Lomosík, účetní Pražské. Úvěrní banky	2·—
ThDr. Mel. Mlčoch, síd. kanov.	5·—
Jos. Nešvera, ředitel dom. kůru	1·—
JUDr. Čeněk Odstrčil, adv.	5·—
Frant. Ottahal, velkoobch.	5·—
Božena Petzoldová	1·—
Redakce »Pozora«	2·—
ThDr. Jan Pospíšil, síd. kanov.	2·—
Marie Pospíšilová, vdova po řed.	2·—
MUDr. Fr. Přecechtěl, lékař	5·
MUDr. M. Remeš, lékař	2 —
F. Sekanina, nadlesní n. o.	1·—
A. Sojka, architekt	5·—
MUDr. Boh. Stuchl, lékař	2·—
J. Sytko, c. k. prof. v. v.	4 —
J. L. Urban, zástupce firmy J. Cingroš	1·
Fr. Úlehla, solic.	1·—
Filiálka Pražské Úvěrní banky	20·—
Karel Wagner, c. k. fin. koncip.	1·—
Karel Waisar, c. k. stát. zástupce	2·—

V dubnu 1903:

Josef Bachor, far. v Bukovně p. Mal. Cejtice	1·—
Josef Bekárek v Brně	1·—
Jar. Beneš, c. k. pošt. oficiál v Žatci	1·—
Edv. Běhálek, řed. panství v Chuděnicích	3·—
Hasičský sbor v Bukovanech	2·20
Jan Bureš, c. k. soud. sl. v Nepomuku, sbírkou	25·60
Josef Čermák, far. Ruprechticích p. Vysoké n. J.	1·—
Hospod. živn. beseda v Černílově	2·—
Josef Černík, koop. ve Vel. Kločově	1·—
MUDr. Fr. Dreuschuh, lékař v Náměšti u Brna	1·—
Karel Dřímal, koop. v Bludově	3·—
Městský důchod v Dvoře Král.	5·—
Snáška	1927·53

Přenáška	1927·53
Eugen Fierlinger, c. k. prof. real. v Olomouci	10·—
Alois Filip, farář ve Štítné u Brumova	5·—
Ant. Fícek, farář v Metylovicích u Místku	1·—
Frt. Gogela, far. v Rajnochovicích	2·—
Bohdan Gottwald, c. k. úředník tab. monop. v Jagielnici, Halič	1·—
Frant. Halama, c. k. pošt. správce v Ústí n. Orl.	2·—
Týž co sbírku hostů p. Karla Kociána v Ústí n. Orlicí 22. dubna 1903	9·20
Ferd. Harna, farář ve Chvalkovicích na počesť šedesátin p t. p. gymn. prof. Vinc Praska v Olomouci	10·—
Marie Hausnerová, obch. ve Vel. Újezdě	1·—
Tomáš Hájek, far. n. o. v Kroměříži	2·—
JUDr. Frt. Heyl, c. k. notář ve Šternberku	2·—
H. Hopp, hudeb. sklad. v Hodoníně	4·—
Karel Horák, c. k. berní insp. v Sušici	2·—
Julius Houdek, obch. v Náměšti u Olomouce, sbírkou	11·—
Jan Hrabák, c. k. vrch. baň. rada v Praze	2·—
J. K. Hraše v Náchodě	1·—
Dóra Hráčková, učitelka měšť. vyš. dívčí školy v Praze	1·—
Ferd. Hrdlička, insp. v. v. v Rokycanech	1·—
Pavel Chalupa, farář ve Stříteži, sbírkou	4·—
Frt. Chudoba, far. n. o. ve Zdounkách	2·—
Václav Chvojan, far. n. o. ve Staněticích p. Kouty	1·—
Josef Chytil, koop. ve Slavoníně	1·—
MUDr. Jan Izák, obv. lékař v Měrotíně	5·—
Ot. Janáček na Kr. Vinohradech	3·—
PhDr. J. K. Jireček, c. k. univ. prof. ve Vídni	5·—
Václav Jirsák, c. k. vrch. pošt. správce na Smíchově	2·—
Th. Káčer, far. v Kuželové p. Hroz. Lhota	2·—
Tomáš Klein, místoděk. v Hradci u Opavy	1·—
Josef Kolář, univ. lektor slov. jazyků v Praze	2·—
Josef Kořínek, far. v Lučici p. Okrouhlice	—·50
JUDr. Adam Královec, adv. v Nov. Kdýni	2·—
JUDr. Gustav Kreiml, c. k notář v Libochovicích	2·—
Snáška	2027·23

Přenáška . 2027·23
Ign. Kremel, far. ve Franc. Lhotě p. Hor. Lič . . . . 1·—
Jan Kristerius, jedn. obch. v Praze 1·—
ThDr. Ant. Kubíček, c. k. prof. nábož. v Opavě . . . 4·—
Frt. Kučera, c. k. pošt. správce ve Vel. Voseku . . . 2·—
Josef Kulda, kaplan v Hořičkách 1·—
Frant. Kvapil, koop. ve Vranové Lhotě . . . . . . 1·—
Josef Kyzour, c. k. pošt. assist. v Boru . . . . . . 1.—
Ondřej Látal, far. v Slatěnicích 2.—
Čten. - pěv. spolek »Přemysl« v Lešanech . . . . 1·—
Karel List, c. k. hlav. pošt. pokladník v Praze . . . 1·—
Jan Lízal, far. v Orlovicích . 2·—
Čten. spol. »Osvěta« v Luběnicích 6·—
Josefa Marušková, učit. v Kolíně 2·—
Gustav Maťocha a Fr. Hamberger, c. k. pošt assist. v Č. Kamenici 2·—
Alois Michalík, far. v Březové u Svitav . . . . . . 1·—
Spolek Mariansko - Alžbětinský v Napajedlích . . . . 2·—
PhDr. Frt. Nábělek, c. k. školní rada v Kroměříži . . . 2·30
Josef Němec, vrch. inž. c. k. st. drah v Praze . . . . 1·—
Rob. Parma, c. k. gymn. prof. v Opavě . . . . . . 3·—
Karel Pavlík, c. k. okr. komisař v Chotěboři . . . . 1·—
Ant. Petříček, c. k. stát. zástupce v Jičíně, sbírkou . . . 8·—
A. Pirchan, c. k škol. rada v Písku 4·—
Josef Podivínský, c. k. prof. nábož. v Šumperku . . . . 3·—
Ant. Pospíšil, koop. v Jaktaři p. Opava . . . . . . 1·—
Spolek čes. učitelek v Praze . 6·—
Učit. sbor obec. a měšť. školy dívčí u »Studánky» v Praze . 2·—
Frant. Procházka, c. k. ber. insp. v Mor. Krumlově . . . 2·—
Josef Rašin, c. k. pošt. assist. v Žatci . . . . . . 1·—
Bohumil Rosulek, dvorní dodav. v Srbsk. Bělehradě . . . 20·—
Jindř. Rotta, katech. v Mnich. Hradišti . . . . . . 1·—
Josef Rydval, far. v Radovesicích p. Bilina . . . . . . 1·50
Jak. Slavík, far. v Malenovicích 1·30
M. Směták, koop. ve Vel. Bystřici 1·—
Ant. Solař, koop. v Hnojicích . 1·—
Vojt. Soušek, koop. v Bretnově u Bruntálu . . . . 1·—
Valentin Staněk, gymn. katecheta v Kyjově . . . . . . 2·—
Snáška . 2120·33

Přenáška . 2120·33
Fr. Stutzig, úřed. banky »Slavie« v Praze . . . . . . 2·—
Al. Svoboda, soukr. úřed. v Praze 2·—
Jan Svoboda, obch. v Konici . 2·—
Petr Šeda, přednosta stanice v Týništi . . . . . . 5·—
Alois Spalek, koop v Rudě n. M. 3·—
Frant. Štěpán, far. v Liptáli . 1·—
Josef Štoček, c. k. pošt. assist. ve Vys. Mýtě . . . . 1·—
Josef Thun, far. v Nákle . . 2·—
T. Tomek, koop. ve Wiesenberku 1·—
K. Vaníček, c. k. pošt. ofic. v Praze 3·40
Mat. Václavek, řed. měšť. škol na Vsetíně . . . . 2·—
Jos. Vencour, učitel měšť. škol ve Valaš. Meziříčí . . . 1·—
Jan Veselý, far. ve Chvalkovicích p. Ivanovice . . . . 2·—
Ředitelství c. k. česk. gymn. na Kr. Vinohradech . . . 1·—
Rodina Wankelova na uctění památky † MUDr. Jindřicha Wankela a choti jeho Elišky . 200·—
Jan N. Zajíc, far. v Hor. Městě . 2·—
Občanská záložna v Holešově . 4·—
» » » Hulíně . 10·—
» » » Chrasti . 3·—
» » » Litenčicích 5·—
Rolnická záložna v Blatci . . 10·—
» » » Vel. Bystřici 5·—
» » » Dubanech . 10·—
Ústřední zálož. roln. v Olomouci 400·—
Václav Zeman v Jičíně . . 2·—
Jindř. Živný, farář v Kněždubě . 5·—
Dohromady 2804·73
K tomu
Zůstatek 30. listopadu 1902 . 32.864·65
Úroky ze vkladů v Ústř. zál. rol. v Olomouci za rok 1902. . 1256·03
Úhrnem . . . 36.925·41

Všem šlechetným dárcům vyslovujeme tuto upřímné a vroucí díky, a prosíme uctivě a snažně o další štědré podpory a blahovolnou přízeň ct. obecenstva. P. T. pánum sběratelům drobných milodarů sloužiž k laskavému vědomí, že k vůli úsporám místa v seznamech jména všech jednotlivých dárců příště uváděti nebudeme, majíce za to, že postačí uveřejniti úhrnkové obnosy jimi nasbíraných a nám zaslaných příspěvků, jichž si velmi vážíme. Zároveň pronášíme uctivé přání, aby veškeré zásilky peněžní adresovány byly na »Výbor vlast. Muzea v Olomouci« a nikoliv na některého funkcionáře, jak toho žádoucno k vůli snadnější a přehledné správě Muzea.

Eduard Klement,
vrch. účetní Ústř. zál. rol., t. č. pokladník.

SEZNAM

nově přistouplých P. T. členův od I. prosince 1902 až 31. dubna 1903,

a sice:

Členové zakládající:

Met. Halabala OSB v Rajhradě.
Ant. Tebich, stavitel v Brně.

Členové činní:

Cyril Bilík, nad. kaplan v Mor. Budějovicích.
Frant. Bílý, hrab. polesný v Bludově.
Bohuš Brablec, bohoslovec IV. roku ve Vidnavě.
MUDr. Josef Brejcha, lékař ve Veltrusích.
Vlad. Čech, měštanosta ve Vel Meziříči.
Josef Čermák, měšťan ve Vel. Meziříčí.
Josef Černík, nadučitel v Bojkovicích.
Josef Černý, c. k. gymnas. ředitel v Roudnici.
JUDr. Jan Dezort, advokát v Mohelnici.
Jul. Dienelt, obchodník ve Velk. Meziříčí.
Václav Dostal, c. k. vrch ber. inspektor v Mor. Budějovicích.
Václav Dostál, farář v Rouštce u Vsetína.
Josef Fajta, učitel ve Vel. Meziříčí.
MUDr. Karel Ferdinand, lékař ve Vel. Meziříčí.
Bohumír Hendl, probošt na Sv. Kopečku.
Z. Horváth, ředit. real. ve Vel. Meziříčí.
Tělocv. jednota »Sokol« v Uh. Hradišti.
Karel Jelínek, továrník ve Vel. Meziříčí.
Petr Jiříček, katecheta v Dašicích.
Alois Kašpar, ruský státní rada v Praze.
MUDr. Josef Klapal, lékař ve Vel. Meziříčí.
Jan Korčian, koop. ve Všechovicích.
Václav Krch, c. k. professor v Hořicích.
Amand Kyas OSB gymn. professor v Broumově.
Václav Marek, c. k. prof. v Čáslavi.
Dam. odb. Národni jednoty ve Vel. Meziříčí.
Čes. čten. spolek v Michálkovicích, Slezsko.
Josef Misler, děkan n. o na Kr. Vinohradech.
Rudolf Mitscha, ofic. dráhy v Nymburce.
Alois Mlčoch, kaplan v Mutějovicích u Rakovníka.
A. Novák, prof. realky ve Vel. Meziříčí.
Ant. Pacas, strojmistr v Hejčíně.
Ferd. Plachetka, kníž. důchodní ve Vel. Meziříčí.
Ředit. c. k. českého gymnasia v Plzni.
Jos. Podborný, ředit. měšť. šk. ve Vel. Meziříčí.
Expositura účet. depart. při c. k. berní správě v Praze II.
Petr Princ, prof. real. ve Vel. Meziříčí.
Frt. Prochaska, prof. v Kolíně.
Jindř. Ptašinský, kaplan v Náměšti u Olomouce.
Bohd. Ptáček, učitel měšť. šk. ve Vel. Meziříčí.
Frant. Rajchl, prof. v Uh. Brodě.
Vinc. Rokos, učitel v Brušperku.
Amalie Skřikanová, vdova po lékaři ve Vel. Meziříčí.
Václav Socha, měšťanosta v Litovli.
Ed. Starý, prof. real. ve Vel. Meziříčí.
V. Šilený, prof. real. ve Vel. Meziřičí.
Čten. pěv. spolek »Jaroslav« v Doln. Štěpánově.
Živnost společenstvo v Doln. Štěpánově.
Prokop Sup OSB v Rajhradě.
Gabriel Šuran, c. k. gymn. prof. v Praze.
MUDr. R. Vacek, lékař ve Vel. Meziříčí.
Th. Valla, adj. severozápadní dráhy v Karlíně.
Ant. Večeř, inž. ve Vel. Meziříčí.
Václav Velgo, učitel měšť. šk. v Berouně.
Josef Widerlechner, kaplan v Brně-Zabrdovicích.
K. Žalman, prof. real. ve Vel. Meziříčí.

Bohoslovci I. roku v Olomouci, a sice:

Filip Eliáš.	Josef Foltynovský.
Jan Gaja.	Antonín Horák.
Jan Hrubý.	Karel Ježka.
Ludvík Kašpar.	August Moučka.
Frant. Petřík.	Artuš Pospíšil.
Lev Pospíšil.	Josef Prucek.
Leopold Reček.	Stanislav Sahánek.
Jan Sigmund.	Josef Slovák.
Frant. Soldán.	Jan Stav.
Frant. Šimek.	Ant. Šincl.
Jan Štěpánek.	Josef Valach.
Bedřich Vašek.	Josef Vašica.
Bohuslav Zrůnek.	Rajmund Žižka.

V dubnu 1903:

Václav Čížek, sládek v Přerově.
Hubert Doležil, prof. čes. real. v Olomouci.
Otakar Dvořák, výrob. cukrovin v Brně.
Jan Kaňák, syn rolnika v Seloutkách.
Spolek Mariansko - Alžbětinský v Napajedlích.
JUDr. Jan Ošťádal, advokát v Olomouci.
Fr. Přidálek, katecheta v Přerově.
Alois Šafr, c. k. pošt. assist. na Smíchově.
J. Šťastný, maj. lékárny v Praze.
JUDr. F. Tomek, adv. konc. v Olomouci.

Tiskem národní knihtiskárny Kramáře a Procházky v Olomouci.
Nákladem vlast. spolku muzejního v Olomouci.

Ročník za 4 K. Členům spolku muzejn. vydává se za cenu sníženou.

ČASOPIS

Expedice v České ulici, Národ. dům III. poschodí.

VLASTEN. SPOLKU MUZEJNÍHO V OLOMOUCI.

Číslo 80. Spořádáno v listopadu r. 1903.

Předhistorické sídliště v Mořicích na Hané.

Píše A. Telička.

(Tab. I. a II.)

Mírné návrší, prostírající se po levé straně silnice, vedoucí z Mořic do Vrchoslavic (v okresu Kojetínském) pozvolna sklání se v nižinu, kterou protéká Haná. Trať tato, patřící místnímu velkostatku, zvaná jest „U obrázku“ a nese parc. čís. 578. Na podzim r. 1900 při hlubokém orání pole tohoto objevilo se asi 50 kulturních jam, lišících se tmavou barvou svou zřetelně od světlohnědého okolí svého. Zejména zřetelné byly jámy tyto tam, kde pluh zasáhl hlouběji a kde na povrch dostala se diluviální žlutka. Černé skvrny tyto, zdaleka viditelné, přivábily milou dvojici přátel mých Ant. Šimečka a J. Voznicu z blízkých Němčic, kteří památek archaeologických velmi si váží; při prvním prochození trati této našli něco pazourkových nástrojů štípaných i přitloukaných a střepin, pocházejících z nádob tak zv. zvoncovitých.

Nález tento přiměl mne k tomu, abych na místech těchto aspoň na zkoušku zakopati dal. Na jaře r. 1901. prokopali jsme 20 odpadkových jam různě velikých i hlubokých. Kdežto některá jáma byla úplně mělká a velikosti asi jen 1 m^2, jiná šla opět do hloubky přes 2 *m*, rozprostírajíc se na ploše až 10 metrů čtverečných. Tvar jam těchto byl komolý kužel a toliko tu i tam objevila se jáma podoby pecovité. I obsahem jámy tyto se velmi různily; některé byly úplně sterilní, kdežto jiné poskytly bohatý inventář.

Z nalezených starožitností, jež uloženy jsou ve sbírce mé, uvádím:

Kamenné nástroje. Tyto jsou dílem štípány, dílem přibroušeny a provrtány. Štípaných nástrojů vyskytlo se větší množství (v seznamu zaneseno na 80), jako vůbec na každém sídlišti neolithickém, důkaz to, že odštípky podobné byly nejdůležitějším nástrojem, kteréhož neolithec užíval. Podlouhlé nožíky s trojúhelníkovým neb i lichoběžníkovým průřezem (čís. 15., 14. a 13. tab. I.), na obou stranách krásně polírovány s okraji pozorně vytloukanými, takže často mají vzhled pileček, zhotoveny jsou ze světlohnědého rohovce, z červeného jaspisu neb i domácího křemenného materiálu; z podobného materiálu zhotoveny jsou i škrabadla (obr. 17.), při jednom konci mnoha údery obloukovitě zaokrouhlená, takže prst při práci pohodlně na konci tomto ležeti mohl, s levým okrajem krásně vytlučeným a polírovaným. Některé nožíky byly šikmo při vrcholu seříznuty a sloužily patrně ku vrtání otvorů (obr. 16.). Mezi štípanými nástroji těmito vynikají zejména krásné

tři šipky. Jedna (obr. 18.) tvaru listového se spodní stranou plochou, jiná (obr. 19.) tvaru nepravidelného čtyřúhelníka s okraji pilovitě vylamovanými, a třetí konečně podoby trojúhelníkové se stranami do vnitř vydutými.

Že nástroje tyto na místě samém hotoveny byly, svědčí množství jader pazourkových různé velikosti tuto nalezených, na kterých odštípky patrny jsou. — Štípání dálo se pomocí křemenných i pazourkových koulí, kteréž na povrchu svém nesou zřejmé stopy častých nárazů. Takovýchto otesávačů i nezpracovaných nukleů našlo se několik.

Hlazených nástrojů kamenných vyskytlo se celkem 15 kusů: 7 klínků, 2 přeřezané mlaty, 5 t. zv. „motyk“ a 1 pískovcová destička. Klínky jsou nástroje ploché o malé výšce s ostřím z obou stran přibroušeným (obr. 7. tab. I.). Vyskytl se však i celý klínek z tmavozeleného kamene s výškou již mnohem značnější, jehož široké ostří krásně jest uhlazeno (obr. 8.). „Motyky“, nalezené tuto, pocházejí většinou z prahorní břidlice a velikostí od sebe se velmi liší. Dvě do konce nevykazují šířky více než 15 *mm* a výšky 50 *mm*. Tvarem svým jsou si velmi podobny: jsouť to podlouhlé klínky na straně jedné zcela ploché, na straně druhé silně vypouklé, s ostřím na způsob kachního zobáku přibroušeným (obr. 6.). Nemyslím, že by název „motyky“ se pro nástroje tyto hodil. Již zasloužilý pracovník archaeologický J. L. Červinka upozornil[1]), že sluší je spíše považovati za nástroje na stahování kůže ze zvířat zabitých. Prohlédl jsem veškeré nástroje podobné, jež ve sbírce své chovám — počtem 35 kusů — (a to 1. z Němčic na Hané: „Mlynářova zahrada“, „nad hliníkem“, „na dáňkách“, „nad loukama“, „na trávníku“, „na podsedkách“, 2. z Prus „Závrbky“, 3. z Líténčic „Hřbitov“, 4. z Mořic „u obrázka“ a „pololání na záhumení“, 5. z Tršic „U prostředního mlýna“ a „Hošku“, 6. ze Stříbrnic na H. „Hliník“ a z Veselíčka „Vlčince“) a shledal jsem, že ze všech nástrojů kamenných právě nástroje tyto mají ostří nejzachovalejší a zároveň z celého nástroje nejuhlazenější. Potom nápadný jest veliký nepoměr mezi velikostí a šířkou nástrojů těchto. Kdyby bývaly sloužily k účelu podobnému jako motyky, trpělo by nejvíce ostří a nástroj by se brzy přerazil. — Obě části mlatu pocházejí od topora a přeražení stalo se právě v otvoru pro násadu. Konický vývrt měl v mlatu jednom výšky 68 *mm* a šířky 26 *mm*, ve druhém pak 56 a 26 *mm*. — Zajímavým nástrojem kamenným jest zvláště ona záhadná z jemného pískovce urobená destička, mírně prohnutá, s dírkami z obou stran vrtanými, blíže rohu umístěnými a jednou dírkou, navrtanou asi uprostřed destičky (obr. 9.). Podobné nástroje známe z kostrových hrobů skrčených s inventářem zvoncovitých nádob z Nákla[2]), z Turovic[3]), z Hrubčic u Prostějova[4]) a j. Mnozí archeologové domnívají se, že nástroje tyto sloužily ku chránění tepny na ruce před poraněním. Pravý však účel nástrojů těchto zůstává nám dosud záhadou.

[1]) Archaeologické zprávy z okolí Uh. Hradiště. — Časopis Olomuckého muzea čís. 48. str. 147.

[2]) Ve Vlasten. muzeu v Olomouci.

[3]) Ve sbírce E. Pecka tamtéž.

[4]) Archaeol. výzkum na Prostějovsku. J. L. Červinka — str. 19.

Také vyskytly se ruční mlýny pískovcové a svorové; bylo nalezeno i několik drtidel velikosti pěstě krásně otřelých.

Kostěných nástrojů nalezeno a vykopáno celkem 16 kusů. Z těch nejzajímavější jest krásná přeražená jehlice 180 *mm* dlouhá, pěkně ohlazená, po celé délce opracovaná, s průřezem kruhovitým a hlavicí pracně, avšak vkusně stupňovitě zdobenou a provrtanou (obr. 1. tab. I.). Zajímavo jest podotknouti, že zdobené kostěné jehlice naskytují se v diluviu mnohem častěji nežli z dob pozdějších. Těchto zdobených jehlic známo velmi pořídku; patří ke zvláštnostem. — Hroty zhotoveny jsou buď z massivní kosti (obr. 3.), nebo z kosti duté po způsobu brkového péra seříznuté (obr. 4.) neb i z parohu jeleního vybroušené. Kopí (obr. 2.), patrně z parohu jeleního zhotovené, jest kónicky vydlabané, opatřeno dvěma otvory, by na násadu se pevněji připraviti dalo, a po celém povrchu svém velmi pečlivě uhlazeno. Hladidla z kosti okončin zvířat zhotovená, silně otřelá dokazují, že nástroje tyto po dlouhý čas byly užívány; jiné hladidlo, ze třísky kosti urobené, má úplný tvar bronzového nože s okrajem krásně polírovaným. Též i část hřebene o 6 zubech s okrajem polokruhovitým, nahoře dvěma vodorovnými přímkami zdobeným, se vyskytla. Z kančího zubu jest pracně zhotoven nástroj vyobrazený pod čís. 5. Na straně jedné (hořejší) byl zub seřezán, jako by nástroj ve dřevěném násadci zasazen byl. Zub byl dále přeseknut a okraj hrbolkovitě vydlabán a uhlazen; sloužilť patrně ku vtlačování těchto hrbolků jako ornamentu do nádob ještě měkkých.

Předmět bronzový dosud na sídlišti tomto nalezen nebyl.

Výrobky hliněné. Přeslenů vyskytlo se toliko 9 kusů. Jsou to předměty z mírně vypálené hlíny tvaru plochých kotoučů, jiné jsou při otvoru násadním vyzdvižené (obr. 10.), jiné opět podoby dvojnásobného kužele s půdicemi k sobě přiléhajícími (obr. 11.). Ornamentovaný přeslen vyskytl se toliko jeden. Má tvar kuželovitý a půdici zdobenou sedmi důlky kolem díry násadní vedenými, tupým nástrojem do předmětu ještě měkkého vtlačenými (průměr zákl. = 56 *mm*, v = 30 *mm*). Také plochý kotouč provrtaný, ze střepu urobený se vyskytl; jest však patrně původu mnohem pozdějšího.

I závaží (části) se vyskytlo. Je z hlíny mírně do červena vypálené. Střepin z nádob vykopáno větší množství; ony určují ornamentem svým stáří osady této.

Jako nejstarší typ ornamentu vyskytl se střep barvy šedé, z hlíny jemně plavené, málo pálený, zdobený ornamentem páskovaným (důlky to spojovanými čarami, obr. 5 tab. II.). Tvar celé nádoby byl pak kulovitý s okrajem mírně do vnitř staženým. Vtlačený ornament do nádoby ještě měkké prováděn byl do hladkých stěn nádoby (obr. 24.) neb do mírně vystouplého pásku, a to buď koncem prstu (obr. 25.) nebo nehtem (obr. 7.) neb i konečně nástrojem. Poslední jeví různé varianty: Tupý nástroj pouze vtlačen (obr. 1. a 15.), nebo výplně tvořily trojúhelníky (obr. 13.), nebo byl v řadách vypichován, jako objevuje se na uchu zdobeném (obr. 4.) neb rýhován (obr. 10. 12. 23. 19.) aneb konečně mezi rýhami vedeny jsou přímky krokvicovitě spolu spojené (obr. 11.). Pěkně vypadá střep čís. 21. povstalý zvlněním povrchu

nádoby a svislým i šikmým rýhováním přerývaný. Jiný ještě jest ornament měsíčkovitý vtlačovaný do nádoby rovnoběžně s okrajem (obr. 15.).

Řídké jsou celkem pupíky velikosti bobu pod okrajem nádoby, z hlíny hrubým pískem promíchané a silně do červena vypálené, jakož i držadla. Jedno držadlo je ze světlošedé plavené hlíny zdobené 3 rýhami, které byly vytlačeny konci prstů. Též ucha jsou vzácná; vyskytla se toliko ve 4 případech a byla buď úzká, co by jen provázek provlečen býti mohl (obr. 8.) neb i podlouhlá na okraji nádoby položená (obr. 22.). Střep číslo 14 pochází z nádoby čtyřhranné, s okrajem vyhraněným a v malou hubičku vytaženým.

Ze všech střepin nejzajímavější jsou ony, jež pocházejí z nádob zvoncovitých. Poháry tyto mající tvar zvonce s páskovitou ozdobou robeny jsou z jemně plavené hlíny tak, že stěny jsou slabé. Povrch jejich na hladkých plochách jest do červena lesklý, jakož i tu i tam tmavý. Ornament nádob těchto na dobro liší se od ornamentu, jejž na jiných nádobách tuto nacházíme. Nádobka celá rozdělena byla v pasy vodorovné, a zdobení dálo se tak, že střídala se páska ornamentem vyplněná s páskou úplně hladkou. Zdobení dálo se buď ozubeným kolečkem; tak povstal ornament tečkovaný v čarách vodorovných (obr. 2., 3.) neb kosých (3.); anebo lomenou páskou ve vzorci vytlačenou (obr. 26.); neb vtlačován mezi rýhy nástroj podoby čtyřbokého komolého jehlance v řadách jednoduchých (obr. 17.) i dvojitých (obr. 16.). Stejného stáří i zhotovení jsou střepiny nádob mísovitých s okrajem nápadně rozšířeným, který je zdoben podobným ornamentem jako na nádobách zvoncovitých (obr. 9. a 20.).

Při prohlížení trati této přišli jsme na zbytky dětské lebky. Když pak na blízku jsme kopali, objevil se nám pod povrchem 50 *cm* hrob skrčky, kteráž však šikmo do země pochována byla tak, že hlava ležela mnohem výše; proto také při orání od trupu byla oddělena. Mrtvola — dítěte 6—7 let starého — ležela na levém boku, hlavou směřujíc k západu, kolena měla těsně k tělu přitlačena a v klíně rozplízlou mísku hrubou, zdobenou třemi neforemnými pupíky (obr. 18.). Na vnější straně pánve byla plochá, kruhovitá deštička provrtaná (obr. 20. tab. I.). Patrně byla na oděvu nebožtíkově připevněna.

Sídliště toto patrně asi souvisí s pohřebištěm kostrovým (skrčené kostry) v blízkém hliníku. Dělníci tuto zaměstnaní totiž sporádicky nacházejí skrčky mající u sebe nádoby a chudé milodary: hliněné korálky, malé nepatrné tretky bronzové a j. Dosud nalezeno asi 10 hrobů. Zprávu o skrčených kostrách těchto podám v časopisu tomto později.

Osídlení toto prostíralo se i na druhé straně Mořic a to směrem k Nezamyslicím. Na trati „pololání od záhumení" našli jsme kamenný nástroj na stahování koží 21 *cm* dlouhý a 4·5 *cm* široký. Na trati pak „pololání u mostka", kdež prokopali jsme 2 jámy kulturní s inventářem shodným s oním „u obrázka": pazourkové nožíky, škrabadla, klínky kamenné, kostěné šídlo z přeraženého hnátku zvířete velikosti srny, a krásný kostěný amulet podobný hliněnému přeslenu a p.

* * *

Stáří sídliště tohoto určují nám střepiny nádob zvoncovitých, jež všeobecně kladou se do konce doby neolithické, jak již nejlepší znatel moravského neolithu J. Palliardi dokázal[5].) Dosud vyskytovaly se nádoby zvoncovité toliko při skrčených kostrách a ustálen byl náhled, že sloužily toliko k účelům rituelním. Teprve v poslední době nalezeny i v kulturních jamách a to mimo Mořice ještě v Mostkovicích a Vranovicích u Židlochovic.[6])

O starobylosti textilního umění našeho lidu.

Napsala **M. Wanklova.**

Když před několika lety poprvé do Evropy dostaly se velezajímavé staroegyptské nálezy textilní z hrobů ze Sakhary a Akhimu, kde druhdy stávala nádherná města Heliopolis a Panopolis, vzbudily pochopitelný zájem odborníků, a to nejen po stránce kulturní, nýbrž i technické; shledalo se ku všeobecnému překvapení, že většina tkanin nebyla provedena obyčejnou technikou tkací, nýbrž technikou tak zvanou gobelinovou a některé předměty dokonce vykazovaly docela neznámý druh práce snad již z paměti lidu zcela vymizelé, která teprve těmito záhadnými nálezy znovu byla objevena. Tyto staré předměty, sestávající z částí obleků, plášťů, pasů, pokrývek hlavy, punčoch a jiných součástí, pocházely z nejpozdějších století starověku, sahajících asi do 4.—6. století po Kr. Celkový ráz prací těch jest tentýž, jaký vykazují textilní nálezy chované v Eremitáži v Petrohradě, vypěstované na klasické půdě řecké Tauridy, z doby hellenské, předkřesťanské. Vyšívání té doby zaujímalo jen podřízené místo, jelikož bylo technikou gobelinovou dostatečně nahraženo. Hlavní zřetel tedy byl obrácen na ony prolamované předměty, tkané pasy, čapky nebo pokrývky na hlavu atd., které technicky lišily se od takových předmětů za našich dnů zhotovených. Zjistilo se beze vší pochyby, že se tu jedná o prazvláštní starobylou techniku pletací, která se vůbec na školách západoevropských nepěstuje a i odborníkům zcela neznáma jest. I pokoušeli se o napodobení těchto předmětů, až prý podařilo se jedné ruské dámě, ředitelce krajkářské školy v Petrohradě, takovouto koptickou pokrývku na hlavu napodobiti technikou paličkovací. Druhá dáma Tína Fraubergrová z Düsseldorfu, taktéž se zabývající napodobením, pomocí jisté síťkovací techniky zhotovila všeliké oněm egyptským podobné vzory. V obou však případech nedocíleno úplné totožnosti s oněmi prastarými pracemi, až r. 1894 při zemské výstavě ve Lvově spatřila Louisa Schiennerová, odborná učitelka ve Vídni, ku svému nemalému překvapení rusínské tkaniny, které se úplně oněm rusínským podobaly. V Zeitschrift für Oesterr. Volkskunde 1895, v článku „Textile Volkskunst der Ruthenen" dovozuje jmenovaná dáma, že onou lidovou rusínskou technikou dají se nejen veškeré vzory, nýbrž i celé předměty z egyptských

---

[5]) Die neolithischen Ansiedlungen mit bemalter Keramik in Mähren und Niederösterreich, Mitth. der prähistorischen Commission akademie věd a umění ve Vídni, I. svazek čís. 4. — 1897.

[6]) J. L. Červinka: „Morava za pravěku" str. 162.

nálezů do nejmenšího detailu úplně nápodobiti. Tato na rámu pletací technika žen rusínských jest totožná s onou prací, která se ještě tu a tam na Slovensku provádí a „pletenie na krosiencách" nazývá. Pro nás však důležito jest faktum, že mezí lidem slovanským udržel se prastarý druh práce buď u jiných západních národů se nevyskytující nebo již vymizelý, který hlavně svou podobou a totožností se staroegyptskými technikami o starobylosti textilního umění našeho lidu svědčí; neboť tuto prolamovanou pletací techniku možno počítati mezi nejstarší druh práce lidského pokolení vůbec. Přístroj, na kterém naše ženičky toto tkanivo pletou, je zcela jednoduchý, podlouhlý rámec ze tří latí s podstavcem, kterého zajisté již i v dávném věku bylo v tomto primitivním stavu upotřebováno. Na tyto příční latě neb tyčky upevní se z každé strany v jisté vzdálenosti silné tkanice, které tvoří podklad celé osnovy. Na tkanice pak navine se z levé na pravou z dola nahoru příze, nitě neb harras, tak že povstane spodní a horní vrstva nití a pletařka počne bez nástroje pouhými prsty zvláštním způsobem po šířce proplétati nitě, tak že se utvoří řada, mezi kterou se prostrčí tyčka, aby se nerozplétala. Pak tvoří se druhá řada, která se opět tyčkou k předešlé přistrčí, a tak se to opakuje, až vzor jest ukončen. Karakteristické jest však při této technice, že se tentýž vzor při jednom pletení tvoří zároveň dole i nahoře, tak že povstanou dva spolu spojené předměty. Toutéž karakteristikou vyznačují se i egyptské nálezy. Pomocí této techniky možno docíliti různých vzorů. Ušlechtilá tato práce, ačkoli velice praktická již tím, že dvojitě tvoří, upadá čím dále tím více v zapomenutí. U Rusínů jest ještě v plném proudu, neboť ženy pletou sobě ještě čepce, pásy, okraje k ručníkům, k cíchám atd., kdežto na Slovensku již jen tu a tam na krosenciach se pracuje. Ve stolici Hontské a Prešpurské robí dosud dlouhé červené neb modré pletené pásy „sita" zvané, jimiž se v některých vesnicích ženy kolem těla opásají. Také velice krásně vzorkované jemné čepce pracují hlavně v Kubré u Trenčína. Touto prací však již se zaměstnávají většinou jen staré ženy. Podivuhodná je zručnosť a rychlosť pletařek, tak že ani není možno sledovati pohyb jich prstů. I v Bukovině a Chorvatsku pěstovalo se toto pletení a udrželo se ve skrovných zbytcích v Rudě u Samoboru a Svetice u Karlovce.

Kromě tohoto druhu pletení nalezaly se mezi oněmi starými pracemi egyptskými úzké bordurovité tkaniny a okraje, které vykazovaly taktéž zvláštní techniku u nás neobvyklou a neznámou, neb nebylo možno na obyčejném tkalcovském stavu jich nápodobiti. Jmenovaná již L. Schinnererová obrala si tyto předměty ku technickému prozkoumání a pátrala, zdali by nenalezla analogii v nynější době k těmto pracím. Jsouc tentokráte dostatečně poučena, jakým směrem bráti se má její pátrání, totiž mezi lidem slovanským, shledala skutečně tento druh práce ještě v plném užívání u Jihoslovanů v Bosně. Přístroj „fedža" zvaný, na kterém Bosenky ony prýmky pletou, jest taktéž velice jednoduchý, ale nanejvýš zajímavý svým důmyslným zařízením. Tkanivo napnuté na úzké, k tomu účelu zřízené latě, probíhá vždy po čtyřech nitích malá čtyrhranná, čtyrmi dírkami provrtaná prkénka (z rohu), pomocí kterých se nitě patřičně splétají a zároveň

se zamezuje, aby se netočily v opačný směr. Toto pletení jest dvojího druhu, jednoduché a dvojité, které se opět provádí na jiném přístroji, malém to stávku jménem „makare". Také pletené a zvláštním stehem šité punčochy, mající podobu střevíce, nalezaly se v oněch staroegyptských památkách, tak že domněnka kulturních historiků, že pletení punčoch teprve v 16. věku bylo vzniklo, nálezem tím jest úplně vyvráceno. Také toto zvláštní pletení a šití punčoch spatřila pí. E. Bachová, bývalá ředitelka vyšívací školy ve Vídni, na svých cestách v Bosně a Hercegovině. Vyprávěla mi, že ku svému nemalému podivení spatřila mladou pasačku bosenskou pasoucí stádo, kterak šila umělým způsobem takovou střevíci podobnou ponožku podobající se oněm egyptským. Byla zhotovena z ovčí vlny v krásném souladu lomených barev, jak si to ženy bosenské dosud samy barví. V historicko-uměleckém muzeu ve Vídni nalezá se fragment staroegyptské perlové práce, která technicky opět jest totožná s lidovou okrasou, kterou si ženy rusínské z nití a perel pomocí jehly zhotovují v nejrozmanitějších vzorcích buď jako pásky, náhrdelníky, řetízky a podobné. Také tisknuté vzory v rozličných barvách na vlněných látkách nalezeny v oněch hrobech a dle přesnosti a čistého provedení soudí se, že se tisklo pomocí štočku. Ještě podnes lid rusínský potiskuje sterými vzory plátěné sukně tak zvané „malovánky". V pozůstatcích hanáckých krojů nalezáme často černé, zelené, tmavé sukně a zástěry potisknuté barevnými vzory se zvláštním sestavením barev. Takové barvírny nalezaly se hlavně v okolí Přerova, kde ještě leckde u barvíře nachází se pohozené vyřezávané dřevěné formy k potiskování. Též cíchy, šátky a jiné věci mívali Hanáci barevně potisknuté. Na mnohých předmětech z Akhimu a Sakhary jest třepení umělým způsobem vázané v rozličné vzory a také náš lid tento druh práce (posamenterie) má v oblibě. V okolí Trnavy vážou ženy k svátkům třepení v rozličných vzorcích a zvláště shora uvedené na krosiencách pletené pasy jsou zakončeny v uměle vázané třapce.

Neméně zajímavé a dnležité pro nás jsou lidové rusínské, na způsob gobelinu tkané koberce (Kilimweberei), které nepochopitelným zpnsobem dosud všeobecně se považují za cizí, prý tatarskými zajatci z Orientu importovaný průmysl, ačkoliv prof. A. Riegl ve Vídni dostatečně dokázal dnvody historickými i technickými autochtonnost a pnvodnost této techniky v lidu rusínském. Není snad techniky, které by náš lid slovanský neznal a zajisté ještě jest mnoho zajímavých, neobyčejných technik, které by povšimnutí a prozkoumání zasloužily.

I v jiných oborech uměleckého průmyslu dnkladným badáním přišlo by se zajisté ku překvapujícím výsledkům. Pro kulturní historii naši jest tedy obzvláště dnležito, že mezi veškerými národy evropskými Slované udrželi si nejstarší, neznámé, neobyčejné techniky všeho druhu, že se mohou honositi krásnými výšivkami, svou vlastní svéráznou klasickou ornamentikou, jíž co do způsobu a slohovitosti mohou se po bok postaviti jen výtvory národů východních.

Květena Beskyd moravských.

Píše František Gogela.

Beskydy — pohoří moravsko-slezských Karpat — plné půvabů. Se zálibou utkví zraky naše na vysokých obrysech horských těchto velikánů, patříme-li na ně z dálky, a což teprve, když nám úplně z blízka ukazují své vnady, jedeme-li na jejich úpatí drahou od Veřovic ku Frenštátu, Frýdlantu a dále. V levo zvedá se horstvo Lichnovské a Hukvaldské, strmí Ondřejník 965 *m*, v pravo pak skupina Vel. Javorníka 919 *m*, za ním táhlý hřbet Radhoště s kaplicí 1130 *m*, Nořič 1040 *m*, Velká Stolová 1053 *m*, Kněhyně 1248 *m* a ponurý Smrk 1282 *m*, v Beskydách moravských hora nejvyšší; hned vedle Smrku, ale již ve Slezsku, trůní jako vznešená královna moravsko-slezských Karpat Lysá 1325 *m*, za ní následuje Travné 1201 *m* a ostatní horstvo Beskyd slezských.

Budiž úkolem těchto řádků upozorniti na květenu našich moravských Beskyd. Poněvadž pak květena Beskyd vysokých z části také po sousedním horstvu nižším rozšířena jest, třeba v úvahu vzíti i jejich bližší okolí, oblasť rozlehlou po jižní části politického okresu místeckého až ku hranicím uherským a k Bílému kříži a po sousedních částech politických okresů valašsko-meziříčského a novojičínského.

Povšechně budiž podotknuto, že půda našich Beskyd jest podložena pískovcem, připojíme-li pak i Kotouč s nejbližším jeho okolím a ještě některá místa menšího významu, máme i vápenec. Stráně horské pokryty jsou rozsáhlými černými a bukovými lesy, jejichž stromoví na temenech nejvyšších zakrňuje; hřbetem Radhoště rozkládá se dlouhá luční planina až na Čertovy mlýny, na níž se provozuje salašnictví. Roklemi i úvaly vinou se čisté bystřiny, spojujíce se v potoky a řeky: Lubinu, Ondřejnici, Čeladnici a Ostravici, které odesílají své vody do moře Baltického a Bečvu, jejíž voda spěje k moři Černému. Na podhoří rozkládají se dílem lesy a háje, dílem paseky velmi rozlehlých osad beskydských s rolemi, lukami a planinami.

Beskydy jsou v našich Karpatech horstvem nejvyšším a proto má i květena jejich vlastní ráz a honosí se nejedním druhem, který slušné pozornosti zasluhuje; květenu tuto sestavíme dle řádů, počínajíce vyššími rostlinami tajnosnubnými.

Kapradin, bez nichž sobě ani dosti malý horský les nepředstavíme, jest v Beskydách hojně. Mimo všude na půdách lesních obecné kapraď samec (Aspidium filix mas Sw.), k. ostnitý (A. spinulosum Sw.) a papratku samici (Athyrium filix femina R.), nalezneme zhusta i tvar k. ostnitého (dilatatum Sw.) a dosti často i k. různolistý (Blechnum spicant W.); na půdách lehčích osladič bukovinný (Phegopteris polypodioides F.) a doubravní (Ph. dryopteris F.), na skalách, v roklích a skulinách osladič obecný (Polypodium vulgare L.), slezinník červený (Asplenium trichomanes L.) a puchýřník křehký (Cystopteris fragilis B.), na místech mírně vlhkých, otevřených kapraď horní (Aspidium oreopteris Sw.), na místech planých, u krajů lesních hasivku obecnou (Pteris Aquilina L.), ve vyšších polohách lesních kapraď laločnatý (Asp. lobatum Sw.) a Braunův

(Asp. angulare K.) a tvar, který se zdá býti obou těchto křížencem, dříve asi pokládaný za k. bodlavý (Asp. aculeatum Sw.); pouze na nejvyšších temenech beskydských papratku horskou (Athyrium alpestre N.); slezinník zelený (Asplenium viride H.) roste na temeni Smrku na balvanu skalním, úhledný a jemný puchýřník sudetský (Cystopteris sudetica A. Br.) znám je z Radhoště. Ve zdivu hradu Hukvaldského roste osladič vápenný (Phegopteris Robertianum F.) a při Ondřejnici pérovník pštrosí (Struthiopteris germanica W.), první a dosud jediné na Moravě známé naleziště úhledné a statné této kapradiny; ve starých zdích kamenných vyskytuje se routička zední (Asplenium ruta muraria L.).

Z vratičkovitých vyskytují se v okolí Hukvaldů hadí jazyk obecný (Ophioglossum vulgatum L.) a vratička trojitá (Botrychium ternatum Sw.), dva vzácné druhy, a vr. obecná (B. lunaria Sw.)

Přesličku polní (Equisetum arvense L.) a jemně rozvětvenou př. lesní (E. silvaticum L.) nalezneme na půdách rolních, lučních i lesních, př. bahenní (E. palustre L.) na půdách bařinatých, př. mokřadní (E. limosum L.) ve tvarech Linneanum a verticillatum D. ve vodách, místy pak i přesličku obrovskou (E. maximum Lk.) a její tvar breve M.

Plavuně obývají půdy lesní: plavuň jedlová (Lycopodium selago L.) a rozplazující se pl. pučivá (L. annotinum L.). Pl. obecná (L. clavatum L.) vybíhá k pokrajům lesním na půdy mechovité a vřesovité; pl. sploštělá (L. complanatum L.) jest vzácná v okolí Hukvaldů.

Stráně horské pokrývají lesy smrkové (Picea excelsa Lk.) a jedlové (Abies alba M.) se vtroušeným modřínem (Larix europaea DC.), v polohách nižších roste borovice lesní (Pinus silvestris L.), na pustých planinách jalovec (Juniperus communis L.), na Kotouči borovice černá (P. laricio L.); vejmutovka (P. strobus L.) a tis (Taxus baccata L.) pro ozdobu se pěstují.

Okřehek menší (Lemna minor L.) tvoří čočkovité povlaky na stojatých vodách.

V tůních a mírně tekoucích vodách: rdest maličký (Potamogeton pusillus L.), kadeřavý (P. crispus L.) a vzplývavý (P. natans L.).

Na „sihlách“ v revíru Hufanském pod Smrkem a několika málo jiných místech roste ďáblík bahenní (Calla palustris L.), rostlina celkem podobná aronu skvrnatému (Arum maculatum L.), který jest hlavně blízko Hukvaldů dosti rozšířen, a roztroušeně puškvorec (Acorus calamus L.).

Zevar větevnatý (Sparganium ramosum H.) a jednoduchý (S. simplex H.) rostou ve vodách stojatých, a v tůních hlubokých orobinec šírolistý (Typha latifolia L.) a úzkolistý (T. angustifolia L.).

Trávy luční: psineček rozkladitý (Agrostis vulgaris W.), psárka luční (Alopecurus pratensis L.), bojínek luční (Phleum pratense L.), tomka vonná (Anthoxanthum odoratum L.), medynek vlnatý (Holcus lanatus L.), ovsík obecný (Arrhenaterum avenaceum P. B.), metlice trsnatá (Deschampsia caespitosa P. B.), ovsík žlutavý (Trisetum pratense P.), srha laločnatá (Dactylis glomerata L.), lipnice jará (Poa annua L.), obecná (P. trivialis L.) a luční (P. pratensis L.), pohaňka hřebenitá (Cynosurus cristatus L.), třeslice obecná (Briza media L.), kostřava luční (Festuca pratensis H.), sveřep měkký (Bromus mollis L.) a jílek ozimý

(Lolium perenne L.); na místech vlhčích: psineček stažený (Agrostis alba Schr.), obecný (A. canina L.) a bezkolenec modrý (Molinia coerulea M.).

Trávy rostoucí na bařinách a u břehů: psárka kolenkatá (Alopecurus geniculatus L. a plavá (A. fulvus Sm.), lesknice rákosovitá (Phalaris arundinacea L.), rákos obecný (Phragmites communis T.), zblochan vodní (Glyceria aquatica W.) a vzplývající (G. fluitans R. Br.), místy pak třtina kopinatá (Calamagrostis lanceolata R.), lipnice úrodná (Poa fertilis H.) a zblochan řasnatý (Glyceria plicata H.).

Trávy na půdách suchých: lipnice smáčknutá (Poa compressa L.), kostřava ovčí (Festuca ovina L.), červená (F. rubra L.) a velmi pořídku sveřep rolní (Bromus arvensis L.); na štěrkovitých sveřep střešní (B. tectorum L.) a jalový (B. sterilis L.), v poříčí Ostravice porůznu myší ocásek (Festuca myurus L.); na vápenatých bojínek Boehmerův (Phleum Boehmeri W.) a mrvka prapořitá (Brachypodium pinnatum P. B.); na Kotouči strdivka brvitá (Melica ciliata L.), lipnice horská (Poa badensis H.) a tvar kostřavy ovčí (Festuca glauca Lam.), u Štramberka vousatka obecná (Andropogon ischaemum L.); na písčinách v okolí Frydlantu porůznu něžný ovsíček vláskovitý (Aira caryophyllea L.), na planinách smilka tuhá (Nardus stricta L.).

Trávy na půdách obdělaných: rosička krvavá (Panicum sanguinale L.), kuří noha (P. crus galli L.), bér zelený (Setaria viridis B.) a sivý (S. glauca B.), chundelka (Agrostis spica venti L.), oves hluchý (Avena fatua L.), stoklasa (Bromus secalinus L.), pýr plazivý (Triticum repens L.) a mýlek (Lolium temulentum L.).

Trávy křovištní: medynek měkký (Holcus mollis L.), který i na půdách rolních se vyskytuje, strdivka nicí (Melica nutans L.), mrvka lesní (Brachypodium silvaticum P. B.) a pýr psí (Triticum caninum Schr.); porůznu bezkolenec modrý ve tvaru arundinacea Schr.

Trávy lesní: pšeničko rozkladité (Milium effusum L.), lipnice hajní (Poa nemoralis L.), kostřava obrovská (Festuca gigantea V.), sveřep drsný (Bromus asper M.) a místy strdivka jednokvětá (Melica uniflora R.); v lesních sečích třtina křovištní (Calamagrostis epigeios R.); na pokrajích lesních metlice křivolaká (Deschampsia flexuosa L.), která i nejvyšší planiny hojně obývá, trojzubec vystoupavý (Danthonia decumbeus DC.) a kostřava různolistá (Festuca heterophylla Lam.); po lesích vysokých Beskyd třtina rákosovitá (Calamagrostis arundinacea R.), statná lipnice sudetská (Poa remota Fr.) a porůznu ječmenka (Elymus europaeus L.).

Vlhká místa a bařiny neobejdou se bez ostřic; druhy, které milují vlhčiny, jsou: ostřice zaječí (Carex leporina L.), velmi hojná na planině Radhošťské, ježatá (C. echinata M.), třeslicovitá (C. brizoides L.), obecná (C. Goodenoughii G.), sivá (C. flacca Schr.), prosová (C. panicea L.), bledá (C. pallescens L.), rusá (C. flava L.), rovnozobanná (C. Oederi Ehr.) a místy odstálá (C. distans L.); v močálech roste ostřice liščí (C. vulpina L.), šedivá (C. canescens L.), řízná (C. acuta Fr.), kalužní (C. paludosa G.), puchýřitá (C. vesicaria L.), bublinatá (C. ampullacea G.), porůznu pobřežní (C. riparia C.); o. prodloužená (C. elongata L.) vyskytuje se v okolí Místku; lesní bažiny a potůčky oblibuje si o. oddálená

(C. remota L.), vlhké písčiny o. srstnatá (C. hirta L.), vlhčí místa lesní o. lesní (C. silvatica H.), rokle a břehy potoků lesních o. převislá (C. pendula H.), sušší místa v lesích o. prstnatá (C. digitata L.), planiny písčité o. kulkonosná (C. pilulifera L.), holá výslunná místa o. ranná (C. praecox J.), trávníky o. měkkoostenná (C. muricata L.); drobounká o. chudokvětá (C. pauciflora Lig.) má v Beskydách dosud jediné pouze naleziště, a sice zmíněné již rašeliniště „sihly" pod Smrkem, kde mezi rašelinníkem (Sphagnum) vyrůstá.

Skřípiny a suchopýry bývají svornými sousedy ostřic; všude jsou obecné skřípina lesní (Scirpus silvaticus L.) a bahenní (Heleocharis palustris R. Br.), méně obecné skř. smáčknutá (S. compressus P.) a nitkovitá (S. setaceus L.) na písčinách v okolí Místeckém a skř. vejčitá (H. ovata R. Br.) v okolí Frýdlantu. Suchopýr mnohoklasý (Eriophorum polystachium R.) a úzkolistý (E. angustifolium R.) po odkvětu z daleka se prozrazují svou bělostnou vlnou. Na „sihlách" (a též na temeni Lysé hory) roste i s. pošvatý (E. vaginatum L.).

Ze sítinovitých dělí se sítiny o půdy mokré, biky o půdy sušší. Jsou tu: sítina obecná (Juncus Leersii M.), rozprostřená (J. effusus L.), sivá (J. glaucus L.), leskoplodá (J. lamprocarpus Ehrh.), smáčknutá (J. compressus J.) a vzácně s. položená (J. supinus M.); s. žabí (J. bufonius L.) miluje vlhké půdy hlinité; na půdách lesních a ve křovištích bika chlupatá (Luzula pilosa W.), bělavá (L. albida DC.) a mnohokvětá (L. Multiflora Lej.), na místech travnatých b. ladní (L. campestris DC.); b. největší (L. maxima DC.) obývá lesní půdy nejvyšších Beskyd.

Po lesích a křovištích rostou z lilijovitých: lilije zlatohlavá (Lilium martagon L.), pstroček (Smilacina bifolia D.) a vraní oko (Paris quadrifolia L.), poruznu česnek medvědí (Allium ursinum L.) a konvalinka (Convallaria majalis L.); kokořík přeslenatý (Polygonatum verticillatum All.) náleží lesům vyššího horstva; na pažitech a při houštinách lučních křivatec žlutý (Gagea lutea Sch.), česnek domácí (A. oleraceum L.) a kokořík mnohokvětý (P. multiflorum All.), poruznu na rolích česnek okrouhlý (A. rotundum L.) a modřenec chocholatý (Muscari comosum M.); na Kotouči česnek skalní (A. fallax Sch.) a bělozářka větvitá (Anthericum ramosum L.).

Ocún (Colchicum autumnale L.) jest rozšířeným plevelem na lukách, vysoká, zelenými hvězdicemi bohatě kvetoucí kýchavice (Veratrum Lobelianum B.) miluje vlhká kroviště a vystupuje vysoko na horské louky.

Bařička obecná (Triglochin palustris L.) vyskytuje se poruznu na vlhčinách lučních.

Žabník jitrocelovitý (Alisma plantago L.) ve příkopech a stojatých vodách, v tůních pak hlubších šípatka (Sagittaria sagittaefolia L.).

Lukám podhorním dodávají koncem jara a počátkem léta rostliny vstavačovité ozdoby nejkrásnější; lid zove je „kukačky". Nachově kvete na lukách vlhkých všude rozšířený vstavač širolistý (Orchis latifolia L.), vstavač mužský (O. mascula L.), na pokraji lesu a při houštinách se vyskytující, a v. obecný (O. morio L.) na lučinách málo vlhkých; bledě růžově v. hlavatý (O. globosa L.), tvarem květenství našim chrastavcům se podobající, pětiprstka obecná (Gymnadenia conopea R. Br.) a v.

plamatý (O. maculata L.), který mívá i květy bílé; jiné druhy bíle kvetoucí jsou pětiprstka bělavá (G. albida R.), rostoucí pouze na lučinách nejvyšších Beskyd, obecný vemeník bělokvětý (Platanthera bifolia R.), kterému pro jeho vůni lid říká „konvalije“, kruštík bahenní (Epipactis palustris Cr.), který roste na bahnitých lukách a kvete v pokročilém létě; někde vyskytuje se i švihlík podzimní (Spiranthes autumnalis R.) s bílými drobnými květy ve šroubovitý klas sestavenými, který kvete ještě později. Vstavač bezový (O. sambucina L.) kvete buď nachově nebo bledožlutě, a bývají rostliny obou barev často blízko sebe. Květy zelenavé barvy má bradáček vejčitý (Listera ovata R. Br.) a druh vzácnější, vemeník zelený (Platanthera viridis Ld.).

S rostlinami vstavačovitými setkáváme se i v lesích; jest tu příživný hnizdák (Neottia nidus avis R.), celý barvy světle hnědé, v roklích u potůčků bývá zhusta kruštík širolistý (Epipactis latifolia A.) s květy zelenavými, na Kotouči k. tmavočervený (E. rubiginosa G.) a bíle kvetoucí nehojné druhy, okrotice velkokvětá (Cephalanthera grandiflora B.) a mečolistá (C. ensifolia R.), která nejraději na travnaté pokraje lesní vybíhá. Velmi ojediněle vyskytuje se měkkyně jednolistá (Microstylis monophylla Ld.) na Ondřejníku a Babí hoře u Hukvald.

Kosatec německý (Iris germanica L.) pěstuje se v zahradách. Úhledný mečík střechovitý (Gladiolus imbricatus L.) jest na vlhkých podhorních lukách daleko rozšířen, a komu jest druh v zahradách pro ozdobu pěstovaný znám, pozná jej na první pohled.

Narcisek žlutý (Narcissus pseudonarcissus L.) a bílý (N. poëticus L.) sází se pro ozdobu. Podsněžník bílý (Galanthus nivalis L.) vystupuje z údolí vysoko na hory. (Příště dále.)

List z dějin moravské praehistorie.

Napsal Jan Knies.

(Věnován památce zakladatelů Vlasten. Muzea Olomuckého Dra J. Wankla a prof. J. Havelky)

Za poslední čtvrtstoletí velice změnily se poměry školské a osvětové vůbec u nás na Moravě. Dnes umění a česká věda počíná utěšeně zkvétati v žírné naší vlasti, kdežto tehdy pouze dvě gymnasia poskytovala příležitosť ku vyššímu vzdělání.

Mladým přírodozpytcům moravským byl tehdá Fričův Vesmír a Krejčího Geologie jediným pramenem odborného vzdělání a zajímavé okolí Brněnské eldoradem praktických výzkumů zeměvědných.

Z této doby pochází několik vzpomínek, jež jsem zaznamenal do svého denníku, z něhož list tento vytrhuji.

Bylo to roku 1880, kdy poprvé čeští abiturienti Brněnští hodlali pořádati o prázdninách divadlo, ze které příčiny sešli se v zaniklém již hostinci na rohu Solní ulice k úradě. Mezi přítomnými byl pisatel těchto řádků, pak nynější c. k. vrchní zvěrolékař ve Vyškově a spolupracovník našeho Časopisu Flor. Koudelka i jiní mladí vlastenečtí

studující z Brna a nejbližšího okolí. Již tehdy známy nám byly přírodní krásy Hádeckého údolí u Ochoze, z jehož jeskyní začasté donášeli jsme zajímavější mineraly, fossilní kosti, pazourkové úštipky a střepiny předhistorických nádob. Tehdáž však poprvé seznámili jsme se a těsněji seskupili v kroužek, jenž umluvil se o společném výletu do slují „Zapomenutého“ tohoto kraje, jak jej Koudelka případně nazval, a o intensivnějším prozkoumání jeskyně, kterouž jsme nazývali dle podoby „Pekárnou“.

Jelikož výsledek těchto výzkumů byl nad očekávání skvělý, umluvili jsme nález zatajiti a pro sebe vykořisťovati.

Divnou však náhodou brzy dověděli se o objevu i jiní, hlavně tehdejší ředitel něm. reálky Bedř. Krasser, prof. techniky Alex. Makowský a preparátor Stieniczka, kteří zde rovněž podnikali kopání. Mně se příčilo, že větší časť nálezu má se dostati do ruk nám nepříznivých a proto oznámil jsem nález také Dru J. Wanklovi dopisem, na nějž mi ihned odpověděla jeho choť Eliška sdělujíc, že badatel nalézá se na cestách po Rusi. Brzo po jeho příchodu obdržel jsem dopis od samého Dra Wankla, v němž mi určil schůzku na den 19. srpna 1880 ve faře Ochozské.

Ačkoliv od těch dob uplynulo téměř celé čtvrtstoletí přece vryl se mi ten okamžik, kdy jsem se seznámil s otcem mor. praehistorie, v mysl písmem nesmazatelným. Byl krásný den srpnový; po předchozím dešti, který hojně svlažil vyprahlou zemi a setřel prach s listí stromů, osvěžila se celá příroda.

Záhy z rána vyšel jsem z Líšně, kdež jsem tehdy bydlel u svých rodičů a ubíral se kol Starých zámků do Ochoze a představil se tamnějšímu panu faráři. Táhlo již na desátou hodinu, když před farou zastavil kočár, z něhož vystoupil Dr. Wankel. Byl postavy vysoké, poněkud do předu nachýlené, čela vysokého; nosil již tehdy onen charakteristický účes, jejž podržel do své smrti. Na tváři pohrával mu stálý dobrosrdečný úsměv, jímž více zamlouval se nežli řečí, která byla pomalá s německým přízvukem. Sotva pozdravil se s panem farářem, ihned obrátil se přívětivě srdečným svým způsobem ke mně a brzy zaujal celou moji mladou duši. Ještě téhož dne započato s výzkumem. Wankel s několika dělníky vyhledal si místo uprostřed, já pokračoval v zadu u pravé stěny. S vykopáváním pokračováno i ve dnech následujících, za nichž poznal jsem veliké vlastenectví učence, hlubokou a zároveň bujarou jeho mysl. Svými výklady, které kořenil stálými žerty, brzy zaujal celou společnosť, dělníků nevyjímaje.

Kopání súčastnilo se i mnoho odborníků, s nimiž jsem se zde seznámil a částečně později ve přátelský styk vešel. Uvádím jmenovitě ředitele K. J. Mašku, řid. Jos. Kořenského, prof. J. Havelku, jeho choť Vlastu rozenou Wanklovou, ředitele královeckého muzea Dra Tischlera a j. Mile a vesele plynuly nám chvíle v nehostinné sluji. Na Havelkovi již tehdy bylo viděti, že zhoubná nemoc pracuje na neúmorném tomto duchu, viděl jsem jej tehdy také poprvé a naposled a obdivoval se jeho vědomostem a veliké zručnosti v kreslení. Za několik okamžiků zhotovil pěkný obrázek Pekárny, jenž později zdobil Wanklovy Obrazy z moravského Švýcarska.

Prázdniny tehdy vesele začaly a vesele skončily návštěvou u Dra Wankla v Blansku, kdež jsem měl poprvé příležitost poznati jeho muzeum, nyní arci pro Moravu ztracené. Zde seznámil jsem se i ostatními členy rodiny učencovy, hlavně jeho ušlechtilou chotí nedávno zemřelou paní Eliškou a slečnou Madlenou, která později tak platných služeb prokázala moravskému národopisu.

Jakmile jen poněkud dovolovala mi prázdná chvíle, navštěvoval jsem Pekárnu na dále hlavně s přítelem svým ornithologem Václavem Čapkem a pro nedostatek času kopali jsme zde i v noci. Poslední výzkum můj přerušen náhle dne 9. října téhož roku. Tehdy již z rána přišli jsme do jeskyně, kdež bylo velmi živo. Kopal zde právě nynější kustos dvorního muzea Szombathy se třemi horníky za přítomnosti místního revírníka Stužky, jenž hrubě a s nadávkami nás přivítal. Chtějíce vyhnouti se zbytečným sporům odebrali jsme se do údolí a zde ohledávali některé jeskyně tehdy v literatuře dosud neuvedené a teprvé na večer po odchodu dělníků Szombathyových vrátili se do jeskyně. Nastala noc a ze vzdálí blížila se bouře, jejíž dosud matný blesk občas osvětloval široce klenutý vchod jeskyně.

Trapné ticho přerušováno bylo jednotvárnými údery našich motyk, plesknutím dopadlé kapky rozpuštěného vápence neb piskotem netopýrů poděšených příšerným světlem dvou svíček. Táhlo již na 11. hodinu. Tu postřehli jsme v nočním tichu, že se někdo po stráni blíží k jeskyni. Ihned uhasli jsme světla a odebrali se do pozadí jeskyně, kdež jsme se ukryli mezi mohutnými balvany, které zub času se stropu ohlodal.

Dosud nevěděli jsme, zda přichází člověk zlý, který ukrýti se chce v jeskyni před rukou spravedlnosti, aneb některá zbloudilá duše, která za jediný výstřel na štíhlonohou srnu obětuje nejen štěstí rodiny své, nýbrž i svůj život.

Záhy pozorovali jsme při náhlém bleskném osvětlení tři ozbrojené muže a psa, jenž patrně nás větřil, neboť jevil zřejmý neklid.

Brzy na to jeden z mužů vyzval nás jménem zákona, abychom vystoupili a odložili svou zbraň — naše motyky! Byl to hajný se dvěma honci. Vyzvání jeho jsme uposlechli; choval se k nám ostatně mnohem slušněji než jeho představený a na konec nám i naše nástroje vypůjčené z blízkého mlýna Žižkova navrátil.

Smutně táhli jsme tehdy lesní houštinou k Brnu. Od těch dob také do jeskyně více jsem nepřišel a výzkumy naše později vykořistěny jinými badateli a uveřejněny v četných pojednáních.

Nemáme však dosud soustavného popisu veškerých nálezů a soupis ten dnes pořizovati bylo by velmi obtížné, neboť znamenité nálezy zdejší, hlavně památky paleolithického člověka, roztříštěny jsou po různých sbírkách soukromých; méně nalézá se v muzeích.

Nálezy pisatele těchto řádků jakož i Václava Čapka soustředěny jsou ve sbírkách mých, výzkumy Koudelkovy umístěny v zemském muzeu, kolekce Fr. Fialy, jednoho z našich druhů, zemřelého již kustoda zemského muzea v Serajevě, a prof. Makowského přešla v majetek německé Brněnské techniky, nálezy Krasserovy — vlastně Stieniczkovy zaprodány do Ameriky, sbírka Wanklova a výkopky Szombathyho

nalézají se ve dvorním muzeu ve Vídni, menší kolekce odtud mají řid. Maška a prof. Černý, který zde několikráte kopal v letech 1901—1902. Asi polovici všech nálezu, mezi nimi pěkné rytby, chová v rozsáhlé své sbírce Dr. M. Kříž ve Ždánicích, jenž také jeskyni důkladně po stránce geologické prozkoumal a uvedl v tomto časopise i podrobný seznam literatury.

Rychnovská hora.

Napsal **Dr. M. Remeš.**

V okresu Mor. Třebovském na východ od vesnice Rychnova vypíná se dosti osamoceně vrch, o kterém se vypravuje, že je středem zvláštního dunění, které občas v okolí bývá slyšeti. V letech čtyřicátých minulého století bylo o něm více psáno, ba mezi odborníky vznikla i polemika; pak vše umlklo a v poslední době v domácích Vlastivědách o Rychnovském kopci sotva zmínku nacházíme.

Pro ty, kteří studiem přírodních poměrů Moravy se zabývají, není věc bez významu, proto chci stav celé otázky zde objasniti. Nejstarší mi známá zpráva o hoře Rychnovské obsažena je v „Brünner Wochenblatt“ z r. 1826., č. 102 v článku neznámého autora, nadepsaném „Der Seekamm.“ Obsah je asi tento:

Mezi osadou Rychnovem, patřící ku panství třebovskému, a vesnicí Třebárovem (Triebendorf) panství zábřežského, v revíru rychnovském vypíná se osamocená, vysoká, temným lesem porostlá hora, která se na stranu českou ve dvou výběžcích svažuje. Zovou ji „Seekamm.“ Na vrcholu uprostřed vysokých jehličnatých stromu viděti jezero, daleko ne tak velké jako t. zv. Moosbruch v Jeseníku, avšak ne méně svým vzhledem podivné. Temná jest jeho voda, tichá a hluboká; vlhký mech tvoří přechod ku břehum. Temná voda, temnosť lesa jezero obklopujícího, mrtvé ticho, které zde vládne, kde téměř ani švitoření ptačí, ani bzučení much nelze slyšeti, všechno to tvoří tak melancholický celek, že se nám zdá, jakobychom, opustivše tento život, na Kokythu neb Lethe se pohybovali. Také pověsť o tomto místě se udržela. Vypravuje se, že za starověku zámek na vrcholu kopce stál. Zlá panna, majitelka zámku, byla čarodějkou a pusobila mnoho škod lidem i dobytku v celém okolí. Když lhuta smlouvy, kterou byla s knížetem pekel uzavřela, vypršela, tu byla roztrhána a propadla se i se svým zámkem.

Ř. Wolný ve své Topografii[1]) neuvádí nic nového. Patrně čerpal svoji zprávu ze stati právě uvedené. Na přiložené mapě kopec rychnovský zaznamenán jako „Seekamm.“ R. 1841. uveřejnil prof. E. F. Glocker ve Vratislav pojednání „Über eine, einem sogenannten Gasvulkane ähnliche Erscheinung in Mähren“[2]), ve kterém poprvé se stanoviska přírodozpytce o Rychnovském kopci píše. Podávám zde výtah z Glockerovy práce: Podélnou

[1]) G. Wolny: Die Markgrafschaft Mähren, 2. Ausgabe, V. Band. Olmützer Kreis. Brünn 1846.

[2]) J. C. Poggendorff's: Annalen der Physik und Chemie, 54. Bd. Leipzig 1841. p. 157—160.

rozlohou rozprostírá se hora Rychnovská ve směru velkého pásma kvádrového pískovce severozápadní Moravy a sousedící části Čech. Úpatí obklopují velmi ploché pahrbky, které z červeného pískovce (rothes Liegende) se skládají: jeho vrstvy na svazích k Rychnovu obrácených mají sklon asi 15° na severozápad. Na červeném pískovci uložen jest jemnozrnný, žlutavo-bílý, kvádrový pískovec, a dlouhý, jehličnatým stromovím a buky porostlý hřbet Rychnovské hory skládá se celý z kvádrového pískovce. Tento pískovec je ostře a srázně na červeném pískovci postaven jako zeď a sahá až ku slabé vrstvě prsti na nejvyšším kraji. Kvádrový pískovec je nápadně prorvaný, rozsedliny jsou $^1/_2$—1 a $1^1/_2$ stopy od sebe vzdáleny, táhnou se kolmo dolů a protínají téměř vodorovné vrstvy pod pravým úhlem, následkem čehož rovnoběžnostěnné oddělování vzniká. V nejvyšší nejsráznější stěně pískovcové, jakož i v níže stojícím kvádrovém pískovci našel Glocker mezivrstvu pevné, modravošedé slinovité opuky, silně rozsedlinami prostouplé a při roztloukání parallelopipedicky se rozpukující.

Na nejhořejší, dosti široké a protáhlé plošině vrcholu Rychnovské hory viděti tři močály, které přibližně ve středu plochy v přímé čáře k sobě se řadí. Všechny leží uprostřed lesa a byly prý v dřívějších letech mnohem větší a vodnatější, nyní znenáhla na krajích vyschly. V okolí vesměs vypravují o velkém a velmi hlubokém jezeru, které dříve největší čásť horní plošiny hory zaujímalo.

Glocker zaznamenal v srpnu r. 1840 tento nález: První, t. j. severnější tůň má asi $3^1/_4$ sáhu délky (v podélném směru kopce), a 2 sáhy šířky. Druhá, prostřední, 24 kroků od první vzdálená, jest asi $6^1/_2$ sáhu dlouhá a tolikéž široká. Na obou roste něco rákosí a trávy. Třetí, jižnější, je celá křovím tak porostlá, že rozměry její stanoviti nemožno. Uprostřed první nalézá se hluboká, vodou naplněná díra, ve které tyč 6 sáhů dlouhá dna nedosahuje. Pro okolní močál možno jenom na prkně k otvoru se přiblížiti. Voda v této díře bývá obyčejně v klidu; někdy však, a to hlavně v létě za suchého počasí, vystupují z ní vzduchové bubliny, které jako perly celý povrch pokrývají. Touž dobou vzniká zároveň uvnitř hory temné dunění, vzdálenému hřmění děl podobné, které na několik mil daleko slyšeti bývá. Lékárník Erxleben v Lanškrouně vyprávěl Glockerovi, že dunění ve svém bydlišti již častěji slyšel. Bylo pozorováno, že se ozývá zvláště za blížící se bouře; proto obyvatelé okolní krajiny říkávají „Der Berg rumpelt, es kommt ein Gewitter“.

Glocker praví, že uvedený zjev má největší podobu s t. zv. sopkou bahenní (Gasvulkan), jenom že v onom močálu, z jehož středu plyn uniká, není žádné kuželovité vyvýšeniny viděti, jako u italských plynových sopek. Přece však možno se domýšleti, že země, která se při unikání plynu zvedá, opět rychle do bahna zpět klesne, a proto vždy stejné niveau s okolní plochou má. Podivno však jest, že se tento zjev vyskytuje v kvádrovém pískovci, který jen nepatrná vrstva prsti pokrývá. Rachoty hřmění podobné přirovnávají detonace na ostrově Mlětu (Meleda) u Dubrovníka, které Partsch popsal.

R. 1845 vydal Glocker nové pojednání: „Ueber die Detonationen des Reichenauer Berges in Mähren“[3]), kterým své dřívější údaje doplňuje. Podávám zde obsah také této práce: Rychnovskou horu nazývá lid „Ziegenfuss“. Dunění bylo též v posledních letech pozorováno. V létě r. 1843 bylo slyšeno několikráte v tunelu třebovickém asi 2 zeměpisné míle od Rychnova vzdáleném, vzdor lomozu způsobenému prací velkého počtu dělníků zřetelněji a silněji než pod širým nebem. Ohlašovalo se pod zemí právě tak jako nad ní, totiž jako temné, rachotící, avšak rychle přerušené hřímání, podobné oněm hřmění podobným rachotům, jaké slyšeti bývá na návrších při trhání skal prachem v tunelech neb zářezech na trati ze vzdálenosti 1 až 2 mil. Otřesy země zároveň s tímto duněním nebyly nikdy pozorovány. Rachoty pocházejí určitě z nitra hory, jak nejen obyvatelé Rychnova, nýbrž i z okolí potvrzují.

V létě za teplého a suchého počasí bývá dunění nejčastěji slyšeti a opakuje se často několikráte rychle po sobě. Za vlhkého a studeného počasí zdá se, že se nevyskytuje. Alespoň ujišťovalo několik na blízku bydlících osob souhlasně, že za velmi vlhkého počasí dunění nikdy nebývá slyšeti. Ve vlhkém a studeném létě r. 1844 nebylo dle pátrání Glockerova nikým slyšeno.

Glocker domnívá se, že vývin plynů s duněním hory je v souvislosti, t. j. že obzvláště a v silnější míře tenkráte plyny se vyvinují, když hora duní, neb že podzemní detonace jsou následkem vyvinování plynů. Nebylo však lze zjistiti, zda-li někdo právě v době dunění na vrcholu hory prodléval a pohyb povrchu tůní pozoroval. Tolik možno s jistotou říci, že onen zjev detonace je zcela místním a se zemětřesením nic společného nemá. Příčinu lze sotva v něčem jiném hledati než v silnějším podzemním vyvinování plynů, jehož následkem jsou snad výbuchy. Zajímavo je častější opakování se toho zjevu, jakož i ta okolnosť, že exhalace plynů, pokud je lze na povrchu hory pozorovati, v posledních letech slabšími a řidčejšími se staly, kdežto dunění ozývá se právě tak často jako dříve. Že dunění pod zemí se šíří, toho důkazem jsou uvedené zkušenosti z tunelu třebovického. Tento tunel vystavěn ve velmi mocné usazenině jemného plastického jílu horních vrstev třetihorních, který na útvaru pískovce kvádrového spočívá; Rychnovská hora však skládá se z kvádrového pískovce a slínovité opuky, jimž červený pískovec (das sog. rothe Liegende) jest podkladem. Jsou-li v nitru hory jaké dutiny, o tom není alespoň v povaze hornin žádných známek. Možno se však domnívati, že uvnitř hory jsou prameny, které by pískovec uvolniti a tím vymleti mohly; obdobný útvar pískovcový na sousedních návrších u starého Moletína, z jehož spodních vrstev prameny vyvěrají, činí tuto domněnku tím pravděpodobnější. — Mezi lidem v okolí rozšířena pověsť, že celá hora je vodou naplněna. — Glocker podal o témž předmětu zprávu také v Leonharvově „Taschenbuch für Freunde der Geologie“ (I. Jahrgang, Stuttgart 1845) a časopis Moravia ji r. 1846. v č. 43. bez udání jména autorova reprodukoval. Také zpráva Brněnských novin („Brünner Zeitung“ č. 134) je z pojednání Glockerova vyňata.

[3]) J. C. Poggendorf's: Annalen der Physik und Chemie. Leipzig 1845. 64. Bd. str. 560—563.

Sdělení Glockerova upotřebil částečně též Landgrebe[4]) a popisuje detonace jako pseudovulkanické zjevy. Praví totiž: „Bezděčně upomínají nás na podobné zjevy u modenských bahenních sopek. Také tam domnívají se, že tyto větší činnosť projevují, když bouře se blíží. Glocker považuje to za zvláštní a dosud snad jediný příklad, že hornina, ve které zjev se vyskytuje, jest kvádrový pískovec, tedy neptunický útvar; avšak viděli jsme již dříve, že také plynové sopky modenské vyrážejí z horstva pískovcovitého a sice pískovce macignóského (Macigno-Sandstein).“

Proti údajům Glockerovým v č. 50. Moravie vystoupil prudce Albin Heinrich článkem: „Bemerkung über den Aufsatz: „Detonation des Reichenauer Berges.“ R. 1834 byl osm dní v měsíci září a r. 1835 12 dní v srpnu dílem v Rychnově, dílem v Žichlínku a Lanškrouně, dunění však neslyšel. Na povrchu hory našel tři nepatrné vyschlé prohlubně, které z jara vodou sněhovou neb na podzim vodou dešťovou naplněny byvše, tůně tvoří. Ona hluboká díra vůbec neexistuje. Šest sáhů hluboká dutina v kvádrovém pískovci je sotva geognosticky myslitelná; starým opuštěným dolem ji vyložiti taktéž nelze, poněvadž hornina žádných kovů neobsahuje.

Tvoření se a unikání plynu z Rychnovské hory nebylo dosud věrohodně žádným odborníkem dokázáno, proto považuje Glockerovy vývody za zcela libovolnou hypothesu (willkürliche Hypothese). Existenci detonace Heinrich nikterak nepopírá. Snad by mohla pocházeti od hrčení vozů po kamenité cestě. Podivno, že dunění jen na polích a v osadách 1—2 hodiny na sever neb severozápad od Rychnova ležících, jako Žichlínku atd. v Čechách, někdy slyšeti bývá, když vítr od jihu věje. Konečně, praví, myslíme, že tento detonační zjev připsán býti může spíše poloze a směru horstva, pahrbkovitému a kotlině podobnému okolí, od severu ústícímu sem údolí Sázavy a smíšení vrstev atmosferického vzduchu než podzemním výbuchům plynů.

V č. 65 téhož ročníku Moravie uveřejnil „Oberamtmann“ J. Kasalovský článek „Noch ein Wort über die Detonation des Reichenauer Berges“, ve kterém dunění hory Rychnovské zvučením borového lesa horu pokrývajícího vysvětluje a svoje tvrzení obšírnějším výkladem provází. Z této stati zaznamenávám ještě, že hora Rychnovská též Rychnovským lesem se zove (Reichenauer Wald); výška její trigonometricky měřená obnáší 279, 29 stop.

Dne 22. srpna r. 1858 navštívil horu za příčinou vědeckého prozkoumání J. F. Julius Schmidt, tehdy astronom soukromé hvězdárny kanovníka olomouckého barona z Unkrehtsbergu a podal o svých nálezech zprávu v pojednání „Über den Reichenauer-Berg in Mähren.[5])

Nejdříve zaznamenal výsledky barometrických měření výšky:

Osada Rychnov, studánka	= 175,05	= 1050	pař. stop
„ „ hostinec u kostela	= 179,23	= 1076	„ „
Pahrbek S. V. od kostela	= 205,55	= 1233	„ „

[4]) Landgrebe: Naturgeschichte der Vulkane. Bd. II. pag. 128—130, stať Pseudo-vulkanische Erscheinungen“.

[5]) Mittheilungen der k. k. geographischen Gesellschaft III. Jahrg. 1859. p. 38—44.

Úpatí západní srázné stěny	= 228,68	= 1372	„	„
Vrchol Rychnovské hory	= 273,60	= 1642	„	„
Prostřední rybník	= 267,74	= 1606	„	„
Západní rybník	= 266,08	= 1596	„	„
Násep mezi oběma	= 268,62	= 1612	„	„
Násep od II. jižně	= 268,79	= 1613	„	„
Násep od II. již.	= 270,42	= 1622	„	„
Tunel záp.	= 250,33	= 1502	„	„
Lom na S. Z.	= 199,82	= 1199	„	„
Rychnov, nejsevernější dům	= 174,90	= 1094	„	„

Na I. rybníku je celá jeho plocha travou a rostlinami porostlá. Několik úzkých prohlubní poukazuje k odvodňovacím pracem. Objem jest asi 106 tois, velká osa asi 40, malá 13—15 tois. Plocha leží o $1^3/_4$ tois hlouběji než rybník prostřední (II.), a tento zdá se míti téměř stejnou výšku jako III. Hráze *g* a *m* rybníčky oddělující jsou zcela nepatrné. Objem okraje lesa u II. shledal Schmidt 40 *a* 50 tois, velkou osu vlhké části asi 12, malou asi 4 až 5 tois. Pro III. objem vnitřního kraje lesa = 37 tois, velkou osu asi 20, malou 7 tois dlouhou. Dne 22. srpna byla západní plocha luční I. suchá, v II. a III. byla prostřední část vodou pokryta, z níž stébla travin vyčnívala. Vyjímaje střed III., kde hloubka vody asi 3 stopy obnášela, měla voda jinak jen 2 až 15 palců hloubky a nejevila nikde stopy po bublinách, neb nějaký jiný obzvláštní zjev. Měření teploty vody poskytlo následující výsledek:

Plocha I. Voda v mechové půdě vyhrabané místo — 16,6° Cels., vzduch = 20°,5 C., volně stojící voda v malém příkopu = 19,1 Cels.

Plocha II. Voda na jižním okraji, mezi 24,°6 a 19,°1 Cels.
„ „ severním okraji, mezi 26,5 a 21,6 „
Teplota půdy v lese, 4 palce hluboko = 13,°4 Cels.

Plocha III. Voda uprostřed, hloubka 4 stopy = 19,°1 Cels.
„ na plochém místě = 24,4 Cels.

Tyto teploty ve výšce 1.600 pař. stop námořské výšky poněkud nápadné, nepochybně zpusobeny teplem slunečním. Bylo by záhodno měření teploty v rozličných dobách provésti.

Podoba kráteru jest jen zdánlivá. Schmidt vyslovuje se rozhodně proti pojímání zjevu detonace za vulkanický neb pseudovulkanický. Jinak potvrzuje údaje Glockerovy ohledně existence onoho dunění. Každý v této krajině je dobře zná, vubec je známo od dávných dob. Německé obyvatelstvo říká „der See rumpelt“. Od r. 1856. dunění nebylo slyšeti, až r. 1858. dne 1. a 2. srpna, kdy se silně ozvalo. Bylo to právě v době neobvyklých deštů, které v Sasku a Čechách povodněmi mnoho neštěstí zpusobily. Dne 22. srpna, kdy Schmidt horu navštívil, bylo klidno. Odpoledne vystupovala od J V bouře a na hoře slyšeli v dálce hřmění. Stařec, Schmidta provázející, rozeznal však zvuk hromu snadno od dunění hory, které odedávna dobře znal. Určitých zpráv, zvláště písemných záznamu o času nemohl se dopíditi. Na zemětřesení nedovedl se nikdo upamatovati, ani silné zemětřesení ze dne 15. ledna 1858,

jehož otřesy z Uher až k Mor. Třebové se šířily, nebylo prý v Rychnově pozorováno.

Schmidta na jeho exkursi provázel Gustav Tschermak, nyní professor mineralogie na vídeňské universitě. Od něho podány některé poznámky o geognostické povaze hory Rychnovské, jimiž údaje Glockerovy se doplňují.

Hornina jest jemnozrný vápenitý a na železo bohatý, opukový pískovec, ve kterém tu a tam malé partie slínu jsou uzavřeny. Zelenavě šedá barva jeho přechází na povrchu následkem oxydace velmi záhy v hnědou neb žlutavou, tak že pískovec na povrchu hory všude v těchto barvách vystupuje.

Vrstvy celkem směru SSZ—JJV. stojí ve srázném, k východu obráceném sklonu na pískovcích a slepencích, které zvláště na severozápadním úpatí hory vystupují (dle Glockera „Rothliegendes"). V lomu, na severním výběžku hory nedávno otevřeném, pozorován směr S 20° V se sklonem vrstvy v 70—80°. Vrcholky vrstev vyčnívají tedy na celé hoře směrem k západu, tak že tato na této straně jeví větší sráznost, více kamenitý povrch a proto i řídší zalesnění, hřeben pak, hledíme-li od západu, táhne se jako zeď.

V okolí močálů na hřebenu hory vystupuje táž hornina se stejným zvrstvením, tak že podivnou je stagnace dešťové vody, ačkoli jinak kotlinovitý tvar hřbetu by tomu přízniv byl. Byla by totiž oprávněna domněnka, že při tak srázném sledu vrstev a hojných rozsedlinách, voda alespoň podél ploch vrstev snadno prosakuje. Snad je tento způsob stavby vrstev a existence močálů v souvislosti s detonací. Mimo stopy rostlin nenašel žádných organických zbytků v pískovci.

Flora obou západních močálů nejeví nic charakteristického. Trochu rákosu, Carex caespitosa, stricta, vulgaris, na pokraji obyčejné druhy Festuca a Poa; Ranunculus Flammula a Nardus stricta tvoří květenu močálů. Většinou vyschlá pánev západní má zcela ráz vlhké louky, na které mezi ostřicí Euphrasia officinalis roste. —

Po Schmidtově publikaci nenalézáme v literatuře jiných důležitějších zpráv. Většinou jsou to jen údaje z Glockerových a ze Schmidtova pojednání čerpané. Mnohá Vlastivěda o detonaci Rychnovské hory se již ani nezmiňuje. Zaznamenávám zde ještě některé drobnosti Rychnovského kopce se týkající.

Kořistka[6]) v díle „die Markgrafschaft Mähren" etc. udává výšku vrcholu hory na 1635'. Ostatní cituje dle Glockera. Ve své Hypsometrii[7]) má uvedeny tyto výšky:

	Wiener Klafter	Wiener Fusse
„p. 62. Reichenauer Wald, Pyramide am Berge (Seeberg) 3/4 Stunde östlich von Reichenau. (Triang. p.)	279.29	1676
Reichenauer Wald, nach der Mess. von Schm. und Koř. geom. Messung	280.20	1681"

[6]) C. Kořistka: Die Markgrafschaft etc. Wien u. Olmütz 1860 p. 25.
[7]) C. Kořistka: Hypsometrie von Mähren und Oesterr. Schlesien. Brünn 1863.

Mikusch[8]) neuvádí nic nového, též A. Czerny[9]) pojednávaje o okresu mor. třebovském opakuje Glockerovy zprávy. Vrchol hory má nadmořskou výšku 529 *m*.

Vlastivěda Moravy, brněnským muzejním spolkem vydávaná obsahuje výšku Rychnovské hory = 533 *m*.[10])

Od důstojného pana P. K. Cigoše, administratora v Rychnově zvěděl jsem ještě některé drobnosti:

Staří lidé vypravují: „Der Reichenauer Berg r u m p e l t e, wenn ein Gewitter im Anzuge war". Jmenovaný kněz byl několikráte za bouřky samé na kopci, nic však neslyšel. Vypravuje se také, že ještě před nemnohými lety více pramenu na stráni kopce vyvěralo. Hajný Jos. Klug vypravoval P. Cigošovi, že jezero bývalo hlubší a po celý rok vodnaté; byl sám při tom, když drvoštěpi stromy, celé kmeny do jámy házeli. Deště nanesly časem štěrk a listí mezi ty kmeny; tak povstala malá loučka, na níž z jara něco vody stává.

Krátká zmínka o Rychnovské hoře obsažena ještě v pojednání Albrechta Pencka[11]) o tajemném zjevu geophysiky, („über ein mysteriöses Phaenomen der Geophysik") kdež ji „den Donnerberg" von Reichenau srovnává s vrchem „Grimberg" zvaným u Lublaně, z kteréžto hory též občas rachocení slyšeti bývá, které považují za předzvěsť špatného počasí.

Nejnověji obšírně celou otázku rozebral Dr. E. Tietze[12]) ve stati „Der Reichenauer Berg und das dortige Detonationsphaenomen", ve které údaje dřívějších autorů po stránce geologické vlastním pozorováním doplňuje a také zjev, který popírati za správné nepovažuje, vysvětliti se snaží.

Uvedu zde výtah ze správy Tietze-ovy.

Rychnovská hora je vyvýšenina asi 4 *km* dlouhá, ve směru od SSZ ku JJV. se pnoucí, skládá se hlavně z opuky, která červený pískovec jenom na západním svahu vyvýšeniny na povrch vystupující, za podklad má. Na témže svahu jsou usazeniny miocenního jílu, které však vzhledem k celé hmotě hory nemají významu. Její hřeben je snad v severní části směru téměř přímočárný, v jižní vyšší části je několika menšími nepravidelnostmi přerušen a malá, plochá, úzká, však protáhlá depresse způsobuje, že se zde hřeben jeví dvojitým. Tato depresse zaujata je v řadě ležícími kulatými prohlubněmi, které rašelinnou, mechem rašelinným a rákosištěm porostlou, vlhkou, močálovitou pudu jeví. Vyskytují se tu také menší díry, které mají zcela podobu dolin (t. j. závrtků krasových). Vápenité vrstvy opukové daly zde podnět ku vzniku jakéhos druhu zjevů kraterových. Tak nepostrádá pověst lidová vykládající o

---

[8]) G. Mikusch: Wanderungen durch Mähren (Jessen's Volks-Fugend-Bibliothek).

[9]) A. Czerny: Der politische Bezirk Mähr. Trübau. Ein Beitrag zur Heimathskunde. M. Trübau 1882.

[10]) Vlastivěda, seš. 5—8. díl I. p. 158.

[11]) Meteorologische Zeitschrift. Wien 1899 pag. 229.

[12]) Die geognostischen Verhältnisse der Gegend von Landskron und Gewitsch. Von Dr. Emil Tietze. Jahrbuch der k. k. geolog. Reichsanstalt 1901, Bd. 51, Heft. 3./4. 4 p. 623 a násl.

podzemním jezeru, jakož i propadnuvším se zámku podkladu. Na jižním úpatí hory směrem k Radišovu (Rehsdorf) viděti usazeniny vápenného tufu, který poukazuje na to, že nitro hory vyluhováno jest vodou, což zajisté větší defekt hmoty v nitru hory míti musilo.

Tietze myslí, že právě příkré postavení vrstev je příčinou vzniku dvojitého hřebene, na němž v plochých, příkopům podobných prohlubních ony močály se nalézají. Oba hřebeny složeny jsou patrně z tvrdších ložisk vrstevných a podélná prohlubeň mezi nimi způsobena nepochybně snadnějším zvětráním měkčích vrstev opukových. Že močály shledány byly jedněmi téměř vyschlé, jiní zase že v nich nalezli hlubokou díru, vodou naplněnou, lze vysvětliti tím, že tu jde o zjevy, jaké v územích krasových nejsou řídky.

Občasné zátopy prohlubní, jindy méně neb více suchých častěji se vyskytují. Příčinou toho jest, že podzemní spojení se ucpe nebo súží, nebo zase že takové ucpání se uvolní. Prohlubně na hřebenu Rychnovské hory nutno zařaditi nepochybně do kategorie krasových závrtů, nelze tedy ani jejich spojení s nitrem hory bráti v pochybnost, čímž si snadno vyložíme, jak se mohlo množství vody v močálech tak nápadně změniti. Také vyskytování se bublin vzduchových nebo plynových není nemožným, nesnadno však rozhodnouti, je-li podstatnou částí onoho dunění, ač beze všeho možnost tu popírati nelze. Rozhodně však není správno tyto bubliny považovati za známku sopky plynové nebo bahenní.

Jde nyní o to, jak vyložiti detonace. Podobné zjevy pozorovány i jinde a mnoho již o nich bylo psáno. Z prací, které podali van den Broeck[13]), Penck[14]) a posledně S. Günther[15]), zdá se vysvitati, že všechny sem patřící zjevy nemají stejné příčiny. Detonaci Rychnovské hory možno zařaditi ku zjevům, které byly pozorovány v hornatých, od pobřeží více méně vzdálených krajinách ve střední Americe, Mexiku a Coloradu (Günther l. c. p. 242), a které pod jménem mist pouffers (Nebelknallen oder Nebelrülpsen) dosti často slýchány bývají, zvláště v Belgii a severní Francii, jakož i podobné zvuky na dolním toku Gangu pozorované a Barisalguns nazvané. Oba poslednější zjevy obmezeny jsou na pobřeží mořské a ploché kraje pobřežní. Lépe by bylo o nich užíti výrazu „Luftknall", jelikož mlha nutně ku zjevu nepatří.

Tyto zjevy různě vykládány. Někteří považují je za souvislé se zemětřesením, což jiní opět popírají. Van den Broeck připisuje ony detonace, které bývá slyšeti v Ostende a na jiných místech severního moře atmosférickým poruchám rovnováhy a náhlým pohybům přehřátého vzduchu. Weber[16]) míní, že by snad takový mist pouffer pojímán býti mohl za kombinovaný ton (Combinationston), jak se jeví na př. ve zvučící ozvěně. Která z těchto možností by se hodila na Rychnovský

[13]) Ciel et Terre 1895 a 1896.

[14]) Meteorolog. Zeitschr. 14. Bd. 1897, pag. 142; 16. Bd. 1899. pag 227.

[15]) Sitzb. d. math. phys. Classe der kgl. bairischen Akademie d. Wissenschaften. München 1901. Heft 3. (Kapitola „über abrupte Knalle.")

[16]) Schriften des naturw. Vereines für Schleswig-Holstein, 11. Bd., pag. 66. Srovnej též Günther l. c. pag. 247.

kopec, nelze rozhodnouti. Jest však nápadno, že onen zjev detonační v této krajině právě na kopec Rychnovský se obmezuje.

V mnohém ohledu zajímavo je srovnati detonaci rychnovskou s jiným zjevem detonačním již v dvacátých letech předešlého století na ostrově Mlětu (Meleda) pozorovaném. Tehdy vyslána byla za účelem prozkoumání z Vídně komise pod vedením P. Partsche, který podal o výsledcích obšírnější zprávu.[17]) Partsch považuje ony zjevy za souvislé se seismickými poruchami, podotýká však, že slyšány byly také v dobách, kdy otřesy země nebyly pocítěny. Ostatně uvedl Partsch ve svém spisu také názory jiných osob. Tak považován zjev za vulkanický a očekáván na ostrově výbuch sopečný. Dr. Menis připisoval zvuky ty hře elektřiny v rovnováze vyrušené, která z jednoho bodu ke druhému jeskyněmi se vybíjí. Tyto výjevy považoval Menis nejenom za příčinu detonací, nýbrž zemětřesení vůbec. Chceme-li jeho výkladu, ovšem ne blíže odůvodněného, upotřebiti při detonaci Rychnovské hory, jsou to především dvě okolnosti, které by mohly býti v souvislosti, totiž: krasové zjevy na Mlětu i na Rychnovském kopci a pak údaje, že hora duní, když je bouřka na blízku, konečně zprávy pozorovatelu, kteří dunění s krátkým, náhle ukončeným hřměním srovnávají.

Jiné vysvětlení detonací mlětských, kterého by se dalo upotřebiti i na Rychnovskou horu, pochází v Breislaka (srovnej Partsch l. c. p. 138). Tento vykládá dunění, které se v krasových krajinách vyskýtá, za následek pádu kusů skal, které od stěn nebo stropu jeskyň se odloučivše k zemi padly a tak rachocení ono způsobily.

Podobně Sapper (Penck l. c. p. 1899 pag. 229) vykládá takové třaskání (Luftknalle), které slyšeti bývá v horstvu Guatemaly, krasu podobném. Jednak jest jeho příčinou sřícení se menších dutin, jednak padání kusů skal v podzemních dutinách. Detonace Rychnovské hory daly by se také tímto způsobem vysvětliti, že změny tlaku vzduchu při horninách nelpějících pevně, snadno býti mohou poslední příčinou jich utržení, leží na snadě.

Italský professor Configliacchi (Partsch l. c. str. 142, Günther l. c. p. 258) vyložil detonace na Mlětu jiným způsobem. V podzemních dutinách nalezající se voda vniká občas do dutin jiných, stlačuje při tom tamní vzduch a vzbuzuje tak ony zvuky. To stává se zvláště v dobách, kdy příliv vody je větší, tedy po bouřích nebo větrech směrem k ostrovu vanoucích. Tento výklad pro Rychnovskou horu se nehodí — nehledě k tomu, že Mlět je ostrovem — protože detonace nebývá slyšeti po deštích, kdy by přítok vody v podzemních dutinách byl větší, nýbrž právě naopak obyčejně před bouřkami. Bylo by však možno, že vzduch v dutinách uzavřený při měnivém stavu tlakoměru s tlakem zevního vzduchu vyrovnati se snaží, což při rychle vznikajících depresích prudce, podobně jako při výbuchu, díti se může.

[17]) P. Partsch und F. Riepl: Bericht über das Detonationsphaenomen auf der Insel Meleda. (Wien 1826)

Podobné vyrovnávání tlaku pozorováno v krajinách na kyselinu uhličitou bohatých na př. v doupovském pohoří v Čechách, o čemž Knett[18]) blíže se vyslovil. Zdali na Rychnovské hoře vyskytuje se emanace kyseliny uhličité, jest ovšem pochybno. Nápadnou při tomto vysvětlení je ta okolnost, že podobné detonace jsou řídké a jen na menší lokality omezeny, ačkoli krasové krajiny nejsou vzácností. Dle Pencka slyšel dr. Junker na svých cestách několikráte takové záhadné vzdušné výbuchy a vykládá je rozpuknutím skal následkem silné insolace. Pukání skal zajisté by mohlo býti příčinou detonací, ač prudkou insolaci, která by je způsobila, možno bráti v úvahu hlavně pro tropické krajiny. Pukání nemusí býti všude stejného původu.

Konečně vyslovil Hughes, promlouvaje o mist pouffers v okolí zátoky morecambeské, mínění, že přerušení napjetí hornin, jak v lomech se vyskytá a občas jakýsi druh třaskání způsobuje, také při nenáhlém tvoření horstva stejným způsobem jeviti se může. Penck opět upozornil, že tyto vzdušné rány bývá slyšeti v krajinách tektonicky důležitých.

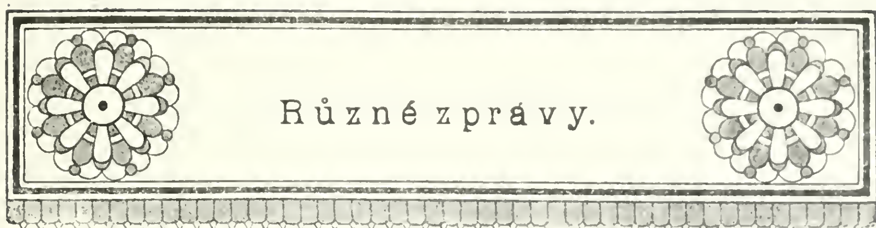
Tato dvě mínění vyloží nám nejlépe vznik detonací rychnovských. Tyto pocházejí z hory samé, hora jeví zjevy krasové, konečně leží hora v krajině patřící mezi místa na Moravě a v Čechách tektonicky nejzajímavější, totiž na rýze boskovické, význačné nápadnými poruchami, ve které tektonické pohyby za rozličných dob zde patrně se udavší, snad dnes ještě úplně do klidu nepřišly.

Povšimnutí zasluhuje zde zjev, který by snad tomu nasvědčoval. Starší pamětníci z této krajiny vypravují, že z pískovcového lomu nad Mladějovem (Blosdorfem) před několika desítiletími jenom špice věže kostela v Tatenicích byla viditelna, kdežto později stále více a více celá věž se ukazovala, až nyní již celý kostel je viděti. Vzdušná čára mezi tatenickou věží a jmenovaným lomem obnášející asi 10$^1/_2$ *km* protíná severní nižší část Rychnovské hory. Tento zvláštní zjev dal by se vysvětliti pravdě nejpodobněji tím, že předpokládáme klesnutí nebo snížení krajiny mezi oběma konečnými body pozorovací čáry.

Jelikož snaha vyrovnati napjetí hornin podél takového pásma, nemusí stejnoměrně účinkovati a velmi dobře omezena býti může po delší dobu na menší část pásma, byla by tím osamocenost jmenovaného zjevu vyložena. Z uvedených theorií žádná zjev úplně nevykládá; tolik však můžeme říci, že detonace rychnovské za vybájené považovati nelze — i bylo by záhodno další pozornost jim věnovati.

---

[18]) Mittheilungen der Erdbebencommision der kais. Akademie der Wissensch. in Wien Nr. XXI.

Ke studiu patronymik na knížecím panství Ostravickém. Lid na zdejším rozsáhlém knížecím panství jak upadlý v ohledu sociálním, hlavně následkem hrozného pití kořalky, tak jest zachovalý v nejednom jiném ohledu Příčina na bíledni: rozsáhlý „status in statu“ — vždy konservativní vláda církevních knížat, uzavřenosť v temných hvozdech, tomu všemu děkuje lid svoji slovanskou samostatnosť. Mne zaujalo především studium zdejších jmen rodových. — O tom, jak lidstvo v původním, přirozeném stavu žilo, jak se děti od sebe odlučovaly, rodičům odcizovaly, o původu majetku a p., panují mezi badateli různé náhledy (třeba J. J. Rousseau: „Sur l'origine des hommes“, akademická rozprava). Z patronymik zdají se mi býti nejstarší — do prvních dob křesťanských spadající jména křestní, t. j. přesně řečeno, v nejstarších dobách křesťanských názvů rodů a rodin nebylo. Tomu zdá se svědčiti v bibli vyjmenování apoštolů: Jan, bratr jeho Tomáš, Juda a p. Od těchto jmen úředních máme derivativa a to majorativa i deminutiva na př. Jančík, Janošec, Jankovský, Pavel, Pavliska, Jakub, Kuba, Kubala, Kubačák, Martinec, Matýsek. Dle této theorie byl by prastarým rod Tomáše Petra — tedy rod prašlechtický, neboť i patronymikum Petr jest křestní; taktéž Martin Janů, u nás Janošec, František Juřina a p. Lid zdejší, jak pravím, konservativní od kosti, nikdy dosud neříká: „Jdu k Matýskům, k Dudkům, Strnadlům“ a p., nýbrž obyčejně: „Jdu do Tomša, do Cyroša (Cyrilla), do Petera“ atd. Kolonisací, která nemohla se díti jinak, nežli od nižin do zdejších rozsáhlých hvozdů, následkem vzmáhající se populace v nižinách, povstala další patronymika vzatá z přírody. Taková jsou: Strnadel (houfně!), Dudek, Vrobel, Liška, Straka a jiná. Tu ale překvapuje, že zde není ani jednoho Datle, ač pták datel (Picus) se zde houfně nachází, ani Jelena, ani Srnce. Snad lid s vyjmenovanými vystačil. Na Hané na př., kde příroda neposkytla dostatek názoru a látky, vypomohli si nejvíce zosobněnými perfekty, na př. Zapletal, Vybíral a p. Způsob kolonisační na zdejších knížecích statcích, musel býti velmi zajímavý a poskytl by badateli vděčnou látku. — Nevím, zda se nějaké prameny nacházejí na Hukvaldech nebo v Kroměříži. Představuji si kolonisaci takto: Správa knížec'ho velkostatku ujednala s rodinou na př. Janošovou nebo Klepáčovou, aby vymýtila v horách kus lesa, mýtinu dostala majetkem, ale zavázala se k jistým povinnostem. — Tak si alespoň vysvětluji, že rodiny zdejší nuceny jsou panství vykonávati jisté práce. Tak povstaly všecky horní paseky: Němčanka — rod hlavní tam dosud sídlící jsou Němci; Klepáčka — hlavní rod Klepáč, Jankula, hlavní rod Janošec (Janikula též na Frýdecku). Jakým způsobem rody tyto náčelnické přibíraly si pomocníky ku práci lesní, stavěli jim na svých pozemcích byty t. zv. komorníci až dosud, jich vzájemné závazky a poměry právní a sociální byly by pramenem dalšího studia. Mimo tyto dva způsoby nejstarších patronymik povstala jiná a sice: *a*) dle tělesné postavy a zevnějšku. Taková jsou Mališ, Hrubeš, Velička. — Patronymikum Duží vysoce památné tím, že i v ruštině se nachází znamená silný, zavalitý, hřmotný. Rovněž i patronymikum Kot nachází se v ruštině a znamená kocoura. Obě jsou dokladem jednotného původu Slovanstva. *b*) dle barvy tváře, vlasů, očí a p. Červenka, Rusák, Krasula. *c*) dle tělesných vad: Chromec, Šilha, Zavada, Nogol (Noháč), Bezruč. *d*) dle povahy: Stýskala, Milek, Milata a p. *e*) dle zaměstnání: Přasličák, Tkáč, Tkadleček, Uhlař, Zátopek. — Tato svrchovaně zajímavá patronymika ukazují i nejstarší zaměstnání lidu zdejšího. Tkaní, předení, textilní průmysl podnes ve městech zdejších rozšířen a pak obdělávání dřeva, vlastně pálení

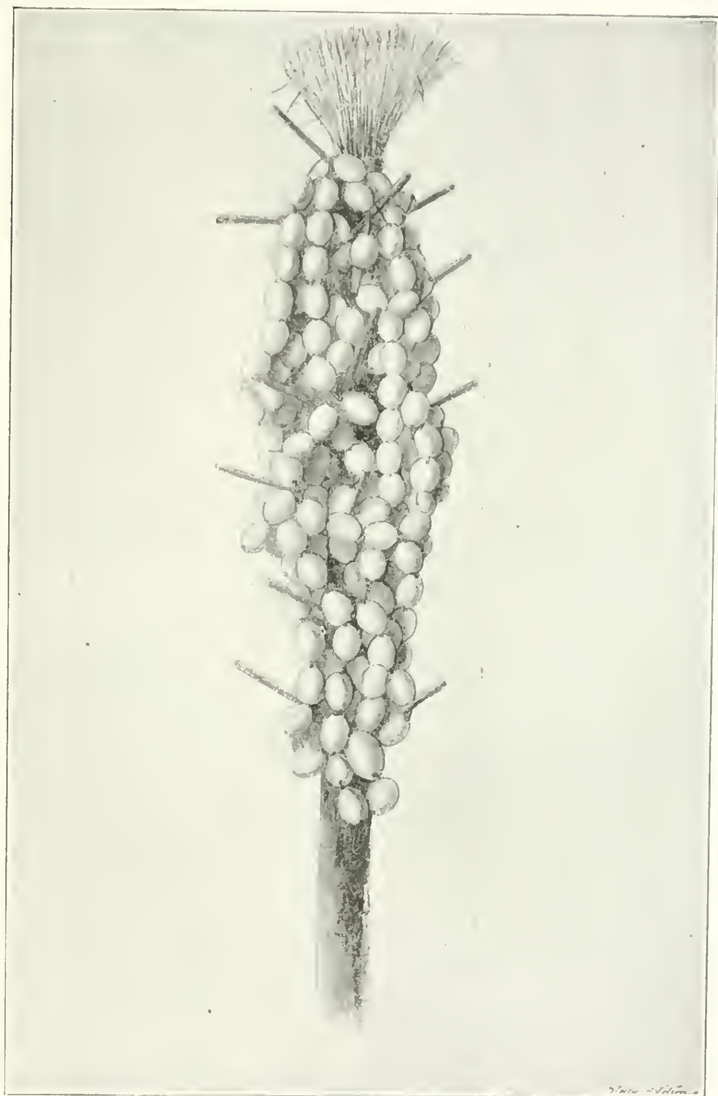
ho na uhlí (zatápění). Rozšířené patronymikum chovanec znamená osiřelé a za vlastní přijaté dítě. Jméno Butora a Botora zdá se mi pozůstatkem klassicismu, jehož stopy budou zde hojnější, než kdekoliv jinde. Taktéž jméno Literák. Těžko vysvětlitelné a snad ani ne zdejší původem jest jméno Lecián, snad Leciáš, Leciják, Lecián = ledajaký chlap? Temná zdají se mi býti: Vašut, Mahdoň, Harok. Mladšího data — snad vůbec nejmladšího jsou patronymika odvozená od osad: Frenštátský, Bohumínský, Frýdecký, Skalický a jiná. Na Samčance, 20. září 1903. M. Beňa.

Weywod Petra z Bukuwky čte se na obrubě jednoho náhrobního kamene v kostele Moravičanském, jakož jsem v č. 68. tohoto časopisu, popisuje tamější náhrobní kameny, zaznamenal, a jakož na obrázku tam připojeném vi děti. Co značí tento nápis? V Kolářově Českomoravské Heraldice, části všeobecné, již upravil August Sedláček, čteme v kapitole VII „O vývodech a pohřbech" toto: „Sestrojí-li se veškerá posloupnosť nějakého rodu z památek jeho nejstarších až na naše dni, tak, abychom všechny mužské členy jeho známé i s jejich manželkami a ženské členy do cizích rodů provdané před sebou měli, a nejen příbuzenstvo krevní jednoho štítu, nýbrž i příbuzenstvo nejbližší jiných štítů z takového obrazu seznali, obdržíme vývod celého rodu, jenž nejvhodněji obrazem stromu znázorněn bývá, a proto také arbor genealogica (po česku také dříve rodokmen) se nazývá." Takové vývody v podobě stromu kreslívány na pergamenech. „Kromě pergamenových vývodů rodu známe již ze XIV. věku hrobové kameny a jiné památníky čtyřmi, šesti, později též více erby ozdobené, kterýmižto erby příbuzenstvo zemřelého, jak po meči, tak po přeslici naznačeno bývá. Z pravidla umístí se čtyři erby ve čtyřech rozích kamene památního nebo náhrobního a uprostřed nich pochovaný pod kamenem bývá v kameně celou postavou svou vypodobněn. Po pravé heraldické straně hlavy bývá erb otcovského děda nebožtíkova po otci, po levé heraldické straně erb děda nebožtíkova po matce; pod erbem otcovského děda v pravo od nohou nalézá se erb báby nebožtíkovy po otci, po levé straně pod erbem mateřského děda erb báby nebožtíkovy po matce." Takovéto vývody na kamenech náhrobních jsou na Moravě na př. v Prusinovicích, kdež jest náhrobek r. 1538 zemřelého Arkleba z Víckova, syna Přemkova, „na němž kromě Víckovského erbu na předním místě nahoře v levém koutě jest erb manželky jeho Doroty ze Lhoty (paleční kolo), v pravo dole jest erb Zástřizelský (lilie), jenž matce Arklebově sluší, a erb v levém dolejším koutě půl vola s prstenem v ústech náleží matce Dorotině. Manželka Arklebova, Dorota, má tamtéž svůj náhrobek z roku 1524: v hoření řadě jsou erby „paleční kolo" a „půl vola", v dolení řadě kozel a lev, které Drahanovským ze Stvolové a vladykám z Rataj nebo z Rabštejna náležejí." Na Moravě jest ještě několik čtyřerbovních náhrobníků, zejmena kromě těch, jež v „Heraldice" na str. 120 jsou uvedeny, ještě v Prostějovském farním chrámě náhrobek Johanky z Kravař z r. 1497, a dva náhrobky v Moravičanech, vyobrazené v č. 68. toh. časop., totiž Anežky Bítovské ze Slavíkovic z r. 1567 a Elišky ze Zástřizl z r. 1568. Náhrobník Václava staršího Bítovského ze Slavikovic z r. 1567, taktéž v Moravičanech má erby tři, na náhrobku jeho syna Jana pak jsou erby dva. Také jeden šestierbovní kámen jest na Moravě, a to na Plumlově, totiž náhrobek Alžběty Bořkovny z Dohalic, manželky Jana Oujezdeckého z Morašic z r. 1602. — Ale náhrobek s erbem jediným, a při tom výslovně označený vyrytým v kameni nápisem jakožto „vývod" nebožtíka tam pochovaného — není nám dosud odnikud jinud známý, než-li právě jenom z Moravičan. Jest tedy tento kámen jakožto zvláštnosť tím pozoruhodnější. V. H.

Čechům a Slovákům v cizině žijícím! Národopisná Společnosť Československá v Praze vytkla si za úkol, vydati Dějiny a soupis českých osad v cizině. Aby však mohla dostáti tomuto úkolu, je potřebí, aby v českých osadách za hranicemi nalezla ochotné spolupracovníky, kteří by chtěli podávati data, informace, odpovídati na dotazy atd. Výbor Národopisné Společnosti tudíž prosí, aby ti, kdo by mohli a chtěli podporovati Společnost svým spolupracovnictvím na díle tak záslužném, zaslali své přesné adresy na adresu Společnosti (Praha-Smíchov, Kinského zahrada). Jakmile bude práce podle určeného programu přehledně rozdělena, budou jim zaslány formuláře k vyplnění a další informace. Univ. prof. Dr. Lubor Niederle, t. č. předseda N. S. Č. Dr. Václav Tille, t. č. jednatel N. S. Č.

Oprava. Do stati pí Vl. Havelkové v předešlém dvojitém čísle uveřejněné

pod nápisem „Po stopách bohopocty přírodní“ dostal se omylem na str. 60. obrázek: Šlapanská žíla, jejž tuto opětně otiskujeme. Obrázek tento (rovenském Muzeu Sv. Martinském, pocházející „z Oravy“ a nikoliv z Opavy. — V předešlém čísle (78. a 79.) v článku pí. K. Bufkové-Wanklové

Šlapanská žíla.

hatina) patří vlastně do článku pí. Lucie Bakešové, nadepsaného „Zvykoslovná úvaha o Moraně“. — V tomtéž článku pí. Vl. Havelkové má na str. 77. státi: „Takový gromník nalézá se v slo-(Chrám Spasitelův v Cařihradě) omylem uvedeno, že Pešina z Čechorodu pojednal o Mohučském sněmu v Mars moravicus v knize IV., kdežto státi má v knize III.

Literatura.

Národopisná mapa Uherských Slováků na základě sčítání lidu z roku 1900. Vydal Dr. Lubor Niederle. Praha 1903. Národopisný Sborník svazek IX. — 228 stran a 11 map. Málo je spisů českých za poslední doby vyšlých, které by se důležitostí a významem svým mohly vyrovnati tomuto spisu Niederlovu. Po takovéto pomůcce všichni přátelé Slovenska i Uherští Slováci sami dávno a dávno toužili. Bylo pak tím víc na čase, práci tuto vykonati a takovou mapu vydati, když vláda uherská ke všem ostatním prostředkům maďarisačním přidala za posledních let i ten, že se jala maďařiti i všecka místní jména v Uhrách, tak že i osady venkoncem slovenské v Uhrách mají dnes úřední jméno pouze maďarské. Proti těmto novým překladům a zkomoleninám maďarským zjistiti a věkům budoucím zachovati původní slovenská jména místní, bylo tedy svrchovaně záslužnou prací, jíž se p. spisovatel ujal s osvědčenou důkladností. Kromě toho p. spisovatel sledoval prací svou ještě druhý, rovněž důležitý účel: zjistiti počet uherských Slováků. Za základ při tom vzaty ovšem úřední údaje posledního sčítání lidu z r. 1900 (při čemž srovnávány s výsledky sčítání z r. 1890). Statistika národnostní poskytuje ovšem dáta pochybné spolehlivosti. Že tomu tak za dnešních poměrů v Uhrách v míře zvýšené, netřeba teprve uváděti. Než, jakýsi pevný podklad pro práci tu býti musel, a ten poskytují jenom dáta úředního sčítání. Pan spisovatel ostatně dopisováním hleděl zjednati možnou nápravu zřejmých úchylek od skutečnosti. A tak i v této příčině vykonáno dílo velice záslužné. — Mapa tato má ovšem neobvyklou podobu knihy s přílohami, totiž mapkami jednotlivých stolic (okresů), z pravidla po dvou seskupených. V textu knihy promluveno jest o každé stolici podrobně, udáno, kolik jest v každé osadě obyvatelů vůbec a Slováků zvlášť a vypočtena procenta. Kromě toho přihlíženo i ke Slovákům roztroušeně po celých ostatních Uhrách a v Chorvatsko-Slavonsku usedlých. Ve zvláštním přídavku promluveno také o českých koloniích v Uhrách, načež následuje abecední slovensko-maďarský seznam jmen obcí. Na mapě samé naznačena také procenta Slováků v každé osadě zvláštním způsobem. Osady s více než 90% Slováků pokládají se tu za úplně slovenské, a naopak k osadám s méně než 10% Slováků se vůbec nepřihlíží jako ke slovenským Všechny osady, v nichž Slováci bydlí, rozděleny na patero tříd (totiž: přes 90%, od 90 do 75%, 75 až 50%, 50 až 25% a 25 až 10%), a každá z těchto tříd má svou značku; jest to velmi praktický způsob podati graficky hustotu obyvatelstva určité národnosti. Kdokoli zabývati se bude Uherským Slovenskem, pro toho tato práce Niederlova, která ovšem i na Slovensku samém vřele byla uvítána, bude nezbytným podkladem. V. H.

Názorná květena zemí koruny české. Se zvláštním zřetelem k zjevům životním sepsal Fr. Polívka, c. k. gymn. professor v Olomouci, nákladem Rom. Prombergra, knihkupce tamtéž. — Největší botanické dílo v české literatuře, Polívkova Náz. květena, o níž už v jednom z předcházejících ročníků, když počala vycházeti, stala se krátká zmínka, po 5letém vycházení právě se ukončuje. Celé dílo je rozvrženo ve 4 svazky: První svazek, jenž vydán byl z důležitých příčin naposledy a právě se dokončuje, obsahuje část všeobecnou ve způsobě terminologického a věcného slovníku, soustavný přehled veškerého rostlinstva, klíč k určení kterékoli rostliny ve Květeně uvedené, seznam autorův a rejstříky. Druhý svazek obsahuje popisy rostlin prostoplátečných, třetí svazek popisy rostlin srostloplátečných a čtvrtý svazek popisy rostlin bezkorunných, jednoděložných, nahosemenných a vyšších tajnosnubných. Celkem má Polívkova Květena přes **2450** stran veliké osmerky a obsahuje **3159** obrazců, pokud nám známo vesměs původních, a 4 podobizny vynikajících českých

botaniků (Presla, Opize, Čelakovského, Formánka). Veliká přednost Názorné Květeny záleží netoliko v tom, že jest skutečně názornou, jak už z ohromného počtu obrazců možno souditi, ale zvláště také v té okolnosti, že jest psána jak pro odborníky z povolání, tak pro laiky, do studia botaniky teprve se vpravující, a že nepodává jako jiná podobná díla pouhou systematiku a pouhý suchopárný popis rostlin, nýbrž všude všímá si nejnovějších vymožeností z oboru rostlinné fysiologie a biologie, ba ani etymologie, bájesloví, historie, pokud k rostlinám se vztahují, nikde nezanedbává. A v tom právě skýtá dílo každému neobyčejně bohaté poučení. Také to dodává Polívkově Květeně nemalé praktické ceny, že vedle rostlin u nás planě rostoucích, jichž počet úplně vyčerpává, uvádí též rostliny všeobecně neb tu onde ze záliby pěstované, a že všímá si u takových rostlin užitku, jehož lidstvu poskytují, jakož i chorob a škůdců (namnoze i obrazci znázorněných), jimiž tyto rostliny nejčastěji trpívají. Přísného botanika, zejména morfologa, budou zajímati zvláště diagramy, jimiž složení květů dobře se znázorňuje, a pak přehledné klíče, jimiž možno určiti druhy toho kterého rodu. Že vědecká stránka Polívkovy Květeny přes všecky tyto, řekli bychom podřízenější, nicméně pro čtenáře velice zajímavé, hojné příměsky nikterak neutrpěla, toho nejlepším důkazem jest, že se jí dostalo od Svatoboru ceny Šetkovy a podpory Král. České akademie v Praze. Vnější úprava díla jest až na některá méně zdařilá vyobrazení velice úhledná, začež uznání zasluhuje zvláště nakladatel, který zajisté s nemalými obětmi dílo tak nákladné a na naše poměry neobyčejně rozsáhlé vydávati se odhodlal. —a.

Moravské Slovensko od XVII. století. Dějepisné paměti a studie podává Fr. A. Slavík, ředitel české vyšší realky zemské v Hodoníně. 1903. I. svazek. 80 stran Cena 2 K. — Obsah tohoto I. svazku jest následující: Úvod: pohled na moravské Slovensko do XVI. století, pusté osady na něm, počet obcí a obyvatelů Hranice. — 1. Pohromy na počátku XVII století, živelní nehody a vpád Bočkajovců z Uher r. 1605. — 2 Z třicetileté války r. 1618—1648. — 3. Nekatolíci, zvláště Bratři čeští z vlasti vypovězeni; Jan A. Komenský. — 4. Vpády Turků a Tatarů z Uher r. 1665. Výslech a odsouzení vyzvědačů v Uh. Hradišti 5. Panství na mor. Slovensku v XVII. stol. — 6. Jednotlivé obce po 30leté válce. — 7 Pusté osady v XVII. stol. — 8. Nové osady v XVII. stol. založené. — 9 Obce jejich velikost, jmění, pečeti a znaky obecní. Obecní řád, povinnosti obecního starosty, rychtáře a všech obyvatelů z r. 1631. — Je to sbírka zajímavé četby, záslužná práce vlastivědná. Přiložena jest mapa mor. Slovenska a tabulka starých obecních pečetí a znaků Spis ten, jenž vyjde ve dvou svazcích, vydán jest ve prospěch Matice Hodonské.

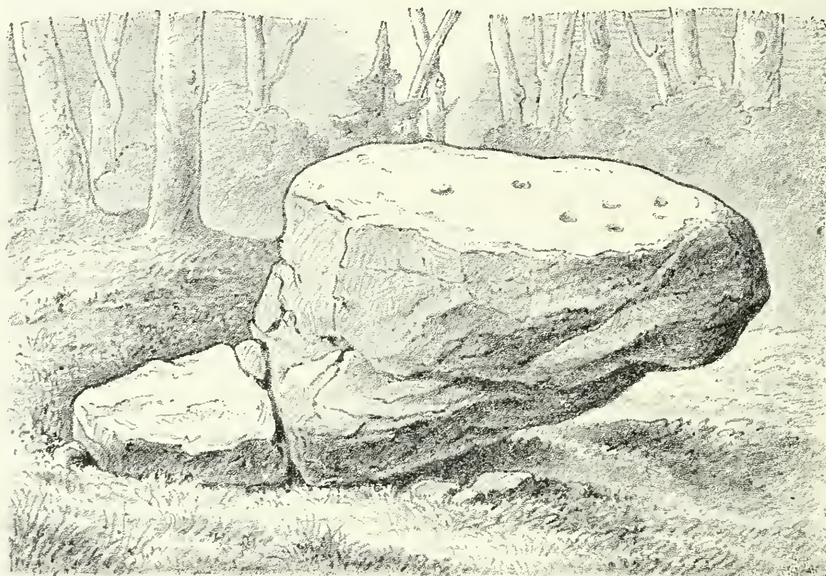
Paměti král. města Uh. Brodu. Sepsal Jan Kučera, učitel. V Brně 1903. Nákladem vlastním. 455 stran. Máme z této knížky upřímnou radost. Je to spis důstojný města, které má tak pozoruhodnou minulost. Spisovatel ovládá stejně důkladně látku předhistorickou, vlastní historickou i kulturně historickou. Zvláště část posledně uvedená je bohata zajímavými údaji, čerpanými z neznámých dosud archivních pramenů. Hodnotu spisu zvyšují nemálo pěkné obrázky, z nichž zvláště zajímají bývalé, nyní bohužel zbořené brány městské. Mezi obrázky pohřešujeme vnitřek bývalé zámecké kaple, pozoruhodné to památky stavitelství renessančního. U obrazu Uh Brodu r. 1704 obleženého bylo by dobře bývalo udati, zdali existuje jeho originál a kde se chová. Některé obrázky jsou příliš vzdáleny od příslušného místa textu. Prameny nejsou citovány; tu i tam bychom si byli přáli jiné uspořádání látky; konečně pak některé partie mohly býti podány stručněji. Tyto věci však neubírají ceny této velmi pilné a pěkné práci, kterou si autor zjednal platných zásluh o své rodné město a mor. topografii vůbec.
V. H.

Pernštýn a poříčí Svratky z Tišnova ku pramenům. Práci několika autorů spojil Jan Ev. Nečas. V Kroměříži 1903. Tisk a náklad knihtiskárny Jindřicha Slováka. 160 stránek. Přes 60 původních obrazů Cena 2 kor. — Jest to věru ku podivu, že Pernštýn, tato perla moravských hradů středověkých, neměl dosud své monografie. Kromě Buchlova, jehož ráz arci je zase jiný, jest Pernštýn jediný ve své původní podobě podnes venkoncem bydlitelně zachovaný a skutečně obydlený hrad moravský, památka to stavitelská, která svou architekturou navštěvovatele okouzluje. Byla to tedy vděčná práce, které se podjala řada místních autorů za redakce zasloužilého

J. Ev. Nečasa, aby vydala tuto knížku, která je psána populárně, především pro turisty a pro lidi domácí a účelu svému plně vyhovuje. Zvláštní ozdobou její jsou přečetné obrázky, reprodukce to zdařilých fotografií Jindřicha Slováka, předvádějících nevyčerpatelné architektonické detaily Pernštýna i krajinářské krásy dalekého okolí jeho. Krajinka ta je dosud málo známá, protože do té chvíle těžko přístupná, ale bohatá na krásy přírodní i na vzácné památky stavitelské. Hlavní stanice na této pouti údolím Svratky počínajíc z rozkošného Tišnova, jehož slavný klášterní kostel jest arci dostatečně známý, jsou kromě Pernštýna samého: Doubravník se svým pozoruhodným, pozdně gotickým chrámem, útulné horské město Bystřice n. P., ctihodný svým stářím vesnický kostelíček ve Vítochově, na českých hranicích Jimramov, romantická skupina Devíti skal, město a zámek Žďár s velikým románským kostelem. Knížka tato bude zajisté vítaným průvodčím všem turistům, kteří chtějí poznati tento útulný a zajímavý koutek Moravy. Vzhledem k obrázkové výzdobě této knihy jest cena její skrovná. V. H.

Děvín a Velehrad jmenuje se brožurka o 51 stránkách, kterou napsal Josef Glos, tajemník obecní rady města Kroměříže, jako odpověď na Červinkův známý spisek stejného názvu. Ona svědčí o tom, s jakým zájmem široké vrstvy tento spor sledují; na rozřešení jeho ovšem nestačí. Co na ní můžeme chválit, jest její klidný tón. Souhlasíme také s tím, že potřebí je probádati archeologicky Velehrad, nežli bude možno pronésti úsudek konečný. V. H.

Z minulosti Bezměrova. Napsal Jos. Opletal, učitel. 1903. Nákladem vlastním. 83 stran. Cena 60 h. — Plného uznání zasluhuje snaha, vydávati místní dějiny jednotlivých osad, i menších, jestliže se o jejich minulosti zachovaly nějaké psané památky. Neveliká dědina Bezměrov na Kroměřížsku jest tak šťastna, že má dosti bohatý obecní archiv, z něhož spisovatel výdatně čerpal, sestaviv zejména posloupnost majitelů jednotlivých gruntů od začátku 17. století až po naše dni — tedy za tři století, a také posloupnost obecního úřadu. Osudy Bezměrova, mající ovšem význam i zajímavost toliko lokální, zasadil spisovatel do širokého rámce politických a kulturních dějin země moravské, nejlepší to způsob šířiti vědomosti historické mezi lidem. My jsme spisovateli povděčni zvláště za různé detaily kulturně-historické, které mají pro dějiny selského stavu zajímavost obecnou. V. H.

Králův stůl u Velehradu.

Velehradský králóv stol. Popis a rozvahu o něm podává Josef Chod-

níček, c. k. školní rada. Na Velehradě 1903. — 35 stran. Cena 1 K 30 h. — Mezi památnostmi Velehradskými neposlední místo zaujímá t. zv. králův stůl, jejž již zakladatel tohoto časopisu prof. Havelka v II. ročníku jeho popsal a dovednou svou tužkou vyobrazil; otiskujeme zde onen pěkný obrázek znova, majíce za to, že se tím čtenářům svým, pokud II. ročníku našeho „Muzejníka" nemají, zavděčíme. P. rada Chodníček učinil tento kámen předmětem nad míru zevrubného studia, jehož výsledky podává v uvedené brožurce. Dokazuje, že králův stůl byl vlastně královským stolcem či trůnem, a ukazuje na připojených tabulkách, jaký byl původní pravidelný tvar jeho; — domněnka to každým způsobem pozoruhodná, jakkoli ji chceme zůstaviti ve své míře. Po stránce jazykové a slohové měla knížka tato býti venkoncem opravena; v nynější formě jazykové jest — nehledíc ani k pokleskům gramatickým — namnoze těžko srozumitelna.

V. H.

Zpráva o dosavadní činnosti „Muzejní společnosti" v Uh. Brodě obsahuje tyto pozoruhodnější články: Krajinské muzeum a Muzejní společnost v Uh. Brodě (Spolková kronika a popis sbírek s vyobrazeními); přednášku Fr. Dobiáše „Ze života moravských Kopaničářů", přednášku spolkového jednatele J. Kučery „Ze života živnostníků uher.-brodských v 17. století." — Přejeme mladé této muzejní společnosti plného zdaru.

Čelist šipecká. Napsal K. J. Maška. Zvl. otisk z XII. výroční zprávy zemské vyšší reálky v Telči 1903. Stran 37 s 8 vyobrazeními. Tato před více než dvěma desítiletími nalezená čelisť byla opětovně předmětem rozborů i v tomto časopise. Pan spisovatel shrnul v přítomném článku výsledky dosavadního, zejména také novějšího badání o tomto nálezu a dospívá k závěrečnému úsudku, že jest to normální diluviální čelisť dítěte asi 10letého, že tedy nenáleželo osobě dospělé, jak se Virchov domníval, a že jest to zároveň nejstarší dosud nalezená čelisť člověčí vůbec.

Zpravy spolkové.

Kronika.

Výbor Vlasteneckého Muzea maje na zřeteli úkoly valnými hromadami mu uložené, činil v době poslední seč byl přípravy k oslavě Sušilově na rok 1904. Nutno připomenouti, že netoliko Moravsko-Slezskou Besedou v Praze, nýbrž i veřejným míněním vůbec výboru muzejnímu uloženo bylo zaříditi, čeho třeba, aby na památku stoletých narozenin zvěčnělého Františka Sušila (připadne na den 14. června 1904) mohla podniknuta býti slavnost položení základního kamene vlastní budovy muzejní v Olomouci. Sušil byl u nás první, jenž sbíral národní písně a jiné památky a známky československé národnosti. On nám odchoval Kuldu a jiné pěstitele všelikých lidových zvyků, obyčejů a zvláštností, jichžto souhrn činí naši vzácnou, starobylou původní kulturu. On hlubokým důmyslem vybádal československou prosodii a dal neocenitelnému Pavlovi Křížkovskému návod ku tvoření hudby v pravdě slovanské. Nebýti Sušila, neměli bychom ani samostatné harmonisace, kterou zjistil Janáček. Nebýti Sušila nebylo by u nás dosti záhy vzniklo porozumění pro vzácnou ornamentiku a její kulturní význam, obrážející se hlavně ve vyšívání. Sušil položil u nás pevné základy lidovědy a národopisu, pročež vymáhá toho vděčnost, aby mu v příštím roce zdělán byl jeho úsilí přiměřený pomník, což se má státi stavbou muzejního domu v Olomouci. Zasluhuje toho Sušil i jako buditel i jako nedostižný znalec a pěstitel jazyka československého a jako klasický náš spisovatel. Jak seznamy příspěvků k tomu účelu v časopise uveřejňované vykazují, roste matice stavební dosti příznivě a jestliže obětavost obecenstva v důležité této záležitosti neochabne, jest se nadíti, že bohaté sbírky muzejní budou brzy pod vlastním přístřeším ubytovány.

Podnět ku postavení pomníku Sušilovi stavbou vlastní budovy muzejní v Olomouci dal v Moravsko-Slezské Besedě v Praze zvěčnělý Vahalík.

Podnět tento potkal se se souhlasem ve veškerém studentstvu československém a jest se nadíti, že studentstvo naše z úcty, kterou k Vahalíkovi chová, se přičiní, aby myšlenka a poslední vůle Vahalíkova i v této příčině vyplněna byla. Pravda jest, že požadavky, které na vlasteneckou obětavost se činí, jsou značné, ale kdo ví, jaká důležitost se muzejním ústavům u všech vzdělaných národů přikládá, uzná naléhavou potřebu: zabezpečiti olomuckému muzeu trvání a žádoucí zdar, jenž podmíněn jest právě vlastní budovou. Muzea toho druhu, jakým olomucké býti si vytknulo, uznávají se vůbec nezbytným podkladem a doplňkem netoliko středního, nýbrž i vysokého školství; prostředky k tomu poskytuje všude jinde ochotná dobročinnost, poněvadž Muzea jsou povolána pěstovati vědy, s nimiž veřejné školství se nezaměstnává, bez nichž však samostatné a svérázné kultury národní není.

Zdárným žákem Sušilovým byl Beneš Methoděj Kulda, netoliko jako kněz vlastenec, nýbrž také jako pěstitel národopisu právě po těch stránkách, které duševní a kulturní život národa našeho nejzřetelněji znázorňují.

Kulda sbíral svatební obřady, povídky a pověsti, šetře u vydávání jejich přesnosti mluvy lidové s takovou svědomitostí, že i v učených kruzích na Rusi skvělého uznání docházel.

Jako Sušil obohatil i Kulda spisovný jazyk náš a přispěl k jeho zdokonalení. Jako Sušilova byla i Kuldova národopisná činnost účelná. Byl si toho Kulda vědom, že jak ve zvycích a obyčejích, tak jmenovitě v povídkách a pověstech i tradicích lidových vůbec skrývají se zrnka bájesloví slovanského, o jehož vědecké sestavení mu běželo, aby i po stránce kulturní objasněn byl pravěk národa. Výbor uznávaje neocenitelné zásluhy Kuldovy, neopomenul projeviti nad jeho úmrtím soustrast a béře na uváženou, jakým způsobem slušelo by Muzeu jméno nebožtíkovo zachovati ve vděčné památce za přízeň, kterou mu povždy byl prokazoval.

Jak protokoly a starší kroniky a zprávy o muzejní činnosti dosvědčují, obracel zvěčnělý Havelka záhy zřetel spolku k Velehradu, s nímžto po jeho zdání děje velkomoravské v jedno srostly. Havelka nesl těžce, že děje tyto doposud dostatečně objasněny a náležitě zjištěny nejsou a věnoval proto svou badatelskou píli osobně Velehradu a k jeho návrhu podjal se výbor muzejní povinnosti záležitostem Velehradským věnovati zvláštní pozornost. Povinnosti této dostáti snažil se a snaží v době poslední, kdy otázka Velehradská uvedena na přetřes. Vědeckým řešením otázky velehradské přibude bohdá světla na objasnění historie velkomoravské, o niž se opírají děje české.

Správa Muzea jsouc od výstavních výborů v Chrudimi, v Plzni a Kloboukách u Brna požádána, aby dotčené výstavy výšivkami obeslala, žádostem těm vyhověla a přispěla kolekcí jmenovitě do Plzně vypravenou ku porovnávacím studiím. Plzeňská výstava výšivek a krajek byla totiž všeslovanská, k tomu účelu zařízena, by se příbuznost výšivek československých s jihoslovanskými, polskými a ruskými prozkoumala a zjistila, jak vzhledem ku technice, tak ku slohu i významu. Porovnáváním tím shledalo se, že lidové vyšívání má svou umělostí a vkusem netoliko vysokou cenu kulturní, nýbrž také kultusní a že jeho původ sahá do tak daleké minulosti, jako naše písně národní, v nichžto některých — jak Sušil poznamenal — ozývá se chorál pohanský. Porovnáváním vyšívání všeslovanského mezi sebou nabývá i naše vyšívání důležitosti nejen umělecké, ale i vědecké.

Návštěva Muzea byla i tentokráte nejen se strany jednotlivců i z ciziny přicházejících hojná, ale i zaznamenati dlužno v poslední době se vzmáhající návštěvy hromadné.

Uvádím na příklad: pp. abiturienty slov. gymnasia olomouckého z r. 1878., Sokola olomouckého, obchodní besedu zdejší, turisty z Uh. Slovenska, gymnasisty ze Zábřehu, školní mládež Hejčínskou, bohoslovce a žáky olomoucké reálky atd.

I darů, jimiž množí se sbírky muzejní dostává se vzdělavacímu ústavu našemu štědře; vzácnou však přízní touto stávají se místnosti každým dnem nedostatečnějšími a zbudování vlastního přístřeší naléhavějším. I počet členů roste a přispělo by ku zdaru Muzea velmi, kdyby každý dosavádní člen získati se snažil alespoň jednoho nového člena, aby spolek muzejní v nastávajícím období čítal aspoň 5000 členů. K závěru budiž dovoleno připojiti prosbu, by členové neobtěžovali si zavčas a to před vánocemi ještě zaslati roční příspěvky, aby dle toho mohl se opatřiti náklad příštího ročníku časopisu muzejního.

MUDr. Ant. Hříbek,
t. č. jednatel.

XXXVI. výkaz darů,

jež Vlasteneckému spolku muzejnímu v Olomouci

na zjednání vlastní muzejní budovy

od 1. května až do 31. srpna 1903 poskytli tito P. T. příznivci jeho, a sice:

	K
. Adámek, správce důch. města Pardubic	1·—
Karel Aupěka, c. k. pošt. kontr. v Praze	2·—
Karel Bagar, c. k. celní assistent v Olomouci	1·—
Frant. Baloun, drog. v Libochovicích	1 —
MUDr. Jos. Bareš v Jičíně	2·
Josef Bartoň a syn, maj. mech. tkal. v Náchodě	10·—
Vilém Baudys, c. k. gymn. prof. v. v. v Písku	1·—
Jos. Bezdíček, c. k. gymn. prof. v Brně	1·—
Frant. Bílek, koop. v Konici	2·—
Václav Bouma, c. k. okr. hejtm. v Ledči	2.—
Rudolf Brýdl, prof. v Chrudimi.	2·—
JUDr. Josef Březina, advokát v Blovicích	1·—
Jan Bukovanský, ředitel statků v Budči	1·—
Josef Císař, správce v Dobré u Okrouhlice	1·—
Josef Crha v Jičíně	2·—
JUDr. M. Čakrt, c. k. soud. adj. ve Vimperku	1·—
Vilém Černovický, maj. brusírny drahokamů v Turnově	1·—
Inž. Svatopluk Čerych, c. k. pošt. stav. adj. v Praze	1·—
Josef Čihař ve Svojšicích	1·—
Bohumír Distl, vrch. inženýr na Kladně	2·—
Josef Ditrich, c. k. pošt. kontr. na Kr. Vinohradech	1·—
Týž sbírkou	3·—
JUDr. Hugo Dlouhý, advokát ve Vršovicích	4·—
Josef Doležel, farář v Chropíni	1·—
Gustav Dostal, zem. vrch. inž. v Uh. Hradišti	2·—
JUDr. Karel Doubrava, advokát v Žamberku	1·—
Frant. Dovrtěl, katecheta v Mor. Ostravě	1·—
Karel Dráždil, c. k. assist. v Brně	2·—
Ant. Duchoslav, horní inspektor na Kladně	2·—
Snáška	53·—

	K
Přenáška	53·—
Max. Fatka, c. k. pošt. komisař v Praze	1·—
Ad. Feyerfeil, inž. v Plzni	2·—
Bedřich Fink, c. k. insp. techn. fin. kontr. v Uh. Hradišti	2·—
Ph. Dr. V. Flajšhans, c. k. gymn. prof. na Kr. Vinohradech	3·—
A. Flegl, ředitel kůru v Domažlicích	1·—
Jaroslav Foit, dispon. velkoobch. v Praze	1·—
Karel Frič, soukromník v Praze	10·—
M. Fričová t. č. v Ondřejově	5·—
MUDr. E. Glücksmann, láz. lékař v Luhačovicích	2·—
Frant. Grydil, farář ve Staré Vsi u Přerova	1·—
Frant. Hammer, far. v N. Huzové	1·—
Karel Hanák, far. v Bernarticích u Nov. Jičína	2 —
Maur. Hanák, setník v. v. na Kr. Vinohradech	5·—
Alois Havlín, c. k. pošt. oficiál v Lounech	1·—
Halířovou sbírkou žáků a žákyň hejčínských při návštěvě muz. dne 14. července 1903 K 3·34, k čemuž přispěli P. T. Jan Korhoň, naduč. 2 K, Frt. Novotný, učitel a Františka Řehořková, učitelka po 1 K, všichni v Hejčíně	7·34
Bohumír Helebrant, duch. správce v Praze	1·—
A. Heller, c. a k. voj. gener. intendant v. v. v Praze	10·—
Klotilda Hertanová v Uh. Brodě	1·—
R. Hevera, c. k. soudní adjunkt v Příbrami	2·—
JUDr. Josef Hezký, advokát v Č. Budějovicích	2·—
Alois Hlavinka, far. v Kučerově	2·50
Frant. Hladík, farář v Loukovci p. Svijany-Podolí	2·—
Frt. Hlaváč, em. lékár. v Chocni	3·—
Václav Hofmeister, c. k. horní rada v Praze	2·—
Alois Holub, sládek v Mal. Rohozci u Turnova	1·—
Snáška	123·84

	K
Přenáška . .	123·84
JUDr. Frant. Horák, advokát v Prostějově	4·—
Karel Horák, c. k. hlav. pokladník v Praze	4·—
Václav J. Horák, kaplan na Kr. Vinohradech	2·—
Hosté v Měšť. besedě v Uher. Hradišti	10·—
Josef Chlápek, farář ve Všemině	1·
Frt. Chudáček, far. ve Vlčnově u Uh. Brodu	3·—
Jan Janáček, c. k. adj. techn. fin. kontr. v Břeclavě .	1·—
MUDr. O. Janek, prakt. lékař v Uh. Brodě	2·—
Růžena Jelínková-Doubková v Praze	15·—
Václav Jetmar, učitel m. šk. ve Skutči	—·50
F. J. Ješ, stav. v Táboře . .	2·—
Akad. čten. jednota v Jičíně .	2·—
Václ. Jiráček v Dol. Počernicích	1 —
Ferd. Jiřičný, koop. v St. Bělé	2·—
Jos. Kadlíček, far. na Skřípově	1·—
Karel Kafka, farář v Habarticích p. Klatovy	1·—
Frant. Kalvoda, c. k. poštovní assistent v Jilemnici . . .	—·50
Bedřich Kancnýř, c. k. rada zem. soudu, poslanec v Brně . .	5·—
Božena Karlovská, choť lékárníka v Přerově	5·—
Otakar Kasalický, c. k. rada zem. soudu v Jičíně	1·—
Josef Kašťák, maj. drog. v Čes. Třebové	1·—
Ant. Kašpar, účetní obč. zálož. v Sedlčanech	2·—
Josefa Kesslerová v Plzni . .	10·—
MUDr. Kohout ve Žlebích . .	2·—
Josef Kopecký, c. k. pošt. ofic. ve Vys. Mýtě	1·—
Karla Kopecká, odbor. učitelka v Rokycanech	2·—
Josef Korejček, obchodník v Rožmitále	2·—
Sbor profes. jub. realky v Kostelci n. Orl.	3·—
Čeněk Kouba, c. k. berní v Chotěboři	2·—
Dominik Kovářovic, c. k. pošt. ofic. v Praze	1·—
Eliška Kozlová v Brně . . .	5·—
Josef Krkoška, c. k. gymn. prof. v Pelhřimově	1·—
Ant. Kroupa, úřed. Praž. obec. plynárny na Smíchově . .	2·—
L. Krybus, kaplan v Soběchlebích	2·—
Snáška . .	222·84

	K
Přenáška . .	222·84
Otakar Křenek, k. a. lesní na Salajce, Slezsko	5·—
Frant. Kubíček, inspektor velkostatku v Morkovicích . . .	2·—
Frant. Kuchař, c. k. pošt. asist. v Č. Kamenici	1·—
Frant. Kupka, učitel v Dobročkovicích, sbírkou	1·80
Adolf Kuzník, far. v Jezernici u Lipníka	—·30
Matěj Kvapil, nad. kaplan ve Špičkách u Hranic . . .	2·—
MUDr. Kvasnička, lékař v Roudnici	2·—
MUDr. Jan Laibner, obv. lékař v Laškově	2·—
Václav Lanský, c. k. pošt. ofic. v Pardubicích	1·—
Jan Lašťovka, stav. v Uherském Hradišti	2·—
JUDr. Bedřich Laufberger, adv. v Ml. Boleslavi	3 —
JUDr. Josef Láska, c. k. soud. adj. v Uh. Brodě	1·—
Josef Linhart, c. k. pošt. kontr. v Praze	2 —
Ladislav Loštický, adm. v Glaselsdorfě p. Greifendorf . .	3·—
Ph. Dr. Jan Marek, sídel. kanovník u sv. Víta v Praze . .	2·—
Fr. Maršík na Smíchově . .	2 —
K. J. Maška, ředitel vyš. reálky v Telči	5·—
Jan Maydl, c. k. okr. hejtman v Kralovicích	1 —
Jan Michálek, c. k. likvidator v Praze	3·—
M. Michálek, učitel roln. školy v Kostelci n. O.	1·—
Frant. Mikeš, vrch. inž. v Uh. Hradišti	2·—
Aug. Moučka, theol. v Olomouci	1·80
Jaroslav Moudrý a Antonín Tvrzský, c. k. pošt. assist. v Podmoklích	2·—
PhDr. Karel Müller, c. k. gymn. prof. v Jindř. Hradci . . .	1·—
MUDr. Fr. Navrátil v Arku . .	2 —
Josef Nevrla, hospod. ředitel v Březnici	5 —
Jan Ninger, učitel v Uh. Brodě	1·—
Frant. Novák, stav. ve Vyzovicích	2 —
Václav Novák, c. k. vrch. pošt. ofic. v Praze	1·—
MUDr. Em. Nový, lékař úst. pro choromyslné v Dobřanech .	2 —
Ant. Pátek, hospodář v Hostími p. Úžice	1·—
Snáška . .	285·74

	K
Přenáška	285·74
Klotilda Pinzová, dcera c. k notáře v Nasavrkách	1·—
JUDr Ant. Plicka, kand. advok v Karlíně	2·—
Dělnická jednota „Budislav“ v Polici n. M	5 —
Frant. Pospíšil, c. a k. voj. vrch. úč. rada v Dlouhé Vsi na Hané	1·—
V. Pražák v Praze	—·50
Frant. Prokop, ředitel panství v Horce n J.	2·—
Emil Prückner v Nymburce	2·—
Pošt. úředníci v Příbrami	1·60
Jaroslav Pšenička, c. k. pošt. kontr. v Praze	1·—
Rud. Reitter, děkan v Lysicích sbírkou v děkanství Letovickém	20·—
Inž. A. Roháček, c. k. poštovní stav. komisař v Pardubicích	3·—
J Rozenkranz v Plzni	2 —
Václav Royt, c. k. zem. škol. insp. v. v. v Brně	5·—
K. Ryba, c k pošt pokladník v Chomutově	3 —
Jaroslav Rybák, c. k. geometr v Uh. Brodě	1·—
Obchod. gremium v Rychnově n. K.	2 —
Karel Řezáč, c. k. pošt. kontr. v Praze	1·—
Jan Řezníček, far. ve St. Vsi u Brušperku	2 —
Čeněk Říha, rolník v Počedělicích u Loun	2·—
Václav Semecký ve Vysočanech	2·—
Al. Semerád, c. k. pošt. assist na Kr. Vinohradech	2·—
Ant. Sklenář, c. k. berní inspektor v Uh. Brodě	2 —
Ant. Soustružník, správce zem. porod v Praze	1·—
Cyril Soušek, koop. v Heřmanicích	1·—
Václav Srp, maj. hospodářství v Nouměřicích u Zvoleněvsi	5·—
Karel Stach, puškař v 17 pl. zem. obr. v Rzeszowě, Halič	1·—
Josef Stára v Radonicích u Vinoře	2·—
Marie Steyskalová, učitelka útulny v Brně	1·—
Ant. O. Stiller, c. k. techn. fin. kontrol. v Bašnicích	2·—
Obec. úřad v Strašnicích u Prahy	3 —
Ant Strobach v Poděbradech	2 —
Bohumil Strommer, kooperator v Bohuňovicích	1·—
Snáška	367·84

	K
Přenáška	367·84
Karel Stüdl, vrch. úředník v čes. spořit v Praze	7·—
Rich. Svátek ofic. spoř. v Plzni	1 —
F. J. Svoboda, továr. v Pavlovicích u Olomouce	1·—
Fr. S. Svoboda, spisov. v Praze	2·—
Josef Svoboda, přednosta v Nov. Městě n. M.	1·—
Fr Šafránek, arch. v Praze	1·—
Jena Šedová v Týništi n. O	1·—
Bohumil Šejnoha, řed. hudeb. šk. v Karlíně	1·—
Alois Šimon, vrch inž. v Uher. Hradišti	2 —
Václav Škaloud, c. k gymn prof v Miletíně u Hořic	1·—
Zdeněk rytíř Šrom, c a k setník v Hranicích	7 —
Polda Till, podstarší v Zelené Hoře u Nepomuku	5·—
Josef Uličný, c. k. gymn. prof. v Třebíči sbírkou	2·—
Václav Vacek v Pamětníku	2 —
Frant. Vaculík, kanov. v Kroměříži	2 —
Karel Valenta v Plzni	1·—
Jan Vaňha, ředitel zem. hosp. výzk. stanice v Brně	3·—
Bedřich Vavroušek, far. v Jiřicích u Humpolce	1·—
Jan Vejnar, lesní v Božanově u Broumova	3·—
Městský úřad na Král. Vinohradech	40·—
Václav Vlasák, c. k pošt. ofic. v Praze	2·—
Jaroslav Vltavský v Rakovníce	1·—
Ot. Volkar, c. k. poštov assist. v Boru	1·—
Jan Vonásek, lesní správce v Plavči	1·—
Josef Vraštil, koop. ve Vítkově, Slezsko	7·—
Vilém Wagner, mag akc. v Praze	1·—
Ing. Vladimír Wagner, c. k pošt stav komisař v Něm. Brodě	1·—
Frant Wiesner, assist. spol. st dráhy v Novém Městě n M.	1·—
Frant Zapletal, obch v Uher. Hradišti	1·—
Občanská záložna v Drahotoušich	10·—
Občanská záložna v Starém Jičíně	5·—
Občanská záložna v Tovačově	20·—
Rolnická záložna v Žeravicích	4·—
Rolnicko-občanská záložna v Konici	13·84
Snáška	520·68

	K
Přenáška . .	520·68
Konst. Zenotti, učitel v Kroměříži	1·—
František Zikeš, účetní pivovaru v Ml. Boleslavi	2·—
Frant. Zikmund, c. k. rada zem. soudu v Pelhřimově . . .	2·—
Hynek Zítek, maj. uzenář. závodu v Praze	1·—
V. Znojemský v Bedřichově u Jihlavy	1·—
Dohromady . . .	527·68
K tomu:	
Zůstatek 30. dubna 1903 .	36 925·41
Úhrnem . . .	37.453·09

Všem šlechetným dárcům vyslovujíce tuto upřímné a vroucí díky, prosíme uctivě a snažně o další štědré podpory a blahovolnou přízeň ct. obecenstva. P. T. pánům sběratelům drobných milodarů sloužiž k laskavému vědomí, že k vůli úsporám místa v seznamech jména všech jednotlivých dárců příště uváděti nebudeme, majíce za to, že postačí uveřejniti úhrné obnosy jimi nasbíraných a nám zaslaných příspěvků, jichž si velmi vážíme. Zároveň pronášíme uctivé přání, aby veškeré zásilky peněžní adresovány byly na „Výbor vlast. Muzea v Olomouci“ a nikoliv na některého funkcionáře, jak toho žádoucno k vůli snadnější a přehledné správě Muzea.

EDUARD KLEMENT,
vrchní účetní Ústř. záložny rolnické,
t. č. pokladník.

Seznam

nově přistouplých P. T. členů od 1. května až do 31. srpna 1903,

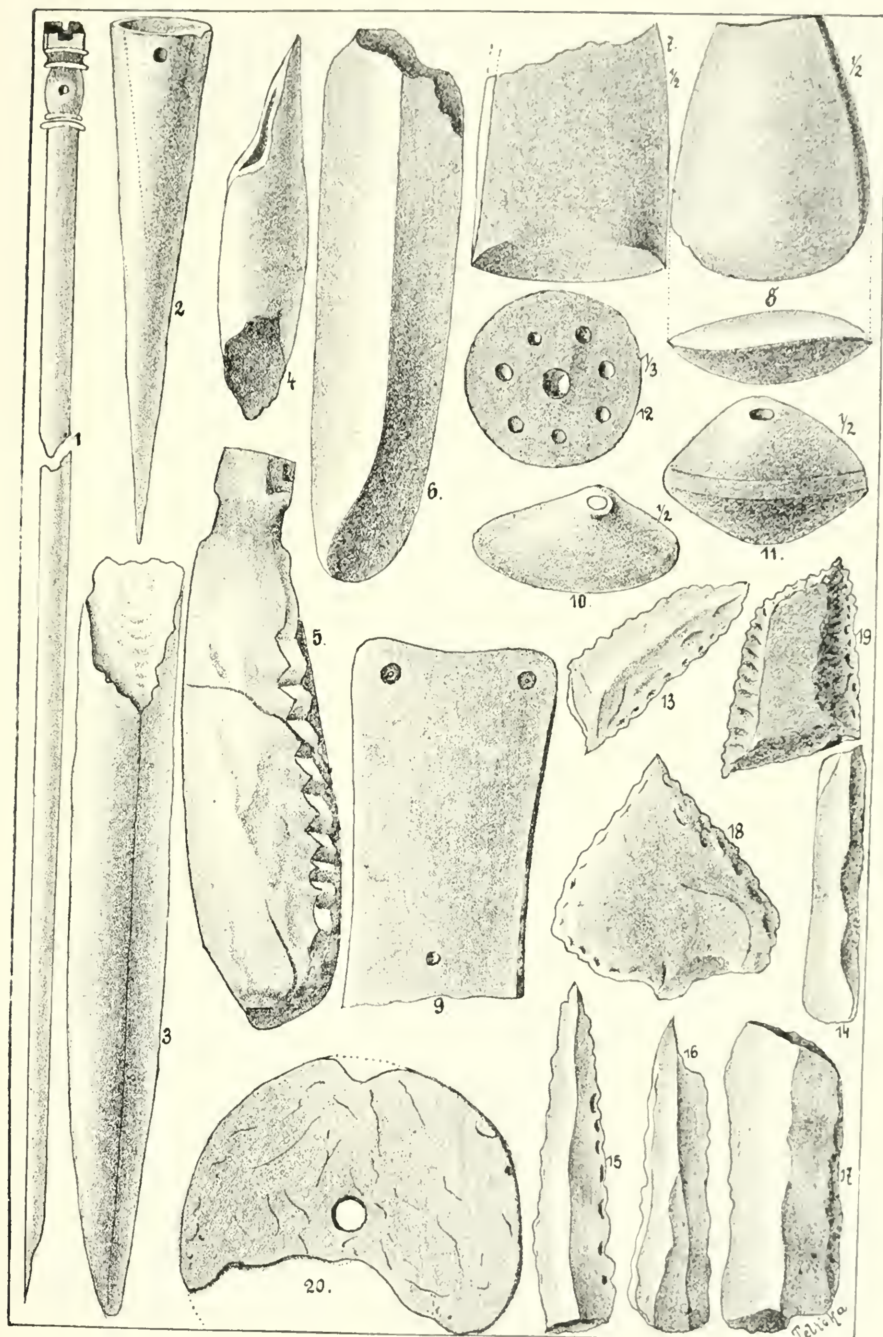
a sice:

Členové činní:

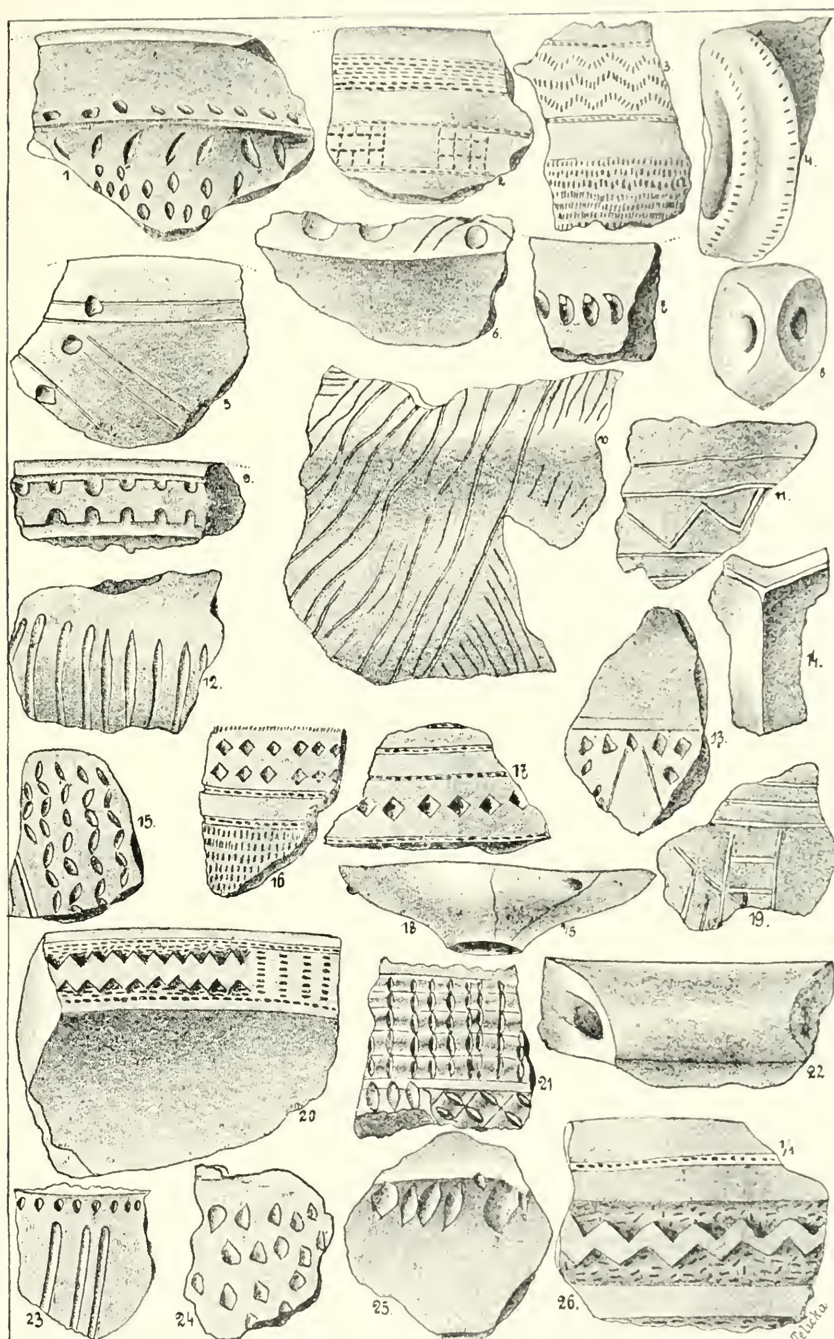
Karel Berger, děkan v Pozlovicích.
Knihovní a muzejní spolek v Dačicích.
Cyril Holuby, správce lázní v Luhačovicích.
Jan Hradečný, koop. v Holici.
Karel Jestřábek, hor. inspektor v Lazích.
MUDr. Filip Kocián, lékař v Uherském Hradišti.
Ladislav Korejs, horní inženýr a závodní v Dombrové.
Vilém Krejčí, přednosta kancel. zem. výboru v Brně.
Jindřich Kubias ml. ve Vamberku.
Antonín Lór, ředitel k. a. konv. stud. v Příbrami.
Družstvo divadelních ochotníků v Oslavanech.
Jan Šimáček, vrchní inženýr v Dombrové.
Petr Tesař, farář v Tlumačově.
Karel Trapp, c. k. živnost. inspektor v Hradci Králové.
Josef Urbánek, c. k. okresní komisař v Olomouci.
Jan Václavík, vrchní inženýr v Dombrové.

Nákladem Vlast. spolku muzejního v Olomouci.
Tiskem národní knihtiskárny Kramáře a Procházky n Olomouci.

Nálezy z Mořic na Hané.

Nálezy z Mořic na Hané.

ČASOPIS

VLASTENECKÉHO

MUZEJNÍHO SPOLKU V OLOMOUCI.

ROČNÍK XXI.

S 17 TABULKAMI A 46 OBRÁZKY V TEXTU.

V OLOMOUCI 1904.

Nákladem Vlasten. muz. spolku v Olomouci. — Tiskem Kramáře a Procházky v Olomouci.

OBSAH:

Články:

Různé zprávy:

ČASOPIS VLASTEN. SPOLKU MUZEJ. v OLOMOUCI.

ROČNÍK ZA 4 KOR.
ČLENŮM SPOLKU MUZEJN VYDÁVÁ SE ZA CENU SNÍŽENOU.

EXPEDICE
V ČESKÉ ULICI, NÁRODNÍ DŮM, III. POSCHODÍ.

ČÍSLO 81. SPOŘÁDÁNO v PROSINCI ROKU 1903.

Dvacet ročníků

Časopisu Vlasten. muzejního spolku olomuckého.

V lednu roku 1884 vydáno bylo první číslo našeho muzejního časopisu a dvacet ročníků jeho od té doby vydaných leží dnes před námi. Jest tedy zajisté na čase, aby podán byl členstvu muzejního spolku celkový, přehledný obraz dosavádní práce v těchto dvaceti ročnících uložené, a zároveň aby všem, kdo z časopisu muzejního chtějí čerpati, usnadněno bylo hledání. Účelu posledně uvedenému vyhověti mají připojení ukazovatelé abecední, sestavení jednak podle spisovatelů („Obsah prvních dvaceti ročníků"), jednak podle látky („Rejstřík věcný a místní"); přehledný pak obraz práce dosud v muzejníku našem uložené zároveň se stručnými dějinami tohoto časopisu podáváme v řádcích následujících.

Zakladatel muzejního spolku olomuckého, zvěčnělý professor **Jan Havelka** byl zároveň zakladatelem a prvním redaktorem našeho muzejního časopisu. Jakými zámysly se při tom dával říditi, vidno z „Proslovu", jejž postavil v čelo prvního čísla muzejníka. Povaze své přiměřeně Havelka vytkl časopisu našemu úkol skromný. Mělť „on býti toliko jakýmsi orgánem vniterním, který by i blízké i daleké členy duševně spojoval, který by zprávy přinášel o tom, co podniknuto bylo buď spolkem celým, buď jednotlivými členy na vypátrání a zachování památek domácích"; — on měl „prostým, komukoliv srozumitelným způsobem poučovati členstvo o podobě, o ceně a důležitosti těch kterých zůstatků dávných a podněcovati horlivou snahu, by objasněna byla minulost milé vlasti náležitě."

Věru, skromněji sotva vstoupil na veřejnost který jiný časopis. Čím méně však „Proslov" sliboval, tím více splnil časopis sám hned prvými čísly svými. Podle „Proslovu" měl to býti pouhý spolkový věstník; — ve skutečnosti byl Časopis od samého začátku mnohem více. Třebas zůstal vždy populárním, byl přece časopisem vědeckým. A nestalo se tak snad mimo vůli, nepředvídaně, postupným utvářením se poměrů; nikoli! Prohlédneme-li obsah prvních ročníků muzejníka, shledáme, že časopis měl od začátku dobře promyšlený, pevný, dalekosáhlý program. Tento program naznačíme zajisté správně, řekneme-li,

že Časopis nahraditi měl nedostávající se populární učebnice různých odvětví vlastivědy moravské.

Bezprostředním podnětem ku založení spolku a časopisu muzejního byla snaha, vzbuditi v širokých vrstvách moravského lidu zájem pro památky předhistorické, tak aby tyto byly zachovávány vědě vůbec a vlasti naší zvlášť ve sbírkách vlasteneckého muzea. Proto také těžiště obsahu prvních čísel muzejního časopisu leželo v pojednáních z oboru praehistorie, jejímž čelným repraesentantem na Moravě za těch dob byl učenec evropského jména Dr. **Jindřich Wankel,** Havelkův tchán. A toto zpopularisování praehistorie na Moravě zorganisoval důmyslně právě Havelka, vypracovav si zevrubný k tomu program, jejž pak v časopise muzejním důsledně prováděl.

Havelka dobře věděl, že by kniha o praehistorii třebas populárně psaná, neproklestila si cesty do dědin moravských tou měrou jako časopis. Čtenář z lidu nezahloubá se tak snadno do objemnější poučné knihy, jako do jednotlivých čísel časopisu s obsahem rozmanitým, s články podávanými v menších dávkách a s hojností drobných zpráv. Že sloh nesměl býti suchý a učený, rozumělo se samo sebou. Avšak výklad kromě toho musel býti doprovázen a znázorněn hojnými a zajímavými obrázky.

K vydávání takového časopisu Havelka měl všechny potřebné vlastnosti. V oboru praehistorie zjednal si — zejména také stykem s Drem Wanklem — obsáhlé a důkladné vědomosti; jeho sloh byl průhledný, obratný, každému se zamlouvající a jazykově bezvadný; a jsa dovedným kresličem, mohl časopis svůj bez značného nákladu zásobovati pěknými obrázky.

A tak přinesly první ročníky muzejníka řadu článků, jejichž postup byl dobře promyšlen a které měly nahražovati lidovou učebnici o pravěku Moravy. Zahájilo ji Wanklovo pojednání „První stopy lidské na Moravě“ v celém prvním ročníku. Od této nejstarší doby pravěké pak Havelka sám převedl čtenáře do následujícího období předvěkého článkem „Vlasť naše za pravěku slovanského“, jenž vycházel v ročníku druhém. K tomu družil se stejně obsáhlý článek třetí „Čelnější památky moravské z doby kovové“ v ročníku třetím. Bohužel nebylo již Havelkovi dopřáno dokončiti tohoto článku. Smrť vyrvala mu péro z ruky, přetrhla náhle neunavnou jeho činnosť — a časopis muzejní osiřel.

Avšak stromek jím zasazený a tak pečlivě ošetřovaný byl se již ujal, zapustil kořeny a nezahynul.

K naléhavému přání přátel myšlénky muzejní uvolil se Dr. Jindř. Wankel převzíti vrchní vedení časopisu a propůjčiti redakci své vážené jméno. Když pak Dr. Wankel tuto funkci koncem čtvrtého ročníku složil, pověřen byl redakcí **V. Houdek,** který již Havelkovi a ovšem i Dru Wanklovi při obstarávání prací redakčních byl vypomáhal, a jenž zůstal činným při pořádání časopisu také za další doby pod redakcí **J. Palliardiho** (roč. X. až XIII., XV. až XVIII.), ano i potom až po dnes. Takto zachoval si náš muzejník přes osobní změny v redakci nastalé (až na malou výjimku) v podstatě jednotný a původní svůj ráz.

Kruh spolupracovníků, hned z počátku hojný a zvučná jména vykazující, rozšiřoval a obrozoval se postupem času utěšeně.

Mezi prvními přispěvateli byli: řed. Karel Jar. Maška, který zvláště svými výzkumy v jeskyních štramberských i pozornosť ciziny na sebe

obrátil; řed. Jos. Klvaňa, který psal do muzejníka hlavně články geo logické a o kroji lidovém na Moravě. Zvěčnělý děkan Rudolf Kašpar a prof. Jos. Talský zase psali o moravském ptactvu.

K těmto prvotním hlavním spolupracovníkům druží se dámy rodiny Wanklovy-Havelkovy, především paní Vlasta Havelková, která upozornila na nevšímanou do té doby starobylosť a uměleckou cenu lidových výšivek; dále paní Lucie Bakešová a paní Karla Bufková-Wanklova, i slečna Madlénka Wanklova, jež propůjčila účelům muzea našeho své umění kreslířské.

Po celou dobu vycházení časopisu přispíval do něho V. Houdek, nyní dvorní rada ve Vídni, obíraje se — kromě jiných odvětví vlastivědných — nejprvé studiemi o staroslovanských hradech a dědinách, později lidovým uměním malířským (rukopisnými kancionály) a stavitelskými památkami moravskými.

Později vstoupili v řady spolupracovníků, a to především v oboru předhistorickém: Jaroslav Palliardi, Dr. Martin Kříž, Jan Knies a In. Lad. Červinka, který pěstuje kromě praehistorie též moravské mincovnictví. Národopis zastoupen jest v muzejníku hlavně Ed. Peckem a Mat. Václavkem; botanika P. Fr. Gogelou a prof. V. Spitznerem; geologie kromě jmenovaného již řed. Klvaně Drem M. Remešem.

Z větších a důležitějších prací v muzejníku uveřejněných uvedeny buďte — kromě zmíněných již souborných článků Wanklových a Havelkových — tyto:

Z praehistorie: od Dra Wankla „Kolové stavby v Olomouci“ a „Náklo a Příkazy na Moravě“; od řed. Mašky „Pravěké nálezy ve Štramberku“ a několik článků o výzkumech v Předmostí; od Palliardiho řada článkův o nálezech ve Znojmě a okolí; od Dra Kříže o výzkumech v Předmostí a v jeskyních sloupských; od In. L. Červinky o nálezech v okolí Uh. Hradiště; od Dra J. N. Woldřicha o nálezech u Mor. Krumlova; od pí. Vl. Havelkové o hromadném nálezu bronzu ve Slatěnicích; od J. Kniese o četných předhist. hradištích a sídlištích moravských.

K prvním dobám historickým vztahují se v články V. Houdkovy o staroslovanských hradech a o hradisku hostýnském: sem spadá také studie téhož o staroslovanské zádruze. Přechod k národopisu tvoří jeho úvahy o stavbě moravských dědin, pak zprávy četných spolupracovníků o lochách, jež ve spojení s pečerami ruskými uvedla pí. L. Bakešová.

Z národopisu moravského: o chalupě valašské psal K. J. Červinka, o chalupě kopaničárské Fr. Dobiáš, o severomoravské Jak. Lolek. Obsáhlou soubornou studii o lidu na Vyzovsku podal Ed. Peck. kromě pověstí o černokněžnících a o rostlinách v lidovém podání mor. Valachů. Touže látkou na Vsacku zabýval se řed. M. Václavek ve svých obrázcích folkloristických z mor. Valašska. O kroji valašském psal týž, o různých krojích moravských J. Klvaňa a jiní.

Skvělou kapitolu národopisu moravského tvoří umění našeho lidu. Umělecké výšivky lidové učinila předmětem svých studií paní Vlasta Havelková v četných svých pojednáních příslušných. Lidovou školu malířskou na Moravě (hlavně slovenskou) pak stanovil V Houdek, popsav řadu rukopisných malovaných kancionálů (zejména boršický). Týž zabýval se později památkami umění stavitelského na Moravě a věnoval obsáhlou studii zejména skvostné hradní kapli znojemské. Vedle něho psal o takových památkách na Boskovsku F. Lipka.

Také památek psaných bylo si všímáno. Kromě četných výpisů z místních kronik uveřejněna byla v muzejníku od J. Kučery obšírná zpráva o městském archivu uh. brodském.

Zvláštní pozornost věnována sporné otázce Velehradské, kterou zejména zabýval se P. J. D. Štoček; pak otázce o rodišti Komenského. Ne poslední místo mezi pomocnými vědami historickými zaujímala v muzejníku numismatika, kterou pěstoval hlavně I. L. Červinka, napsav zevrubné články o mor. denárech a brakteatech.

Z přírodopisu konečně pěstována v časopise našem nejvýdatněji ornithologie moravská od děk. R. Kašpara (Ptactvo moravské), prof. J. Talského a j. Botaniku pěstovali P. Fr. Gogela (Květena okolí místeckého) a prof. V. Spitzner, geologii pak kromě řed. J. Klvaně (O geologických poměrech na Moravě) Dr. M. Remeš, jenž pojednal zejména obšírně o propasti hranické; o jeskyních sloupských pak psali Dr. M. Kříž a K. Absolon.

Veliký jest počet posudkův o vyšlých spisech; jest samozřejmo, že nejvíce jich pochází od redaktorů muzejníka výše jmenovaných. Jsou mezi nimi mnohé, jež vzbudily pozornost v širokých kruzích, opravujíce leckteré mylné běžné názory. K několika takovým posudkům navázala se výměna názorů o sporných otázkách, zejména na př. o moravských prvobydlitelích.

Nemohlo býti účelem těchto stručných řádků vyjmenovati všechny spolupracovníky muzejního časopisu, ani vypočísti všechny jejich práce v něm uveřejněné. Úplný seznam autorů i s příslušnými jich pracemi (jenom článků úvodních je v prvních dvaceti ročnících 238) sestaven jest abecedně v připojeném „Obsahu prvních dvaceti ročníků", jenž vykazuje 154 jmen. Již z tohoto počtu vidno, že na muzejníku našem braly účasť široké vrstvy všeho vzdělaného lidu moravského. Co sobě Havelka v „Proslovu" prvního čísla přál, totiž „aby za spolupracovníky pokládali se členové všichni, by každý z nich třebas kratičkým toliko dopisem do listů těchto přispěl" . . . „tak aby žádná důležitější památka moravská neušla naší pozornosti" — toto přání jeho splnilo se měrou zajisté potěšitelnou.

Avšak jednoho dosud nezaznamenaného jména nelze v tomto stručném přehledu vykonané práce pominouti mlčením; jest to jméno všem členům muzejním dobře známé, obecně vážené, třebas v časopise muzejním jen zřídka, alespoň ne vždy úplně jmenované; jméno muže, jenž tak jako Havelka s muzejním spolkem i časopisem srostl a časopisu význačnou měrou dával ráz a ukazoval směr: jméno nynějšího předsedy muzejního spolku, konsist. rady P. **Ignáta Wurma.** On to byl, který na důležitosť studia mnohého oboru vlastivědného první upozornil. Jeho neunavné, vytrvalé snaze děkovati jest prohloubení studia národopisného u nás vůbec a lidového vyšívání zvláště. A zejména též ukázal, kterak těžiti z výsledků studia o staroslovanské kultuře, aby sebevědomí našeho lidu se tím povzneslo.

Začali jsme tento přehled jménem Havelkovým a končíme jménem Wurmovým. Těmito jmény vyznačen jest program muzejního časopisu. Tento program osvědčil se za uplynulých dvacet let; za podpory všech přátel vlasteneckého muzea olomuckého osvědčí se zajisté i dále.

OBSAH

prvních dvaceti ročníků

Časopisu Vlasten. muz. spolku olomuckého.

(V abecedním pořádku spisovatelů.)

Sestavil **V. Houdek.**

Čl. znamená: Články. *Dr.* znamená: Drobné zprávy. Číslice římské znamenají ročníky, číslice arabské pak stránku.

Posoudil:

Slovanský sborník IV 96.
V. Brandl: Život P. J. Šafaříka a Život K. J. Erbena. IV 126.
Dr. Grempler: Der Fund von Sackrau IV 174
Sborník československé jednoty. IV 175
J. Müller: O rukopisech kroniky Přibíka z Radenína, příjmím Pulkavy. IV 175
M. Václavek: Moravské Valašsko. IV 175.
K. Eichler: Poutní místa a milostivé obrazy na Moravě a v rak Slezsku V 44, 186.
Fr. Bartoš: Národní písně moravské V 89, VII 43
Fr. Bartoš: Naše děti V 90
J Havelka: Sebrané básně a vlastní životopis V 91.
Kl. Čermák: Výzkumy na Hrádku v Čáslavi V 91
Kl Čermák: O českých penězích do r 1526. V 92
K. Sicha: Nejzápadnější kraje Slávů v Evropě V 93
Dr. R Behla: Die vorgeschichtlichen Rundwälle im östlichen Deutschland. V 132
M. Wosinsky: Das praehistor. Schanzwerk von Lengyel. V 133.
Beschreibung der Sammlung böhm. Münzen und Medaillen des Max Donebauer. V 134
Dr Č Zíbrt: Staročeské výroční obyčeje atd. VI 40
V. Prasek: Vlastivěda Slezská VI 42, VIII 37.
B. Popelka: Obrazy z pravěku evropského lidstva. VI 125
Dr V Szule: Über die Ureinwohner zwischen Weichsel u. Elbe. VI 126
Kunsthistorischer Atlas. VI 171.
Al. Hlavinka: Kronyka českomoravská VII 44
Zpráva společnosti přátel starožitností českých v Praze. VII 46.
Dr. F. Sláma: Průvodce po Slovensku. VII 47
J. Vlček: Dějiny literatúry slovenskej VII 40.
Die Hausindustrie Oesterreichs. VII 14 .
Dr. H Matiegka: Crania Bohemica. VII 186.
Dr. L Niederle: Příspěvky k anthropologii zemí českých. VII 187.
Dr. Č. Zíbrt: Dějiny kroje v zemích českých. VIII 35.
B. J Matějka: Album společnosti přátel starožitností českých v Praze. VIII 36.
J Braniš: Jak píší historii českého umění VIII 37
Časopis Matice Moravské VIII 38
J. Wisnar: Untersuchungen zur geographischen Namenkunde. VIII 39.
L Šnajdr: Počátkové předhistmístopisu země České VIII 41.
Handbuch der Kunstpflege in Österreich VIII 123
Kl. Čermák: Besedy o starožitnostech VIII 124.
Ethnologische Mittheilungen aus Ungarn. IX 33, 112.
Al. R. Hein: Mäander, Kreuze, Hackenkreuze und urmotivische Wirbelornamente in Amerika. IX 78.
Dr Fr Pastrnek: Bibliograph Übersicht über die slavische Philologie 1876 1890. IX 106.
Ad. Nowak — Dr. J. Kachník: Církevní památky umělecké z Olomouce IX 107.
V. Brandl: Kniha pro každého Moravana. IX 107.
Dr. Č. Zíbrt: Skřítek v lidovém podání staročeském IX 109.
Fr. Bartoš: Moravská svatba. IX 109.
Fr Přikryl: Záhoří po stránce starožitnicko-historické IX 109.
Dr. Č. Zíbrt: Kulturni historie. IX. 110
K. Hrastilek: O některých záhadách a domněnkách týkajících se dějin mor X. stol. IX 111.
Ed Domluvil: Listy týkající se dávnověkosti města Meziříčí n. Bečvou a okolí IX 111.
Ed Peck: Okresní hejtmanství Holešovské IX 145
Průvodce po umělecké a valašské národopisné výstavě na Vsetíně. X 36
Národopisná výstava v Ořechově. X 37
Fr. J Rypáček: Z archivu města Třebíče X 37.
A. Vrbka: Leben und Schicksale des J. A. Comenius. X 37,
Comenius als Kartograph seines Vaterlandes. X 38.
Slovenské Pohlady. X 79, XI 37, XIII 85.
J. Vlček: Dějiny české literatury. X 80.
Dr. A. Gindely: Über des Joh. A. Comenius Leben u. Wirksamkeit. X 81.

Seznam ryb moravských a slezských III 88.
Velkonoční vajíčka ze Slovenska moravského. III 91.
Lebka tura pižmového. III 134.
Z Uh. Hradiště. (Dopis.) III 125.
„Ten již je len do popelnice sńcí". IV 170.
Sopka u dvora Ordějovského. IV 170.
Mlat z Mařatic. IV 170.
Nové nerosty Moravy a Slezska. IV 170.
Vlaštovka první IV 171.
Houba sladkovodní z řeky Moravy. IV 171.
O podnebí brněnském IV 171.
Podzimní tah ptačí v okolí Uh. Hradiště. IV 38
Poznámka ku rybám moravsko-slezským. IV 38.
Želva evropská (Emys europaea) na Moravě a Slezsku. IV 38.
Lebka tura pižmového. IV 39.
Drobnosti zoologické. V 43
Nově objevené rudy olověné a stříbrné v Jesenících mor. V 83.
Některé drobnosti meteorologické o Moravě a Slezsku z r. 1885. V 87; z r. 1886, VI 85; z r 1887, VIII 32; z r 1891, XI 68.
Moldavit moravský VI 39.
Rys na Moravě. VI 39.
Devonské vrstvy. VI 85.
Sádrovec. VI 85.
Vrstvy orbitoidové. VI 85.
Ložisko kostí mamutích v Předmostí u Přerova. VI 121.
Vyvřelé horniny na Bojkovsku. VI 117.
Kamenouhelné zkameněliny od Soběchleb u Lipníka VI 125
O krojích na Uh. Brodsku. VII 34.
Archiv městečka Bojkovic. VII 93.
Řezby na dveřích v Seničce VII 135
Kormorán. VIII 32.
Drobnosti o lidovém kroji na Moravě. X 109.
O kroji lidovém. X 154
Drobotiny národopisné z potulek prázdninových a z národopisných výstav a muzeji. XII 28.
Z Uh. Hradiště (Dopis.) XIII 35.

Posoudil:

Ad. Oborný: Flora von Mähren u. österr. Schlesien. I 32, II 48, III 46, IV 41.
J. Uličný: Systematický seznam měkkýšu okolí brněnského. I 82.
J. Uličný: Über Helix Clessini sp. n. I 129.
J. Uličný: Bericht über bei Brünn gesammelte Myriopoden. I 130
K. V. Slavík: Průvodce po Velehradě a okolí. II 97
Č. Zahálka: Rozšíření pyropových štěrků v česk. středohoří II 97.
Monographie des Ostrau-Karwiner Steinkohlenreviers. II 147.
F. Počta: Über Spongiennadeln des Brüsauer Hornsteins. II 148.
J. Uličný: Beitrag zur Kenntnis der Molluskenfauna v. Mähren. II 148, VIII 41.
Al. Makowsky u. A. Rzehak: Geologische Karte der Umgebung von Brünn. II 48.
Al. Makowsky u. A. Rzehak: Die geologischen Verhältnisse der Umgebung v. Brünn. II. 49.
G. Cotteau: Die Echiniden der Stramberger Schichten. II 187.
K. E. M. Rohrbach: Über die Eruptivgesteine im Gebiete der schlesisch-mährischen Kreidenformation. II 187.
J. Talský: Ornithol. Wanderungen im südl. Mähren. III 95.
L. Schlögel: Der Pilzmarkt in Ung. Hradisch. IV 41.
J. Lier: Národní kroje V 90.
Proben weiblicher Handarbeiten mährisch-ländlicher Hausindustrie. V 92.
A. Rzehak: Die Foraminiferenfauna der Neogenformation der Umgebung von Mähr Ostrau. V 93.
Prozkoumávání potravin v luč. laboratoři bratří Skéneu v Přerově. V 94.
Album Velehradské. V 185.
J. L. Holuby: Flora des Trencsiner Comitates VI 40
D. J. N. Woldřich: Diluvialni ssavectvo evropsko-severoasijské. VI 87.
A. Valtrová a H. Tichá: Nár. vyšívání lidu mor VI 89, VII 141.
J. Rzehak: Pleistocenní fauna konchyliová na Moravě. VI 171.
T. Nováková: Kroj lidový a nár vyšívání na Litomyšlsku VIII 39.
J. Uličný: Měkkýši okolí Prostějovského. VIII 41.
K. Tollich: Pitná voda města Hranic. VIII 125.

Rejstřík věcný a místní

k prvním dvaceti ročníkům

Časopisu Vlasten. muz. spolku olomuckého.

Sestavil V. Houdek.

Připomenutí. Rozumí se, že v tomto rejstříku nejsou uvedena bez výjimky všechna místní jména, která se uvádějí v časopise muzejním, nýbrž jenom taková, ke kterým se některý důležitější předmět v časopise projednávaný vztahuje.

Číslice římské znamenají ročník, číslice arabské pak stránku. „Ref." znamená referát, literární posudek.

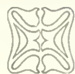

Tiskem národní knihtiskárny Kramáře a Procházky v Olomouci.
Nákladem vlast. spolku muzejního v Olomouci.

ČASOPIS VLASTEN. SPOLKU MUZEJ. v OLOMOUCI.

ROČNÍK ZA 4 KOR.
ČLENUM SPOLKU MUZEJN. VYDÁVÁ SE ZA CENU SNÍŽENOU.

EXPEDICE
V ČESKÉ ULICI, NÁRODNÍ DŮM, III. POSCHODÍ.

ČÍSLO 82. SPOŘÁDÁNO v LEDNU ROKU 1904.

Mamut od Berezovky v Sibiři.

Podle zpráv Otty Herze, chefa expedice vyslané carskou akademií věd v Petrohradě ku získání mamuta,

podává

J. V. Želízko,

assistent muzea c. k. říšského geologického ústavu ve Vídni.

S 5 tabulkami a 5 obrázky v textu.

Před nějakou dobou překvapen byl veškerý vzdělaný svět zprávou, že v Sibiři nalezen byl mamut, a to nejenom kostra, nýbrž zvíře s kůží i s masem. Rozumí se, že ku vzácnému tomuto nálezu obrácena byla ihned pozornosť jak učenců, tak i veškeré veřejnosti, a noviny celého světa se o nálezu samém zevrubně rozepisovaly.

Také zprávy Otty Herze, chefa expedice vyslané ihned od carské akademie věd v Petrohradě za účelem získání nálezu, očekávány právem s velikým zájmem a horečnou netrpělivostí.

Koncem února roku 1902 uveřejnil O. Herz předběžnou zprávu o své cestě a jejím výsledku ve spisech carské akademie věd[1]) a r. 1903 opět J. P. Tolmatšov pojednal ve zprávách carské mineralogické společnosti v Petrohradě[2]) o geologických a petrografických poměrech okolí, v němž mamut byl nalezen, podle podání a materiálu přivezeného samým chefem expedice.

Oboje tato pojednání zaslána mi byla před nedávnem panem Ottou Herzem, jemuž tuto za vzácnou a přátelskou jeho pozornosť a za laskavé svolení k jich publikování v českém jazyku, jakož i za obstarání originálních fotografií, k pojednání tomuto nevyhnutelných, vzdávám své upřímné díky.

Ježto mamut za doby diluviální i ve vlastech našich hojným býval hostem, mám za to, že vědecké výsledky páně Herzovy i pro krajiny naše jsou zajímavými a důležitými.

[1]) Berichte des Leiters der von der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften zur Ausgrabung eines Mammutkadavers an die Kolyma-Beresowka ausgesandten Expedition. St. Pétersbourg 1902.

[2]) Bodeneis vom Fluss Beresowka (Nord-Ost Sibiriens). St. Petersburg 1903

Bylo to v dubnu 1901, když carská akademie věd v Petrohradě obdržela prostřednictvím guvernéra v Jakutsku W. N. Skripicina zprávu, že u řeky Berezovky, pravého přítoku Kolymy, asi 300 verst severo-východně od Srědního Kolymska, nalezen byl celý mamut, který dle výpovědí dvou očitých svědků ještě úplně prý jest zachován.

Carská akademie věd vypravila bez odkladu expedici ku získání tohoto vzácného nálezu, k čemuž ministerstvo financí ihned povolilo 16.300 rublů. Vůdcem expedice jmenován byl dotčený již Otto Herz, zoolog muzea carské akademie, jemuž k ruce přidělen preparátor téhož muzea E. W. Pfinzenmayer a stud. geologie D. P. Sevastianov. Již počátkem května téhož roku mohla výprava opustiti Petrohrad, a účastníci její po dvoudenním pobytu v Moskvě přijeli ve zvláštním bohatě vypraveném expresním vlaku dne 14. května[3]) do Irkutska, kdež se do 20. téhož měsíce zdrželi, používše prázdného času hlavně k obstarání nejnutnější výzbroje, potravin, jakož i ku získání různých doporučujících listu do Jakutska.

K jízdě podniknuté tělegou do Katšugy na horní Leně, potřebovala expedice dva dni. Odtud přibyla přes Verchojansk do Šigalovy, odkud člunem přistála do Ustj-Kutu a konečně parníkem dorazila šťastně do Jakutska. Pokud bylo chefu expedice možno, posílal občas řiditeli zoologického muzea carské akademie věd v Petrohradě, akademiku W. W. Salenskému, zprávy, v nichž vyličoval veškeré dojmy a příhody dlouhou cestou, jakož i na místě nálezu samého zažité. Různé nepředvídané okolnosti přiměly Herze k tomu, že poněkud déle v Jakutsku se zdržel, nežli puvodně měl v úmyslu.

Ježto celá cesta od Jakutska do Srědního Kolymska jest asi 3000 verst dlouhá, a cestování jest odkázáno na příhodné léto, jakož i na jízdu koňmo, a ježto se expedici bylo bráti ponejvíce krajinami málo obydlenými, kde na 200 až 300 verst vzdálenosti nelze člověka spatřiti, musela výzbroj velmi svědomitě opatřena býti, aby expedice dosáhla kýženého výsledku.

Všecky věci se musely baliti do beden koží potažených anebo do zvláštních kožených pytlů, sumky zvaných, aby se deštěm, zvláště však při přechodu četných řek nepoškodily. Delší dobu vyžadovala též příprava sucharů a masa na vzduchu sušeného. Rovněž bylo nutno dáti zhotoviti u kováře (Jakutové jsou výborní kováři) potřebné ocelové nástroje, zvláště ke kopání a dobývání zmrzlé půdy způsobilé. Při balení bylo vždy míti zřetel k tomu, aby bedna nebo sumka měla přibližně jedna jako druhá tutéž váhu, by neztrácelo se času při nákladu břemen na koně.

K radě jednoho jakutského obchodníka, který byl dvakrát již podnikl cestu z Jakutska do Srědního Kolymska, dal Herz zhotoviti skládací kožený člun, který se dal též jako stan použíti a v nehostinných studených krajinách dobré služby prokazoval.

Rovněž množství jiných, nepostrádatelných maličkostí bylo nutno expedici v Jakutsku opatřiti, na př. rukavice, ochranné sítě proti komárům v době letní nezbytné, různé předměty potřebné jako platidla pro směnný obchod atd.

Ku koním bylo třeba najati jednoho Kozáka, aby výprava při záměně koní na jednotlivých stanicích nemusela mnoho času mařiti.

[3]) Datum rozumí se dle ruského kalendáře.

Za průvodce na cestu najal Herz v Jakutsku ještě jednoho Kozáka a jistého jakutského učitele, inteligentního to člověka, který svého času provázel též zesnulého badatele Čerského na jeho cestách. Expedice Herzova mohla teprve dne 20. června Jakutsk opustiti, ježto parník „Michael", který měl dopraviti výpravu ku stanici Tandiskaja na řece Aldanu ležící, poněkud pozdě do Jakutska přibyl. Jízda až ke stanici Tandiskaja od ústí Aldanu do Leny 170 verst vzdálene, trvala dva dni. Aldan, který jest při svém ústí do Leny asi 10 verst široký, úží se ve vzdálenosti asi 15 verst na 3—5 verst a podržuje tuto šířku do vzdálenosti asi 600 verst. Řeka tato, podobně jako Lena, tvoří množství ostrovů a mělčin. Po 30 verstách zvedá se rovný dosud pravý břeh Aldanu do výše 80—90 stop, a později i do výše 200 stop.

Dne 22. června o jedné hodině polední prekročila výprava zmíněnou řeku a týž den urazila ještě 40 verst dalšího pochodu. Celá expedice sestávala nyní vedle tří členů petrohradských ještě ze dvou Kozáku a tří jiných sluhů, jakož i ze dvaceti koní.

Ježto letní cesta z Jakutska do Verchojanska vede většinou krajinami bažinatými, musel býti náklad koní poněkud omezen, než přes to výprava až k soutěsce verchojanské velmi zvolna pokračovala. Byly také dni, kdy celá karavana nalézající se od časného jitra do pozdního večera v sedle, mohla uraziti toliko 25—35 verst. Nepřetržité deště též zavinily, že cesta byla tak rozmoklá, že se koně až po břicho vodou brodili; jmenovitě přechod přes řeku Tukulan byl velmi odvážný a nebezpečný. Zde také nešťastnou náhodou utonul v dravém proudu posel zvláště z Jakutska vypravený, maje zde karavaně odevzdati došlou poštu a jiné zprávy. Po přechodu strmé verchojanské soutěsky byla již cesta o něco schůdnější, takže bylo možno poslední dny 55—75 verst pochodu vykonati.

Když výprava dorazila dne 9. července do Verchojanska, shledáno, že cesta 938 verst obnášející trvala 19 dnů, což ještě nebylo tak zlé, uvážíme-li, po jak špatných cestách se jí bylo bráti.

Ve Verchojansku zvěděl Herz, že již čtyři měsíce nedošlo žádných zpráv ze Srědního Kolymska, čímž se dalo předvídati, že cesty v poříčí Indigirky a Kolymy nebudou právě v nejlepším pořádku.

Plné dva měsíce trvalo, než výprava stihla Srědního Kolymska, vzdáleného asi 2000 verst z Verchojanska. S jakými neuvěřitelnými obtížemi a strádáním cesta tato byla spojena, pochopí toliko ten, komu poměry severovýchodní Sibiře jsou známy. Ježto bylo lze na další cestě z Verchojanska očekávati nedostatečný počet výměnných koní na stanicích, odhodlal se Herz rozděliti expedici, chtěl-li ještě tohoto pod zimku mamuta získati, a jej zimní cestou přes Jakutsk do Petrohradu dopraviti. Tím se jedna část výpravy ve Verchojansku o něco pozdržela.

Herz zamýšlel hned po svém příchodu do Srědního Kolymska vzíti prozatím asi 6 dělníků, s nimiž hodlal podniknouti člunem cestu přes Saïmku-Bystraju 150 verst vzdálenou, odkud pak ještě dalších 130 verst mu bylo uraziti.

Ve Srědním Kolymsku Herz od náměstka izpravnika Horna se též dověděl, že se na zdejší policii nalézá nedávno koupený kel, který

dle všeho mršině od Berezovky náleží. Budoucnost prý snad ukáže, co na tom jest pravdy. Kel tento měl váhy přes 1 pud (= 16·375 *kg*) a byl 1·74 *m* dlouhý; uprostřed měl 42 *cm* v objemu, a na alveole 40 *cm* při průřezu 13 *cm*. Dle této síly pocházel ze samce prostřední velikosti. Na místo nálezu vyslán byl napřed Kozák Javlovský, jehož Herz hodlal v 8—10 dnech stihnouti a po případě doufal zde též vyhledati onoho muže, který mamuta první odkryl.

Pokud bylo lze ve Srědním Kolymsku ještě vyzvěděti, schází prý mršině kůže na hlavě, jakož i uši.

Herz zdržel se ve Srědním Kolymsku od 22.—28. srpna, kterýžto čas vynaložen byl na nejnutnější přípravy k další cestě, a po té se dvěma čluny a náměstkem Hornem opustil jmenované stanoviště. Urazivše prvý den 50 verst nocovali v Saïmce-Kudšině.

Poněvadž Herz další svoje poznámky vedl a uveřejnil ve formě denníkové, budeme tu a tam i my citovati důležitější záznamy jeho v téže formě, bychom se od původního líčení příliš neodchylovali.

29. srpna. — Při dosti prudkém severním větru šli jsme dnes pomalu ku předu, a teprve dne 30. srpna přišli jsme k Saïmce Mysovaji 150 verst od Srědního Kolymska vzdálené. Nedávno před tím jsme překročili hlavní ústí Berezovky, přibližně asi 400 metru široké.

Od 31. srpna do 5. září. — Když jsme přibyli do Mysovaji, dozvěděl jsem se, že Kozák Innokenti Javlovský teprve před několika dny k nálezišti mamuta dorazil.

Během svého pobytu marně jsem se v Mysovaji sháněl po bližších zprávách mamuta se týkajících, neboť kromě Javlovského a dvou Jakutů, kteří se i nyní s dotčeným Kozákem k nalezišti odebrali, nikdo dosud nebyl u naleziště samého.

Za to jsem se zde však dověděl zpráv, týkajících se Berezovky, jež jsem také později věrohodnými shledal. Na základě těchto jest Berezovka třetím co do velikosti přítokem Kolymy, vinouc se neuvěřitelnou meandrovitou oklikou v délce asi 700 verst od jihu na sever. Na protějším pravém břehu Kolymy u Mysovaji nalezl jsem množství bezvýznamných zbytku mamutích, jakož i některé úlomky z nosorožce, soba, bisona, a několik zubu fossilního koně.

Dne 3. září vrátil se konečně kýženě očekávaný Kozák Javlovský do Mysovaji se zprávami sice zarmucujícími, přes to však přece ještě ne zdrcujícími. Javlovský, který měl puvodně v úmyslu již na jaře naleziště mamuta navštíviti, ochuravěl před tím na delší dobu, jinak byl by prece tím, že by byl mršinu přikryl aspoň zemí a kamením, tomu zabránil, aby tato neutrpěla takých škod deštěm a dravou zvěří zpusobených.

Následkem posledních, dlouhotrvajících dešťů sesuly se totiž velké massy země s příkrého úbočí na místo nálezu, takže zadní části mršiny byly utrženy a hlava pak od vlků a medvědů úplně ožrána. Po rypáku nebylo rovněž ani památky. Javlovský sebral nyní kolem ležící kosti, jež uložil na hřbetě mršiny, přikryv je pečlivě zemí a kamením, aby do příchodu Herzova neutrpěly žádné další škody. Na odkrytých částech kůže nebyla rovněž žádná srsť zjištěna, byvši nejspíše deštěm smyta a splavena.

Na základě těchto málo utěšujících zpráv nebylo radno v Mysovaji déle prodlévati. Herz též litoval toho velmi, že nemohl mluviti s vlastním objevitelem mamuta, Lamutem[4]) Semenem Tarabykinem, ježto se nalézal právě kdesi na hořením Omolonu. Bylo se tedy chefu expedice ohledně odkrytí mamuta spokojiti s výpovědmi Javlovského.

Tento vypravoval, že v srpnu r. 1900 Tarabykin pronásleduje soba, nalezl poblíže nynější mamutí mršiny kel vážící přes 4 pudy, který však pocházel z jiného mamuta. Tarabykin pátraje dále v okolí, přišel na nynější zvíře, kterémuž dobře ještě zachovalá hlava ze země vyčnívala, a u níž bylo viděti pouze jeden kel.

Ježto však Lamuti před celou mamutí zdechlinou mají pověrečný strach a bojí se, že odkrytím jejím ze země přivolají na sebe nemoc, tož nechal Semen Tarabykin mršinu nalezeného mamuta nedotknutou, ale vypravoval o ní dvěma jiným Lamutům Michaeli Tajčinu a Vasilu Detjkovu, jichžto jurta byla asi 20 verst od naleziště vzdálena. Oba tito lidé navštívili též dvakráte Herze, a to již na místě nálezu samého, kdež mezi jiným vypravovali, že již hned po odkrytí mamuta scházel tomuto rypák a kůže na hlavě že byla setlelá. Oba zmínění Lamutové se domnívali, že hlava mršiny byla již přes rok odkryta, avšak jiného nic nemohli o nálezu říci jednak proto, že jenom jednou naleziště samo navštívili a pak vůbec ještě nikdy mamuta neviděli, přes to, že byl Tajčin již 90 let stár. Mamut nazývá se v jakutské řeči Ukyla = vodní zvíře, lamutsky Agdján kämi = velké zvíře, nebo také jen kämi.

Koncem srpna odebralo se několik Lamutů na Kolymu, kdež se s nimi Javlovský setkal a od nich oba výše uvedené mamutí kly odkoupil. Inteligentní tento Kozák vědom jsa sobě důležitosti vzácného nálezu, smluviv se s dotčenými Lamuty, společně s nimi počátkem listopadu naleziště navštívil.

Když Javlovský v listopadu 1900 s Lamuty na místo nálezu přibyl, uřízl mamutu z hlavy kus kůže a něco srsti z levého boku, dále vyňal též ze žaludku zvířete něco z obsahu a přinesl tyto věci, jakož i ony kly na policii ve Srědním Kolymsku, k náměstkovi izpravnika Hornovi.

Tyto přinesené částky z mamuta byly neprodleně zaslány carské akademii věd do Petrohradu a došly na místo své asi krátce po tom, když Herz s expedicí svojí byl již na pochodu k Berezovce.

V polovici prosince 1900 odebral se rovněž náměstek Horn s Javlovským k nalezišti, po té pak zpraven byl ihned o vzácném nálezu guvernér v Jakutsku a zpráva v zápětí putovala dále do Petrohradu. O své další cestě k Berezovce píše Herz ve svých záznamech následovně:

5. září. — O 12. hodině v poledne překročili jsme pravý břeh Kolymy a po dalších dvou hodinách bylo vše k další cestě k Berezovce připraveno. Ježto koně teprve den před tím přibyli, nebylo nyní možno větší kus cesty uraziti; šlo se od Kolymy přesně jižně, přímým směrem k vrchu Bljudu, jehož výši jsem na 1500 stop odhadl.

[4]) Lamuti jsou větev Tunguzů, kočovný to nárůdek sibiřský počtem asi 3000 duší.

Bažinatou krajinou brali jsme se velmi zvolna ku předu, a již po 12 verstách byli jsme nuceni rozbiti noční ležení.

6. září. — Od našeho ležení šlo se stále jižně k vrchu Bljudu, který jest asi 20 verst východně od Kolymy vzdálen, pak byl nejprve překročen jeden jeho hřbet ve výši 345 *m* a na to další vyšší výběžek Bljuda ve výši 420 *m*, tedy o něco málo nižší než vrchol hory samé.

Po překročení tohoto horského hřbetu brali jsme se údolím, kde stromoví druhu Larix dahurica tvoří rozsáhlejší lesy, jež jsou místy prorostlé zakrslou břízou jakož i olšinami. Po dalších dvaceti verstách pochodu na jih, u malého jezera, rozbit druhý noční tábor. Vykonali jsme celkem tedy již 40 verst pochodu.

7. září. Za husté sněhové metelice, jež hrozně stěžovala další pochod, takže koně co chvíli padali, přes to že měli na sobě jen tři pudy nákladu, překročili jsme dva horské hřbety ve výši 325 a 385 metrů, a dorazili po 30 verstách k Ssiveru, vedlejšímu to přítoku Berezovky a po dalších třech verstách rozbili jsme již na břehu Berezovky třetí noční ležení. V malém údolí, jež od posledních horských hřbetů k této řece směřuje, vyskytuje se vedle Larix dahurica ještě stromoví druhu Batula nana, Populus suaveolens a dva druhy Salix. Populus suaveolens zdá se zde dle starých, až půl metru silných zbytků býti na vymření.

Byla již tma, když jsme za stále zuřivější chumelenice dosáhli řeky. Na rychlo opět byly naše tři stany zbudovány, zavazadla uschována a ježto jsme byli úplně přemoženi, po několika číších vřelého čaje oddali jsme se cele pod ochranu našich stanů.

8. září. — Následkem padajícího sněhu rozvodnila se Berezovka, takže jí nebylo lze dnes překročiti a proto nezbývá nic jiného, než vyčkati do zítřka. Řeka tato valí se zde silným proudem v šířce asi 200 kroků. Nikde nevychází žádná hornina na den. Prohlédl jsem 10—15 metrů vysoký, valouny pokrytý břeh a nasbíral zde některé ukázky hornin.

9. září. — Největší část zavazadel byla již včera večer na zvláště vybraných silných koních přes řeku dopravena, zbývá dnes již pouze stany strhnouti a onen poněkud nebezpečný přechod provésti. Všecko šlo rychle ku předu, a poslední čtyřicetiverstový pochod přivedl nás konečně ku kýženému cíli.

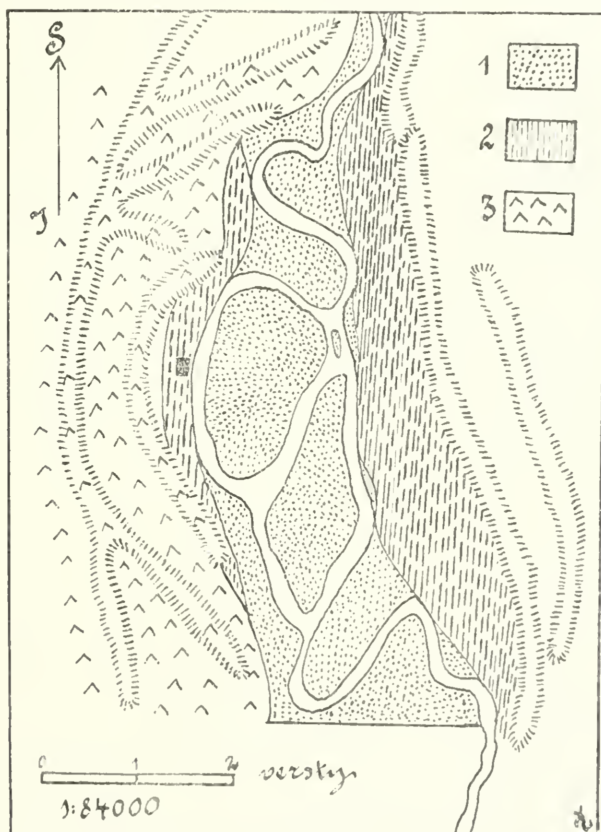
Od našeho ležení na Berezovce počínaje byl jižní směr cesty poněkud pozměněn: obrátili jsme se totiž na východojihovýchod a překročili čtyři horské hřbety 260, 370, 410 a 340 metrů výšky. Poněvadž prášenice nijak neustávala, bylo pro průvodčího Javlovského těžko držeti se správného směru, ježto vyšších kopců, dle nichž se měl říditi, nebylo viděti.

Již bylo velmi pozdě, když jsme k nalezišti dospěli a poněvadž mi nedalo pokoje, zdali snad dravá zvěř nepoškodila znovu mamuta Javlovským přikrytého, vydal jsem se s panem Hornem neprodleně na místo. Bohudíky mamut nalézal se v témže stavu, v jakém jej byl Kozák opustil. —

Herz, uvažuje poměry v severovýchodní Sibiři, obával se nejvíce vody, která zvláště za doby jarní, když obleva nastane, s velikým chvatem z okolních hor do údolí se řítí, berouc s sebou vše, co jí do cesty přijde.

V každém případu bylo nutno mršinu pokud možno co nejdříve ze sutě vyprostiti a pak teprve uvažovati co dále. Nebude-li možno, odkrytí úplně zvíře ještě letošního roku, jest nevyhnutelně třeba kol místa, kde mamut spočívá, zbudovati z kmenů hráz, aby se přívalu zabránilo. Mnoho uvažování dalo ještě, jak by se věc nejlépe zařídila, aby poslání expedice v každém směru důkladně bylo provedeno.

Na pozvolné sušení mamutí kůže na vzduchu nebo pomocí soli a kamence na místě samém nebylo ani pomyšlení. Rovněž konservování ostatních částí mršiny, ať již by bylo tím či oním výše uvedeným způsobem třeba až v Kolymsku provedeno, by taktéž mnoho času a nákladu vyžádalo, takže by mamut snad až teprve na zimu příštího roku

Geologická mapka okolí Berezovky v blízkosti naleziště mamuta (naleziště vyznačeno jest malým černým čtvercem).
1. Alluvialní uloženiny Berezovky.
2. Staré terasové uloženiny — „Taiga“.
3. Porfyr.

mohl býti dále transportován. A podaří-li se zvíře pokud možno co nejdříve ze sutě odstraniti a tělo jeho na jednotlivé částky rozebrati, tož nutno bude celý nález ve stavu zmrzlém do Kolymska dopraviti — tak Herz uvažoval — a když již jednou bude zde, proč by nebylo možno dopraviti jej ihned zimní cestou dále do Petrohradu, kdež přece jenom jsou po ruce veškeré prostředky, jimiž lze celý nález zdárně zachovati.

Z dalších zajímavých záznamu Herzových na nalezišti samém učiněných, uvádíme toto:

10. září. 8 h 3,5° R.; 12 h + 1,5° R.: 7 h — 1,0° R.

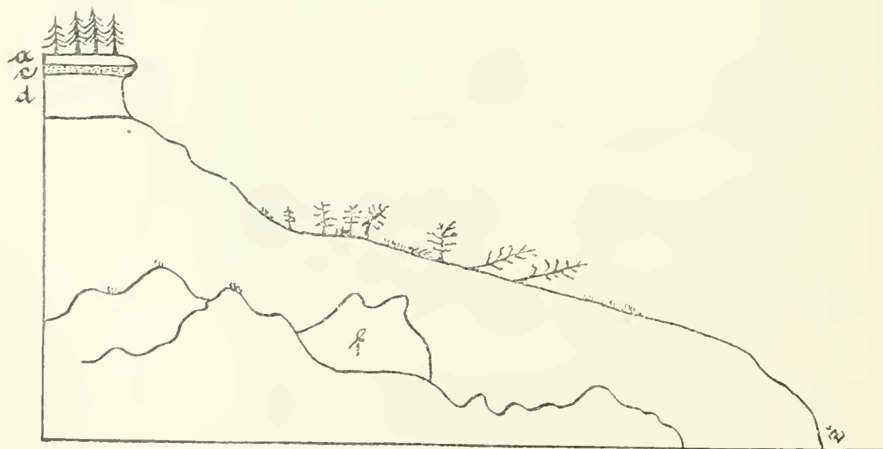
Celý den dnes bouřilo a sněžilo bez konce, že nebylo lze ničeho jiného podniknouti, než káceti dříví pro zimní chýši, jež nám po příchodu mých společníků ku pobytu asi dvouměsíčnímu měla sloužiti.

11. září. 8 h 2,0° R.; 12 h + 4,0° R.; 7 h + 0,5° R.

Dnes bylo takové teplo, že bylo lze dobře spousty země zmoci, a já mohl jsem také s předběžnými pracemi započíti.

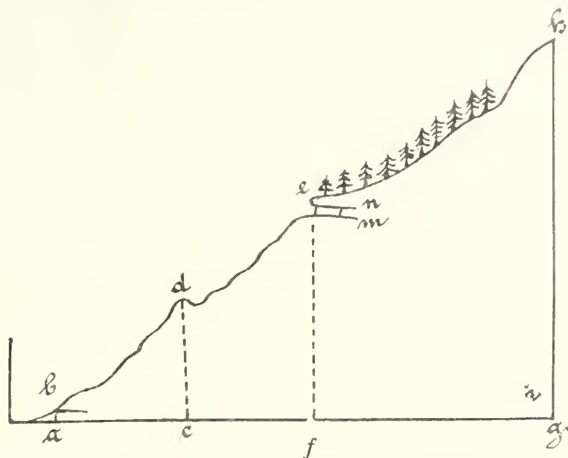
Od mého prozatímného stanoviště leží mamutí mršina asi půl versty daleko na levém břehu Berezovky, na polokruhovitém rozervaném a rozpukaném srázu (terase), jenž spadá ku břehům řeky sklonem 30 až 35°. Vzdálenosf nálezu od řeky samé činí asi 62 metru. Vrchní vrstva humusu pokryvkou mechovou porostlá, jest na různých místech 30—52 *cm* mocná. Pod vrstvou touto leží hlinitá země obsahující asi $^2/_3$ prsti a $^1/_3$ hlíny, jež má průměrně 2 metry, místy též čtyři i více a která vrstevnatými žilami ledu 5—18 *cm* silnými, jakož i kamením, kořeny a kusy dřeva jest prostoupena.

Pod touto alluviální vrstvou vychází na den vertikální ledová stěna, která nad nalezištěm mamutím 5 *m* a na jiném místě 7 až 8 *m* jest mocná. Tato ledová stěna táhne se nejspíše týmže sklonem jako celý ostatní sráz ku břehu řeky. Na stěně této leží obrovské spousty balvanů a země, které bývají pozvolným táním sněhu a ledu sříceny a deštěm

Levý břeh Berezovky v blízkosti mamutího naleziště.
a — svrchní vrstva humusu, *c* — hlinitá zem, *d* — ledová stěna, *f* — ledový balvan.

vzniklými povodněmi s horských, 120 metrů vysokých hřbetů až ku břehům Berezovky odnášeny. Při podobném sesutí nebo odplavení se stalo, že koncem srpna 1900 přišla hlava mamutí na světlo, co zatím tělo ještě pod tíží sutě spočívalo.

Sráz na břehu Berezovky nedaleko naleziště mamuta.
acfg hladina Berezovky, *ab* 4·5 *m*, výška jarní vody v Berezovce, *cd* 35 *m*, *ef* 55 *m*, *mn* ledová stěna, *gh* 120 *m*, *d* naleziště mamuta.

Po učiněných několika fotografických snímkách počal jsem s odklízením sutí a odkryl nejdříve lebku zvířete, z níž větší část kůže, jak známo, byla v minulém létě dravou zvěří ožrána. K velikému svému překvapení nalezl jsem mezi zuby mamuta zbytky potravy, důkaz, že mamut po krátkém zápasu se smrtí v tomto postavení zahynul. Dlouho jsem se zabýval tímto veledůležitým nálezem a mimoděk napadla mi svého času Maydlem vyslovená tužba, že jest třeba jednou nalézti úplné zvíře s koží a srstí, jakož i s úplně zachovalými zbytky potravy mezi zuby. Nyní ležela přede mnou celá skutečnosť a důkaz srovnáním s obsahem žaludku bylo nyní lze snadno provésti.

Levá alveola vykazovala některé řezy v místech, kde Lamuti kel uřezávali. Dle veškerých nasvědčujících známek vychází na jevo, že pravý kel již dlouhé doby na lebce schází. Pevně v zemi trčící spodní čelisť ležela na velkém kusu kůže, jež se později jako počátek hoření prsní partie býti ukázala.

Nechal jsem především suť kolem mamuta pozorně odstraňovati u hlavy počínaje a ve hloubce asi 68 *cm* narazil jsem na levou přední nohu zvířete, která až k nadloktí byla ještě celé srstí pokryta. Pokožka se zdála býti již úplně setlelá, přece však podařilo se srsť ještě na kůži lpící s vlhkou zemí a ve stavu zmrzlém až do Petrohradu dopraviti.

Pokrývka na přední levé noze sestávala, jak předběžně bylo lze viděti, ze žlutohnědé 25—30 *mm* dlouhé, spletené vlnovité srsti a hustě rozložených, rezavěhnědých, na koncích utrhaných štětin 10—12 *cm* dlouhých. Tato levá noha byla v takovém stavu, že zřejmě nasvědčovala tomu, jak se mamut z nějaké jámy nebo rozsedliny vyprostiti snažil, ale nejspíše pádem, jak později uvidíme, si tak uškodil, že již více moci k tomu neměl.

Dalším odstraňováním materiálu objevila se také zadní pravá noha, jež se při pádu nebo klouznutí mamuta tomuto rovnoběžně na tělo položila. Štětinami byla málo pokryta, za to na některých místech více onou žlutohnědou vlnovitou srstí. Na zadní noze přišel jsem též na setlelé kusy masa, na němž bylo dosud možno rozeznati svalová vlákna. Zápach, jaký se kolem z mršiny šířil, byl tak hrozný, že jsme museli často od práce ustávati. Přes časté mytí rukou nebylo možno zápachu se zbýti a přece bylo nutno větší díl práce pouze rukama vykonávati.

12. září 8 h 4,0° R; 12 h + 1,0° R; 7 h — 3,5° R.

Po odklizení země pod přední levou nohou objevila se hustá srsť, která z části se zemí odpadala, ale z většího dílu podařilo se ji bandáží zachovati. Srsť na levé zadní noze jest červenohnědá až popelavá, ale ne tak temná, jako na noze přední. Délka na konci utrhaných štětin kolísá mezi 4—12 *cm*; vlasové kořínky všechny i s pokožkou setlely.

Odpoledne odklízeli jsme 2·4 *m* mocnou suť na pravé straně mršiny se nalézající, která kořeny, zbytky stromoví a oblázky byla prostoupena. Pod touto vrstvou odkryta byla 18 *cm* mocná vrstva ledu, po té tenká vrstva země a pod ní opět jiná vrstva ledová, v níž trčela pravá přední noha, u které ale srsť na přední části úplně chyběla, anebo spíše byla pohybující se massou ledu nebo země sedřena, jak to bylo poněkud pozorovati na některých dosud odkrytých místech břicha zvířete.

Dle přímého postavení mršiny jest jisto, že se nalézala v původním uložení a že mamut v těchto místech vzal nedobrovolný konec, a tudíž nebyl sem také odnikud vodou připlaven.

Hustá jeho srsť rovněž tomu nasvědčuje, že zvíře toto bylo studenému klimatu dobře uvyklé. Že by snad zde byl mamut zahynul následkem nedostatku výživy, jest dle obrovských zbytků potravy, později v žaludku jeho objevených, taktéž vyloučeno.

13. září. 8 h — 8,5° R; 12 h + 0,5° R; 7 h — 5,0° R.

Dnes provedl jsem několik fotografických snímků a po té jsem pátral v okolí po fossilních kostech. Všude jsou zbytky soba (Cervus tarandus), jakož i různých bovinů roztroušeny.

14. září. 8 h — 8.5° R; 12 h + 1,0° R; 7 h 2,0° R.

Nechal jsem suť od jihu k jihovýchodu dále odstraňovati, pátraje marně po zbytcích rypáku, neboť zajisté když tato část těla se nejdříve na světle objevila, buď setlela, nebo byla ožrána.

Každá lopata země byla důkladně prohlížena, ale málo špatně zachovalých zbytků srsti nalezeno, a ta se ještě mimo to při čistění rozpadala. Část kostí nalezená ve vzdálenosti asi 1·82 *m* na jih od pravé alveoly pochází nejspíše z lebky soba.

Odpoledne počali jsme s odstraňováním pravé strany ledu.

Na zevnější straně pravé přední nohy byl hnědě vypadající bublinovitý led 23 *cm* silný a pokrýval chodidlo pravé zadní nohy, mající tutéž polohu k jihu jako měla levá zadní noha. Pod oběma uvedenýma

nohama tvořil led ještě asi 3 *cm* silnou vrstvičku, která se po úplném osvobození mršiny ze sutě i kolem ostatního těla rozkládala.

Od pravé zadní nohy na západ, směrem k vrchu, jevil se led silnějším, dosáhna zde 54 *cm* tloušťky, kteráž se ve vzdálenosti asi 86 *cm* od chodidla počínajíc sesilovala až na 71 *cm*, načež opět země následovala. Tato 71 *cm* mocná ledová vrstva vytratila se směrem k pravé břišní straně zvířete až na 10 *cm*.

Nadmíru zajímavý nález byl učiněn asi 13 *cm* od chodidla pravé zadní nohy, kdež nalezen byl totiž hojně srstí pokrytý zbytek ocasu.

15. září. 8 h — 2,0° R; 12 h + 2,5° R; 7 h — 3,5° R.

Sníh již ze srázu zmizel, ale proto jsem přece přerušil práci, dalšího vyproštění mamuta ze sutě se týkající, neboť hodlám teprv znovu počíti, až se moji společníci dostaví, by mohl pan Sevastianov některá geologická pozorování provésti.

Herz během této doby oddal se sám v blízkém okolí některým geologickým studiím, pokud to bylo jemu jako negeologu možno.

Za tím účelem podnikl též výlet na jeden 120 metrů vysoký kopec, zvedající se na západě nad srázem, odkudž též nějaké ukázky hornin získal.

Jak Herz seznal, leží celý prostranný terasovitý sráz (autor zove jej Absturzfeld, Absturzgebiet) na rozpouštějícím se ledovci, který zde všude hluboké zářezy utvořil, jež byly před časy vyplněny zemí, kamením a zbytky stromoví snesenými s pohraničných horských hřbetů vodami, takže tyto zbytky zde utvořily dosti mocnou pokrývku, na níž druhdy zajisté bohatá vegetace rostla, aby mamutům a jiné zvěři s dostatek pastvy poskytla.

Zda-li tato flora jest i s nynější florou identická, o tom hodlal se Herz později přesvědčiti, až bude srovnávati v okolí nasbírané rostliny se zbytky v žaludku mamutím nalezenými.

Moc tehdejších přívalu nánosových nebyla asi ještě tak silná, aby mohla těžké tělo mamuta dále zanésti, neboť tento zůstal neporušeně na témže místě ležeti, kde původně zahynul. V nynějším položení jeho těla, zejména obou předních klečících nohou bylo lze dobře pozorovati, jak se zvíře hledělo znovu vzpříti; ale jak nasvědčují zlámané veliké kosti, jako pánev, pravý humerus a j., byl smrtelný zápas marný a mamut také v rozsedlině dokonal.

Že se ledová stěna ještě hluboko (nejspíše až pod samé dno Berezovky) táhne, ukázalo se později, po úplném vyprostění mamutí mršiny ze sutě, ježto Herz dal pod tímto místem, kde zvíře leželo, vykopati jámu do hloubky 1·90 *m*, v níž přišel na mocný ledový podklad.

A na jiném místě, severně, asi 100 metru od naleziště vzdáleném, vychází na den rovněž ledová skála, která pokryta byla 2·5 *m* mocným nánosem a k tomu byla mnohem níže položena než led nahoře zmíněný. Led tento měl hnědě zemitou barvu a byl prostoupen množstvím vzduchových bublin tvaru částečně podélného, částečně kruhovitého.

Jemné písčité a hlinité vrstvy byly hojnými, dohromady souvisícími bublinkami stlačeny a místy tvořily též malé shluky. Hlouběji jevil

se led býti pevnější a pruzračnější, jsa křehký a bělavé barvy. Jakmile však zůstal krátký čas na vzduchu, nabýval oné hnědé, zemité barvy. Led jednak sněhovou, jednak dešťovou vodou vzniklý jest naproti tomu vždy prosvítavý, bílý a tvrdý a má pruhovaný vzhled, povstalý podlouhlými příčnými vzduchovými bublinami.

Že by se ledová stěna snad byla utvořila lavinou, o tom není ani řeči, ježto celá tato stěna obrácena jest přímo na východ, a proto slunce v době letní jednak paprsky, jednak zahřátými od nich spoustami kamene z blízkých kopcu pocházejícími, takto k tání značně napomáhá.

Herzovi při tomto a podobném uvažování týkajícím se původu ledových hmot též napadlo, nemá-li vlastně před sebou „praled", nebo dle Tolla též tak zvaný „kamenný led", z předešlé ledové periody pocházející.

Dne 18. září dal Herz poblíže naleziště zbudovati zimní chýši, a dosud v zemi se nalézající zbytky mamuta znovu pečlivě přikrýti. Později bylo nutno zbudovati pevné ochranné chýše nad mršinou samou.

Dne 20. září přibyl na místo nálezu též Pfinzenmayer s ostatním zbytkem nákladu. Jaké však bylo udivení chefa expedice, když se dověděl, že se Sevastianov z Mysovaji do Srědního Kolymska vrátil. Pfinzenmayer dále vyprávěl, že 5 dní po odchodu Herzově z Verchojanska vydal se za tímto a musel s týmiž nepříjemnostmi cesty, zvláště s rozvodněnými řekami zápasiti, jako přední oddíl výpravy. Rovněž i nedostatek koní pochod značně stěžoval.

V dalších záznamech Herzových následuje toto:

Od 21.—25. září. Ohon, dne 14. září nalezený jsme dnes v zimní chatě rozehřáli, ale brzy jsme toho zanechali, ježto veškerá srsť na něm

Dolní čelisť mamuta se zachovalým jazykem.

se dosud nalézající počala odpadávat. Ocas tento podobá se ocasu tura (Bos priscus), má 22 *cm* délky a srsť trčící ze zmrzlého zemitého obalu jest 10 *cm* dlouhá. Tato jest, počínajíc od hořeního konce až do polovice, špinavě žlutookrové barvy, dolní polovice pak jest černá.

Stavba ochranné chaty nad mamutem pokračuje rychle ku předu. Ježto ochranná tato chata bude nižší než dosavadní pokrývka hlavy, odňali jsme tuto a mohli po té v trenovních zubech nalézající se zbytky potravy odstraniti. Z těchto bylo vidno, že nebyly dosud úplně sežvýkány. Zbytky jehličí druhu Pinus nebo Larix nezdají se býti dobře zachovalé, za to spíše různé druhy travin. Poněkud méně zbytku potravy nalézá se rovněž na právě odkrytém úplně zachovalém jazyku.

26.—29. září. Vykonal jsem dnes nutná měření mršiny a sbíral rostliny z části pod sněhem ukryté. Dnes teprve lze Berezovku po zamrzlé hladině přejíti; mnohá místa v řece však dosud nezamrzla.

Pod ledem chytáme nyní denně ryby, ale pouze štiky, jiné druhy ryb nebylo lze ani později polapiti.

30. září. 8 h — 9,0° R; 12 h + 3,5° R; 7 h — 0,5° R.

V mamutí chýši bylo dnes poprvé topeno. Aby se dalšímu mrznutí mamuta zabránilo, muselo se dnem i nocí na ruzných místech kolem mršiny topiti.

2. října. 8 h — 12,5° R; 12 h — 2,0° R; 7 h — 6,5° R.

Dnes počali jsme s čistěním země, ležící na ožraných částech šijových a hřbetních, při čemž jsme nalezli několik polámaných žeber. Některé obratle, jež buď zvířaty anebo pohybující se massou od těla byly odtrženy, jsme též vykopali.

Na pravé prostřední straně mamuta, kde ještě země ležela, ukázala se pod touto 20—30 *mm* dlouhá, žlutohnědá srsť, ale tak spletená a se zemí smíchaná, že se z ní velmi málo dalo zachrániti.

3. října. 8 h — 6,5° R; 12 h — 2,0° R; 7 h — 7,0° R.

Po té, když byla poslední země se hřbetu odstraněna, objevily se zbytky potravy v žaludku; tyto byly již velmi shnilé. Nemohli jsme však zde dále nic dělati, ježto vše bylo ještě pevně umrzlo. Odpoledne bylo počato s řezáním pravé břišní stěny.

4. října. 8 h — 10,0° R; 12 h — 6,5° R; 7 h — 17,9° R.

Dopoledne byla vyňata pravá lopatka, jakož i část žeber, po té bylo odstraněno něco z obsahu žaludkového, který sestával z obrovského množství potravy. Zprvu objevené žaludeční stěny byly barvy tmavé, kávově hnědé až černé. Odpoledne provedena druhá důležitá operace na přední levé noze a usneseno, tuto mezi humerem, ulnou a radiem odloučiti, čímž doufal jsem ještě pevně na kůži lpící srsť po roztání pokud možno zachovati.

5. října. 8 h — 15,0° R; 12 h — 10,5° R; 7 h — 18,0° R.

Dnes byla postranní kůže odřezána a žebra odkryta, jež jsou z větší části dobře zachovalá. Žaludek se svým obsahem se stále uvolňuje; ostatní orgány jsou zničené. Po té mohli jsme odstraniti z hlavy

tyto zbytky: lícní kůži, pravou polovinu s očním důlkem, část kůže z lebky mozkové, tři čtvrtiny hořeního pysku a zcela zachovalý pysk dolní, jenž byl pokryt řídce světlými štětinami, které však zůstaly v zemi a smísily se s ostatní srstí. Kůže z hlavy, jež na některých místech podlehla rozkladu, byla ihned kamencem a solí konservována.

Odpoledne jsme odstranili levý humerus, zanechavše na něm šlachy i chmýří. Šlachovité tučné maso pod humerusem se nalézající jest tmavočervené barvy, a vypadá ještě tak čerstvě, jako maso velmi promrzlé. Dlouho jsme přetřásali otázku, zdali by nebylo možné učiniti pokus s požitím tohoto zcela chutně vypadajícího masa, než nikdo se nechtěl obětovati, aby vzal tohoto pokrmu do úst, spíše dána přednost masu koňskému. Za to psi žrali mamutí maso velice rádi.

Špek na kůži se nacházející jest až 9 *cm* silný, bílé barvy, bez zápachu, houbovitého vzhledu a lehko se krájí.

Kůže na levém humeru jest 19 *mm* a na levém boku 23 *mm* silná.

Velké chuchvalce srsti, které ve zmrzlé zemi u spodního pysku vězely a dříve bradu a prsa zvířete pokrývaly, jsou, ač přetrhané, až 35 *cm* dlouhé. Úplná délka této srsti obnášela přibližně asi 50 *cm*. Rovněž tak dlouhá byla srsť pokrývající levé rameno a hřbet. Barva její byla popelavá nebo plavá. Zbytky srsti pocházející z levé líce mají až 23 *cm* délky, jsou z části červenohnědé až černé, z části plavé.

6. října. 8 h — 18,0° R; 12 h — 10,5° R; 7 h — 11,0° R.

Přední levá noha byla obvázána a do sena zabalena a mimo to ještě plátěným pytlíkem obtažena, aby jen veškerá srsť zůstala zachována. Ve Srědním Kolymsku bude všechno ještě do kůže zašito, ježto zde potřebný k tomu material schází.

Ze žaludku bylo získáno asi 30 pudů zbytků potravy, k tomu pravá noha nad humerusem odříznuta a po té i humerus, který již při pádu zvířete v polovici se zlomil, byl vyňat. Rádi bychom byli transportovali celou nohu, ale bylo by to bývalo pro nartu (saně psy tažené) přece jen za těžko.

Maso i tuk jsou dobře zachovány, a také jich části přinesu. Srsť přední strany pravé nohy schází, za to se strany spodní mohl jsem jí slušné množství z ledu zachrániti. Taktéž i krev podařilo se mi získati, která v kouscích vypadala jako nadmanganan (hypermangan), při změknutí pak nabývala špinavě červené barvy, a nechala se snadno smýti. Krev tato nalezena byla mezi žaludkem a prsní kostí.

Za to krev, kterou jsem nalezl nad prsní kostí a nad levým a pravým humerusem, jest světlé, zeměžluté barvy. Co se týče onoho zápachu, který se nám zdál zprvu tak nesnesitelným býti, není již dávno takovým jako v prvních dvou dnech po odkrytí mršiny; či jsme si na něj již uvykli?

7. října. 9 h — 9,5° R.; 12 h — 7,0° R.; 7 h — 12° R.

Pravá přední noha byla dnes zabalena, a po té bylo v dalším čistění žaludku pokračováno. Ony části žaludkové, k nimž měl vzduch delší dobu přístup, rozpadaly se přes nejbedlivější s nimi zacházení,

než přes to podařilo se mně zachovati největší díl žaludku a jeho obsahu.

Odpoledne mohl býti též odkryt dosud v zmrzlé zemi se nalézající penis, jehož svrchní strana byla 86 *cm* a spodní 105 *cm* dlouhá; šířka jeho ve vzdálenosti 10 *cm* od průduchu cíbele obnášela 19 *cm*.

8. října. 8 h — 12,0° R.; 12 h — 7,0° R.; 7 h — 8,5° R.

Čím více se k zadním částem těla přibližujeme, tím těžší jest práce. Ze zlomené pánve byla levá strana vyňata. Maso pod ní se nalézající jest ještě jako kámen umrzlé, rovněž i pod stehny i pod žaludkem leží větší hroudy ledu, které musí býti poznenáhla odstraněny. Úplná kosť křížová byla též nalezena.

9. října. 8 h — 9,0° R.; 12 h — 6,5° R.; 7 h — 13,5° R.

Dnes podnikli jsme dvě velké operace.

Dopoledne byla levá a odpoledne pravá zadní noha odňata. Kosti stehenní, které po namáhavé práci mohly býti ze zmrzlého masa vydobyty, držely s tibií a s fibulou tak silně pohromadě, že musely býti vyříznuty. Mezi penisem a levou zadní nohou nachází se v kožním záhybu většinou ještě všechna srsť. Tato zplstěná, vlnovitá pokrývka jest tu 30—35 *mm* dlouhá a plavá štětinovitá srsť má až 32 *cm* délky.

10. října. 8 h — 17,0° R.; 12 h — 10,5° R.; 7 h — 15° R.

Když bylo 7—8 pudů masa odřezáno, mohli jsme se dáti do vyzdvihnutí spodní břišní kůže, kteráž jsouc dosti rozložitá, musila býti zprvu rozdělena, a teprve ze zmrzlé hmoty vysvobozena. Když jsme vyzvedli za pomoci dělníků 14 pudů těžký kus kůže, podařilo se nám po té odkrýti úplně zachovalý ocas zvířete, jenž se zdá míti asi 22—25 obratlů. Není tudíž tak dlouhý, jak se Brandt domníval, a jak jej vyobrazil; srovnává se spíše s vyobrazením, které učinil Boltunov. Že konec ocasu musel býti druhdy silně obrostlý, svědčí nalezené silné, z třetiny ulámané, rezavěhnědé štětiny, které úplné mohly býti asi 20—35 *cm* dlouhé. Mnohé z těchto štětin měly až půl millimetru v průměru. —

Ocas byl na zadní straně jen 36 *cm* dlouhý a objem jeho měl u řiti 32 *cm*; šírka této byla 28 *cm*. Kořen penise i s řití ležel o 41 *cm* hlouběji než spodní strana stehna levé zadní nohy.

11. října 8 h — 13,5° R.; 12 h — 6,5° R.; 7 h — 7,0° R. Dnes provedeny poslední operace, načež bylo vše do naší zimní chaty doneseno a zabaleno.

Pokud naše veškerá práce trvala, nepřibylo nového sněhu, až teprve dnes pokryla se Berezovka a nížiny sněžným příkrovem, takže bude možno transport nálezu brzy do Kolymska dopraviti. Která cesta k účelu tomu bude vhodnější, zdali po Berezovce až na Kolymu, nebo přímo přes Taigu, bude teprve příští dny rozhodnuto, až se vrátí Javlovský, kterého jsem byl před deseti dny s dvěma Jakuty poslal, aby vyhledal cestu.

12—14. října. Tyto dni muselo se velmi pracovati, aby všechno bylo připraveno pro odchod na den 15. října pevně ustanovený. Byly zbudovány desatery saně, na něž se části mamutí naloží.

Když se Javlovský 14. října vrátil se zprávou, že možno konati cestu Taigou, potěšilo nás to velmi. Dal jsem ještě na místě nálezu, v nejhlubší jeho poloze, tam kde ocas v zemi spočíval, vykopati jámu 2·25 *m* hlubokou, ve které jsem ve hloubce 1·90 *m* na všech čtyřech stranách uhodil na čistý led, jenž má tutéž povahu jako led zmíněné již ledové stěny; důkaz to, že se tato ledová stěna ještě hluboko táhne. Poněvadž se Herzovi nedostávalo okamžitě koní, by mohl celý náklad najednou naložiti a odvézti, a ježto se na další potřebné koně muselo čekati, poslán byl Javlovský napřed s prvním oddílem transportu a několika lidmi do Mysovaji, kdežto druhý oddíl výpravy následoval o několik dní později. Dne 22. a 24. října shledal se Herz v Mysovaji zase se svými průvodci.

Ježto se nebylo čeho obávati, když by celý náklad mohl býti vypraven z Mysovaji do Kolymska časněji, bez dozoru Herzova, odebral se tento do zmíněného místa o něco dříve, hodlaje zde vykonati nutné přípravy, týkající se další dopravy mamuta do Jakutska.

Po příchodu Herzově do Kolymska vyprávěl meškající zde ještě Sevastianov, že se z Mysovaji vrátil, ježto hrozně sněhu napadlo a ježto dle jeho náhledu prý by bylo bývalo nemožné, zabývati se u Berezovky geologickými studiemi. Sevastianov měl v úmyslu vydati se až příští jaro k Berezovce a dokončiti svá studia v okolí mamutího naleziště. K účelu tomu zanechal mu zde chef expedice prozatím 1100 rublů.

Poněvadž celý transport vážil přes 100 pudů (= 1637·5 *kg*), doufal Herz s penězi dosud zbylými vystačiti, pokud bude možno, až do Irkutska. Zprvu ještě zažádal k ministerstvu železnic o volnou dopravu mamuta do Petrohradu, a to o zvláštní direktní nákladní vůz, který by mohl býti připojen k poštovnímu vlaku, čímž by snad bylo možno dopraviti nález neporušený až na místo. Cesta nákladním vlakem trvala by dlouho a tím hůře by bylo, kdyby se počasí ještě během dopravy oteplilo.

Herz musel ve Srědním Kolymsku znovu rozděliti expedici ve dva oddíly a zamýšlel tak někdy mezi 10. a 23. listopadem poslati napřed Pfinzenmayera s jedním oddílem transportu, zbytek pak měl následovati po 5–6 dnech.

Odjezd výpravy ze Srědního Kolymska protáhl se poněkud na delší dobu, než jak bylo původně ustanoveno. Zvláště pečlivé balení jednotlivých částí mamutích zabralo mnoho času.

Dne 15. listopadu byl konečně vyslán první oddíl transportu na 11 saních psy tažených (nartách) za vedení Pfinzenmayera a dne 26. téhož měsíce následoval zbytek expedice. Herz ustanovil se též pevně na tom, že výprava musí se zmrzlými pozůstatky mamuta doraziti co nejrychleji do Jakutska a po té do Irkutska, a proto také konána cesta ve dne v noci. Na celém, asi 3000 verst dlouhém pochodu z Kolymska do Jakutska, odpočinula si výprava asi dva dni ve Verchojansku, astronomicky ustanoveném nejstudenějším místě země.

Ze Srědního Kolymska až ke stanici Andylachu (asi 300 verst vzdálenosti) použito nyní k saním koní, a po té přes Verchojansk až k Aldanu (přes 2000 verst vzdálenosti) vyměněni koně za soby, takže se mohlo na pochodu pokračovati mnohem rychleji.

Při velké vzdálenosti od jedné stanice k druhé a za právě nastalé obrovské zimy (45° —50° R.), jakož i při velkých svízelech a neschůdnosti cesty severu jest pochopitelno, že výprava mnoho zkusila. Mimo to nedostatek pohodlných přístřeší v jednotlivých stanicích, dlouhá jízda anebo ležení v saních, nedostatečná výživa atd., to vše nebylo nijak záviděníhodné.

Z Aldanu do Jakutska, 238 verst, muselo se znovu použíti koní k další dopravě nákladu.

Teprve dne 6. ledna 1902 sešel se Herz v Jakutsku s Pfinzenmayerem, který sem byl již 24. prosince r. 1901 přibyl. Ve Srědním Kolymsku zdržely totiž velké sněhové vánice Herzův druhý oddíl karavany, takže nebylo ani pomyšlení na další cestu.

Když pak Herz mohl později dáti se na další pochod hlubokými závějemi krok za krokem, nalezl ku svému nemalému překvapení v sněhu balíček, který o několik verst napřed jdoucí sluha byl zde ztratil a jenž obsahoval jeden z nejvzácnějších nálezů, totiž ony zbytky potravy mezi zuby mamuta nalezené, jakož i jazyk, srsť a j.

Nemálo starostí a opatrnosti vyžadovalo časté překládání nálezu na poštovních stanicích, jichž mezi Jakutskem a Irkutskem jest 124. Z Jakutska vydala se polovice transportu 10. ledna 1902 a o něco později po té i Pfinzenmayer následoval s ostatním zbytkem.

Celá tato cesta v délce 2800 verst vykonána byla v šestnácti dnech, neboť výprava zdržela se na jednotlivých stanicích jen potud, pokud nebyli koně vyměněni.

Po krátkém oddechu v Irkutsku, dne 6. února, naložen mamut na vlak a po třináctidenní jízdě dopraven vzácný nález i s expedicí šťastně do Petrohradu.

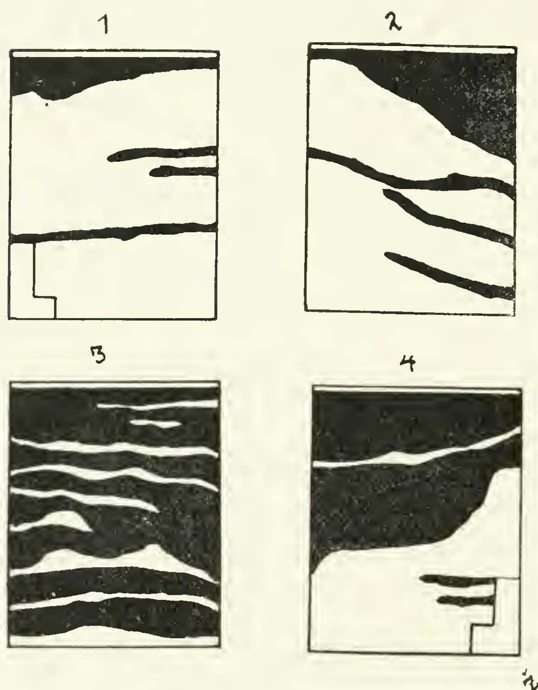
Celá výprava za účelem vyprostění a získání mamuta, jehož pozůstatky náleží samci prostředního stáří, trvala poměrně krátkou dobu, asi deset měsíců, nepočítaje v to jízdu po železnici a saněmi. V jízdě na saních vykonáno bylo 6000 verst a koňmi 3000 verst pochodu.

Štěstí pro výpravu bylo, že tato v čas přibyla na místo nálezu, kdy mršina nebyla ještě tak silně promrzlá. Kdyby však byl Herz přibyl na místo o 14 dní později, kdy nastaly největší mrazy, a mamut byl by na kámen zmrzl, pak bylo velmi těžko říci, zdali se podaří zbytky jeho ze země vydobýti, ačli by výprava nechtěla se zde pozdržeti až do příštího léta, kdy obleva nastane. Rozumí se ovšem, že by to bývalo spojeno s ohromnou ztrátou času a peněz.

Že se v Sibiři vyskytovalo a vyskytuje hojně pozůstatku mamutích, svědčí rozsáhlý obchod s předměty z mamutí sloně zhotovenými. Obchod ten v dřívějších letech zvláště kvetl. Zajímavo jest, že současník mamuta nosorožec (Rhinoceros antiquitatis. Blum a Rh. Mercki Jaeg.), byl taktéž podobnou hustou a silnou srstí pokryt jako jeho druh. To dosvědčují nálezy mršin tohoto zvířete zvláště mezi Jenisejem a Lenou v Sibiři učiněné. Mezi jeho zuby byla rovněž i potrava zjištěna a to pozůstatky conifer a travin.

Herz získal též na výpravě své asi 100 hlodavců, 150 ptáků, 3000 hmyzu, 50 ryb a jiné cenné přírodniny pro ruská muzea.

Mimo to přivezl též nějaké horniny a několik kilogramů ledu a zmrzlé massy, jež Tolmatšov[6]) podrobil vědeckému prozkoumání, jak již na první straně tohoto pojednání jest uvedeno. Výsledky tyto, ač jenom předběžné, jsou rovněž v každém vzhledě zajímavé a důležité. Úplnosť co do geologického obadání okolí Berezovky lze teprve očekávati, až bude zpracován materiál, později Sevastianovem, geologem expedice, přivezený, kterýž jak známo, odložil výzkumy své na letní dobu r. 1902. Ukázky ledu Herzem přivezené a Tolmatšovem prozkoumané i popsané, pocházejí ze dvou míst a to prvá ukázka z oné jámy, jež byla vykopána pod nynější částí mršiny mamutí, druhá pak je vzata ze spodní části ledové stěny, která se na hořejším okraji pobřežní terasy Berezovky do výše 55 metrů nad úroveň zvedá.

Čtyři stěny jámy vykopané v blízkosti naleziště mamuta.
Místa černá jsou vrstvy země, místa bílá vrstvy ledu. 1 východní strana jámy, 2 jižní strana, 3 západní strana, 4 severní strana.

Ježto ukázky tyto jsou povahou i složením svým ruzné, popisuje také Tolmatšov důkladně každou zvlášť. Tak ukázka první náleží ledu poměrně čistému, průhlednému a poněkud špinavě žlutému, který obsahuje velké množství kulatých nebo podélných vzduchových bublin (správněji skelných bublin), jež jsou umístěny v pravidelných a rovnoběžných řadách. Bubliny ony jsou $1\frac{1}{2}$ *mm* široké a 3,5 až 6 *mm* dlouhé. Hlinité součástky, které činí led špinavým, tvoří jako papír tenké vrstvičky. Dle eudiometrického určení obsahuje kilogram ledu 180 *cub. cm* vzduchu, jakož i 3 gramy zemitých zbytků, tudíž 0,3%. Specifická váha jeho jest 0,795. Druhá ukázka vykazuje led podle zevnějšku špinavějšího zbarvení než led prve řečený, a to nejspíše od toho, že hlinité částky netvoří zde oněch tenkých vrstev, nýbrž že jsou stejnoměrně rozloženy v celé masse ledové.

Vzduchové bubliny, jež jsou dosti kulaté nebo vejčité, nejsou však značně rozšířeny a jejich rozdělení není rovněž pravidelné. Kilogram tohoto ledu obsahuje 50 *cub. cm* vzduchu a zbytků zemitých 0,24%, čili 2,5 gramů na jeden kilogram. Specifická váha jest 0,878.

[6]) Bodeneis vom Fluss Berezowka (Nord-Ost Sibiriens).

Z výzkumu Tolmatšova následuje, že výše uvedené ukázky poukazují k ledu, jehož vznik na žádný způsob nelze pričítati vodě, ježto led, který na příklad se vytvoří na hladině rybníka, vykazuje docela jinou krystalisaci, jinou specifickou váhu a jiné mikroskopicky znatelné vlastnosti, které u ledu od Berezovky úplně scházejí.

Zkrátka, Tolmatšov opíraje se o hojné výsledky badatelu, kteří se zkoumáním ruzných vlastností a puvodu ledu specielně zabývali, jako Drygalski, Agassiz, Nicolet a j., dospívá k tomu náhledu, že led od Berezovky podle svého vzduchového obsahu velmi se srovnává s bílým zrnitým ledem ledovcu čili věčným ledem, což zvláště první ukázka dokazuje.

Jak známo, domníval se Herz, že led tento jest zbytek dávnověkého mizícího ledovce, kdežto Tolmatšov, shrnuv veškerá badání v tom směru vykonaná, míní, že se ledové toto ložisko utvořilo v údolí Berezovky mohutným nahromaděním sněhu, který se později v led proměnil a tudíž že zde nejde o žádný ledovec ve smyslu Herzově (praled, kamenný led).

Známá první kostra mamuta se zbytky kuže a srsti, jež nalezena byla r. 1799 jistým Tunguzem v poříčí Lény, taktéž v Sibiři, a jež se nyní nachází ve sbírkách carské eremitáže v Petrohradě, nalezena byla za podobných okolností jako mamutí mršina u Berezovky a dosud se v literatuře odborné uvádí, že spočívala v suti pokrývající starý ledovec.

Vědecký rozbor ledu tehdy ovšem nebyl proveden, rovněž nebyla zjištěna ani rozloha ledového podkladu pod mamutem. Že se však ve východní a severní Sibiři dodnes nalézají rozsáhlé komplexy starých ledovců pod nánosem a sutí ukrytých, netřeba ani pripomínati.

Co se mamuta týče, uznává Tolmatšov, že zvíře toto, u něhož mezi zuby, na jazyku a v žaludku nalezeny byly zbytky rostlinné potravy, bylo býložravcem, tudíž obyvatelem pastvin, jichž se hojnosť na terasách řeky druhdy rozprostíralo. Pastviny tyto byly na jaře nejspíše vodou zaplavovány a v létě opět bujnou vegetací pokryty, a to již v době, kdy pod povrchem ukryty byly vrstvy ledové, nad nimiž čas od času se mocný nános tvořil. Na některé z těchto pastvin prý nejspíše mamut v nějaké bažině utonul, aniž mu zbývalo času zbytek potravy pozřiti.

Jarní povodně místy nanesly do rozsedlin i jiná v blízkosti zahynulá zvířata nebo jich části. Herz nalezl též pod mamutí mršinou celou lebku jelení, která se jinak nemohla v tato místa dostati nežli vodou.

Také všude tam, kde k tomu byly příznivé podmínky, že se mohl během doby větší nános utvořiti, vyskytují se kosti fossilních ssavcu dosti hojně, za to kde byla mocnosť nánosových vrstev malá, vyskytují se zbytky zvířecí poskrovnu. To jednak proto, že tato místa měla pro žijící zvířata málo přitažlivosti, a také nemohly se zde žádné zbytky udržeti, byvše ze slabých vrstev vyplaveny.

Přirozeno, že se vrstvy zemité, v nichž mamut spočíval, utvořily později na podkladu ledovém, přes to však Tolmatšov ujišťuje, že mamut byl již svědkem tvorení se těchto spodních ledových vrstev, nad nimiž také svůj hrob nalezl.

Z toho, co zde uvedeno, vysvítá, že vše jest více méně dohadem a že dokud nebude positivních výsledků zvláště geologického prozkoumání okolí Berezovky se týkajících po ruce, zůstane jen při domněnkách. To však nálezu nijak neubírá významu a důležitosti. Herz úkolu na sebe vznesenému dostál i jako negeolog v každém ohledu, a nyní jest pouze na Sevastianovi, aby jeho geologická badání mnohou záhadu rozluštila a objasnila.

Herz kromě ukázek ledu přivezl též některé horniny a zeminy, které se na ledě a pod mršinou nacházely.

Jak již z předu podotknuto, spočívalo pod tmavou horní vrstvou země ložisko řídké, plastické hlíny, v mocnosti tří metrů. Hlína ta má zelenohnědou barvu, jest poněkud železitá, ale nevykazuje žádných stop po karbonátech. Dle Herze nebylo lze na místě zjistiti žádné zvrstvení, ale v hlíně samé nalezeny valouny, kusy dřeva a fossilní kosti.

Tolmatšov nalezl v uvedeném materiálu množství úlomků hornin různé velikosti, které byly na hranách velmi málo obroušeny a všechny vesměs náležely porfyru, z něhož okolní vrchy sestávají. Od charakteristických terasových usazenin odlišuje se toto hlinité ložisko jednak svojí nevrstevnatostí, málo ohlazenými valouny a jich porůzným roztroušením v hlinité masse atd.

Petrografická souvislost těchto uloženin s materiálem sousedních vrchů, a jich povšechná povaha upomíná na usazeniny bažin nebo na bahenní sesutí, z čehož Tolmatšov podobně jako Herz soudí, že činností sněhové a dešťové vody bylo bahno a horniny z okolních vrchů do údolí splaveny, kdež utvořily násosy bez jakékoli pravidelnosti a vrstevnatosti.

Podle toho jest též pochopitelno, že mocnosť nánosu, jakož i výška celé terasy čím blíže k sousedním vrchům byla vždy větší, a čím dále od vrchu, tím byly nánosy slabší, a terasa nižší.

Hlína, jež se pod mamutí mršinou nalézala, nevykazuje žádný důležitý rozdíl od hlíny výše již popsané, pouze úlomky hornin nejsou zde tak hojné. Spodní tato hlína obsahující též velké množství mamutí srsti, proniklá byla specifickým zápachem mršiny, jež zvláště bylo cítiti při navlažení hlíny.

Herz přinesl i z okolního srázu některé valouny, které byly rovněž velmi málo na hranách obroušeny, tedy důkaz, že nebyly přineseny z dálky. Mezi tímto materiálem zjistil Tolmatšov porfyr s krystalky orthoklasu a oligoklasu vedle šupinek biotitu.

Dále přinesl Herz ukázku horniny pocházející z levého břehu Berezovky, z horského hřbetu, jenž se zvedá 120 metrů nad hladinou řeky. Jest to rovněž porfyr obsahující žluté krystalky živce, které z větší části oligoklasu nebo orthoklasu náležejí. Kámen jest tentýž, jako onen v místě nálezu mamuta se vyskytující.

Z toho následuje, že pohoří táhnoucí se nad terasou a jejím srázem, sestává z porfyru, vyvřelé horniny, a není možnost vyloučena, že se v blízkosti i diabasy naleznou. —

K výsledkum Herzovým myslím, že není prozatím třeba žádných poznámek. V podání svém rozvinul před námi zajímavý věrný obraz týkající se širšího okolí Berezovky, které se asi od doby zhynutí mamuta nemnoho změnilo, a v duchu napadne nám mimoděk, že podobný asi obraz skýtaly kdysi v době diluvialní i rozsáhlé krajiny naší vlasti, kdy vrcholy pohraničných kopcu byly ještě ledem a sněhem pokryty a kdy jen na úbočích a v údolích se rozprostíral zelený háv pastvin a křovin, útulek to mamuta, soba, nosorožce a jiných dávno již u nás vyhynulých tvoru.

Okolí Berezovky jako větší čásť severovýchodní Sibiře, se svou ponurou scenerií a s tím jakoby zkamenělým klidem, tak málokdy nepovolanou prítomností něčí znesvěcovaným, otvírá před námi perspektivu do velké, poslední geologické epochy. — *)

Bronzové nákrčníky.

Několik nových nálezů hromadných z Moravy.

Píše I. L. Červinka.

(S tabulkou a 2 obrazy v textu.)

Mezi nálezy bronzových předmětu na Moravě nejčastěji se vyskytují masivní obruče v podobě neúplně zavřeného kruhu, jehož konce jsou rozklepány a stočeny zpět do pulkruhu nebo do plné kličky. Na prvý pohled shledává v nich každý rukojeť k vědérku nebo kotlíku, okolnosť však, že nebylo s nimi nikdy nalezeno podobného nádobí, vyžaduje ovšem jiného výkladu o jejich účelu, do nedávna přece jenom celkem záhadného.

Z 55 dosud zaznamenaných nálezů hromadných z Moravy bylo jich 16, kde uloženy byly samé takové obruče bez jakéhokoli příměsu, mnohdy u velikém počtu: na př. v Hodoníně jednou 600, po druhé 200 kusů, u Slavkova 80, u Kostic 45 atd. V 8 jiných depôtech vyskytly se už pohromadě s jinými šperky a nástroji, a to s takovými, které nepopřeně době starších bronzů náležejí: tak byly v Dambořicích pohromadě s lalokovou sekyrou a s dlouhou dýkou, která má v zaokrouhleném týle nýty, v Hulíně s dvěma menšími stočenými náramky a ornamentovanou dýkou tvaru trojúhelníkového; v Knínickém nálezu byly 3 obojky pospolu s přeraženým kopím, nožem, úzkými dláty, jehlicemi s roztepanou hlavicí do očka stočenou a pod., v Olšanech se sekyrkou s ohrnutými okraji atd.[1])

*) Laskavostí pana Herze dostalo se nám dodatečně ještě dalších dvou nových originalních fotografií, zobrazujících mamutí kostru (tab. V.) již montovanou, na níž jest pravý kel doplněn. Druhá fotografie (na téže tab.) představuje zvíře vycpané a to v poloze, v jaké zahynulo.

Jak mi byl pan Herz ještě sdělil, obnáší výška kostry mamutí z předu 2 *m* 84 *cm*, délka její 3 *m* 24 *cm*, šířka v prsou 1 *m* 15 *cm* a šířka v pánvi 1 *m* 33 *cm*.

[1]) Srov. „Morava za pravěku", str. 145—152.

Nápadné množství těchto obrouček ve hromadných nálezech našich bylo těžko vysvětlitelno, proto domnívali se mnozí badatelé, že pravěcí obchodníci a kovolitcové slévali bronzovinu do takové podoby k vůli snadnějšímu zpracování, jiní soudili o nich, že by mohly býti částí výstroje koňské.

Poněvadž v poslední době učiněno bylo u nás několik nálezů, které nás konečně poučují úplně přesně o účelu těchto záhadných obručí, podávám stručný popis zajímavějších předmětů tohoto druhu ze svých sbírek.

Hromadný nález obojků z Kostic.

Soused kostický, p. Fr. Prokop, vyoral na svém poli (r. 1895) v trati „Nové jochy" směrem k Břeclavě dva bronzové nákrčníky, nevěda však co by to bylo, pohodil je. Z jara 1897 přeorával totéž pole Šimon Chaloupka a vyoral jich zase 7 kusů, na podzim pak při hlubším orání vyhodil jich Prokopův pluh opět několik. To přimělo hospodáře, aby místo ono prokopal a při tom nalezeno jich celkem 36 kusů, dohromady s předešlými tedy 45 kusů. Byly uloženy v prosté zemi a nakupeny do sloupce.

Laskavostí p. ředitele J. Klvaně, jenž mne na nález upozornil, obdržel jsem 3 obojky, od p. nadučitele Al. Fialy v Kosticích 6 kusů a od p. Prokopa 25 obojků, celkem 34 kusy, ostatních 9 rozešlo se na památku v okolí.

Tyto obojky kostické jsou jako všecky ostatní moravské lity z rudého bronzu (jenž obsahuje jistě jenom nepatrnou přísadu cínu) v podobě neúplně spojeného kruhu, poněkud stlačeného. Hrubě lité týče kovové byly nejspíše ku koncům souměrně vytepávány, konce na plocho rozklepány a teprve do oblouku zahýbány.

Jak velikost, podoba, tak i stupeň celkového zpracování jeví valné rozdíly. Rozměry jednotlivých kusu kolísají mezi: 146—170 ve velikém, 110—140 v malém průměru, vzdálenost konců obnáší 56—130 *mm*. Podobně tělo má uprostřed 8—16 *mm* v průměru, průřez tento je však téměř u každého kusu jiný; některé jsou tvaru úplně kruhovitého, jiné oválné a mnohé tvaru trojúhelníka se zakulacenými rohy, skoro všecky však mají na vnitřní straně více méně hlubokou rýhu, která mizí směrem ke koncům.

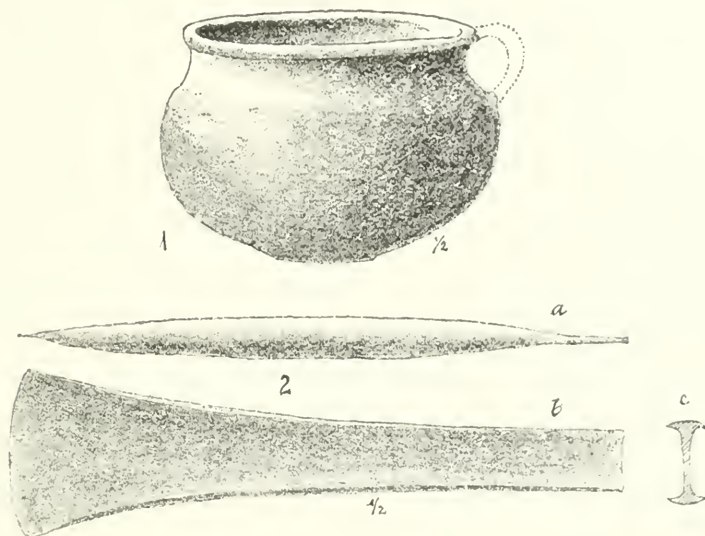
Na všech obručích sledovati lze stopy kladiva, kterými povrch jejich byl urovnáván, aby mohl býti broušením hlazen a leštěn. Co totiž některé kusy zůstaly úplně hrubé, pozorujeme na jiných stopy pečlivého opracování, mnohé pak jsou nejen do pravidelného kruhu stočeny, nýbrž po celém těle úplně do obla vyhlazeny a vyleštěny a také roztepané konce tvoří pěkně stočenou kličku. (Srov. na tab. čís. 1.—7., seřaděné dle postupu zpracování i s průřezy.) Patrně jsou to kusy úplně hotové a ku prodeji určené.

Patina vytvořila se na všech obojcích dokonale, je však celkem vzhledu málo pěkného; barva světlozelená přechází místy do všech tmavších dokonce až úplně černých odstínů, je vesměs hrubého povrchu a jsouc tu a tam spojena s hlinou jest nepodobná drsné kůře. Pěkněji patinovány jsou jenom kruhy lépe vypracované a vyhlazené.

Celkem nález kostický je hlavně zajímavý tím, že jednotlivé obruče ukazují nejrozmanitější stupně zpracování od nejhrubších až k nejjemnějším vzorům.

Hromadný nález obojků u Vlasatic.

Laskavostí vdp. P. Aug. Kratochvíla v Popovicích rozmnoženy byly mé sbírky starožitností už o mnohou krásnou věc. Nedávno dostalo se mi vzácné a zajímavé sekyry bronzové a dvou obojků z Vlasatic. Jda po stopě zajímavého nálezu, požádal jsem p. M. Scherfa, hosp. správce v Pohořelicích, od něhož předměty ony pocházely, o bližší zprávy o okolnostech nálezu.

Obraz 1. Nálezy z Vlasatic.
1. nádobka. — 2. bronzová sekyra (*a* s boku, *b* se strany, *c* průřez nad ostřím).

Pan Scherf podal mi žádané zprávy a zároveň přenechal mi ještě ostatní 4 obojky z téhož nálezu a drobnou baňatou nádobku.

Všechny tyto věci byly asi r. 1888 vyorány parním pluhem na panském poli „Waldbreite" u Vlasatic. Z úředníků hospodářských nevšimnul si nálezu nikdo, teprve když dělníci se o kruhy dělili, získáno jich několik p. Scherfem za odměnu a když jim slíbena byla ještě větší, aby při orání dali pozor na věci podobné, přinesli sekyru bronzovou a nádobku a vyprávěli, že nějaká větší nádoba byla úplně rozdrcena rádly. Při pracech pozdějších nebylo už nikdy ničeho odevzdáno. Toto sdělil mi p. správce Scherf.

Jak ze zprávy této, tak i z prvého pohledu na Vlasatické stariny dlužno souditi na dva nálezy různé. Obruče ve větším počtu — přesné číslo nedalo se mi stanoviti — patří jistě hromadnému skladu, sekyra s nádobkou i rozoraná hrubá nádoba svědčí asi o hrobech a sice o hro-

bech s kulturou skrčených koster. Soudím tak z nádobky (obraz 1. č. 1.) a též z jisté zajímavé známky na sekyrce.

Nádobka robena je ve volné ruce z hrubé hlíny nečisté; na baňatém břichu zdvihá se nízký krček s okrajem poněkud ovaleným, ucho jest uraženo. Povrch nádobky je na černo vyleštěn. Tvarem i technikou shoduje se hrníček tento úplně s pohrobním nádobím od skrčených koster u Vrbovce[2]), Brázdími[3]) atd.

Bronzová sekyrka zajímavá jest jednak svým zvláštním tvarem a jednak při své délce (162 *mm*) jenom nepatrnou váhou (11 *dkg*). Tvarem svým náleží do skupiny sekyr s okraji okrouhlými, které řadí se mezi nejstarší výrobky doby bronzu (obr. 1., čís. 2. a, b, c.). Má celkem spíše podobu dláta, než sekyry, jehož širší plochy vyhloubeny jsou úplně korýtkovitě. Celý předmět pokryt je strupatou patinou barvy tmavomodré se všemi odstíny do zelena. Ulit byl z mědi s nepatrnou příměsí cínu, jak nasvědčuje rudý vryp. Při tupém konci zbyly patinou konservované stopy dřevěného topůrka. Z okolnosti této soudím, že sekyra nemohla uložena býti v nálezu hromadném, kdež nástroje nebývaly ukládány s topory, nýbrž že ležela ve hrobě.

Sekyry podobné objeveny byly ve hrobech se skrčky u Brázdími, pod Slanskou horou a j., několikrát nalezeny jednotlivě nebo v sídlištích (Bánov, Uh. Ostroh); v Uhrách vyskytly se takové sekyrky z pouhé mědi[4]) i z bronzu[5]), Montelius vyobrazuje sekyru naší zvlášť podobnou z Upplandu[6]) a řadí ji do prvé doby bronzu.

O nákrčnících Vlasatických nelze celkem říci mnoho jiného, než co jsme pověděli už o bronzech Kostických. Táž velikost, táž hrubá, nevzhledná práce a týž nepěkný korovitý povrch.

Právě tato nevzhlednosť a těžkopádnosť našich obručí a hlavně ovšem i jejich nápadné vždy množství přimělo mnohé archaeology viděti v nich pouhý kovolitecký materiál, poněvadž nenalezly se nikdy na krku koster ve hrobech.

Jediný případ zaznamenán. Kustos Szombathy vykopal kostru s podobným kruhem na krku na pohřebišti Gemeinlebarnském v Dolních Rakousích; ploché tyto hroby s kostrami v dřepu nebo na boku ležmo s přitaženými koleny k prsám náležejí době bronzu.[7])

Okolnosť ta svědčí tedy zřejmě o účelu podobných kruhů nákrčních, domněnka o materiálu kovoliteckém tím tedy padá, ačkoliv i bez důvodu tohoto byla dosti nepříhodnou. Především je závadnou nepraktická forma obručí takových pro dopravu, a pak jsou zpravidla vždy všecky kusy více méně pečlivě zpracovány, s konci vždy roztepanými a stočenými, některé dokonce i pěkně vyhlazeny. Nelze domnívati se přece, že by si byl tehdejší kovolitec dal tolik práce s materiálem, kdyby ho měl za chvíli v tygliku roztaviti.

---

[2]) Čas. olom. muz. spol. 1893. str. 133, čís. 2, 10, 15, 18.
[3]) Dr. J. L. Píč: Čechy předh., I. díl, tab. V., čís. 2., 16.
[4]) Pulszky, Die Kupfer-Zeit in Ungarn, str. 47., č. 6a, 6b, 11a, 11b.
[5]) Hampel, Altertümer der Bronzezeit in Ungarn, tab. VII., č. 1. a 2.
[6]) Die Chronologie der ältesten Bronzezeit in Nord-Deutschland, strana 59., čís. 172.
[7]) Srov. Mitt. Anth. Ges., Wien 1890, str. 35,1 891, str. 21, 1900, str. 76.

Nezbývá tu tedy, než spokojiti se jenom opět s výkladem nejjednodušším a proto i nejsprávnějším. A výklad takový dotvrzují i naše novější domácí nálezy. Jistě zajímavým je tu

hromadný nález u Čejkovic.

Roku 1896 vyoral rolník p. Tomáš Michna na svém poli v trati na „Helezných dílech" dva páry náramků a jeden obojek.

Náramky jsou dvojího druhu: pár menších má podobu písmeny *C*; masivní a úplně hladké jejich tělo súžuje se souměrně ke koncům. Druhý pár náramků jest na plocho roztepaný drát bronzový, spirálovitě 16krát stočený do roury.

Oválný, masivní nákrčník jest uprostřed velmi silný a úží se znenáhla ke koncům, které jsou rozklepány a do plné terče třikrát založeny.[8])

Všech pět kusů je velmi krásně zachováno a hladkou, tmavozelenou patinou pokryto. Uloženy byly prý v nádobě, která byla pluhem zničena. Kopáním v místech nálezu neobjeveno ničeho víc a ani v bližším okolí není stopy, aspoň nijak svrchu zřetelné, po sídlišti pravěkém.

Podobné náramky spirálovité nalezeny byly častěji už ve hrobech se skrčenými kostrami, na př. v Neprobilicích [9]), v Úněticích [10]) a Velvarech [11]), tedy v době čistě bronzové, t. zv. únětické kultury.

Masivní náramky v podobě *C* známe však jenom z nálezů hromadných, na př. z depôtu v Uhrách u Gemeru, kde byly pospolu s nákrčníky, srpy i spirálovitě stáčenými náramky rourovitými [12]), v nálezu z Domahidy (ve stol. Satmárské) a z Tomášů (ve stol. Torontálské), ačkoliv tu byly většinou ornamentovány.

Podobně ve Slezsku objevily se rourovitě stáčené náramky s hrubými nákrčníky v Bělčicích (Piltsch [13]), v Poznaňsku pak v depôtu u Granowa masivní náramky s hrubými obručemi.[14])

Analogie tyto stačí nám ku správnému dátu nálezu Čejkovského; nechybíme, klademe-li ho do doby čisté bronzové a sice do přechodu ze starší periody v mladší období, pokročilejší. Více však než datum, zajímá nás složení tohoto nálezu.

Sklad, obsahující 2 jednoduché náramky se zápěstí, a 2 rourovitě stočené s nadloktí, oba pro malé, něžné ruce, vysvětluje zároveň pravděpodobný účel šperku posledního, oválného kruhu na šíj. Je tedy úplně oprávněno shledávati v nálezu Čejkovském šperk jediné osoby, která ho buď v nepokojné době uložila nebo snad i obětovala. Nebylo tu hrobu, poněvadž nenalezeno stopy po těle pohřbeném ani spáleném; nebyl to ani sklad obchodníka nebo kovolitce, poněvadž šperky byly úplně neporušené, ale také už ne nové, musely býti dojista dlouho no-

[8]) Vyobrazeny jsou ve spise: „Morava za pravěku", str. 146.
[9]) Dr. J. L. Píč, Čechy předh. I., tab. XVIII., č. 4, 5.
[10]) Tmt., tab. XII., č. 5.
[11]) Tmt., tab. VII, č. 8.
[12]) Hampel, Altertümer der Bronzz., tab. CXVI.
[13]) Schlesiens Vorzeit in Bild und Schrift VI., str. 315.
[14]) Album przedhist. zabytków wiel. ksiestwa Poznańskiego (Poznań 1893) Z. I., tab. X.

šeny, nebo tak jemná, lesklá patina hladkého povrchu vytvořuje se pouze na předmětech, které dlouhým užíváním byly ohlazeny a vyleštěny.

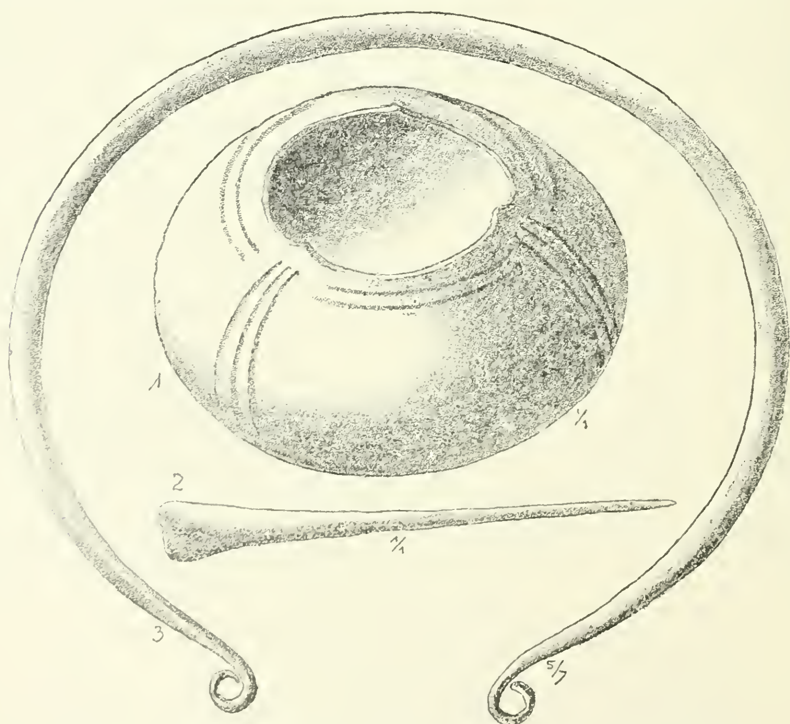
Luští nám tedy depôt Čejkovský svým složením záhadný účel hrubých obručí dosti přesně. Avšak zdejší obojek jest poněkud jiný, nežli všecky ostatní z nálezů moravských. Především jest o něco silnější v těle a úplně souměrného tvaru, pečlivé práce, konce jsou pravidelně roztepány a docela svinuty třikrát kolem, celek pak je velmi vkusného vzhledu oproti oněm hrubým obručím z Kostic, Vlasatic atd.

Skrčená kostra s obojkem v Trboušanech.

Zedník František Kašparovský rovnal staveniště k novému domku č. 72. a skopával šikmou mez. Při tom narazil na kosti statného člověka v poloze skrčené. Kolem krku měl nebožtík bronzový obojek, ve hrobě pak, jehož průřez v kolmé stěně bylo dlouho zřetelně znáti, nalezena ještě drobná nádobka kulovitá, bronzová jehlice a úlomky nějakého drátu bronzového (obraz. 2., č. 1. 2. a 3.).

Kašparovský odevzdal nález řídícímu školy p. Fr. Zapletalovi, jenž jej uložil do sbírek školních, lebku pak zařadil do svých sbírek pan J. B. Knies.

Nádobka je hnětena v pouhých rukách v podobě sploštělé koule (mořský ježek), má z okraje otvoru tři vytáhlé pupíčky ve stejné vzdá-

Obraz 2. Nález z hrobu se skrčkem u Trboušan.
1. nádobka. — 2. Bronzové šídlo. — 3. bronzový nákrčník.

leností od sebe a pod nimi táhnou se ke dnu vždy tři rýhy. Podobné rýhy, ale jen vždy dvě, běží kolem hrdla. Velmi podobná nádobka zdejší objevena byla ve hrobě s kostrou v Lednici[15]). Poloha této kostry nebyla sice zjištěna, avšak obložení kameny, zlaté náušnice, bronzová jehlice a trojúhelníková dýka, hlavně však ostatní keramika (mísa a džbánek s plytkým dnem) řadí ji mezi skrčené kostry.

Bronzová jehla je hrubé práce v podobě kostěného šídla. Zajímavější jest ovšem bronzový obojek úplně oněm hrubým nákrčníkům známým z našich hromadných nálezů podobný.

Nález tohoto obojku ve hrobě na Moravě jest posud ojedinělý, přes to však velmi důležitý a dojista ne nahodilý. Příští systematické výzkumy na pohřebištích se skrčky poskytnou nám dojista více případů, z nichž bude účel záhadných obojků přece jednou definitivně rozhodnut.

Za laskavé zprávy o hrobu Trboušanském vzdávám srdečné díky p. říd. učiteli Fr. Zapletalovi v Trboušanech.

Novější práce Girodovy o pravěku Francie. Čím jest pro praehistorii Moravy památný náš Kras moravský se svými Sloupskými jeskyněmi, Kůlnou, Balcarovou Skálou, Výpustkem, Býčí Skálou, Kostelíkem a ostatními četnými jeskyněmi, v nichž učiněny byly veledůležité objevy praehistorické, tím jsou Francii v první řadě jeskynní okrsky v departementech Corréze a Dordogne, druhotné hlavně údolí zvaná Vallées de la Vezére et Corréze (dle řek jimi protékajících). — Údolí tato méně zajímavá pro geologickou a geografickou spelaeologii (těmi jsou ve Francii opět známé „causses", analogické úplně našim „žlebům" nebo v Sedmihradsku „valéa"), chovají řadu stanic diluvialního člověka, z nichž některé, jako Cro Magnon (diluvialní lebky), obrovské Grotte de Saint Cyprien, de la Madeleine etc., mají jméno světové. K těmto řadí se pak ostatní naleziště, ve vezérském údolí: station du Pouzet, de Badegoule, de la Ballutie, de Saint Léon, du Moustier, de Laugerie-Haute, Laugerie-Basse, Gorge d' Enfer, des Eyzies, de la Mouthe, v corrézském: Grotte de Puy de Lacan, Chez Pouret, Grotte de Coumbo Negro, de Champ, Grotte du Raysse, Grotte des Morts, Grotte de Ressaulier a Grotte de Champ de Pallenes, největší ze všech jeskyní toho území. S okresem výše zmíněným (Corréze) souvisí departement Cantal, kde na řece Cére blíž hlavního města Aurillac objeveno třetí důležité tábořiště praehistorického člověka se stanicemi Garric, Bousquet, Tivoli, Belair, Belbés Tronquières, Veyrac etc. Místa tato byvše rationelně různými badateli (viz na př. ze starší literatury Mortillet, Le Préhistorique, Paris, 1882; Lartet & Christy, Reliquiae aquitanicae, Paris, 1865; abbé Audierne, Indication générale des grottes du département de la Dordogne a j.) vykořistěny, poskytly úžasný materiál popisný; týž tvoří sám o sobě obsáhlé sbírky, uložené hlavně v pařížském Musée du Jardin des plantes a jest nejvelkolepějším dokumentem o životě diluvialního člověka vůbec. (V nejnovější době byly prof. Capitanem a jinými i na

[15]) Mitt. d anthrop. Gesellsch. Vídeň 1896, s. 87. — Morava za pravěku s. 108 a 169.

stěnách jeskyní zmíněných objeveny rytby pravěkých obyvatel.) Počátkem nového století došlo naleziště v Laugerie-Basse a Aurillac důkladného zpracování professorem university v Clermont-Ferranelu Dr. Paul Girodem. Příslušná díla jeho, důležitý pramen nejen pro pravěk Francie, nýbrž Europy vůbec jsou předně monumentální „Les stations de l' age du Renne dans les vallées de la Vezére et de la Corréze" (J. Baillière, Paris, 101 strana a 110 tabulí, z části kolorovaných) společně s Elie Massénatem a „Les invasions paléolithiques dans l' Europe occidentale", „Les origines de l' art en France" (Baillière, Paris, 79 stran, XX tab.), dále „Les premières migrations préhistoriques dans l' Europe occidentale. L' art pendant l' age du Renne" (1903, 31 str.) a „Stations moustériennes et campigniennes des environs d' Aurillac (E. Baillière, Paris, 59 str., XX tab. 1903), společně s Alphonsem Aymarem. Nejdůležitější jsou díla prvně a posledně jmenovaná. Na 110 tabulích znázorněna jest v přirozené velikosti nepřehledná řada objevených artefaktů, z nichž nejinteressantnější pravěké rytby a řezby (gravures, sculptures) počtem asi 300 na tab I.—XLII. S překvapující bravurou vyryl tu pravěký člověk pádícího soba (dobře vystihnut běh zejména parohy přitaženými k tělu), pasoucího se tura, obligátní hlavy i postavy koňské, zcela přesné podoby ryb etc. etc.; ostatní tabulky demonstrují různé nástroje kamenné (nožíky a pod.), kostěné (jehly, harpuny, šídla etc.) aneb z obou kombinované. „Les stations" jsou věnovány tedy převážnou většinou deskriptivě nálezů. — Klassifikace veškerého materialu vedou Giroda ku rozdělení francouzské lithické doby na tři jasné fase: I. Chelléo-Moustérien, II. Solutreo-Magdalénien, III. Neolithique, kteréž odpovídají třem ponenáhlým vpádům různých národů. První, Chelléo-Moustérien přišli z dalekého jihu, od Nilu, až od velikých jezer afrických; byli to „Negroïdes dolichocéphales" typu jižního — l' invasion australoïde; druzí Solutres-Magdalénien přišli z chladného severu, ze sibiřských stepí, byli to praví Eskymáci — l' invasion esquimaude; třetí Neolithique, byly vpády různých bílých dolichocephalů a brachycephalů, přišlých ze západu.*) Girod interessuje se nejvíce o epochu Solutreo Magdalénien a doufá najíti spojením a klassifikací nálezů cestu, kterou tito staří „Mongoloïdes" se brali, aby znovu vyhledali svoje stepy a získali části severní Ameriky a ostrovy v moři Beringově V tomto směru připravuje prof. Girod nové obsáhlé dílo.

Absolon.

*) Srovnej ovšem jinou literaturu, hlavně spisy Woldřichovy, Hoernesovy atd.

Dvě privilegia selská. Sděluje Frant. Lipka. Při sbírání národopisného materialu pro velkou výstavu v Praze získal jsem též starožitný pergamen, valně už poškozený, obsahující výsadu svobodného dvoru v Rakovém (poblíže hradu Helfštýna u Lipníka), původně udělenou v Hranicích panem Vilémem z Pernštejna. Podotýkám, že původní listina, originál, již neexistuje, jen přípis její znám jest ze zmíněného pergamenu Jelikož jest privilegium v rukou soukromých, otiskuji zajímavý jeho obsah (v transskripci) z obavy, že by dost už chatrná listina se ztratila. Zní mimo německý úvod a konec následovně: Vilém z Pernštejna na Helfenštejně, nejvyšší maršálek království českého a nejvyšší komorník soudu brněnského, i s erby a budoucími potomky helfenštejnskými známo činíme tímto listem všem vůbec a kdož jej čísti aneb čtoucí slyšeti bude, že předstoupili před nás opatrní Matouš a Vítek bratří vlastní z Vítonic, věrní naši milí, a nám jsou ukázali list na dvůr v Rakovém, kterýž jest panství našeho, že by jej koupili sobě a erbům svým od slovutného Petra z Bořikovic s naším povolením a dobrou vůlí, kterýž dvůr řečený brzky jsme dali dotčenému Petrovi Bořikovskému a ženě jeho, do jejich dvou životů, za službu téhož Petra již dotčeného, kterouž nám činil v časích minulých, prosíce nás, abychom jemu dotčenému Matoušovi a Vítkovi bratřím listem naším téhož kupu potvrdili, v témž právě jim a erbům jejich popřáli držeti a požívati, jakž jim a kterými platy prodán jest. A my znajíce v tom slušnou jejich prosbu i tudy užitek náš, povolili jsme a mocí listu tohoto povolujeme a dáváme ten dvůr svrchupsaný jim svrchupsaným Matoušovi a Vítkovi, ženám dětem i budoucím jejich potomkům, se vším jeho příslušenstvím a právem, s rolí oranou i neoranou, s loukami, s chrastinami, s rybníčky, s mezemi, s hranicemi, tak jakž od starodávna příslušelo a přísluší k tomu dvoru a jakož Petr Bořikovský to od nás držel a požíval,

ku právu jejich purgkrechtu, to pod plat jmenovitě, tak že oni často psaní Matouš a Vítek, jejich děti neb budoucí potomci, nám svrchupsanému Vilémovi, erbům a budoucím našim potomkům, pánům helfštejnským, na časy budoucí z toho dvoru svrchupsaného mají a povinni budou užívati dvě kopy grošův každý rok peněz drobných, obecně berných, a to rozdílně na svatého Jiří kopu a na svatého Václava kopu. Tři měřice ovsa, slepice tři také svrchupsaným Matoušovi a Vítkovi, jejich budoucím potomkům, drvo ku pálení a k stavení má se dáti k potřebě tu, kdež by jim bylo od hejných našich helfenštejnských ukázáno. Také budou moci do hor helfenštejnských na žaludy hnát sobě svobodně z toho dvoru čtvero sviní bez uplacení a překážky. A tak ty platy dávajíce a spravujíce svrchupsaní kupitelé, jejich děti i potomci budou moci ten dvůr v témž právě prodati, zaměniti, dáti, poručiti, s ním učiniti jako s vlastním svým, však bez umenšení platu nahořepsaného a osobě nám hodné, jaké kdyby berně královská v zemi moravské svolena a brána byla, tu sobě a erbům našim a budoucím pánům helfštejnským pozůstavujem. A protož já svrchupsaný Vilém slibuji sám za sebe, za erby své a budoucí pány helfštejnské, jim svrchupsaným Matoušovi a Vítkovi bratřím, jejich dětem, ženám a budoucím potomkům v to nikterakž nesahati mocí, právem, ani kterým obyčejem na tom překážeti, než při tom je zůstaviti a zachovati, což se v tomto listu píše a zavazuje. Tomu na svědomí a na potvrzení pečeť svou kázal jsem k tomuto listu přivěsiti, jenž jest dán a psán na Hranicích, v pátek po svatém Bartoloměji, léta od narození syna božího tisícího, čtyrstého, osmdesátého pátého.

Pozdějšímu majiteli svobodného dvoru v Rakovém, Janu Kostranchovi, znovu potvrdil uvedenou výsadu Ferdinand kníže z Liechtenštejna a to v odměnu za zásluhu, kterou si byl u knížete získal při vpádu Švédů na jeho panství hranicko-lipnické a to za jistých nepatrných výhrad, opatřil visutou pečetí a svým podpisem na hradě Mikulově, dne 25. října roku 1656.

Neméně cenný obsah jiné výsady, udělené obci a veškerým obyvatelům městyse Doubravice, budiž z téhož důvodu, jako předešlá, pro paměť tuto otištěna: Já Petr ze Sovince a na Doubravici vyznávám tímto listem přede všemi, kdož jej uzří neb čtouc slyšeti budou, že přišli přede mne věrní moji milí fojt, konšelé i všecka obec městečka Doubravice žádajíce a prosíce mne jako pána svého dědičného, abych jim odmrť, kterouž na tom městečku a na nich spravedlivě mám prodal, a já znamenav(še) žádosť a pilnou prosbu jich s radou přátel svých prodal jsem a mocí tohoto listu prodávám svrchupsaným lidem svým i všem ve spolek obyvatelům téhož městečka tu svrchupsanou odmrť na tom svrchupsaném městečku svém na domech, na rolích, na statku movitém i nemovitém, tak aby oni mohli své statky svrchupsané movité i nemovité, kterýmiž se koli slovy jmenovati mohou, poručiti, oddávati přátelům i jiným, komuž by se jim zdálo, a to beze vší překazy (překážky) mně svrchupsaného Petra, erbův i budoucích mých, za patnácte kop groší českých, kteréž jsem od nich hotové a úplně zaplacené vzal a to (s) takovou výminkou, aby ti, komuž by takoví statkové na domech neb na rolích neb na jiných věcech přes pole poručeny by byly, ti aby toho nezdvihali ani odsavad brali, leč by mně na mém spravedlivém nescházelo a jest-li že by kdo jakž koli ššel děti a ženy nemaje a poručenství se nestalo, ten statek aby na nejbližšího přítele spadl, pak-li se žádný přítel optati nemohl, tehdy fojt a konšelé svrchupsaní mají se v ten statek uvázati a toho do čtvrti leta zachovati a po tom čtvrti leta s panskou radou na kostel neb na špitál naložiti mají. Protož já svrchupsaný Petr slibuji svou křesťanskou, čistou a dobrou vírou svou za se, za erby i za budoucí své svrchupsaným lidem svým, fojtovi, konšelům i vší obci i všem obyvatelům téhož městečka, nynějším i budoucím, ty všecky svrchupsané věci věrně, pravě a křesťansky zdržeti a zachovati na věčné časy a na tu odmrť se nikdy zase nenavracovati, paklich já svrchupsaný Petr, erbové a budoucí moji svrchupsaným lidem mým toho, což se svrchu píše, v čem nezdrželi a jim jakýmkoli obyčejem v tom sahati chtěli, čehož, pane Bože, ostřež, proti své víře a cti, já, erbové i budoucí moji učinili bychom, protož dávám svrchupsaným lidem svým plnou moc tímto listem sám od sebe, erbův i budoucích svých, aby se o to utekli k nejvyššímu knížeti a panu markrabí země této, kterýž nyní jest neb na budoucí časy bude a jeho milosti za to prosím, aby na ně přes toto mé vysvobození sahati dopustiti

neráčil, než aby jich obraňovati ráčil jako pán milostivý, aby při tomto mém vysvobození, kteréž jsem jim dobrovolně prodal, zachováni byli. Tomu všemu na svědomí já svrchupsaný Petr svou vlastní a přirozenou pečet přivěsiti jsem kázal k tomuto listu a pro lepší jistoť věcí svrchupsaných připrosil jsem urozených pánův, pana Vaňka z Lomnice a na Meziříčku, pana Dobeše z Bozkovic a na Černé Hoře, že jsou své pečeti podle mé na svědomí přivěsiti dali jim a jich erbům bez škody. Jenž jest list tento dán a psán na Doubravici, ten čtvrtek po novém létě, leta božího tisícího, pětistého, dvacátého prvního počítajíc.

Při pergamenu visí posud tři zachovalé pečeti do vosku vtlačené.

Kalich Cetkovský. Čas od času podnikám vycházky do okolí působiště svého za účelem zinventarisování všeho toho, co pamětihodného z minulosti po naše dni se zachovalo. Učí zkušenost, že právě naše osvícená doba v šanc vydává poslední zbytky památek a okolnosť ta sama nabádá, aby systematicky pracováno bylo o úplném inventáři všech posud zachovaných historických a uměleckých památek. Kdežto při České Akademii zřízen zvláštní odbor, který vydává soupis uměleckých a historických památek v Čechách, nelze u nás na Moravě podobnou organisaci dosud provésti. Přirozeno, že bývá na podobných exkursích po venkově nejhojnější žeň v muzeích církevních, totiž v kostelích. Často arci řekne se badateli, že snaha jeho dopátrati se čeho cenného, bude marná. Tím ovšem nesmí se badatel dáti odstrašiti. Podobně vedlo se mně v Cetkovicích u Jevíčka. Ani v kostele ani ve faře neshledal jsem ničeho zvláště památného; za to však v sakristii našel jsem pozoruhodný kus kostelního fundu, totiž vzácný kalich renesanční. A tak přes ujišťování, že kostel nemá nic historicky neb umělecky významného, nalézáme přece aspoň zbytek dokumentující kulturní snahy předků. Doba, kdy Cetkovický kalich pořizován, byla pro uměleckou tvorbu nepříznivá. Jest proto tím cennější, ježto se z doby pobělohorské jenom málo památek podobných zachovalo. Kalich jest massivní, ze stříbra, silně zlacený. Jeho šestilupenová noha má na vnitřní obrubě při okraji vrytý tento nápis ozdobnými literami:

LETA · 16Z5 · ZAKNIEZE · CASPARA · KONATOWSKEHO · FARARZE · CZETKOWSKEHO · NAKLADEM WIERNYCH · FARNIKV · GEST · SPRAWEN (= pořízen).

Na spodku jest galerijka s hojným prolamováním, pak přechází noha v šestiboký stvol s bohatým rostlinným dekorem přenesený jednoduše profilovanou římsou spodněji a po druhé nodem (ořechem) sličně tepaným. Do stěn s volu na půdě rýdlem ozdobně čárkované poznamenáno pod ořechem MARIA ✝ a nad ořechem: IHESVS. V ornamentu na ořechu střídá se okřídlená hlavinka andílčí (6krát) s plastickými růžicemi. Kuppa kalichu, na hoře lehce rozšířena, ve spodní části podchycena prolamovaným mřížovím (3krát hlavinka andílčí s liliovitým ornamentem) a nad římsovou profilovanou páskou ozdobena jest drobnějším ornamentem (dvojího typu, střídavě). Velmi zdařilá ukázka domácí renesance, nejen koncepcí, ale i pečlivým provedením. Z ostatních nehojných památek zasluhují zmínky 2 větší zvony přelité po velkém požáru as před 90 lety od zvonařů Vaňků ze Sloupnice, jeden s legendou českou, druhý latinskou, ke cti P. Marie a sv. Filipa a Jakuba, pak nápis na kamenné křtitelnici poznamenaný na obvodu nádržky: 1591 PAVEL HLAFCHA, ostatek pro nepřístupnosť nesnadno čísti a zbytek (asi) rozměrného obrazu, představující hlavu starce, nikoli bez umělecké hodnoty, nyní na levém bočním oltáři umístěný.

Frant. Lipka.

Literatura.

Dějiny umění národa českého. Napsal F. J. Lehner. Díl I. Doba románská. Svazek I. Architektura. Část 1. V Praze 1903. 398 stran. Cena vázaného svazku K 15·60. — První část životního díla našeho slovutného dějepisce domácího umění jest hotova. Arci je to poměrně k celku dosti malá část; obsahuje kromě statí úvodních historický nástin české krasoumy v době románské, pak soustavu stavitelství románského, načež počíná soustavný soupis památek stavitelství románského: a sice jsou ve vyšlé první části popsány toliko menší kostely románské z doby starší až do 12. století. Jak z tohoto vidno, založeno jest dílo msgra. Lehnera na širokých základech a má se státi spisem monumentálním, rozvrženo jsouc asi na nejméně šest takových svazků, jichž první máme v rukách. Česká literatura dosud — kromě monografií o jednotlivých památkách uměleckých, po případě o takovýchto památkách jednotlivého města, pak kromě známého Soupisu památek uměleckých a historických, vydávaného českou Akademií — měla toliko Branišovy Dějiny umění středověkého v Čechách, dílo poměrně stručné. Německy pak vydali souborné spisy o umění v Čechách: Grueber, Die Kunst des Mittelalters in Böhmen, a Neuwirth, Geschichte der christlichen Kunst des Mittelalters in Böhmen bis zum Aussterben der Přemysliden (1888) a pak Geschichte der bildenden Kunst in Böhmen bis zu den Hussitenkriegen, tohoto dosud jeden díl (1893). Dílo Gruebrovo je místy nepřesné a také již dnes zastaralé; spisu Neuwirthovu pak vytýká se nátěr tendenční. Jest tedy za takových okolností vydání první části díla Lehnerova pro národ český událostí literární prvního řádu. Že k dílu takového rozsahu a významu nikdo jiný nemá té způsobilosti jako Lehner, to netřeba teprv povídati. Dokazuje to již těch 29 ročníků časopisu Methoda, Lehnerem dosud vydaných, kdež uloženy jsou výsledky jeho zevrubných studií v oboru dějin umění vůbec a českého zvlášť, a také výsledky jeho mnoholetých cest po Čechách a též některých vycházek na Moravu. My všichni, kdož se u nás zabýváme tímto oborem, ctíme v Lehnerovi svého mistra a učitele. I ve mně tedy dílo Lehnerovo budí toliko mocný obdiv tou vytrvalou obětavostí, které bylo k němu potřebí, důkladným věděním odborným, jež ve spisu tom je nahromaděno, a neméně květnatým, krásným slohem, jakým je psáno. Obšírně a s horoucí výmluvností velebí Lehner zásluhy sv. bratří soluňských o vznik umění v Čechách i na Moravě a vykládá zevrubně na základě zpráv historických, kterak stal se pak ohniskem umění církevního v Čechách slovanský klášter Sázavský, klášter to slovanských benediktinů. Umění k nám z Byzantu přinesené nemohlo samozřejmě býti jiné než byzantské. Následkem zeměpisné polohy naší vlasti setkalo se toto umění východní s uměním na západě a v Italii kvetoucím a výsledkem toho splynutí obou směrů byly zvláštní formy, s kterými se v některých odvětvích umění u nás z té doby setkáváme. Za takový výplod splynutí obou slohů uměleckých Lehner — právem zajisté — prohlašuje okrouhlé kostelíky, tzv. rotundy v Čechách i na Moravě. Počet jejich na Moravě není příliš veliký, a všechny jsou v jihozápadním koutě Moravy. Právem mluví Lehner o skupině znojemské těchto rotund (Plaveč, Častohostice, Štěpkov) seskupených kolem známé a slavné hradní kaple Znojemské. (Zevrubný popis její podal jsem v tomto časopise roč. XV. a XVI.) Lehner nepočítá k těmto rotundám, jež klade do 10., nejvýš 11. stol., oněch podobně zbudovaných staveb, které nesloužily vlastní bohoslužbě, nýbrž za kostnice (tzv. karnaria); proto neuvádí mezi rotundami moravskými ani rotundu ve Vranově u Znojma, ani v Mor. Budějovicích, ač tato do nedávna opatřena byla apsidou. Okrouhlá kaplička v Hrádku u Znojma byla rovněž kostnicí, a není zde také uvedena, právě tak jako rotunda stonářovická. Mezi

rotundy však, které byly a jsou dosud kostely, patří ještě v Lehnerově spise neuvedený filiální kostel v Šebkovicích u Mor. Budějovic; o něm arci dosud nikde nebylo psáno; že jest románskou rotundou, teprv nedávno jsem objevil a podám o tom příslušnou zprávu veřejnosti. Při okrouhlé kapli sv. Martina na Vyšehradě, která se r. 1523 a 1685 nazývá kaplí »pohanskou“, dokládá se (na str. 188.), že to „jest důkazem, že považována byla za budovu prastarou, jako rotunda Znojemská, která dosud v ústech lidu „věží pohanskou“ sluje“. (Mimochodem podotýkáme, že znojemská hradní kaple sluje Heidentempel nikoli snad Heidenturm.) Avšak pan spisovatel nezmiňuje se o onom výkladu, jejž jsem já a také Sasinek podal v tomto časopise o nápadném zajisté názvu „pohanských“ chrámů, kaplí, věží atd. (Viz tento časopis, II 40, III 129, 183.) — Zvláštní zásluhou Lehnerovou jest, že pro románskou dobu stavitelství u nás zajistil veliký počet menších kostelů, které před tím za románské pokládány nebyly. Dříve totiž považovány byly za románské — kromě kostelů basilikových — hlavně toliko rotundy a kostely zakončené apsidou. (Kostely druhu posledně uvedeného jsou na Moravě — pokud dosud známo — ve Křtěnicích, Brníčku, Krahulově, Lukovanech, Mostištích.) Lehner přidružil k nim ještě čtyry typy románských kostelíků, totiž: kostely s chorem pravoúhlým (na Moravě jsou takové v Krumsíně, Stínavě, Stříteži, Jasenici), kostely s chorem i apsidou (na Moravě Veveří, Jakubov, Topanov — o tomto posledním viz tento časopis, XVIII 1), kostely s chorem polygonálním (na Moravě Jasenice) a konečně kostely centrální, jejichž vzácnou — jedinou — ukázku máme na Moravě v Řeznovicích. Této perly drobnějšího románského stavitelství na Moravě podán jest v díle Lehnerově toliko půdorys; byli bychom si velice přáli, kdyby tam byl podán také průrys a pohled tohoto kostela, což bylo tím snáze možno, ježto příslušná vyobrazení jsou ve Zprávách ústřední komise pro záchranu uměl. památek ve Vídni. Jinak jest vydaný první svazek hojně a pěkně illustrován — díky kreslířské dovednosti a píli spisovatelově. Kromě obrazů kostelů tam popsaných připojeny jsou k tomuto svazku ještě dvě velké barevné tabule a tři světlotiskové tabulky ze slavného „Kodexu Vyšehradského,“ jehož vznik a účel jakožto „korunovačního evangelistáře krále Vratislava“ Lehner objevil a na základě sourodých s ním památek (částečně do Polska zavezených) někdejší existenci české školy malířské v XI. věku zjistil, o čemž v úvodě vykládá. — Kéž je dopřáno zasloužilému badateli našemu dokonati veliké životní dílo své, vydaným svazkem tak šťastně a krásně započaté! V. Houdek.

Die Urgeschichte Nordeuropas nach aegyptischen Quellen. Prof. Dr. A. Baranski. Lvov, 1903. Cena 10 K. — Učenci rozcházejí se doposud podstatně v náhledech o tom, kdy Slované Střední Evropu zalidnili, s které strany sem přišedše, zde se trvale usadili? Badáním o předmětu tomto vznikly dvě hlavní školy. Jedna má za to, že Slované do nynějších svých bydlišť přistěhovali se z Asie teprv po Kristu. Přívrženci školy druhé však dokázati se snaží, že jsou Slované praobyvatelé (autochtoni) evropští. Zvěčnělý prof. Havelka, hově zásadě, že se pravdě nejlépe ku platnosti pomáhá tříbením, dával Časopise tomto sporným názorům ve všech oborech vědy volný průchod. Následujíce příkladu Havelkova, neváháme upozorniti na knihu Baranského, ačkoliv novotou názorů čtenáře překvapuje, ba zrovna zaráží. Baranski totiž tvrditi se odvážil, že velkolepá kultura egyptská, o jejímž rozkvětu tři tisíce let před Kristem zachovaly se doklady nepochybné ceny a váhy, není původu egyptského; nýbrž že její kolébku dlužno hledati na severu Evropy podél břehů Baltického moře. Spisovatel opírá své výzkumy o množství důvodů, jež hlavně z pramenů staroegyptských, hebrejských, řeckých a jiných čerpal. Půjde nyní o to, zda-li spisovatel citáty, jimižto smělou nauku svou opodstatňuje, správně vykládá a zdali jich náležitě upotřebil. — Spisovatel vyznává v předmluvě, že k řešení záhadné otázky o pravlasti kultury a její cestě směrem od severu k jihu přiveden byl zkoumáním dějin zvířectva, jmenovitě soba, jelena obrovského, divokého koně, tura pižmového, zubra, nemotorného mamuta a jiných zvířat, jež krutá zima doby ledové přinutila, severní končiny opustiti a na jihu potravu vyhledávati. Lidé, jsouce od užitečných jim těchto zvířat opouštěni, hledali taktéž útočiště v jižnějších krajinách, do nichž přenášena byla jejich vysoce vyvinutá kultura, záležející jmenovitě v obchodu, v průmyslu, bájeslovném kultu atd. Kultury této severo-

evropské stal se účastným Egypt — Že děje a cesty kultury této doposud odkryty a vědecky zjištěny nebyly, toho příčinu připisuje Baranski té okolnosti, že učenci nepodrobili studiu staroegyptskou geografii — táhnoucí se k mimoegyptským a mimosyrským končinám. Kdyby učenci dotčenou geografii staroegyptskou se zeměpisnými záznamy Řeků kriticky byli porovnali, byli by se prý přesvědčili, že Řekové správných vědomostí geografických vůbec neměli a že staroegyptské geografii nerozumějíce starou severní Evropu ani po stránce zeměani po stránce dějepisné znáti nemohli. Zmatek a nejistotu naši o staré severní Evropě píše Baranski tudíž na účet Řeků, jichžto se naši učenci drží. — Baranski uvádí dvě centra, z nichžto se původní kultury vypěstovaly. Jedno centrum klade na břehy baltské, druhé do končin severní Sibiře, odkud se prakultura k Číňanům dostala. Baranski uvádí prameny, dle nichžto se z končin severoevropských na jih vyváželo výborné baltské dřevo, různé kovy len a jmenovitě jantar. Mezi Egypťany a národy severoevropskými přicházívalo k půtkám, jichžto výsledek ve staroegyptských pramenech jest zaznamenán. Zajímavá jest část knihy o egyptském bájesloví, jehož kolébku kladou prý egyptské zápisky a nápisy na Balt, kde také uctívání býka (apis) vzalo původ. Mimochodem budiž poznamenáno zde, že Baranski shledává také na Baltu a v severní Evropě vůbec několik jmen města Babylonu a bohyně Baby. Krakovský Wawel jest prý dle egyptské výslovnosti totéž co Babel. Spisovatel dokládá své názory často také citáty ze Starého Zákona. Aram Naharim (I Moj. 24, 10) na př. bylo město, které leželo blíže Eufratu v Mezopotamii Totéž jméno (Nahor) naskytovalo se také na severu Evropy. Písmo Severoevropanů bylo klínové a sestávajíc z 28 liter, našlo si cestu také k Řekům a Pelasgové seznámili s písmem tímto Latiniky v nynější Italii. Baranski věnoval ve své knize několik stránek textilnímu umění staroegyptskému na důkaz, že umění toto pokud se týká pláten lněných bylo taktéž původu severoevropského. O umění tom pronesl inspektor tkalcovských škol, bývalý ředitel textilní školy v Novém Jičíně p A. Braulík úsudek, že naši textilní techniku daleko předstihuje. Týž odborník snažil se vypátrati, jakých nástrojů Egypťané k tak dokonalé a nedostižené výrobě pláten a ku tvoření vzorků ve vyšívání upotřebovali Nebude od místa připomenouti, že slečna Madlena Wanklova v 80 čísle našeho Časopisu v článku „O starobylosti textilního umění našeho lidu“ dovodila, že tytéž nástroje textilní a výšivkové, jichž Egypťané užívali doposud u Rusů v Haliči a částečně i na Slovensku se udržely a že také ostatním Slovanům nebyly neznámy. Končíme povzbuzujími slovy odbornice slečny Wanklovy: I v jiných oborech uměleckého průmyslu důkladným badáním přišlo by se zajisté ku překvapujícím výsledkům. Pro kulturní historii naši jest tedy obzvláště důležito, že mezi veškerými národy evropskými Slované udrželi si nejstarší, neznámé, neocenitelné techniky všeho druhu, že se mohou honositi krásnými výšivkami, svou vlastní svéráznou klasickou ornamentikou, jíž co do způsobu a slohovitosti mohou se po bok postaviti jen výtvory národů východních. —m.

Vlastivěda Moravská. Místopis **Litovelský okres.** Napsal P. Viktor Pinkava. V Brně 1903. — Stránek 312. Cena 6 K. Tímto svazkem zahájen jest místopis kraje olomouckého, a — jak hned podotkneme — zahájen šťastně. Přiměřeně k důležitosti okres. města, starobylé Litovle nabyl tento svazek značnějších rozměrů, ačkoli nelze nepozorovati, že i tu bylo spořeno s místem a dbáno stručnosti — někdy i na úkor žádoucí zevrubnosti. Zvláštní píle věnována jest části všeobecné; jest tu poprvé ve „Vlastivědě“ psáno o různých zvláštnostech severní Hané, o lidu na Litovelsku, zejména také o severohanáckém gruntě. Právě o tomto předmětu však byli bychom si přáli ještě více podrobností, obzvláště pak bylo by bývalo záhodno podati půdorys typické starohanácké usedlosti na Litovelsku. Důkladná jest časť přírodovědecká, z péra odb. uč. F. Slavíčka. Dějepis města Litovle zde podaný svědčí o tom, že pisatel se touto látkou zevrubně obíral. Mezi prameny nenacházíme nedávno (1900) vyšlé Kuxovy Geschichte der Stadt Littau. Spis tento jest ovšem zřejmě tendenční, a způsob jeho vypravování se nám nezamlouvá; přece však máme za to, že by nebylo škodilo jej uvésti — s patřičnou poznámkou o stanovisku, jaké spisovatel místopisu proti němu zaujal. V příčině místních jmen nemyslím, že jest radno zaváděti znova staré, vymizelé formy za nové, obecně užívané. Olbramice,

Myslochovice a pod. nevytlačí dnes již forem Obranice. Myšlechovice, zrovna tak jako by bylo marno nahrazovati na př. dnešní Nasobůrky Našiměřicemi. Výrazy „politická ves“ a „katastrální ves“ jsou právnickými nesprávnostmi; možno mluviti toliko o politické resp. katastrální obci. Pokud se týče popisu uměleckých a historických památek bylo by leccos poznamenati. Při kostele Měrotínském na př bylo výslovně uvésti oba postranní portálky a předsíňky renesanční, pravá to unika venkovského stavitelství kostelního u nás Že gotický oltář hlavní v kostele cholinském byl r. 1749 nahrazen románským, spočívá na mylném — bohužel u naší inteligence dosud obecném — zaměňování a míchání slohu románského s barokem a renesancí. R. 1749 nebylo o slohu románském ani potuchy. Výraz „pohrobní“ kameny jest patrně nedopatřením místo kamenů náhrobních. Zmínky o stáří kostelíka sv. Jiří v Litovli znějí jaksi neurčitě. Zajisté „není vyloučeno, že na tom místě již nějaká svatyně stála“ dříve než tento kostelík, jak nyní jest, byl vystaven. Avšak za nejstarší kostel litovelský bylo by možno tuto kapli vydávati jen tehdy, když by se dokázalo, že některá časť zdiva je starší nežli z doby pozdně gotické. Ty důlky a rýhy na ostění portálků pozdně gotických ještě nedokazují většího stáří této stavby Náhrobní kámen z roku 1303 u hřbitovního kostela sv. Filipa a Jakuba byl by pro své stáří zajisté zasluhoval aspoň poněkud zevrubnější zmínky. V obrázkové části tohoto svazku — ač jest tu několik pěkných a zajímavých illustrací, přece pohřešujeme několik věcí, které zasluhovaly zobrazení; tak zejména bronzové mísky nákelské — veliká to vzácnost! — nebo portálek sakristie ve farním chrámu litovelském. — Přes to máme z této práce upřímnou radost. V Houdek.

Vlastivěda Moravská. Kunštátský okres. Napsal Jan Tenora V Brně 1903. Stránek 195. Cena 3 K 20 h. — Čtenář tohoto svazku místopisu má ten příjemný dojem, že spisovatel pohybuje se tu na půdě jemu venkoncem známé, že látku úplně ovládá. Po konstatování tohoto uspokojivého celkového dojmu chceme zde připojiti jenom několik poznámek v příčině umělecko-historických památek Kunštátského okresu. V té příčině bychom si byli přáli několik zpráv v knize opominutých, tak zejména, ze které doby pochází socha P. Marie na náměstí v Kunštátě a „stará“ křtitelnice v Dlouhé Lhotě; pak zdali kancionál kostela rovečínského z r 1687 je tištěný či psaný a v tomto případě snad i malovaný. Když jsme v tomto časopisu oznamovali dříve vydané svazky místopisu, opětovně jsme na to toužili, že nápisy na starých zvonech tam namnoze nebyly uvedeny. Ani tento svazek se oné výtce nevyhnul; scházejí nápisy na zvonech v Drnovicích (1512 a 1519), Lysicích (1467) a Sebranicích (1590) V literatuře o Drnovicích není uveden Lipkův článek „Starobylé náhrobní kameny na Boskovsku“ v Časopisu Muz. Olom. z r. 1901. K tomu ještě jenom jedna poznámka v příčině místních jmen. Tresné Malé prý sluje správně Tresínek; nepraví se však proč. Máme za to, že toto jméno původně znělo „Trstný“ scil potok, a to od trsti, třtiny, jíž asi byly jeho břehy porostlé. (Podobně jako Třtěnice, Trstenice). Svazek tento je hojně illustrován a téměř všechny obrázky jsou pěkné. V. Houdek.

Jan Vyhlídal: **Naše Slezsko.** V Praze 1903. 340 stran. Cena 4 K 50 h. — Spis tento vycházel v časopisu „Vlasti“ a vydán byl nyní souborně. Je to spis výlučně národopisný, jak vidno z tohoto obsahu: I. Výroční obyčeje, slavnosti, zábavy, pranostiky, pověry. II Pozdravy, pověry, zvyky, přísloví, pořekadla, přirovnání. III. Vesele, křest, křtiny, pohřeb. IV. Písně a taneční popěvky. V. O kroji VI. Slezská kuchyně. VII. Slezská hapateka (aptyka). VIII Ze života slezských dětí. IX. Legendy, pověsti, báchorky. pohádky atd. X. Slezský statek, obecní komůrka a kuzňa XI. Zaměstnání lidu slezského. XII. Povaha lidu. — Spis tento (který se prodává jako „druhý díl“, avšak nikde jako takový není označen) obsahuje téměř sto harmonisovaných písní a je opatřen 20 obrázky, z nichž zvláště zajímají dřevěné kostelíky na hoře Prašivé a v Sedlištích u Frýdku. Pan spisovatel zjednal si a přítomným svazkem zvláště upevnil pověsť předního slezského národopisce. Tato obsahem svým velmi cenná kniha zaslouží hojného odběru také vzhledem k tomu, že její výtěžek určen na založení stipendia pro c. k. české gymnasium v Opavě. V. H.

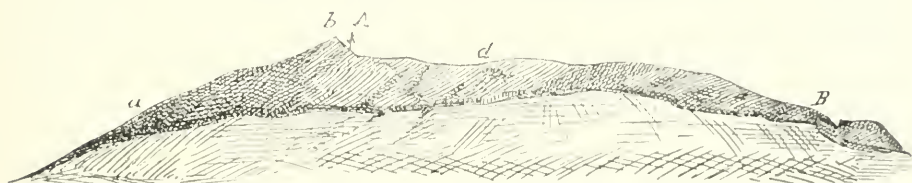
Frant. Lipka: **Průvodce Boskovicemi.** — Jest to úhledné miniaturní album osmi pěkných obrázků, reprodukovaných podle zdařilých fotografií; jsou tu pohledy na město Boskovice, na hrad Boskovice, hradní nádvoří,

nový zámek, náměstí atd. Malebných předmětů nebylo nedostatek, vždyť Boskovice jsou bohaty jak krásami přírodními, tak památkami stavebními. K albu připojen na 14 stránkách popis města a okolí psaný jak s důkladnou znalostí věci, tak i s láskou k domovině. V. H

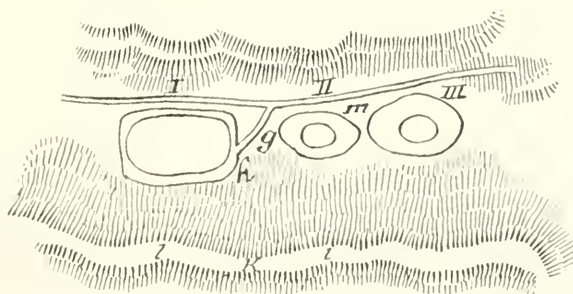
Politické a kulturní dějiny král. hlav. města Olomouce. Píše Hubert Doležil, professor české reálky v Olomouci. Část I. Dějiny politické. Památky architektonické. (Zvláštní otisk z I. výroční zprávy české soukromé reálky v Olomouci 1903.) 84 stran. Cena 1 K. Pan spisovatel karakterisuje svůj spis v ten smysl, že jest to kompilace určená za pomůcku pro žactvo. Tomuto účelu svému zajisté zcela dobře vyhoví. Větší část tohoto prvního svazečku jest věnována dějinám politickým, menší památkám architektonickým. Co se týče oněch, jsou to první česky psané politické dějiny města Olomouce — ovšem účelu svému přiměřeně velmi stručné. Z památek architektonických popsány zde jenom románské, gotické a renessanční, kdežto barokové pojaty budou do svazečku druhého zároveň s památkami malířskými a sochařskými. Obrázků je 20; až na několik málo jsou odjinud vzaty. Těšíme se na část druhou; prozatím konstatujeme s potěšením, že dílko je psáno s dobrou znalostí věci. Připojen jest také plán města.

V. H

Dodatek. Ke článku „Rychnovská hora“ v čís. 80. podáváme tuto dodatečně dva náčrty. Na obr. 1. podán náčrt hory dle Schmidla, kreslený na nádraží v Landškrouně (snad v Rudolticích?). Viděti východní a severní svah protáhlé hory, prostředně vysokým lesem z velké části porostlé. *b* značí vrchol, *A* vysoký strom o samotě

Obr. 1.

Obr. 2.

stojící, *B* lom na straně, kde osada Rychnov počíná. Začne-li se u *B* vystupovati, tu možno snadno bez průvodce stezkou lesem vedoucí po hřebenu až k rybníkům nedaleko vrcholu ležícím dospěti.

Asi u místa *d* je mýtina, a odtud vede stezka na pravo neb na jih podél strmé stěny dolů k jižní části Rychnova, kde kostel stojí. Sledujeme-li od *d* původní směr, dospějeme v *b* nejvyššího bodu stezky, kterýžto bod asi vrcholem hory jest. Od *b* sklání se cesta dolů, po několika minutách spatříme po pravé (jižní) straně první, největší, západní rybník (I.) a odtud možno i ostatní dva rybníky snadno nalézti. Jich poloha je přibližně na obr. 2. naznačena.

Dr. Remeš.

Zprávy spolkové.

Kronika muzejní.

V tomto čtvrtletí zaznamenati jest smutnou zprávu, že velezasloužilého našeho předsedu a tím zároveň i celý spolek náš stihla nehoda, jež málem byla by nás zbavila mileného našeho stařičkého předsedy. Prozřetelnosti božské a odvaze nemocného, jenž obětoval svou pravou ruku, by udržel se mezi námi, jest nám děkovati, že můžeme se radovati z jeho uzdravení. Tolik jako odpověď na četné nás došlé dotazy o zdraví ctihodného předsedy Muzea pana rady P. Wurma.

Výbor zabýval se poslední dobou otázkou zavedení národního kolku pro Vlastenecký muzejní spolek, ježto právem lze vlast muzeum počítati mezi nezbytnosti prvního řádu pro národ náš. Též zdárná 20tiletá činnosť muzejního spolku, jež na jiném místě je popisována, opravňuje spolek náš žádati celý národ o přispění jak finanční tak morální v akci zbudování Muzea v Olomouci. Docíliti vlastního přístřeší muzea s místnostmi potřebnými ku vědeckému bádání a spracování materiálu v muzeu olomuckém uloženého, by rozvinouti se mohla zdárně činnosť muzejní, pokládá výbor za nutné v čase nejbližším.

Nejvhodnějším však bez odporu byl by k tomu rok letoší, jenž pro nás v dvojím ohledu jest jubilejním, jelikož oslavujeme stoleté výročí narozenin prvního národopisce moravského zvěčnělého Františka Sušila a zakončujeme 20tý rok trvání Vlasteneckého muzejního spolku.

V záležitosti otázky velehradské výbor požádal pana dvorního radu Houdka, by otázku tu sledoval a nálezy jak starší, tak novější zaznamenával a v časopise našem uveřejňoval.

V posledním čtvrtletí opět navštíveno bylo muzeum velmi četně. Jest nám zaznamenati návštěvy hromadné i jednotlivců.

Příjemnou úlohou bylo výboru, že přispěti mohl ku schůzi učitelstva okresu olomuckého, jímž dožádán byl pan prof. Talský, by na měsíční schůzi přednášel, čemuž pan profesor ochotně vyhověl, sděliv to s výborem muzea.

Sbírkám muzejním přibylo poslední dobou dílem zakoupením, dílem darem mnoho vzácných předmětů, mezi nimiž zvláštního povšimnutí zasluhuje velkolepá sbírka staroegyptských tkanin, kterou muzeum obdrželo darem od pana A. Braulíka, ředitele textilní školy v Ústí nad Orlicí a inspektora odborných učilišť téhož druhu v zemích našich. Sbírka tato nabývá důležitosti nejnovějšími výzkumy Dra Baranského, jež uložil v díle „Die Urgeschichte Nordeuropas“, o kterém pojednáno v rubrice „Literatura“.

MUDr. Antonín Hříbek.
t. č. jednatel.

XXXVII. výkaz darů,

jež Vlasteneckému spolku muzejnímu v Olomouci

na zjednání vlastní muzejní budovy

od 1. září až do 30. listopadu 1903 poskytli tito P. T. příznivci jeho a sice:

	K
Oldřich Balcar, c. k. pošt. assist. v Karlíně	1·—
Josef Benda, far. v Cholině .	5·—
Josef Beneš, maj. hostince v Lab. Týnici	1·
Anna Beníšková, obch. v Olomouci	5·—
Frt. Beran, c. k. pošt. ofic. ve Frant. Lázních	1·—
Mat. Běhar, naduč. v. v. v Příboře	1·—
Mlád. spolek v Bělé n. Bezd	5·—
Vilém Bier, c. k. poštov. ofic. v Kamen. Šenově . . .	1·—
Josef Bittner, revid. c. k st drah v Domažlicích . .	1·—
Boh Bobek, c. k pošt. úč. ofic. v Praze . . .	1·—
Bohumír Bradík, c k. okres. komisař ve Vídni	5·—
Frt. Brděk, c. k. rada zem soudu v. v. v Olomouci na uctění památky † otce svého . .	80·—
Karel Brož, c. k. pošt. pokladník v Roudnici	1·—
Frt. Břicháček v Blatné .	1·—
Spolek dělníků čalounů a záclon v Bubenči	4·10
Ant. Bukovský, prof. v Kutné Hoře	2·—
Václav Buriánek v Peruci . .	1·—
Jan Bytešník, stav. assist na Kladně . . .	2·—
Hugo Cihlář, c. k pošt. assist. v Č. Lípě	1·—
Tělocvičná jednota „Sokol" v Cvrčovicích, p. Rapice . .	1·—
Frt. Čančík, býv. knihkupec v Luštěnicích	1·—
Ant. Čermák, továr. v Hořovicích	2·—
Jan Černý, c. k. pošt ofic. v Jilemnici	2·—
Máďa Červená-Hermanová, ch t továr. v Hradci Kr . . .	2·—
St. Ed. Červený, továr. v Hr. Král.	2·—
Tomáš Dočkal, nadlesní v Želetavě	5·—
Josef Doležel, důchodní velkostatku v Bystřici p. H. . .	2·—
Frt. Dostál, správce parní pily v Tečicích u Brna . .	2·—
Snáška . .	138·10

	K
Přenáška . .	138·10
Jan Dostál, c. k. pošt. ofic. v Přerově	1·—
Anežka Dostálová v Olšanech u Prostějova	1·—
Alois Dostálek, c. k. pošt. assist. v Pardubicích . . .	1·—
Frt Dovrtěl, katecheta v Mor. Ostravě	1·—
Jan Dunavský, c. k. prof. a okr. škol. inspektor v Hradci Král.	1·—
Jan Dušánek, c. k. pošt. ofic. v Praze	1·—
Val. Dvořák, c. k. pošt. ofic. v Táboře	1·—
Ed. Eichler, obch. v Dubě . .	1·—
Otilie Feitová v Bělkovicích .	2·—
Stanislav Fibír, pokladník obč. záložny v Náchodě . . .	2·—
J. Jarosl. Fleischer, ředitel velkostatku ve Vel. Lukově . .	2·—
Karel Frič, soukr. v Praze . .	20·—
Richard Fryčaj, koop. v Pavlovicích u Přerova	2·—
Alois Fryz, exped. s z. dr. v Čáslavi	2·—
Václav Harant, c. k pošt. assist. v Plzni	2·—
Bedřich Havelka, kníž. správce pivovaru ve Zlonicích . .	1·—
Engelb. Hájek, c. k. pošt. ofic. v Č. Budějovicích . . .	1·—
Josef Hájek, c. k. vrchní pošt. kontrolor v Praze . . .	1·—
Frant. Hejda, c. k. pošt. assist v Plzni	1·—
M. Hermann, správce sladovny v Mořicích	1·—
Ant. Hirsch, obch. v Olomouci .	3·—
JUDr. Jaromír Hladík, adv. v Kyjově	3·—
Vinc. Holub, pan zahrad. v Batelově	—·50
Jos. L. Holuby, far. v Zeman. Podhradí p. Bosácz	2·—
Frt. Hornof, c k. pošt. assistent v Praze	1·—
Hynek Hostinek, c. k. poštmistr v Brodku u Nezamyslic . .	7·—
Vítězslav Houdek, c k dvorní rada ve Vídni	50·—
Snáška . .	249·60

	K
Přenáška . .	249 60
Frt. Hrnčíř, c. k. pošt. účet ofic. v Praze	1·—
Frt Hrobař, adm. v Kostelci u Prostějova	2·—
Josef Chabičovský, pan. lékař v Moravci	2·—
Jan Ev. Chadt, kníž. polesný v Oboře p. Horní Ročov . .	1·—
Josef Chalupa, c. k. okr. soudce v Dačicích	1·—
V. Chalupa, c. k. pošt. ofic. v Rumburku	1·—
Bedřiška Charvátová, choť c. k. gymn. prof v Olomouci . .	2·—
Členové „Slov. děln. spolku" ve Chvalkovicích u Olomouce při návštěvě muzea 20 září 1903	5 —
Jaroslav a Jindřich Jedlička, závod sochařský ve Vojicích .	2·—
Ant. Jelínek, c. k. poštmistr v Častolovicích	1·—
Frt. Jelínek, kaplan v Strážově na Šumavě	2.—
Frt. Jindra, far. v D. Štěpánově	3.—
Dr. K. Jireček, c. k. univ. prof. ve Vídni	3 —
Jan Kaláb, far. v Hrušce . .	2·—
M. Kamír, lesní v Čermákovicích p. Tulešice	2·—
Flor. Kašlík, c. k. pošt. správce v Prostějově	1·—
Josef Kašťák, c. k. poštov. ofic. v Liberci	1·20
Frt. Kaván v Železnici . . .	1·—
Josef Kebrle, k. a. vikář v Přistoupimi u Č. Brodu, sbírku duchovenstva Českobrod. vikariátu	10·—
Karel Klečka, kupec ve Vršovicích	1·—
Gustav Kobliha v Humpolci .	2·—
Frt. Kollmann, rolník ve Vilímově	1·—
Emilie Kondrová, choť přednosty stanice v Čes. Krumlově . .	1 20
Frt. Košťál, c. k. pošt. oficiál v Hoře Kutné	1·40
M. Košut, koop. v Bohuslavicích u Konice	2 —
Ant. Kožíšek v Berhomethu na Ser.	3·—
L. Kratochvíl, c. k. pošt. assist. v Jičíně	2 —
Ed. Kratochvíla, hosp. správce ve Vrchoslavicích	2 —
Ant. Kraus, účetní pivovaru ve Spál. Poříčí	2 —
Městské průmyslové muzeum v Král. Hradci	5·—
M. Krátký, lesní v Němčicích, p Sloup	1·—
Snáška . .	315·40

	K
Přenáška . .	315·40
Jan Kubeš v Labské Týnici .	1·—
Ot Kučera, c. k. pošt. assist. v Jilemnici	1·—
L. Kunz v Klimkovicích . . .	2·—
Počestná obec Chroustovice sídlem u krčmáře Odvárky v Hoře Kutné	3·—
Met. Lepař, c. k. pošt. oficiál na Král. Vinohradech	2·—
Alois Ležák, dom. vikář v Olomouci	2·—
J. J. Jan panující kníže Liechtenstein	80·—
Václav Limberský v Oujezdci .	—·40
Frt. Linhart, inž. podnik. J. Kruliše v Jičíně	1·—
Jos. Liška, lesní v Lipíně u Kácova	2·—
Roln. akc. pivovar se sladovnou v Litovli	100·—
Marie Losová v Lutíně . . .	5·—
Jan Loužensky, c. k. pošt. úč. assist. v Praze	1·—
Jan Majer, arch. a stav. na Král. Vinohradech	1·—
Karel Málek, c. k. pošt. oficiál na Král. Vinohradech . .	1·—
Václav Morávek, sochař v Kostelci n. O.	2·—
Lad Mottl, úč. příruči měšť. spoř. na Kladně	1·—
Jan Mügo, c. k. poštmistr v Netolicích	1·—
Josef Navrátil, c. k. pošt. assist. v Praze	1·—
Tomáš Navrátil, c. k. pošt ofic. v Olomouci	1·—
Josef ryt. z Neyburku, c. k. pošt. oficiál v Praze	1·—
JUDr. Frt Nevěřil, adv. v Litovli	3·—
Frant. Němeček, k. a. lesní v Rajnochovicích	2·—
Radomír Nietsche, c. k. vrchní evid. geometr v Přerově . .	1·—
Marie Nitschová, choť nadlesního v Baraní, p. St. Hamry, Slez.	2·—
J Nováček, hospodář. správce v Mohelně	2·—
Fr. Novák, náj. dvoru v Dukovanech	2·—
Jan Novák, c. k. pošt. kontrolor na Král. Vinohradech . . .	1·—
Adolf Novotný, továr. v Týništi nad Orl.	3·—
Jan Novotný, k. a. lesní v Krásensku	2·—
Měšť. škola v Nymburce . .	1·40
Josef Opletal, c. k. lesmistr v Černovicích, Bukovina . . .	4·—
Snáška . .	549·20

	K
Přenáška	549·20
Jenovefa Opletalová v Bělkovicích, sbírkou mezi tamnějšími občankami	5·—
Ant. Orság, výr. pravé slivovice v Nov. Hrozenkově	1·—
F. Ostřihanský, nadlesní v Starči	2·—
JUDr. Em. Herrmann šlechtic Otavský, c. k. minist. sekretář ve Vídni	5·—
Josef Palkovský, koop. v Doln. Moravici u Rýmařova	2·—
Narc. Petr, předseda spr. rady akc. cukrov. Dřevohostického v Domaželicích	2·—
Důst. 25. zeměbran. pl. v Plavči	1·90
Jan Plesník v Březové	—·40
Dělnická beseda v Plzni	2·—
Josef Podlipský, mater. na Smíchově	2·—
Fr V. Pokorný ve Vepřku, p. Podhořany n. V.	2·—
Alex. Polanský, správce velkostatku v Tovačově	2·—
Adolf Popler, c. k. pošt. rada v Praze	2·—
Bohumír Pospíšil, kníž. lesní účetní v Sychrově u Turnova	2·—
Gabriel Pospíšil, c. k pošt. ofic. v Prostějově	1·—
Jan Prokeš, c. k. místodržit. rada v Brně	2·—
Stolní společnosť „Vinohrady" v hostinci u „Libuše" v Přelouči	3·—
C. k. pošt. úředníci v Přerově	5·30
Josef Psotnička, c. k. pošt assist. v Nymburce	1·—
Jan Pšenčík, c. k. notář v Kojetíně	5·—
Dr. Ant. rytíř Randa, c. k. dv. rada a univ. prof. v Praze	2·—
J. Rosenberg na Kr. Vinohradech	2·—
Fr. Ruth, ředit gymn. a Vlad. Kobliska, prof. gymn. v Roudnici	2·—
Karel Ryba, assek. úřed. na Kr. Vinohradech	1·—
PhDr. Tomáš Řehoř, ředit. dívč. paedag. v Chrudimi	2·—
Ladislav Sedláček v Krasném Březně	1·—
Frt. Sehnal, rolník ve Velkých Prosenicích	1·—
Otakar Sekora, c. k. evid. geom. v Litovli	1·—
Ferd. Semerád, c. k. pošt. assist. na Kr. Vinohradech	1·—
E. Schweizer, c. k. vrchní inženýr v Jičíně	3·—
Vil Schwippel, vrch. revisor Buštěhrad dráhy v Praze	2·—
Snáška	615·80

	K
Přenáška	615·80
Frt. Skalický, c. k pošt. kontrolor v Praze	1·—
JUDr. Rudolf Skalský, advokát v Dačicích	1·—
Jar Skála, inž. sev. dr v Přívozi	2·—
K. Skála, správce stanice v Holicích	1·—
Jos Skomal, pojezdný velkostatku v Pačlavicích	1·—
Josef Skrejšovský, c. k. pošt. ofic. v Podmoklích	1·—
Rupert Slaníček, c k. berní kontrolor v Kunštátě	2·—
Otakar Snětina, ředit. cukrovaru v Želeticích	2·—
Josef Soják, c. k. pošt. assist. v Praze	2·—
B. Sokol, c. k. pošt. assist v Praze	1·—
Jakub Soušek, c. k. minist. sekr. ve Vídni	5·—
Pavel Stříbrný, c. k. poštmistr v Měděnci	1·—
Vinc. Suchý, lesní na Velehradě	1·—
Josef Svoboda na Smíchově	2·—
Ed. Šimáček, c k. poštmistr v Kostelci n L	1·—
Teréza Švecová v Náchodě	3·—
Poštov. úředníci nádr. v Táboře	1·60
Frt. Tichovský, c. k. pošt. assist. v Liberci	1·—
Josef Tomas, c. k. pošt. assist. v Praze	1·—
Ant. Tomíček, c. k. pošt ofic. v Litomyšli	1·—
Frt. Tonner, c k. pošt. ofic. v Praze	1·—
Josef Trnka, ředitel panství na Velehradě	10·—
Kamil Třešňák, c k. pošt. ofic. v Praze	1·—
Jan Turek v Rožmitále	1·—
Jan Uhlíř, c. k pošt. assist v Plzni	1·—
Otakar Utler, inž. v Terstě	2·—
A Valášek, inž v Táboře	2·—
Ant. Vařeka, c. k. berní kontrolor v Tišňově sbírkou	2·—
Amalie Vavrouchová v Dubě	1·—
Augustin Velas, c. k. pošt. assist. v Praze	2·—
JUDr Frt. Věženský, c. k soudní adjunkt ve Falknově n. O.	4·—
Frt. Vlasák, c. k. pošt ofic. na Smíchově	1·—
Vinc. Vlkovský, kn. a lesní ve Skaličce	2·—
Frt. Vodička, maj. hodinář. závodu v Koryčanech	1·20
Josef Vodička v Přáslavicích	1·—
Snáška	679·60

	K
Přenáška . .	679·60
Josef Vojtěch, hostinský na Kr. Vinohradech	2 —
Ant. Vomáčka, c. k. pošt. assist. v Kolíně	2 —
Ant Voženílek, sládek v Rájci	2·—
Zuzana Vymlátilova v Olomouci	5·—
I. kontrib spořitelna ve Vyškově	20 —
Ant. Vysloužil, c k pošt ofic. v Praze	2· —
Michal Vytopil, c. k. berní v Náměšti u Brna	1·—
Frt. Východský, c k. pošt. assist v Roudnici	1·—
Richard Wagner, c. k. pošt assist v Litomyšli	1·20
Jan Wanék v Radimi . .	2·—
J. Waňura, ředit. cukrov. v Háji u Opavy	2·—
F. Václav, účetní v Holoubkově	1·—
Ad Weidner a spol v Kuklenách	2·—
Josef Zatloukal, c. k. pošt. pokladník v Přerově . . .	2 —
Rolnická záložna v Slatěnicích	10·—
Jan Zbieranský, c. k. okr. soud v Tišňově	1·—
JUDr Jaromír Zenger, c. k horní komisař ve Falknově . .	5·—
JUDr Jan Žáček, adv. a poslanec v Olomouci	5 —
O Žiwotski, inž. a podnik. staveb v Tišňově	20 —
Inž. Frt. Žižka, c. k. stav. adj na Kr. Vinohradech . . .	2·—
Dohromady . . .	767·80
K tomu:	
Zůstatek 31. srpna 1903	37 453 09
Úhrnem . . .	38 220·89

Výkaz darů,

jež věnovali

FONDU PALACKÉHO

od 1. září do 30. listopadu 1903

následující P. T. příznivci Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci:

	K
Ph. Dr. Frt. Faktor, prof. v Praze sbírkou	10·—
Ignác Wurm, konsistorní rada v Olomouci	50·—
Úhrnem	60·—

Seznam

nově přistouplých P. T. členů od 1. září až do 30. listopadu 1903

a sice:

Členové činní:

MUDr. Bedřich Drož, obv. lékař ve Žďáře.

Frt. Chlebus, rolník a starosta obce Bílovic u Uh. Hradiště.

Josef Zukal, profes. v Opavě.

Bohoslovci I ročníku v Olomouci, a sice:

Jan Bajtek, František Bartoník, František Berger, Methoděj Bělín, Ignác Coufal, Frant. Čermák, Evžen Dlouhý, Florian Flora, František Gaja, František Géla, Jindřich Grygar, Josef Hanák, Jan Horák Jan Hruda, Rudolf Janečka, František Janýška, František Jedlička, Josef Klečka, Ignác Konečný, Alois Kopecký, František Kozumplík, Bartoloměj Kutal, Rudolf Linhart, Cyprián Lochmann, Antonín Matoušek, Frant Plaček, Josef Pírek, Jan Rýpar, Josef Sochor, Jiljí Špaňhel, Rudolf Stibor, Rudolf Svačina Josef Šebela, Josef Tesárek, Ladislav Vávra, Theod Věrný, Alois Vozihnoj, Jindřich Vymětal, Ladislav Zamykal, Innocenc Změškal.

Všem šlechetným dárcům vyslovujíce tuto upřímné a vroucí díky, prosíme uctivě a snažně o další štědré podpory a blahovolnou přízeň ct. obecenstva. P. T. pánům sběratelům drobných milodarů sloužiž k laskavému vědomí, že k vůli úsporám místa v seznamech jména všech jednotlivých dárců příště uváděti nebudeme, majíce za to, že postačí uveřejniti úhrnné obnosy jimi nasbíraných a nám zaslaných příspěvků, jichž si velmi vážíme. Zároveň pronášíme uctivé přání, aby veškeré zásilky peněžní adresovány byly na „Výbor vlast. Muzea v Olomouci“ a nikoliv na některého funkcionáře, jak toho žádoucno k vůli snadnější a přehledné správě Muzea.

EDUARD KLEMENT,

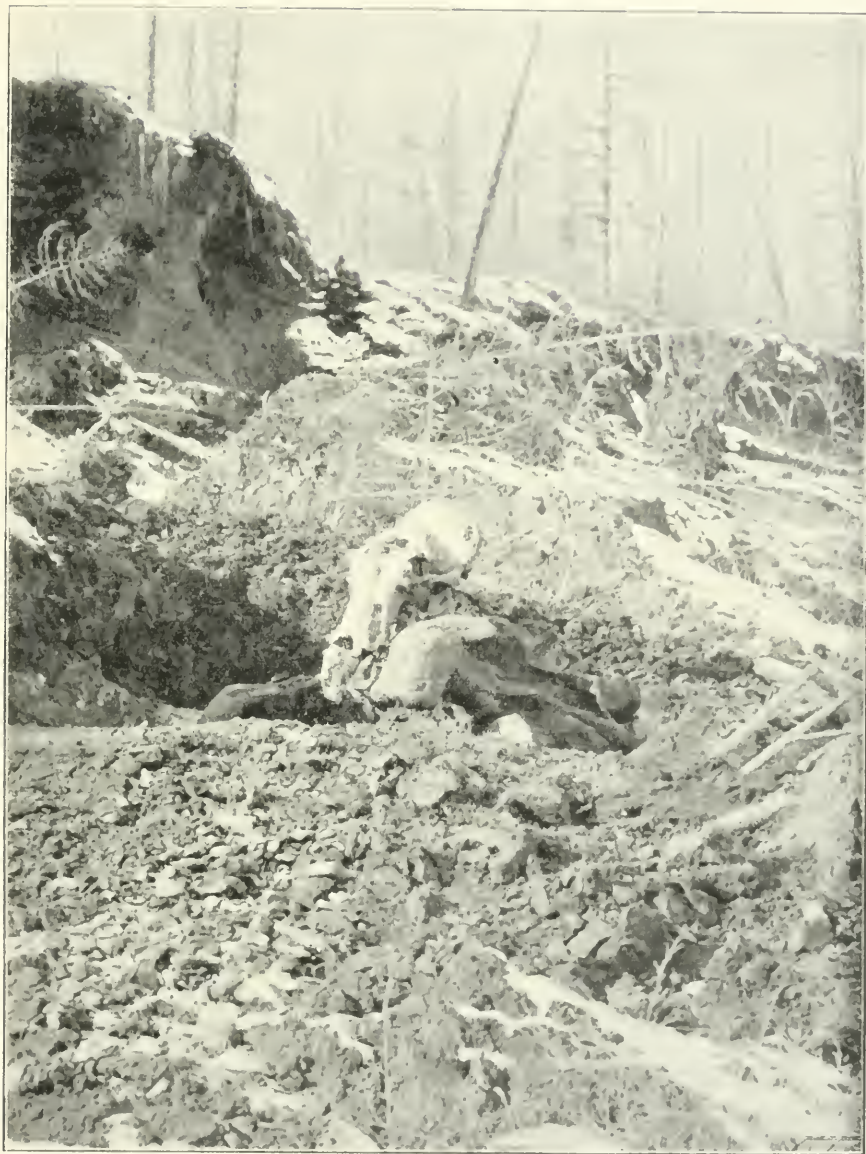
vrchní účetní Ústř. záložny rolnické, t. č. pokladník.

Ledová stěna srázu blíže naleziště mamuta.

Pohled na terasovitý sráz na levém břehu Berezovky.

Poloha mamuta (hlava a přední nohy v suti.

Mršina mamutí. (Pohled z předu.)

Odkrytá mršina mamutí. (Pohled ze strany).

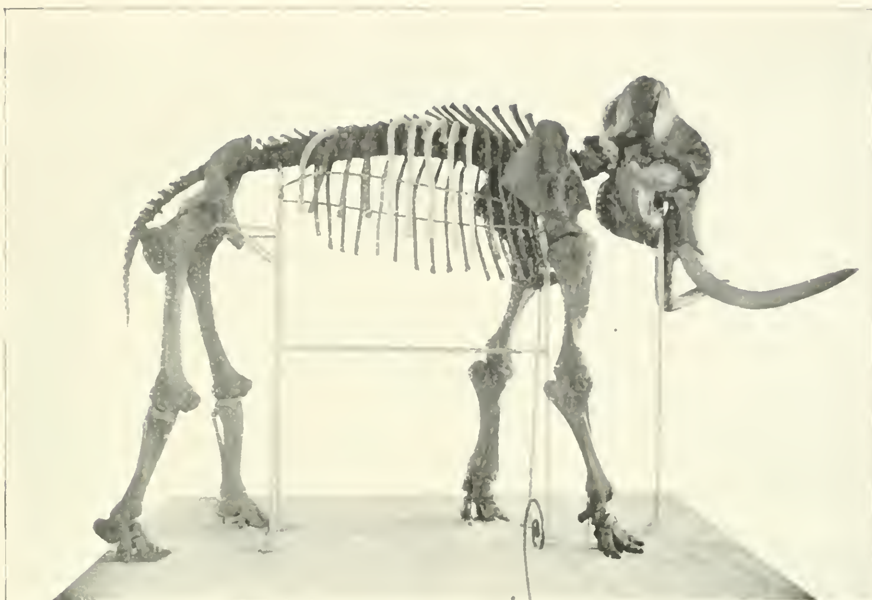

Hlava mamuta se zbytky potravy mezi zuby.

Lebka mamuta s levým klem.

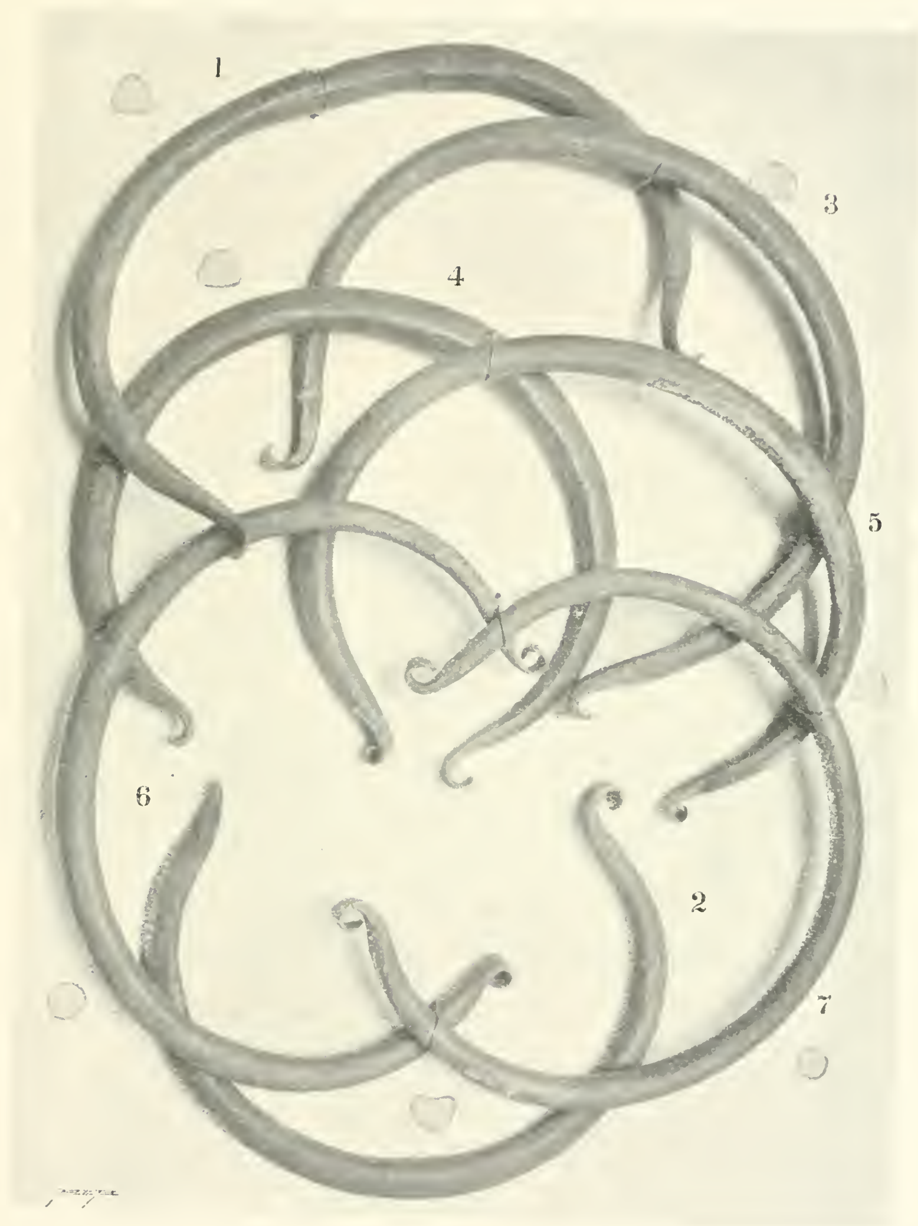
Tab. V.

Kostra mamuta od Berezovky v zoologickém muzeu carské akademie věd v Petrohradě.

Vycpaný mamut od Berezovky v poloze, v jaké byl v suti nalezen. (Kel pravý jakož i některé scházející částky jsou doplněny.)

Bronzové nákrčníky z Kostic.

ČASOPIS VLASTEN. SPOLKU MUZEJ. v OLOMOUCI.

ROČNÍK ZA 4 KOR.
ČLENŮM SPOLKU MUZEJN. VYDÁVÁ SE ZA CENU SNÍŽENOU.

EXPEDICE
V ČESKÉ ULICI, NÁRODNÍ DŮM, III. POSCHODÍ.

ČÍSLO 83. SPOŘÁDÁNO v KVĚTNU ROKU 1904.

Velehrad.

I.

Nálezy na posvát. Velehradě roku 1903.

Píše Dr. Jan Nevěřil, c. k. professor náboženství v Uh. Hradišti.

Od polovice minulého století, obzvláště však od té doby, kdy oslavovala se na Moravě (1863—1885) tisíciletá památka příchodu a působení věrověstců slovanských, sv. Cyrilla a Methoděje, přetřásají se otázky, vztahující se k dějinám říše velkomoravské, tajemnou rouškou po tisíc let zahalené. Naši historikové i jazykozpytci dali se s pílí neúmornou do práce a přece dosud nedospěli k úplnému rozřešení těchto záhad.

Nejdůležitější a zároveň nejtěžší z těch otázek je bez odporu otázka Velehradská, totiž otázka: Kde byla metropole sv. Methoděje, kde jest jeho hrob, kde bylo sídlo králů Velkomoravských? Máme o Velehradě od polovice století minulého již hojnou literaturu.[1]) A jaký to duševní boj rozvinul se o Velehrad obzvláště roku 1860 mezi zemským archivářem Vincencem Brandlem a drem Bedou Dudíkem, o dějiny moravské tolik zasloužilým! S jakým to napjetím sledován byl všude boj ten, až v něm zvítězil Vincenc Brandl![2])

Archivář Brandl prostudoval všechny listiny předmětu toho se týkající, srovnal s nimi legendy, kroniky, ba nevyhnul se ani lidovému podání a dospěl k tomuto úsudku:[3])

1. Ona „ineffabilis Rastizi munitio“ a „antiqua urbs Rastizi“ je totožná s „Veligradem“ (z r. 1131.), s valem „antiquae civitatis“ (1202) a s „Velegrad, civitas primo, modo burgus“ (1228).

[1]) Viz Dr. Čeněk Zíbrt, Bibliografie české historie, díl II., č. 8280—8418, str. 719—920.

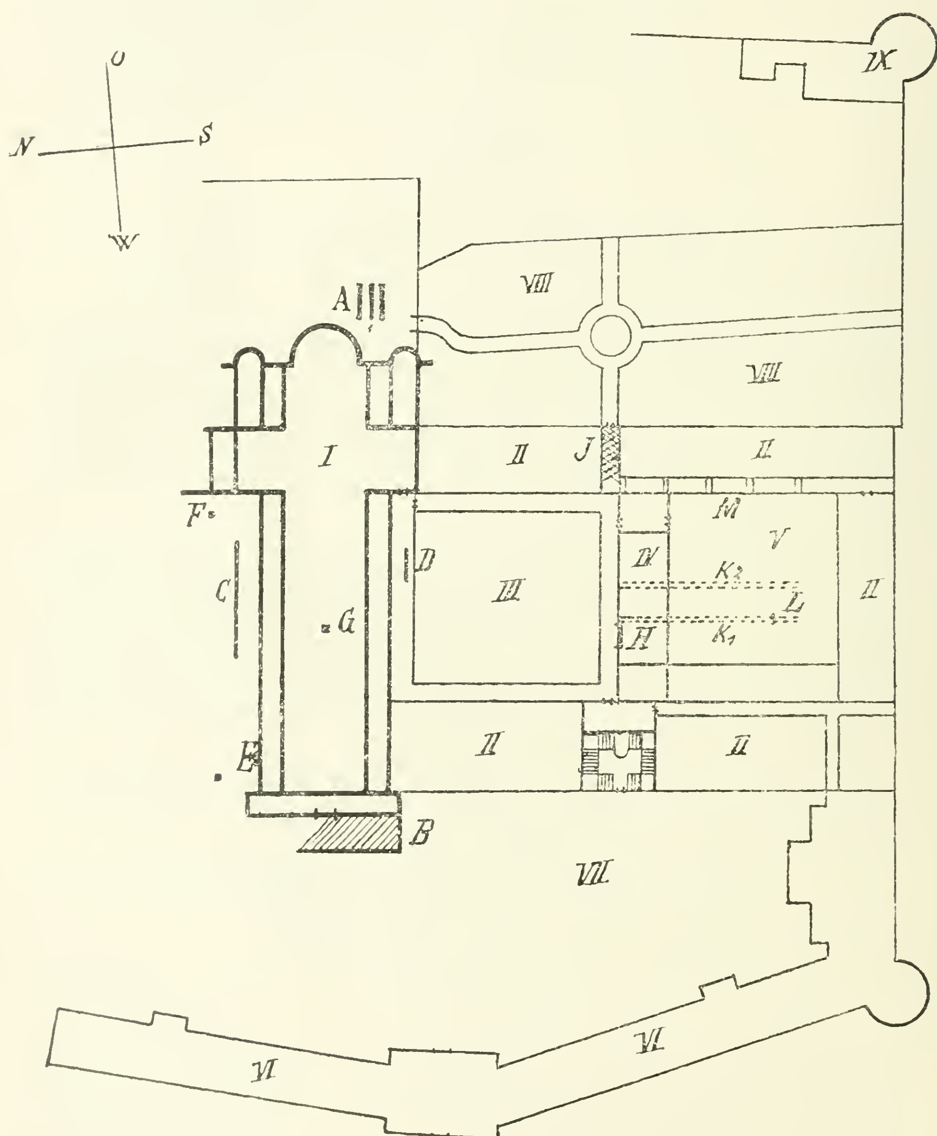
[2]) V. Brandl, Welehrad. Widerlegung der gegen dasselbe von Dr. Dudik im I. Bande seiner mährischen Geschichte erhobenen Zweifel vom Standpunkte historischer Kritik. Brünn 1860, 8°. — Beda Dudík, Antwort auf V. Brandls Welehrad. Widerlegung der von ihm wider den ersten Band der allgemeinen Geschichte Mährens vorgebrachten sogenannten kritischen Bemerkungen, Brünn 1860, 8°. — V. Brandl, Entgegnung auf Dr. Dudík's „Antwort auf V. Brandl's Welehrad“. Brünn 1860, 8°.

[3]) V. Brandl, „Poloha starého Velehradu“, v Brně 1862. —

2. Velehrad starý ležel tam, kde nyní Uherské Hradiště a Staré Město leží, které též Velehradem slulo.

3. Toto Staré Město čili Velehrad bylo až do roku 1257 městysem čili vsí trhovou; po založení Uh. Hradiště stalo se pouhou vesnicí, poněvadž jeho trhy do nově založeného města přeneseny byly.

4. Od toho Velehradu rozdílná je nynější ves kláštera Velehradského, poněvadž založena byla teprvé mnichy kláštera samého.

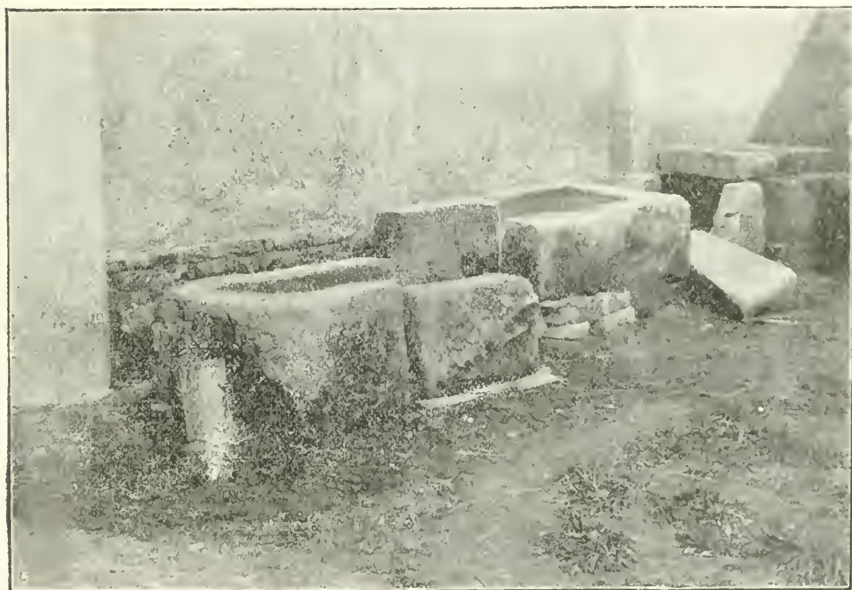

Obr. 1. Situační plánek Velehradského kostela a kláštera.

5. Na Velehradě stál sborový čili synodální (hlavní chrám arcidiecése moravské, kamž arcibiskup Methoděj kněze svolával k církevním sborum či synodám.

6. V tomto sborovém chrámě, Boží Rodičce zasvěceném, jest též sv. Methoděj pochován.

Svými vědeckými pracemi položil archivář Brandl pevný základ a na tomto základě se pracovalo dále. Třebas tu i tam se ukázaly malé odchýlky, přece se mělo celkem za to, že Velkomoravským Velehradem vyrozumíváme celý systém pevnustek, jež spolu souvisely a sáhaly daleko za nynější Uh. Hradiště, Staré Město a Velehrad.[1]) Bylyť tyto pevnustky dle zpusobu starých kruhů avarských opevněny náspy, dřevěnými sruby (valy) a četnými zásekami. Uvnitř byly hrady a kostely, a mezi těmi jistě také nynější Velehrad. Jméno Velehrad zustalo ovšem pouze klášteru cisterciáckému, zbudovanému r. 1202. na starých zříceninách.

Obr. 2. Hroby na Velehradě.

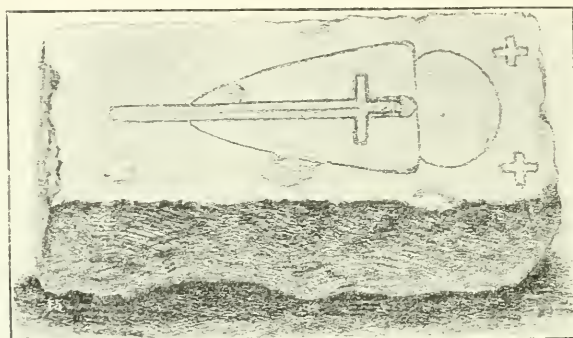
Byli ovšem a jsou doposud odpurci mínění tohoto. Jejich práce nemohly sice dosud širším vrstvám vyrvati víru ve Velehrad; ony však dokazují, že je třeba, aby se dostalo onomu tvrzení pevnějšího podkladu.

Do r. 1903 nebylo na Velehradě soustavně kopáno. V památném roce 1885 odkopány byly toliko na jednom místě základy u prostřední apsidy, a začátkem let devadesátých bylo vykopáno na severní straně

[1]) V. Houdek v „Časopisu vlast. muz. Olom." ročník IV. str. 62, pozn. 11, a v „Mitteilungen der Zentralkommission für Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale" ve Vídni roč. 1890, č. 1.

kostela několik jam. Na soustavné prokopání celé půdy kláštera Velehradského nedostávalo se peněz, ani nebylo tehdy dosti mocného zájmu pro to. Tu najednou náhoda způsobila, že se přikročilo k rozhodnému činu. Z jara r. 1903 započato bylo soustavně odvodňovati kostel i klášter a pri tom uhodilo se na různé památky stavební velice zajímavé. Již prukopy samy, na tři až čtyři metry hluboké, zasluhují, abychom si jich povšimli.

Bylo totiž na stěnách průkopu viděti zcela zřetelně jednotlivé na sobě ležící vrstvy. Vrstva horní až 1·80 *m* hluboká je rumiště z budov, což dokazují kusy cihel, kamení, malta a zuhelnatělé kusy dřeva, a to na všech místech, kde se dosud kopalo. V rumišti samém lze rovněž zcela dobře pozorovati dvě různé vrstvy a to horní 1·20 *m* a spodnější 60 *cm* mocnou, ale nedá se dosud zcela jistě a určitě rozsouditi, z jakých staveb a z které doby pocházejí.

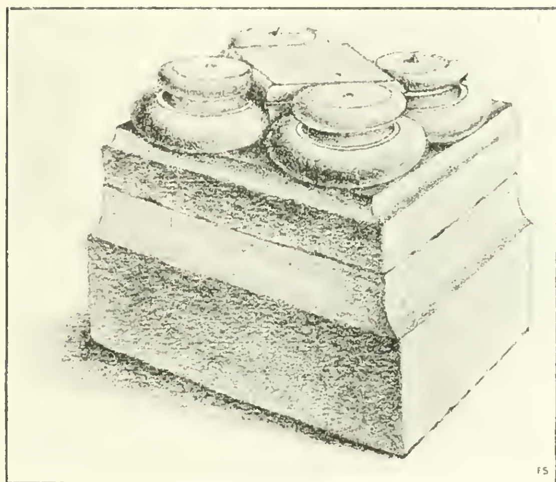
Obr. 3. Náhrobní kámen z Velehradu.

Pod tímto rumištěm je půda luční, všude, kde se dosud kopalo (u nádržky až 3·8 *m*), úplně stejná s půdou na lukách za zahradní zdí. V této luční půdě, pod rumištěm našli dělníci dne 21. dubna 1903 za apsidou kostela, za nynější sakristií, ve hloubce 1·8—2·3 *m* kamenný hrob (A 1 na obr. 1.) a brzy potom zcela na blízku ještě dva jiné podobné hroby kamenné. Hrob prvý byl přikryt velikým kamenem, jenž vyčníval nad půdu luční. Oba druhé hroby při vykopání nebyly již kameny přikryty; tyto byly z nich asi již dříve odstraněny. Aspoň se našel dosti značný úlomek jednoho takového příkrovu, a to část kryjící hlavu, z čehož se dá pravděpodobně souditi, že i ony původně byly celými kameny přikryty. Jen hrob prvý byl neporušený. Když byl odzdvihnut těžký příkrov, bylo viděti, že hrob je do polovice zasypán čistou, ssedlou náplavou; vnikla tam asi skulinami mezi jednotlivými kvádry. Pod náplavou byla kostra úplně zachovalá, v poloze zcela přirozené, a to hlavou k západu (totiž ku kostelu). Třeba si povšimnouti také toho, že země okolo kostry byla silně promíchána popelem ze dřeva. V obou druhých hrobech nebylo kostí (byly z nich asi dříve vybrány); hroby tyto byly úplně zasypány rumem. Pátralo se velmi bedlivě, zda tu nejsou nějaké věci jiné, z nichž by se dalo

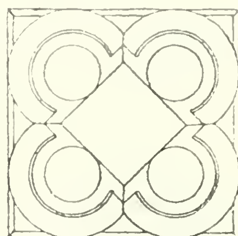
souditi na puvod a stáří těch hrobů, jakož i osob v nich pochovaných, než nalezeno nebylo ničeho.

Hroby jsou tesány z velkých balvanů pískovcových na způsob rakví. (Obr. 2.) Rozměry jsou skoro u všech stejny, a to uvnitř: délka 1·70 *m*, šířka 55 *cm* a hloubka 43 *cm*. Příkrov hrobu prvého je pískovec na hrubo otesaný, 2 *m* dlouhý, 68 *cm* široký a 18 *cm* tlustý. Ozdoben je dvěma kříži prostě vytesanými, a to v pravém rohu u hlavy a v levém u nohou. Jeden z nich je stejnoramenný, druhý — zdá se — má dvě příčná ramena.

Další objev učiněn byl před velkým portálem kostela nynějšího. Přišlo se totiž při kopání průkopů, asi 4 metry od nynějšího průčelí na mohutné základy fasády puvodní (B na obr. 1.), čímž se potvrzuje dávná domněnka, že starý kostel cisterciácký byl puvodně o jedno pole delší nynějšího.

Obr. 4. Patka sloupu z Velehradu.

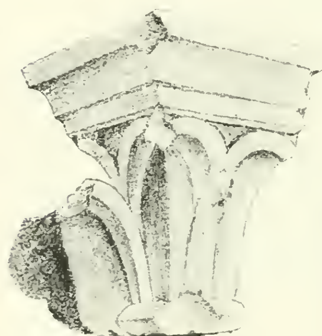
Obr. 5. Průřez patky sloupové z Velehradu.

Dále našly se na straně severní základy (C na obr. 1.), jež jsou rovnoběžny ve vzdálenosti 5 *m* s nynější zdí kostela, a to od onoho známého oblouku nad kaplí královskou směrem k západu.

Pod dlažbou chodby po straně epištolní (jižní), t. zv. ambitu, nalezen byl náhrobní kámen (D), jenž je 1·36 *m* dlouhý a 50 *cm* široký. Ozdoben je nahoře v rozích dvěma kříži, pod nimi pak vytesán jest meč na štítu trojhranném. (Obr. 3.) Kromě toho vykopány byly na ruzných místech zbytky staré románské stavby. Tak našli na severní straně kostela, poblíž oblouku nad kaplí královskou nedaleko sebe dvě kamenné patky (E a F), jež ležely úplně pod rumem 1·8 m hluboko, bezprostředně na půdě luční a třetí rovněž takovou (G) v kostele, uprostřed lodi v téže hloubce. Na těchto patkách viděti, že čtvercový pilíř, který na nich stál, byl obklopen čtyřmi tenšími kulatými sloupky. (Obr. 4. a 5.)

Kromě těchto patek našlo se mnoho kusů sloupových hlavic t. zv. lupenových (obr. 6.), pak pěkně zachovaný svorník (kámen uzavírající klenbu) se čtyřmi liliemi ze středu vyrůstajícími (obr. 7.); konečně množství úlomků klenbových žeber. To všechno bylo pod rumem, tedy taktéž na půdě luční, rozházeno.

Mezi všemi dosud učiněnými objevy budí však podiv náš největší to, co bylo nalezeno na klášterní chodbě u refektáře (jídelny), zcela na blízku krásného, r. 1891 náhodou odkrytého románského portálu (H), jakož i na klášterním dvoře za refektářem. Když totiž odstranili nynější dlažbu, sestávající z hrubých desek pískovcových, přišli ve hloubce 120 *cm* (tak hluboká je také horní vrstva rumu) na dlažbu druhou (J 1), ale mnohem jemnější než nynější, totiž na dlažbu ze šestihranných cihlových tabulek. Pod touto dlažbou přišli pak ve hloubce 60 – 70 *cm* (asi 2 *m* od povrchu) opět na třetí v krásné mozaice provedenou dlažbu (J 2), sestávající z menších a větších dlaždic, různé podoby a barvy, tvořící pěkné geometrické obrazce. (Tab. VII.)

Obr. 6. Hlavice sloupu z Velehradu.

Při kopání ve dvoře klášterním u refektáře uhodilo se ve hloubce 180 *cm* na dvě rovnoběžné, asi 2 metry silné zdi (K_1 a K_2), které refektář v pravém úhlu protínají a jdou až ke zdi, ve které jest onen románský portál. Na jedné z těchto zdí byla nalezena patka (L), pevně spočívající na čtyřhranném kvádru, v původním svém umístění. (Obr. 4.) Podobné silné zdi (M) byly nalezeny na chodbě po straně východní onoho dvoru klášterního; zdi tyto jsou od sebe pokaždé pět metrů vzdáleny a probíhají pod chodbou v pravém úhlu.

Nálezy tyto přirozeně oživily zájem o Velehrad. Vyšlo několik pojednání pro i proti v časopisech, dle toho byla-li psána od stoupenců nebo odpůrců mínění Brandlova.[5])

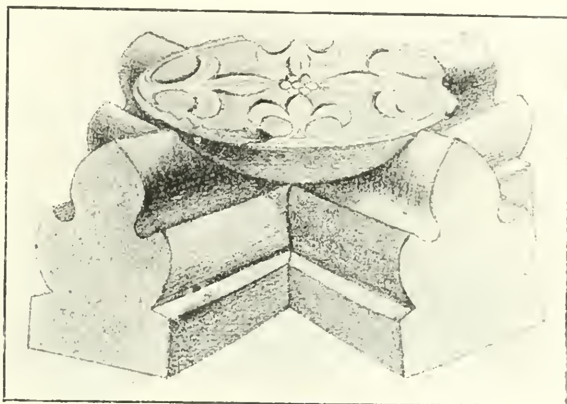
Dne 9. září 1903 pak konala se na Velehradě k pozvání říš. a zem. poslance Dra Ant. C. Stojana porada v kroužku lidí toužících po rozřešení záhady velehradské; i bylo vzhledem k zajímavým náhodným nálezům r. 1903 učiněným usneseno podrobiti Velehrad důkladnému a soustavnému prozkoumání.

S kopáním bylo brzy potom započato a pokračováno v něm přes pokročilou dobu podzimní, dokud tuhá zima o vánocích dalším vý-

[5]) 1. „Nový objev na Velehradě“ („Hlas“, 27. května 1903, č. 120). — 2. I. L. Červinka, „Hroby na Velehradě“ („Slovácké Noviny“ v Hradišti, 27. května 1903). — 3. I. L. Červinka, „Překvapující nálezy na Velehradě“ („Pozor“ v Olomouci, 7. a 10. června 1903, č. 85 a 87). — 4. J. Chodníček, „Hroby Velehradské“ („Slovácké Noviny“, 10. června 1903, č. 44). — 5. Jos. Glos, tajemník obecní rady města Kroměříže, „Velehrad“ („Moravská Orlice“, 19. června 1903, č. 138). — 6. Dr. J. Nevěřil, „Velevýznamné nálezy na posv. Velehradě“ („Hlas“, 5. a 7. července 1903, č. 152 a 153). — 7. Dr. J. Nevěřil, „Hochbedeutsame Funde zu Welehrad“ („Vaterland“, 8. července 1903, č. 185). — Jos. Glos, „Děvín a Velehrad“.

kopkám nezabránila. Zde budiž podána první zpráva o výsledcích tohoto bádání.

Kopáno bylo v nádvoří klášterním, vedle jídelny (obr. 1. K_1 a K_2), tam kde se při jarním odvodňování našly ony dvě mohutné základní zdi. Domněnky dřívější se kopáním potvrdily. Po odstranění rumu, který, jako všude u Velehradského kostela tak i v tomto nádvoří jde do hloubky asi 1·8 *m*, našly se troje rovnoběžné, 1·6 *m* tlusté základy z pískovce netesaného, ale neobyčejně pevně spojovaného. Směr těchto základů je kolmý k jídelně, tedy od jihu k severu, a základy vedou dále pod jídelnou ke známému románskému portálu. Tyto troje rovnoběžné základy spojeny jsou na straně jižní zdí 1·8 *m* tlustou, ale z téhož materiálu. Přidáme-li k základům, dosud na nádvoří klášterním odkrytým, onu část pod jídelnou, až k onomu románskému portálu, pak máme před sebou základy budovy obdélníkové, 34·6 *m* dlouhé a 14·5 *m* široké. (Obr. 8.)

Obr. 7. Svorník z Velehradu.

Na prostředních základech našly se, a to vždy ve stejné vzdálenosti, totiž 4·6 *m*, zazděné podstavce sloupů v původní poloze, z nichž jeden (L) byl hned při odvodňování nalezen a ven vytažen. Ostatní tři dosud odkopané ponechány doposud na svém místě. Pátý byl pod jídelnou.

Sluší také připomenouti, že základy jsou rozšířeny a sesíleny o 25—40 *cm* nejenom v rozích na straně jižní (při f, b), tam, kde se stýkají příční základy s podélnými, ale též na obou bocích, a to vždy naproti podstavcům, vlastně sloupům.

Při odkopávání příční zdi na straně jižní (f, b) přišlo se v rumišti směrem do vnitř oné záhadné budovy, ve výšce 46 *cm* nad základy, na vrstvu 10 *cm* tlustou, červenou, což bylo při důkladném prohlédnutí uznáno za původní dlažbu cihelnou, stářím však pod zemí úplně již shnilou. Při nejmenším dotknutí rozpadávala se v malé kousky, tak že není možno ani určiti podobu cihel k dláždění upotřebených.

Je dokázáno měřením na místě samém, že onen románský portál (H), objevený r. 1891, organicky souvisí se základy nyní odkopanými

a že byl zajisté vchodem do oné místnosti. Stojíť v příční severní zdi této dvoulodní budovy úplně uprostřed západní její polovice mezi základy *a b* a *c d*. Tím však jest též vyvráceno tvrzení prof. Aug. Prokopa (v „Mitteilungen der k. k. Zentral-Kommission f. Erforschung u. Erhaltung der Kunst- u. hist. Denkmale“ Bd XIX., p. 167), že původní refektář, k němuž onen portál byl vchodem, měl tytéž rozměry jako refektář nynější.

Dále byla vyměřena též výška patníků. Jejich vrchní hrana je 38 *cm* nad základy. Pozoruhodno je při tom, že výška dříve zmíněné dlažby

Obr. 8. Půdorys základů v klášterním dvoře Velehradském.

cihlové na jižním konci budovy je 46 *cm* nad základy, tedy o 8 *cm* výše nad patníky. Dle toho by byly patníky úplně pod dlažbou, místo co by měly, jsouce pěkně vypracovány, vyčnívati nad ní. To lze tím vysvětliti, že ona místnost byla na straně jižní od posledního patníku (L) až ku příční zdi jižní (za nějakým zvláštním účelem) o jeden nebo o dva stupně vyvýšena nad ostatní dlažbou.

Aby mohla býti zjištěna i hloubka základu, vykopána vedle základu jáma a shledáno, že základy jsou asi 3·15 *m* pod nynější úrovní nádvoří (zahrady) klášterního.

Také při tomto kopání našly se, jako již dříve, pod rumištěm různé úlomky tesaných kamenů románského slohu. Věru, že člověka až srdce bolí, když vidí, kterak pěkné ty hlavice, patky, kusy žeber atd. byly upotřebeny za zdivo k základům budov nynějších. Obzvláště charakteristické kusy byly, ovšem pokud se tak bez poškození nynějších budov státi mohlo, vykopány a uschovány.

Dřevěné chalupy na Boskovicku.

Sděluje **Frant. Lipka.**

Navrátiv se před lety ve svůj rodný kraj, věnoval jsem prázdný čas sbírání materiálu pro velkou výstavu národopisnou v Praze a při tom pátral a zaznamenával, co se význačného pro kraj udrželo z minulosti. Za účelem seznání dřevěných typů specielně selského stavení zvolil jsem si soudní okres Boskovický s nejbližším jeho okolím. Takové exkurse však nejsou nejvděčnější, protože památky prostonárodního stavitelství rychle za sebou rok od roku mizí beze vší náhrady. Těm nemnohým zbytkům dosti význačné architektury nepřeje stavební řád; leckterou pak zničil nejnebezpečnější nepřítel — oheň. Přes to však ještě dosti materiálu v čas jsem sebral.

Od Boskovických humen počíná úrodná rovina končící za Jevíčkem, Malá Haná. Na té leží Knihnice, osada prastará, při potoku Semiči. Povšechný ráz nejenom Knihnic, ale všech zdejších dědin, jest už moderní nemalebný. Avšak poloha Knihnic dobře působí na oko pozorovatele. Tento příjemný dojem podmíněn jest tou chvalitebnou okolností, že městys zrovna tone v zeleni oliv (jak zde lípám říkají) a stromuv ovocných. Kostel (puvodu starého) stojí vysoko na návrší obklíčen hřbitovem. Náves sestává z dlouhé ulice, která se uprostřed rozšiřuje v „rynk“. Zde též mezi staletými lipami postavena socha sv. Jana N., dále pestře omalovaný kříž kamenný z r. 1611., jiný před kostelem, kam z náměstí odbočuje ulice k Šebetovu. Opačným směrem leží ulice Vanovická (v této ve středověku bylo zemanské sídlo), nynější radnice má nahražovati starší budovu s dřevěnou věží (některé zajímavé památky obecní posud chovány jsou v radnici). Před osadou (k Vážanům) stojí kaplička pod lipami, na druhé straně lysý vrch s dřevěným sloupem na upomínku vrchního hrdelního soudu, jemuž soud Svitavský byl podroben do r. 1583. Lid vyzdobil vrch popravní pověstmi.

Domy hledí z pravidla delší stranou na náves, žundry pak lomenicemi a starší stavení stojí o samotě odděleny od ostatních vraty neb úzkou uličkou. Tu a tam malá zahrádka před okny a celé hromady stavebního materiálu. Stodoly jsou u domu, nebo v zahradě, taktéž i sklep. Parkan (plot novější) ohraničuje dvůr i zahradu.

Po tom, co jsem předeslal, chci popsati, co jsem starobylého ještě v našem pohorském stavení poznal, pokud to jednotlivci ovšem jest možno. Opakuji ještě, že různá neštěstí, hlavně požár, zahladila mnoho svéráznosti na staveních i v nich a co se náhodou dočkalo dnešního dne, jest už jenom chatrný zbytek staveb starších, nejvíce z počátku minulého století, z různých dob 18. věku a jenom jako vzácnost i ze 17. věku.

Obr. 1. Žundr v Knihnicích.

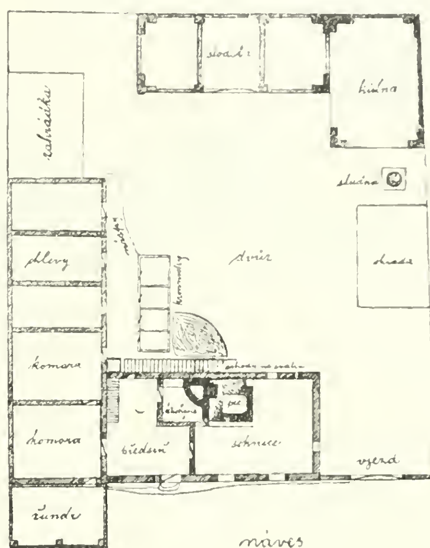
Z řady více méně typických stavení, jiř jsem na své vycházce seznal, stavím na přední místo čís. 65. v Knihnicích (u Procházků, Hadáčků, Novotných). Pro své stáří, zevní úpravu a vnitřní rozdělení činí ono význačný v okolí zdejším typ pro selské stavení se žundrem. (Obr. 1.)

Žundr (dial. žondr, nejinak) náš jest rozdílný od hanáckého nebo slováckého žudru. Z pěti do nedávna zachovalých žundrů všechny vystupují z pravé strany chalupy a jsou to přístavby samostatné, jednopatrové, na třech nohách spočívající. Sloupy (nohy) jsou nahoře mezi sebou jinými trámy na způsob arkád spojeny, knihnické mají pouze z předu po3, Sebranický (obr. 3.) v předu i v zadu po 3, které spočívají na dvou na sebe vodorovně na zemi položených trámech, Bejkovický má zděné dva pilíře a prostřední dřevěný, Voděradský (obr. 5.) též 3 na trámech postavené. Tak nabývá náš žundr nejen podoby, ale i úkolu podloubí, podjezdu. Pozoruhodné je rčení: grunt (chalupa) pod žundrem. Podžundr říkají ve Voděradech; v Sebranicích pak jest přezdívka „u Požondrů“.

Zmíněné číslo 65. v Knihnicích jest nejstarší, samojediné podrželo stopu výzdoby ornamentální. Patro tvoří sýpku, komoru (u Sebranického světničku), nad tím jest hůra (půda) na seno a hledí na náves štítem z prken urobeným. Tato přibita jsou šikmo, rozdělujíce lichoběžníkovou plochu štítu na 4 pole, křížem pak na mezery mezi jednotlivými prkny jsou přibity úzké latě. Ve spodních čtvrtích vyřezány jsou díry různé podoby (zde kruhy, jinde tyto kombinované se čtyr-

hrany v podobě hvězd a pod.) Celému štítu říká se svisle (terminu záklop, okřídlí neznají). Kukla, čepec jest svršek štítu s prknem vespod u vodorovné poloze. Kukle a postranním prknům věnována zvláštní péče. Kukla na č. 65. v Knihnicích dává pěkné vysvědčení staviteli i zakladateli ornamentikou a nápisem: Toto Staweni postaveno gest Nákladem Augustina Prochásky. Dne 25. Mage Roku 1719. Nad tím z obou stran namalovány mraky a v prostřed I H S. Ornament na postranních prknech úží se jako prkno samo shora dolů a utrpěl už silně deštěm. Zachovalejší část ukazuje pěkně stylisované jablíčko ve třech variantech, růžici, žalud. Vše namalováno červenou hrudkou. Toť zevnějšek žundru.

Stavení obytné při něm jest o něco nižší, u jiných bývalo stejné a to prý dosti značné výšky. Došková střecha kryje oba — žundr i chalupu — ve střeše jenom místo sklopce rozměru dveří jest šindelové, po celé délce pak latě ve stejných vzdálenostech po dvou na sebe do kříže kladené obtěžkávají střechu. Z té vyčnívá komín zděný, na němž se ujal a nechává růsti netřesk, „aby hrom neuhodil“, na počátku i konci střechy trčí makovička; někdy jest ve střeše i malé okénko. V ně pod hřebenem střechy jsou trámy spojené vodorovnými příčkami — hambálky.

Obr. 2 Půdorys chalupy.

Do vnitra vedou hned vedle žundru jednotné dvéře, z pravidla bez kliky (bývá vytažena, domácí chodí vraty); málo užívá se už závory (na „babku“, „kločka“). Dvoudílná 2 okna o 6 tabulkách, s oblíbeným rozmarynem, několik malých okének do komor a velká dvoudílná vrata vedoucí přímo na dvůr ukončují pohled na stavení. Nikde neschází obvyklé pod okny podlíčení modrou barvou a rampouch do sklepa. Vejdeme do vnitř. Octli jsme se v síni s malým okénkem zaskleným. Jeden kout síně zastaven jest ohniskem — kuchyní. Pouze tato celá je zděna a klenuta, ostatní celé stavení jest na veskrze ze dřeva, beze zděné podezdívky a to z přitesaných trámů, vodorovně na sebe kladených, v mezerách vyplněných hlinou připevňovanou kolíčky a zevně nahozených. Ze síně vedou dvéře na pravo do světnice či seknice (výrazu „jizba“ lid zde nezná). Ve větších statcích bývá ještě o sekničku více. U Hadáčků vyzděna seknice do výšky pece — kamen a s tou souvisící sklípek (pekárna na chléb), jenž se vytápí z vedlejší kuchyně. Kolem kamen zděná zídka, pícka a nenatřené 2 lávky, nad kamny kolem bidla, kamnovec pro vodu nikdy neschází. Zem (podlaha) z prken (někde z upěchované hlíny), pouze v prostřed seknice jsou 2 kamenné

plotny, na nichž dříve stával loučník. Podlaha (t. j. strop) jest jednoduše složena z trámů (tmavé, lesklé, natírány bývají krví), hlavního trámu nalezl jsem málo příkladů, ty byly snad jenom ve větších světnicích, byl vždy ostatních silnější a někdy v prostřed podepřen pilířem a sloužil za podporu trámům příčným. O třech králích znamenány bývají třemi křížky a písmenami K M B; svěcené kočičky, vejce a pod. dávají se na hlavní trám, proto že by se jinde snadno rozbila.

Obr. 3. Žundr v Sebranicích

Do kuchyně vedou jedny dvéře ze seknice, druhé ze síně. Ohnisko má na zděné podezdívce asi ve $^1/_4$ kruhu čelesno, kde na třínožce (zřídka se používá i něm. výrazu), též roštu, randlíku, kastrolu vaří se strava a kouř ubíhá přímo vzhůru komínem. Ostatní se peče v kamnech, otvor jejich slove mezipecí. Sopouchy způsobuje se průvan do komína.

Z kuchyně vyšedše dveřmi zase do síně, máme naproti 2 komory nad sebou, jedny schody pak vedou na komoru k žundru, druhé na hůru a výměnek (malou komůrku).

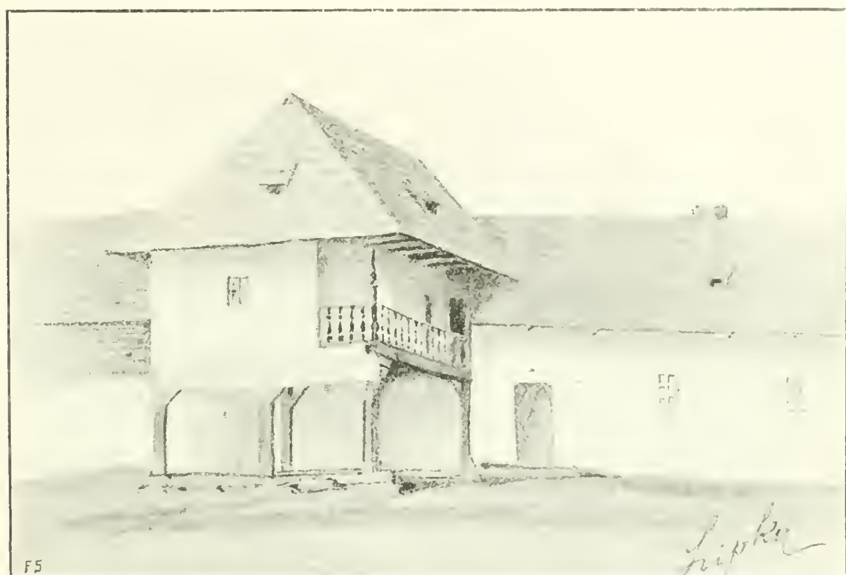
Z chalupy vyjdouce, jdeme dále na dvur po náspech (dial. náspe ze singul. násep), kol stavení to vyvýšeného chodníku a spatříme sklepy a chlévy pro skot s jedné a krmníčky pro vepřový dobytek na straně druhé. Kurník pro slepice mají v síni, holubník pod okrajem střechy, klenutá maštal se žlabem pro koně jest pod seknicí; ze dvoru jest stavení vyšší, protože má dvůr silný svah. Pod okapem dva háky drží žebřík. —

Na dvoře stojí šupňa (kůlna) na nářadí, studna s kamenným obložením a okovem na hřídeli, na druhé straně v rohu malá zahrádka, stodolou pak rovnoběžně s chalupou zakončen dvůr. Stodola spočívá na nízké podezdívce z hrubého kamení, trámy jsou na sebe kladeny jak u chalupy, jen že nejsou zomítány, krovy nesou střechu sedlovou, šindelovou (jinde zase doškovou). Dvojdílnými vraty vjíždí se na mlat („nabitý" hlínou), druhá podobná vrata vedou na humna (= za stodolu, za zahradou, za vsí). Po obou stranách mlatu oddělen jest několika trámy přístodůlek po každé straně, kam se ukládá svezené obilí. Po vymlácení dává se sláma na hůru, zrno na sýpku (žundr, komoru). Stáje bývají po letní dobu otevřeny a zavírají se dveřmi, které jsou v horní polovici nahraženy latěmi, v zimě pak dveřmi celými s malými otvory uprostřed vyřezanými.

Zahrada pro ovocné stromoví jest za stodolou, někde mají v této zahradě plotem ohraničenou malou zahrádku pro zeleninu a voničky. Na parkan její poklopují hrnce.

Stavení popsané, stářím vetché a od větru nakloněné, ušlo zkáze ohněm, ale i ortelu nad ním několikrát od hospodáře pronesenému, až ho přece před nedávnou dobou požár s povrchu zemského zcela a na vždy odklidil. A takových statků bylo v Knihnicích do nedávna ještě 11.

Jinou ukázkou po zacházejícím prostonárodním umění stavitelském jest žundr při čís. 4. tamtéž. Staletá lípa stála před ním. Tento žundr jest příbuzným předešlého, jen že v celku i v podrobnostech prostší: sloupky nesoucí patro žundru jsou mezi sebou spojeny trámy jednoduše přitesanými, štít jednotlivými, svisle přibitými prkny, pod kuklou

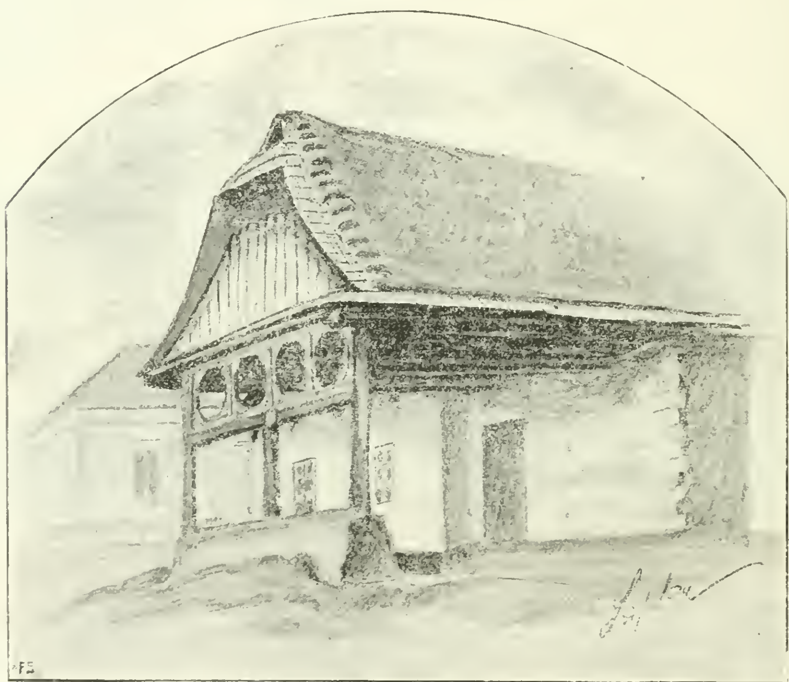

Obr. 4. Žundr v Sebranicích (s druhé strany).

odhalen letopočet 1742 a zbytek nápisu, když byla lípa skácena. Rozdělení místností jest jak u Hadáčkova žundru, pouze dvéře nejsou mimo žundr, nýbrž pod ním. Po ornamentice ani stopy. Náhradu nalezáme v sousedství, v čís. 3. u Krajíčku a to na štítě do dvora obráceném. Ukazuje 4 květy třílaločné, tulipánovité, stejnoměrně v pravo i v levo v listoví položené a končí růžicí nebo jablíčkem. Vyvedeno barvou červenou a zelenou na půdě bíle olíčené. Nápis na desce, pokud ho čísti lze, jest tento: Toto stavení vystaveno jest nákladem Ignáce Havelky, dne . . . 1719. — Procházkův žundr v nedávné době učinil místo stavení zcela novému. Není ho více.

Dobře lze ještě poznati některá jiná stavení, při nichž stával žundr. Na těch a podobných zaznamenal jsem některý detail, na který jsem přišel. Při čís. 10. u Roztomilých, spatříš vyřezávanou pavláčku na huru vedoucí. Na místě žundru ve značné výši díra velikosti dveří, kterými se nyní přímo z návsi dává seno do vnitra. Seknice má starodávní strop šikmo se svahující. Jinou podrobnost ukazuje číslo 83:

starodávní 2 okna (obr. 8.) se širokým rámem s jednoduchou řezanou ozdobou a se „zahrádkou" kolíky připevněnou k oknu (u Kavanové); č. 86. má ve vratech na menších dvířkách pro chodce vrcholek vyřezávaný ze dvou trámu na sebe křížem položených. V ulici Vanovické novější stavení zděné označeno nápisem: Wystaweno s pomocí Boží v roku 1804. Keramiky zachovalo se vůbec po skrovnu, až na jedinou výjimku, všechno jest už z pozdější doby, zboží toufarské, bíle polévané s modrými květy a někdy případným nápisem, jako: Ať žije Josef a Marie Švábenský z Knihnic, nebo: Dobré chutnání paní kmotra (na koutním ručáku) a jinak. Zaznamenal jsem jenom jediný žbánek hodný pozoru s letopočtem 1763, hliněný, bíle polívaný, pěkně malovaný barvou zelenou, modrou a černou (na větévce sedící ptáček s kvítkem v zobáku; obr. 7).

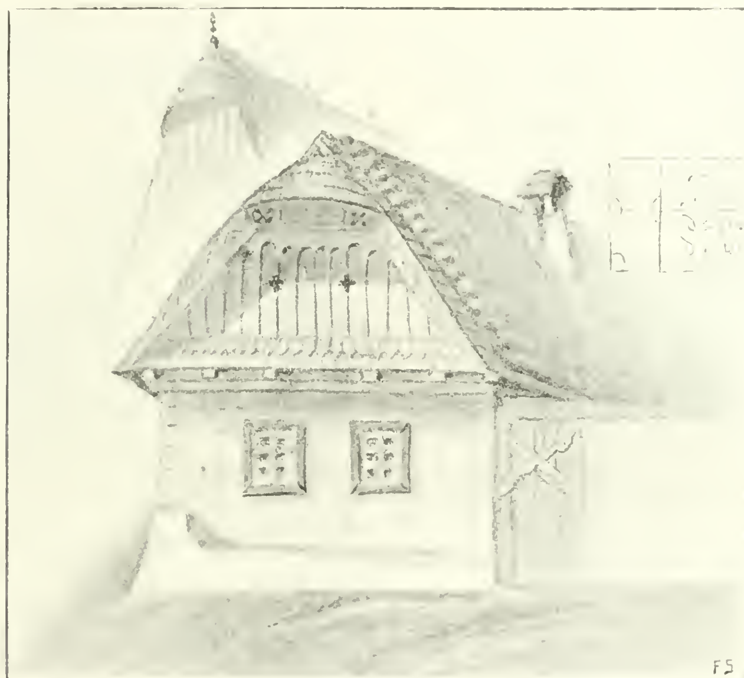
Obr. 5. Žundr ve Voděradech.

Podobnou jako Knihnice polohu i obraz skytají též Sebranice. Kostel na návrší vévodí nejbližšímu okolí, v bezprostřední blízkosti leží panský dvůr na místě zaniklé tvrze (posud říká se tam „na valech"). Ves uzavřena bývala branami, jichž památka udržela se aspoň v pojmenování při poslední chalupě „v bráně" při silnici ke Kunštátu vedoucí. —

Statek čís. 36. má po dnes žundr větší obou knihnických a od nich valně odlišný. Stavitelem i nakladatelem byl r. 1733. Ondřej Kanýz, t. č. rychtář Sebranický, jehož rodu posud náleží. Zanechav četné rukopisné paměti neopomenul poznamenati též údaje, týkající se

vlastního stavení. Žundr u „Požondru", jak se říká, spočívá na 6 nohách (po třech na předu i v zadu při stavení samotném) a letopočet 1733 má poznamenaný v podloubí na svrchním trámu.

Patro v žundru slouží za komoru, špýchar, kdysi bývalo světnicí. Schody naň vedou komorou, z níž vkročíme napřed na pavlač podél celé délky žundru, z pavlače vedou do vnitra dvéře na rozdíl ode všech ostatních žundrů. Místnost jest světlá, k obývání způsobilá, dukazem toho jsou 3 okna, v průčelí dvoudílné, v němž se udrželo několik šestihranných tabulek skleněných, zasazených do olověných pásek, po

Obr. 6. Chalupa z okolí Boskovic.

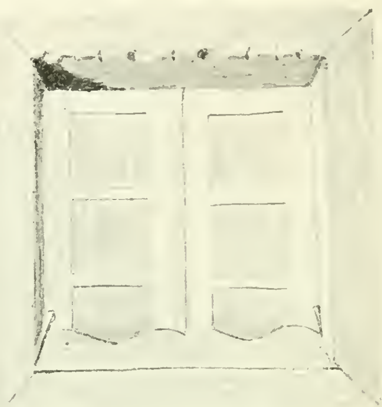
pravé i levé straně po jednom okně. Okno se strany pavlače zavíralo se okenicí dřevěnou. Čeho na žundru postrádáme, je štít, zde nalézáme střechu valbovní veskrze (nyní) šindelovou. Na pavlači v rozích stojí vyřezávané sloupky, které střechu podpírají; tam bývalo též bidlo. Pavlač urobil a omaloval (stopy ornamentiky posud na okenici) nakladatel vlastní rukou. Ostatní stavení při žundru živě připomíná rozdělením na Hadáčkuv žundr v Knihnicích. Ohlédněme se nyní po zařízení a nábytku v seknici.

Při vkročení nepadne nyní do očí loučník, jaký býval téměř v každé chalupě sebranické (viz níže), jinak zde nacházíme pohromadě všecky podrobnosti. Jeden roh čtverhranné světnice zastaven ohniskem zděným, ku zdivu přiléhají kamna kachlová, polévaná, s obvyklýma dvěma láv-

kama nenatřenýma, nad kamny jsou bidla. V protějším koutě po obou stranách po delší též nenatřené lavici (v jedné ve spod umístěna zásůvka), na nichž v rohu stojí pětihranná koutnice, omalovaná, v níž se uschovávají všechny nahoře už vzpomenuté památky rychtáře Ondřeje Kanýza a jiné, hlavně rodinné památky. Koutnice má obyčejně vespod tajnou schránku (pěkným příkladem jest podobná v Chrudichromech u býv. starosty Kováře k uschovávání obecních výsad). Před lavicemi stůl s trnoži, novější (starší typ u Nepalů v Sebranicích (obr. 9.) a v Knihnicích v čís. 65. a na radnici — dubový, masivní, práce řemeslné). Nohy skřížené uprostřed spojuje k vůli větší pevnosti příčka. Při stole

Obr. 7. Malba na džbánku.

Obr. 8. Okno z Knihnic.

stávají 2 sesle, taktéž dubové, s vyřezávaným lenochem. Obrazu nad stolem najdeš jako všude ve dvou řadách nad sebou těsně jeden vedle druhého (za ně zastrkávají svěcené kočičky, o sv. Duchu lípové haluze). Tyto (ovšem staršího rázu) představují podoby svatých nebo výjevy ze života jejich i posvátná symbolická znamení; bývají pestrými barvami na skle malované, též někdy složeny jsou z malých obrázků a mezery mezi nimi bývají kvítím a cetkami vyplněny. Nad stolem zřídka holubička. Lišta tvaru známého nese na spodních kolíčkách řadu džbánků, mísy, talíře a šálky, jež se dávají za zábradlí lišty, svým ornamentem, tvarem i stářím nevyrovnají se krásnému exempláři džbánu z r. 1726. pocházejícího (obr. 10.), kterouž vzácnost v Kanýzově rodině jedno pokolení dědí po druhém. Podobně cenných ukázek už v celém okolí není. (Nyní jest v národopisném muzeu v Praze). O původu jeho nic určitého nemohl jsem zjistiti. Víc při něm padá na váhu estetický moment, nežli historický. Svrchní a dolní vlys ukazuje motivy výšivkové, barvou modrou, střední pole vyplňuje element rostlinný: hrozen, jablíčko, trojlist jetelový, růžici, list vinné révy, barvou žlutou, hnědou červenou a zelenou na půdě bílé. Ornament stejnoměrně rozložený působí lahodně, nikde není prázdnoty, nikde přeplnění.

V jiném rohu světnice stojí malovaná ložnice (postel, obraz 11.) modře natřená, čtverečná pole na postranicích, v nohách a v čele vy-

plněná pestre tulipánem, jablíčkem, ružicí. Na posteli vysoko nastláno peřin. Nedělce slouží za koutnici, „boudu“; za stara ověsila se postel plenami na 4 hůlkách u nohou její připevněných. Jinak se spává na peci, v létě na huře.

Truhla jest nezbytným kusem nábytku, nevynikají však velkostí ani tvarem. Starší natřeny bývají modře, 4 pole vyplněna pestrou malbou, horní část, víko, častým umýváním utrpělo nejvíce; novější truhlu poznati dle barvy od žluté do hněda, i dle chudičkého ornamentu, pravidelnějšího sic, ale méně samorostlého. Tvrdých truhel, vykládaných, jest dosti, ale už rázu městského.

Skříně na šatstvo převzaly úlohu truhel a jsou vesměs novější. U Kanýzů mají skříň na kuchyňské nádobí, kredenční jakous polici, zajímavého tvaru. Kolíbka, kolovrat, kropenka vedle hodin u dveří jsou poslední příslušenství světnice, jež pozornost naši upoutalo. V síni ještě vál nebo v komoře masnice (vědérko s lopatkami uvnitř na tlučení másla).

Obr. 9. Stůl ze Sebranic.

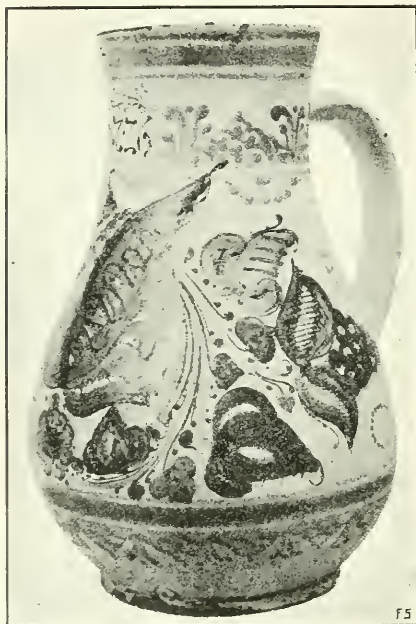
Nepalův statek, čís. 65., stojí osamocen uprostřed návsi a tvoří čtverhran. Z ulice stavení k obývání a komory, k východní straně stodola, k polední dvur a ostatní potřebné k hospodářskému stavení. Čtvrtou stranu vyplňuje chaloupka prostá, dřevěná na nízké zděné podezdívce — štít její hledí ve stranu jižní a má na desce mimo stopu ornamentiky a nápisu letopočet 1789; dříve byla číslem samostatným (66), nyní k vůli celistvosti ke statku přikoupena. Zmíněný statek postaven však mnohem dříve. Škoda, že není po obvyklém zpusobu přesně datován. Od základu (bez podezdívky) až do hřebenu celý jest ze dřeva. Podobá se dříve popsaným a honosí se starodávným loučníkem (obr. 12.), posledním už toho druhu v širokém okolí. Pokolení novějšímu jest to hádanka na pohled: při stěně stojí na zemi z upěchované hlíny pilíř čtverhranný z cihel, neúplné 2 *m* výšky, na konečné desce hořívala louč. Kouř zachycován byl trychtýřem (z polévané hlíny) o dvou uchách, jež navlečena byla na 2 krátká bidélka ze stěny vyčnívající. Na svrchní části obráceného trychtýře spočívají 4 roury, jedna na druhé, vesměs hliněné, obyčejným hrnkům ne nepodobné, z nichž poslední zahýbá do komína.

Jankův statek má posud starodávné ohnisko a kapličku u domu, pod kuklou nápis, dle něhož toto stavení bylo 1782, dne 25° . . . . . vystaveno; mimo to litery I H S (s křížkem nad H).

Moderní stavení Páralovo podle chvalitebného zvyku označeno tímto nápisem: Blaze budiž domu tomu, vystavěl jsem, nevím komu, není v něm radno bydleti, musí v něm každý zemříti.

A takových drobností jest hojnost.

Čtvrtý žundr ve Voděradech, či podžundr, jak tam říkají, souhlasí ve všem se třemi už popsanými co do podoby, stáři, velikosti a umístění, nikoli co do účelu. Stavení Fojtovo čís. 33., k němuž patří, jest rohové, vjezd do dvora výjimečně umístěn z uličky, nikoli z návsi. Nohy spočívají na hmotné podezdívce a nesou podloubí velmi ozdobné z řezaných trámů ve svrchní půli v podobě čtyr hvězd. Tato dekorace jest za náhradu špižírny či sýpky; této žundr voděradský postrádá, je tudíž podloubím střechou krytým (sýpka jest pouze na půdě).

Obr. 10. Džbánek ze Sebranic.

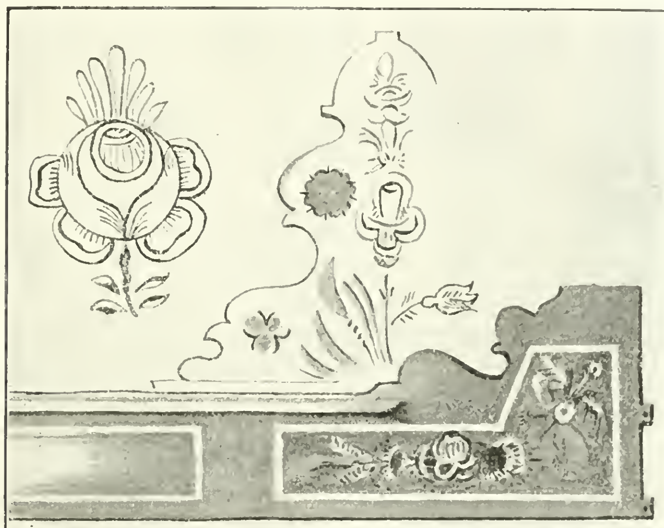
Poslední žundr, v Bejkovicích jest ze všech žundrů na Boskovsku nejjednoduší, stejného asi stáří s ostatními, zevně neomítnutý, spočívající na 3 předních a 3 zadních sloupcích, z těchto dva krajní na přední straně zaměněny zděnými. Částečné upotřebení zdiva pochází z doby pozdější.

Na své vycházce za stavitelskými památkami prostonárodního slohu seznal jsem ještě druhý typ chalupy po různu v okolí roztroušený. Takovým jest na př. Kovářovo stavení v Chrudichromech, čís. 24. Tvoří v půdorysu obdélník, jehož užší strana svým význačným štítem hledí na náves. Podezdívka (mluvím o obytné části chalupy; stáje a hospodářská stavení vůbec jsou nové, z kamene) jde ve stejné výši na spodu chalupy, jenom na nárožní straně, kudy cesta vede, vyhnána zeď do polovice celé výšky a to stupňovitě, dole při zemi masivnější, výš slabší. Oken na náves dvé, šestitabulkových, vsazených do širokého rámce dřevěného, zeleně natřeného; téže podoby jest okno třetí, o něco menší, do dvora. Ven ze stěny přečnívají trámy nástropní, nápadně, $^1/_2$ *m* i více a to z pravidla ze dvou stran, nesouce zevně prvé trámy vazební, krovy, na nichž spočívá šindelová střecha. Úpravu průčelí doplňuje nezbytný nápis na štítě, vedle toho ornament střízlivý, většinou geometrický. Střecha valbovní ve sklopci, kde se obě půle nad štítem v hřeben sbíhají, seříznuta jest ze $^2/_3$ celé výšky v zad tvoříc tak kuklu na štítě s deskou ve spod pro nápis. Štít podoben jest celkem všem již poznaným, jen u nového tohoto typu chalup posunut jest poněkud v zad, tak že zapotřebí jest malé stříšky o 2—3 řadách šindele při spodku štítu, aby zakryla mezeru mezi ním a zdí vlastního stavení. Lichoběžníková pole štítu propouštějí dvěma otvory světlo na huru. Nápis (úchylkou na štítě samém poznamenaný) zní: „Pochválen buď Pán Ježíš Kristus. Roku Páně 1781.“ Vraty dvoudílnými vejdeme do dvora. Po náspech podél celého stavení vkročíme dveřmi do síně, na-

proti druhé dvéře vedou do kuchyně, jiné v levo do světnice, v pravo do komory. Celé stavení — mimo podezdívku — jest úplně dřevěné.

Popsané právě chalupě byl asi vzorem statek tamtéž v čís. 12., kde nutnost kázala stavěti všechno, co tam na levé, zde na straně pravé. Na štítě poznamenán též nápis (neúplný): .... Gabriela Doležela nákladem vystavěna leta 1772, dne 15. Juli.

Nápisy na několika jiných chalupách v Chrudichromech uvádím pro paměť. V čís. 23. štít do dvoru obrácený nese pod kuželovitou kuklou tento nápis: „Pochválen buď Pan Ježíš Kr. Toto stavení je vystaveno vlastním nákladem Šimona Čudy. Leta Páně 1746." Tento nápis

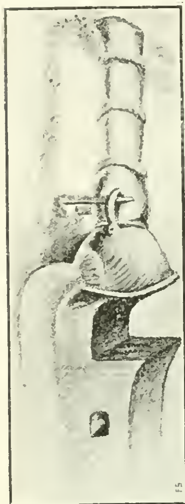

Obr. 11. Postel z Boskovicka.

jest nejen silně zašlý, ale i zkomolen. Pisatel-malíř začal uprostřed; s čím nevystačil, bez rozpaku vepsal, kde místo bylo. Podobně při čís. 11. V ornamentu poznati kruh, kříž, listoví, jakož i letopočet 1723 (jiný letopočet 1804 vztahuje se k opravě).

Omezuji se na pouhý výčet jedincu do kategorie této spadajících. V Kapouňatech u Šebetova celá ulice chalup s ozdobnějšími lomenicemi na způsob arkád, původu však mladšího. Šebetov uchoval 2 exempláře v čís. 23. a 55. z r. 1783. V Knihnicích v čís. 69. zbytek nápisu s ornamentikou, čís 49. s nápisem H. A. 1·8=1·6. Čís. 146. se stopami nápisu i ornamentu z r. 1793. Čís. 58. letopočet Ano 1795 a nápis NMABF. V Bačově, Svitávce (č. 98.) a Mlatkově (č. 9.) jest po jediném exempláři. V Míchově na dvou chalupách vedle sebe tyto nápisy u Hájku: Toto stavení je (vystaveno) z nákladu Tomásse Janíka 1704; písmem úhledným a drobounce psaným, vedle pak hrubě a s četnými mluvnickými poklesky: Toto Staweni ge Wistaweno z Pomocy Boží z Nákladu Mikoláše Daňka Dne 18. července 1797.

Toť celá kořist z Boskovicka. Mezi 50 vsemi a městýsy pohorské osady Velenov, Žďárná, Protivanov, Újezd poskytují, pokud se právě selského stavení dřevěného týká, ještě menšího poučení, nežli osady z předu uvedené. Některé chalupy úcty hodného stáří ve Valchově, Bukové a jinde jsou zděné. Ale i na mnohé z nich původní ráz během posledních let úplně setřen, na př. odstraněním dřevěného štítu ornamentovaného při Menšíkově chalupě („u Talířníků") ve Valchově čís. 18. V samotném městě Boskovicích pouhá náhoda zachovala jeden exemplář neporušený s celou karakteristikou nahoře naznačenou. Jest to Vojtěchova chalupa čís. 240 ve Žlebě (čili v Podhradí). Jest nárožní, podezdívka proto v rohu značně vystupuje jak do výšky tak i do šířky. Nalezáme tu opět vyčnívající trámy po stranách, štít v jedné přímce s průčelní stěnou (beze stříšky). Nápis úhledný (švabachem) ve třech řádkách v ozdobném orámování: Toto stavení jest vystavěno nákladem Jiříka Havrdy, kameníka 17 . ., konečné dvě číslice nejsou více čitelny. Postrannice jsou okrášleny, každá dvěma haluzemi s četnými menšími, pobočními. Mimo to zvěčnil se mistr tesař na štítě též odznaky svého řemesla. Svislá prkna omalována na způsob draperií, mimo výřez znáti zevně i dvéře na hůru. Zadní část chalupy odprodána před lety a přestavěna.

Obr. 12. Starodávný loučník ze Sebranic.

S krátkou svojí vycházkou jsme u konce. Chtěl jsem aspoň letmo ukázati, že i náš pohorský kout udržel zbytek prostonárodní architektury a doufám, že během času dojde i k popisu starodávných chalup kamenných, venkovských zvonic a jiných doplňků.

Jest otázka rodiště J. A. Komenského definitivně rozluštěna?

Napsal dr. **Josef Kachník.**

V čísle 26. letošního ročníku „Zvonu", v „Nedělních Listech", „Hl. Národa" ze dne 27. března 1904 a jinde referováno o nálezu pana školního rady Slavíka, o soudních aktech s M. Drabíkem v Prešpurku dne 6. července 1671 založených, dle nichž Drabík pod přísahou vypověděl: „Ad quartum: Comenus fuit natione Moravus ex pago Comnya, pertinens ad arcem Světlov" (Komenský byl dle národnosti [nikoli rodem = natus, nativitate, jak auktor překládá) Moravanem ze vsi Komné, příslušné ku hradu Světlovu"]. Tato listina jest prý neklamným svědectvím o prvém původu Komenského, takže by dosavadní badatelské práce Fr. Palackého (Časop. čes. muzea 1829), Zoubka (Život Jana A. Komenského 1871, Časop. „Komenský" 1874), Jirečka (Rukověť k dějinám lit. č. I. 369) a jiných svědčící Nivnici aneb Gindelyho (Čas. česk. muz. 1860, str. 510), J. Kučery (Paměti král. města Uh. Brodu 1903, str. 109) svědčící Uh. Brodu jakožto rodišti J. A. Komenského

byly překonány a bylo zjištěno, nade vši pochybnost, že se Komenský v městečku Komné narodil. Účelem této stati jest ukázati, že tomu tak není.

Že rod Komenských z Komné pocházel, jest jisto. V XVI. století měli na moravském Slovácku jen starousedlí občané svá vlastní rodinná jména. Přistěhovalí z jiných obcí nazýváni a zanášeni i do rejstříku dle jmen obcí, odkud přišli. Z „Register Sprawnjch Panstwj Ostrowského" z roku 1592, tedy z roku narození J. A. Komenského, vysvítá, že byli „Komenští" či po slovácku „Komnianští" i ve vsi Velké a Malé Blatnici, kdež měli louku, z níž panství ostrovskému dávky odváděli (Časop. muz. olom. 1889, str. 35). Komenští vyskytují se dále v listinách archivu uher.-brodského po celou druhou polovici XVI. století. (Paměti král. města Uh. Brodu, str. 109). Ti všichni pocházeli z Komné, ač tam nebyli narozeni, nýbrž předkové jejich. Odpovídá-li Drabík na danou otázku soudce: „Comenus (Komenský) byl dle národnosti Moravanem ze vsi Komné", dosvědčuje, že bylo jméno „Komenský" našeho slavného paedagoga příjmením, kdežto „Jan Amos" byla jména jeho křestní. Jinak byl by musil Drabík odpověděti: „Comenus" id est aneb significat (to jest aneb znamená) oriundus (rodilý) ex pago Comnya in Moravia (ze vsi Komné na Moravě). Jelikož pak Drabík od mládí ze studií r. 1604 a 1605 ve Strážnici jakožto spolužák s Komenským znám byl, plyne z toho, že J. A. Komenský sám jméno „Komenský" za příjmení své pokládal, nikoli ale na označení místa, kde se narodil. Okolnost tato pak by svědčila, že se Komenský narodil v místě, kde příjmení rodičů nebo předků, jehož dlíce v Komné užívali, již bylo zapomenuto. Příklady listinné nacházejí se ve zmíněných „Registrech správních panství ostrovského z r. 1592" v seznamu usedlých téhož roku v městečku Nivnici, jak věrně dle originálu od pana děkana M. Růžičky pisateli sdělen byl. Vyskytujeť se tu: Mikuláš Slavkovský (ze Slavkova), Dubský (z Dubu), Mikuláš Bánovský (z Bánova), Vaněk a Mikuláš Vídenský (z Vídně), Jiří Korytňák (z Korytné), Bartek Těšinský (z Těšína), Ondra a Matěj Šumický (ze Šumic). Ti všichni měli v obcích, odkud předkové aneb sami přišli, svá rodinná jména, která byla zapomenuta. K těmto obcím také původem rod jejich se nesl. Vypovídal-li Drabík, že Komenský byl dle národnosti Moravanem ze vsi Komné na Světlovsku, nikterak nelhal, neboť rodem svým Komenský skutečně se nesl ke Komné, jak z jeho příjmení vysvítá.

Ostatně jest však svědectví Drabíkovo, ač jaksi úřední, i kdyby skutečně svědčilo o rodišti Komenského, přece jen prostředečným. Oproti němu stojí úřední svědectví neprostřední J. A. Komenského samého, jenž se dne 30. března 1661 na theologické fakultě Herbornské a dne 11. června 1613 na theolog. fakultě Heidelberské jménem Joannes Amos Nivanus Moravus immatrikulovati dal. Jak universitní matriky z XVI. a začátku XVII. století dokazují, jest to způsob immatrikulace tehda obvyklý. Udávalo se křestní jméno, místo narození a země. Tak se Komenský trvaje na universitě Heidelberské také podpisoval. Znám jest vlastnoruční jeho podpis na pražském rukopise Koperníkově „De revolutionibus orbium coelestium", jenž zní: „Hunc librum a vidua pie defuncti M. Jac. Christmanni digno redemptum pretio in suam transtulit Bibliothecam Joannes Amos Nivanus.

Anno 1614. 17. Januarii, Heidelbergae". (Tuto knihu ode vdovy zbožně zesnulého M. Jak. Christmanna za náležitou cenu vykoupenou ve svou přenesl knihovnu Jan Amos Nivnický. Roku 1614. 17. ledna. V Heidelberce", viz „Světozor" 1873, str. 78. dr. Jos. Durdík). K tomu přistupuje jeho podpis na polemickém spise „Judicium de judicio Valeriani Magni super Catholicorum et Acatholicorum credendi regula", totiž: „Huldericus a Neufeld" = (snad Milič) z Nivnice. Toť přímá svědectví pro Nivnici jakožto rodiště!

Jest otázka: Mohl se Komenský v Nivnici naroditi?

Pisatel zaznamenal v „Časop. muz. olom." r. 1885. str. 70., písemné svědectví 77letého starce, bývalého starosty uh.-brodského Ant. Schönweitze, jenž počátkem r. 1830. lékařsky ošetřoval v „horním mlýně" v Nivnici starou ženu, která mu v mlýně tom ukazovala místo, kdež se Jan Amos Komenský narodil, což od svých rodičů, od svého stařečka a stařenky slýchala, kteří to opět od svých rodičů slyšeli. Lidé prý jeho otci — mlynáři — říkali Komenský, že se z Komné přistěhoval, jméno však prý jeho pravé bylo jiné, které nevěděla.

Všichni starší spisovatelé i zahraniční, udávají, že otec Komenského byl zámožným mlynářem. Že nebyl chudým synkem selským, dokazuje průběh jeho studií, jež peněz vyžadovaly, jakož i jeho styk úzký s panem Janem z Kunovic, synem pana Arkleba z Kunovic na Uh. Brodě, s nímž se odebral na universitu do Herbornu, což by se za tehdejších feudalních poměrů těžko vysvětliti dalo, kdyby již dříve Komenský s mladým dědicem panství uher.-brodského nebyl užší styky navázal. Jak se to stalo? Pokusíme se to nepřímo dle listin archivních vysvětliti.

Zmíněná již „Registra správní panství ostrovského z roku 1592" uvádějí 169 „usedlých" v Nivnici, kteří odváděli panství určité poplatky. Mezi nimi jsou tři mlynáři, jichž mlýny podnes existují. První z nich: Pavel Orzlon ze mlejna a půllánu rolí o sv. Jiří 1 rýnský 2 gr., o sv. Václavě 1 rýnský 2 groše, slepice 2, vajec 12.

Druhý: Mikuláš Zmyja ze mlýna a z půllánu rolí o sv. Jiří 1 rýnský 18 grošů, o sv. Václavě 1 rýnský 18 grošů, slepice 2, vajec 12.

Třetí: Pana Mejnharta mlýn a ½ l. rolí, o sv. Jiří 24 gr., o sv. Václavě 24 grošů, slepice 2, vajec 12.

Mezi všemi 169 uvedenými „usedlými" jméno Komenského se nevyskytuje. Jest tedy jisto, že otec J. A. Komenského roku 1592. v Nivnici usedlým nebyl. Ale nápadno jest, že se u všech usedlostí uvádí majitel jako poplatník a jen dvě reality, na nichž poplatek lpěl, a to „Ze zboru (bratrského) o sv. Jiří 9 grošů, o sv. Václavě 9 gr." a pak „mlýn pana Mejnharta". Kdo byl tento pan Mejnhart? Byl to panský úředník urozený pan Menhart Eckdorf z Eckdorfu, majitel domu nyní č. 40 v Uh. Brodě, jenž za náboženské svobody na panství uher.-brodském za Jetřicha z Kunovic (1543—1582) z Němec se přistěhoval a v Uh. Brodě sídlil (J. Kučera: Paměti král. města Uh. Brodu, str. 229). Byl tedy mlýn jeho v Nivnici pronajat. Tak se vysvětluje, že kdežto v úředním záznamu poplatek všude i při rodinách šlechtických, jako:

„pan Jiřík z Zástřizl“, „paní Anna Bergerka“ vtělen jest na osoby, poněvadž v Nivnici byly „usedlé“, pouze u pana Mejnharta vtělen byl na jeho mlýn, poněvadž v Nivnici nesídlil. Komu asi pronajal p. Menhart svuj mlýn?

Menhart Eckdorf z Eckdorfu těšil se z rebelie protestantských stavu na uhersko-brodsku a napomáhal jí, proto potrestán po bitvě na Bílé Hoře r. 1622. ztrátou domu svého v Uh. Brodě (J. Kučera, Paměti str. 221). Jsa takového smýšlení podporoval jistě hnutí českobratrské v Uh. Brodě a v Nivnici. V Nivnici tehda čeští bratři přes to, že tam pro nedostatek kněžstva nebylo faráře katolického, měli vůči velké převaze katolického obyvatelstva těžké postavení. Ztěží vymohli si r. 1530. od Hynka z Kličivy, že jim dovoleno na místě pustém, jež si zakoupili, postaviti modlitebnu (Volný, Círk. Top. III., str. 322).

V roce 1592., jak z register vidno, měli sice svuj sbor a snad i staršího, neboť uvádí se po „usedlých“, tedy jako „neusedlý“ Bratr Adam, jenž platil z „hůrky“ a z „loučky“ 1 groš 3 denáry, o sv. Jiří, 1 gr. 3 den. o sv. Václavu. Kdo byl tento bratr Adam? Nebyl to nájemník mlýnu pana Mejnharta? Nebyl to otec J. A. Komenského, Martin? Nebožtík Zoubek stále hledal v Nivnici „loučku“ Jana Amosa Komenského, o níž se kdesi dočetl a horlivě v té věci do Nivnice dopisoval. Nebylo to dědictví po otci, bratru Adamovi? Nesouvisí i prorocké jméno Amos, jež si Komenský přikládal, s podobným starozákonním jménem Adama jeho otce? Dalo by se také očekávati, že by byl Menhart Eckdorf z Eckdorfu mlýn svůj za náboženských poměrů v Nivnici katolíku pronajal?

Otec Komenského Martin, matka Anna a dvě sestry Ludmila a Zuzana, jichž Komenský vzpomíná, odpočívají na bratrském hřbitově v Uh. Brodě (Časop. muz. čes. 1860, str. 511). To nikterak neodporuje Nivnici, jakožto rodišti J. A. Komenského, neboť jest jisto, že bratří v Nivnici hřbitovu neměli, nýbrž že byli pochováváni v Uher. Brodě, jenž jen něco přes pul hodiny vzdálen jest. V Komně měli bratři hřbitov vlastní a jest Komná na 4 hodiny od Uh. Brodu vzdálena. Jak ostatně dle listin p. učitel J. Kučera dokázal, byl Martin Komenský majetníkem právovarečného domu nyní č. 201 na Dolním náměstí v Uh. Brodě, dále několika pozemkův a hospodářského dvoru v Neradicích.

Na domě bydlila některá ze sester, buď Ludmila neb Zuzana; u ní bydlil Amos, když bratrskou školu v Uh. Brodě navštěvoval. Zde navázal skrze pana Menharta, úředníka panského, styky s Janem z Kunovic, synem pana Arkleba z Kunovic, J. M. císaře římského a uherského a českého krále rady, jenž od r. 1582—1609 panství uhersko-brodské držel. Zde přiučil se počátkům jazyka mateřského, pak německého a snad i latinského, kdežto mu otec jakožto starší bratrské obce nivnické chuť ku kněžství bratrskému vštěpoval. Snad vysvětluje se poslední okolností i odpor, jaký Komenský vždy ku náboženství katolickému choval.

Když r. 1604 Komenskému otec, matka a sestry v Uh. Brodě pochované, morem zemřeli, odebral se dle vlastního svědectví (Revelationes Nicolao Drabicio Moravo factae, díl 3., str. 3.) na vyšší studia ku své tetě do Strážnice, kdež půl druha roku 1604 a 1605 prodlel. Kam se po té uchýlil, jest neznámo. Snad studoval dále někde v Čechách.

neboť měl k tomu dostatečných prostředků z dědictví po otci. Praví o Komenském Balbín „Moravus natione fuit, sed apud nos in Bohemia educatus" („Moravanem byl dle národnosti, ale u nás v Čechách vychován", Dr. Dvorský, Čas. muz. olom. 1889, str. 139). Při tom asi stálé styky udržoval s panem Menhartem a s panem Janem z Kunovic; když pak zadlužené panství uh.-brodské kupem na Oldřicha z Kaunic přešlo r. 1611, odebrali se oba mladíci na radu asi Němce pana Menharta, horlivého protestanta, poměrů v Německu dobře znalého, na universitu Herbornskou.

Snad podaří se časem v archivech vypátrati pravé jméno uvedeného při Nivnici v registrech ostrovských bratra Adama, jakož i jméno nájemníka nivnického mlýnu pana Mejnharta z roku 1592. Pak teprve by byla otázka rodiště J. A. Komenského definitivně rozluštěna.

Nálezy od Držovic, Vrahovic a Čechůvek u Prostějova.

Píše **Antonín Gottwald.**

Mírný svah od západu k východu pozvolna se snižující, k jihu obrácený od Držovic k Vrahovicím, k Čechůvkám, až ku Kralicím, položený nad mlýnskou strouhou, lákal lidstvo v různých dobách ku kratšímu neb trvalému pobytu, jak dosvědčují četné zbytky několika kulturám příslušící, nalézané po celé délce zmíněného svahu.

S takovou rozmanitostí nálezů jako zde nesetkáváme se nikde jinde v hejtmanství prostějovském.

Na sídlišti mezi Držovicemi a Vrahovicemi na „Dílech odvrahovičních" vyskytují se vzácné památky pokolení skrčených koster. Jsou to části zvoncovitých pohárů a ornamentovaných okrajů z mis, provázených zvoncovitými poháry,*) dále střepy s vodorovnými pásy, rytými ozubeným kolečkem, které střídají se s řadami ostře vtlačených kulatých jamek velikosti drobného hrachu.

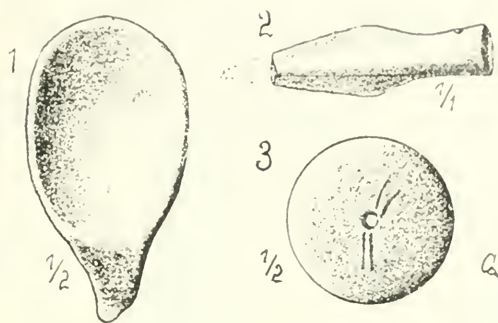
Mimo nečetné tyto zbytky je tu bohatě zastoupena keramika lužická a hlavně slezská střepy z velkých nádob, okřínů, mis, s přilepenými pásy přesekávanými nebo prstem dolíčkovanými. Zlomky od spodu jsou buď prsty hrubě ke dnu ryhovány neb ostře, často dosti hluboko čárkovány. Kraje bývají mnohdy prstem důlkovány nebo zářezy opatřeny. Některé střepy nesou i kulaté nebo protáhle smáčknuté pupíky; jeden velký, červené barvy, pocházel z nádoby baňaté s hrdlem válcovitým, kteráž pod tímto měla nalepený pás se záseky, čtyry hrboly vytlačené z břicha, obklopené podkovitě rytými křivkami a dvě ucha zcela odchylně od stejnodobých přilepená, totiž tak, že díry v nich jdou svisle.

Ozdoba nádob a misek tuhovaných a vyleštěných jest velmi rozmanitá. Ornament je rytý nebo vtlačený. Nejčastěji se naskytují šikmo čárkované trojúhelníky nad pásy rovnoběžných čar, na miskách pak koncentrické kroužky.

*) Č. Ol. m. r. 1901, str. 27.

Dna misek bývají obyčejně vypouklá a dovnitř vtlačeným dulkem opatřena.

Kromě různých zlomku nádob zdvihl jsem tu též kousek cedníku.

Obr. 1. Ze sídliště u Držovic.

Z nástrojů mám odtud koštěná šidla, hladidlo koštěné, nože z pazourku a jeden křišťálový, preslen (Obr. 1., č. 3.), hliněný silně vypálený, zběžně zhotovený jehlan, mělkou hliněnou lžíci s krátkým plochým držadlem (Obr. 1., č. 1.), drtidla, mlýn a bronzovou šipku (Obr. 1., č. 2.), mající tvar hrotu kopí, u něhož z duté, kuželovité, na dolní části dvěma protilehlými dírkami opatřené tuleje vybíhá čepel tvaru úzkého listu.

Zde našel též p. konservator I. L. Červinka na rozoraném poli vyorané levé rámě lidské s hrbolkovým náramkem ovalním, kus lebky a lopatky z kostrového hrobu ténského.*) Pátrání po ostatních kostech bylo bezvýsledné — byly prý již dříve vyorány.

Na pozemcích zdejších bylo i sídliště s kulturou hradištnou, jak dokazují mé nálezy úlomků nádob, útlá sekyrka železná shodná s oněmi ze „Špitálek“ u Starého Města**) a jáma prokopaná p. Červinkou s četnými střepinami z nádob na kruhu robených s vlnovkami a jednoduchými čarami zdobených, jakož i dvě kotlovité jámy s chudým inventářem odkryté letos v březnu při sklepích východně za osadou. V jedné z nich na spodině stála nádoba s vlnicí poklopená plochým kamenem. Kromě kostí, za mokra černé barvy, naskytly se v černé popelovité hlíně střepy z nádob jak na kruhu, tak i volnou rukou hotovených.

Zlomky tyto barvou svou upomínají na nádobí z nedalekých hrobu. —

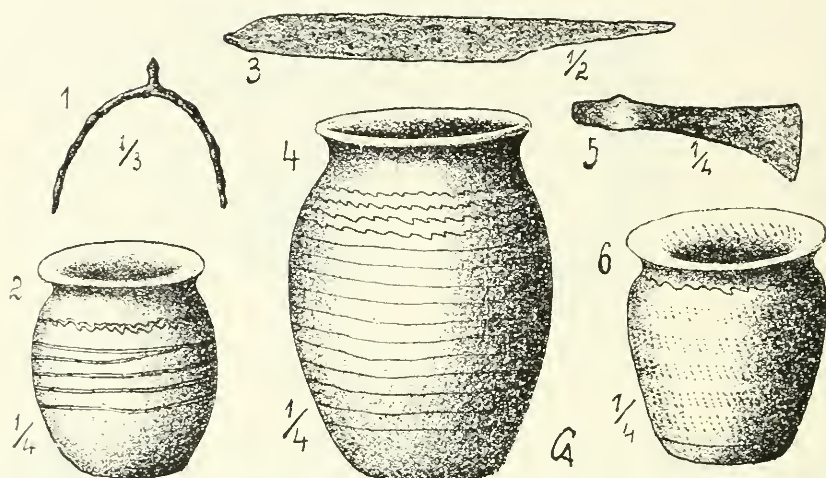
K sídlišti zdejšímu nepochybně patří pohřebiště nad západní částí Držovic v cihelně pp. Konečného a Nedělníka, kde občas přicházejí dělníci na řadové hroby***), v nichž kostry uloženy jsouce bez rakví,

*) Archeol. výzkum na Prostějovsku s. 71.

**) Morava za Pravěku s. 328.

***) Arch. výzkum na Prostějovsku s. 81. Pravěk roč. I., s. 70.

leží na zádech hlavou k západu, nohama na východ v průměrné hloubce 1·6 *m*. Kostry, až na nepatrné výjimky, jsou velmi dobře zachovány a bývají nejčastěji bez milodarů.

Obr. 2. Z hrobův u Držovic.

V mnohých hrobech stává u nohou nádoba s vlnicí jednoduchou neb dvojnásobnou (Obr. 2., č. 2.), pod okrajem, někdy bývá vlnovek několik (Obr. 2., č. 4.) nad sebou nebo vinou se střídavě s vodorovnými čarami kolem. Jediná nádoba (Obr. 2., č. 6.) kromě jednoduché vlnovky pod okrajem, krášlena je pěti nad sebou položenými pásy sestávajícími ze šikmých tečkovitých vrypů, u dna pak ovinuta jest jednoduchou čarou. Též na vnitřní části vyhrnutého okraje pozorujeme jednu řadu šikmo vpichovanou.

Nádobí má barvu obyčejně šedou, málokdy bývá červené. Výška obnáší 7 až 22 cm. Pracováno je dílem pouhou rukou, dílem robeno na kruhu hrnčířském. Značky na dně dosud nalezeny nebyly.

Nádoby bývají prázdné; jen v jedné nalezeny skořápky z vajec a v jiné silná vlásenka železná.

Řídké jsou nálezy železných nástrojů. Sekyra bývá položena při koleně, nůž (Obr. 2., č. 3.) dáván nebožtíkovi do ruky.

Výjimku činí pouze jediný hrob, kde při kostře skorem setlelé nalezeny ostruhy s krátkým bodcem (Obr. 2., č. 1.), sekyra (Obr. 2., č. 5.), nůž, dvě přesky a zlomky železné, dle nichž nedá se soudit, z jakého předmětu by byly.

Ojediněle vyskytla se náušnice v podobě tenkého bronzového kroužku s dutou kuličkou velikosti hrachu, od níž spodní čelist je pěkně zeleně zbarvena.

Kulturní vrstvy a jámy před Vrahovicemi poblíž hlídačského domku obsahují střepy rázu římského z nádob z plavené hlíny, na kruhu hoto-

vených, barvy šedivé (jako z žárových hrobů v „Košíkách“ u Hrubčic, ze sídliště na „Ostrově“ u Hrubčic a pod „Hájem“ u Vrahovic), pak stlustlé okraje ovalené z hrncovitých nádob z hlíny tuhou silně promíchané, někdy s vysedlým páskem, na němž bývá vytlačena ozdoba sestávající z řad obráceného *C*, od níž ke dnu táhne se husté, svislé rýhování.

V zahradě Vysloužilově za domem č. 90 ve Vrahovicích při srovnávání vysokého břehu několikrát uhodili dělníci na jámy, z nichž zachráněn pouze džbáneček*) (Obr. 3.) a větší čtyruchý hrnec baňatý zřejmě kulturu skrčků prozrazující; střepů pak, jež schovávali dělníci a odevzdali p. prof. Koželuhovi, byl velký pytel.

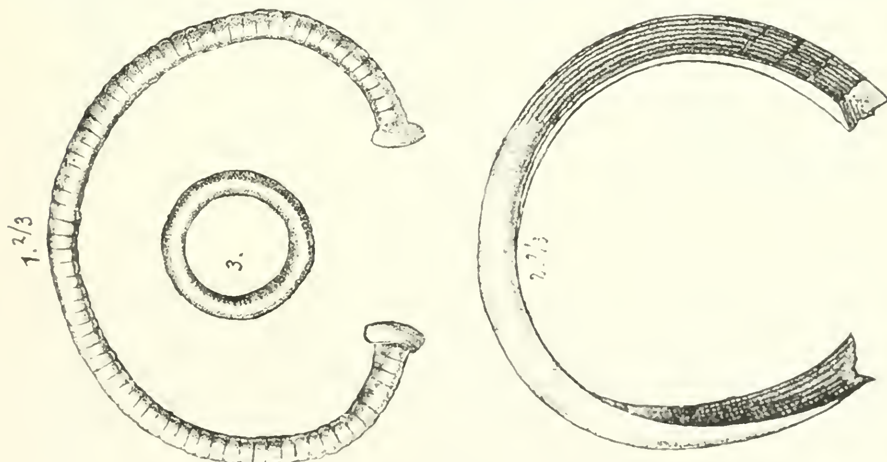

Obr. 3. Džbánek od Vrahovic.

V několika jiných zahradách pod dráhou dosud viděti ve březích zbytky hlubokých jam s nečetnými střepy náležejícími skrčeným kostrám. Z nich vybral jsem kusy hrnků, kraje mis a střep s dvěma řadami teček kolečkem rytých.

Jámy roztroušeny jsou i pod samou dráhou na polích, nade všemi zahradami a sledovati je můžeme až k novému hliníku u Čechůvek, v němž odkryta byla též jáma s černými, dobře pálenými střepy z nádob rázu hradištního.

V Čechuvkách v zahradě p. Bendy rozkopán r. 1896 kostrový hrob gallský, uložený v hloubce $1^1/_2$ *m*, z něhož tehdy vybrána byla lebka,

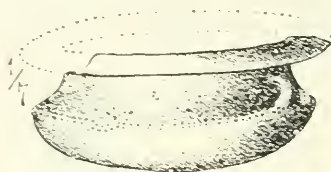
Obr. 4. Z kostrového hrobu v Čechůvkách.

bronzové kroužky, lignitový kruh a úlomky železné spony. Po dvou letech při rozšiřování jámy odkryt zbytek kostry. P. J. Slavíček zjistil

*) Museum v Prostějově.

tehdy, že natažená kostra, od severu k jihu položená, měla na obou nohách nad kotníky vroubkované kruhy bronzové zakončené okrouhlými deštičkami.*)

Za Čechůvkami na „Kopaninách“ je rozlehlé sídliště, na něž byl jsem před lety upozorněn kulturní vrstvou v bývalém hliníku. Odtud mimo jiné dobyl jsem drobnou nádobku 4 *cm* vysokou, bezuchou, hrubě prsty uhnětenou podoby květináče.

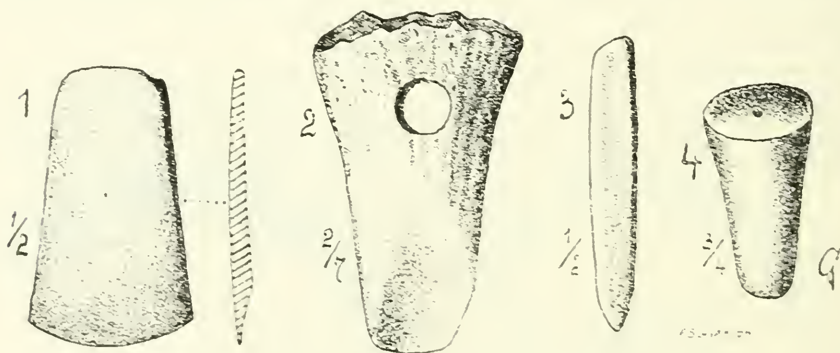

Obr. 5. Z „Kopanin“ u Čechůvek.

Poblíž hliníku velmi spoře vyskytují se nejstarší střepy neolithické, z jemné plavené hlíny, s rytými čarami dolíčky přerušovanými, soudobé s volutovou keramikou z naleziště na „Skaličníkách“ u Dětkovic, z polí ode mlýna u Hradčan, z jam ve „Žlíbku“ u Krasic a z cihelny u Mostkovic.**)

V těchto místech vzácně naskytují se části mis, jaké bývají v hrobech zároveň se zvonovitými poháry. I z těchto jsou tu nepatrné střípky.

Četnější jsou tu zbytky po skrčených kostrách mladších. Jsou to zejména ploché okraje nezdobené z mis, střepy bez okras nebo s pupíky drobnými i velkými kulatými, někdy se stran prsty smáčknutými,

Obr. 6. Z „Kopanin“ u Čechůvek.

sedlovitými, nebo s malými, ostrými, tvaru kužele, nasazenými po jednom nebo hojněji po dvou pod hrdlem (jako v jamách v hliníku u Charvát); také podlouhlé pupíky s několika důlky byly tu nalezeny. Velké nádoby měly často pásek nalepený a prsty důlkovaný. Kromě těchto vybral jsem ve střepech z břehu víc než polovici nádoby vyobrazené na obr. 5.

Na mnoha polích u značné rozloze setkáváme se se střepy z různých nádob rázu slezského. Jam tu není pozorovati nikde

Leštěné, tuhované střepy z rozmanitých nádob, hlavně z misek nesou ornament velmi rozdílný, nejobyčejněji rytý, typu Krumsínského,

*) Č. Ol. m. r. 1899, s. 53.
**) Pravěk roč. II., seš. 2.

Obřanského a pod. Hrubé nádobí bylo svisle prsty rýhováno po celém povrchu, mělo vytáhlé cípy při okrajích a často nalepený pás dulkovaný, hranatými pupíky přerušovaný. Také naskytlo se tu několik střepů z různých cedníků.

Z nástrojů zastoupeny jsou zde výrobky kostěné, jako hladidla, z nichž jedno vyobrazeno na obr. 6. č. 3., a šídla, kamenná hladítka, na dél přeražený mlat, kamenná motyčka (Obr. 6. č. 1.), polovice bronzového nože, hliněný závěsek (Obr. 6. č. 4.), nástroj z provrtaného velmi silného parohu (motyka?) (Obr. 6. č. 2.), přesleny ploché červené i černé barvy a jeden leštěný hruškovitý. Na nejvýchodnějších polích „Kopanin" nacházejí se střepy z nádob rázu římského, silně tuhované, se stluštělými okraji, hustými rýhami po celé výšce opatřené. Pod nečetnými okraji bývá i ozdoba z řad obráceného C.

Ku konci připomínám ještě, že zde zdvihl jsem též železný nástroj s ohnutými okraji, velmi podobný oném od Záhlinic.*)

Květena Beskyd moravských.

Část další.

Píše František Gogela.

Po bahnech, ve vodách stojatých a mírně tekoucích rozšířen jest hvězdoš jarní (Callitriche verna K.), a na povrchu hladiny vzplývají jeho listové hvězdice.

S pryšci setkáváme se na různých místech, na půdách zahradních roste pryšec kolovratec (Euphorbia helioscopia L.), méně hojně pak p. okrouhlý (E. peplus L.), porůznu na rolích p. drobný (E. exigua L.), na pokrajích rolních p. obecný (E. esula L.), na mezích a písčinách chvojka (E. cyparissias L.), na poříčích a pudách štěrkovitých p. tuhý (E. stricta L.), na vlhkých návsích p. plocholistý (E. platyphylla L.), po lesích a vlhkých houštinách p. sladký (E. dulcis L.) a mandloňovitý (E. amygdaloides L.).

Bažanka lesní (Mercurialis perennis L.) jest obecná buřeň lesní a roste pospolitě.

Ořešák vlaský (Juglans regia L.) pořídku se pěstuje.

Břehy vroubí olše lepká (Alnus glutinosa G.) a zvláště hojná olše šedá (A. incana DC.); olše zelená (A. viridis DC.) jest vzácna; ve křovištích a hájích roste bříza bílá (Betula verrucosa L.), líska obecná (Corylus avellana L.) a habr (Carpinus betulus L.).

Buk (Fagus silvatica L.) jest obecným stromem lesním, který v polohách vyšších zakrňuje. V polohách nižších se vyskytuje dub zimní (Quercus sessiliflora Sm.), ale mnohem hojněji dub letní (Q. pedunculata E.).

---

*) Č. Ol. m. 1895, s. 8.

V poříčích sestersky se k sobě druží různé vrboví, totiž: vrba křehká (Salix fragilis L.), bílá (S. alba L., mandlová (S. amygdalina L.), nachová (S. purpurea L.), červená (S. rubra H.) a košařská (S viminalis L.); tamtéž a při budovách venkovských roste vrba lykovcová (S. daphnoides V.); pro poříčí Ostravice význačnou jest úhledná vrba šedivá (S. incana Sch.) s červenými pruty; u břehů Ostravice pod Ostrou vzácně a v okolí Hukvald vyskytuje se vrba pětimužná (S. pentandra L.) kvetoucí značnými jehnědami teprve ku konci května, při Ondřejnici vrba dlouholistá (S. dasyclados W.), druh to celkem vzácný, ve vlhkých houštinách lučních vrba popelavá (S. cinerea L.) a ušatá (S. aurita L.). v hájích a po lesích jíva (S. caprea L.); na svazích Smrku ku břehům Čeladnice a Ostravice pohorská vrba slezská (S. silesiaca W.). V poříčích hojný jest topol černý (Populus nigra L.), ale velmi vzácný topol bílý (P. alba L.); rovněž nehojný jest již topol vlaský (P italica M.); osyka (P. tremula L.) roste všude v houštinách lesních. —

Moruše bílá (Morus alba L.) roste poruznu sázená.

Vaz (Ulmus pedunculata F.) vyskytuje se v okolí Místku, roztroušeně pak i jilm polní (U. campestris L.) a jilm lysý (U. glabra L.).

Vlhké, zvláště pobřežní houštiny poplítá chmel (Humulus lupulus L.) Žahavka (Urlica urens L.) jest obecná na místech pustých, kopřiva dvoudomá (U. dioica L.) vystupuje i vysoko na hory. Drnavec lékařský (Parietaria officinalis L.) jest rostlina vzácná, rostoucí na Kněhyni a Kotouči.

Na místech pustých roste lebedka rozkladitá (Schizotheca patula Č.) a všedobr (Chenopodium bonus Henricus L.); na půdách zahradních, rolních i pustinách merlík mnohosemenný (Ch. polyspermum L.) a sivý (Ch. glaucum L.), místy na návsích m. bílý (Ch. album L.), v Místku poruznu m. smradlavý (Ch. vulvaria L.) přeošklivě páchnoucí.

Na půdách, kde rostou merlíky, lze nalézti i blít (Albersia blitum K.) a laskavec srstnatý (Amarantus retroflexus L.)

Obecný šťovík tupolistý (Rumex obtusifolius L.) vystupuje z nižin až na temena hor, na půdách vlhkých vidíme šť. klubkatý (R. conglomeratus M.) a kadeřavý (R. crispus L.), na lukách šť. obecný (R. acetosa L.). po lučinách nejvyšších Beskyd šť. aronolistý (R. arifolius A.), předešlému podobný, a na místech písčitých, málo úrodných šť. menší (R. acetosella L.). Hadí kořen (Polygonum bistorta L.) jest v území málo rozšířen a vyskytuje se v okolí Velkých Karlovic; ve vodách stojatých a na půdách mokrých vyskytuje se rdesno obojživelné (Pamphibium L.), ve příkopech blešník (P. lapathifolium L.). červivec (P. persicaria L.) a pálečník (P. hydropiper L.); rd. řídkokvěté (P. mite Schr.) jest nehojné; na rolích pak rd. menší (P. minus H.), na úhorech, u zdí a cest truskavec (P. aviculare L.), na půdách obdělaných a v houštinách rd. svlačcovité (P. convolvulus L.); pohanka (Fagopyrum esculentum M.) se seje a mezi ní někde se objevuje tatarka (F. tartaricum G.).

V lesích a vlhkých houštinách všude vyskytuje se lýkovec obecný (Daphne mezereum L.), keřík záhy z jara růžově kvetoucí, silné vůně, který nasazuje červené bobule.

Lněnka luční (Thesium pratense E.) koncem června drobně bíle kvetoucí jest hojně rozšířena po horských lukách na Ondřejníku a sestupuje i do nižin.

Na větvích různých stromů živí se cizopasné jmelí (Viscum album L.).

Kopytník (Asarum europaeum L.) roste hojně v lesích a vlhkých houštinách.

Posed bílý (Bryonia alba L.) se divoce nevyskytuje, někde se pěstuje a vine jako loubí.

Pavinec obecný (Jasione montana L.) miluje suché, výslunné stráně, tvary zvláště statné v okolí Vlčovic. Řepeň klasnatá (Phyteuma spicatum L.) jest rozšířena po vlhkých lesích. Zvonky: klubkatý (Campanula glomerata L.) na lesních lukách a v křovinách, mnohem vzácnější jest hadincovitý (C. cervicaria L.) s bledším květem; na pažitech z. rozkladitý (C. patula L.), na pokrajích rolních z. řepkovitý (.. rapunculoides L.), na pokrajích lesních a náhorních lukách z. broskvolistý (C. persicaefolia L.), v lesích a houštinách z. kopřivolistý (C. trachelium L.) s velkými květy; tomuto vzrůstem a velikostí podobá se z. šírolistý (C. latifolia L.), který se místy pouze ve vyšším horstvu beskydském vyskytuje; drobný a úhledný z. okrouhlolistý (C. rotundifolia L.) jest v Moravě severovýchodní vůbec vzácný a vyskytuje se na Kotouči.

Velmi zřídka a pomíjivě objevují se řepeň obecná (Xanthium strumarium L.) a trnitá (X. spinosum L.) na místech pustých.

Z rostlin složnokvětých jsou čekankovité zastoupeny nejvíce jestřábníky, jichž druhy jsou velmi proměnlivé, roztříďujíce se na přečetné množství odrůd. Na lukách, při polních a lučních cestách: chlupáček (Hieracium pilosella L.), jestřábník šlahounokvětý (H. flagellare W.) a luční (H. pratense T.); na půdách hlinitých: myší ouško (H. auricula Lk.) a j. maďarský (H. magyaricum N. P.); na půdách lesních: j. zední (H. murorum Ant.), lesní (H. vulgatum Fr.), hladký (H. laevigatum W.) a severní (H. boreale W. Gr.) ve křovištích světlých: j. okoličnatý (H. umbellatum L.). Jiné čekankovité: na lukách, průhonech, místech travnatých škarda ozimá (Crepis biennis L.), smetanka obecná (Taraxacum officinale W.), prasetník kořenatý (Hypochoeris radicata L., pampeliška podzimní (Leontodon autumnalis L.) a srstnatá (L. hispidus L.), porůznu škarda ukousnutá (C. praemorsa T.) a prasetník blamatý (Achyrophorus maculatus Sc.), na místech vlhčích místy smetanka bahenní (T. palustre DC.) a vzácně hadí mord nízký (Scorzonera humilis L.), v bařinách lesních škarda bahenní (C. paludosa M.,) po lesích věsenka nachová (Prenanthes purpurea L.), v sečích locika zední (Lactura muralis G.), ve křovištích hořčík jestřábníkovitý (Picris hieracioides L.), na rolích, místech obdělaných a pustých kapustka obecná (Lapsana communis L.), mléč rolní (Sonchus arvensis L.), hladký (S. laevis All.) a ostrý (S asper L.), u polních cest a na pokrajích rolních čekanka obecná (Cichorium intybus L.), na půdách písčitých škarda zelená (C. virens V.) a místy prasetník lysý (H. glabra L.) Mléčivec modrý (Mulgedium alpinum C) s květem fialovým, který se jinak našim mléčům podobá, jest rostlina vyšších hor a objevuje se na vlhkých místech na Kněhyni a Smrku. Porůznu vyskytuje se na lukách kozí brada východní (Tragopogon orientalis L.).

Ze složnokvětých chocholičnatých rostou na rolích rmen rolní (Anthemis arvensis L.), heřmánek nevonný (Matricaria inodora L.), starček obecný (Senecio vulgaris L.) a porůznu bělolist šedý (Filago canescens J.), na půdách vlhkých protěž bařinná (Gnaphalium uliginosum L.), na hlinitých i kamenitých, u břehů podběl obecný (Tussilago farfara L.), na místech štěrkovitých, písčitých, pustých turán kanadský (Erigeron canadensis L.), starček lepkavý (S. viscosus L.), bělolist polní (F. arvensis L.) a černobýl (Artemisia vulgaris L.), na lukách a pažitech chudobka (Bellis perennis L.), řebříček obecný (Achillea millefolium L.) a kopretina bílá (Chrysanthemum leucanthemum L.), na stráních a mezích turán obecný (Erigeron acris L.), vratič obecný (Tanacetum vulgare L.) a přímětník (Senecio Jacobaea L.), na suchých lesních lukách a vřesovištích protěž dvoudomá (G dioicum L.), na půdách lesních a v sečích zlatobýl obecný (Solidago virga aurea L.), hnidák (Inula conyza DC.), řimbaba (Chrysanthemum parthenium P.), starček lesní (S. silvaticus L.), Fuchsův (S Fuchsii Gm.), místy Jacquinův (S. Jacquinianus R.) a protěž lesní (G. silvaticum L.), ve křovištích lučních místy oman vrbolistý (Inula salicina L.), v pobřežních oman luční (I. britannica L.), u břehů a vod dvouzubec nicí (Bidens cernuus L.) a trojdílný (B. tripartitus L.), starček barborkolistý (S. barbareaefolius Kr.); u potoků devětsil obecný (Petasites officinalis M.) a bílý (P albus G.) s ohromnými listy; ve příkopech a vlhkých lesních sečích konopáč (Eupatorium cannabinum L.). Blešník obecný (Pulicaria vulgaris G.) vyskytuje se v Tiché, a v okolí Štramberka pelyněk metlatý (Artemisia scoparia W. K.). V obvodu Beskyd nejvyšších vyskytuje se na bařinách starček kadeřavý (S. crispatus DC.), tamtéž u břehů kamzičník rakouský (Doronicum austriacum J.) se značnými žlutými květy, na půdách lesních protěž horní (G. norvegicum G.) a mezi borůvčím podbělice horní (Homogyne alpina C.) s květy bledě růžovými a listy tuhými, okrouhlými. Oman pravý (J. helenium L.) zhusta v zahrádkách venkovských se pěstuje.

Ze složnokvětých bodlákovitých rozšířena jest na rolích chrpa polní (Centaurea cyanus L.), na suchých pahorcích čekánek (C. scabiosa L.), na místech pustých lopuch větší (Lappa major G.), pavučinatý (L. tomentosa Lam.) a menší (L. minor DC.), bodlák obecný (Caranus acanthoides L.) a pcháč kopinatý (Cirsium lanceolatum Sc.); obecným plevelem jest oset (Cirsium arvense Sc.); na suchých stráních pupava obecná (Carlina vulgaris L.) a bílá (C. acaulis L.); na lukách lesních chrpa luční (C. jacea L.), místy srpek barvířský (Serratula tinctoria L.) a chrpa vlásenkovitá (C. pseudophrygia M.), na vlhčinách lučních pcháč potoční (C. rivulare Zk.) a zelinný (C. oleraceum Sc.), ve křovinách pobřežních bodlák kadeřavý (C. crispus L.), na vlhčinách lesních pcháč bahenní (C. palustre Sc.); místy objevuje se v údolích a na stráních statný a úhledný pcháč bělohlavý (C. eriophorum Sc.), nápadný svými velikými úbory se zákrovy hustě bělovlnatými. Vzácnými druhy z končin beskydských jsou pcháč nízký (C. acaule All.) na Dušné a Vesníku v okolí Rouštky (Bubela, Macháček) a chrpa javornická (C. Javornikiensis F.) s květy fialovými, kterou Dr. Formánek v halenkovských Javornicích objevil, jediná dosud naleziště těchto rostlin na Moravě.

Ve štěrkovitých půdách poříčních a na místech pustých u cest jest hojna štětka obecná (Dipsacus silvestris H.), ve Staříči objevuje se i laločnatá (D. laciniatus L.); na mezích a travnatých stráních chrastavec polní (Trichera arvensis L.) s květy bílými až fialovými, na vlhkých lukách lesních čertkus luční (Succisa pratensis M.) s úbory kulatými bledě modrými. Hlaváč obecný (Scabiosa columbaria L.) roste pouze u Štramberka a kvete zde červeně.

Kozlíky milují půdy vlhké; ve krovinách pobřežních vyskytuje se kozlík lékařský (Valeriana officinalis L.) a někde k. bezolistý (V. sambucifolia M.), na travnatých pramenitých místech a vlhkých lukách lesních k. mnohomanželný (V. polygama B.), vlhké lesnaté a keřnaté stráně Beskyd nejvyšších obývá k. trojený (V. tripteris L.), rozšířený zvláště na úklonech Smrku (a Lysé), údolím Ostravice až ku Barani. Na rolích roste kozlíček zubatý (Valerianella dentata P.) a někdy i k. jarní (V. olitoria P.)

Rostliny mařinovité vyznačují se listy do hvězdic sestavenými. Druhy na půdách rolních: bračka rolní (Sherardia arvensis L.) s květy růžovými, svízel obecný (Galium aparine L.), draslavý; v okolí Kozlovic vyskytuje se s. trojrohý (G. tricorne W.); na lukách a travnatých stráních povázka (G. mollugo L.), s. křížatý (G. cruciata Sc.), jarní (G. vernum Sc.), místy s. syřišťový (G. verum L.), rakouský (G. austriacum J.) a severní (G. boreale L.); nehojně v území vyskytuje se mařinka psí (Asperula cynanchica L.); na místech bařinatých s. bahenní (G. palustre L.) a mokřadní (G. uliginosum L.), na půdách lesních s. okrouhlolistý (G. rotundifolium L.), po lesích a houštinách s. lesní (G. Silvaticum L.) a osinatý (G. Schultesii V.); u Vsetína s. nestejnolistý (G. anisophyllum V.) udává Bubela. V pobřežních křovinách Bečvy pod Vsetínem roste mařinka drsná (Asperula aparine Sch.), ve statnějších tvarech podobná svízeli lesnímu anebo osinatému, a po všech lesích rozšířena jest mařinka vonná (A. odorata L.)

Zimolézovité jsou, vyjma chebdí, keře. Horský druh, zimoléz černý (Lonicera nigra L.) s květem narůžovělým a bobulemi černými vystupuje až ku samým temenům beskydským, roste ještě u Hukvaldů; z. obecný (L. xylosteum L.) s květy žlutavě bílými a bobulemi červenými v okolí Štramberka i jinde v území; na stráních chebdí (Sambucus ebulus L.), ve křovištích bez černý (S. nigra L), u vod kalina (Viburnum opulus L.) a v sečích lesních bez červený (S. racemosa L.), který svými červenými hroznovitě seskupenými plody z daleka se prozrazuje.

Suché, neúrodné stráně pokrývá vřes obecný (Calluna vulgaris S.), který dlouho do podzimku drobnými růžovými kvítky se zdobí.

Hruštičkovité bytují na půdách lesních. Rozšířena jest hruštička jednostranná (Ramischia secundiflora Op.) a menší (Pirola minor L.), velmi porůznu se vyskytuje zimozelen okoličnatý (Chimophila umbellata N.), nejraději mezi mechem vyrůstá nízký jednokvítek velekvětý (Monesis grandiflora S.) vyvinující květ jediný, bílý; pod stromovím lesním vyskytuje se roztroušeně dužnatý, žlutobílý hnidák (Monotropa hypopitys L.) a místy na pokrajích lesu a v lesních křovištích hruštička okrouhlolistá (P. rotundifolia L.)

Z poloh nižších až na nejvyšší temena vystupuje borůvka (Vaccinium myrtillus L.), jejíž plodům lid říká „hafery". Ve vyšším horstvu roste jí na blízku brusnice (V. vitis idaea L.), nižší, dle tmavějšího, tužšího a více zaokrouhleného listu, bílého nebo narůžovělého květu a červených plodů snadně od borůvčí se rozeznávající; huťanské rašeliniště pod Smrkem popíná svými tenkými pníčky s drobounkými lístky úhledná klikva (Oxycoccos palustris P.), kvetoucí růžově; pro některá místa udávají se ještě kyhanka (Andromeda poliifolia L.) a vlochyně (Vaccinium uliginosum L.).

Jitrocel větší (Plantago major L.), prostřední (P. media L.) a kopinatý (P. lanceolata L.), jsou rostliny všude obecné.

Na průhonech a návsích roste sporýš (Verbena officinalis L.)

(Příště dále.)

Bos primigenius domest. ve vrstvě praeglacialní.

Prof. Rud. Kreutz.

V zemědělském sborníku, ročník I. 1904., v článku: „Pravěký, předhistorický a novověký skot moravský" (napsal diplom. agron. Basil Macalík, professor zemské střední hospodářské školy v Přerově) na str. 6. setkáváme se písmem i obrazem se vzácným, ba ojedinělým zjevem, že ve vrstvě předledové nalezena kostra krávy, náležející plemenu Bos primigenius domest. a že jest to nejstarší lebka na Moravě nalezená, která byla p. prof. Macalíkem prostudována.

Dr. Martin Kříž, jejž jsem o nálezu tom také zpravil, dovozuje ve svých spisech, že pravěký člověk žádných domácích zvířat nechoval a tudíž také neznal a tvrdí tak s jinými badateli pravěku plným právem na základě mnoholetého a pilného zkoumání četných neporušených vrstev diluviálních. Nuže, a pan spisovatel zmíněné rozpravy nalezl prvotního skota domácího, a to ve vrstvě předledové, kdy člověka tu ani ještě nebylo, neboť se u nás objevuje teprve na počátku doby ledové, tedy tisíce a tisíce let později, než první zbytky mamutí. A ejhle, ve vrstvě nejstarší, předledové nalezla se kostra prvotního skota domácího!

Věc má se však dle pravdy takto: Počátkem října r. 1903 hledal p. Dra Riedla, lékaře v Přerově, a mne p. Procházka, účetní v cihelně p. Krejčiříkově, kde jsme právě tehda vykopávali zbytky fossilních zvířat jmenem kuratoria městského muzea přerovského. Když jsme se sešli, oznamoval, že nalezli v jámě jakési zvíře a ukazoval mi kosti, vlastně kůstky, patrně části žeber na povrchu žlutavé, hladce se lesknoucí, uvnitř bílé a na prvý pohled mlaďoučké. Sedli jsme do povozu a jeli jsme. Když jsme dospěli k záhadnému místu, shledal jsem, kterak dělníci pracují v jámě mělké na místě, kde jsme nacházeli kosti fossilní a to v koutě, který tvořila kolmá stěna kompaktního hliníku s výše 4 *m* a pláň povstalá odkopáním na výrobu cihel upotřebeného hliníku. Jáma tato staršího původu byla ze spodu zaokrouhlená patrně jimi samými, jelikož si při práci počínali opatrně, odstraňujíce prsť z kosti záhadného zvířete; jednotlivé, žlutavé, hlaďounké na slunci se lesknoucí částky prokmitaly z ornice. Pravím z ornice, neboť kostra byla obalena a tudíž pochována v ornici, která pokrývá povrch hliníku na $^3/_4$ *m* tloušťky. Přítomen byl p. Dr. Leop. Riedl, já, důstojný pán Frant. Přidalík, katecheta, a mnozí lidé jiní. Náhle objeví se střepiny a to, ne jak p. prof. Macalík tvrdí, jeden kousek, nýbrž asi 26 kusů střepin zelenou glasurou opatřených. Já jich spočítal 15, ale když se nové objevovaly, uložil jsem je stranou. Myslil jsem si při tom všelicos. Ohledal jsem pečlivě stěnu hliníku, abych nalezl stopu nějakého otvoru, kterým by se byly mohly střepy ty dostati do jámy; obešel jsem konečně hliník ku silnici a vystoupil naň nad místem nálezu a na kolenou v řídkém jetelišti jsem pátral alespoň po stopě nějakého otvoru, avšak marně. Patrno, že hlína tam během let po uložení zvířete do země tíží svou opětně se tak zcelila, že tvořila hmotu kompaktní.

Konečně vyzvedli dělníci kostru a nesli ji k nejbližšímu stolu, na němž se cihly robí, při čemž se rozpůlila ve dvě části a já se jal blíže věc zkoumati. Odloučil jsem od kostí ornici, která sama odpadávala a brzy jsem nalezl páteř celou, úplně zachovalou od lebky až ku kosti křížové, která byla poslední, tenká žebra, pak lebku s rohy, které se však ihned od lebky oddělily. I poznal jsem, že to skot, jemuž však nohy úplně scházely. Mimo to jsem při samé lebce nalezl hlavu velikého hřebíku železného, kovaného, rzí z části pokrytého. Celá ta kostra byla úplně zachovalá, povrch kostí byl jasně žlutý od hliny v hliníku, ale hladce lesklý, slonovině podobný a vazivo (struktura) jejich uvnitř bylo úplně bílé. Rohy byly uvnitř zarůžovělé. O stáři kostry nechci se zmiňovati.

P. Dr. Riedl konečně nařídil, aby vozka, který nás dovezl, zajel do Přerova pro p. prof. Macalíka. Silně se šeřilo, když p. prof. Macalík se konečně dostavil. Nejprve jej vedli k oné jámě, k onomu ložisku a pak ke stolu. P. prof. podívav se na lebku, pravil: „to je skot", a hned na to: „to jest bos primigenius" Já chvíli překvapen neříkal jsem ničeho, pak jsem však podotknul, že tento hřebík, který jsem držel v ruce, byl při samé lebce nalezen a tu prohlásil p. prof. Macalík, že pochází bos ten z počátku železné doby. I upozornil jsem jej na ony střepiny úplně nového data; na to p. prof. neodvětil ničehož.

A hle, dnes to máme tištěno, že to bos primigenius domest. a nejstarší lebka nalezená na Moravě! A s jakou snadností se toho p. prof. Macalík domohl! Napřed podává chudičké prameny, z nichž čerpal ku své studii. Na to přistupuje k vlastnímu nálezu. Praví, že „se mezi jinými přišlo v hloubce 5 metrů na jámu podoby veliké kotliny. Do kotliny vedly dvě díry shora, pocházející od nějakého zvířete, které se zde pravděpodobno ukrývalo. Jáma pokryta byla hlinou barvy načernalé, asi takové, jako jest hořejší ornice nad jamou. V dutinách obratelních nalezených obratlů byly viditelny zaschlé exkrementy dešťovek barvy černé. Nad jamou nalezala se asi 5 metrů mocná vrstva neporušené (?) žlutnice. Černé zbarvení hlíny nad jamou vysvětluji si jednak působením dešťovek, jednak černou prstí z ornice děrami do jámy prosakující. Týmže způsobem lze vysvětliti železný hřebík a střepinu, z doby nové pocházející a v jámě nalezené. V kotlině nalezena kostra domácího skotu a sice hlava a téměř celá páteř."

Předně vrstva hliníku není 5 metrů mocná, nýbrž přihlížíme-li k oné jámě sotva 4 metry. Za druhé: do kotliny nevedly žádné dvě díry shora, pocházející od nějakého zvířete (snad krtka?), jak jsem se já za bílého dne s velikou pečlivostí přesvědčil. Vždyť p. prof. sám dále praví, že 5 metrů mocná vrstva žlutnice byla neporušená — jak neporušená, když vedly k ní do kotliny dvě díry? Za třetí: černé zbarvení hlíny nestalo se působením dešťovek, ani černou prstí z ornice děrami do jámy prosakující, neboť to nebylo možno, jelikož děr žádných ve skutečnosti nebylo a pak celá kostra vězela uprostřed hliníku jedině v ornici, jejíž množství by se ani dost velikými děrami do jámy dostati nemohlo a tím méně samo ze sebe celou kostru zaobaliti. Za čtvrté: nebyl nalezen jeden střep z nové doby pocházející, nýbrž celé množství, aspoň 25 kusů a pak nebyla nalezena téměř celá páteř, nýbrž skutečně celá, neporušená.

Následuje pak měření a popis lebky a konečně slova: „Dle celkového vzezření a na základě srovnání relativních rozměrů lebečných náleží lebka předmostské krávy plemenu Bos primigenius domest. a jest to nejstarší lebka na Moravě nalezená, kterou příležitost jsem měl studovati

Srovná-li se lebka předmostská s lebkami nynějšího skotu primigenního (uherského), jest hlava předmostská mnohem kratší než hlava uherská."

Na str. 42. svého pojednání píše v resumé p. prof. Macalík: „Z domácích zvířat nalezeny v Předmostí u Přerova v hloubce 5 *m* četné (?) zbytky skotu, náležejícího typu Bos primigenius domest. Kosti nalezeného skotu jsou velmi staré, drobivé, a mají vzezření kostí diluvialních, alespoň jsou zjevně staršího vzezření než kosti z neolithu pocházející. Dlužno proto lebku krávy předmostské považovati za nejstarší typus moravského skotu.

Ačkoli nad kostrou nalezala se 5 metrů vysoká vrstva žlutnice, zdánlivě neporušené, kolmo rozpraskané, s bílým povlakem vápencovým na puklinách, nelze s určitostí říci, zdali lebka nalezala se ve vrstvách neporušených, neboť lebka byla pokryta černavou prstí."

Měli jsme ty kosti v ruce; byly, jak dotčeno, neporušeny, na povrchu nažloutlé barvy, hlaďoučké jak slonovina, tak že se na slunci přímo leskly Vazivo uvnitř bylo křídově bílé, jemné a rovněž neporušené. Rohy byly uvnitř růžově zbarveny. Musíme tedy rozhodně doznati, že nebyly velmi staré, že nebyly drobivé, nýbrž pevné a že nemají ani zdaleka vzezření kostí diluviálních, tím méně, že jsou zjevně staršího vzezření než kosti z neolithu pocházející.

Nad kostrou nalezala se vrstva sotva 4 *m* vysoká a úplnou jest pravdou, že nelze s určitostí říci, zdali lebka nalezala se ve vrstvách neporušených, neboť často i velice zkušenému badateli jest velice nesnadno neporušenost vrstvy určiti. Nicméně vzhledem k okolnostem, zvláště vzhledem k oné černé prsti (ornici), do které byla kostra zaobalena a kterážto prsť pocházela z povrchu žlutnice, vzhledem k četným střepům zelenou glasurou opatřeným a konečně vzhledem k onomu velikému železnému kovanému hřebu neváháme prohlásiti, že zde vrstva byla porušena a jáma že byla původu novověkého Než které je zde kriterion pro tvrzení, že jest to bos primigenius? Co znamená to celkové vzezření a ten základ srovnání relativních rozměrů lebečních? Jest to snad veliký materiál porovnávací, to jest množství nepopíratelně p. professorem Macalíkem a jinými jakožto pravé zajištěných a prozkoumaných lebek pravěkého skota prvotního?

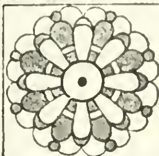
Asi tři neděle před touto událostí zahájili jsme kopání v hliníku tomto, poněvadž při odkopávání hlíny za účelem výroby cihel narazili dělníci občas na kosti fossilní a dnes dosti veliké množství těchto kostí chová městské museum přerovské. Nejvíce jich jest ovšem z mamuta a jiných býložravců, stoličky, žebra, pánve, fragmenty kostí lebečných (četné), kly ano i z jedince co do doby života mlaďoučkého.

Avšak v jakém stavu jsou tyto kosti u porovnání s kostmi onoho skota prvotního! Každý se o tom může přesvědčiti, kdo navštíví muzeum přerovské, kosti ty ohledá a porovná s kostmi domnělého skota předmostského.

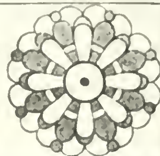
Kosti ty jsou ve stavu chatrném a vězí následkem velikého stáří z velké části v obalu sladkovodního vápence, z něhož nalezeny také úlomky vyhloubené se stopami, že sloužily kdysi za ložisko některé kosti, která se z ní jaksi vyloupla a vypadla. Mnohé kosti, zvláště žebra jsou tak pevně s tlustou mnohdy vrstvou vápence toho spojeny, že chceme-li je vydobýti, musíme užíti kladívka a silně tlouci a pak vypadne kosť, nikoliv však celá, neboť velká část zůstala při kameni zrovna jakoby s ním spečená. To platí zejmena o kostech tenčích a nejchatrnějších. Již z toho patrno, že zbytky ty zvířat fossilních porůznu rozházených, jak je byli roznesli po bývalé zde pláni masožravci, když byli maso z nich odtrhali a požili, již z toho pravím patrno, že náleží nejstarší době diluvia, době to praeglaciální čili předledové. Svědčí o tom i barva kostí hnědošedá a veliká jejich křehkost.

Kulturní vrstvy v hliníku tom není žádné. Člověk v té době, které náleží kosti zvířat fossilních zde uložených, člověk v době té zde na této pláni nežil — není a nemůže zde býti po něm stopy, leč jediný tento bos primigenius domest.

Nejprvnější člověk dostavil se do těchto krajin na počátku doby glaciální, ale on nechoval domácích zvířat, tudíž ani skot, neprovozoval orbu, nýbrž byl lovcem, který v zimě se zdržoval v jeskyních a v létě ve volné přírodě, na pláních a proto ani v pozůstatcích člověka z doby této nenalezly se posud stopy skotu domácího a stalo-li se tak, že ve vrstvách této době náležejících nalezena část nějakého skotu domácího, ukázalo se vždy, že tu byla vrstva porušena. A tak i zde vrstva se zbytky fauny fossilní doby předledové jeví se býti vrstvou porušenou úmyslně utvořenou novověkou jamou hlubokou, do níž uložen skot tento, při čemž mu odejmuty nohy, aby se užilo alespoň šlachů za jistými účely. Nedá se naprosto mysliti, že dravci masožraví, vlci, medvědi, hyeny a j. sežraly nohy s paznehty a ocas, ostatní pak tělo, hřbet a hlavu neporušenou uložili do udělané jámy k věčnému odpočinku Zcela správně srovnává p. prof. Macalík lebku předmostskou s lebkami nynějšího skotu primigenního (uherského) a rovněž zcela správně dí, že nelze s určitostí říci, zdali lebka nalezala se ve vrstvách neporušených, neboť lebka byla pokryta černavou prstí. Nejen pokryta, nýbrž obalena byla celá v této prsti a datovaná vzezřením kostí celého hřbetu se žebry, hřebíkem železným a střepy se zelenou glasurou.

Různé zprávy.

Úmrtí. Dne 6. března t. r. tiše skonala v Praze horlivá pracovnice v oboru lidového umění ženského, učitelka slč. Marie A. Smolková. Úmrtím jejím ztratilo naše lidové krajkářství věrnou tlumočnici svérázného charakteru lidové krajky národní, nadšenou obdivovatelku techniky pletení paličkami, a neunavnou pracovnici k rozšíření známosti krajek vůbec a národních zvláště, zejmena v kruzích dámských a vlasteneckých. Její bohatá zkušenost v oboru pletení paličkami, její odborné vědomosti, jichž nabyla studiemi krajek domácích i cizozemských jak po stránce ornamentální, tak i ve směru technického provedení přispěly velice k stanovení charakteru krajky národní, lidové a umožnily, že mohla zevrubně prozkoumati jich vývin ornamentální i technický, což se stanoviska národního i historického lze pokládati za skutek záslužný, hodný největší pozornosti. Zvěčnělá slečna byla první, která rozpoznavši rázovitost krajek národních, poukázala na svérázný způsob práce lidové a na charakteristickou příbuznost krajek slovanských, najmě ruských, jakož i na odlišnost jich od krajek západoevropských. Skutkem tím prokázala národnímu, lidovému krajkářství slovanskému služby neocenitelné, čímž mnohé názory v příčině původu a kolébky krajky paličkované nabývají jiného světla.

První známosti o technice pletení paličkami nabyla v Rožmitále, kam se svými rodiči ze svého rodiště Svratky u Hlinska se odstěhovala.

Po způsobu všech krajkářek vštěpovány byly slečně první zákony hodů pletených na úzkých kraječkách, jejichž technika spočívala hlavně na množství jich a nikoli na různosti hodů. Než přece kraječky tyto a dobré vysvětlení jich v provedení staly se jí základem, na němž zbudovala své mistrovství. M. A Smolková byla ducha silného, vůle pevné a vytrvalosti obdivuhodné a proto nestačily jí vzorečky jednoduché, ale pídila se po krajkách obtížnějších, umělejších a pracnějších, samostatně překonávajíc všecky obtíže technické vyskytnuvší se při krajkách, jež si vyhledala v různých časopisech, aby nabyla zručnosti a dovednosti v práci, kterouž si tak mnoho oblíbila. Brzy, po nabytí prvních zkušeností v technice pletení, pustila se i do vlastních kombinací.

Takovým způsobem nabývala nejen zručnosti v práci, ale i zkušenosti, jež jako nápotomní učitelce paličkování krajek byly jí samé i věci velice k prospěchu.

Když roku 1886 odebrala se do Prahy se svojí přítelkyní Reg. Bíbovou, podnikala tu kroky k zavedení tohoto krásného umění na školách dívčích. Leč bez úspěchu. Nebylo ještě porozumění pro krajku. Ale stavši se vychovatelkou v měst. útulku na Maninách, zavedla tu pletení krajek a docílila krásných výsledků. Mnohé dívky pracovaly na zakázky a to krajky umělé a skvostné.

Pronikavých úspěchů dosáhla na městské průmyslové pokračovací škole pro dívky v Praze, kde pusobila od r. 1891 jako učitelka paličkování krajek. Zde rozvinula svůj talent a uplatnila své odborné vědomosti. Svěží silou, plna horlivosti uchopila se svěřeného jí úkolu a vyučovala tu v kursu krajkářském dívky na základě národním, methodou rozdílnou od method obvyklých. Osnova, kterou vypracovala na základě svých zkušeností, honosí se účelností a může za vzor sloužiti všem školám krajkářským. S porozuměním uplatňovala naše starodávné vzory krajkové a v duchu našich pramatek pokračovala v umění, jež v národě našem rozšiřováno bylo tradičně, upravujíc některé vzory k moderním potřebám. Krajky, zvláště naše, milovala s něžností dojímavou. Do r. 1889. neznala lidových prací krajkových. Tehda již málo kdo věděl, že kromě známých krajek Rudohorských, existují také naše národní, až Socháňova výstava pořádaná r. 1889 v Náprstkově muzeu otevřela jí oči. Zde poprvé uviděla čipky a mrežky pletené ženičkami slovenskými, a od toho času bylo její touhou

spatřiti na vlastní oči zemi, kde tak drahocenné poklady umění až na naše časy se dochovaly. V čipkách slovenských vystopovala svérázný charakter, který se podstatně lišil od způsobů cizozemských, západoevropských, tušíc v nich prvky pletení. Znepokojena neočekávaným objevem počala hledati příbuznost v krajkách západoevropských a k tomu cíli podnikala cesty do Annaberku v Saském Rudohoří, kde vzalo vznik krajkářství v Sasku v 16. stol.; do Českého Rudohoří, kam se rozšířilo ze Saska; do Strážova u Klatov, Pošumaví; do Sedlice, Vamberka; na Moravu, do Slezska a pak na Slovensko. Příbuznosti ovšem našich krajek a čipek s cizozemskými, západoevropskými nenalezla, ale za to objevila dokonalou shodu v provedení i v ornamentu při krajkách našich, ruských, chorvatských a idrijských.

Výsledky 12leté své práce chtěla uloviti v díle krajkářském, pojednávajícím o krajkách českých a čipkách slovenžkých. K tomu cíli, aby co možná nejvíce si materiálu získala, nabídla se společně se svojí přítelkyní R. Bíbovou, uspořádati prvou a jedinou svého druhu výstavu krajek a čipek v Národopisné výstavě, v odd. výtvarných památek. Krajky zde vystavené uspořádány byly dle technického vývoje, což poskytovalo přesný a dokonalý přehled techniky pletení od začátku až k dokonalosti. Kromě toho dopisovala si s osobnostmi, zajímajícími se vědou národopisnou a psala odborné články do různých časopisů. Učila se cizím jazykům; sbírala krajky, zkazky, zprávy jednající o pletení, a vůbec hleděla sobě všeho, co osvětliti mohlo původ krajkářství na Slovensku, Moravě, v Čechách i ve Slezsku. Dílo bylo blízko svého vydání, leč nepříznivé poměry na ten čas zhatily mnohoslibný počátek. Než nebylo mu na škodu. Stále se doplňovalo v obrázkové části, tak že jest třeba i v textu doplňky přičiniti, aby k vydání bylo hotové. (Což pisatelka tohoto článku, jako stálá spolupracovnice M. A. Smolkové, s pomocí Boží učiniti hodlá.) Vedle této činnosti pracovala M. A. Smolková i v zájmu krajkářství vůbec. Vyučila několik Pošumavskou Jednotou vydržovaných dívek umění krajkářskému, aby doma zaváděly nové vzory, by konkurovati mohly s Rudohorskými. Jejím přičiněním znovu vzkřísilo se krajkářství ve Strážově, kde na její popud založila Pošumavská Jednota školu, na níž zdárně působí vyučenka methody slečny Smolkové.

Vydání krásného a opravdu odborně a věcně připraveného díla se nedočkala. Pán Bůh ji k sobě povolal dříve, nežli touha její se vyplniti mohla. Než doufám, že co za jejího života se nemohlo uskutečniti, to nyní k její trvalé památce se uskuteční. Bůh jí dej slávu věčnou! R. Bíbová.

Nové lidské dokumenty. Z l o d ě j s k é č á r y. „Ná co ten čučí u tech vrat tak dlúho?" „No fúká do zámka." „Cože?" „No fúká do zámka, myslím je překrúcenej, nemože ho otevřít. On myslí, že se mu otevře, dyž do něho bude fúkat. Ten zloděj Kotský — co to onehdá natahl papuče, (umřel) — prej každej zámek, fúkňa do něho otevřel.

P á t e k. My sme měli do půli humna divokýho trní, ale já pěkně po tři pátky sem se s tým hmoždila a vidite, pomohlo to.

B í l á s o b o t a. Mě se mak dycky podaří, ale ho já zaseju enom na Bílú sobotu.

H a b á n s k e j s k l e p. U Jakubů Nováků na „suchým řádku" v Kobylú je taky ten habánskej sklep. Jednů kerejsik (kterýsi) pacholek (čeledín v noci že pásl koně na pastvisku a ti Habáni že ho chytili, zavázali mu oči a donesli ho do teho sklepa. Tam že mu nasypali plný boty zlata a zasej ho zanesli na ty pastviska. A on spal a spal, koně zašly samy dom a až se probudil, šel taky a vykládal doma, co se s ním stalo.

H a b á n s k é p e n í z e. V tem Kobylským výnosy (panský les) to mosely byt taky enom habánský peníze. To zas ale před štyryceti rokama že tam tři Kobylanky žaly trávu a tady tej Kači Hrachůvkovej začnú pod srpem vyskakovat peníze. Beztak se lekly všecky, ale tá Kača předce pár tech penízků sebrala. V tej uderili v Kobylú na zvon (zvonili poledne) a peníze se propadly.

A stařeček Kovářík ten že měli najit v tem habánským sklepě, co včil má p. Bezděk, taky ty habánský peníze. A že na tem místě kde jich našli, sedávala dycky o půl noci bílá hus Ti Habáni prej byli samověrci (jinověrci). Ale kde ty peníze enom brali?

B y l i n y l é č i v é. V o d n í a r o n s vlčím jabkem utřenej na rány.

M o č k a l k a = t r á v a. Kdo má kameň, po tem se mu moč spustí

Vodička na pihy. Kdo je tak peršavej = strakatej (pihy má na tváři) tož dyž se vinohrady zřežú a plačú, enom tú vodičkú pošudlit celú hubu, to všecko zende.

Planety. Mně moja planejta nenese nic dobrýho. Cera ti umře, syna svojeho neudržíš, ten bude vojákem, bratr se dostane do kriminálu, muž umře spěšej jak ty — šak už je jak cháb (prut) vyschlej — a ty ostaneš jak prst v tem božím světě a už se to všecko k temu podobá. A potom lidi povdajú, že planety nejsú pravdivý.

Augusta Šebestová.

Zprávy spolkové.

Kronika muzejní.

S probouzejícím se jarem ožily i místnosti Vlasteneckého muzejního spolku v Olomouci. S uspokojením možno konstatovati, že letoší pěkný jarní čas již mnoho návštěvníků jednotlivců a četné spolky i ústavy přilákal do muzea.

Též činnosť přednáškovou zahájilo již letos muzeum velmi zdařilou poučnou přednáškou proslovenou dne 7. května slovutným panem J. V. Želízkem, asistentem říšského geologického ústavu ve Vídni „o nástěnných rytinách a kresbách jeskynních palaeolithického člověka se zřetelem ku nejnovějším výzkumům".

Pan přednášející velmi srozumitelně a přístupně vysvětlil obecenstvu, co jest doba diluviální, její rozdělení a zvířenu v době té žijící a ji charakterisující, načež přešel ku diluvialnímu čili palaeolithickému člověku v Čechách a na Moravě. Uváděje důležité stanice diluviálního člověka, pozdržel se delší chvíli u výkladu o znamenitém místě Předmostí na Moravě.

Promluviv o výtvarném umění palaeolithického člověka, o jeho kresbách a rytinách, jež zachovaly se na rohu, kosti a stěnách skalních a srovnav nálezy s výtvory některých žijících národův, připomenul, že člověk diluviální byl na stejném kulturním stupni s nynějšími Eskymáky nebo Samojedy.

Vrcholu zajímavosti dosáhla přednáška popisem důležitých nálezů předhistorických, rytin a kreseb člověka palaeolithického na stěnách jeskynních zachovaných, většinou zdařilé vyobr. současně žijících tvorů představujících, jako mamuta, nosorožce, soba, tura a t. d.

Pan přednášející uvedl též řadu podobných nejnovějších nálezů francouzských profesorem Capitanem a abbém Breuilem objevených a provázel vše zdařilými svými vlastnoručními výkresy, kreslenými na základě původních náčrtů zaslaných jemu svrchu zmíněnými badateli francouzskými.

Jen zkrátka naznačil jsem obsah zdařilé přednášky té, již ochoten jest pan Želízko v příštím ročníku časopisu muzejního uveřejniti podrobně.

V měsíci červnu hodlá spolek muzejní důstojně oslaviti památku zvěčnělého buditele a národopisce † Frant. Sušila, jehož 100leté narození připadá na den 14. června 1904.

Za slavnostního řečníka získán veledůstojný pán P. Hlavinka, farář v Kučerově. Dovolí-li toho zdravotní stav našeho předsedy důstojného pana rady P. Wurma, uslyšíme i z jeho povolaných úst některé upomínky na † Sušila.

Sluší podotknouti, že pan rada P. Wurm jest posledním a jediným ještě z družiny Sušilovy. Vlastenecký muzejní spolek doufá, že obecenstvo ve velkém počtu súčastní se oslavy zvěčnělého národního buditele Sušila, by dokázalo, jak velmi si jeho váží. Hlavně však záleží spolku na tom, by školní mládež naše se oslavy té súčastnila a poznala velký význam a ideje † Frant. Sušila, neboť jen tak v národě našem udrží se i na dále směr a duch Sušilův. Slavnost Sušilova ustanovena na den 23. června 1904 o půl osmé hod. večer ve velké dvoraně Národního domu.

MUDr. *Antonín Hříbek*,
t. č. jednatel.

XXXVIII. výkaz darů,

jež Vlasteneckému spolku muzejnímu v Olomouci

na zjednání vlastní muzejní budovy

od 1. prosince 1903 až do 31. března 1904 poskytli tito P. T. příznivci jeho, a sice:

	K
Th. Augustyn, farář v Dvorcích	2·—
C. Babička, odb. učitel ve Zlíně sbírkou	21·20
J. Baďura, farář v Bělotíně	1·—
Jos. Baďura, farář v Kurovicích	2·—
A Bajer, kooperator v Kněždubě	1·—
Josef Bališ, úředník cukrovaru v Hejčíně sbírkou	59·—
Josef Barvíř, kooperator v Charvátech	2·—
J. Exc. ThDr. Fr. Bauer, biskup v Brně	5·—
Jos. Baygar, farář v Chornicích	1·—
Odkaz † Bedř. Bednáře, domsk. vikáře v Olomouci, po srážce poplatků	89·50
Frant. Bednářová v Chomoutově	10·—
J. Beiwl v Praze	1·—
PhDr. Josef Bena, řed. kn.-arcib. semináře v Kroměříži	1·—
Frant. Beneš, koop. ve Slavičíně	2·—
J. Beneš, mlynář v Chlumci n. C.	1·—
Edvard Běhálek, ředitel panství v Chuděnicích	2·—
Frant. Bílek, katecheta v Konici	2·—
Ant. Boehm, uč. ve Val. Meziříčí	1·—
Jan Boehm, farář v Hrabyni	5·—
Anna Bojarová, učit. v Sadské	1·—
B. Bořkovec, stav. inž. na Kr. Vinohradech	5·—
Jan Bouček, stavitel v Újezdě, p. Sokolnice	1·—
Leonard Bouchal ve Vídni	3·—
B. Brabec, kaplan v Petřvaldě, p. Orlová	2·—
Václav Bretšnajdr, odb. učitel v Kralovicích	1·—
Školské sestry v Uh. Brodě	2·—
Sbírkou mezi výborem „Občan. besedy" v Brodku u Přerova	1·20
Karel Buchta, soukromý úředník v Pardubicích	2·—
J. Bureš, ředitel v Hranicích	1·—
JUDr Frant. Bursák, c. k. soudní adjunkt v Náměšti u Brna	2·—
Čten.-pěv. spolek „Rostislav" v Bystročicích	1·—
Klement Cigoš, koop. v Rychnově na Moravě	1·—
Alois Coufal, koop. ve V. Bystřici	2·—
Jan Coufal, koop. ve Vysoké, Slezsko	1·—
Snáška	234·90

	K
Přenáška	234·90
Albert Čáp, c. k. horní rada v Příbrami	7·—
Jaromír Čelakovský, úř. Zemské banky v Praze	1·—
Louisa Čelakovská, vdova po univ. prof v Dol. Bousově	20·—
Josef Černík, kooperator ve Velk. Klokočově	1·—
Konst. Černoch, administr. fary v Moravičanech	2·—
Jiří Černý, spir. v Přestavlkách	2·—
Karel Černý, měst. inž. v Přerově	2·—
A. Cerych a synové v Josefově	3·—
V K. Čihák, obchodník v Poděbradech	2·—
E. Čmejrek, katecheta v Přerově	1·—
Alois Čtvrtečka, c. k. poštovní správce v Klatovech	2·—
Fr. Daneček, kaplan v Suchdole u Jednova	1·—
Frant. Derka, koop. v Bojkovicích	1·
Klára Dědková ve Vel. Bystřici	5·—
Jan Dočkal, rolník v Lutíně	2·—
Lud. Dočkalík, far. v Březolupech	1·—
Občanská beseda v Doksanech	2·—
Ant Dolák, farář v Bochoři	1
Leop. Doležel, koop. v Místku	1·
Josef Dostal, koop. v Dolanech	2·—
Arnošt Dostál, koop. v Drahanovicích	3·—
Fr. Dostál, naďučitel v Dubanech sbírkou	2·—
Frant. Dovrtěl, katecheta v Mor. Ostravě	1·—
Jos. Drahoš, arch. ve Vys. Mýtě	1·—
JUDr František Drbal, advokát v Kloboucích sbírkou	11·—
Karel Dřímal, koop. v Bludově	2·—
MUDr. Fr. Dudík, lékař n. o. ve Vyškově	2·—
Bohuslav Ducháčký, koop. na Sv Kopečku	1·—
Ant. Dulová v Přerově	1·—
Eman. Dvořák, koop. ve Zlíně	1·—
Vojtěch Dvořák, techn. adjunkt cukrov. v Háji u Opavy	2·—
L. A. Fiala, stavitel v Břeclavě	5·—
Richard Fleischmann v Dobříši	1·—
Ferd Friedl, lékárník v Lošticích	2·—
Klášter škol sester ve Fryštáku	1·—
JUDr Josef Fuhrich, adv. v Praze	2·—
Snáška	331·90

Přenáška	331·90
MUDr. J. Fuka, tovární lékař v Tlumačově	1·—
Adolf Fux, c. k prof. náboženství v Příboře	1·—
Ter. lanthrab. Fürstenbergová, dvorní dáma ve Vídni . .	10·—
Gajer a Šmaha ve Stodu . .	3 —
Aurel Gardavský, rektor piar. kol. v Praze	2 —
Viktor Gardavský, c. a k. správce v Brně	3·—
Josef Glücksmann, c. k. vrchní poštmistr v České Třebové .	2·—
L. Glücksmann, důchodní na odp v Nymburce	1·—
Fr. V. Goller, cís. rada, ústřední ředitel v Praze . . .	2·—
Jan Gotthard, lekárník v Březnici	2·—
V. Gregor, lékárník v Husovicích	2 —
Josef Grmela, assistent farmacie v Praze	2·—
Josef Gruber, obchodník v Plzni	1·—
Frant. Grydil, farář ve Staré Vsi u Přerova	2·—
MUDr. Ign. Grydil, tov. a obv. lékař v Adamově . . .	2·—
Jenny Grygarová, roz. Bartákova v Praze	4·—
Edv. Haderka, administrator fary v Novém Hrozenkově . .	1·—
E. Haisl, ředitel cukrov. v Libici n. C. sbírkou	6·50
Fr. Hamřík, ofič. c. k. státní dráhy v Praze	2·—
M. Hanák, setník na odp. na Kr. Vinohradech	5·—
Tomáš Hanl, kněz círk. v Žalkovicích	1·—
Ferd Harna, farář ve Chvalkovicích na počesť slavn. kmeta Ign. Wurma, posledního člena z družiny Sušilovy a ze soustrasti z pozbylé jeho pravice	100·—
Ant Hartmann, c. k. soud adj. v Plánici	2 —
Fr. Hasa, prof. c. k. české techn. v Brně	4·—
Ed. Hauda, far. n. o. v Plumlově	1·—
L. Hauser, učitel měšťansk. škol v Nymburce	2·—
Jan Havran, farář ve Vejšovicích	1·
Eug. Hájek, c. k. pošt. oficiál v Česk. Budějovicích . . .	1·22
Boh. Hála, koop. ve Strážnici .	2·—
Fr Heidenreich, účetní v Určicích	2 —
Frant. Hejda, c. k pošt. assistent v Plzni sbírkou	— 30
Anna Hladná, vdova po c. k pošt. ofic. v Jabloncí n. J. na uctění památky † chotě svého . .	5·
Snáška . .	507·92

Přenáška .	507·92
Josef Hlavatý ve Vysočanech	1·50
Josef Hlaváč, c. k. pošt oficiál v Praze	1·—
Fr. Hlavica, koop. ve Dvorcích .	1·—
Ot. Hněvkovský a Frant. Samek, c. k. pošt. ofic v Plzni . .	2 —
Frant. Hoch, far. v Jaroměřicích	1 —
A Holeček, sládek v Holešovicích	5·—
Hipolit Hopp, hudební skladatel v Hodoníně sbírkou . . .	4 —
Aurelie Hoppeová, choť nadporuč. v Samboře	10
JUDr. Karel Horák, c k rada zem. soudu v Ivančicích . .	2 —
Živnostníci z farnosti horecké při hromadné návštěvě muzea	6· —
Klášter tovar. Ježíšova na Sv. Hostýně	3·—
Julius Houdek, obch v Náměšti u Olomouce sbírkou . . .	13·—
Jan Hrabák, c k. vrchní báňský rada v Praze	1 —
Fr. Hradil, lékař v Tršicích sbírkou	10.50
Josef Hrubý, kaplan v Nákle .	2·
O. Hubínek, továrník v Libni .	1·—
Jos. Hyvnar, far. ve Vrahovicích	2 —
Oldřich Chochola, c. k. assist techn. fin. kontr. v Čakovicích	1· -
Týž drobnou sbírkou . . .	— 90
Fr. Chvalovský, c. k pošt. oficiál v Praze	3·—
Frant Chudoba, farář na odp. ve Zdounkách	1·—
Karel Iserle, katecheta v Táboře	2·—
L. Jadrníček, c. k. prof. v Bílsku .	1·—
Jan Janák, koop. v Křenově .	1·—
Josef Janský, c. k pošt. assist. v Hradci Král. . . .	1·—
Karel Januška, učitel ve Velké Bystřici	2 —
Josef Jedlička c. k. vrchní pošt správce v Olomouci .	5·—
Jan Jeřábek, far v Žeranovicích	1·—
Muzejní spolek v Jičíně .	2 —
Jaroslav Jičínský, řed. dolů v Bož. Požehnání	1 —
Ant. Jindra, obch v Třeboni	1·20
MUDr. Josef Jirsa, c. k. lékař trestnice na Pankráci . .	2· —
Václav Jiřina, řed. cukr. ve Vinoři	1 —
Bedřich Jiříček, farář v Horním Újezdě	2· —
Bohumil Josefi v Pardubicích .	1·—
Stanislav Kaláb, kooperator v Domaželicích . . .	2·—
Alois Kalvoda, malíř na Král. Vinohradech	2 —
Josef Kameníček, obch. v Dol Štěpánově	2.—
Jan Kandrnal, farář v Dubicku	2 —
Snáška	611·02

Přenáška . . 611·02
Havel Karas, průt. v Praze . . 2·—
H. Karlík, řed. cukr. v Nymburce 4·—
V. Kašpar, c. a k. dv. zahradník ve Vidni . . . . . 1·—
Bedřich Kaun, kapitolní děkan v Kroměříži . . . . . 2·—
Theodor Káčer, far. v Kuželové 1·—
Fab. Keppert, farář v Lipově . 1·—
MUDr. Karel Kettner, m. okres. lékař v Praze . . . . . 1·—
Bonif. Kittrich, far. v Polešovicích 1·—
Tomáš Klein, farář v Hradci . 1·—
Jan Kleveta, koop. v Staříci . 1·—
Čeněk Klink, c. k. pošt. oficiál v Prostějově sbírkou . . . 4·85
K. Klumpar, uč. v Tíkvi u Ronova 1·—
Klement Klusal, far. v Mořkově 2·—
Jakub Knapp, kapl. v Těšeticích 1·—
Jan Kobliha, far. n. o. v Bystřici pod Hostýnem . . . . 2·—
Jan Kocian, kapl. v Tištíně . . 1·—
MUDr. Jakub Kohout ve Žlebích 2·—
J. Kohoutek, c. k. pošt. ofic. na Král. Vinohradech . . . . 1·—
Josef Koláček, inspektor c. k. státních drah v Praze . . . 3·—
JUDr Václ. Kolář, c. k. soudní adjunkt v Sedlci n. dr. . . 1·—
Jan Kolda, ústř. ředitel v Praze 4·—
Frant. Kollmann, majit. kosmet. lab. ve Vilímově . . . . 1·—
Ildefons Komárek, kvardian ve Fulneku . . . . 1·—
Guala Konečný, převor v Uher. Brodě . . . . 2·—
L. Koppe, na Smíchově . . . 5·—
Marie Kořanová, choť řed. cukr. v Napajedlích . . . . 2·—
Frant. Košut, farář v Loděnici u Pohořelic . . . . 1·—
Frant. Košut, nadučitel v Týnci, sbírkou uspořádanou v Týnci u příležitosti přednášky p. A. Teličky, nadučitete v Penčicích 21·56
Frant. Koudelka, úředník banky „Slavie“ v Praze . . . 5·—
Jan Kouřil, farář v Cetechovicích 2·—
Mořic Koutný, koop v Koryčanech 1·—
Josef Kovářík, starosta v Litni 1·—
B. Kozáková, učitelka hospodář. školy v Opočně . . . . 2·—
P. Kramář, stavitel v Semilech . 5·—
Hub. Kratochvil, cukrmistr v Háji u Opavy . . . . 4·—
Ant. Králíček, kapl. v Holešově 2·—
Josef Krása, c. k. notář v Holicích 2·—
Alois Krejčí, katecheta ve Velk. Meziřičí sbírkou . . . . 17·—
Frant. Krejčí, stárek v umělých mlýnech v Sulkani u Gorice . 1·—

Snáška . . 724·43

Přenáška . . 724·43
Josef Krejčí, prof. v Jablonci n. J. 5·—
Ign. Kremel, far. ve Franc. Lhotě 1·—
JUDr. Karel Krška, c. k. náměst. stát. zast. v Brně . . . . 2·—
Josef Kuba, kaplan v Paskově . 2·—
Antonín Kubát, c. k. poštmistr v Plaňanech . . . . . 1·—
Ant. Kubíček, far. v Chudobíně 1·—
Jan Kubín, koop. v Kašavě . . 2·
Josef Kuchyňa, c. k. finanč. naddozorce v Prostějově . . . 1·—
J. Kukla, kapl. na Nové Ulici . 1·60
G. Kulhavý ve Vídni . . . 2·—
Frant. Künstler, kaplan v Dubě 1·—
Jaromír Küttel, farář ve Slatině u Bílovce . . . . . 2·—
MUDr. Ign. Kvapil, lékař v Chuděnicích . . . . 2·—
JUDr. Jan Kvíčala, adv. v Poděbradech . . . . 1·—
Josef Lang, koop. v Miloticích . 1·—
Emil Langer, c. k. dvorní rada v Příbrami . . . . . 3·—
Václav Lankaš, kněz círk. ve V. Loukově . . . . . . 2·—
ThDr. Jiří Láska, děkan v Týnci 1·—
Josef Laštovka, c. k. poštmistr v Černovicích . . . . . 1·—
Ondřej Látal, far. ve Slatěnicích 10·—
Jos. Ledecký, majitel hodinář závodu v Braníku . . . . 1·—
Em. Leminger, c. k. školní rada v Hoře Kutné . . . . . 2·—
JUDr. J. Lenoch, adv. ve Vídni 1·—
Frt. Lepařík, koop. v Zábřehu . 2·—
Frt Liebich, c. k. pošt. oficiál v Hradci Král . . . . . 1·—
Frant. Linhart, inženýr v Jičíně 2·—
Jos Linhart, c. k. pošt. kontrol v Praze . . . . 1·—
Sbor professorský české realky zemské v Lipníku . . . 5·—
Jan Lízal, farář v Orlovicích . 1·—
Karel Loníček, duchov. správce v Podhoří . . . . . . —·50
JUDr. Jan Lošťák, ředitel Zem. banky v Praze . . . . 7·—
Lad. Lošticky, kaplan v Krnově 3·—
Čtenářská beseda v Loučení . 2·—
Stol. sbírka spolku „Mládenců“ v Loukovci, p. Svijany-Podolí 2·—
Čtenářský spolek „Osvěta“ v Luběnicích . . . . 5·—
Jan Ludvík, obch. v Domažlicích 1·—
Frant. Lukas v Plzni . . . 1·—
Jos. Lukeš, koop. v M. Radiměři 4·—
Flor. Lužný, farář v Kateřinkách 2·—
Jos. Lužný, far. v Prusinovicích 3·—
Fr. Malát, spr. parní pily v Modřanech . . . . 1·—

Snáška . . 814·53

Přenáška	814·53
Ant. Malec, děkan v Bubenči	2·—
Fr. Malota, far. n. odp. v Uh. Brodě	2·—
Frant. Maluš, koop. ve Veselé u Val. Meziříčí	3·—
ThDr Jan Marek, kanov. u sv Víta v Praze	1·—
Frant. Martilík, farář v Hluku	2·—
Jan Mastalíř, farář v Milovanech	1·—
L. Mašínová, učitelka v Jeseníku	1·—
Josef Matějička, řed. měšť. škol v Praze sbírkou	11·—
Jan Matonoha, farář v Šubířově	1·—
Jos Matyáš, far. na odp. v Přerově	6·—
Ed. Máslo, inženýr v Praze	3·—
Vil. Merker, báňský inž. v Plzni	1·—
Fr. Mettal, maj. tov. skladu suken v Liberci	2·—
Jan Měrka, naduč. v Břesovicích	1·—
Alois Michalík, farář v Březové u Svitav	1·—
Adolf Mikousek, professor reálky v Kostelci n. O.	1·—
Jiří Minarčík, farář v Lubojatech	1·—
Karel Minařík, c. k. účetní pošt oficiál v Praze	1·—
Ant Minister, farář v Hlavnici	2·—
Josef Misler, děkan na odp. na Kr. Vinohradech	4·—
Erich Mládek, hor. ředitel v Dombrové sbírkou	21·—
V. Mostecký, c. k. ofic. u přestup. soudu v Praze	1·—
Václav Myška, učitel v Tíkvi u Ronova	1·—
Apolonie Nakládalová v Dubě	2·—
Klášter sester sv. Kříže v Napajedlích	1·—
Arnošt Navrátil, far. v Dětřichově	3·—
Jos. Navrátil, far. ve Větřkovicích	2·—
Josef Nehyba, ředitel cukrovaru v Rožďalovicích	2·—
ThDr. Rud. Nejezchleba, prof. náboženství v Mor. Ostravě	2·—
JUDr. P. C. Nesý, adv. v Praze	2·—
Emilie Neťuková, učitelka na odp. v Němčicích na Hané sbírkou	3·—
Jos. Neumann, inž. a insp. c. k. státních drah v Praze	1·—
Karel Neumann, mag. pharmacie v Jaroměři	2·—
PhDr. Jan Nevěřil, c. k. prof. náboženství v Uh. Hradišti	3·—
Ferd. Nikl, vrchní účetní Malostr. záložny v Praze	7·—
Marie Nitscheová, choť kn.-a. nadlesního v Baraní, pošta St. Hamry sbírkou	3·20
J. F. Novák, cukrmistr v Bedihošti	2·—
Alex. Novotný, farář v Jivové	1·—
Snáška	920·73

Přenáška	920·73
Frant. Ocásek, farář ve Velkých Kunčicích	4·—
Okresní výbor v Česk. Brodě	20·—
„ „ na Kladně	10·—
„ „ v Kolíně	10·—
„ „ v Plzni	20·—
Členové výboru a dozorčí rady vlasteneck. spolku muzejního v Olomouci jako projev radosti nad uzdravením svého předsedy, slovutn. vldp rady Ign. Wurma	100·—
Mag. pharm. Florián Oščádal, droguista v Přerově	1·—
Fr. Oščádal, farář v Moravici	2·—
Jos. Oščádal, katech. ve Velké Bystřici u Olomouce	1·—
Fr. Pacal, drog v Heřm Městci	2·—
Ant. Pacas, strojmistr v Hejčíně	3·—
Ant. Pahop, učitel měšť. školy v Jilemnici	—·50
Rudolf Paleta, koop. ve Vítkovicích	2·—
Ant Parobek, farář v Tištíně	3·—
M. Pavlík, koop. v Brumovicích	1·—
T. Pavlů, prof. v Kutné Hoře za sbor prof c. k. reálky	10·—
Zdeňka Pásková, choť přednosty magistrátních úřadů v Praze	2·—
Táž sbírkou	14·—
H. F. Páv, majitel strom. školek v Lysé n. L.	4·—
Ant. Pecha, naduč. v Kožušanech	1·—
Frant. Perútka, c. k. okr. školní insp. na odpoč. v Uh. Hradišti	1·—
Ant. Petříček, c. k. st. zástupce v Nov. Jičíně sbírkou	15·20
Jan Petřík, far. ve Star Lublicích	2·—
Ferd. Pěčka, kaplan ve Vídni	2·—
Vilém Pinka šl. z Věrnova, úř. cukrovaru ve Velké Bystřici	1·—
Ludvika Pinková šl. z Věrnova ve Velké Bystřici	1·—
V. Pinkava, kaplan ve Velelibech	2·—
Dr Pivoňka v Mannersdorfě nad M	1·—
Jan Píro, koop. v Ivanovicích	2·—
MUDr Václav Plaček, obvodní lékař v Lukavci u Pacova	2·—
Dr Plachetský v Poličce	3·—
Ferd. Plachý, farář v Tršicích	2·—
Jos. Pleva, koop. v Těšňovicích	2·—
Jan Pluháček, kapl. v Šumvaldě	2·—
Nejmenovaný v Plumlově	1·—
Odbor zemské jednoty soukr. úředníků v Plzni	5·—
Jos. Podivinský, c. k. professor náboženství v Šumperku	2·—
Jan Podloucký, c k soudní ofic. v. v. v Morkovicích	1·—
Snáška	1178·43

Přenáška . .	1178·43
J. Podsedníček, far. ve Strážnici	15·—
Kar. Podzemský, ř. uč. v Davli	1 —
Jiří Pochop v Dol. Štěpanici .	—·50
J. Polišenský, koop. ve Vlčnově	1·—
Jan Pospíšil, děk. v Litenčicích	2·—
Farní úřad u sv. Jiljí v Praze	2 —
Měšť. škola na Hradč. v Praze	2·—
Obec „Barač. Novoměst“ „	2·—
C. k. telefon. úřad hl. centrál. v Praze	5·20
Učitelský sbor dívčí šk. u sv. Jindřicha v Praze . .	2·40
J. Pretschner, lesní v Záhornici	1·—
J. Prokeš, c. k. pošt. poklad. v Chomútově	1·—
Frant. Prokop, far. v Počenicích	1·—
J. Prousek v Turnově . . .	1·—
Blažej Prusík, c. k. professor v Klatovech	3·—
Tělocvič. a vzděl. spolek paní a dívek v Přerově . . .	2 —
Patr. Přeslička, převor v Prostějově	3·—
Fr. Přidálek, katech. v Přerově	1·—
Frant. Přikryl, farář v Spálově	2· -
Lud. Racková, učitel. ve Valaš. Kloboucích	1·—
Pošt. úřed. v Rakovníce . .	1·—
Karel Ráček, c. k. rada zem. soudu v Jemnici	1· –
Frant. Rogoš, kapl. v Ratajích	1 -
E. Rompart, velkoobch. v Přerově	1·
JUDr. Karel Rosendorf, advok. ve Velk Meziříčí . .	2 —
Fr. Rosmael, vl. rada, řed. odb. školy ve Valaš. Meziříčí . .	1·—
Vil. Rotnágl, hospod. správce v Průhonicích . . .	5·—
Frant Roubal, c. k. úč. pošt. oficiál v Praze . . .	1 —
Obecní úřad města Roudnice	5· -
Karel Rozum v Plzni . . .	1·
J. A. Růžička, majitel válcov. mlýna v Radnicích . . .	2 —
Jos. Růžička, c. k. pošt. oficiál na Král Vinohradech .	1·—
Leopold Růžička, kooperator v Prusinovicích	1·—
Vojt. Růžička, farář ve Velké Hrabové	1·—
Jul. Rykala, koop. v Těšeticích	2 —
C. Rypl, irig. pojišt v Plzni .	3· -
Ant. Rys, spr. šk. ve Velenicích	2 —
Konvent sester Dominikánek v Řepčíně	2·—
J. K. Řezníček, katecheta ve Vamberku	1 —
Jan Říha, farář v Pohořelicích	5·—
ThDr. Jaroslav Sedláček, c. k univ. prof. v Praze . . .	1·—
Snáška .	1267·53

Přenáška . .	1267·53
T. Sedláček, kanov. v Kroměříži	2·—
PhDr. Bonif. Segeťa, prof. k. a. semin. v Kroměříži . . .	1·—
Fr. Sekanina v Ratajích u Olom.	2·—
Tom. Sekanina „ „	2·—
Fr. Semín, poklad. v Přibyslavi	1·—
Frant. Schindler, c. k. prof. náb. v Kroměříži	2 –
Václav Schmidt, úř. cukrovaru ve Zvoleněvsi	1·—
R. Schönhöffer, obch. v Litovli	1·—
Karel Schubert, farář v Holici	5·—
Julie Schwarzová, choť ředitele okr. zastup v Plzni . . .	3·—
Jan Sixta, techn. adj. cukr. ve Velké Bystřici . .	1·—
Jindřich Skácel, kooperator ve Vesce u Oder	3·—
Josef Skop, c. k. pošt. assist. v Hradci Král.	1·—
Adolf Slavíček, lékárník v Kelči	2·—
Barbora Slavíkova v Kolíně .	1·—
Hub. Sloupský, mlyn. v Laškově	2· –
Jul. Smolka, koop. v Staré Vsi p. Jistebník	2·—
Rob. Soukup, rektor piar. kol. ve St. Vodě	2·—
Bart. Spisar, farář v Pačlavicích	3·—
J. Stadler, c. k poštovní ofic. v Rakovníce	—·50
Frant. Staffa, farář v Pustějově	1·—
R. Staněk, c. k. stav. rada na Král Vinohradech . . .	1·—
Frt. Staněk, posl. v Strmilově	1 —
Lud. Stantejský, c. k poštmistr v Černém Kostelci .	1·—
Jos. Stáhala, far. v Bohuňovicích	3 —
Karel Stárek v Praze . . .	1 –
Aug. Stejskal, děkan v Hnojicích	2·—
L. Stejskal, koop. v Jindřichově	1 —
Cyr. Stojan v Holici . . .	1 —
Josef Stoklasa, obch. v Praze	1 –
Ant. Stokláska, katech. v Ivanovicích sbírkou	7·60
Josef Stránský, c. k. prof. odb. školy v Hradci Král. . .	1·—
Josef Štrejc, c. k. rada z. soudu v Napajedlích	3·—
Edvard Strobach, c. k. poštovní oficiál v Turnově . . .	1·—
M. Stupková, učitelka v Sadské	1·—
Karel Stüdl, vrchní úřed. České spořitelny v Praze . .	2·—
Fr. Stýskal, koop. v Olšanech .	1·—
Boh. Svoboda, techn. adjunkt cukrovaru v Hoře Kutné .	2·—
F. J. Svoboda, továrník v Pavlovicích u Olomouce . . .	1·—
Frant. Svoboda, c. k. berní ve Vyzovicích	4·—
Snáška . .	1311·63

Přenáška . .	1341·63
Fr. Svoboda, koop. v Otnicích	2·—
Rom. Svoboda, ředitel cukrov. v Pečkách n. dr. . . .	2·—
Fr. Svozil, koop. v Přemyslovicích	1·—
ThDr. Antonín Symerský, farář v Hranicích	2·—
JUDr. Čeněk Šandera v Praze	6·—
Jan Šebestík, far. v Žalkovicích	3·—
Josef Šimek, far. v Partutovicích	1·—
Jan Šindel, farář v Hoštýně .	1·—
Josef Šíma, prof. v Jaroměři .	2·—
Dom. Škaruda, farář v Dobromělicích	1·—
Erv. Špindler, posl. v Roudnici	2·—
Josef Šťastný, lékárník v Praze	1·—
J. Štěpánek, lékárník na Král. Vinohradech	2·—
K. Štětina a T. Záklasník, c. k. prof. v Jičíně sbírkou .	15·70
V. E. Štorc v Uhlíř. Janovicích	2·—
B. Štrér, c. k. gymn. professor v Domažlicích	5·—
Vojt. Švaříček, c. k. vrchní kom. finanční stráže v Prostějově	2·—
Fr. Talpa, odborný učitel v Příboře sbírkou	13·50
Ant. Telička, naduč. v Penčicích sbírkou uspořádanou po jeho přednášce konané 21./1. 1904 ve Vacanovicích . . .	10·—
Josef Thun, farář v Nákle .	1·—
Vilém Tihelka, koop. v Něm. Loděnicích	1·—
Vilém Tkaný, c. k. prof. gymn. na odp. ve Znojmě . .	8·—
Tob. Tomek, koop. ve Wiesenberku	1·—
Frant. Tomíček, lékárník v Netolicích	2·—
Adolf Trnka v Humpolci .	2·—
K. A. Tuček, majitel mech. tkal. v Hořicích	2·—
Jan Tykač, řed. školy v České Třebové sbírkou . . .	5·—
Václ. Uher, arch. v Nymburce	1·—
Josef Uherek v Beňově .	5·—
Jos. Uherek, roln. v Žalkovicích	1·—
Al. Ulman, farář ve Štáblovicích	1·—
Frant. Urbášek, farář v Citově	2·—
Josef Urválek, správce cukrov. ve Šlapanicích . . .	1·—
Ella Úlehlová v Kroměříži .	1·—
Fr. Vaculík, kanov. v Kroměříži	1·—
B. Vagnerova, hospod. v Bubenči	1·—
Jan Vaněček v Horažďovicích	1·—
Ant. Vaněk, kaplan ve Vlkoši u Přerova	1·—
J. Vaněk, obchod semen. v Praze	2·—
Josef Vaverka, farář ve Vícově	2·—
Snáška . .	1457·83

Přenáška . .	1457·83
K. Váňa, učitel v Netřebicích .	1·—
Karel Váňa, obch. v Plaňanech	1·—
Vincenc Vávra, c. k. řed. gymn. v Přerově	10·—
Aug. Večeřa, koop. ve Slatěnicích	1·—
B. Vejborný, farář v Suchdole	1·—
Eug. Vengzinowiczová, c. k. pošt. manip. v Laňcutě, Halič .	1·—
Vil. Veselá, uč. v Pečkách n. dr.	1·—
Jos. Veselý, koop. v Křenové	1·—
Jan Vilímek, továrn. v Lipníku	5·—
Měst. rada na Kr. Vinohradech	20·—
Jos. Vitásek, rolník v Ratajích	2·—
J. Voříšek, c. k. poštmistr ve Volšanech n. dr.	1·—
Št. Vrána, kooper. v Příboře .	1·—
Jan Vrtek, kooper. v Přerově .	2·—
Fr. Vyplel, far. n. o. v Holešově	1·—
J. Vyhlídal, farář v Lobodicích	2·—
Rudolf Vyhnánek, c. k. poštov. správce v Brucku n. M. .	1·—
Josef Vychodil, farář v Litultovicích	2·—
Hynek Vyjídák, tov. v Toveři	2·—
Spolek „Kroužek Mládenců“ ve Vysočanech . . .	2·—
Konvent sester Dominikánek ve Vyškově	2·—
Klášter sester svat. Kříže ve Vyzovicích	1·—
MUDr. K. Výmola, univ. doc. v Praze	5·—
Arnošt Wadas, lesní správce v Lázích	1·—
Tomáš Wiedermann, far. v Klenovicích . . .	1·—
Fr. Weber, farář v Miloticích	5·—
MUDr. Frt. Zahradníček, obv. lékař v Olšanech	3·—
Ant. Zamazal, koop. v Morav. Ostravě . . .	1·—
Fr. Zapletal, farář v Piňovicích	1·—
Ign. Zavřel, farář v Přerově	1·—
Cyrillo-Method. zálož. v Brně	20·—
Obč. zálož. v Hnojicích .	5·—
Obč. zálož. v Kostelci u Holeš.	5·—
„ „ v Nákle . . .	10·—
„ „ v Tršicích . . .	10·—
Roln. záložna v Slatěnicích	10·—
Fr. Zámrský, far. ve Svébohově	2·—
J. Záruba, c. k. setník v. v. v Plzni	4·—
A. O. Zeithammer, prof. v Praze	2·—
Ant. Zeman, děkan v Olšanech	3·—
MUDr. Č. Zemánek, městský lékař v Holicích . .	10·—
Edv. Zlámal, far. v Doloplazích	2·—
Frant. Zykl, c. k. soud. adjunkt v Bystřici p. Host. . . .	2·—
Ignác Žitný, kněz církev. n. o. v Těšeticích	2·—
Snáška .	1623·83

Přenáška . . 1623·83
Frant. Žofka, c. k. soud. oficiál v Přerově . . . . . . 2·—
PhDr. Jos. Žůrek, praef. k. a. semin., v Kroměříži . . . 1·—
Václav Žurek, c. k. rada zem. soudu v Konici . . . . 2·—

Dohromady . . . 1628·83
K tomu:
a) Zůstatek 30. listop. 1903 . 38.220·89
b) Úroky z vkladů v Ústř. záložně rol. v Olomouci za rok 1903 . . . . 1·524·04

Úhrnem . . . 41·373·76

v dubnu 1904:

J. Babor, obch. kol. zbožím v Praze 2·—
Bohoslovci sdružení v „Růži Sušilově" v Brně . . . . 23·25
M. Černil, c. k. prof. v Hořicích, sbírkou . . . . 3·—
JUDr. Hugo Dlouhý, adv. ve Vršovicích . . . . . 2·—
Ant Douša, lesní v Dobré, p. Kamienica, Halič . . . 2·—
PhDr. Frt. Drtina, c. k. univ. prof. na Smíchově . . . 2·—
Hynek Duda, rolník v Bílsku u Litovle . . . . 1·—
B. Ducháčký, koop. na Sv. Kopečku, sbírkou . . . . 5·34
Sdružení mládenců ve Svobod. Dvorech . . . . . 10·—
Josef Fabian, kapl. def. v Olšově, p. Sušice . . . . 1·—
Josef Faksa, koop. v Krumsíně 1·—
Jan Falta v Zásmukách . . 1·—
Jan Geisler v Mor. Ostravě . 2·—
MUDr. E Glücksmann, láz. lékař v Luhačovicích . . . . 3·—
Jan Gregor na Kr. Vinohradech 5·—
Jan Havránek v Horažďovicích . 2·—
F. L Hellmann, inž. v Jaroměři 2·—
JUDr. Frt. Heyl, c. k. notář ve Šternberku, sbírkou . . . 4·—
Jos. Hlavinka, abs. roln. školy v Senici, sbírkou . . . 7·—
Ant. Holeček, stavitel v Jičíně . 2·—
Julius Hrůza v Nov. Etinku . 1·—
Bedřich Hýža, odb. uč. v Napajedlích, sbírkou . . . 5·50
Alois Chrastil, maj. truhlář. závodu ve Velvarech . . . 1·—
J. Janáček v Praze . . . 2·—
Isidor Kahlík, řed. „Pöttingea" v Olomouci z Národního daru učitel. sboru a chovanek „Pöttingea" . . . . . . 10·—

Snáška . . 100·09

Přenáška . . 100·09
Havel Karas, průt. v Praze . 1·—
Bratří Kaucký, obch. želez. na Kr. Vinohradech . . . 2·—
Aug Knessl, tajem. Vídeň. pojišť. spol. v Praze . . . . 2·—
J. Knies, učitel v Rogendorfě . 3·—
Václav Kohout, ředitel panství v Rabštejně . . . . . 1·—
Bohuslav hrabě Kolovrat v Praze 60·—
Lud. Koncer, far v Barnově 2·—
Mag. farm. Karel Konrath, lékárník v Praze . . . . . . 5·—
Frt. Kosatík, k. a. stav. správce v Kroměříži . . . . 2·—
J. R. Kostka, řed lesů a statků ve Vitorazi, D R. . . . 1·—
Frt Kozák, mistr zedn. v Lužanech, p Konec Chlumi . . 1·—
PhDr. Arnošt Kraus, c. k. univ. prof. na Kr. Vinohradech . 1·—
C. k. pošt. úředníci v Kroměříži, sbírkou . . . . . . 5·40
Spolek „Mládenců" v Křelově . 7·—
Lad. Křepelka, disp. v Pardubicích 1·—
Vil. Kynčl, spr. panství v Stenovicích u Plzně . . . . 2·—
Mik. Lehmann, továr. v Praze . 2·—
Vlad. Lorenc, inž. a Karel Zahradníček, koresp. u firmy Prokopové v Pardubicích . 1·40
ThDr. Jan Marek, kanov. u sv. Víta v Praze . . 3·—
Frt. Matýsek, koop. na Vsetíně 2·—
Aug. Milde, maj. domu v Praze 5·—
A. F. Mixa, obchod. ve Žďáře . 2·—
J Moravec, koop. v Kateřinkách 2·—
Al. Navrátil, nadlesní v Kvasicích, sbírkou . . . 6·—
Ant. Nermuth, c. k. vrch. pošt. ofic. v Praze . . . . 1·—
PhDr. Lubor Niederle, c k. univ. prof. v Praze . . . . 2·—
V. Ninger, lékárník ve V. Bystřici 2·—
Jos. Novák, koop. v Tlumačově 2·—
Spol. zedn. a tesař. mistrů na Moravě a ve Slezsku, sídlem v Olomouci . . . . 4·—
Typografové z Olomouce při návštěvě muzea dne 10./4. 1904 4·04
Mat. Paleček, dek. malíř v Praze 2·—
Frt. Palička, lesní v Kamienici, Halič . . . . . . 2·—
Frt. Pavlíček na Kr. Vinohradech 4·—
A. Pánek, účetní cukr. v Holici 2·—
Jan Pernica, far v Černotíně . 2·—
Vladislav Pitra, spr. velkostatku v Dirném . . . . . 1·—
Ant Plichta, mag. okr. dozorce v Praze . . . . . . 1·—
Čten. bes. „Medhuj" v Polici n. M. 2·—

Snáška . . 250·93

Přenáška . 250·93
T. Polka, inž. assist. v Praze 1·—
Klášter Voršilek v Praze k uctění památky věhlas. národopisce † Frt. Sušila . . . . . 6·—
Učit. sbor ob. a měšť. šk. dívčí v Praze VIII. . . . . . 3·—
Fr. Prokop, řed. panství v Horce n. J. 2·—
Čten. beseda v Přítočně Velk., p. Unhošt . . . . 5·—
Karel Reyl knihtisk. v Praze 1·—
MUDr. R. Roubal, lékař ve Vamberku, sbírkou . . . . 2·—
MUDr. Prokop Ruda, lékař v Rajhradě . . . . . 2·—
Ant. Řivnáč, maj. knihkup. v Praze 3·—
Dr. A. O. Samohrd, ú. a. stav. inž. v Roudnici . . . 1·—
Jan Sedláček, inž. v Hluboké . 20·—
JUDr. Václav Seidl, adv. v Jindř. Hradci . . . . . 2·—
Josef Sender v Praze . 2·—
Jindř. Schrotz, souk. úř. na Smíchově . . . . . 5·—
A Schubert, c. k. poštm. v Radotíně 1·—
Jan Slunečko, sládek v Lysé n. L. 2·—
II. ob. šk. dívčí na Smíchově . 8·20
Vinc. Stadlmann, prokur. v Praze 5·—
Jan Staroštík, rolník v Odrlicích 5·—
JUDr. Josef Stupecký, c. k. univ prof. v Praze . . . 2·—
M. Stupková, učitelka v Sadské 1·—
Božena Styblíková v Stěžerech 1·—
JUDr. V. Svátek, adv. v Karlíně 2·—
Frt. Světlík, koop. v Kroměříži 2·—
Josef Sýkora, správce hrab. v Skřeneři u Nov. Bydžova . 2·—
JUDr. Jan Šamalík, adv. ve Fryštátě, Slezsko . . . . 1·—
Jaroslav Šindelář, c. k. berní adjunkt v Poděbradech . . 3·20
Jarosl. Štandera, prok. v Karlíně 2·—
Těl. jedn. „Sokol" v Třebušicích 2·—
Matěj Turek ve Volyni . . 1·—
J. Tuka, důchodní v Zruči n. S. 1·—
M. Václavek, řed. m. školy na Vsetíně, sbírkou . . . 4·—
Ant. Weselý, zem. vrch. stav. rada v Brně . . . . 3·—
N. Wulterin v Karlíně . . 2·—
J. Zapotil, náj. dvora ve Větrušicích u Prahy . . . . 5·—
Občanská záložna v Břesovicích 5·—
„ „ ve Strážnici . 5·—
Rolnická záložna v Blatci . . 10·—
„ „ v Dubanech . 10·—
Josef Zeifert, maj. řezn. záv. na Kladně . . . . . . 1·—
Stan. Zelený v Nov. Rousinově 2·—
Společnost „Našich Pánů" v Žamberku . . . . . 4·—

Snáška . . 398·33

Přenáška 398·33
Ant. Železný, maj. obuv. záv. v Praze . . . . . . 2·—
O. Żiwotski, inž. a podnik. stav. v Tišnově . . . . . 50·—

Dohromady . . . 450·33
K tomu:
Zůstatek 31. března 1904 41.373·76

Úhrnem . . 41.824·09

Všem šlechetným dárcům vyslovujíce tuto upřímné a vroucí díky, prosíme uctivě a snažně o další štědré podpory a blahovolnou přízeň ct. obecenstva. P. T. pánům sběratelům drobných milodarů sloužiž k laskavému vědomí, že k vůli úsporám místa v seznamech jména všech jednotlivých dárců příště uváděti nebudeme, majíce za to, že postačí uveřejniti úhrnné obnosy jimi nasbíraných a nám zaslaných příspěvků, jichž si velmi vážíme. Zároveň pronášíme uctivé přání, aby veškeré zásilky **peněžní** adresovány byly na „Výbor vlast. Muzea v Olomouci" a nikoliv na některého funkcionáře, jak toho žádoucno k vůli snadnější a přehledné správě Muzea.

EDUARD KLEMENT,

vrchní účetní Ústř. záložny rolnické, t. č. pokladník.

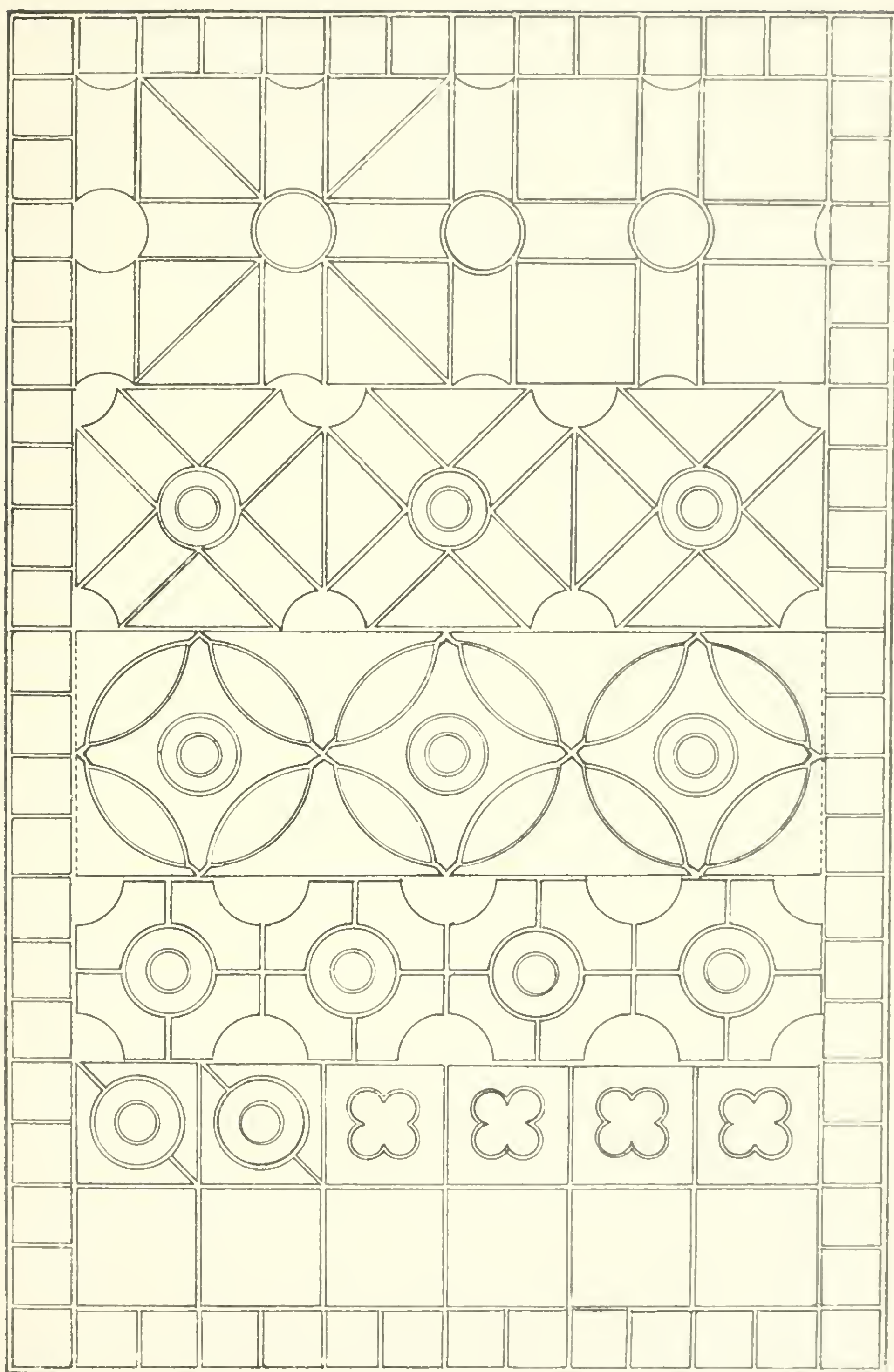
Seznam

nově přistouplých P. T. členů od 1. pros. 1903 do 30. dubna 1904:

Členové činní:

J. Barvič, knihkupec v Brně.
Jan Bílý, c. k. fin. úč. assist. v Olomouci.
Bohumil Böhm, rolník v Hostkovicích u Olomouce.
Občanská beseda v Brodku u Přerova.
Jan Dovrtěl, katecheta v Mor. Ostravě.
Zdeněk Dvořák, vrch. ofic. v M. Ostravě.
Ferd. Friedl, lékárník v Lošticích.
JUDr. Ant. Geisler, adv. v Olomouci.
Vinc. Horák, adj. c. k. theol. fakulty v Olomouci.
MUDr. Frt. Hudec, lékař v Olomouci.
F. V. Jirotka, taneční mistr v Prostějově.
Ant. Klvaňa, učit. měšť. šk. v Příboře.

ThDr. Alois Kolísek. prof. v Hodoníně.
Richard Kozánek, účetní kontr. zál. v Olomouci.
Vojtěch Krejčí, právník v Čáslavi.
Josef Kubíček, rolník v Týnci.
H. Malina, učitel v Dřevohosticích.
Václav Marek, c. k. prof. v Čáslavi.
K. Matěj, zem. vrch. inž. v Olomouci.
Otto Markotius, c. k. notář v Nov. Jičíně
R. Mikš, směn. v Praze.
Tom. Navrátil, c. k. pošt. ofic. v Olomouci.
PhDr. Jan Nevěřil, c. k. prof. nábož. v Uh. Hradišti.
Alois Pacal, c. k. notář v Kloboucích u Brna.
Ant. Panitz, obchod. v Mor. Ostravě
PhDr. Jos. Podpěra, c. k. gymn. prof. v Olomouci.
Fr. Pokorný, c. k. fin. koncip. v Boskovicích.
Jan Prahl, insp. velkostatku v Březolupech.
Josef Prečan, rolník v Týnci.
Václav Prokeš, inž. v Přívoze.
Ladislav Seitl, prof. v Uh. Brodě.
Frt. Sigmund, pumpař. mistr v Lutíně.
MUDr. Al. Sloupenský, obv. lékař v Bludově.
Frt Spurný, rolník v Přáslavicích.
Josef Stavělík. učitel v Týnci.
Fr. Straňák, c. k. sup. gymn. prof. v Boskovicích.
Rudolf Stursa, c. k. notář v Místku.
Alois Svoboda, učitel v Týnci.
Frt. Šafařík, pokl. Obč. zál. v Olomouci.
Fr Špička, učitel v Týnci.
Spolek „Sokol“ v Týnci.
Fr. Učeň, c k. sup. gymn. prof. v Boskovicích.
Kolej tov. Ježíšova na Velehradě.
Fr. Vondra, katecheta v Boskovicích.
Konst. Vrána, koop. v Náměšti u Olom.
Aug. Wüst, maj. fotog. atel. v Olomouci.
K. Zich z Rosenfeldu, c. k. prof. v Čáslavi.

Mozaiková dlažba na Velehradě vykopaná.

ČASOPIS VLASTEN. SPOLKU MUZEJ. v OLOMOUCI.

ROČNÍK ZA 4 KOR.
ČLENŮM SPOLKU MUZEJN VYDÁVÁ SE ZA CENU SNÍŽENOU.

EXPEDICE
V ČESKÉ ULICI, NÁRODNÍ DŮM, III. POSCHODÍ.

ČÍSLO 84. SPOŘÁDÁNO v ČERVENCI ROKU 1904.

Velehrad.

II.

Vykopávky na jaře r. 1904 a některé poznámky o dosavadních nálezech Velehradských.

S použitím zpráv prof. Dra Nevěřila napsal V. Houdek.

Nálezy, vloni (1903) při odvodňování na Velehradě náhodou učiněné pohnuly znovu t. zv. otázkou Velehradskou. Po nálezech náhodných následovaly ještě vloni první výsledky systematických vykopávek, popsané v čísle 83. tohoto časopisu. Záhy s jara roku běžícího pak počato s dalším zkoumáním půdy Velehradské a to především před nynějším průčelím kostela, kde lonského roku narazilo se při kopání příkopu odvodňovacího na jakési základy. Již tehdy vznikla na snadě ležící domněnka, že jsou to základy bývalého průčelí starého kostela. Ježto však bylo nutno půdu před vchodem do kostela zase ihned srovnati, aby přístup do chrámu nebyl znesnadňován, nebylo tenkráte možno o podstatnosti domněnky té spolehlivě se přesvědčiti; avšak již tehdy způsobila věc ta mezi těmi, kdož se byli dějinami kostela Velehradského zabývali, nemalý rozruch a to z příčiny této:

Již r. 1881 totiž tvrdil velezasloužilý badatel Velehradský, assessor a děkan J. Vychodil ve svém článku „Velehradský kostel a klášter" (Sborník Velehradský II, 48), že kostel tento byl původně delší nežli nynější, ježto v rukopisech Velehradského cisterciáka Hiršmencla († 1703) zapsána jest litanie ke všem patronům kostela Velehradského, jimž tam byly oltáře v bočních kaplicích zasvěceny a poněvadž dva z těch oltářů (sv. Mikuláše a sv. Augustina) i s příslušnými kaplicemi v dnešním kostele scházejí. Zároveň poukázal na zprávu jiného Velehradského cisterciáka P. Václ. Majetínského, kterou Středovský ve svém spise Sacra Moraviae historia na str. 622 otiskl, totiž: „Ut enim Abbatiali aedificio adaequaretur Ecclesia anno 1687. abbrevianda erat, et frontispicium antiquum cum suo decore et raritate dejectum, aliudque uti in praesentiarum cernitur, non ignobile inter duas campanarum et horologii turres: est erectum, cum aliquot statuarum receptaculis". To jest: „Aby totiž kostel byl uveden ve srovnalost s domem opatským, musel býti r. 1687 zkrácen, a průčelí staré se svou vzácnou výzdobou

zbořeno, jiné pak, jak nyní jest viděti, nikoli neušlechtilé, zbudováno mezi dvěma věžema pro zvony a hodiny, s několika výklenky pro sochy.“

R. 1893 uveřejnil však prof. Aug. Prokop v Mittheilungen der k. k. Central-Commission für Kunst- und historische Denkmale in Wien článek „Das ehemalige Cistercienserstift Welehrad in Mähren“, v němž na základě — jak sám praví — „důkladného“ prozkoumání („gründliche Untersuchungen“) dovozuje, že původní kostel měl po délce toliko 10 polí klenbových, poněvadž na severní zdi kostelní viděti stopy toliko 10 lesén (kolmých to pruhů, které původně poněkud vystupovaly ze zdi románských kostelů) a protože i na obraze Velehradu z doby před požárem r. 1681 zachovaném v několika otiscích v rukopisech Hiršmenclových, viděti na jižní zdi kostela též toliko 10 lesén. (Viz reprodukci toho obrazu na tab. VIII.)

V tomto smyslu Prokop sestrojil také půdorys bývalého románského kostela Velehradského a připojil jej ku svému citovanému pojednání. Podle toho půdorysu by byl starý kostel sahal na západ sotva do polovice nynějších věží. —

Letošní systematické vykopávky před průčelím kostela dokázaly nade vši pochybu bezpodstatnost a mylnost tvrzení Prokopova a správnost názoru hájeného děkanem Vychodilem, že totiž původní kostel byl delší kostela dnešního.

4·10 *m* před nynějším průčelím, 0·65 *m* hluboko pod nynější úrovní půdy objeveny totiž základy starého průčelí kostela v celé šířce tohoto průčelí neporušeně zachované, — nález to nad míru zajímavý a důležitý. (Viz obr. 1. na str. 131.)

Když jsem spatřil tyto zbytky původní stavby, byla prvním mým pocitem vděčnost ku stavitelům kostela nynějšího za to, že nám a budoucím pokolením zachovali v matce zemi tento důležitý dokument, že ho ze země nevyzvedli a za materiál pro novou stavbu nepoužili. Tím aspoň částečně napravili chybu — nikoli specielně svou, — ale obecnou vadu své doby, která nemajíc porozumění pro staré formy umělecké, libovala si toliko a výhradně ve formách tehdy moderních.

Tak se mění časy! Dnes s pietou, se zbožnou úctou vyhrabáváme namáhavě a opatrně každý přitesaný kámen z doby románské, jejž stavitelé doby renesance a baroku buď nechali v zemi pohozený nebo jehož za obyčejný materiál stavební použili.

Dnes ovšem hledíme na zašlý ten svět uměleckých forem jinýma očima než lidé před dvěma stoletími. Pozorujíce tyto skrovné zůstatky dávné tvorby umělecké, doplňujeme si v mysli celou stavbu a soudíme z těch zbytků, jak krásné to bylo nade vši pochybnost dílo, které bohužel jest navždy ztraceno. Zdá se ostatně, že P. V. Majetinský, jehož shora citovanou zprávu Středovský otiskl, nezcela schvaloval zboření starého průčelí, an mluví o jeho „vzácné výzdobě“, kdežto o průčelí novém se vyslovuje dosti chladně a zdrženlivě, pravě, že „není neušlechtilé“.

Starý chrám Velehradský byl zajisté stavba, která by dnes byla pýchou Moravy, uměleckým dílem tak velkolepým, že by z dalekých zemí cizích putovali k němu všichni ctitelé umění, aby se jemu obdivovali. Dnes zbyly z toho všeho pouhé, sporé trosky, které za krátko opět zakryje matička země.

Než dosti těch stesků. Naším úkolem jest popsati ty zbytky zašlé doby umělecké pro paměť věkům budoucím.

Dnes tedy jest na jisto postaveno, že loď románského kostela velehradského od západního průčelí až ku příční lodi křížové (tuto nepočítajíc) měla nikoli 10 polí klenbových, jak Prokop tvrdil, nýbrž 12; že mezi lodí hlavní a každou lodí boční stálo nikoli po 9, nýbrž po 11 pilířích; a že úplná délka kostela uvnitř byla asi 83·20 *m*, zvenči pak 88·70 a nikoli 74, vztažmo 79·50 *m*.

Následkem toho jest půdorys Prokopův, podle něhož také Lehner nakreslil půdorys původního chrámu Velehradského (Method XXI. 102), nesprávný a nedá se od nynějška upotřebiti ve vážných spisech vědeckých. (Půdorys Lehnerův liší se od Prokopova jenom tím, že — zajisté správněji — rozděluje hlavní loď na p ě t č t v e r c o v ý c h polí klenbových, nikoli na d e s e t o b d é l n í k o v ý c h — po dvou v jednom čtverci — jak Prokop učinil, — a že počet 10 polí ponechal toliko v každé lodi boční, jak to pravidla slohu románského vyžadují. Co do délky kostela však sdílí vadu půdorysu Prokopova.

Obr. 1. Vykopané staré průčelí kostela Velehradského.

Objevené letos staré průčelí Velehradského chrámu nejeví ovšem v půdorysu svém pravidelnosti naprosté. (Půdorys na tab. IX.) Základní čára tohoto starého průčelí není ani sama o sobě úplně přímá, ani s nynějším průčelím docela rovnoběžná. Ona vybočuje z čáry přímé poněkud obloukovitě na venek; roh severní pak uchyluje se od rohu nynější severní věže průčelní o 1 *dm* více nežli roh jižní od příslušného rohu věže jižní. Portál starého průčelí není zcela uprostřed tohoto, nýbrž jest o 1 *dm* pošinut k severu. Že by zmíněné nepravidelnosti

byly vznikly později násilím nebo snad tlakem zdiva, vztažmo klenby, nedá se souditi, neboť nikde neznamenati, že by se zdivo bylo rozstoupilo, to jest, že by pískovcové kvádry vykazovaly mezi sebou mezery, rozstoupením povstalé; ony zajisté podnes leží přesně ve svých původních ložiskách.

Oba rohy průčelní byly jak k západu tak k severu a jihu sesíleny opčráky, vystupujícími 0·70 až 1 *m* ze zdi. Uprostřed průčelí pak byl hlavní portál kostelní — jak ze zachovaných zbytků souditi možno, velikolepý, dle všech pravidel slohu románského zbudovaný. (Tab. X.) Stěny jeho tvořily předsíňku 2·10 *m* hlubokou a súžovaly se z 5·38 *m* v předu na 1·90 *m* vzadu u dveří. Každá z obou šikmých stěn postranních jest rozčleněna na pět pravoúhlých ústupků větších, střídajících se s ústupky polovičních rozměru. (Obr. 2. na str. 133.) Na těchto menších ústupcích postaveny byly na každé straně čtyři sloupky s kulatým dříkem, jichž nízké úlomky zároveň s paticemi jsou částečně dosud na svých místech.

Byla to tedy brána, která zajisté nijak nezadala ani slavnému románskému portálu Třebíčskému, ani krásnému portálu Tišnovskému, který je zbudován slohem přechodním z románského ke gotice.

Nad tímto portálem bylo ve staré průčelní zdi zvláště nádherné okno a to zajisté okrouhlé, jako na všech větších chrámech románských (na Moravě na př. v Tišnově, ač tamější okno má tvar jednoduchý); zachovaly se nám o tomto Velehradském okně zprávy současníků, otisknuté od Středovského v uvedeném spise Sacra Moraviae historia na str. 622. Zmíněný cisterciák Václav Majetinský totiž napsal o tom následující:

„Non est hic praetereundum: Ecclesiam nostram, a prima erectione, adhoc usque incendium, extra tractum Abbatiae aliquot ulnis fuisse longiorem, et frontispicium singulare et ingentibus quadratis lapidibus habuisse, in quo porta incomparabiliter speciosa, fenestraque Ecclesiam illuminans ex secto lapide, et arte erat admirabilis: quam, ubi a piissimo fundatore Wladislao Moravorum Marchione primitus aedificabatur templum nobilissimus quidam confecit Latomus . . .

Recordabatur etiam Welehradensis fenestrae Doctissimus P. Crugerius a S. J. in SS. Pulveribus 27. Octobris: Caeterum, inquit, fenestra e veteribus monumentis restans supra portam Ecclesiae pro more Cisterciensium templorum, hodieque sua elegantia antiquam magnificentiam ostentat spectatoribus, ac quasi dicit Troes hic quoque vixisse.“

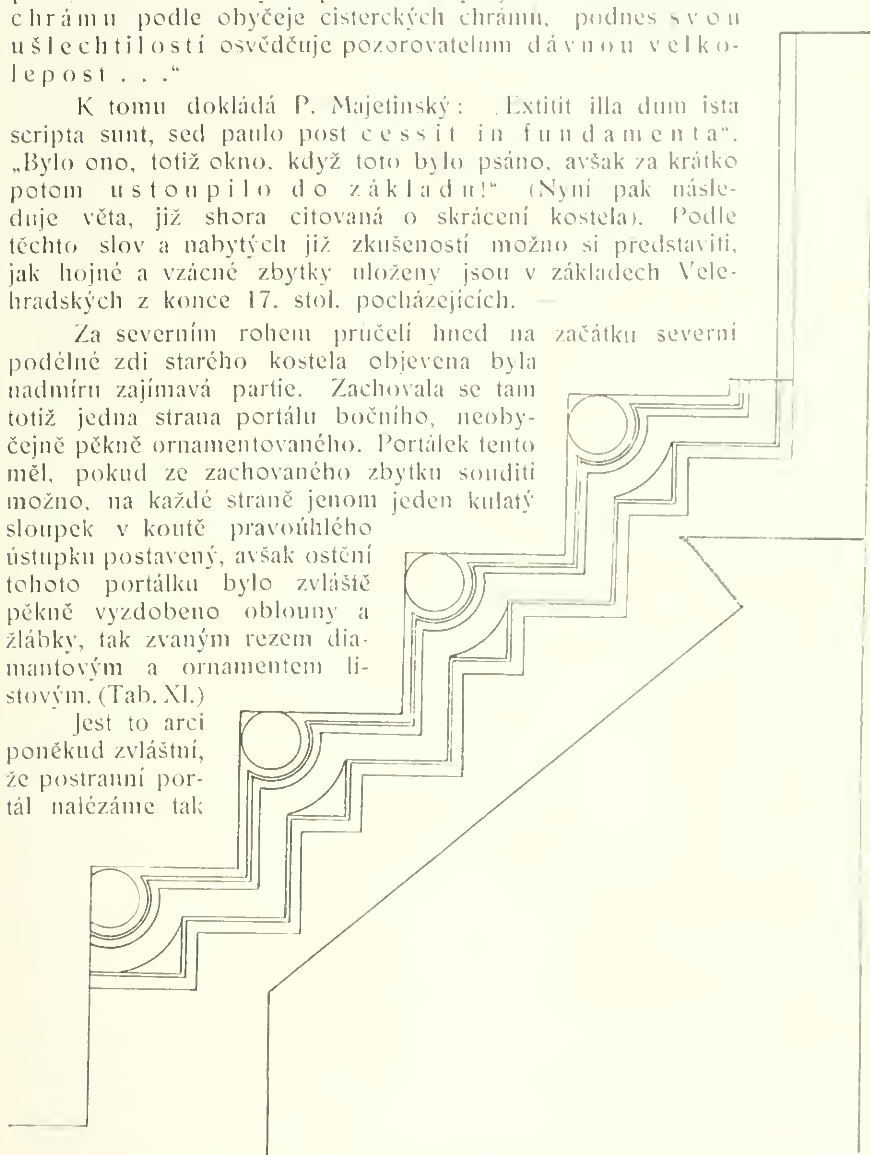
To jest: „Nelze pominouti mlčením: že kostel náš od svého puvodního vystavení až k tomuto požáru (r. 1681) byl o několik loket delší přes trakt budovy opatské, a průčelí že měl neobyčejné z ohromných kamenných kvádrů, v němž brána byla nevyrovnatelně nádherná i okno, osvětlující chrám, z kamene tesaného, obdivuhodné umělou prací; kteréž, když chrám byl prvotně budován přezbožným zakladatelem Vladislavem, moravským markrabětem, jakýsi šlechtic Latomus zhotovil . . .

Vzpomíná také Velehradského okna veleučený P. Crugerius Tovaryšstva Ježíšova*) ve svých Ss. Pulveribus ke dni 27. října: Ostatně, praví, okno ze starých památek zbývající, nad branou chrámu podle obyčeje cisterckých chrámů, podnes svou ušlechtilostí osvědčuje pozorovatelům dávnou velkolepost . . ."

K tomu dokládá P. Majetinský: „Extitit illa dum ista scripta sunt, sed paulo post cessit in fundamenta". „Bylo ono, totiž okno, když toto bylo psáno, avšak za krátko potom ustoupilo do základu!" (Nyní pak následuje věta, již shora citovaná o skrácení kostela). Podle těchto slov a nabytých již zkušeností možno si představiti, jak hojné a vzácné zbytky uloženy jsou v základech Velehradských z konce 17. stol. pocházejících.

Za severním rohem průčelí hned na začátku severní podélné zdi starého kostela objevena byla nadmíru zajímavá partie. Zachovala se tam totiž jedna strana portálu bočního, neobyčejně pěkně ornamentovaného. Portálek tento měl, pokud ze zachovaného zbytku souditi možno, na každé straně jenom jeden kulatý sloupek v koutě pravoúhlého ústupku postavený, avšak ostění tohoto portálku bylo zvláště pěkně vyzdobeno oblouny a žlábky, tak zvaným řezem diamantovým a ornamentem listovým. (Tab. XI.)

Jest to arci poněkud zvláštní, že postranní portál nalézáme tak

Obr. 2. Půdorys jedné polovice starého portálu kostela Velehradského.

blízko průčelí, vztažmo portálu hlavního; symetrie pak by vyžadovala, aby na protilehlém místě starého kostela, tedy bezprostředně za jižním

*) Jesuita Jiří Crugerius (Kruger), český dějepisec, nar. 1608 v Praze, zemř. 1671. Spis jeho v textu citovaný není v Ottovu Naučném Slovníku uveden.

rohem průčelí byla rovněž taková boční branka. V těchto místech kopání sice zůstalo bezvýsledným. Že však právě na tom místě u jižního rohu průčelního takový vedlejší vchod do kostela skutečně byl, viděti na často zmíněném obraze Hiršmenclově (tab. VIII). Zajímavo pak jest, že na témže místě, totiž u samého jižního rohu průčelního viděti lze boční branku také na obraze pravzoru cisterckých chrámův a klášterů, totiž někdejšího kláštera v Citeaux (Cistercium) ve Francii. Obraz ten, otisknutý podle francouzského historika umění Violette le Duca v knize Dra. Paulusa „Die Cistercienser-Abtei Maulbronn“ (str. 99), podáváme tuto na tab. XII.; již zde upozorňujeme na nápadnou shodu celé rozlohy, vztažmo celkového půdorysu kláštera Velehradského za staré doby s touto pramáteří klášterů cisterckých, o čemž později ještě zevrubněji se zmíniti, příležitost míti budeme.

Byl-li tedy podle těchto obrazů postranní portál v jižní zdi kostelní hned za rohem průčelním, není důvodu, proč by takový vedlejší vchod nebyl mohl býti také za průčelním rohem severním. Nepochybujeme tudíž, že zachované na tom místě zbytky jsou skutečně pozůstatky bývalé branky. Že se z protilehlého portálku jižního žádná stopa nezachovala, dá se tím vysvětliti, že základy jeho stavitelům chrámu nynějšího při kladení základů pro dnešní jižní věž asi překážely, neboť jak již bylo řečeno, nebyla průčelní čára původní s dnešní úplně rovnoběžnou, takže staré základy u jižního rohu průčelního mohly novostavbě překážeti, u severního pak nikoli.

Zachované základy průčelí jsou zbudovány z tesaného pískovce, a sice zachovány jsou dvě vrstvy těchto kamenů, na sebe položené: spodní jsou prosté kvádry 1·60 *m* široké, na nich pak leží sokl, jehož profil viděti na tab. XI. v pravo. Tento profil však jest úplně proveden toliko na severní polovici průčelí; jižně od bývalého portálu není toho profilu a kvádry jsou tam na délku 7 *m* prostě hladce přitesány. Jižní roh pak má zase profil zmíněný. Tentýž profil stopovati možno také na starých základech severní zdi, pokud byly za příčinou prací odvodňovacích odkryty; jakož i na základech, pokud jsou viditelny v tzv. hrobce pod východní částí kostela. Zdali také sokl apsid oltářních má tentýž profil, nedá se z náčrtků připojených k citovanému článku Prokopovu (Taf. II, B a fig. 5) bezpečně souditi; zdá se, že ani tyto náčrtky nejsou úplně přesné. (Sokl apsid jest nyní zasypán a bude třeba, jej zase odkopati.)

Od obou opěrných pilířů starého průčelí vybíhají — kolmo na toto — základy jiné 10·70 *m* dlouhé, spojené zdí příčnou, rovnoběžnou s průčelím, tak že uzavírají prostoru obdélníkovou, ve světlosti 9 *m* širokou a 22 *m* dlouhou. (Viz tab. IX.) Tu byla chrámová předsíň, tzv. ráj. Vchod do předsíně byl uprostřed západní zdi, kdež na délku 5·46 *m* nepřišlo se na žádné základy. Takové předsíně před portálem bývaly obvyklé u chrámů doby přechodní z románské do gotické. Před portálem druhdy benediktinského chrámu Třebíčského jest takový ráj podnes zachován; zachránilo jej — podivné zneužití jeho za obydlí farářovo (viz tento časopis XIII. 103); také před portálem chrámu panenského kláštera cisterckého v Tišnově býval původně ráj, z něhož však zbyla toliko žebra klenbová v průčelní zdi kostelní.

Ráj chrámu Velehradského byl nepochybně poněkud pozdějším přístavkem k hotovému již kostelu. Tři věci to dokazují, totiž:

1. Základy ráje nesouvisí orgánicky se základy průčelí chrámového. Na soklu severního opěráku, k němuž severní postranní zeď ráje se připojuje, jest vytesán profil shora uvedený, mezi ním pak a mezi základy ráje jest mezera.

2. Profil soklu ráje není týž jako na průčelí. Základy průčelí rozšiřují se totiž ke spodu konkávně, základy ráje naproti tomu konvexně.

3. Konečně pak základy ráje neleží ve stejné výšce jako základy průčelí, nýbrž o 4 *dm* výše.

Tato posledně uvedená okolnost poukazovala by k tomu, že ráj zbudován byl v době, kdy půda okolo chrámu naplavením nebo násypem byla se již o 4 *dm* zvýšila nad onu úroveň půdy, kterou měl starý chrám. Jest ovšem také možno, ano pravdě podobno, že základy ráje jenom proto nebyly tak hluboké, že neměly nésti zdi tak vysoké, jako bylo chrámové průčelí, nýbrž jenom zdi přízemní.

Velehradský ráj podobal se zajisté — soudě podle jeho půdorysu — zachovanému dosud ráji chrámu Maulbronnského, který byl taktéž k hotovému již kostelu později, a to v první polovici 13. stol. přistaven a jest překrásnou stavbou slohu přechodního. (Viz citovaný spis Dra. Paulusa.) Oba tyto ráje shodovaly se spolu svým půdorysem, zaujímajíce c e l o u š í ř k u p r ů č e l í.

Na Hiršmenclově obraze kostela Velehradského není již tohoto ráje viděti, patrně v druhé polovici 17. stol. již nestál. Poukazuje k tomu též tato okolnost: Když letos vykopáno bylo staré průčelí, uhodilo se v bývalém hlavním portále na čtyry schody z pískovce, položené mezi ostění portálu. Tyto schody, po nichž se sestupovalo do vrat kostelních, staly se nutnými, když okolní půda kostela byla nad dlažbu kostelní značně zvýšena. Tutéž věc možno pozorovati u přemnohých starých kostelů. Kdyby tehdy, když tyto schody byly kladeny, byl ráj ještě stál, byly by ony schody asi bývaly položeny nikoli v samém portále chrámovém, nýbrž hned u vchodu do ráje, — předpokládajíc ovšem, že půda v ráji nebyla zvýšena.

Po odstranění těchto schodů přišlo se v samém vchodu do kostela také na d l a ž b u k o s t e l n í, která původně, jak to ještě zbytky na levé straně vchodu ukazují, složena byla z dlaždic cihlových, šestihranných. —

Máme-li nyní odpověděti na otázku, ze které doby objevené právě původní průčelí kostela Velehradského pochází, můžeme prozatím říci jenom tolik, že je považujeme za soudobé s apsidami oltárními i s portálem v křížové chodbě r. 1891 odkrytým. (Vyobrazen je v tomto čas. VIII. 157.) Všechny tyto zbytky nesou zrejmě ráz slohu románského, který u nás na Moravě kvetl až do první polovice 13. stol., kdy počal přecházeti v nové formy, které se pak začátkem stol. 14. ustálily ve slohu gótickém. K současnosti všech význačnějších zbytku starého chrámu, vztažmo kláštera Velehradského (apsid, portálu v křížové chodbě a bočního portálku u severního rohu průčelního) poukazuje zejména ta věc, že na všech shledáváme ornament zvaný diamantovým řezem.

Kromě rázu ornamentiky, vlastního každému slohu, má každá stará stavební památka ještě jiný — ať tak díme — křestní list, totiž značky kamenické. Tyto značky, jakkoli přerozmanitých podob, přece měly za každé slohové doby jiný ráz: značky doby románské dají se rozeznati od oněch doby gótické, ano i doby přechodní; románské jsou oblejší a jednodušší, gótické pak hranatější a složitější; v oněch je častějším oblouk, v těchto přímka lomená. Kamenické značky doby románské jsou buď písmena nebo znamení symbolická. Bylo to jakési tajemné písmo, podle kterého se poznávaly jednak různé školy kamenické (cechy, Bauhütten), jednak ale i jednotliví kameníci, vztažmo stavitelé. Podle středověkých pravidel cechovních totiž každému kameníku, který dostal za vyučenou, byl přisouzen čestný znak, kterým mohl znamenati své práce, aniž jej směl samovolně měniti; teprve když se tovaryš stal mistrem, změnil svou značku. Takto vysvětluje se to velké množství značek kamenických na jednotlivých starých stavbách. (O kamenických znameních viz Ottův Slovník naučný, kdež arci jest vyobrazeno jenom několik pozdně gótických značek z chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře. O značkách hlavně doby gótické obšírně pojednal F. Ržiha článkem „Studien über Steinmetzzeichen" v Mitth. d. Centr. Comm. f. Kunst.- u. hist. Denkm. Wien 1881.)

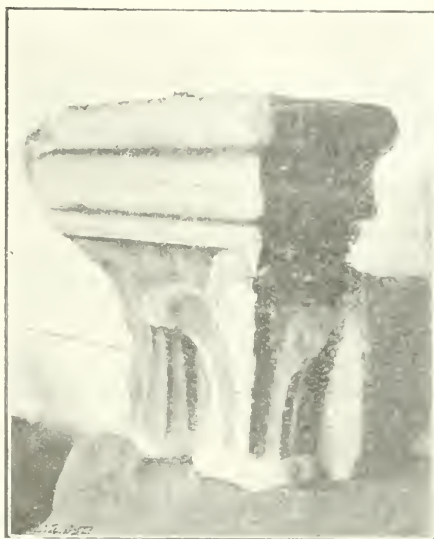
I na všech zbytcích starých staveb Velehradských nalezáme značky kamenické. Na připojené tabulce XIII. sestaveny jsou značky, které byly známé do loňského roku: I. na apsidách, II. na portále v křížové chodbě, III. na zazděných kamenech pískovcových. K nim druží se nyní značky na základech průčelí letos objevených, sestavené na tab. XIV. Srovnáme-li tyto posledně uvedené značky kamenické se značkami Velehradskými již dříve známými, shledáme mezi nimi namnoze úplnou shodu, vesměs pak jednotný ráz, totiž románský. Zejména několik značek vytesaných na apsidách (na př. P , S , C) naléză se též na základech průčelí. Tyto a četné jiné značky Velehradské zjištěny byly také na současných stavbách cisterckých v Německu, na př. v Maulbronnu. Na kostele Maulbronnském (zbudovaném ve 12. stol.) zejména vyskytuje se opětovně také značka ꟻI , kterou i na Velehradě nacházíme. —

Loňskými vykopávkami v klášterním dvoře zjištěn byl také účel románského portálu, objeveného r. 1891 v křížové chodbě; byl to vchod do někdejšího refektáře, kterýžto starý refektář však nikterak neměl rozměry refektáře dnešního, jak Prokop tvrdil. Starý refektář byl budovou dvojlodní, jejíž podélná osa, tvořená řadou pěti sloupů, ležela kolmo na podélnou osu refektáře dnešního. Portál vedl z křížové chodby do refektáře na severní (úzké) straně jeho, a to uprostřed jedné lodi této místnosti.

Na obraze Hiršmenclově není již tohoto původního refektáře viděti. Avšak že to byl refektář, dokazuje ta okolnost, že přesně na témže místě celého komplexu budov klášterních stojí podnes starý refektář cisterckého kláštera Bebenhausen v Německu (viz Dr. Ed. Paulus, Die Cisterzienser- Abtei Bebenhausen, 1887) mající zcela týž půdorys jako základy objevené vloni v klášterním dvoře Velehradském; a co nad to více: i na obraze pramátеře klášterů cisterckých v Citeaux (viz na tab. XII. budovu označenou písmenem *K*) nacházíme refektář přesně v týchže místech jako v Bebenhausen a na Velehradě. —

K lonským nálezům tesaných kamenů pískovcových — totiž sloupových hlavic a patek, svorníků a klenbových žeber — letos kromě zmíněného již ozdobně tesaného ostění vedlejšího portálu u severního rohu bývalého průčelí — přibylo zejména několik pozoruhodných sloupových hlavic, a to mimo jiné též nových forem. Nalezeny byly při systematickém kopání v základech zdi klášterní budovy na východní straně, kdež zazděny byly s nesčetnými, převzácnými zbytky původní románské stavby. —

V loni byla vykopána polovina hlavice společné dvěma vedle sebe postaveným sloupkům (obr. 6. na str. 85 toh. časop.). Jest to tzv. hlavice pupencovitá (Knospenkapitäl), která byla v první polovici 13. stol. obecně oblíbena. Na Moravě nalézáme ji zejména v Třebíči (na všech portálech zámeckého kostela) a ve zbytcích křížové chodby v Klášteře na Louce u Znojma. Letos nalezena na Velehradě taková hlavice úplná, t. j. hlavice dvěma sdruženým sloupkům společná. (Viz. obr. 3. na stránce této.) Zdá se, že tyto hlavice pocházejí z někdejší křížové chodby. Z portálu, ani hlavního, ani bočního nemohou pocházeti, poněvadž tam podle odkrytých základů stály sloupky ojedinělé, nikoli po dvou sdružené; a pro vnitřek budovy tak rozsáhlé, jako byla veliká basilika Velehradská, by hlavice tyto byly příliš drobné bývaly.

Obr. 3. Hlavice sloupová z Velehradu.

Sloupy, které nesly klenbu kostela, byly patrně korunovány oněmi mohutnými hlavicemi, z nichž jedna, letos nalezená, vyobrazena jest na tab. XV. uprostřed. Jest to hlavice sice ještě krychlová, avšak směrem dolů na způsob komolého jehlanu se súžující. Pokryta jest dosti plochým ornamentem rostlinným, představujícím lodyhy po dvou k sobě přichýlené, spolu svázané a listem zakončené. Takto ornamentované hlavice jsou nám odjinud z Moravy neznámé, jest to však charakteristický ornament slohu románského, který, rozmanitě proveden, zhusta se naskytuje, na př. také na hlavicích sloupků krásného portálu kaple v cisterckém klášteře Heilbronnském (Dr. C. Schnaase, Geschichte der bildenden Künste im Mittelalter, III. 356, datuje tento portál rokem 1230). K těmto hlavicím patří oněch několik patek pilířů obklopených čtyřmi kulatými sloupky (obr. na str. 85. toh. časop.*)

*) Za té příležitosti dlužno podotknouti, že sloupových patic takového půdorysu, jejž podal Prokop ve svém několikrát citovaném pojednání, pokud nám známo, na Velehradě nalezeno nebylo.

Poslední z hlavic letos nalezených (obr. na tab. XV. v pravo) pochází rovněž z pilíře čtvercového, obklopeného čtyřmi kulatými sloupky. Hlavice tato má podobu tzv. kalichovitou a jest pěkným lupenovým ornamentem pokryta. Zcela stejnou podobu a týž ornament vykazují některé hlavice sloupové a konsoly v křížové chodbě kláštera Tišnovského (J. E. Wocel, Die Kirche des ehemaligen Cistercienser-Nonnenklosters Porta coeli v Jahrbuch der kk. Centr.-Comm. f. Kunst- u. hist. Denkm. Wien, III. 270).

Z tesaných kamenů pískovcových nalezen byl vloni kromě součástí sloupových jediný dosud svorník, kámen to uzavírající klenbu v jejím vrcholu (obr. na str. 87. toh. časop. a na tab. XV. v levo). Svorník ten ozdoben je čtyřmi liliemi (heraldickými), které však nevyrůstají snad ze středobodu, jako často se naskytuje (na př. v Srbicích v Čechách, viz F. Lehner, Dějiny umění národa českého, I. 318), nýbrž ze čtyř protilehlých bodů okrouhlé obruby a směřují ku středobodu, označenému malou růžicí.

Lilie jest oblíbený ornamentální prvek slohu románského a vyskytuje se zejména také zhusta na stavbách cisterckých; tak v Lilienfeldu v Dolních Rakousích nad hlavicemi sloupů (Sacken, Kunstdenkmale des Mittelalters in dem Kreise ob dem Wiener Walde v Jahrbuch der Centr. Comm. II. 1858); pak na svorníku v kapitulní síni kláštera Bebenhausen a v tympanu bočního portálu tamějšího kostela (v cit. díle Paulusově, str. 81 a 173).

Lilie byla erbovým znakem klášterů Cisterckých v Citeaux i v Clairvaux (Claravallis*).

Podotkneme-li ještě, že na Velehradě nalezené četné kusy žeber klenbových vykazují profil podobný jako žebra v kostele Tišnovském (viz obr. svorníku na str. 87. toh. časop.), zejména tedy žlábky s oblounem podoby hruškové, vyčerpali jsme tím prozatím popis nalezených kusů přitesaných kamenů pískovcových. —

Zvláštní pozornost vzbudila mozaiková dlažba v křížové chodbě vloni vykopaná, složená z dlaždiček různých geometrických tvarů, z pálené hlíny urobených. (Tab. VII. v čís. 83. toh. časop.) Takováto dlažba objevena byla, pokud nám známo, na jediném ještě místě v Rakousku, a to v zříceninách cisterckého kláštera v Hradišti (u Mnichova Hradiště) v Čechách, kterýžto klášter byl r. 1177 založen a osazen — právě tak jako později cistercký klášter Velehradský — z cisterckého kláštera v Plasích v Čechách. Zbytky kláštera Hradiště popsal J. E. Vocel v Památkách archaeologických a místopisných díl VI. (1865) str. 23—34. a v Mittheilungen der Centr. Comm. 1864, str. 129—146. Na stránce

---

*) V jednom z 48 rukopisných foliantů, jež Hiršmencl napsal, kterýžto kodex má titul: „Feriae Christiano-Bacchanales, item feria quarta Cinerum serio-poenitentialis, Authore F. Christiano Hirschmentzel ordinis Cistercii: in Wellehrad. Ex operibus eiusdem authoris liber 16.“ vlepeny jsou obrázky představující sv. Bernarda, zakladatele řádu Cisterckého. V pozadí oválního obrázku viděti zdrobnělý pohled na Velehrad z doby Hiršmenclovy (2. pol. 17. stol.) s četnými věžemi. V rozích obrázku pak jsou 4 erby těchto klášterů cisterckých, opatřené těmito nápisy: Cystercium (6 lilií kolem středního štítku), Claravallis (8 lilií kolem vnitřního štítku), Morimundus (kříž, mezi jehož rameny písmena M, O, R, S) a Wellehradium (týž znak, ale se středním štítkem, na němž orlice).

145. tohoto posledně uvedeného článku vyobrazeno jest několik dlaždiček tam nalezených, a viděti tam, jak jednotlivé dlaždičky do jiných jako do obalu byly zapuštěny, any stěny jejich se sbíhaly na způsob komolých kuželů. Dlaždičky Velehradské mají v podstatě tutéž podobu a vykazují zcela podobné vzorky, avšak nejsou obarveny, jako dlaždičky hradištské. Na první pohled zdá se sice, že některé jsou zbarveny do červena, jiné do šedomodra, avšak přihlédneme-li poněkud blíže, seznáme, že to není zbarvení úmyslné, nýbrž že jest to pouhým následkem žáru, jemuž byly při vypalování vystaveny.

O stáří takových dlaždiček, arci obarvených, soudí Violet-le-Duc (Dictionaire de l'architect. franc. II. 264), převládá-li na nich barva červená, že pocházejí z první polovice 13. stol. Do této doby klade Vocel také dlaždičky Hradištské právě vzhledem k převládající červené barvě jejich. Tato charakteristická známka ovšem — jak řečeno — při dlaždičkách Velehradských schází.

Zcela podobného jiného nálezu z Rakouska neznáme. V cisterckém klášteře Heiligenkreuz v Dol. Rakousích objevena byla sice také stará dlažba mozaiková z pálené hlíny, avšak tato se liší od Hradištské i Velehradské, jsouc složena z kousků namnoze drobnějších a vykazujíc kromě vzorců geometrických také jiné dessény. (Viz Mittheilungen der Centr. Comm. 1879, pag. LXXVI.) —

Zpráva o nálezech Velehradských byla by neúplná, kdybychom pominuli vzácný kámen náhrobní, nalezený při odvodňování v loni v tzv. kryptě pod kostelem. Poněvadž úroveň půdy této „krypty" jest asi stejná jako byla podlaha původního kostela, zdá se, že kámen ten — ač-li leží podnes na svém původním místě — byl zapuštěn do dlažby starého kostela. Kámen tento podoby obdélníkové (tab. XVI.) — 2 *m.* dlouhý a toliko 60 *cm.* široký, nyní na tři kusy rozbitý, jest úplně plochý a vyryt jest do něho pouhou konturou obraz mnicha v řasnatém oděvu mnišském stojícího tváří ku předu s rukama vedle sebe na prsa položenýma. Hlava jest hladce ostříhána (tonsura) a ponechán toliko věneček vlasů (corona) kolem hlavy, jak podnes dominikáni nosí. Postava stojí pod obloukem lomeným (špičatým). Na krajích kamene kolkolem postavy je tento nápis románskou majuskulí: ANNO · DOMIN(I) · M · CC · LXXXII · VIII · KD . . . . · θ · DOMINVS · ALEXIVS · PREPOSITVS · (O)LOMVNCENSIS + To jest: Léta Páně 1282 . . . umřel (θ = obiit) pan Alexius probošt olomoucký.

Kámen tento jest pro Moravu veliká vzácnost. Ve 13. stol. byly obrazy do náhrobních kamenů pouhými konturami ryty, nikoli pak polovypuklinami zdobeny; úplně ploché kameny lépe totiž vyhovovaly způsobu jich upotřebení, ježto tehdy kladeny byly do dlažby kostelní nad hrob zemřelého. Na Moravě zachoval se, pokud víme, takový úplně plochý kámen s vyrytou do něho figurou jenom ještě jediný, zasazený nyní do zdi arkádové chodby kapitulního děkanství v Olomouci. Jest to kámen olomouckého arcijáhna Fridricha. (Mittheilungen der Centr. Comm 1897, 03 a 104). Letopočet na něm sice jest neznatelný; podle způsobu svého provedení náleží zřejmě konci 13. století. Kromě toho nalezají se dva kameny s vyrytými nápisy a kříži slohu románského v kostele v Podolí u Jemnice, na žádném z nich však není figury ani zachovaného letopočtu.

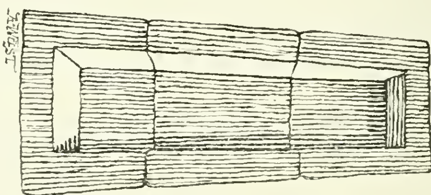
Náhrobní kámen Velehradský má zcela ráz zmíněného kamene olomouckého, kresba jeho vyniká ušlechtilostí tvarů a památník tento jest tím vzácnější, an se na něm zachoval letopočet neporušený. Jest to jeden z nejstarších datovaných náhrobníků v celé říši.

Že písmena AL . . . VS čísti sluší Alexius, zjistil p. archivář Fr. Snopek, sděliv nám toto: Olomoucký probošt Alexius vyskytuje se v listinách roku 1277 (Cod. dipl. IV. 188) a pak ještě třináctkrát až do r. 1281 (IV. 255). Prve byl proboštem v Olbramkostele (r. 1267, Cod. dipl. III. 402) a arcidiakonem znojemským a přichází v diplomatáři velmi často. R. 1267 (Cod. dipl. III. 408) vyskytuje se mezi olomouckými kanovníky.

Jest o to postaráno, aby tento vzácný památník, který vodou pod kostelem velmi změkl, jakmile nyní, po odvodnění, zase vyschne, byl ze svého nynějšího, takořka nepřístupného místa vyzvednut a příhodně umístěn, jak toho podle své vzácnosti zasluhuje. —

Nemůžeme tohoto článku o dosavadních nových nálezech Velehradských ukončiti, nezmínivše se ještě několika slovy o oněch třech hrobech, objevených vloni za apsidou kostelní a popsaných a vyobrazených na str. 83. a násl. toh. časop.

O stáří těchto hrobů vyskytly se různé názory, které dosud nejsou ustáleny. Někteří pokládají je za hroby cisterciáků, tedy ne starší nežli z XIII. stol., jiní však připisují jim stáří větší, poukazujíce zejména ku rovnoramenným křížům, vytesaným na krycí kamenné desce jednoho z nich a k neobvyklé formě těchto kamenných rakví.

Obraz 4. Kamenná rakev alemanská (dle Lindenschmita).

Tato otázka bude vyžadovati ještě dalších zevrubnějších studií. Prozatím však budiž konstatováno, že tyto hroby jsou dosud jedinými svého druhu na Moravě. Pokud nám bylo dosud možno zjistiti, nalezeny byly podobné, ze tří kusů složené kamenné rakve v Kaiseraugst u Bazileje ve Švýcařích a jinde v Německu a pokládány jsou tam za památky alemanské z doby m e r o v e j s k é (V.–VIII. století! Srov. L. Lindenschmit, Handbuch der deutschen Alterthumskunde I. Die Alterthümer der Merovingischen Zeit. 1889; pak G. Meyer v. Kronau, Alamannische Denkmäler in der Schweiz. 1876; z díla prve citovaného otiskujeme zde pro porovnání vyobrazení takového hrobu alemanského. Obr. 4. na str. této).

Jak viděti, bude potřebí, těmto hrobům věnovati ještě pečlivé studium. Snad také další vykopávky na prostranství za kostelem poskytnou ještě hojně materiálu pro řešení záhady Velehradské. Dnes není ještě možno pronésti se o tom definitivně. Kdož může věděti, co půda Velehradská ještě všechno zrakům našim ukrývá?

Ale k tomu úsudku oprávňují již dnes dosavadní nálezy Velehradské, že starý Velehradský chrám nade všechny kostely moravské vynikal jak svými rozměry, tak i nádhernou výzdobou.

Krápníkové jeskyně a pravěké nálezy v Mladči.

Napsal konservátor MUDr. Jan Smyčka v Litovli.
S 5. obrázky.

Pokud mně bylo možno zjistiti, byly jeskyně Mladečské do počátku devatenáctého století širší veřejnosti úplně neznámy. Schwoy ve své Topografii z r. 1793 jich neuvádí. Teprve Ř. Volný ve světské Topografii Moravy z r. 1839 o nich poněkud obšírněji se zmiňuje. Popis jeho jest však pochybený tím, že na str. 173. V. sv. jménem „Bočkova díra" označil jeskyni jinou, totiž jeskyni zvanou „Podkova". V tomtéž díle svém na str. 166—167 popisuje ještě jeskyni druhou, kterou žádným jmenem neoznačuje, a která dle popisu jest tou skutečnou „Bočkovou dírou".

Když pak kustos dvorního muzea ve Vídni Josef Szombathy ve zprávě své o Mladečských jeskyních[1]) uvedl nový název jeskyně „Lichtenštejnova jeskyně", byl tím zmatek dovršen. Viděti to na př. z toho, co o těchto jeskyních napsal Dr. L. Niederle na str. 63. své knihy „Lidstvo v době předhistorické."

O objevení Mladečských jeskyň mezi badateli vznikla ruzná mínění, o nichž dočítáme se v „Časopisu vlasten. spolku muzejního" v Olomouci, roč. XVII. str. 162. a 166. a roč. XVIII. str. 93. MUDr. Mořic Remeš poukazuje tam mimo jiné k „Monatsschrift der Gesellschaft des vaterländischen Museums in Böhmen" z r. 1829, kdež J. G. Sommer ve článku o nově objevené krápníkové jeskyni u Nových Zámků na Moravě uvádí, že „Bočkova díra" objevena byla dne 24. prosince 1828. Souhlasně s tím zní i zpráva Prof. Nestlera z r. 1828 o nově objevené krápníkové jeskyni u Nových Zámků, uveřejněná v kalendáři „Mährischer Wanderer" z r. 1835 na str. 67. Na základě těchto pramenů usuzuje Dr. Remeš, že „Bočkova díra" objevena byla r. 1828, kdežto Dr. Karel Absolon domnívá se, že Mladečská jeskyně byla lidu od nepaměti známa.

Moravský Kras tvoří u Mladče osamocený vápencový ostruvek, jehož nejsevernější cíp řekou Moravou jest rozdělen na dvě polovice. Takto povstalým prulomem čili skalní branou vstupuje řeka Morava přes důležitý stav vodní — podle blízké vesnice Řimnic „Řimnický stav" zvaný — do krajiny litovelské, kdež se dělí postupně v několik struh. Pozoruhodnou okolností jest, že vrchní vrstvy skalní po levém břehu řeky Moravy mají jiný vzhled a jsou nižší a diluvialní žlutící více pokryté než ony po pravém břehu.

Pro naše pozorování největší důležitosť má část Mladečského devonského ostrůvku po pravém břehu reky Moravy, jenž se „Tresín" jmenuje. Zakončen jsa k břehům Moravy výběžkem se strmou a vysokou vápencovou stěnou poblíž Řimnického stavu vine se obloukovitě podél jižního ramene řeky Moravy k Mladči. Stráně jeho jsou čím dál méně

[1]) Fünfter Bericht der praehistor. Commission der math. naturw. Classe der kais. Akademie der Wissenschaften über die Arbeiten im J. 1881. von Ferd. v. Hochstetter: Über Ausgrabungen in den mährischen Höhlen im J. 1881 von Jos. Szombathy. Lautscher Höhle. Taf. II Fig. 3 Sitzungsber. der kais Akad der Wissenschaft., math. naturwiss. Cl., LXXXV. Bd., I. Abth."

strmými, za to nakupenými vápencovými balvany více posety a lesem porostly. Mezi těmito skalními balvany jsou viditelny menší i větší otvory vedoucí do nitra skalního. Asi uprostřed této stráně, počítáno od Řimnického stavu až k nejvýchodnějšímu cípu „Třesína“ u Mladče, nalezá se jeskyně, zvaná „Podkova“, poblíž které jest postaven na skalním vrchu tak zvaný „Rytířský sál“ a nedaleko odtud klene se uměle utvořený tak zvaný „Čertův most“. (Viz obraz 1.).

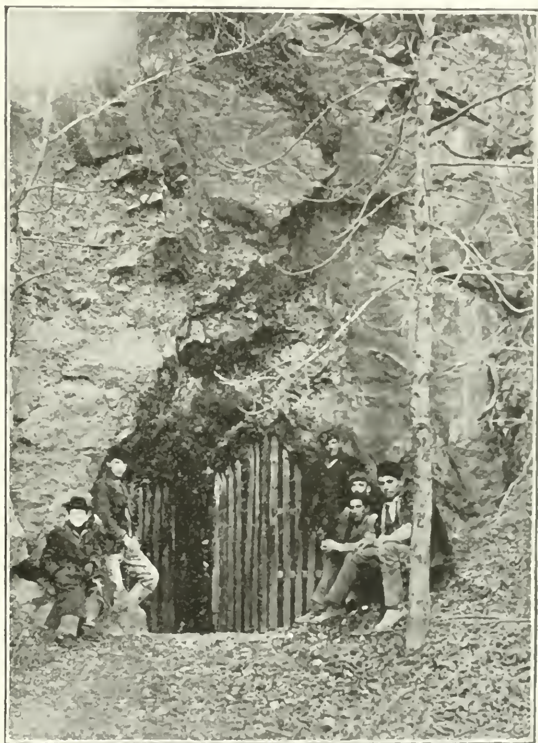
Obr. 1. Čertův most.

Od obce Mladče vede cesta podél jižního svahu „Třesína“ na západ na tak zvané „Plavatisko“ a ku kamenným lomům vápencovým, na svahu „Třesína“ se nacházejícím, kdež jest jeskyně „Bočkova díra“, do níž vchod býval asi 10 *m* od vrchu skalního a nyní jest nově prolomen z „Plavatiska“.

Povrch „Třesína“ jest více méně rovný. Část jeho nad „Bočkovou dírou“ jest proměněna v role, nazývá se „Plavatisko“ a jest majetkem

soukromým (několika rolníků z Mladče). Ostatní větší část „Třesína" jest pro orné pole nezpůsobilá, lesem porostlá, místy vápencovými balvany pokryta a jest majetkem knížete Lichtenštejna.

Na samém úpatí strmé skalní stěny „Třesína" naproti „Římnickému stavu" vytéká dosti silný chladný pramen čisté, křišťálové vody, který v zimě nezamrzá. U Nových Zámků je studánka, do které rovněž se prýští pramen čisté vody ze spodních vrstev vápencových. Podobně i studánka u „Červínky" poblíž litovelského cukrovaru má pramének čisté vody vytryskující nad hladinu vodní. Všechny tyto vody mají asi společné prameny v devonském útvaru skalním, poněvadž hladina řeky Moravy stojí níže a nedá se proto mysliti, že by prameny ty mohly míti svůj původ v mocných vrstvách čtvrtohorních oblasti řeky Moravy.

Obr. 2. Vchod do Bočkovy díry.

Kromě menších a větších otvorů skalních na severní stráni „Třesína" nebylo ani domácímu obyvatelstvu do počátku devatenáctého století nic známo o velkolepých jeskyních, které ve vápencovém ostrůvku moravského Krasu u Mladče se skrývaly. Teprve když kníže Jan Lichtenštejn ujav se správy svého panství dal nový velkolepý zámek lovecký — Nové Zámky — u Mladče postaviti a kolem něho r. 1805 krásný park zaříditi a i další okolí upraviti, tu vešla teprv ve známosť jeskyně „Podkova", kterou Ř. Volný mylně „Bočkovou děrou" nazývá. V té době byl postaven obelisk na ostrově, rameny řeky Moravy pod Římnickým stavem utvořeném, a mimo to na strmém skalisku nad týmž stavem zbudován byl „Templ" (Freundschaftstempel"). Na druhé straně za řekou na „Třesíně" postaven opět rytířský sál a „Čertuv most". Pod rytířským sálem spojeny byly dvě malé jeskyně společnou chodbou, z čehož povstala jeskyně podobná svou chodbou podkově se dvěma vchody, pročež ji lid nazval „Podkovou".

Dekretem dvorské kanceláře ze 26. ledna 1814 ustanoveno bylo, že příspěvek 10 000 zl. věnovaný od moravských stavů na stavbu silnic má býti vynaložen na stavbu silnice z Olomouce přes Litovel do Čech. Se stavbou této silnice započalo se ihned v následujících letech. A tu otevřeny byly i ve větší míře lomy na vápencový kámen v Mladči na panství Lichtenštejnském, z nichž kámen na stavbu silnice se dodával. Tehdy lámán byl i kámen na jižním svahu „Třesína“, kdež při odstřelování balvanů přišlo se ve skále na otvor vedoucí do velké jeskyně, v které nalezeno bylo mnoho krápníků, ohnisko i množství kostí lidských a zvířecích. Nález tento vzbudil u domácího lidu velký obdiv a vyvolal u něho vzpomínku na pověst o obru Bočkovi, o němž se vyprávělo, že ve skalách těchto se skrýval a odtud loupežné výpady činil. V domnění, že tato jeskyně jest bývalou skrýší Bočkovou, nazval ji lid „Bočkovou dírou“[2]). Dle podání lidového objevena byla jeskyně tato již kolem r. 1815, ač písemné zprávy o ní, jak výše uvedeno, objevují se teprv až r. 1828. Okolnosť tuto lze tím vysvětliti, že známost o jeskyni té pronikla do širší veřejnosti asi teprv, až silnice od Olomouce do Čech byla hotova.

Od té doby stala se „Bočkova díra“ domácímu obyvatelstvu pro své krásné krápníky a různé nálezy předmětem zvědavosti. Lid odnášel si z „Bočkové díry“ krápníky v takovém množství, že jimi ploty svých zahrádek zdobil, a dokonce celé vozy jich prodáváno a odváženo bylo pryč do všech krajů. Na olomouckém starém hřbitově mnohé z nich podnes slouží za ozdobu hrobů. Toto loupení a pustošení jeskyň Mladečských provádělo se od r. 1843 věru vandálským způsobem, tak že ony tím po několika letech úplně spustly a veškeré pravěké nálezy v nich skoro byly zničeny. Přes to, že různé písemné zprávy o jeskyních Mladečských pronikly do veřejnosti, jak výše bylo uvedeno, přece neučinila na ochranu jeskyň těch nic ani správa Lichtenštejnských statků, která považovala je za svoje, ani která jiná veřejná správa.

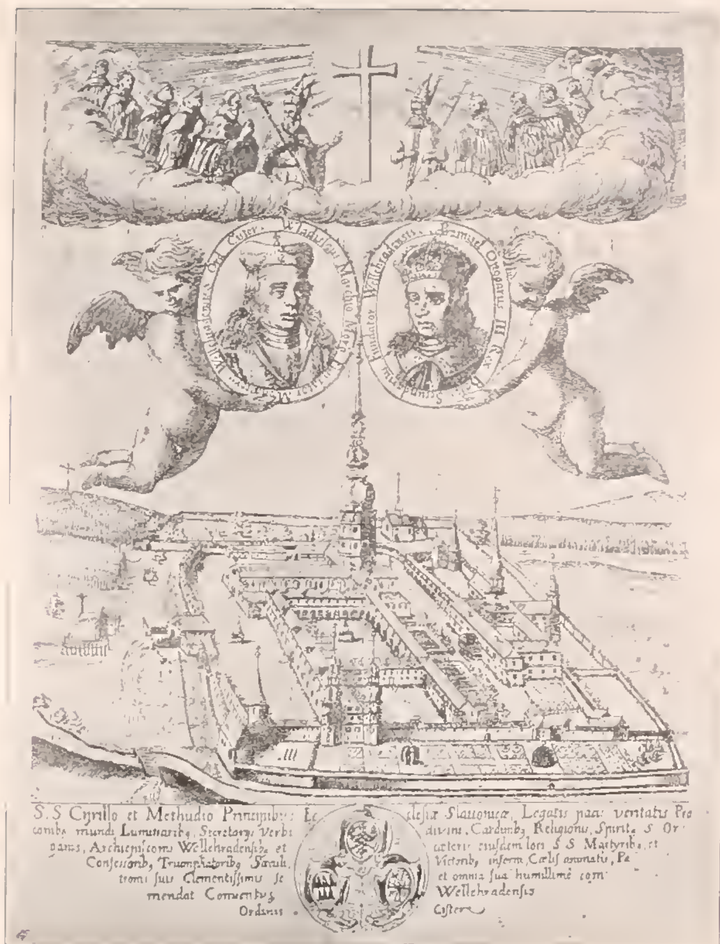
[2]) Jeden starý občan Mladečský vyprávěl mi o „Bočkově díře“ toto: Před dávnými časy býval zde hlouček zlých lidí, kteří v celé krajině škody působili. Tito obývali jeskyni nynější „Bočkovu díru“, do níž vedl zvláštní vchod i schodky ve hlíně vykopané. Vůdcem těchto zlých lidí byl člověk malý, zavalitý a silný, jemuž pro tuto jeho tělesnou postavu říkali „Boček“ (= Buček), jak až dosud lidem takovým se říká. A od tohoto Bočka obdržela díra — skrýš — těch lupičů své jméno. Tito lidé byli později ze svých skrýší vypuzeni a vrchní otvor do těch jeskyň byl velkým kamenem zaklopen a zemí na vrchu zaházen. Od těch dob vykládalo se stále o „Bočkové díře“, i když nikde otevřena nebyla. Když pak při lámání kamene objevena byla ta velká jeskyně, domníval se lid, že je to ta skrýš — díra — Bočkova a nazval ji „Bočkovou dírou“. Týž občan dobře se pamatuje, jak z té díry nosili k rychtáři různé kosti „štáfkům perníku podobné“ sprachnivělé a dlouhá sprachnivělá žebra a jiné věci. Ale kam tyto věci pak přišly, udati nemůže. (Občan ten jest 66 let stár).

Lid si vypravuje, že hned při objevení „Bočkovy díry“ u samého vchodu nalezena byla lidská kostra ohromné velikosti 2·15 *m* dlouhá, vedle ní pak uměle řezané kopí ze silné bílé kosti. (Sova v „Selské Stráži“ z 1904 čís. 16.).

P. Pinkava (Vlastivěda mor. „Litovelský okres“, str. 224) se domnívá, že „Bočkova díra“ obdržela své jméno od Bočka Kuny z Kunštátu a na Bůzově (1478—1494), který maje spor o mýto Bůzovské, jemuž odpíral podkomoří Karel st. z Vlašímě, hojil se na mýtě páně Karlově v Mladči, jež stávalo nedaleko „Bočkovy díry“. Jako pramen o objevení „Bočkovy díry“ cituje „Notizenblatt“ r. 1829, str. 47.

František Sušil.

Velehrad před r. 1681.

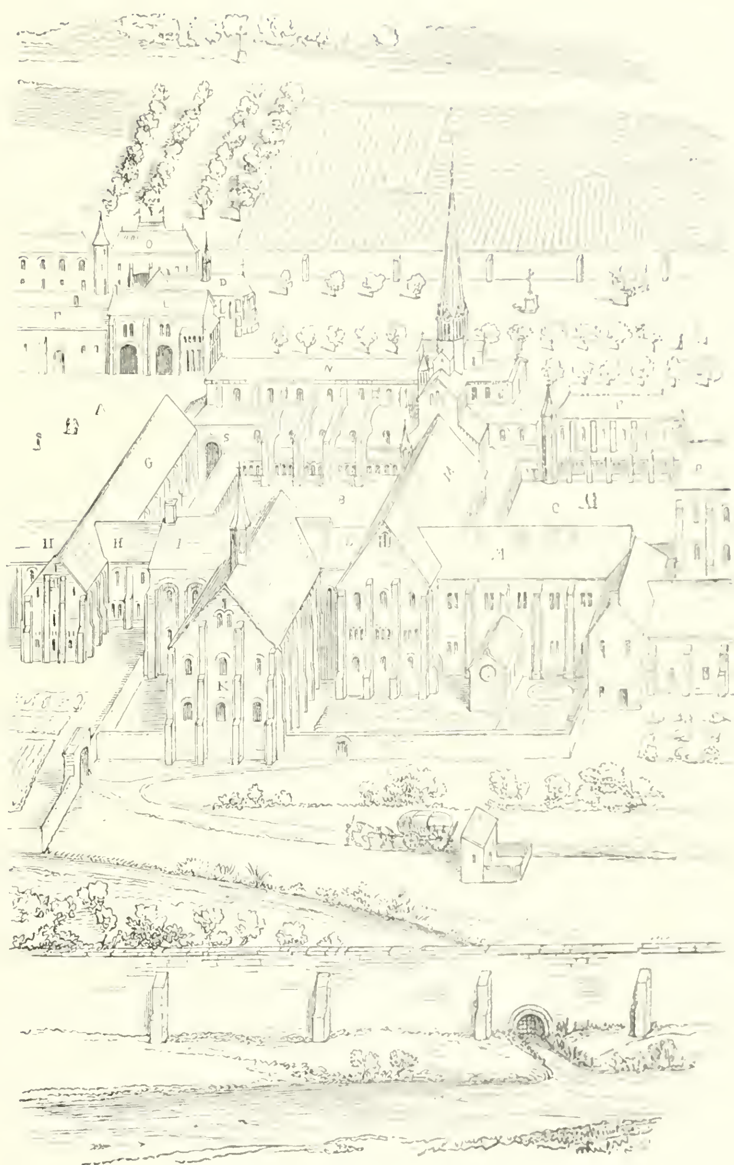
Půdorys starého průčelí a ráje Velehradského kostela.

Základy starého hlavního portálu Velehradského.

Zbytky postranního portálu kostela Velehradského.

Klášter Citeaux ve Francii.

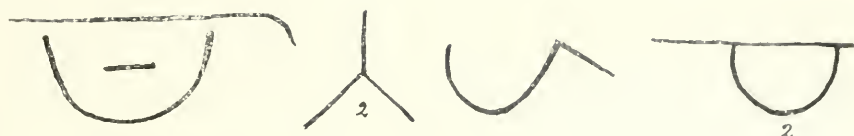
I

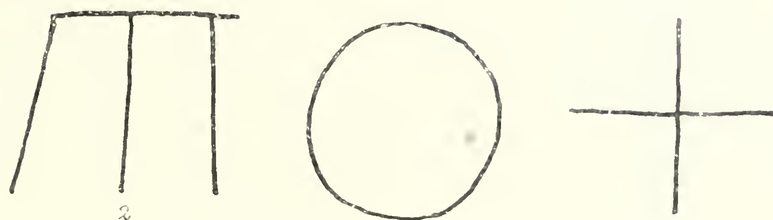
II

III

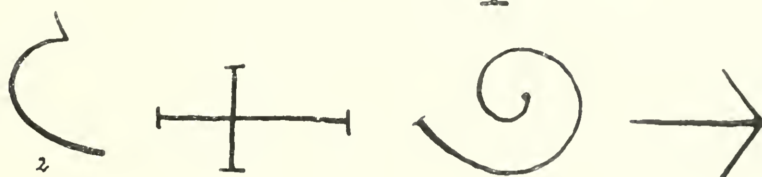
Kamenické značky Velehradské na apsidách, portále v křížové chodbě
a na zazděných kamenech.

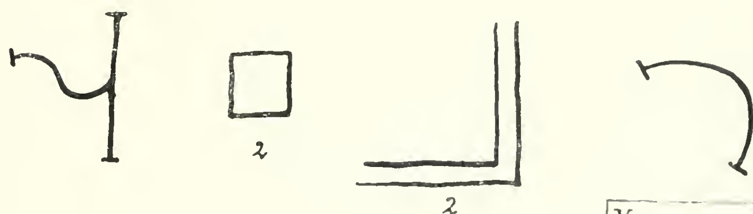
IV.

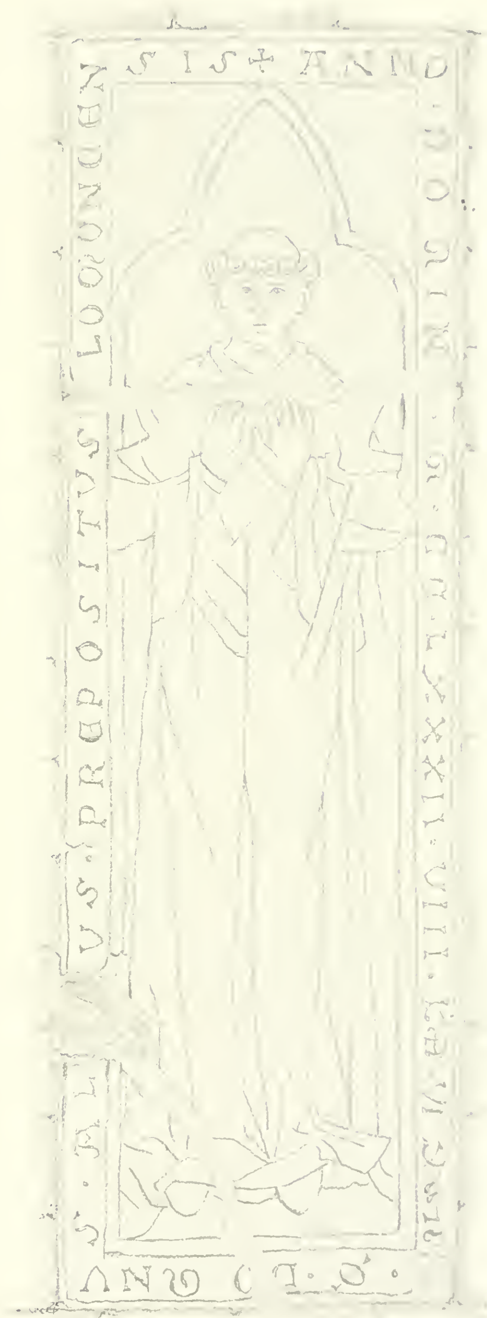
V.

Kamenické značky Velehradské. IV. Na starém průčelí kostela. V. Na základech klášterních. (Číslice znamená, že se ta značka vyskytuje dvakrát.

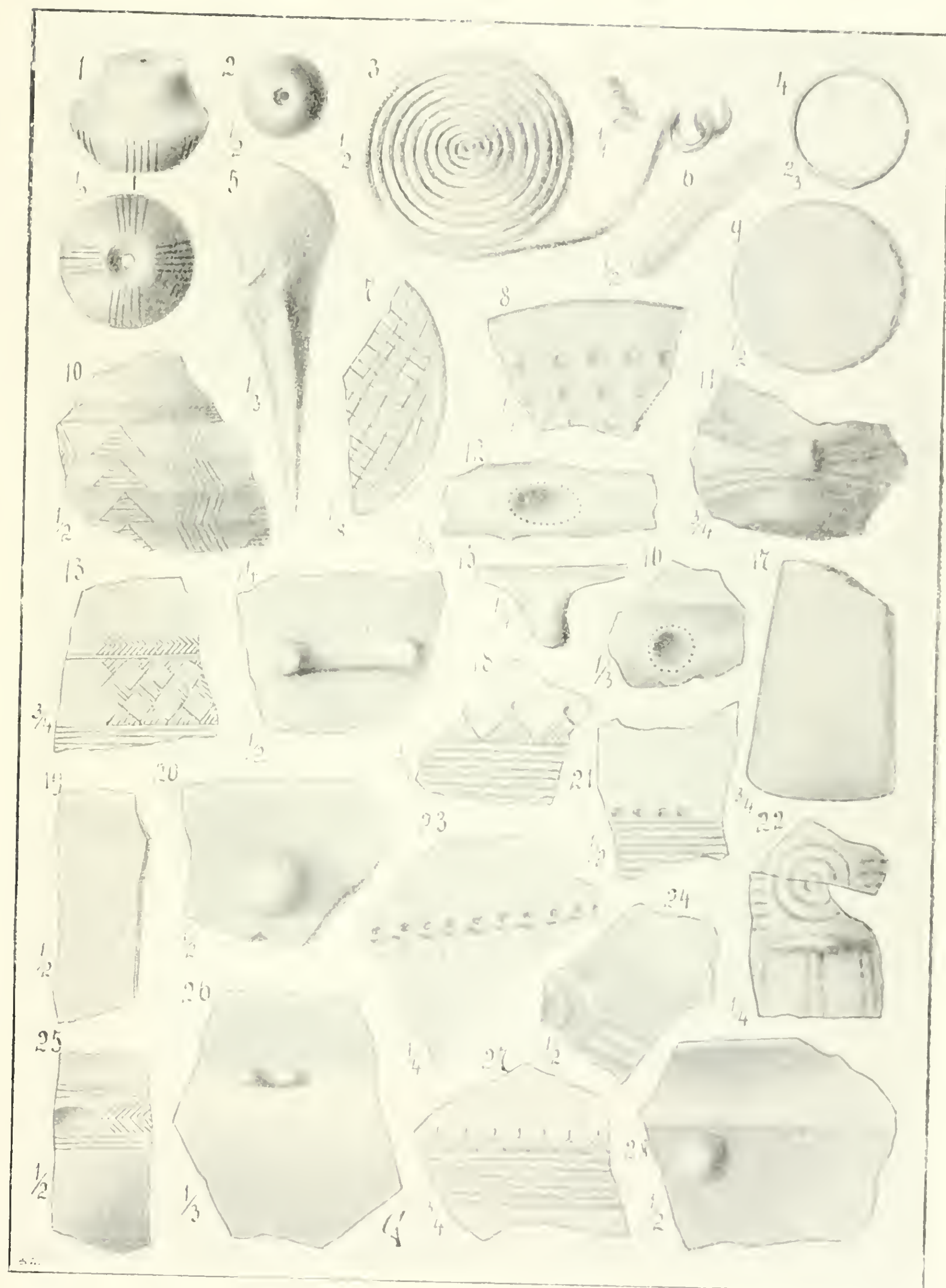

Hlavice sloupové z Velehradu (obrácené). Vlevo svorník.

Tab. XVI.

Náhrobní kámen olomouckého probošta Alexia na Velehradě

Starožitnosti ze sídliště u Domamyslic.

R. 1881 navštívil jeskyně ty kustos dvorního muzea ve Vídni Josef Szombathy, který s dovolením Lichtenštejnské správy dal v „Bočkově díře“ kopati. Výsledek kopání byly pravěké nálezy četných kostí lidských i zvířecích, nástrojů pazourkových a kostěných i věcí jiných, které odvezeny byly do Vídně a uloženy jsou ve dvorním muzeu. Na jeho pokyn byl vchod do „Bočkové díry“ uzavřen, aby takto dalšímu pustošení a drancování jeskyň se zabránilo (Obr. 2.). Než nápravy valné tím se

Obr. 3. Rampouch.

nedocílilo a jeskyně byly od průvodců i návštěvníků pustošeny dál, až skoro úplně spustly.

Později když Lichtenštejnské muzeum na hradě Úsově bylo zřízeno, podniknuto správou Lichtenštejnskou nové kopání v jeskyních a nálezy do toho muzea uloženy.

R. 1900 navštívil jeskyně Mladečské Dr. K. Absolon z Prahy a podal o nich zprávu téhož roku ve „Sborníku české společnosti zeměvědné“.

v „Časopisu vlasten. spolku muzejního“ v Olomouci, roč. XVII. str. 166., 167. a jinde. V těchto mezi jiným uvádí, že jeskyně „Bočkova díra“ jest velmi rozsáhlá, tvoříc klikatý labyrint podzemních chodeb, takže jest nejspletitější jeskyní moravskou vůbec. Půda jeskynní jest vyplněna mohutnými nánosy hlíny, které chovají bezpochyby ještě bohaté zásoby zbytků fossilních. Fauna recentní je zde velmi zajímavá a nejtypičtějším obyvatelem této jeskyně jest podivné klíště Eschatocephalus gracilipes. O potoku, jenž tu vyvěrá ze skály, tvrdí domácí, že přichází až od Křtin[3]).

Při této návštěvě své v Mladči ujistil Dr. K. Absolon svého průvodce[4]), že jeskyně táhnou se mnohem dále, než nynější „Bočkova díra“ a že pod nimi se nalézá ještě patro spodní, kdež i potok skalní řinouti se musí. Slova ta utkvěla v duši průvodce tak, že nemaje stání a touže po seznání těch neznámých jeskyň sám dal se do hledání nových chodeb k dalším jeskyním. V únoru 1902 prolamoval malý otvor zakrytý malým kamenem a při tom spadlo mu otvorem tím kladivo do prohlubně. Nemaje tušení o hloubce této prohlubně vlezl do vnitř pro své kladivo a šplhal se pomalu dolů, při tom však pojednou svezl se po srázné stěně do hloubky asi 12 *m*. Když pak mu jeho soudruh spustil tam světlo, seznal, že hlubina končí asi 3 *m* úzkou chodbou, za níž jsou bílé dlouhé krápníky. Tak učiněn byl počátek objevů nových jeskyní krápníkových, ovšem jen jako pokračování starých jeskyní „Bočkové díry“ Tím roznítila se v obou průvodcích[5]) touha hledati nové jeskyně dále. Pokračujíce ve prolamování dostali se skutečně do jeskyně nové, kterou „Jeskyní panenskou“ nazvali. Skály tvořily zde jakoby ohromné vodopády, místy ledovcům podobné a činily dojem přímo čarovný.

Koncem měsíce dubna 1902 zavítal do Mladče opět Dr. K. Absolon a později ještě jednou, aby zevrubněji ohledal staré i nové jeskyně v „Bočkově díře“. O výzkumech svých podal v různých listech zprávy a též i v Olom. „Pozoru“ r. 1903, čís. 169.—171. Mezi jiným naleznul tu nového drobounkého živočicha, jejž nazval „Aphorura spelaea“ a řadu jiných slepých i vidoucích tvorů.

Vchod do jeskyní „Bočkové díry“ vedl dosud z pozemků knížete Lichtenštejna, ač jeskyně rozkládaly se hlavně pod pozemky soukromníků, kteří na „Plavatisku“[6]) měli svá pole. Byl to hlavně otec Al.

[3]) Tato pověsť lidová není pravděnepodobnou, uvažujeme-li poměry potůčku i ostatních pramenů výše zde v popisu vzpomenutých.

[4]) Průvodcem tím byl mu Al. Nevrlý z Mladče.

[5]) Průvodčími těmi byli Al. Nevrlý a Fr. Táborský, k nimž později při bádání a hledání nových jeskyní přidružili se Jan Sova, Sedláček a Hubáček. Zprávy o těchto nálezech popisuje J. Sova v olomouckém „Pozoru“ r. 1902, čís. 77, a v Litovelské „Selské Stráži“ r. 1904, čís. 16, 17, 18 a 19.

[6]) Lidová pověsť vykládá, že nad jeskyněmi, na té části „Třesínu“, jež sluje „Plavatisko“, stával někdy hrad loupežných rytířů, kteří pod vedením svého vůdce Plavatise, od něhož prý název vrchu „Plavatisko“ pochází, přepadávali a olupovali povozy jezdící cestou kolem vrchu Plavatiska z Čech k Olomouci. Oběti své spouštěli prý do sklepů t. j. nynějších jeskyň otvorem z hradu prolomeným. Později však byli vypátráni, hrad jejich zničen a oni za živa ve sklepích zazděni. (J. Sova „Selská Stráž“ r. 1904, čís. 16.).

Jeden starý občan mi též vykládal, že nad „Bočkovou dírou“ jsou prý zakopány poklady, avšak kromě hrnců s obilím (prosa a rži) nic se tam

Nevrlého, pod jehož pozemkem jeskyně ty se rozkládají, který jsa se správou panství knížecího ve sporu ohledně jeskyň, připadnul na myšlenku, že jeskyně ty mohou státi se jeho majetkem a věc tu též provedl. Prolomil ze svého pozemku nový vchod do „Bočkové díry" a starý vchod na hranici svého pozemku z knížecího pozemku zazdil. Tím stal se majitelem jeskyň „Bočkové díry" soukromník p. Nevrlý z Mladče.

Obr. 4. Svatojánský sloup.

Tento se svým synem upravil cesty v jeskyních starých i v jeskyních nových a postupuje stále v objevování nových chodeb i jeskyň.

nenalezlo. Kromě toho dotvrzuje, že tam byly nalezeny zdi asi 1 sáh široké, jako od nějakého hradu.

P. Pinkava („Vlastivěda mor.", Litovelský okres, str. 227) praví, že tam ve Mladči měli manové zeměpanští tvrz „na Plavatisku", kdež dopisovatel do místopisu Volného rozvaliny té tvrze kolem r. 1830 viděl. Též uvádí na str. 226., že tam nalezeny střepiny mísky obětní s ornamentem slovanským (vlnovkou).

Podrobný popis Mladečských jeskyň i s grafickým zobrazením podal Jos. Szombathy. Avšak popis ten vztahuje se jen na staré jeskyně „Bočkovy díry“. Od té doby nový graficky znázorněný popis jeskyň těch podán nebyl, zvláště ne jeskyň nově objevených. Spokojiti jest se nám tedy prozatím popisem, jejž podal Jan Sova v „Selské Stráži“ r. 1904, čís. 18. a 19., který zde stručně pod čárou uvádíme.[7]) Zajímavé partie starých jeskyň jsou: „Malá Kalvarie“, „Rampouch.“ „Svatojánský sloup“ a „Upír“ (obr. 3. 4. a 5). Jeskyně tyto končí „Židovským templem.“ Tento stal se východištěm pro hledání nových chodeb a jeskyň. Úkolu tohoto podjali se laikové: oba Nevrlí — otec a syn —, Jan Sova a Fr. Táborský,

[7]) Staré jeskyně nalezají se asi 25 *m* pod povrchem zemským, skládají se ze dvou chodeb hlavních a několika vedlejších. Chodba hlavní jest 400 *m* dlouhá a jest známým nalezištěm diluviálním. Zde nalezena byla r. 1903 kostra medvěda skalního. Hlavní chodba končí tak zvaným „Židovským templem“ 40 *m*. vysokým o 4 ☐ *m* rozlohy. Zde jest skupina dlouhých krápníků, podobná píšťalám varhan, která při úderu vydává harmonický zvuk. V levo od „Židovského templu“ jest stalagmit „Svatý Jan“ zvaný, 2 5 *m* vysoký, vážící asi 30 *q* a mající v objemu asi 75 *cm*. Od místa tohoto vede asi 7 *m* hluboká rokle, ústící do chodby, která místy stoupá a místy opět klesá a vede stále dál, tak že dosud konec její zjištěn není. Nyní tvoří již nejdelší chodbu jeskyň těchto majíc na konci několik chodeb postranních a poněvadž má několik krápníkových partií, bude příští zimu učiněna schůdnou.

V pravo od „Židovského templu“ jde chodba vylámaná r. 1902 Nevrlým, která končí jeskyněmi r. 1902 nově objevenými. Chodba tato jest 70 *m* dlouhá, počítajíc od hlavní chodby, má neporušené krápníky a končí 20 *m* hlubokou slují, v níž je spadlý balvan 10 *m* dlouhý a 5 *m* široký. Nad balvanem tímto jest tak zvaná „Jeskyně panenská“, která má krápníky přes 1 *m* dlouhé, jako křištál bílé a jest nejkrásnější z nových jeskyň. Jest též nejlépe schůdnou z nových partií; v boku ve skále je tu prohlubeň, studánce podobná, v které bývala asi voda, která rozpustivši vápenec vytvořila zde krásné květu bezovému podobné tvary, nad kterými visí krásné krápníky sahající až na dno studánky.

Z „Jeskyně panenské“ vede úzká chodba hojně krápníky posetá a končí dosti hlubokým jezírkem, přes které nelze dále jíti. P. Sova se domnívá, že podaří se vodu odstraniti a že v těchto místech najdou se nejkrásnější partie krápníkové.

Dole pod „Jeskyní panenskou“ jest asi 15 *m* hluboká rokle, zasypaná balvany a různými krápníky, která má asi pod nabořenými kameny další chodbu. Vyjdeme-li z této rokle a díváme se nahoru k jeskyni panenské, spatříme běloskvoucí stěnu „Vodopád“ zvanou Poněvadž jest v úzké chodbičce, pod kterou jest 5 *m* hluboká rokle, není lehce schůdnou. Vyjdeme-li od „Vodopádu“, přijdeme do prostory 6 ☐ *m* velké, a „Hradisko“ zvané, v níž je zbořený kámen, na kterém kapáním vody vytvořen hrad ze stalagmitů i s věžemi. Nad tímto hradem jest skupina několika set krápníků rozličné délky a síly, které nejsou však tak čisté, jako v „Jeskyni panenské“. Odtrženým balvanem povstala dlouhá úzká skulina, kterou nelze prolézti Pod balvanem pak jest opět chodba, která vede asi dále. V boku stěny této prostory jest ve výšce asi 2 *m* chodba 4 *m* dlouhá zakončená několika krápníky, které přiléhají ku zadní stěně a tvoří jakoby oltář.

Vrátíme-li se chodbou boční na chodbu hlavní, která je zde 10—12 *m* vysoká, nalezneme opět ve výšce asi 8 *m* chodbu novou, před krátkým časem teprv objevenou. Chodba tato jest asi 40 *m* dlouhá, běloskvoucími krápníky posetá, úží se však po 10 *m* tak, že těžko ji lze prolézti a nebude moci učiněna býti přístupnou, ježto by krápníky se musely pozurážeti. Na konci této jeskyně jest ohromná sluje dosud neprozkoumaná.

Od „Židovského templu“ v levo jest větší chodba, která v dálce 15 *m* končí slují. Jeskyně tato byla prý úplně neporušená, bílé asi 50 *cm* dlouhé krápníky byly v ní úplně zachovalé a dle svědectví Nevrlého, který vchod do ní upravil, za svolení Lichtenštejnských úředníků pak jistým německým učitelem úplně vydrancována a bezcennou učiněna.

vesměs z Mladče a v únoru 1902 objevili první novou jeskyni. Nejzajímavějšími partiemi nových jeskyň jsou: „Jeskyně panenská", „Vodopád", „Hradisko". V hledání bude se pokračovati a na podzim 1904 vydána býti má větší brožura o nových objevech v jeskyních Mladečských s úplnějším popsáním. Úkolem těchto badatelů jest proniknouti do nižších pater těchto jeskyň, až ku potučku, který zde protékati musí, an ze skalní stěny „Třesína" naproti „Římnickému stavu" vyvěrá.*)

Obr. 5. Upír.

Nynější majitel starých i nových jeskyň „Bočkové díry" Nevrlý z Mladče, s velkým nákladem dal veškeré pěknější partie nových i starých jeskyň upraviti a schudnými učiniti. K dukladnému prohlédnutí všech poněkud schudnějších doposud známých jeskyň třeba by bylo alespoň 24 hodin.

*) Podle sdělení jednoho návštěvníka Mladečských jeskyň v letech dřívějších pronikli prý jako noši, prolezajíce skuliny po břiše až do 21. jeskyně, kdež uslyšeli silný hukot vody, pročež se vrátili.

Kromě nálezů kostí lidských i zvířecích a nástroju z doby diluviální Szombathym v „Bočkové díře“ vykopaných a ve dvorním muzeu ve Vídni uložených, jakož i oněch v Lichtenštejnském muzeu v Úsovském hradě uschovaných, rozprodáno a rozneseno bylo jich mnoho do různých sbírek soukromých i veřejných, tak že jich ani nelze souborně uvésti a oceniti. V zájmu vědy předhistorické by bylo, kdyby všechny na jednom místě pohromadě se nalezaly. Pokud je známo, nalezeny byly zde v jeskyních za posledních let (1902—1904) opět kosti zvířecí, které dle sdělení archaeologa Jana Kniese náleží hyeně, vlku, lišce lední, lvu a medvědu z doby diluviální. Mimo to vykopána zde byla skoro celá kostra diluviálního soba. Veškeré tyto nálezy chová p. Knies ve svých sbírkách osteologických.

Dne 22. března 1904 učiněn byl v Lichtenštejnském vápencovém lomu skalním na „Třesíně“ nový významný nález z doby diluviální, o němž jsem podal ústřední komisi pro výzkum a záchranu uměleckých a historických památek ve Vídni zprávu.

Správa Lichtenštejnských statků v Nových Zámcích otevřela totiž asi 55 kroků od starého vchodu do „Bočkové díry“ směrem západním na jižním svahu „Třesína“ asi 15 *m* od cesty vedoucí na „Plavatisko“ nový vápencový lom kamenný. V tomto lomu po odstřelení balvanů skalních a vybrání roztříštěných koulí kamenných objeveno bylo ve hloubce asi 10 *m* pod skalní stěnou místo žluticí vyplněné, v němž nalezeny 3 lidské lebky, části kostí zvířecích i lidských a část parohu jeleního. Veškeré tyto věci uloženy byly v lesní kanceláři na Nových Zámcích a pocházejí z doby diluviální. Mimo to nalezen zde byl velký oblázek pazourkový, z něhož malá část byla odštípnuta.

Naleziště má podobu podélnou směru východo-západního, jest asi 3 *m* dlouhé, 2 *m* široké a sbíhá na východním konci v ostrý úhel. Jest veskrze stěnami skalními uzavřeno, tak že ze strany zevní není k němu žádného vchodu ani příchodu. Jest se proto se vší určitostí domnívati, že přístup k němu vésti musí z nitra skalního vrchu „Třesína“, ač dosud chodba taková ještě zjištěna nebyla.

Ze tří lidských lebek jest jedna úplně zachovalá a má v průměru podélném 21·5 *cm*, v průměru příčném 15·25 *cm*. Druhá jest úplně roztříštěna a třetí náležející malému dítěti rozdrobila se v tak malé kousky, že z ní nic neuchováno. Mimo to jsou tu kostky z hyeny, vlka, lišky lední a jelena, vesměs z doby diluviální.

Ku konci budiž podotknuto, že naleziště ze dne 22. března 1904 jest úplně nové, které s jeskyněmi „Bočkové díry“ nebylo v žádné souvislosti. —

Z přehledu zde podaného jde na jevo, že jeskyně Mladečská a ostrůvek moravského Krasu u Mladče jsou pro vědu pravěkou v trojím ohledu významnými:

1. jako nejspletitější jeskyně krápníkové na Moravě;
2. jako naleziště vzácných druhů recentní fauny a
3. jako naleziště pravěkých zbytků lidských i zvířecích, jakož i nástrojů z doby diluviální.

Ač již tímto svým významem budí zvýšenou pozornost badatelů, stupňuje se zájem o jeskyně tyto a o tento ostrůvek devonský ještě tím, že posud ani objeven nebyl onen vchod, kterým diluviální člověk

a zvířena do Mladečských jeskyň vcházeli, ani dosud odkryty nebyly vchody, kterých dle lidové pověsti „Boček“ a obyvatelé hradu na „Plavatisku“ používali.

Podle toho stojíme zde ještě dnes před nerozluštěnou hádankou a teprv budoucím odborným bádáním odhaleny nám budou taje této podzemní říše.

Literatura o jeskyních Mladečských[9]:

1. Notizenblatt, r. 1829, 47., Brno.
2. Monatschrift der Gesellschaft des vaterländischen Museums in Böhmen, roč. III., r. 1829, str. 228—325., Praha.
3. Mittheilungen der k. k. mähr.-schlesischen Gesellschaft zur Beförderung des Ackerbaues, der Natur- und Landeskunde, sv. XVI. čís. 6., str. 47. r. 1829 a sv. XVIII. č. 14. str. 108, č. 18. str. 140. r. 1830, Brno.
4. Mährischer Wanderer, r. 1835 str. 67., Brno.
5. Ř. Volný, Markgrafschaft Mähren, sv. V. str. 166—167. a str. 171—173. r. 1839, Brno.
6. Fünfter Bericht der praehistorischen Commission der mathematischen und naturwiss. Classe über die Arbeiten im J. 1881 von Ferd. v. Hochstetter 2. — Lantscher Höhle von Jos. Szombathy, r. 1882, Vídeň.
7. Sborník české společnosti zeměvědné, K. Absolon o „Bočkově díře“, r. 1900.
8. Časopis vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci, roč. XVII. str. 162, 166, roč. XVIII. str. 93. a roč. XIX. str. 134.
9. Hlasy z Hané, č. 79. a 80. r. 1900.
10. Pozor, roč. 1902 čís. 52. a 77., roč. 1903 čís. 169. a 171.
11. Věstník klubu přírodovědeckého v Prostějově, roč. III. str. 83.
12. Vlastivěda moravská „Litovelský okres“, str. 3—7., 17—19., 223—228 r. 1903, Brno.
13. Selská Stráž, r. 1904 čís. 16., 17., 18. a 19.

Sídliště u Domamyslic.

Ant. Gottwald.

(Tabulka XVII.)

Poslední výběžky vysočiny Drahanské v ohledu archeologickém jsou velmi důležity četnými nalezišti z různých dob na mnohých místech u Mostkovic[1]), na „Záhoří“, u Seloutek, Určic, Dětkovic[2]), Vranovic, Otaslavic a Brodku.

Na Záhoří jsou blízko sebe tři sídliště: Nejmladší neolithické na „Čechovsku“[3]), jiné rázu slezského na „Kopaninkách“ na protějším kopečku a třetí východně odtud položené ve vzdálenosti as 10 minut ve „Žlíbku“[4]), kde prokopáno několik chudých jam s keramikou volutovou.

[9]) Pokud nám známá a přístupná byla.

[1]), [2]) Pravěk, roč. II., čís. 2. a 3.

[3]) Pravěk, roč. I., čís. 5. a 6.

[4]) Archeologický výzkum na Prostějovsku str. 19

Sídliště na „Kopaninkách“ rozkládá se na nevysokém návrší jako mohutná vrstva kulturní na mnoha polích, dílem to pozemcích Čechovských, hlavně pak Domamyslických severně potůčku a studánky „Hrachůvky“, rovnoběžně s vozovou cestou ke Krumsínu vedoucí. Tmavá, popelovitá půda zdejší je zejména z jara z daleka nápadnou.

Před několika roky vykopal jsem zde krásnou tuhovanou nádobu vázovitou (obr. na str. této)[5]), zdobenou na nejširším vydutí střídavě okrouhlými důlky plýtkými, kolem nichž vypíchány byly tečky, a vyhla-

zenými kruhy, při kterýchžto podkovitě vtlačeno bylo pět čar; spodní část krku obepnuta byla pásem svisle a šikmo rytých přímek uzavřených s vrchu i ze spodu trojnásobně sbíhajícími rýhami vodorovnými, nad nimiž rozestaveny byly obrácené větvičky nahoře důlkem opatřené ve skupinách po šesti, jež střídaly se vždy se 4 šikmo čárkovanými trojúhelníky.

Kromě nádoby této vybral jsem tehdy tuhované střepy všelijak ornamentované a část podložky pod misky.

[5]) Mus. a průmysl. jednota v Prostějově.— Ostatní nálezy ve sbírkách pisatele.

U velkém množství zde vyorávané střepy z různých nádob rázu popelnicových polí slezských poukazují jak v ornamentice, tak i ve tvaru nádob, pokud naň dle střepu souditi lze, na úplnou podobnost s nádobami známými z pohřebiště na „Kamenici" u Krumsína.[1])

Přerozmanité jsou okrasy na střepech tuhovaných z baňatých hrnců nízkých, osudíček a misek, na nichž setkáváme se s velmi vkusně a umělecky jemně rytým ornamentem.

Na zlomcích nízkých vázovitých nádob ozdoby složeny jsou hlavně z přímek, méně z oblouků a teček.

Na spodní části hrdla z prvých nejčastěji přicházejí čárkované trojúhelníky (Tab. XVII. 18., 27.), zřídka mezi vodorovnými čarami kolem krku vedenými křižující se přímky tvoří kosočtverce střídavě čárkami vyplněné (Tab. XVII. 13.).

Jediný střep nese trojúhelníky nad sebou a lomené čáry na obvodu břicha (Tab. XVII. 10.). Často byly nádoby ozdobeny důlkem obklopeným vyhloubeným kruhem s vyrytými neb vytlačenými pásy oblouků po stranách.

Hojně vyskytují se též ozdoby tečkované, nejčastěji kruhové (Tab. XVII. 16.) neb eliptické (Tab. XVII. 12.) obkličující plytké dulky na největším rozpětí hrnců. Některé nádobky baňaté měly na náhle lomeném obvodu břicha ostré zásekу.

Misky nesly různý přímo- i křivočárný ornament sličný z venku a velmi zhusta i uvnitř (Tab. XVII. 19., 25.). Zajímavá ozdoba perličková zde posud nalezena nebyla. Z velkých mis červených, neleštěných zachovány ponejvíce střepy od spodu s ostrým rýhováním. Zdejší květináky byly práce hrubé s okraji rovnými.

Nádoby velké, drsné na povrchu, byly vesměs do červena vypáleny a někdy prsty svisle páskovány. Nejobyčejnějším ornamentem na nich je řada důlků vtlačených do přilepeného pásu (Tab. XVII. 23.).

Pokličky tvaru plochých, okrouhlých desek mívají na jedné straně ryté čáry křižující se v kosočtverce (Tab. XVII. 7.) nebo vtlačené dulky po prstech (Tab. XVII. 8.). Jedno zachované držadlo má podobu velkého baňatého pupíku posetého vypouklými polokoulemi velikosti hrachu.

Nehojné pupíky byly polokulovité a umístěny byly pod rovným neb vyhnutým krajem na misách (Tab. XVII. 20., 28.); na jiném nádobí byly sedlovité (Tab. XVII. 26.), měsíčkovité (Tab. XVII. 14.), pak ploše (Tab. XVII. 22.) neb hranolovitě (Tab. XVII 15.) vytažené a k uchopení přizpůsobené.

Ucha jsou menších rozměru, obyčejně hladká, na tuhovaných nádobách dosti často vytlačeně podél páskovaná. Drobné hrníčky měly i nepatrná ouška pouze naznačená (Tab. XVII. 11.).

Z nástrojů kamenných vyskytly se tu pazourkové nožíky (Tab. XVII. 6.), škrabadla, několik sekyr (Tab. XVII. 17.), část mlatu, pak přibroušené kosti, z nichž zejména zmínky zasluhuje velký čistě ohlazený hrot (nejspíše dýka) (Tab. XVII. 5.), sploštělé přesleny obyčejných tvarů, jediný tuhovaný a zdobený (Tab. XVII. 1.), drobnější hliněná kulička

[1]) I. L. Červinka Věstník musejní a průmyslové jednoty v Prostějově str. 60. A. Gottwald Pravěk. roč. I., str. 68.

(Tab. XVII. 2.), bronzová jehlice bez hlavičky, prsten (Tab. XVII. 4.), velký plochý knoflík s ouškem, polovice brejlovité točinky z drátu čtyřhranného (Tab. XVII. 3.), tři zlomky kadlubů, hliněné jehlany, do kruhu vybroušená kolečka z netuhovaných střepů (Tab. XVII. 9.), kusy kotoučů a pěkně provedený velký mlýn prohloubený.

Jiná sídliště popelnicových polí rázu slezského znám u Držovic, Čechůvek, Brodku, Dobrochova, Kostelce, Lešan, Mostkovic, Ohrozimi, Olšan, Slatinek a Určic. O prvých dvou zmínil jsem se v minulém čísle t. čas., o ostatních pojednám později.

Moravský divadelní výstup z konce 17. století.

Vypsal V. Houdek.

Velezasloužilý badatel Velehradský, assessor J. Vychodil, sdělil v č. 65. tohoto časopisu (r. 1899, str. 29.) v článku „Lípa Velehradská" něco z obsahu rukopisné knihy Velehradského cisterciáka P. Kristiána Hiršmencla nazvané „Orpheus". Mezi jiným zmiňuje se též o jedné české koledě, v onom kodexu napsané; také že jest tam naznačen tanec český a moravský.

Měl jsem příležitost nahlédnouti do jiného z 48 foliantů Hiršmenclem psaných; jest to podle pořadí jím samým naznačeného svazek 16. a má titul: „Feriae Christiano-Bacchanales item feria quarta Cinerum serio-poenitentialis Authore F. Christiano Hirschmentzel ordinis Cisterci: in Wellehrad."

V tomto kodexu, který jako téměř všechny rukopisy Hiršmenclovy chován jest ve studijní knihovně olomoucké, na listě 45. našel jsem báseň českou ve formě divadelního výstupu, majícího za předmět hádku měšťana se sedlákem, z nichž každý přednosti svého stavu chválí a nedostatky stavu druhého vytýká, až konečně sedlák měšťana porazí tím, že první člověk — Adam byl rolníkem. Na to se obě strany smíří a výstup skončí tancem, k němuž Hiršmencl napsal noty, a to pro tanec měšťanský, selský a panský.

Že báseň tu složil Hiršmencl sám, to viděti ze slov „eodem authore F. Christiano" na začátku tohoto oddílu knihy. Vzletu a poetické mluvy v té básni ovšem marně bychom hledali. Jisté dávky vtipu však tomuto veršování nelze upříti. Hiršmencl psal tuto knihu, jak na listě 93. zaznamenal, roku 1698, tedy za hlubokého úpadku českého písemnictví. Po stránce jazykové poukazujeme k tomu, že Hiršmencl svým pravopisem nezapřel svého původu — bylť rodák Frýdecký ze Slezska (na př. slovo „wirchnost").

Mnohem větší cenu než toto veršování však mají asi pro své stáří (přes 200 let) noty k tanci, zvláště k selskému. Však o tom nechť vysloví se znalci. Já se tuto obmezím na pouhý výpis.

Ciuis et Rusticus concertant de melioritate conditionis suae.
Ruznice Měšťana a Sedlaka o předek gednoho každeho powolani.

Praefatio.

Gest obyčegne pryslowi
Že wino ledacos powi
Gak se to nedawno stalo
Když se par osob shledalo
Na dobrym wině w hospodě
To se stalo w Polešowě.
Měšťan s Sedlakem se hadal
Hodne wěci mu předkladal
Sedlak zase odpor činil
Měščana z mnoheho winil
Wždy geden lepšy byt chtice
To mluwili rauž magice
Gak geden druhym pohrzel
A ktery z nich plac obdržel
W teyto Pisni obsaženo
Wše pro kratochwil složeno.

Narratio. Ma swau Notau.

S welikonocy o prowodě | sešli se w gedne hospodě
měštian s Sedlakem pospolu chtic se napit sedli k stolu.
A gakž trochu podebrali | hnedki se spolu hadali,
chtice každi předek miti | počal se měšťan chlubiti.
My měšťane gsme tak slawni | možni, bohati, zwlašť hlawni,
tak nas w poctiwosti magj | proti nam klobauk snimagj.
Měšťane nechwal tak sebe | wšak to nehrubé cti tebe,
že peychaš w swem statku, zboži | gsy s tim na milosti Boži.
Chlubite se poctiwosti | ważite s ni malo dosti,
nekdy pozdrawiš gednoho | malil*) kreycar gest dost mnoho.
My měšťane město mame | w něm se čistotně chowame,
tu dost nakladni domowe | wysocy gako hradowe
Mame w městě maudru raddu | wukol města zed pozadu.
Co mate hrubi Sedlacy | wukol sebe, leč bodlači.
My Sedlacy dwory mame | w nich tak radi přebywame,
gako wy Měšťani w městě | fedrugem was y w ty cestě.
Wsy naše gsau w Rowninach | na wršych, w skalich, w Dolynach,
mame lesy, lauky, roli | dělame až ruce boli.
Sedlače nechlub se mnoho | wšak wzdy nedowedeš toho,
myť w městě wyhranau mame | mnoha řemesla dělame.
Tech wy sedlacy neumite | aniž ge dělati smite
we wsy, než musy každy k nam | nemužete byt bez nas, to znám.
Měšťane wzdy chwališ sebe | proč bych nemohl byt bez tebe,
to bych ga wěru rad wěděl | leč abych teď na tě hleděl.
Wy sedlacy segete len | konopě co potřeba gen,
wlna z twych owcy pochazy | koži šwec z howad dochazy.

*) Snad: „Má-li krejcar, atd."

To wše sedlak musy dati | do města nesti neb poslati,
dodawage dosti ztěži | na měšťanech to zaležy.
Sedlače ty od sebe sam | wše do města dodawaš nam,
tauť gsau platni řzemesnicy | kowaři neb zamečnicy.
Bez nich ty nemužeš byti | od železa musyš miti,
chcešli sekat, dělat prawě | medle pomisl na to zdrawě.
Měšťane, to gest owšem tak | potřebugem železa wšak,
powaž gak to dostawame | když ho vžywati mame
Vhli, dřiwi sedlak doda | řzemesnikům k rukam poda,
bez sedlakowe pomocy | kowařz z nic nemůž byt mocy.
My sedlacy segem žyto | prwe než se začne lito,
ščepugem sady, winice | pracy našy, y chmelnice.
Buď zla neb dobra cesta | každy trch wezem do města,
obili, howada, ptaky | wšelike waření taky.
My měšťane negsme hlaupi | žywime se mnohau kaupi,
do Wlach, do Němec ladugem, | a rozličnym zbožym handlugem.
Gestli co chce sedlak miti | musy to w městě kaupiti,
meydlo, pernik, sůl, kořeni | we wsy to na prodeg neni.
My sedlacy was žywime | potrawu k městu wozime,
slepice, weyce, kuřata | husy, kačice, prasata.
Ty kabatniku ledgaky | nehaneyž proto sedlaky,
a nechtey tak pyšnym byti | chcešli od nas dřiwi miti.
Di měšťan sedlaku zase | gistě nyni w tomto čase,
wy sedlaci gste newažni | a mnozi hned Boha prazni.
Vgyma wam Buch Aurody | dopaušti rozlične škody,
takže se wam nedostawa | wyrchnost was často zastawa.
Mlč měšťane, wšak wy w městě | mnoho horši gste, gak wězte,
gsauť sedlacy dobřy mnozy | domů wezau y k wam wozi.
Měšťane wěř mi na mau čzest | že sedlak z was neylepši gest.
Sedlak byl na swětě prwni | sedlak zustane posledni.
Wy gste sedlakowi hosti | když přygdete, da wam dosti.
Kdyby nebyl sedlaček žadny | mělby měšťan truhli prazny.
Sedlacy wy gste pod nami | služtež nam gako poddani,
dle wašy naležitosti | ať gest k našy poctiwosti.
Měšťane zdalyžs neslišel | že Adam když z rage wyšel,
hned kopal a dělal zemi | onť gest prwni mezi wšemi.
Te cti sedlaci gsme došli | wy gste též od něho pošli,
wim že mi to za prawe daš | a tak na mně nic newyhraš.

Accordata et capitulata Ciuis et Rustici Pax et concordia.
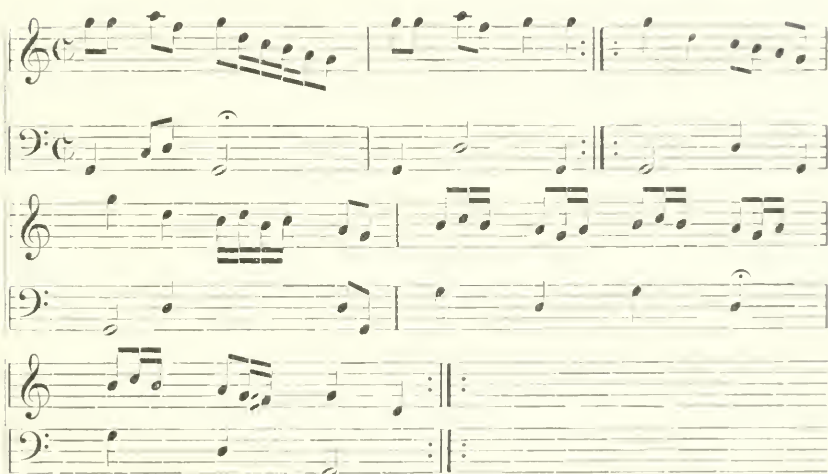
My měšťane w stawu našem | s wami se rowname owšem,
y luki y role mame | naši žywnost dobywame.
Gižť se sedlače poddawam | tobě za vyhranu dawam,
že bez was byti nemůžem | leč gedni druhym pomožem.
Měšťane to gest owšem tak. | Bůch gest Panem, my wšechni pak,
gako služebnicy geho | hleďme powolani sweho.
Pan Buch wšecko dobře zřidil | splnil každemu co slibil,
tak gest račil spůsobiti | we wšech stawich cten chce byti.
Bůch rač dat wšem požehnani | ať gsau žiwi w geho bazni,
měšťane hledic žywnosti | sprawedliwě w upřimnosti.

Sedlacy prospěch magice | nechť naostři swe radlice,
bedliwi gsau sweho pluhu | aby wyšli Panum z dluhu.
Wynšugi wam dobre pro to | aurod hognost, dobre leto,
byste měli co prodawat | a lacyno wšem dodawat.
Měšťanu tisyc kop k tomu | aby měl s čym na trh z domu
wygiti a nakaupiti | potrawu z cely rok miti.
Tak se wšechni dobre měgme | Bohu a Wirchnosti službme,
w pokoji wzdy sworni buďme | a za wespolek se modlme.
Přytom zatancugme werně | budmež weseli swobodně,
začni Musica wesele | aby dôbra byla chwile.
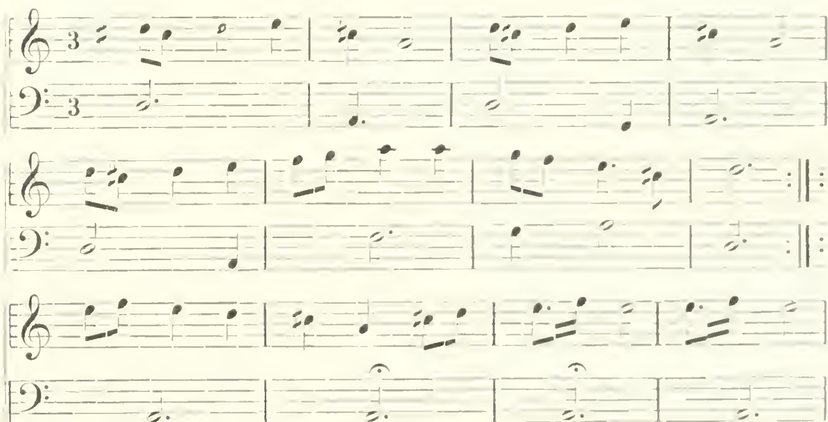
Ciuis et Rusticus in charitate et Musica.
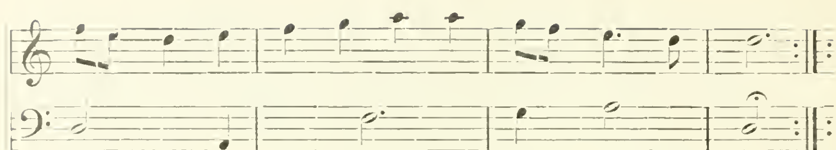
Pro Epilogo saltus Ciuilis, Rusticanus, Nobilis.

Saltus Civilis.

Saltus Rusticanus.

Saltus Nobilis.

Památce Sušilově.

Řeč, kterou farář **Alois Hlavinka** proslovil o slavnosti Sušilově, uspořádané Vlasten. muz. spolkem v Olomouci, dne 23. června 1904.

Čestného úkolu, promluviti zde na stoletou památku narozenin velkého Moravana Františka Sušila, dostalo se mi laskavostí vašeho — vlastně našeho, vždyť jsem ode dávna také „náš“ — velectěného pana předsedy.

Omlouval se tehdy, že mi píše levicí; myslil jsem však a podnes myslím a Vy se mnou všichni, dojat: „Tatíčku náš, milý drahý bezroučko, ať si Ti, když už nebylo jinak, odňali ruku, jen když nám Pán Bůh nechal tu stříbrnou hlavu, to zlaté srdce! Tvé oko nám svítí, srdce hřeje, Tvé slovo nás vede, a my Tě posloucháme tak rádi!"

Velectění! Toto čestné vyzvání dává mi předkem dvojí značnou výhodu: za prvé, on sám, bývalý žák Sušilův, on sám, řečník o zásluhách Sušilových o církev a vlasť r. 1872 v Bystřici pod Host., když se tam na úmrtním domku zazdívala pamětní deska, on sám takto povolaný a tím ohněm prošlý, popustil mně to čestné místo: jaké vyznamenání! — A za druhé, právě v tom, že velectěný a milovaný pan předseda mě k tomu vyhlídl, mám nadbytnou záruku, že kdybych nevím jak poněšťastněl se svou řečí, přece ještě byste mi všichni z lásky k němu rádi odpustili. To mi skýtá důvěry a síly.

Takto jsem tedy dobře uveden. Ale zase nemyslete, že přicházím jen tak, docela s prázdnou; měl jsem dobrou matku a vím, jak jsme jí, když odněkud přišla, dychtivě hledívali do hrsti, co donesla vítané. Vy ctíte staré zvyky, a tak Vám nesu pozdravení z rodného kraje Sušilova; mám tam ze svého nynějšího domova tak asi, po modě měřeno, velocipedem, slabé půl hodinky; znám jeho rodný dům v Novém Rousinově, byl jsem tam, a když se r. 1893 konala 25letá památka jeho smrti, pozvali mě za řečníka.

Hlavní nesnáz a překážku si vidím v tom, že tu mám mluviti v „museu": Vy rádi sbíráte staré věci a když je potřeba, i ze země je vykopáváte — a já jsem nepřítel všech životopisů, kde se z nebožtíka dělá němá, nehybná socha, pouhý stín a obraz, nebo zase cosi nadlidského tam v závratných výšinách.

Na štěstí tu vidím společnost plnou života, zdraví a veselosti, která miluje a ctí drahé nebožtíky, ale chce je viděti v jejich bývalé osobitosti, v pravdivé a prosté životnosti. A dobře, tak má býti; Sušil sám napomíná, že ani svatí nemají býti popisováni, „jakoby z jiné látky sestávali."

Chci Vám tedy Sušila předvésti, zpřítomniti v jeho životní ušlechtilé povaze a snaze, aby Vám vystoupil v živé popředí, abyste se mu naklonili, rádi o něm slýchali a vděčnou mu zachovali paměť. Něco z toho jsem, pravda, posbíral z památek psaných, ale od lidí, kteří ho dobře znali a s ním obcovali, ostatek mám ze živého podání ponejvíce od nebožtíka Škorpíka, který mladším věkem dosahoval doby Sušilovy, býval namnoze jeho společníkem, a na konec života byl několik let mým pánem a přítelem.

* * *

S u š i l F r a n t i š e k se narodil 14. června 1804 v městečku Novém Rousinově; otec Fabian, občan a horlivý písmák, přidržoval Františka ku čtení a předčítání Písma svatého. Tak mu nevědomky hned za mlada určen směr života. Matka jeho Terezie, rozená Pospíšilova, měla bratra ve Slavkově kaplanem, od něhož se František naučil doma, čeho třeba věděti v prvních třídách, a mohl tedy vstoupiti v Kroměříži hned do 4. latinské u piaristů. Tam když se mu kdysi dostalo čísti Dobrovského

předmluvu k Tomsovu česko-německému slovníku, kde se podává obraz velkého národa slovanského se slavnou budoucností bohaté a tvořivé mluvy, tak se roznítil láskou k rodné řeči a ke Slovanstvu, že mu již tenkráte říkali Slovan, a když co českého bylo dáti na veřejnost, brávali ho v potaz.

Po 6. latinské přišel na filosofii do Brna, kde se oznal s předními Čechy, básníkem a spisovatelem knězem Dominikem Kynským, professorem na filosofickém ústavě a skrze toho i s Vincencem Ziakem, kaplanem brněnským a novotářem mluvnice české, aby spojil slovenštinu s češtinou. Kynský brousil básně Sušilovy a kladl veň velké naděje, že prý na neúrodné dosud Moravě bude okrasou parnasu českého.

Po filosofii dal se Sušil z hloubi srdce na theologii plana touhou prospívati lidu a probouzeti jej k novému životu. Nejvíce si tam obliboval ze staré náklonnosti studium Písma sv. a potřebných k tomu orientalských jazyků.

Na kněze byv posvěcen r. 1827 přišel za kaplana do Olbramovic u Krumlova, kdež získal národu mladšího a již odrodilého spolukaplana Tomáše Procházku, šlechetnou duši, později spisovatele a buditele Ivančic. Sušil, o kom věděl, že rozumí, s každým mluvil česky; to se mu vidělo zcela přirozeným — a to znamenalo něco za těch dob!

V Olbramovicích kaplanoval Sušil 9 let. Ve volné chvíli se zabýval oblíbeným studiem Písma svatého, až v něm nabyl hlubokých a obsáhlých vědomostí. Když se r. 1835 uprázdnila professura Nového Zákona na bohoslovném ústavě brněnském, přemluvil onen Procházka Sušila, tehdy již kaplana v Komárově u samého Brna, aby se také hlásil ke konkursu, ke zkoušce na ono místo. Sušilova písemná práce dopadla tak dobře, že fakulta vídeňská, dostavši ji na posudek, vyslovila své podivení, jak že mohl venkovský kněz nastřádati tolik učenosti.

V lednu r. 1837 povolal biskup Gindl Sušila za professora biblického studia Nov. Zák. — a od té doby mu plynul život v těch jednakých kolejích plných 31 let. Byl to život na venek a na pohled klidný až jednotvárný, uvnitř plný usilovné práce.

V činnosti Sušilově rozeznávati trojí hlavní druh.

První vědecký, učený; plynul z jeho životního povolání. Roku 1837 vydal „Spisy sv. otců apoštolských“, t. j. překlad, výklad a úvody ke spisům oněch svatých mužů z prvého století po Kristu, kteří byli žáky a učeníky sv. apoštolů samých. Hlavní a životní jeho dílo jest „Překlad a výklad Písma sv. Nov. Zák“, vydaný v Dědictví sv. Prokopa od r. 1863 do 1872. Dílo to jest pracováno rozumem i srdcem; píšeť o tom Sušil Vinařickému: „Nejednou jsem při práci té nebeskou radostí se rozeslzel a zdálo se mi, že veškeren ten mír nad tím evangeliem velebný se do duše mé spouští.“ Sem náleží též překlad „Války židovské“ od Josefa Flavia.

Druhý obor literarní činnosti Sušilovy zaujímá básnictví. Jako první buditelé Jungmann, Palacký, Šafařík a jiní, tak i Sušil vystoupil na veřejnost napřed básněmi; od mladosti zůstal své muse věren do smrti. Sušil sám nazývá své básně balatkami, malichernostmi, ale kdo při jeho vroucím vznětu a ušlechtilém citu, při jeho vědomostech a

zkušenostech zachová skoro půl sta let básnickou náladu, tomu by se neměla jen tak zlehka upírati všecka vloha básnická. Roku 1847 vyšly „Básně“, r. 1851 „Růže a trní“, r. 1862 obojí tato sbírka v jedno spojena a rozmnožena pode jménem „Sebrané básně“; po jeho smrti pak vyšly ještě „Básně nové“, dva svazky: „Zpěvy a hněvy“ r. 1869 a r. 1870 „Smíšené básně“. — Z překladů básnických dlužno jmenovati „Hymny církevní“ r. 1840 a „Anthologii“, „Květobor“, sbírka překladů z Ovidia, Katulla, Propercia a Muséa z r. 1861. Neobyčejná slova, buďto již dávno zapomenutá neb odjinud vzatá neb i nově vytvořená jsou básním na nemalou škodu.

Nejširší známosti nabyl Sušil sbírkou „Národních písní“, třetím oborem své činnosti. Roku 1824 požádal totiž Fr. Lad. Čelakovský našeho Sušila, by mu dodal do jeho všeslovanské sbírky národních písní také několik pěsniček moravských. Tak přišel Sušil na myšlenku sbírati písně lidové; počal ve svém rodném kraji a r. 1835 vydal jich první sbírku. Od r. 1837, kdy se stal professorem a nabyl více kdy, pouštěl se zejména v prázdniny dále po vlasti moravské, až po něčem zputoval Moravu, Slezsko a severní moravskou část Rakous. Roku 1840 vyšla druhá sbírka. Od r. pak 1853 do 1860 vydáno ono velkolepé dílo „Moravské národní písně s nápěvy do textu vřaděnými.“ Sušil sám je nazývá „ovocem mnoholetého, krušného a mozolného v báních moravské národní poesie dolování.“

To jsou tři hlavní zorné body na mnoholetou literární práci Sušilovu —

Sušil byl ve svém oboru velkým učencem; jeho výklad Písma sv. dobře lze nazvati epochalním, jenž podnes zachoval svou cenu. Nový Zákon znal prý z paměti řecky, latinsky a česky; bohoslovce přidržoval učiti se „kapitolkám“, aby se dobrou znalostí Písma prohloubili ve zbožnosti a vycvičili v jazyce. I ústní přednášky Sušilovy, čtverou řečí míchané, bývaly plny hlubokých pravd a vznešených myšlenek, někdy až přeplněné, nesouvislé, jak ho látka v nadšení unášela.

Vedle vědy byl Sušil i vychovatelem svých posluchačů, aby z nich byli kněží, jak říkal, učení a pobožní. V něm samém měli nejen ústní podnět, ale hned i žitý vzor. Osvěta lidu, pravá, náboženská — víra a věda nejsou ve sporu — národnost náboženstvím ušlechtěná — bylo jim heslem; matní a mlhaví josefinští osvícenci rýsovali se v uvědomělé katolíky.

V národnosti byl Sušil horlivým buditelem. V alumnatě t. j. v kněžském semináři brněnském nastal zejména od let, co tam byl Kampelík (1831—33), čilý ruch vlastenecký; měli českou knihovnu a sám biskup Gindl, Němec, ale spravedlivý, přál těm snahám. Na Moravě se první probudilo kněžstvo a budilo jiné; pochodeň mu při tom držel Sušil; právem dí Vladimír Šťastný, že Sušilem vzešla nad Moravou hvězda, a Matěj Procházka, že Sušil proměnil tvář Moravy.

Jazyk český znal Sušil dokonale. I jiných jazyků slovanských si bedlivě všímal. Tenkráte se Ziak (t. j. Žák) a po něm Trnka snažili různými odchylkami tvaro- a hláskoslovnými sblížiti češtinu a slovenčinu. Sušil se tomu opřel, že jazyk jest něco faktického, ze sebe zrostlého,

nicméně nebyl proti rozhojňování jeho starými a novými tvary, někdy ovšem až na ujmu své písemnosti, vědecké i básnické. Fr. Bartoš píše: „Měl jsem Jungmannův slovník z pozůstalosti Sušilovy. Zůstalo tam po něm vloženo několik archů . . slova méně známá a z oběhu vyšlá všecka tam byla zaznamenána . . . všemi těmi slovy hodlal jej rozhojniti a zušlechtit.“ Dr. Vychodil soudí: „Mnohým odsuzovatelům Sušila snad nevadí v češtině spousta slov řeckých a latinských, francouzských a jiných i docela zbytečných; jediné však slovo ruské nebo polské, po případě i dialektické ihned se vytkne“. Některé slovo, u Sušila ještě neobyčejné, za našich dob ožilo, třeba: raší; nejedno i z jeho vlastní výroby se ujalo a zobecnělo, jako únava a j.

Sušil také stanovil prosodii českou, rozhodl v básnictví spor časomíry s přízvukem, pokud v českém verši platí přízvuk a pokud délka slabiky. Zkušenosti v tom nabyl překladem z jazyků klasických a studiem lidového skládání. Prosodie tato vyšla napřed v kalendáři „Moravanu“ r. 1856. Kulda totiž přiměl Sušila, jehož tehdy bolely oči, že mu ji říkal do péra; když to měli, starali se, kdo jim to vydá. Kulda prohodil jako žertem, že to dá do „Moravana“; a opravdu dal. Fáborský mu za to napsal: „To si náš moravský sedlák pošmákne!“ Roku 1861 vyšla „Krátká prosodie česká“ obšírněji sama o sobě.

Aby zář národního uvědomění dále donikala, založil Mat. Procházka r. 1849 „Hlas“, orgán vlastně družiny Sušilovy, který budil lásku ke čtení a časem donikal i do nejzapadlejších osad. Za tím účelem vzniklo r. 1850 „Dědictví sv. Cyrilla a Methoda“ na schůzi několika kněží u hraběte Sylvy Tarouky a Sušil byl až do smrti jeho prvním starostou.

Někteří lidé, nemohouce kněžím ubírati zásluh o probuzení národa, rádi by je ulíčili na jakési méně zdárné syny církve: ať se to právem či neprávem dí o některém knězi buditeli z doby josefinského osvícenství a lichého humanismu, Sušil tu stojí proti všem domněnkám jako pevná hráz se svým:

„Církev a vlast ty v mojich milují sestersky se ňadrech“

slovem i skutkem po všecek život s veškerou družinou. Záruku lepší budoucnosti viděl Sušil v náboženském mravném životě národa; o to sám usiloval a pobádal jiných, aby též podle svého povolání vzdělávali národ v ostatním potřebném, v politice, hospodářství a j.

Postavy byl Sušil nadprostřední, netělný. Tvář měl hojnou prací oduševnělou, pleť jemnou, do 50 let zdravě zbarvenou; čelo pěkně klenuté, mezi nadočím vrásky; vlasy plavé, ke stáří šedivé, na temeni slezlé; oči temné, pohled vážný; brejlí nenosil, ač byl krátkozraký; hlas měl prostřední výšky, spíše dutý než plný. Života byl na sebe přísného; jídal skrovně, nápojů kromě vody nepožíval, ani pokud by byl pomohl zpravditi výrok, že vinum laetificat cor hominis.

Povahy byl Sušil vážné, někdy zadumané; v obcování s cizími nesmělý a ostýchavý, však i tak přímý v řeči i v jednání, netajil a nezapíral svého přesvědčení, ani kde mu to nemohlo prospěti. Nejvolněji

se cítíval mezi přátely, které si většinou vychoval na své názory a snahy. Na vycházkách s nimi do boží přírody roztával přísný professor v nevinně vtipného, čtveračivého společníka a veselého písničkáře. Tak si snad vysvětliti, že Sušil, takový znalec lidového básnictví a vůbec jazyka, zůstal ve slohu professorem s kathedrovou rhetorikou.

Professorská převaha jeho nebyla umíněna. Když se jednalo, má-li se „Dědictví" dále tisknouti švabachem či latinkou, docházely z venkova dopisy pro švabach; Sušil se klonil zůstati při starém, mladší byli pro latinku. Z dopisů byl také jeden od kostelníka s několika „argumenty". Sušil: „Vidíte, hlas lidu." Těšík: „Že tomu tak rozumí, to je dost na něho, kostelníka; my, co nejsme kostelníci — — —" Napřesrok už vyšel podíl latinkou. I k dětem býval Sušil sklonný a vlídný.

Tichou, nevýbojnou povahou nevyzývala se tak nepřejnost strany protivné, světské i duchovní. Bohoslovci směli se učiti kázati moravsky, ale smýšleti měli po německu; kdo se ocítil trochu, hned býval „ultračechem" — na svou hanu a škodu. Znamenalo to za těch dob asi tolik, co na Slovensku „panslάv." Sušil věděl o té nepřízni, bylo mu i pohrozeno. Proto také, když mu po čase psal Š e m b e r a, že dostane ruský řád, odepsal, že „o vyznamenání žádné nestojí, nejméně ruské a považuje to za neštěstí; že mu nebude bezmála pomoci než trpěti, když bouře nad člověkem nastává." Někdy si mladá družina hodně zavlastenčila, zaslovanila, malujíc krásnou budoucnost slovanskou a žehrajíc na nepříznivé poměry; Sušil je mírnil a krotil; vlídný Mat. Procházka stoje mu s nachýlenou hlavou po boku a sem tam uctivě k němu vzhlížeje, jen mu ke všemu přikyvoval; ostatní, zejména prudký T ě š í k a Š k o r p í k, doráželi na Sušila, že je příliš povolný, že s takovou nikdy nenastanou lepší časy; Sušil vida tolik životní síly kolem sebe, míval z toho radost, přece však na oko pobroukával: „Vy jste strašní lidé, vy lidé jste strašni."

S p i s y S u š i l o v y, i jeho sbírka „Národních písní" byla českou veřejností přijata dosti chladně, ježto se jí dosti nerozumělo. Jiným byla příliš „moravská". Za to ji znamenitý hudební kritik Chrysander z Mohuče, ač nerozuměl textu, počítal k nejvýtečnějším jak obsahem tak pořádkem. Podobně bylo s uznáním Sušilovy činnosti: nebýti z venku příležitostných vyznamenání, nebylo by snad ani domácích. Ruský řád dostal r. 1863, kdy se slavilo 100leté založení ruské říše, a čestným doktorem jmenovala Sušila universita vídeňská r. 1865 při slavnosti svého 500letého trvání. Dosud byl Sušil pouze „ein brauchbarer Mann", kterému dostačilo státi se po 35letém kněžství (z toho 25letém professorování) konsistorním radou, zatím co jeho žáci už byli kanovníky. Teprve když se biskup Schaffgotsche, jinak spravedlivý a dobré vůle, vymanil z názorů své doby a ze vlivů svého byrokratického okolí, a hlavně, když mu kardinal Schwarzenberg drasticky otevřel oči, prohlásil biskup užaslé konsistoři: „Die Slavisten sind meine besten Priester"; r. 1864 jmenován Sušil čestným kanovníkem. Sušila to těšilo, ale dokud toho neměl, ve své heroické skromnosti ničeho takového nepostrádal; a když se stalo, viděl v tom více obrat věcí a poctu své snahy. Akademický čtenářský spolek v Praze zvolil si ho za čestného úda, pak i čten. pěvecké spolky „Haná" ve Vyškově a „Jaroslav" v Kojetíně.

Od r. 1847 vyskytují se první zprávy o nemoci; pokoušel se oň rheumatismus. Dvacet let života mu při tolikė práci uplynulo v chorobách. V letech šedesátých těžce mu dolehlo na mysl neštěstí dvou synů sestřiných. Pomalu se jevila nemoc plicní. V letním půlletí 1867 již poléhal; rokem 1868 se choroba zhoršila, v únoru si stěžoval na slabost a vysílení, v dubnu přestal učiti, v květnu odjel na žinčici do Bystřice p. H., kdež 31. května, v neděli svatodušní před sluncem východem umřel. Mrtvola převezena na věnčeném žebřinovém vozíku jako triumfem do Brna; na hrob mu postaven krásný pomník. —

Velectění! Vás tu z činnosti Sušilovy nejvíce zajímají jeho „pěsničky." Sušil a jeho nástupce Bartoš nasbírali tolik lidových písní, že se nám snad nevyrovná žádný národ. Kolik by se jich bylo bez Sušila ztratilo, a právě starých, plných kouzla slovného i zvukového?!

Jaká se v nich jeví síla inteligence! Náš lid bral všecko na své písně ze přírody. Prostě a vtipně znázorňoval svou myšlenku nějakým obrázkem přírodním a do nápěvu nad míru jemně a dovedně zaplétal případné zvuky z přírody, nebo se dokonce pouštěl i do těch výšin dokonalosti, že zvukem maloval i nezvučné jevy, třeba jak slunce vychází, zapadá, jak je nebe poseto hvězdami, jak měsíček pluje po obloze, jak pták lítá atd. v nekonečné rozmanitosti. A Sušil to ne-li věděl, aspoň snad tušil, jako prý slyšel z naší písně staročeský chorál. Proto míval ty písně tak rád, proto za nimi, ač to bývala, jak sám dí, práce mozolná, přece tak rád putovával.

Z kovadliny a výhně velkých mužů padají jiskry a žhavé kusy daleko široko po okolí; osvětlují, zahřívají, rozněcují; vypalují snět, rez a plíseň. Ze Sušilovy dílny sršelo až i do Vašeho musea, ne-li zrovna a přímo, aspoň prostředně: nebožtík Havelka zakládal Váš spolek v duchu a směru Sušilově; † Kosina, jehož po moravsku oplodněný sloh zůstane na věky vzorem, byl věrným ctitelem Sušilovým, jak nejednou nám osvědčil ve škole; — Váš předseda, žák Sušilův, duchaplně rozšířil jeho písňový sbor svým vzácným: „výšivka a maluvka jest vlastně národní píseň". A vy jste všichni ctitelé Sušilovi!

Národ, poznávaje sebe, nabývá pravého sebevědomí; pořádá výstavy, dobývá si na světě uznání: ejhle Sušil!

Hudba česká se rozléhá světem. Tu lze říci s evandělistou: Sušil zplodil Křížkovského a Javůrka, Křížkovský zplodil Smetanu, Dvořáka, — — —

Památka Sušilova budiž požehnána! Sušil byl muž svatý. Pravíme to s Vladimírem Šťastným a před ním se Škorpíkem, Ignátem Wurmem a jinými, kdož ho znali, že se sv. Cyrillem a Methodějem a ostatními patrony našimi oroduje za národ náš i — František Sušil.

———

Různé zprávy.

Nové lidské dokumenty. Zatmění slunce. Dyž bylo zatmění slunka, tož to říkávali za starodávna, že se měsíček potýká se slunečkem a to slunečko chudáček že se tak třepe a poradit že si s ním nemože.

Dušičky. Mladé děvče: — Já dyž mám chleba píct, lebo skrz bárs co stávat přededňem, tož se pomodlím večír za dušičky a oni mě just v tú hodinu, kdy mám stávat, zbudijú. To už se na ně dycky uspolehnu.

Střílení do mraků. V Hustopečích ten jeden co taky střílal do tech mračen, povídal, že neco v tech mračnách viděl, ale jakživ žádnýmu že neřekne, co. Střílat že věckrát nebude, ať prej si střílá kdo chce.

Peří. Dyž donde peří do hnoja, říkávali staří lidi, to že potom krtica rýpe na rolú. Tož proto ho hážú ženský na hulic.

Účinky. Oni tá Jankova Slaměníčka (žena Jana Slaměníka) že měli byt jednej takovej (čarodějnici) na zelú, a prej dyž s tým měchem (pytlem zelí) utěkali, že jim hrozila: „Ej počkejte, šak budete na mě pamatovat“. A akorát na tváři se jim vypodobnila hlávka zelího, rozežírala se jim, a už prej jim v tem trčí enom koščál.

Takovej (čarodějce) enom vyhnút na 100 honů.

Čáry. I. Jak ti kotláři (cikáni) vpadnú do dědiny, to je nedej se! K jednej sedlce taky že došli a ta jedna cigánka, prej, ženo máte učarovaný. Obvázala tú milú hospodyň měchem (pytlem), vodila ju z kútka do kútka a co se ji shodilo, fuk s tým do koberca (nůše cikánská).

II. On ten pán s ňú pohrával, ona, jak hlúpá si myslela, že si ju vezme, a on si vzal potom sobě rovnú. A ona se vám potom tak dopajedila, a pěkně mu poslúžila (učarovala) On měl potom jakejsi fantas v hlavě, dal se do pití a tú svoju paničku ají mlátil.

Augusta Šebestová.

Pozoruhodné nálezy v Kobylí. Na „zadních pastviskách“, mezi Kobylím a Bořeticemi, vyoral p. Jan Otáhal, rolník v Kobylí pazourkovitý nástroj a míní, že by pole tato poskytla hojnou žeň milovníkům starožitností, kdyby přítomni byli po sklizni kopanin při orání polí těchto. Oráči prý nemají kdy je sbírati. — Ve vinohradské hoře „Zámlýnských“ též mezi Kobylím a Bořeticemi, vykopali při dolování vinohradu chalupníci pan Ant. Jangl a pan Ant. Máčal paroh jelena, mnohem silnější obyčejných parohů jeleních. Ležel ve hloubce dvou metrů ve vrstvě žluté země. V téže hoře našel Pavel Musil, žák V. třídy, kamennou sekyrku, v kořenu vykopaného ořechu. — Na poli v „Hruškách“ mezi Terezovem a Kobylím vykopali při zakládání vinohradu pp. Tom. Kouníček, chalupník a Jan Kubík, rolník, 9 kostí mamutových. Veškeré nálezy tyto jsou vystaveny na poště, aby se s nimi širší obecenstvo seznámilo.

Augusta Šebestová.

Obsah cechovní truhlice cechu řeznického města Drahotouš. Laskavostí p. A. Adámka, c. k. soudního adjunkta z Hranic, dostala se mi do rukou cechovní truhlice cechu řeznického z Drahotouš. Jest jednoduše natřena, opatřena ve dvojitém dně tajnou schránkou, a obsahem dosti zajímava. Nejstarší listina jest opis požárního řádu pro město Hranice a okolí z roku 1697 od knížete Ferdinanda z Ditrichštejna. Dle toho řádu byly v městě Drahotoušich cechy: tkalcovský a bednářský, cech kožišnický a kovářský, cech krejčiřský a cech řeznický, který musel míti ku hašení: kožených kbelů 8, žebře 2, hák 1, stříkače dva. Zajímavý tento požární řád pro město Hranice má 23 článků, z nichž prvních 8 chybí. Kniha cechu řeznického počíná rokem 1739 a má titul: „Pomáhej a dej cechu svatou a svatou svornosť Ježíši Kriste. Kniha cechu řeznického poctivého ve vysoce knížecím Ditrichstejnským městě Drahotoušich ponejprv založená atd.“

— Předmluva: „Viděti jest že od starodávna řeznici Drahotušci od cechu města Hranic dependirovali. Roku 1739 otržení se stalo." Následuje přijímání mistrů a učedníků. Z 18. století jest v truhlici jedenáct listin: pět německých, šest českých. Jsou to prosby neb stížnosti ku knížatům Ditrichštejnům. Že cechu potřebí bylo sv. svornosti dosvědčuje listina česká z r. 1740. Anno 1740 dne 2 febr. předstoupil před ouřad Jan Cink strany decretu pro řeznický cech, prostý zdvořilosti jim tyto formalia mluvil ze vší zuřivostí. Kde máte pána? — Na Nikolšpurku uznáváme ho za svého milostivého pána. Vy ste tu všeci sami šiřící rebellanti in praesentia dvou řeholníků. Nechť zvolí krejští cechmistři. Já nic nedám na krejskyho, pan krejský nic nemá v tom poručet. Zasloužili ste šest neděl v putech dělat. To já budu psat knížeti, na věky nebudete mit cechu, a byste třeba u císaře se hlásili. Musíte být při Hranicích připojeni, to já Vám dovedu. — Mimo to jest v truhlici 14 listů za vyučenou, dva české a sice od města Místku a Lipníka. Dvanáct listů jest německých. Třináct ze století 18. Jeden z r. 1801. Nejpěknější jsou od cechu v Židlochovicích s mědirytinou města Brna a od cechu lipnického s mědirytinami sv. Rafaela po pravé straně i levé, kterak vede mladého Tobiáše. V levo viděti hrad Helfštýn. Konečně jsou v truhlici artikule cechovní, dané císařem Karlem VI., tištěné r. 1739 a Druhá kniha cechovní končící rokem 1854. Také uložena tu pečeť v dřevěném pouzdru utržená od nějaké listiny. Čte se na ní „Sigillum Rectoris scholarum piarum". Také uložen v truhlici řeznický, z dřeva vyřezaný znak, dvě sekery a nůž křížem položené, z roku 1775. Dle knížečky, kde zapsány jsou poplatky, platil cech 14 zl. masového krejcaru a 60 funtů loje do důchodu hranického ročně. Někdy penězi a někdy in natura.

K. Loníček.

Úmrtí. Dne 14. července 1903 zemřel ve Varšavě zakladatel lidovědného studia slovanského, Dr. Jan Karlowicz, redaktor znamenitého národopisného časopisu polského „Wisla". (Nar. 1836.) Získal si velikých zásluh o poznání lidové písně a řeči v Polsku. — Dne 19. listopadu 1903 zemřel ve Vídni Dr. Vilém Hein (nar. 1861), kustos c. k. dvorního muzea, horlivý pracovník v oboru lidovědy rakouské, jenž zejména též s láskou zabýval se studiem lidu moravského. Za tím účelem též po Moravě cestoval. — Čestná budiž jim paměť!

Literatura.

K. Absolon: **Propasť Macocha na Moravě.** V Praze 1904. — 83 str. Cena 1 K. Tato kniha zůstane navždy jedním z nejzajímavějších spisů literatury o Moravě. P. spisovatel, jenž se po dlouhá léta s obdivuhodným úsilím a obětavě i neohroženě věnuje výzkumu moravských jeskyň, připravuje veliké, nádherné vědecké dílo „Kras moravský a jeho podzemní svět". Jako práci předběžnou, pro širší vrstvy určenou pak vydal právě spisek shora jmenovaný, v němž popisuje dvě svoje výpravy na dno Macochy, podniknuté r. 1901 a 1903: napřed výpravu jednodenní s menším počtem účastníků, jaksi na zkoušku pro velikou výpravu čtyrdenní, které se súčastnilo 12 osob, mezi nimiž všechny příslušné obory věd přírodních měly své zástupce. Způsobem velice poutavým p. spisovatel popisuje tyto expedice počínaje prvními přípravami, líčí nesnáze sestupu, podrobnosti prozkumu Macochy, objevy nových jeskyň, a seznamuje čtenáře s vědeckými výsledky výprav. Úchvatně líčí dojmy, kterých v propasti té zažil. Kniha tato bude se čísti s nemenším zájmem nežli třebas dobrodružné cestopisy Verneovy. A živé vypravování doprovázeno jest četnými neméně zajímavými obrázky, jak podle

fotografií zhotovenými, tak i kresbami akad. malíře Šmatta. Zvláště tyto kresby vzbudí zajisté neobyčejný zájem v nejširších kruzích. Podán jest jimi poprvé názorně vnitřek hrozné té propasti. Doufáme, že připravované a dychtivě očekávané veliké dílo o Krasu moravském brzy bude dáno na veřejnost.

V. Houdek.

Vlastivěda Moravská. Ivančický okres. Napsal Augustin Kratochvíl. 368 stran. Cena 5 K. — Hned napřed pravím, že pokládám tento svazek místopisu ze všech dosud vydaných za nejzdařilejší a nejpečlivěji vypracovaný, pokud se týče uměleckých a historických památek, jichž v tomto okresu není nedostatek. Jsou pak to zejména dvě budovy, jichž umělecká hodnota je známa daleko za hranicemi okresu, ano celé země: zříceniny kostela bývalého panenského kláštera Rosa coeli v Dol. Kounicích a kostelíček v Řeznovicích. Popis i dějiny obou těchto památných budov zpracovány s dobrou znalostí věci a pečlivostí. Toliko není udáno (str. 145), kdo vlastně brzy po r. 1522 přepadl a zpustošil Kounický klášter a kostel. A při kostele Řeznovickém není dosti akcentováno, že loď kostelní, která tuto přeskvostnou a svého druhu jedinou památku románského stavitelství církevního na Moravě tak žalostně znešvařuje, jest mnohem pozdějším přístavkem k původní stavbě centrální. Za pěknou podobiznu Kuldovu při titulním listě každý zajisté bude povděčen, stejně jako za originelní portrét malíře Alf. Muchy. Od tohoto věnován jest místopisu jeho rodiště Ivančic vpravdě umělecký list „Vzpomínka“, úchvatný, vřele procítěný, geniálně provedený, pravý kabinetní kousek umělcovy tužky — znamenitá to ozdoba tohoto svazku — třebas by se dalo příti o tom, zdali se tento umělecký klenot dobře zasaditi dá do rámce díla takového, jako jest místopis Vlastivědy Moravské, díla to, které podle své povahy a látky nemůže býti ničím jiným nežli snůškou údajů, tedy lekturou celkem suchou, poučnou, resp. populárně vědeckou, z níž všeliký vzlet zásadně jest vyloučen. Arci souvislost obrázku Muchova s obsahem knihy naznačena jest jeho pozadím, na němž vdechnuta silhoueta zajímavé věže Ivančického kostela a ještě dále za ní kapličky sv. Jakuba na kopci. Avšak právě tento ve Vlastivědě Moravské nezvyklý obrázek nutká nás věnovati několik slov obrázkové výzdobě tohoto svazku. Neklademe ani tak přílišnou váhu na to, aby illustrační část knihy byla jednotná, aby v obrazích nebyly zastoupeny všechny možné způsoby reprodukční. Vlastivědě Moravské překonávati jest značné obtíže materielní i jest proto namnoze odkázána, vypůjčovati si štočky obrázků

Kostel Řeznovický.

otisknutých již v různých starších spisech, třebas tyto nevždy vyhovovaly právě účelu, jejž Vlastivěda sleduje. Vizme na př. obrázky kostela Řeznovického, vypůjčené z Lehnerova Methoda. Tam byly zcela na místě, ale méně hodí se do Vlastivědy určené pro široké vrstvy lidu. Pro tyto by zajisté mnohem přítažlivější byla reprodukce fotografie, taková, jakou k tomuto posudku připojujeme, která, třebas v rozměrech nepatrných, krásu té stavební památky laikovi lépe znázorňuje a která laikovi více se zamlouvá, nežli obrázky z Methoda vypůjčené, svou detailní propracovaností určené pro oko odborníků, historiků

umění a architektů. Větší náklad na vlastní obrázek byl by v tomto případě pranepatrný a důležitostí památky té odůvodněný. S druhé strany pak nacházíme v knize reprodukce fotografií, kterých bychom my do spisu tak vážného jako Vlastivěda, nebyli připustili. Vizme na př. jen náves v Babicích (u Rosic). Tu jest pozornost divákova od toho předmětu, který měl a plným právem zasluhoval býti výhradně vyobrazen (a to mnohem lépe nežli se stalo), totiž od zajímavé staré zvonice, zakončené cibulovitou bání, (snad šindelem krytou?) — odvrácena množstvím lidu, patrně veškerým obyvatelstvem dědiny, které se dalo za té příležitosti fotografovati, v čele majíc — marciální postavu obecního policajta v uniformě, stojícího v popředí celého obrázku; tím se obrázek stal sice veselou vzpomínkou lokální, ale Vlastivědě nesvědčí. — Nepřípadně poznačeny jsou obrázky: „Nákres“ klášterního kostela kounického na str. 27. místo „půdorys“, pak „Nádvoří“ zámku v Rosicích na str. 276. místo „Arkády v nádvoří“ atd. Konečně pak jest v okresu dosti takových památek uměleckých, jichž vyobrazení v knize pohřešujeme, na př.: arkýř bývalého zámku Ivančického se zajímavými polovypuklinami, Ivančický kostel (pohled i půdorys, sanktuarium v zámecké kapli oslavanské a její románský portál, třebas byl poškozen, pak románská křtitelnice z Řeznovic, která — jak s uspokojením z knihy se dovídáme — jest nyní uložena v Ivančickém muzeu. Také starší vyobrazení Ivančic, vzpomenuté v poznámce 2. na str. 35. — ač ovšem nám není známo — by snad bylo stálo za reprodukci. — Při záhadném nápisu Řeznovickém dáno je sice slovo „Kumánský“ do uvozovek, máme však za to, že toto slovo nemělo býti vůbec při něm uvedeno; neboť uvádí v podezření, že se pisatel klonil k této domněnce Balbínově, pro niž by se asi sotva dal nalézti nějaký podklad. Nám zdá se býti pravděpodobno pouze tolik, že Řeznovický kámen jest polovicí náhrobního kamene, na němž kameník snad chtěl vyrýti nápis kolem okraje; neohrabanost značek poukazovala by k tomu, že sám neznaje se v písmě, napodobil nezdařile písmena slohu románského. — Věta: „Obecní záležitosti vede starosta s radními, vyvolenými z obecního výboru; na vesnicích pomáhá obecní „písař“, ve městech úřední věci vyřizuje tajemník (sekretář)“ mohla tuším dobře býti škrtnuta, vždyť to přece není nějaká zvláštnost Ivančického okresu. — Jinak zamlouvá se nám tento svazek místopisu velice a p. spisovatel zasloužil si pečlivým, svědomitým sebráním a zpracováním příslušné látky upřímného uznání.

V. Houdek.

Kazimierz Moklowski: Sztuka ludowa w Polsce (Umění lidové v Polsku.) Lvov, 1903. 552 stran. — Srovnáme-li obsah této knihy s jejím nápisem, shledáme, že se obojí nekryje. Obsahem jejím nejsou předně veškery obory lidového umění, nýbrž toliko lidové stavitelství a co s ním souvisí, t. j. tedy nábytek. Ze závěrečných slov spisovatelových ovšem možno čerpati naději, že bude ve své práci pokračovati, že ji tedy rozšíří i na jiné obory lidového umění. Přítomná kniha sestává ze dvou částí: První obsahuje dějiny příbytků lidových, druhá pak jedná o zbytcích umění lidového. Podle tohoto rozvrhu vidno, že celá první část, zaujímající 336 stran zase z rámce titulem knihy naznačeného se vymyká; alespoň v tom rozsahu, jaký spisovatel dal této první části, obsahující z největšího dílu srovnávací jazykozpytné studie, a rovněž velice mnoho praehistorie. Šířka těchto kapitol — o sobě zajisté nadmíru zajímavých — jest poněkud na úkor vlastní látce spisu, která obsahově jest tím zatlačena k úloze podřízenější. Jest arci pravda, že literatura polská o stavitelství lidu polského jest již dosti bohata (psalit o chatě polské Kraszewski, Matlakowski, Karlowicz, Witkiewicz a j.), takže spisovateli přítomné knihy šlo o to, předmět ten zase z jiné strany osvětliti; proto postavil se na širší stanovisko historické (vztažmo také předhistorické) a srovnávací. V této poslední příčině nám kniha Moklowského nevyhovuje. Vedle důkladné znalosti příslušné literatury německé (hlavně Meitzena, Henninga, Tetznera) zná on z literatury české — kromě několika německých publikací českých spisovatelů — jediný český spis touto látkou se zabývající, totiž dílo o Národopisné výstavě v Praze r. 1895. — Ať pomlčíme o četných studiích, které o lidovém stavitelství českomoravském přinesl Časopis olom. muzea i Český Lid — tedy neznalost krásného díla Prouskova „Dřevěné stavby starobylé roubené a lidový nábytek v severovýchodních Čechách“ nedá se u spisovatele polského omluviti. Znalost

tohoto díla Prouskova byla by též spisovatele uvarovala nesprávného tvrzení, že dřevěná radnice v Železném Brodě se dosud zachovala (bylať zbořena již r. 1890). — Nehledíc k tomuto nedostatku, je spis Moklovského velmi cennou publikací; hodnota jeho je zvýšena přehojnými pěknými obrázky, jichž počet dostupuje čísla 374. Kromě vlastního lidového domu v jeho rozmanitých podobách, v Polsku se vyskytujících, domu to téměř výhradně dřevěného (chaty) zobrazeny jsou tu též četné dřevěné dvory šlechtické a zvláště dřevěné kostelíky a pravoslavné „církve“, zvonice, židovské modlitebny ano i dvě mečety dřevěné, a konečně dřevěné domy městské s podsíněmi, stavení hospodářská a nádvorní brány. Na konec podáno veliké množství detailů tesařského řezbování a též několik (poměrně málo) ukázek lidového nábytku, z nichž některé jsou řezbami krásně ozdobeny. Zvláště pak zajímají ideální pohledy na dřevěný staroslovanský chrám („kontyna“) a taktéž dřevěný staropolský hrad, náčrtky to spisovatelovy. Jest pozoruhodno, že spis tento vyšel současně s jiným dílem (vycházejícím po sešitech a to polsky i německy) o dřevěném stavitelství polském (Ludwik Puszet, Studya nad polskiem budownictwem drewnianem. I. Chata, Krakov 1903). Kdy dojde k souhornému dílu o lidovém stavitelství v Čechách, na Moravě, Slezsku a Slovensku? V. Houdek.

Katolická Liturgika. Učebná kniha pro střední školy. Napsal Dr Antonín Podlaha. V Praze 1904. Nákladem c. k. školního knihoskladu. Cena knihy váz. 1 K 60 h, seš. 1 K 50 h. — Jest to první školní kniha, které v tomto časopise věnujeme referát Tato kniha však si takové pozornosti plnou měrou zasloužila. Nemíníme šířiti se o velikém pokroku, jaký se jeví v této učebnici po stránce paedagogické proti těm knihám učebním, z nichž bylo nám — staršímu pokolení — své vědomosti z tohoto oboru čerpati Nás přiměla k tomuto posudku výhradně ta věc, že v oddílu o bohoslužebních místech, rouších, nádobách a knihách podává se — ovšem o nejstručnější — poučení o dějinách církevního stavitelství a drobného umění církevního. A co nad to: slovo — při vší stručnosti případně volené — doprovázeno a znázorněno jest hojnými a pěknými, dobře volenými obrázky. To byla znamenitá myšlenka, vystihující skutečnou potřebu. Vždyť studující středních škol neodnášeli si dosud ze škol ani minimum těch vědomostí z dějin umění církevního, které pro intelligenta jest nezbytným; ano často nás překvapil nedostatek tohoto odborného vědění i tam, kde jsme se takového nedostatku nejméně nadáli. Kniha tuto uvedená jest zajisté znamenitě způsobilá, tomuto nedostatku odpomoci a přispěti k tomu, aby se v mysli studující mládeže budil smysl pro krásu památek uměleckých a láska ku studiu dějin umění, kteréhožto studia ovšem jest nezbytně potřebí, nemá-li tak mnohá cenná starobylá památka býti nerozumným opravováním znešvařena, ne-li pokažena, nebo dokonce nemístným novotářstvím naprosto zničena. Proto vítáme tuto knihu s upřímnou radostí a doufáme, že najde rozšíření i v jiných vrstvách společenských, nežli pro které na prvém místě jest určena.

V. Houdek.

Zprávy spolkové.

Zpráva o valné hromadě Vlasteneckého muzejního spolku konané dne 30. června 1904.

Místopředseda spolku zahajuje schůzi, vzkazuje pozdrav churavého stařičkého předsedy p. kons. rady P. Ig Wurma. Vzpomíná kruté nehody, která ho v tomto roce ztrátou pravice stihla. Kdo zná neúnavnou činnost, čilost ducha a péra jeho, posoudí, jak bolestně právě tato újma se ho dotknouti musila. Přetrpěl s tichou a oddanou myslí všechna tělesná i duševní muka a přes vysoké stáří své i levicí psáti v brzku se naučil. Tak alespoň částečně čilý duch jeho ztrátu nahradil. Za vše strádání kéž mu Bůh ještě

dlouhým a klidným věkem další působení jeho v muzeu umožní a velké zásluhy jeho nahradí.

Z kruhu členstva v roce tomto úmrtím odešli p. Bohumil Vaněk, c. k. fin. komisař v Uh Hradišti a důst. p. P. Alois Ležák, zakl. člen. Onen za svého pobytu v Olomouci byl do úmrtí členem výboru, pilně schůzí se súčastňoval a v zájmu muzea pracoval. Místopředseda doporučuje oba zesnulé zbožné památce spolku. Přítomní povstáním vzdávají jim povinnou čest.

Jednatel p. Dr. Hříbek předčítá protokol poslední valné hromady, který se bez námitek schvaluje, na to podává zprávu o činnosti spolku z r. 1903.

Jednatelská zpráva.

Činnost Vlast. muzejn. spolku nesla se i roku lonského za cílem a směrem zakladateli před 21 lety mu vytknutým. V 10 výborových schůzích, skoro vždy plným počtem členů navštívených vyřizovány běžné záležitosti spolkové.

Časopisu vyšla čísla čtyry, z nichž první obsahuje abecední přehled prací ve všech 20 ročnících časopisu uveřejněných a jest dobrou pomůckou ku vyhledání jednotlivých statí. Této obtížné a velmi záslužné práce s ochotou nevšední ujal se pan dvorní rada Houdek. Druhé číslo obsahuje velmi zajímavou monografii o převezení mamuta v Sibiři vykopaného do Petrohradu z osvědčeného péra c. k. assistenta říš. geologického ústavu ve Vídni, p. J. V Želízka. Číslo třetí zabývá se mimo jiné zajímavou a časovou otázkou velehradskou a mohu již předem sděliti, že i ve 4. čísle, jež zúmyslně předčasně vydáno bude, popisovány budou nejnovější a velmi důležité nálezy Velehradské.

Časopisu muzejního rozesíláno 2039 výtisků a sice: 130 členům zakládajícím, 1861 členům činným, 20 výměnou a 55 zdarma.

Sbírky muzejní, jež minulý rok četnými menšími dary jednotlivců rozmnoženy byly, neležely ladem. Spolek obeslal 3 krajinské výstavy „plzenskou, pardubickou a klobuckou" jednak výšivkami, jednak i jinými předměty zvláště archaeologickými a podal takto lidu, jemuž pro vzdálenost není možno shlednouti naše sbírky, příležitost seznámiti se alespoň částečně se zajímavými a důležitými památkami svérázné kultury slovanské z krajů našich.

I u nás těšily se sbírky muzejní letos mnohem větší pozornosti než léta minulá. V místnostech muzejních bývalo ve dny, v něž muzeum jest přístupno obecenstvu, velmi živo.

Z hromadných návštěv sluší uvésti: 1. Jednotlivé ročníky Ústavu hraběte Pöttinga 2. Návštěvu výboru svazu slovanských novinářů. 3. Tělocvičnou jednotu „Sokol" v Olomouci 4. Místní odbor českoslov. besedy olomucké. 5. Jednotlivé ročníky bohoslovců. 6. Žáky školy Hejčínské. 7. Abiturienty slovanského gymn. olomuckého z r. 1878. 8. Hosty z uherského Slovenska. 9. Slovanský dělnický spolek z Chvalkovic. 10 Čten. spolek „Jaroslav" z Dol. Štěpánova (40 členů). 11. Žáky obecné školy z Chomutova. 12. Řemeslnický spolek z Horky. 13. Olomucký spolek typografů (80 členů). 14. Chovanky ústavu učitelek z kláštera Voršilek. 15. Absolventy hospodářské školy v Hranicích. 16. Žáky školy měšťanské z Tovačova.

Ze soukromých osob uvádím: znamenitého německého učence Dra Han. Segera, řiditele muzea vratislavského. Prof. Dra Zdiechovského z university krakovské a ředitele městského muzea z Kijeva v Rusku p. Nikolaje Fedoroviče Bieljaševského. Průvod a výklad v muzeu s velikou ochotou obstarával náš neunavný kustos pan prof. Talský.

Na jaře letošího roku uspořádal spolek přednášku pana Želízka, assistenta c. k. říšského geolog. ústavu ve Vídni, jenž pojednal velmi srozumitelně a důkladně o nástěnných rytinách a kresbách polaeolithického člověka se zřetelem ku nejnovějším výzkumům. Stoleté výročí narození prvního národopisce moravského † Frt. Sušila oslavil spolek důstojnou slavností společně se Žerotínem. Veledůstojný p. P. Hlavinka způsobem velmi poutavým přednesl životopis zvěčnělého velikána, načež pěvecký spolek „Žerotín" zapěl kantátu „Sv. Cyrill a Methoděj" provázen orchestrem žerotínským za řízení osvědčeného sbormistra p. Petzolda. Příští den ráno sloužena vdp. Dr. Wisnarem, kanovníkem kapitoly olomucké, za zvěčnělého zádušní mše svatá. U příležitosti 90tých narozenin velikého slovanského biskupa Strossmayera blahopřál spolek telegraficky.

Při nastolení J. kn. arcb M. Dra Bauera v Olomouci súčastnila se deputace spolku a vzdala jemu po nastolení s ostatními spolky svůj hold.

Vyznamenán byl spolek muzejní minulého roku tím, že horlivý předseda jeho, dp. P. Ig. Wurm jmenován zahraničným členem archaeolog. sboru

král. Českého. Finančně podporován spolek za minulý rok sice o něco více než jiná léta, než přece nescházelo a nesešlo se tolik příspěvků a nerozmnoženo jmění na budovu tou měrou, jak by toho důležitost ústavu a budovy muzejní vyžadovala. Takovým způsosobem zůstala i krásná myšlenka † Vahalika „položiti základy budovy muzejní o 100leté památce narození † Sušila", jen zbožným přáním spolku našeho a několika těch přátel muzejních, jež důležitost muzea chápou.

Ku konci své zprávy dovoluji si projeviti díky sl. české Besedě za ochotné propůjčování místností ku schůzím a ctěným redakcím lokálních listů za laskavé bezplatné uveřejňování zpráv spolkových.

Valná hromada vzala s uspokojením zprávu na vědomosť. Místopředseda vzdává obětavé horlivosti p. prof. Tálského, co kustoda sbírek vřelý dík, což přítomní hlučným souhlasem provázejí.

Pokladník p. vrch. účetní Klement objasňuje stav peněžní takto:

Účet pokladniční za r. 1903.

Příjem: Začáteční hotovost 14.066 K 94 h; členské příspěvky 5128 K 49 h. Dary: Ústřední záložna rolnická v Olomouci 300 K, členové výboru a rady dozorčí z radosti nad uzdravením milého předsedy svého vdp. rady P. Ig. Wurma 100 K, nejmenovaný 10 K. Subvence: Zemská 400 K, státní 600 K. Za dílo Lidské dokumenty přijato 19 K 92 h, za dílo „P. Wurm ve svém životě" přijato 13 K 90 h, pro fond Palackého přijato 100 K, účet úroků 558 K 73 h, různý příjem 17 K 45 h. Celkem 21.315 K 43 hal. — Vydání: Na účet tisku za časopis 2125 K 99 h, na účet nákladu za cheky a nov. známky 775 K, na účet nájemného 1852 K, na účet pojistného 125 K 96 h, na účet služného a j. honor. 1205 K 20 h, na účet manip. popl. a prov. c. k. pošt. spoř. 75 K 56 h, na účet vráceného daru Svato-Václ. zál. 20 K, na účet závod. pod. v Ústř. zál. roln. 40 K, na účet splátky na dluh v Ústř. zál. 300 K, na účet placených úroků 213 K 75 h, na účet příspěvku „Pöttingu" 4 K, na účet nákladů za chemigrafii 153 K 37 h na účet tiskopisů 354 K, na účet fondu Palackého převedených 100 K, na účet výšivek 92 K, na účet nákladu za koupený glagolský misál 100 K, na účet různého 490 K 48 h. Na účet konečné hotovosti: v c. k. pošt. spořit. 446 K 61 h, v obč. zál. v Olomouci 290 K 28 h, v Ústř. zál. rol. v Olomouci na kn. č. 1758 12527 K 67 h, v příruční pokladě 23 K 56 h. Celkem 21.315 K 43 h. —

Výkaz jmění ku dni 31. pros. 1903.

Sbírky starožitnosti, antropolog. a palaeontologické (pomnožení) 12000 K, sbírky národopisné z oboru vyšívání a keramika 4000 K, sbírka mincí 4000 K, sbírky přírodopisné 2000 K, rozličné vzácnosti: obrazy, zbraně a p. 400 K, bibliotéka 800 K, inventář 800 K, závodní podíly v Ústř. záložně rolnické v Olomouci i s „ „ 167 K 1 h, hotovost vykázaná na účtě pokladničním 13288 K, 12 h, od toho dluh v Ústř. zál. roln. v Olomouci 4200 K, k tomu fond na zbudování vlastního domu 40687 K 58 h. Čisté jmění spolkové činí tudíž 73942 K 71 h. Vedle toho jest ve správě muzea fond Palackého z r. 1902 2056 K 2 h, úrok pro 1903 a dary 186 K 85 h, jež uloženy jsou v Ústř. záložně rolnické v Olomouci na kn. č. 5983. — Ed. Klement, t. č. pokladník. Mil. Otáhal, revisor. Karel Sojka, revisor.

Revisor p. řed. Sojka doporučuje zprávu pokladniční ku schválení. Návrh jeho valnou hromadou přijat. Druhý revisor, p. vrch. účetní M. Otáhal, ujímá se slova a připomíná práci a píli, kterou vedení peněžní p. pokladníkem se provádí, příznivý stav důchodů a fondu stavebního zvláště. Místopředs. potvrzuje vše a tlumočí také dík výboru, který valná hromada pochvalou opětuje.

Místopředseda ohlašuje, že vylosováním vystupují členové výboru pp.: Dr. Hříbek, inž. Al. Pallat, sekr. Cigna, pokladník Frant. Pospíšil, prof. E. Fierlinger.

Přikročuje se k této volbě doplňovací a zvoleni po návrhu p. kom. rady Wüsta opět vylosovaní akklamací.

Za zesnulého člena výboru, dúst. p. P. A. Ležáka zvolen dúst. p. vikář J. Vyvlečka.

Za náhradníky pp.: architekt Sojka, prof. H. Doležil, prof. Dr. Podpěra.

Do dozorčí rady pp.: ředitel pan Odstrčil, Mil. Procházka, Dr. M. Remeš, adj. Jirsák.

V doslovu vzdal místopředs. upřímné díky pp. žurnalistům za nezištné uveřejňování všech zpráv a za podporu věcí muzejních, jakož i všem účastníkům, kteří svou přítomností zájem o muzeum dokázali, poukázal na důležitost postavení vlastní budovy, žádal příznivce myšlénky té, aby další ni dary cíl tento umožňovali a prohlásil valnou hromadu za skončenou.

XXXIX. výkaz darů,

jež Vlasteneckému spolku muzejnímu v Olomouci

na zjednání vlastní muzejní budovy

v měsíci květnu a červnu 1904 poskytli tito P. T. příznivci jeho, a sice

	K
Josef Arnošt, prokur. v Praze	5 —
Růžena Bazalová, učit. v Příboře	3 —
Ant. Bazika, revid. ředitelství c. k. st. drah v Praze sbírkou mezi úředníky téhož ředitelství	12·—
JUDr. Ant Blahovský, c. k. fin. rada v Olomouci	4·—
Slávka Boháčová, učitelka v Radějově	1·—
Václav Breit, nadučitel v Král. Poli	1·—
Josef Brož, prof. reál. v Novém Městě	1·—
JUDr. Frt. Brzobohatý, advokát v Lipníku	2·—
Anna Buďárková, choť JUDra. na Kr. Vinohradech	2·—
Filip Buriánek, naduč. v Charvátech	1·—
Frt. Burjan, řed úst. učitelek v Brně	1·—
Josef Čacký, c. k. ber. kontrol. v Ústí n. O.	2 —
Aug. Čermák, maj. oděv. záv. v Praze	1 —
J. Čermák, stav. v Jaroměři	2·—
Vladimír Decker, učit v Příkazích u Olomouce	1·—
Jos. Deutsch, říd. učitel v Adamově	1 —
JUDr. Jan Dezort, adv. v Mohelnici	7·—
Václav Dědek, spir. v Č. Skalici	1·—
Jan Dokoupil, far. v Jindřichově	1·—
Josef Doležalík, nadučitel v Pohořelicích	1·—
Josef Doležel, učit. v Doln. Štěpánově	2·—
Mag. pharm. Rud. Drbal, lékárník v Nuslích	2·—
Učit sbor v Drnovicích	2·—
Ant. Dušek v Hradci Král. z malého výletu české mládeže	1·60
Frt. Dušek, řed. m. šk. v Kelči	2·—
Josef Dvořák, far. ve Střeběticích	1·30
Městský důchod v Dvoře Král.	5·—
Jan Fišer, naduč. v Příkazích u Olomouce	1·—
Tereza lanthrab. Fürstenbergová, dvor. dáma ve Vídni	20·—
Alex. Glückselig, b. ředit. na	
Snáška	86·90

	K
Přenáška	86·90
Kr. Vinohradech	4·
V. Grünwald v Praze	1·—
JUDr. Bern. Guldener, adv. v Plzni	2·—
Rudolf Habersberger, c. k. vrch. pol. kom. na Smíchově	1·—
Josef Hammer, učitel v Žerotíně	1·—
P. M. Haškovec, skut. učitel reál. v Č. Budějovicích	1·—
Jos. Havránek, říd. učit v Praze	3·—
Václav Hálek, poklad. obč. zál. v Č. Brodě	1 —
Frt. Herles, inž. a maj. chem. lab. v Praze	2·—
JUDr. T. Hezký, adv. v Č. Budějovicích	2·—
J. Hlavatý, spileční v pivov. v Hořicích	2·—
Josef Hlaváček, výrob. harmonik v Lounech	1·—
Vojtěch Hlinka (Frt. Pravda), kněz jub v Hrádku u Sušice	3·—
Učit sbor obec. a měšť. školy v Holešově	2·60
Frt. Hradil, spr školy ve Vrběticích p Vlachovice	1·—
A. Hrbáček c. k. ber. adjunkt v Přerově	2·—
Frt. Chodil, učit. v Žalkovicích	1·—
Obch. gremium v Chrasti	2·—
Jan Janáček, naduč. v Podolí u Kunovic	1·—
Mag. pharm. Jaroslav Javůrek, lékárník v Jičíně	3·—
Alois Jirásek, c. k. škol. rada v Praze	2·—
Jan Jirsák v Plzni	1·—
Ant Jordan, učit v Dřevnovicích	1·—
Jaroslav Kahoun, nadučitel v Nové Lhotě u Strážnice	1·—
MUDr. Václ. Kallmünzer, obv. lékař na Mělníku	2·—
C Kalos v Mauerbachu u Vídně	1·—
Hudebníci kapely A Stanislava v Klecanech, p. Roztoky	2·—
Jan Koberle, učit. v Ústí n. O.	1·—
Ant. Kohn, učit. v Majetíně	1·
Josef Kojecký, učitel v Přerově sbírkou	26·—
Snáška	161·50

	K
Přenáška . .	161·50
V. Kolář, učit. v Mor. Budějovicích	1·—
Arnošt Krejčí, prof. reál. v Hodoníně	1·—
Josef Krejčí, naduč. ve Smržicích	1 —
Josefa Krejčová, učit. v Přerově	2·—
Ignác Kryl, nadučit. v Laškově	1·—
Marie Kubánková, vdova po nadučiteli v Křenovicích u Kojetína	1·—
Ant. Kubeš, tesař. mistr v Praze	1·—
K. Kubíček, řed. m. šk. v Bystřici n. P.	3·—
MUDr. A. Kučera, láz. lékař v Luhačovicích	2·—
Flor. Kučera, spr. školy v Štěpánovicích u Tišňova . .	1·—
MUDr. Kuthan, maj lázní v Tišnově	2·—
Ferd Labonek, nadučit. ve Štarnově	1·—
Mar. Leypoldová, ind. učitelka v Přerově	1·—
Fr. Lintner, spr. školy v Lipině u Valaš. Klobouk . . .	1·—
Fr. Loutocký, nadučit., Jos. Vaca, učit. a Blaž. Musilová, učit. v Dol. Štěpánově po 1 K .	3 —
Fr. Machař, nadučit. v Hošticích	1·—
K. J. Maška, řed. reál. v Telči .	3 —
Mina Mášová, učit. v Bohuslavicích u Kyjova . . .	1·—
Fr. Melichar v Brandýse n. L. .	1·—
Jan Musil, nadučit. a p. t. učitelé v Tuřanech . . .	2·—
Alois Novák, obch. v Hulíně .	1·—
Okresní výbor v Kolíně . .	10·—
I. spol. mor. továrna na cukrovinky a čokoládu v Olomouci	5·—
Korunovou sbírkou v Olomouci po srážce za vybírání . .	674·30
Frt. Opavský, nadučit. v Temnicích, p. Bzenec . . .	1·—
J. Pacold, prof. č. techn. v Praze	1·—
Josefa Pavelková, učit. v Přáslavicích	2·—
Počestný cech Starých mladenců v Červ. Pečkách . .	2 —
M. Poppeová, učit. v Plzni .	2 —
Frt Pospíšil, c. a k. voj. vrch. stav. účetní rada v Dlouhé Vsi u Němčic na Hané . . .	1·—
Ign. Pospíšil, rolník v Dubě .	2·—
Josef Pospíšil, učit. v Hlusovicích	1·—
V. Pospíšil, prof. reál. v Holešově	1·—
Alois Procházka, učit. v Blažovicích, p. Šlapanice, sbírkou při tarokových, šachových a kuželkových partiích . .	4·74
Snáška . .	899·54

	K
Přenáška . .	899·54
Marie Prušová, učit. m. šk. v Bzenci	1·—
Bedř. Pursch, řed. šk. ve Valaš. Kloboukách	1·—
Štěpán Pustka, inž. assist v Hluboké	4·—
Dom. Reindl, řed. cukr. ve Vranovicích	2·—
Frt. Rejthárek, c. k. prof. č. st. reál. v Hradci Král. . .	1·—
Jan Reneš, účetní ofic. ber. úřadu v Praze sbírkou v měst bern. úřadě II	7·30
Fr. Rosický, c. k. zem. škol. insp v Praze	2·—
Jan Růžička, učit v Mor. Ostravě	2·40
Karel Růžička, učit. ve Valaš. Kloboukách	1·—
Václav Řehořovský, prof. česk. techn. v Brně . . .	2·—
Tomáš Sedláček, kanov. v Kroměříži	2·—
Fr. Sekanina, učit v Starnově sbírkou mezi mládenci Starnovskými	2·—
A. Semanský v Uhřiněvsi . .	2 —
K. Schütz, c. k. pošt hl. poklad. v Praze	2·50
Rud. Schwammel, naduč. a Frt. Ječmínek, učit. ve Vicoměřicích	2·—
Jaromír Simon v Trh. Svinech	1 —
Jan Slavíček, naduč. v Hrochově, p. Jednov	5·—
Tomáš Sochor, naduč. v Drnovicích	1·—
Vojt. Soušek, koop. v Bretnově u Bumtálu	1·—
J. K. Sroslík, naduč. v Břesku u Konice	2·50
Marie Stejskalová, ředit. zemsk. útulny v Brně	2·—
Frt. Stupal, naduč. v Ždánicích u Kyjova	1·—
Ant. Svěrák, naduč. v Kelči .	1·—
Ed. Svoboda, odb. učit. m. šk. v Kroměříži	1·—
Frt. Svoboda, kapl. v Kunštátě	2 —
O. Svoboda, správce školy ve Frenštátě p. R. . . .	1·—
St. Ševčík, učit. v Roketnici .	1·—
Josef Škorpil v Plzni . .	5·—
Leopold Škůrek, naduč. v Kudlovicích	1·—
F. A. Šubert, spis. v Praze .	5·—
Anna Teplická, učit. v Třebíči	1·—
Kancelář inž. Osv. Żiwotského v Tišnově . .	10 —
Břetislav Tolman, vrchní insp. v Nymburce sbírkou . .	8·—
Snáška . .	983·24

	K
Přenáška . .	983·24
Arn. Tomášek, učit. v Slatěnicích	1·—
Otakar Trávníček, měst. sekr. v Třebíči	1·—
Josef Uličný, c. k. gymn. prof. v Třebíči	1·—
Jul. Valouch a K. Kopecký, učit. v Černovíře	1·—
Jindřich Valouch, kaplan ve Chvalkovicích	2·—
J. Valtera v Praze . . .	1·—
Frt. Vaněk, c. k. berní, Jan Procházka, c. k. berní kontrol. a Ignác Krupička, c. k. berní adjunkt ve Velk. Byteši .	3·—
MUDr. Jan Váňa, c. k. okresní lékař v Mor. Budějovicích .	5·—
Jan Vencálek, c. k. finanč. konc. v Uh. Hradišti	2·—
Ferd. Venclík, učit. v Kojetíně .	1·—
J. R. Vitásek, ředitel školy ve Frenštátě p. Radh. . . .	1·—
Frant. Vogl, rolník ve Slavotíně na Moravě	2·—
A. Vojáček, koop. ve Vyzovicích	2·—
F. Wichterle, tov. v Prostějově	20·—
Adolf Winkler, naducitel v Palkovicích	1·—
Občanská záložna v Hulíně .	10·—
„ „ v Tršicích .	10·—
Rolnická záložna v Křelově .	10·—
„ „ v Žeravicích u Bzence	4·—
Sháška .	1057·24

	K
Přenáška . .	1057·24
u Bzence	4·—
Záložná poklad. ve Veselí n. M.	5·—
Anna Záluská v Klatovech .	1·—
Em. Zezula, učit. ve Vilímově .	—·60
Tělocvičná jednota „Sokol“ ve Žlebích u Čáslavi . . .	2·—
Dohromady . .	1069·84
K tomu:	
Zůstatek 30. dubna 1904 . .	41824·09
Úhrnem . .	42893·93

Všem šlechetným dárcům vyslovujeme tuto upřímné a vroucí díky, a prosíme uctivě a snažně o další štědré podpory a blahovolnou přízeň ct. obecenstva. P. T. pánům sběratelům drobných milodarů sloužiž k laskavému vědomí, že k vůli úsporám místa v seznamech jména všech jednotlivých dárců příště uváděti nebudeme, majíce za to, že postačí uveřejniti úhrnkové obnosy jimi nasbíraných a nám zaslaných příspěvků, jichž si velmi vážíme. Zároveň pronášíme uctivé přání, aby veškeré zásilky peněžní adresovány byly na „Výbor vlast. Muzea v Olomouci“ a nikoliv na některého funkcionáře, jak toho žádoucno k vůli snadnější a přehledné správě Muzea.

Eduard Klement,

vrch. účet. Ústř. zál. rol.. t. č. pokladník.

Nákladem Vlast. spolku muzejního v Olomouci.
Tiskem národní knihtiskárny Kramáře a Procházky v Olomouci.

Listárna.

Časopis Vlast. spolku muzejního v Olomouci vychází čtyřikrát v roce a dostanou jej všichni pp. členové zdarma.

Výňatek ze stanov:

§ 6. a) Členem zakládajícím se stává, kdo spolku 50 K jednou a navždy věnuje.

b) Každý člen činný zavazuje se ročně přispívati **3 K***).

§ 7. A) Všichni členové zakládající i činní mají právo:

Účastniti se schůzí spolkových, činiti v nich návrhy a hlasovati.

b) Do všech schůzí spolkových vyjma valnou hromadu hosti uváděti.

c) V určené dny muzeum bezplatně navštěvovati.

d) Nahlížeti u přítomnosti dotyčného funkcionáře do spolkové správy.

e) Časopis a publikace za cenu sníženou požadovati.

f) Voliti a volenu býti.

§ 8. B) Každý člen má povinnosť:

a) Zachovávati stanovy spolkové.

b) Majetek spolkový nepoškozovati a učiněnou škodu nahraditi.

c) Příspěvky a povinnosti členské řádně, ochotně a zavčas napřed plniti.

d) Povinnosti jednatelů venkovských obsaženy jsou ve zvláštním řádu, výborem vydaném.

§ 9. Každý člen může kdykoliv ze spolku vystoupit, a třeba jen, aby výboru písemně vystoupení své oznámil; avšak člen takový přes to vše jest povinen, zapraviti ještě příspěvek za týž rok.

Veškeré příspěvky peněžní přijímá p. Ed. Klement, vrchní účetní Ústřední záložny rolnické v Olomouci.

Příspěvky literární, všeliké dopisy a dary adresovány buďtež na výbor Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci.

Poznámka. Členové Vlasten. spolku muzejního v Olomouci mohou odebírat ve snížené ceně »Památky archaeologické«, vydávané sl. Archaeologickým sborem muzea král. česk. v Praze, a sice za 6 K 60 h ročně (s poštou). Tolikéž lze za cenu sníženou dostati dřívější ročníky, pokud jsou na skladě.

Výbor žádá uctivě všechny pp. členy a příznivce, aby upozorňovali na ústav náš a získali nové členy a příznivce pro Vlasten. spolek muzejní v Olomouci.

S povděkem přijímáme též spolehlivé adresy osob a ústavů, jež bychom za členy spolku pozvati mohli.

Správa spolku:

předsedou jest: Ignát Wurm, konsist. rada a vikář v Olomouci,
pokladníkem: Ed. Klement, vrchní účetní v Ústř. zál. roln. v Olomouci,
jednatelem: MUDr. Ant. Hříbek, praktický lékař v Olomouci.

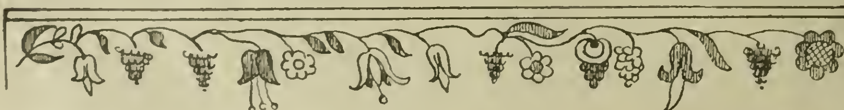
Muzeum jest umístěno ve Ferdinandské ulici č. 2., a otevřeno bývá ve středu od 11—12. hodin dopol., v neděli od 10—12. hodin dopol.

Poznámka I. Ve své zprávě (viz čís. 63. a 64. str. 122.) upozornili jsme na to, že dle stanov spolkových § 8. B. c. jest »povinností, příspěvky členské ochotně zavčas a napřed platiti.« Jelikož z povinnosti této někteří p. t. pp. členové často i po více let se vyvolňují, dovolujeme si upozorniti že se nešetrností touto správa i žádoucí zdar spolku velmi znesnadňují; pročež snažnou a důtklivou na ně vznášíme prosbu, aby prospěchu spolku dbajíce, dlužné příspěvky členské zapraviti si neobtěžovali, nám a spolku ušetřili upomínek a s nimi spojených útrat a sobě zbytečných nepříjemností.

Poznámka II. Staré ročníky Časopisu kupuje spolek muzejní dle dohodnutí.

Poznámka III. Podporovatelům muzea a o muzeum zasloužilým členům budou se udíleti čestné diplomy.

***) Usnesením valné hromady zvýšen roční příspěvek ze dvou na 3 koruny.**

Časopis

Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci.

ČÍSLO 77. ROČNÍKU XX. ČÍSLO 1.

1903.

VYDÁVÁ - - - - - - -
„VLASTENECKÝ SPOLEK
MUZEJNÍ" V OLOMOUCI

Tiskem národní knihtiskárny Kramáře a Procházky v Olomouci.

OBSAH:

Články: Strana

Různé zprávy:

Literatura:

Zprávy spolkové:

